

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 1 AOUT 1952 Ուրբաթ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6828–Նոր շրջան թիւ 2239
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒ ԱՍՈՆՔ ԲԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐՆ ԵՆ

Ի՞նչ լեզու գործածենք, որպէսզի դարձի գան սա նորահասները: Գոնէ անոնք որ տակաւին չեն վարակուած աշխարհաքաղաքացիական համաճարակէն, եւ կը յաւակնին դեր կատարել հայկական կեանքին մէջ ։

Բացառութիւն մը չեն կազմեր F.C.J.U.T.O.A. կոչուած Երիտ. Միութեան անդամները: Բայց ամէնէն վրդովիչ պատկերը կը ներկայացնեն, թէ անհատաբար եւ թէ իբրեւ ամբողջութիւն ։

Անոնք դասախօսութիւններ կը կատարեն օտար լեզուով: Զեկուցումներ կը շարադրեն եւ կը տպեն ֆրանսերէն: Իրենց ներքին սալոնները, թղթակցութիւնները կը կատարեն միշտ ֆրանսերէն ։

Եւ կը սպասեն որ ծափահարենք, թարգմանելով իրենց ղրկած զեկուցումները ։

Ո՞վ ներշնչեց այս արհամարհանքը, իրենց մայրենի լեզուին հանդէպ ։

Ի՞նչպէս ժամանակ եւ միջոց կը գտնեն ամէնէն խրթին գիտութիւնները, լեզուները կամ աշխարհիկ ժամանցները սորվելու, իսկ երբ կարգը կու գայ հայերէնի, կը դառնան հայախօս կամ հայանուն երեւելի ։

Մինչդեռ, « Համալսարանական » կոչումն իսկ տարրական պարտք մը կը դնէ իրենց վրայ ։

— Հաւատարմութեամբ կառչիլ մայրենի լեզուին եւ մշակոյթին, արժեցնելու համար իրենց արդար յաւակնութիւնները ։

Իրենց սարքած լսարաններն ու դասախօսութիւնները ժամա՞նց են թէ ինքնազարգացման միջոցներ ։

Առաջինով չենք հետաքրքրուիր: Անհրաժեշտ չէր միութիւն կազմել, բանգիտութեան մարզանքներ կատարելու համար: Ոչ միջազգային ակումբ, ոչ ալ հրատարակութիւն կը պակսի, այդպիսի ժամանցներու համար ։

Իսկ եթէ երկրորդն է — պարտաւոր են լրացնել որոշ պահանջներ: Ոչ միայն զարգանալ, պաշար ամբարել, այլեւ զարգացնել մայրենիքը ։ Իրենց իսկ բարիքին համար ։

Չկայ ուրիշ միջոց, ծառայելու համար ե՛ւ սփիւռքի ժողովուրդին, ե՛ւ մարդկութեան ։ Թէ այսօրուան եւ թէ մանաւանդ վաղուան համար ։

Ձեր վրդովումը աւելի պիտի խորանայ, երբ իմանաք որ մասնանշուած Միութեան անդամները բախտաւորներ են, բաղդատելով ուրիշ երիտասարդներու հետ ։

Անոնք մեծ մասով զաւակներն են գրոց-բրոց հայրերու — նախկին ուսուցիչ, խմբագիր, գրագէտ եւն.: Շատերը բարեկեցիկ վիճակ ունին շնորհիւ իրենց աշխատանքին կամ ծնողքին: Ունին ընդունակութիւն փայլուն գիրքեր գրուելու համար այս կամ այն ասպարէզին մէջ ։

Անշուշտ իրենց հայրիկներն ու մայրիկներն ալ յանցաւոր են, եթէ օտարոտի զգացումներ ներշնչած են, արհամարհելով մայրենի լեզուն ։

Ամէն պարագայի մէջ, մեր պարտքը պիտի ըլլայ անխնայ ծաղկել այս համաճարակը, որ ի վերջոյ ինքնասպանութեան պիտի յանգի ։

Համալսարանական կոչումին թէ ակադեմական, ֆրանսերէն բարբառին թէ անգլերէն կամ չինարէն, այս տղաքը եւ աղջիկները պիտի դառնան աշնան տերեւներ՝ հայկական անդաստանին մէջ: Եւ չարաչար պիտի զղջան կորսուած ժամանակին համար ։

Ու մինչ կը յաւակնին յառաջապահներ դառնալ, նժոյգ մը նստած, հետեւակ վերջապահէ մըն ալ ետ մնացած պիտի ըլլան ։

Տարագիր բազմութիւնները պէտք չունին «տիլիթանթ»ներու եւ «ամաթէօր» հայախօսներու ։

Կա՛մ հայերէնը եւ հայկական մշակոյթն ալ կը սորվին, կը սերտեն տիրաբար, եւ կամ կը դառնան նորօրինակ աղանդ մը ։

Երբեք ուշ չէ, դարձ մը կատարելու համար յառաջիկայ տարեշրջանէն իսկ:

Եւ միջոցներ ալ չեն պակսիր:

Իրենց սարքած դասախօսութիւնները եւ լսարաններն անգամ կրնան օգտագործել, իբրեւ կենդանի վառարան հայագիտութեան ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԷՆ ՇԻՆԾՈՒ

« Միքայէլ Նալբանդեան » թատերախաղին մէջ, որու մասին խօսեցայ երէկ, սեւ ցանկը անցած է նաեւ Գաբրիէլ վրդ. Այվազովսկի, բարեպաշտ առեւտրականի մը, Յարութիւն Խալիբեանի հետ (հիմնադիրը Խրիմի համանուն դպրոցին) ։

Թատերախաղին մէջ, Խալիբեան քանի մը անգամ կը ներկայանայ իշխան Կոլիցինի, հաւատարմութեան հաւաստիքներ տալու համար, իբրեւ խռովարար ներկայացնելով Միք. Նալբանդեանը ։

Երկու հեղինակները Խալիբեանի բերանը կը դնեն հետեւեալ խօսքերը ․

— «Խնդրում եմ, ազատեցէք Նախիջեւանի համայնքը եւ ընդհանրապէս հայ ազգը այդ խռովարար մարդուց որ հասարակութիւնը բաժանել է հարուստների եւ աղքատների: Բորբոքում է ամբոխի մութ բնազդները ...

Այդ միջոցին Նալբանդեան Հնդկաստան երթալու կը պատրաստուէր ։

Այս լուրն ալ հաղորդելէ ետք, երբ կը տեսնէ որ իշխան Կոլիցին անպատեհութիւն մը չի տեսներ անոր մեկնումին մէջ, Խալիբեան կը բացագանչէ ․

— « Ի՞նչպէս, Ձերդ Գերազանցութիւն ... Նորից նրան թոյլ տանք փախչի արդարադատութիւնից, ինչպէս կատարուեց եօթը տարի առաջ» :

Թատերախաղին խեղկատակութիւնը կատարելութեան կը հասնի ... Պոլսոյ մէջ, (Վեցերորդ պատկեր) :

Միք. Նալբանդեան Պոլիս է եւ գաղտնի տեսակցութիւններ կ՚ունենայ «Մեղու»ի խմբագրին, Յարութիւն Սվաճեանի հետ, որ յանձն կ՚առնէ կատարել կարգ մը յանձնարարութիւններ, Զէյթունի ապստամբութեան եւ ուրիշ ձեռնարկներու առթիւ ։

Առտու մը խմբագրատան մէջ կ՚երեւայ հռչակաւոր պատուելին, Յովհ. Զամուրճեան (Տէրոյենց) — « Մեր եղուեալ թշնամին», ինչպէս կ՚ըսէ Սվաճեան ։

Տեղ-տեղ սահելով մոլեռանդ կղերամիտին արտայայտութեան ինքնուրոյն գիծը, երկու հեղինակները այս համայնագէտ պատուելին ալ կը վերածեն հասարակ մատնիչի մը ։

Զամուրճեան (ակնարկելով Միք. Նալբանդեանի այցելութեան) — Ռուսիոյ հպատակի ի՞նչ իրաւունք է խառնուել մեր գործերին ... Երկու անգամ եկել է Պոլիս եւ երկու անգամ այցելել Ռուսիոյ դեսպանին ...

Վերջին վարագոյրը յաջորդով ։ ՎԱՀԷ

Վերազինումը եւ ուրիշ լուրեր

*****

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, յայտարարեց թէ անխուսափելի է Ատլանտեանի զինակիցներուն վերազինման դանդաղումը: Իր կարծիքով, 1954ի համար նախատեսուած հարիւր զօրաբաժիններու կազմութիւնը պիտի յետաձգուի մինչեւ 1956, եթէ ոչ աւելի ուշ ։

Այս յայտարարութիւնը հիմնուած է ոչ միայն Մեծն Բրիտանիոյ սպառազինութեան ծրագրին վերաքննութեան, այլ եւ այն իրողութեան վրայ որ Մ. Նահանգները հարկադրուած են մերժել Ֆրանսայի պահանջած մեծագումար վարկերը: Հետեւաբար, Ֆրանսա եւս պիտի հարկադրուի կրճատել իր վերազինման ծրագիրը ։

Պ. Էչիսըն բացատրեց նաեւ թէ ամերիկեան վարկերու կրճատումը պիտի ուշացնէ արեւմտեան պետութեանց վերազինումը ։

Ինչպէս գրած ենք արդէն, Ֆրանսական կառավարութիւնը 623 միլիոն տոլար պահանջած էր, զինամթերքի արտադրութեան զարկ տալու համար: Ուաշինկթըն մերժեց, վասն զի խորհրդարանը մերժած էր նոր վարկեր բանալ: Մ. Նահանգները խոստացած են 184 միլիոն տոլար, իբրեւ ուղղակի վարկ, 50 միլիոն տոլար ալ՝ գնումներու համար, «անկարելի» գտնելով ամբողջովին գոհացնել Ֆրանսայի պահանջները: Պ. Էչիսընի կարծիքով, եթէ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը իբր երկու միլիառ տոլար զեղչեց արտաքին օգնութեան վարկերէն, կը նշանակէ թէ այժմ այնքան ստիպողական չէ վերազինումը՝ համայնավարութեան դէմ: Եւ սակայն մասնագէտներ գիտել կու տան թէ 1954ը «վտանգաւոր տարին» է, քանի որ այն ատեն Խ. Միութիւնը պատրաստ պիտի ունենայ 300 զօրաբաժին եւ օդանաւային գերազանց ուժեր, հիւլէական ռումբերով ։

× Յաւելուածական վարկերու մերժումը ծանր տպաւորութիւն գործեց Փարիզի մէջ, բայց եւ այնպէս ամէն յոյս կորսուած չէ եւ նոր բանակցութիւններ պիտի կատարուին:

× Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, Չըրչիլ պարզեց իր նոր ծրագիրը, որ կը տրամադրէ ազգ. պաշտպանութեան ճիգը սահմանափակել երկրին մէջ եւ աւելի մեծ քանակութեամբ զինամթերք ծախել դուրսը: Ծրագիրը քուէարկուեցաւ 22 ձայնի մեծամասնութեամբ ։

Նոր խմորումներ Եգիպտոսի մէջ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻ՞Ն

Չորեքշաբթի օր Եգիպտոսի վարչապետը, Ալի Մահեր, յանկարծ իր մօտ հրաւիրեց Գահիրէի անգլ. դեսպանը, խորհրդակցելու համար, նախարարական խորհուրդի նիստէն առաջ: Կ՚ըսուի թէ վարչապետը կ՚ուզէր խորհրդակցիլ դեսպանին հետ, Սուտանի եւ Սուէզի խնդիրներու մասին ։ Երրորդ խորհրդակցութիւնն էր այս, 24 ժամուան մէջ ։

Այս տեսակցութեան ատեն, Եգիպտոսի սպարապետը, զօր. Նեկիպ հրատարակել կու տար յայտարարութիւն մը զոր ըրած էր Սուտանցի լրագրողներու: Յայտարարութիւնը կ՚ըսէ ․

— «Կացութիւնը փափուկ է: Պէտք է զգուշանանք քաղաքական հոսանքներէ ։ Նախ կարգի պիտի դնենք մեր տունը, մեր քաղաքականութիւնը յայտարարելէ առաջ »:

Յայտարարութիւնը, որ Սուտանցիներուն հաղորդուեցաւ Եգիպտոսի անթելին միջոցաւ, կը պարունակէր նաեւ հետեւեալ հատուածը ․

— «Գալով Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան, առ այժմ պիտի չմիջամտենք քաղաքական գործերու, բայց խնդիրը պիտի քննուի պատեհ ժամուն »:

Թերթի մը հարցումներուն պատասխանելով, զօր. Նեկիպ ըսաւ թէ Սուտանի ժողովուրդին կ՚իյնայ տնօրինել իր ճակատագիրը: Յետոյ աւելցուց. — «Սահմանադրութեան բարեփոխումը քաղաքագէտներու գործն է եւ կապ չունի բանակին հետ »:

× Եգիպտոսի դահլիճը առջի օր զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով. — 1. Ճշդում կառավարութեան եւ զօր. Նեկիպի յարաբերութեանց. — 2. Ընտրութիւն խնամակալ խորհուրդի մը որ պիտի վարէ արքունական գործերը մինչեւ գահաժառանգին չափահասութիւնը. — 3. Մաքրագործում հանրային եւ պետական կեանքի եւ մասնաւորապէս քաղաքական կուսակցութեանց. — 4. Միջոցներ՝ զարմանելու համար երկրին տնտեսական կացութիւնը որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ. — 5. Վերսկսում անգլօ-եգիպտական բանակցութեանց:

ՏԻՏՂՈՍՆԵՐԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻՆ.— Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ՖԱՐՈՒՔԻ ԴԷՄ

Նախարարական խորհուրդէն ետք, վարչապետը յայտարարեց թէ ջնջուած են պէյ եւ փաշա տիտղոսները եւ թէ արդէն պիտի արձակուին այն բոլոր ամբաստանեալները որոնք բանտարկուած էին վեհապետին դէմ գործուած յանցանքներու համար: Արդէն արձակուած են շատ մը սպաներ, որոնց մէջ կը գտնուի Գահիրէի ոստիկանութեան վերատեսուչը, զօր. Ահմէտ Թալէաթ ։

Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ գահընկէց արքան 100.000 սթերլին միջնորդչէք ստացաւ, երբ ռազմական պիտոյքներ կը գնուէին բանակին համար, Պաղեստինի պատերազմին ատեն: Այս գումարը դրուած է Եգիպտոսի Ազգ. դրամատան մէջ, ի հաշիւ Թագաւորին, պայմանագիրը ստորագրած ատեն: «Ալ Ահրամ» կը գրէ թէ կառավարութիւնը «սեւ տետրակ մը» կը պատրաստէ, ուր պիտի արձանագրուին «նախկին արքայ Ֆարուքի գործած գայթակղութիւնները եւ յանցանքները Եգիպտոսի ժողովուրդին դէմ»:

Բանակին մէջ կատարուած ձերբակալումներուն քննիչը, նախկին ընդհ. դատախազ Մոհամմէտ Ազմի տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ ։ Այս առթիւ կրկնեց թէ Ֆարուք ալ մեղսակից է եւ թոյլ չտուաւ որ քննութիւնները շարունակուին ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

30 ԻՐԱՆԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐ (այր թէ կին) ձերբակալուած են Յուլիս 4ին, Ղուչանի մէջ, երբ կը փորձէին Ռուսաստան երթալ: Բոլորն ալ խոստովանած են եւ բանտարկուած կը մնան, կը գրէ, Թէհրանի «Բախթարը Էքրուզ» թերթը:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ-ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Բ.— Իրաք (2)

ՔԻՐՔՈՒՔ

Կարեւոր կեդրոն մըն է շնորհիւ իր քարիւղի հորերուն, որոնց թիւը 110 անցած է: Հայ գաղութը կը հաշուէ 260 ընտանիք կամ 1300 անձ: Անգլեւիրաքեան քարիւղի ընկերութեան մէջ կ'աշխատին բազմաթիւ Հայեր, որոնցմէ ոմանք կարեւոր պաշտօններ ունին:

Հոս կայ հին եկեղեցի մը, որուն համար քահանայ մը բերուեցաւ վերջերս Երուսաղէմէն: Դպրոցը ունի 240 երկսեռ աշակերտ, 7—8 ուսուցիչներով: Տոքթ. Գուրգէն» Փափազեան եւ կինը կը վարեն դպրոցը՝ մեծ գոհողութեամբ: Ձեռնարկուած է նոր եկեղեցիի մը շինութեան: Հինը մանկապարտէզ է միաժամանակ եւ յաճախ կը փակուի աշակերտութեան առջեւ՝ երբ եկեղեցական արարողութիւն մը կը կատարուի շաբթու մէջ (պսակ, յուղարկաւորութիւն եւն.):

Քէրքիւքի մէջ ալ Հայ Կարօտելոց Խնամակալութիւնը ունի իր մասնաճիւղը:

ԲԱՍՐԱ

Հին գաղութը՝ 50 տուն, 200 տարի առաջ գաղթած է Սպահանէն եւ Բասրա եկածգործի համար: Ներկայ փառաւոր եկեղեցին շինուած է հին գաղութէն (Ղարիպեան բարերար, որ մինչեւ այժմ ալ զոհողութիւններ կ'ընէ): Մեկուսացած գաղութ ըլլալով՝ կորսուելու դատապարտուած էին: Մասնաւորաբար դժուարութիւն կը կրէին ամուսնութեան համար: Գրած են Երուսաղէմ՝ մտիկ աղջիկաններու միջեւ ամուսնութեան արտօնութիւն ուզելու համար: Պահած են իրենց հայութիւնը: Դպրոց ունեցած են, հակառակ իրենց ցրուած վիճակին: Քաղաքը շատ տարածուն է եւ Հայերը ցրուած են Բասրա քաղաքէն զատ Մարկիլ, Աշար եւ Բաֆ արուարձաններուն մէջ:

Ներկայիս Բասրայի հայութեան ընդհանուր թիւն է 317 ընտանիք, կամ 1377 շունչ: Ունին երկու դպրոց, մէկը քաղաքին, միւսը Մարկիլի մէջ: Բասրայի դպրոցն ունի 197 երկսեռ աշակերտ՝ 3 հայ եւ 4 արաբ ուսուցիչներով: Աշակերտներէն 15ը տեղացի Արաբներ են: Մարկիլի դպրոցի աշակերտներու թիւն է 290՝ 8 ուսուցիչ - ուսուցչուհիներով: Տնօրէնն է երիտասարդ մը՝ Տիգրան Տիգրանեան:

Բասրայի հայութեան մեծագոյն մասը Վասպուրականցի է: Քաղաքին եւ Մարկիլի մէջտեղ կայ Աշարի հայկական քէմբը, հողաշէն փոքրիկ խրճիթներէ բաղկացած, ուր 1922ին հաստատուած են Վասպուրականցիներ: Բաղուպայէն եւ Նահր էլ Օմարէն մաս մը Վասպուրկանցիներ Հաւրէզք եւ Զախօ փոխադրուած են՝ Լեւոն Շաղոյեանի կարգադրութեամբ:

«Հայ Կարօտելոց Խնամակալութիւնը» երկու մասնաճիւղեր ունի, մէկը քաղաքին, միւսը Մարկիլի մէջ, 120 անդամուհիներով եւ կ'օգնէ դպրոցին:

Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը՝ կազմուած 1928ին, 110 անդամ ունի:

Ներգաղթի առեն 70 Հայեր մեկնած են Հայաստան:

Բասրայի Հայերը մեծ թիւով կ'աշխատին տեղւոյն քարափի, երկաթուղիի եւ քարիւղի ընկերութեանց մօտ: Բոլորն ալ ինքնարաւ են եւ սիրուած տեղացիներէն: Երջնկացի Բ. Կարապետ Մկրտիչեան Բասրայի օդակայանի Շաթ էլ Արապ մեծ պանդոկի տնօրէնի պաշտօնը կը վարէ տարիներէ ի վեր: Այս օդակայանը ժամադրավայրն է Ծայրագոյն Արեւելքէն դէպի Սուրիա, Եգիպտոս, Եւրոպա եւ Ամերիկա գացող ամենազգի օդանաւերուն, որոնց թիւը ամէն օր կ'աւելնայ:

ՄՈՒՍՈՒԼ

Նախապէս 375 հայ ընտանիք ունէր այս քաղաքը, սակայն վերջին տարիներս անգործութեան հետեւանքով 75 ընտանիքներով գաղթած են դէպի Քէրքիւք, Պաղտատ եւ Բասրա:

Ներկայիս Մուսուլի մէջ կ'ապրին 300 հայ ընտանիքներ, 1500 շունչ:

Հայոց եկեղեցին հարիւր տարուան հնութիւն ունի: Դպրոցը ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժին, 315 աշակերտ - աշակերտուհիներով եւ 9 ուսուցիչներով:

Այս գաղութին մէջ կարեւոր դիրք կը գրաւէ Տոքթ. Գրիգոր Ասատրճեան, բնիկ Մարաշցի, որ հոն հաստատուած է առաջին համաշխարհային պատերազմէն ի վեր: Վերջերս հրատարակեց Հայոց պատմութիւն մը՝ արաբերէն լեզուով, հայութիւնը լաւագոյնս ծանօթացնելու համար հիւրընկալ Արաբներուն: Հայ հեղինակներու կարեւոր գործերն ալ արաբերէնի կը թարգմանէ եւ կը հրատարակէ տեղական թերթերուն մէջ: Ցարգուած է թէ Հայերէն եւ թէ Արաբներէն: Կը սատարէ եկեղեցիին եւ դպրոցին: Յաճախ կ'այցելէ Պաղտատ, ուր կը բանախօսէ հանդէսներու մէջ:

ԶԱԽՕ

Հոս կ'ապրին 125 ընտանիք, 625 հոգի: Ունին եկեղեցի եւ քահանայ մը, ինչպէս նաեւ Ծաղկոց մը՝ իբրեւ դպրոց:

ՀԱՒՐԷԶՔ

Զախոյէն ինքնաշարժով մէկ ժամ հեռու, ունի 65 տուն հայութիւն: Ծաղկոցի աշակերտներուն թիւն է 60—65:

Աւրկա ընկեր Լեւոն Շաղոյեանի գիւղն է, բաղկացած Վասպուրականցիներէ:

Զախոյի կը պատկանի Տեռֆ գիւղը, ուր կը բնակին 20 — 25 ընտանիք:

Ցիշենք նաեւ հետեւեալ քաղաքները, ուր ցիրուցան կ'ապրին մաս մը Հայեր —

Սիւլէյմանիէ, քրտական շրջան ուր կ'ապրին 25 ընտանիք: Երկու տարիէ ի վեր ունին ծաղկոց մը:

Խանաքին՝ 22 ընտանիք: Մեր հայրենակիցները կ'աշխատին Րաֆիտէյն քարիւղի ընկերութեան կայարաններուն մէջ: Ոչ դպրոց ունին, ոչ ալ՝ եկեղեցի:

Էրպիլ՝ 6 ընտանիք:

Հապպանիյէ՝ Պաղտատի մօտ, նշանաւոր իր օդակայանով: Կ'ապրին 120 ընտանիք: Ունին դպրոց՝ 80 աշակերտներով եւ 2—3 ուսուցիչներով: Եկեղեցի չունին:

Հատիթա՝ Իրաքի Քարիւղի Ընկերութեան K3 կայարանը, Սուրիոյ սահմանին վրայ, ուր կան 20 — 25 ընտանիքներ: 70 — 80 ամուրի երիտասարդներ կ'աշխատին Քարիւղի ընկերութեան մէջ իբրեւ արհեստաւոր եւ գործաւոր: Հոս առաջին կարգի պաշտօնատար է Յովհ. Յովհաննէսեան, որ պատուանշան ալ ստացած է:

1946 — 47ի ներգաղթին ընդամէնը 1000 հոգի մեկնած են Իրաքէն, մասնաւորաբար Բասրայէն (Մուսուլի շրջան), Հաւրէզքէն եւ Մուսուլէն (25 ընտանիք):

Իրաքի հայութիւնը բաղդատաբար աւելի անծանօթ մնացած ըլլալով, քիչ մը մանրամասնօրէն կանգ առինք այդ շրջանի մեր հայրենակիցներուն վրայ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Նորաձեւ նիւթեր

Փարիզի մէջ այս պահուս կը ցուցադրուի կերպընկալ նիւթէ շինուած ոսպնեակ մը որ պիտի փոխարինէ մարդոց աչքի սառնենին: Լոնտոնցի ակնաբոյժ մըն է իրագործողը:

Ակնոցներու գիւտէն ի վեր, այս անտեսանելի ապակին կը նկատուի թաթարախտի (աչքի վարագոյր՝ հիւանդութիւն) դարմանումին մէջ կատարուած ամենամեծ յառաջդիմութիւնը: Ցարդ, թաթարախտի գործողութեան ենթարկուողներու կը յանձնարարուէր ակնոց գործածել: Մինչդեռ այս յանդուգն գիւտով, աչքի հիւանդ սառնենին գործողութեամբ հանուելէ վերջ անոր տեղը պիտի զետեղուի վերոյիշեալ ոսպնեակը:

«Կերպընկալ նիւթերու դար»ը կ'ապրինք, հետեւաբար այսպիսի կարելիութիւններ ստեղծուած են: Գիտական աշխատանոցները ամէն օր կ'իրագործեն արուեստական նոր եւ աժան նիւթերու բաղադրութիւններ, որոնք կը յարմարին բազմազան գործածութեանց եւ կոչուած են մեր առօրեայ կեանքին մէջ հետզհետէ աւելի կարեւոր դեր կատարելու:

Համադրական նիւթերը օգտակար են մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ որոնց տնտեսական զարգացումը չէ վերջացած տակաւին: Այդ նորահնար նիւթերը կուգան լրացնել բնական նիւթերու անբաւարարութիւնը:

Այս յառաջդիմութեանց կարելիութիւնները եւ հեռանկարները ժողովուրդին ներկայացնելու կը ծառայէ UNESCOի կազմակերպած Փարիզի գիտական ցուցահանդէսը, ուր ցուցադրուած էին երկու հազարէ աւելի կերպընկալ նիւթերէ շինուած առարկաներ ու 300է աւելի թեթեւ մետաղներու նմոյշներ:

Դարերէ ի վեր գործածուած բնական թելերու հետ (բամպակ, վուշ, կանեփ, բուրդ, մետաքս) այժմ գոյութիւն ունին համադրական նիւթերէ պատրաստուած հիւսուածեղէններ: Ինչպէս, ռէյօնը, նայլոնը, օրլոնը եւն.: Այս նիւթերը տակաւին նոր են եւ անոնց շրջանը բացուած է 60 տարի առաջ միայն, Ֆրանսայի մէջ Կոմս Շարտոնէի արուեստական մետաքսի իրագործումով: Եւ այսօր համադրական (արհեստական) թելերու գործարանները կ'արտադրեն այնպիսի հիւսուածեղէններ, զորս կարելի չէր երեւակայել 25 տարի առաջ: Անտարակոյս պատմութիւնը չէ արձանագրած գիտական եւ արուեստագիտական այսքան արագ իրագործում մը: Նորահնար նիւթերը այնքան նոյնացած են մեր հասարակ կեանքին հետ որ, չենք նշմարեր իսկ թէ որքան հագուստներ, գորգեր, անկողիններ, վարագոյրներ, խաղալիկներ, շինուած են կերպընկալ նիւթերէ:

Միացեալ Նահանգներու կերպասի ներկերը մեծ մասով համադրական են: Ինչպէս՝ դեղերու և դեղագործական նիւթերու 3 քառորդը, ձգախէժին կէսը եւ հիւսուածեղէններու մէկ հինգերորդը:

Քսանեւհինգ տարիներ առաջ հաստատուեցաւ թէ, բուրդին, բամպակին և ուրիշ բնական թելերու մասնիկները (molécules) երկար են համեմատելով իրենց լայնութեան հետ: Եւ դերձան մը ամուր կ'ըլլայ եթէ թելերու բաղկացուցիչ մասնիկները բաւական երկար են: Այս կարեւոր տուեալներուն ծանօթութեամբ քիմիագէտները իրենց հետազօտութիւնները յառաջ տարին եւ յաջողեցան աշխատանոցներու մէջ արտադրել նոր թելեր:

Այժմ կերպընկալ նիւթերը կը նկատուին նախանիւթերու պակասը լրացնելու ծառայող տարրեր: Եւ սակայն այդ նպատակին իրագործումը առ այժմ կարելի չէ: Եթէ բուրդին համաշխարհային տարեկան արտադրութիւնը կը հասնի մէկ միլիոն 600 հազար թոնի, բամպակինը՝ վեց միլիոն թոնի, ձգախէժինը՝ մէկուկէս միլիոնի, համադրական նիւթերուն մէջ միայն ռէյօնն է որ 1950ին իր մէկուկէս միլիոն թոնի արտադրութեամբ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ: Մինչդեռ մնացեալ կերպընկալ նիւթերը նոյն տարուան ընթացքին միասնաբար հազիւ մէկ միլիոն թոնի արտադրութիւն մը կ'արձանագրեն: Որովհետեւ կերպընկալ նիւթերու գործարանի մը հիմնադրութիւնը կը պահանջէ շատ կարեւոր դրամագլուխ մը: Բուրդի համաշխարհային արտադրութեան միայն 10 առ հարիւրը եթէ փորձուէր ամբողջացնել համադրական եղանակով, տարիա պիտի պահանջէր 300 — 400 միլիառ Ֆրանքի ծախք մը, ինչ որ կը հաւասարի Ամերիկայի քիմիական ճարտարարուեստի 1950ի ընդհանուր ծախքերուն:

Այսուհանդերձ՝ կերպընկալ նիւթերու մասնակի գործածութիւնն իսկ պիտի ծառայէ խնայելու բնական աղբիւրները: Կ'ենթադրուի թէ միայն Անգլիոյ մէջ կարելի պիտի ըլլայ երկու հազար թոն կապարի խնայողութիւն մը կատարել, նոր նիւթի մը՝ «փոլիթէն»ի գործածութեամբ:

Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ մեքենաներու կարգ մը բարդ մասերը շինուած են կերպընկալ նիւթերէ, որոնք մետաղէն աւելի թեթեւ ըլլալով հանդերձ, աւելի տոկուն են մաշումի եւ ջերմութեան դէմ եւ պէտք չկայ զանոնք իւղելու:

Այժմ կարելի է նախապէս որոշելնիւթերու բաղադրիչ յատկութիւնները՝ համաձայն պահանջին: Ուրեմն, այս գետնի վրայ հնարաւորութիւններու սահմանը եւ ապագայի հեռանկարը ընդարձակ են: Կը խորհուի աժան գնով շինել ինքնաշարժներ, օդանաւեր, տուներ: Փոխարինել կարգ մը նիւթեր աւելի տոկուն, ճկուն, թեթեւ կամ թափանցիկ նիւթերով: Աւելի դիմացկուն խոնաւութեան եւ օդի ազդեցութեանց: Կամ ելեկտրականութեան լաւ թէ վատ հաղորդիչ: Եւ այս բոլոր նիւթերէն զատ, որոնք յաջողութեամբ կը մրցին մեզի ծանօթ նիւթերու հետ, տակաւին պիտի ստացուին ուրիշ զարմանազան նիւթեր, որոնք պիտի նպաստեն նոր առարկաներու շինութեան: Մարդոց կը մնայ օգտուիլ այս յառաջդիմութեանց բարիքներէն, կազմակերպուելու եւ մարդկային խաղաղ եւ համերաշխ ընկերութիւն մը կառուցանելու համար, գիտական հիմքերով:

Ինչպէս կը յայտարարէ UNESCOի ընդհ. տնօրէնը՝ Պ. Torres Bodet, «կերպընկալ նիւթէ պատրաստուած ամենահասարակ առարկայի մը իրագործումը կարելի եղած է միայն աշխարհի չորս ծագերէն եկած բազմաթիւ մարդոց՝ աշխատաւորներու եւ գիւղացիներու, ճարտարագէտներու և հնկիչներու, պաշտօնեաներու և պաշտօնատարներու, գործատէրերու եւ վաճառականներու, զանազան ճիւղի գիտուններու սերտ գործակցութեամբ:

Ամփոփեց՝ Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ UNESCO

ՍՏԱՑԱՆՔ

ARMENIAN REVIEW, անգլ. եռամսեայ հանդէս նուիրուած հայկական մշակոյթին: Թիւ 18, 1952 Յունիս: Բազմաթիւ նիւթերու կարգին կը պարունակէ նաեւ Եր. Օտեանի «Ծապլվար»ը եւ Մուրացանի «Գէորգ Մարզպետունի»ն: Հրատ. «Հայրենիք»ի: Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար: Հասցէ — 212 Stuart St. Boston 16 Mass. (U.S.A.):

ԱԶԱՏ ԽՕՀԵՐ, բանաստեղծական եւ իմաստասիրական քառեակներ: Գրեց՝ Մ. Գ. Ֆերահեան: Պոսթըն, 1951: Գին 2.50 տոլար:

ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐ, քննական տեսութիւն քրիստոնէական դրութեան: Թարգմ. Մ. Գ. Ֆերահեան: 1920, Ֆրէզնօ: Գին 2 տոլար

Հ. Հմայեակ Տ. Վ. Համբարեան

Ողբացեալ Հմայեակ Տ. Վ. Համբարեան, որ Յուլիս 19ին վախճանեցաւ Պոլսոյ մէջ, ծնած էր Եւդոկիա, 1881ին: Նախակրթութիւնը ստացած Կարինի Ֆրանսական վարժարանը, յետոյ անցած Վիէննա, աշակերտելով Մխիթարեան վանքը: Կը հետեւէր գրաբարի եւ մատենագրութեան, հաղիւ 15ամեայ պատանի, կը գրէր իր առաջին գրաբար քերթուածները: Ուսանողական շրջանէն իսկ յատուկ ատտուածաբանութեան հատորներ հայերէնի կը վերածէր, զարմացնելով ձեւերով:

Հ. Համբարեան երեսնամեայ տարիքի մէջ վարդապետ ձեռնադրուեցաւ 1904ին, եւ նետուեցաւ ուսուցչական ասպարէզ, վանքին եռանդուն մէկ ղեկավարը հանդիսանալով: 1906ին կը կարգուի խմբագրապետ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի զոր 3 տարի կը վարէ, ստորագրելով բանասիրական, գրական, մատենագրական յօդուածներ: Այդ շրջանին կը ձեռնարկէ ստուար գործի մը պատրաստութեան, «Պատմութիւն Հայոց», որ դժբախտաբար կիսատ կը մնայ: 1909ին կը կարգուի ուսուցիչ Պոլսոյ Մխիթարեան վարժարանին, եւ Վիէննայէն դեռ չմեկնած, գերմաներէնէ հայերէնի կը թարգմանէ Գեւսերոֆի պատմական ուսումնասիրութիւնը, «Բիւզանդիոն եւ Պարսկաստան»: Պոլսոյ մէջ երեք տարի (1909 — 1912), կը պաշտօնավարէ Մխիթարեանց վարժարանը, հրատարակելով նաեւ «Կեսար Ազգիպպա» վէպը:

1912ին կը փոխադրուի Զմիւռնիոյ Մխիթարեան վարժարանը, երբ տեսուչ եւ դասախօս, հոն եւս ինը տարի կը գործէ եռանդով, իր մասնակցութիւնը բերելով նաեւ օրուան գրական եւ մշակութային շարժումին: Կը հեղինակէ թատերգութիւններ, «Մանուէլ Մամիկոնեան», «Արշակ Գ.», «Ակամայ Աւազակ», «Զգեստին Դերը», եւն.:

Կը գրէ նոյնպէս գերմաներէն տասը մը, զոր յետոյ հայերէնի կը թարգմանէ «Անմեղի մը Դատապարտութիւնը» խորագրին տակ: Զմիւռնիոյ մէջ կ'աշխատակցի Մամուրեանի «Դաշինք»ին եւ Թոքաճեանի «Ալեքսանդր»ին, Պոլսոյ գրական պարբերականներուն եւ թերթերուն պատմական, բանասիրական եւ քաղաքական պրպտումներով:

1922ին Հ. Համբարեան փոխադրուեցաւ Պոլիս եւ տեսուչ կարգուեցաւ Փանկալթիի Մխիթարեան վարժարանին, որ այդ շրջանին խախտուել չէր մէջ էր գտնէր, կարօտ բարեկարգումներու եւ ընդարձակման: Վարդապետը եռանդով գործի փարեցաւ, եւ իր աջակիցներով նոր վարժարան մը ներկան բերաւ, զայն ճոխացուց դանազան բաժիններով եւ հաստատութիւնը վերածուեցաւ լիկէոնի:

Կը թողու բազմաթիւ անտիպ, աշխատասիրութիւններ, որոնց ամէնէն պատկառելին է գերմաներէնէ հայերէն ընդարձակ բառարանը, արդիւնք տարիներու տքնաջան պրպտումներու եւ խոր հմտութեան: 1948ին ընդհանուր յոբելեանով մը տօնուեցաւ իր գրական եւ ուսուցչական 45ամեայ գործունէութիւնը եւ այս առթիւ հրատարակուեցաւ գրքոյկ մը:

ՆԱՐԴՈՒՅԻՔ ՆԻ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ
« ՑԱՌԱՋ » Ը

ՁԱՅՆԸՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆ.— Ամառուան այս տօթերուն դաշտահանդէսները իրար կը հրմշտկեն, մանաւանդ Յուլիս ամսուն:

Բոլոր կիրակիները բռնուած, յաճախ ալ միեւնոյն օրը մէկ երկու կազմակերպութիւն իրար կը խաչաձեւեն:

Արդար ըլլալու համար բսենք թէ այս խաչաձեւումները — բացի դիմացի անուշէն — գիտամամբ չէ որ կը կատարուին, այլ կամքէ անկախ պատճառներով:

Օգոստոս ամիսը արդէն արձակուրդի ժամանակ է, եւ եղանակն ալ կը վերջանայ, ուրեմն բնութիւն կռուած են Յուլիս ամիսը օգտագործել: Այդպէս ալ եղաւ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի տարեկան Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 27ի կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսինի զովասուն ծառաստաններունմէջ:

Այդ օր, կամքէ անկախ, Ծաղկեբերդցիներու Միութիւնն ալ արդէն էր իր տարեկան դաշտահանդէսը, Պրոնի Նոյնպէս Մալաթիոյ Արհասիրաց Ընկերութիւնը, նոյնէն Տէսինի մէջ, իր հանդէսը ունէր:

Ուրիշ տխուր երոյթ մը: Դաշտին վրայ յանկարծ, որ արեւելեան եղանակներու վարպետ մը, նոյն օրը կ'ասօրէ եաջ, Տէսինի մէջ կուռայ եղեր թրքական եղանակներու չարքը եւ թէ գոյնզգոյն թեթեւսոլիկներ, կը փութան հոն ու հաղարնոց ներ կը նետեն ...

Ուրեմն մէկ օրուան ընթացքին չորս ձեռնարկ միեւնոյն քաղաքին մէջ: Հակառակ այս բոլորին, ողջամիտ տարրերը, այդ օրը խուռներամ փութացած էին մեր հանդիսավայրը, ողեկոչելու համար բոլոր տեսակի Խանասորներն եւ հերոսամարտները, որոնք կատարուեցան յանուն ազատագրութեան: Մինչ անդին «Ուտիչները կը ցնծային հաղարնոցներու ռեղատաչափին տակ, աստին հայրենասէր եւ ազատատենչ ժողովուրդը իր սրբազան ուխտը կը նորոգէր:

Ընդհանուր ոգեւորութիւն: Ուրախանչիւր ընտանիք, ծառերու շուքին տակ բոլորուած, սեղան կը պատրաստէ: Գաւաթները կը լեցուն, կը պարպուին, եւ «Կարկուտ տեղացէ» կը թնդայ:

Ճաշէն ետք սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական մասը: Ընկեր Սեպուհ Մանուկեան պաշտօնական բացումը կատարելով, բացատրեց Խանասորի արշաւանքին իմաստը: Արտասանեցին Տէսինի Նոր Սերունդէն Տիգրան Հայրապետեան եւ Անդրանիկ Տավուտեան, իսկ Լիոնէն Օր. Արփիկ Թութեան, Օր. Շուշանիկ Ճակորեան: Սրինգի վրայ յաջողապէս նուագեց Նոր Սերունդէն Գրիգոր Տէրտէրեան, նոյնպէս հովիւի սիրերգը նուագեց ընկեր Թոփ. Տօնոյեան:

Օրուան բանախօս ընկեր Միսաք Միրզէ «Խանասորները արթնցուցին ազատ եւ անկախ ապրելու կենսական բնազդը: Քրիստափորներու, Ռոստոմներու եւ Զաւարեաններու ցանած սերմերը ծլեցան ուռճացան: Կազմուեցան Սեբղներու, Դէրոյ Զավարեաններու, Հրայրներու, Անդրանիկներու եւ Մուրատներու, յայտնի եւ անյայտ յեղափոխական ու մասսայական դէմքերու փաղանգները: Միշտ վառ պահենք Խանասորներու յիշա-

---

ԳԻՐՔ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լեւոնէն Գ. Գոգաճեան, տարածելու համար հայ գիրքը, մէկ — մէկ օրինակ Վարդամառեան նուիրած էր երկու բարեկամներուն՝ թելադրելով որ անոնք ալ, իրենց կարգին, ուրիշներու նուիրեն, երկարելով նուիրատուութեանց շղթան:

Գոգաճեանի բարեկամը, Գ. Տայեան Սարգիս, իր կարգին երեք օրինակ Վարդամառեան կը նուիրէ Գ. Փաճենեանի (Նիս), Գ. Գանձանակեանի (Նիս), Գ. Գուլլուբեանի (Լիոն), թելադրելով որ իրենք եւս, իրենց կարգին, ուրիշներու նուիրեն: Երբ այսպէս շղթան երկարի, արագօրէն կը սպառին հայ հեղինակներու գործերը: Ձեւը թելադրելի է:

× Վարդամառեանը գրեթէ սպառած է, լաւ կ'ըլլայ նուիրել Առաջնորդ Մայրերու, որ ամէն ընտանիքի օգտակար գիրք մըն է:

Վարդամառեանին արագ սպառումը եր պարտիմ բարեկամներուս, — Մալաքեան՝ 200 օրինակ, Վշտունի՝ 75, Ուշագլեան՝ 75, Ղազարեան (Լիոն) 50, Ա. Տէր Սարգիսեան (Վալանս) 30, եւ տասնական կամ հինգական օրինակ՝ Աթոնեան (Քաշան), Նիկողոսեան (Քոլոմպ), Հիւսյեան (Անիէր), Եբանեան (Սարգէլ), Ընտրիկեան (Ս. Շամոն), Զօրեան (Տրակինեան), Սուքեասեան (Վիէն), Զօրեան (Նիս), Տօնէյեան (Պորտօ), Ա. Ճակորեան (Պիւզէր), Սիւլեան (Կրընոպլ):

Շնորհակալութիւն բոլորին:

Առաջնորդ Մայրերու գրքին սպառումին համար կը սպասեմ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու շարժումին: Այս գրքին սպառումը մաս կը կազմէ իրենց գործունէութեան ծրագրին:

Հայ - Բոյժի բաժանորդներուն մէկ երրորդը բաւական է փակելու համար իմ հրատարակած ամէն մէկ նոր գրքիս տպագրական ծախքը: Երբ մէկ գրքին ծախքը ապահովուի, անմիջապէս պիտի հրատարակեմ նոր մը, փոխն ի փոխ գրական եւ գիտական: Այս ընթացքով լոյս կը տեսնեն բոլոր գործերս: Գրադէտներ կան, որոնց գործերը թարգուած են թերթերու մէջ,— ո՞վ յարութիւն պիտի տայ անոնց: Տէմերճեանսէրն ի՞նչ ունի հատոր: Ահա թէ ինչո՞ւ կ'ուզեմ հրատարակուած տեսնել գործերս՝ չմեռած:

Ոմանք, հրատարակելի գործերս հաշուելով, կ'ըսեն թէ անսպառ դրամագլուխ պէտք է տպագրութեան համար: Ես վստահ եմ թէ կարելի է հրատարակել բոլորն ալ առանց «անսպառ դրամագլուխ» փնտռելու:

Տպագրութեան յանձնեցի Սպիտակ Առաւօտը, որ զուտ ստեղծագործական սփիւռքն է: Պարբերաբար եւ յաջորդաբար պիտի հրատարակեմ ինչ որ ունիմ պատրաստ,— ձեռնարկած եմ «առնելը ծածկելու» ինչպէս կ'ըսէր Ահարոնեան, կ'ահաւասարեմ երբ դեռ վրան չէ նստած մահուան փոշին:

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

տակը եւ ոգին: Թարմացնենք թթխմորը, անով շաղուելու համար գալիք սերունդները, յանուն ազատութեան եւ անկախութեան»: (Տափէր):

Տեղի ունեցան հայկական եւ եւրոպական պարեր, մինչեւ օթօբուսներու ժամանումը: Վիճակախաղի դրուած էր 100 չէք գինի: Շահեցան տասը դանազան թիւեր: Նուէրներ ալ եղան:

ՇՄԱԿ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (14)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՒԱԳ ԹԱՐԳՄԱՆԻՆ ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ԵՏ Կ'ԱՌՆԵՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԻՐԵՆՑ ՑԱՆՁՆԱԾ ՑՈՒՇԱԳԻՐԸ

ՍԱԼԻՀ ՄՒՆԻՐ ՓԱՇԱ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Ապտիւլ Համիտ մտացրիւ լսեց Սալիհ Մինիր փաշան, յետոյ անոր ձեռքէն բռնեց եւ գոհէն դուրս հրեց զոչելով.

— Ինչ որ կ'ուզես ըսէ, եւոգ մի նայիր եւ գնա: Սալիհ Մինիր փաշա Ապտիւլ Համիտէ ստացած հրամանին վրայ Պալլրամին առաջին օրը դեսպանատուններուն ճամբան բռնեց:

Հիմա խօսքը տանք Մինիր փաշայի, որ իր Ցիշատակներուն մէջ կը գրէ.

— Կաղքով մինչեւ Թերսիմի հրապարակը եկայ: Շփոթած էի: Բնաւ չէի գտներ դեսպաններուն ըսելու համար: Կառքը կեցնելով ծխիկ մը վառեցի: Ծխիկը հատաւ բայց դեռ չէր անցներ մտածել: Նորէն ծխիկ մըվառեցի կառքը կամաց կամաց քալեցնել տուի: Բայց քանի կը մօտենայի դեսպանատուններուն, այնքան կ'աւելնար շփոթութիւնս: Այս պայմաններուն տակ Կալաթա Սարայ լիսէին առջեւ հասայ:

Այդ պահուն աչքիս զարկաւ ռուս դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմօվը որ կառքին քովէն կ'անցնէր: Ցանկացած միտքս ինձմէ յիշատակ մը Մաքսիմօվի մասին, ինչ որ պատճառ դարձաւ որ փրկուիմ՝ այն դժնդակ դիրքէն որուն մատնուած էի:

Մաքսիմօվի հետ տարեկից էի: Իրար ճանչցած եւ սիրած էինք: Ռուսական լեզուով քաջ թուրքերէն կը խօսէր: Շատ կը սիրէր հաճոյքը: Ցաճախ կը ժամադրուէինք, կ'ուտէինք, կը խմէինք եւ կը զրօսնէինք: Ռուսերուն հաւատարիմ ըլլալով հանդերձ կը սիրէր Թուրքերը: Երբեմն կը բննադատէր իր մեծերուն բացայայտ անիրաւութիւնները:

Քանի մը օր առաջ հայկական բարենորոգումներու խնդրոյն համար դեսպանատուն գացած եւ ռուսական դեսպան Նելիտովի հետ դէմ յանդիման եկած էի: Դէմքը կուշեց որ ջղայնացած եւ յոգնած եմ: Թեւս մտնելով եւ կատակելով ըսաւ.

— Արսլան պէյ, կ'երեւի մեր «չօրպաճի»ն քեզի գայրացուցեր է: Ի՞նչ է այս մռայլ դէմքդ: Զըլլայ որ այս դէմքով փաթրօնին երեսը նայիս: Աստուած վկայ, քեզի կը վռնտէ: Բէյ մը ինծի հետ եկուր, խնչեր դլուխդ բերեմ:

Ցետոյ դիս բռնի առաջնորդեց իր յարկարաժինը որ պարտէզին մէկ անկիւնը կը գտնուէր: Այդ օրը կէս օրին կարգ մը բարեկամներուն հետ ճաշեր եւ զուարճացեր էր: Այլազան չաքարեղէններով եւ ըմպելիներով պատուասիրեց զիս: Այս առիթէն օգտուելով քանի մը գաւաթ շամփանիա կուլ տուաւ եւ ալ աւելի զուարթացաւ: Ցետոյ զիս հրա-

ւիրեց պարզել «տէրտս»:

— Գիտես, ըսի, մէկ կողմէ դուք, միւս կողմէ մենք կը մեծցնենք ու խառնակենք այս հայկական գործերը: Կը վախնամ:

Մաքսիմօվ քքիջ մը արձակեց եւ ըսաւ.

— Ա՞յս է տէրտդ: Ուրեմն ըսաւ հոգ մի ըներ, եթէ Անգլիացիները չառ նեղեն, ձեզի կը մընայ միակ միջոցի մը դիմել, բայց վստահ չեմ որ պիտի գործադրէ՞ք զայն:

Ցետոյ լուրջ շեշտով մը շարունակեց.

— Հայերը Անատոլուի մէջ ամենուրեք մանրէի պէս մեր միջեւ կը ապրին եւ մեզ հանգիստ չեն թողուր: Ամէնուրեք պաշտամարութիւններ եւ դաւեր կը նիւթեն: Անատոլուի մէջ անդորրութիւնը վրդովուած է: Անհնար է կարգի տակ պահել զանոնք: Այս պատճառաւ որոշեցինք Երզրումի եւ Երզնկայի կողմերը Գուլպերուն պէս ինքնավար Հայաստան մը կազմել եւ բոլոր Հայերը անիդեղ լեցնել: Անմխոնքէն այս զեկուցումը ըրէ պարոն դեսպաններուն եւ յետոյ «չպուքօդ» վառելով մէկդի քաշուէ եւ դիտէ ամբողջը: Երբ մեր Վէհափառ Ցարին այս լուրը հաղորդէ մեր «չօրպաճի»ն Նելիտով, վայրկեանին մէջն է պիտի փրթի, քանի որ մեզի համար բացարձակապէս անըղունելի է այս պիսի պատար մը բանալ Կովկասի շրջանին մէջ: Հարկ չեմ տեսներ ըսել թէ Անգլիա առանց մեզի ոչինչ պիտի կրնայ ընել Հայոց համար, Անատոլուի մէջ:

Այն ատեն կատակ նկատած էի Մաքսիմօվի այս խօսքերը եւ մոռցած էի:

(Շար.)

Գահիրէի «Ալ Զաման» թերթը կը գրէ թէ մասնաւոր յանձնախումբ մը հարիւր միլիոն սթերլին կը դնահատէ Ֆարուքի անձնական հարստութիւնը, իսկ հինգ միլիոն՝ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ արքայական պալատներուն կահաւորման ծախքը:

«Ալ Ահրամ» կ'առաջարկէ Աղեքսանդրիոյ պալատները ոչ թէ համալսարանի վերածել, այլ պահել իբրեւ թանգարաններ, «որպէս զի ժողովուրդը տեսնէ թէ ինչպիսի շռայլութեան մէջ կ'ապրէր Ֆարուք, մինչ ժողովուրդը կը մնէր անօթի եւ բոպիկ»:

× Կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն ոչ մէկը կրնայ Եգիպտոսէն դուրս ելլել առանց վարչապետին կողմէ ստորագրուած վիզայի մը (վարչապետը միեւնոյն ատեն զինուորական կառավարիչն է): Նոյն իսկ անոնք որ անցագիր ունին պարտաւոր են նոր արտօնագիր ստանալ:

× Գահընկէց Ֆարուք առ այժմ հաստատուած է Քափրիի մէջ (Իտալիա): Ոստիկանութեան տոմարներուն մէջ արձանագրուեցաւ իբրեւ «Ն. Բարձրութիւն իշխան Ֆարուք Ֆուատ»: Առջի օր խնջոյք մը սարքած էր իր հիւրանոցին մէջ որ կը բաղկանայ 26 սենեակներէ: Թերթերը կը գրեն թէ ասուլիս մը սարքած է լրագրողներու համար: Նախկին թագուհին աւելի շատ ազդուած կ'երեւայ վերջին դէպքերէն քան Ֆարուք: Արքայական զբօսանաւը Եգիպտոս վերադարձաւ անմիջապէս:

× Զօր. Նէկիպ հաւաստած է բրիտանական դեսպանին թէ պիտի չփոխուի Եգիպտոսի սահմանադրական միապետութիւնը; Դեսպանն ալ ըսած է թէ Անգլիա պիտի չմիջամտէ Եգիպտոսի ներքին գործերուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ հրամանատարութեան բոլոր ազգերը հաւասար չափով մասնակից ընելու համար շուտով բանակցութիւններ պիտի կատարուին Փարիզի եւ Նափոլիի մէջ: Այս առթիւ աշխատանքի բաժանում պիտի կատարուի Միջերկրականի բրիտանական հրամանատարութեան հետ: Օդանաւային եւ նաւային շատ կարեւոր ռազմափորձեր տեղի պիտի ունենան Օգոստ. 2ին Եգէականի մէջ, մասնակցութեամբ Մ. Նահանգներուն եւ Յունաստանի:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը մօտերս պիտի պատասխանէ Դաշնակիցներու վերջին ծանուցագրին, որով կ'առաջարկէին Չորսերու ժողով մը գումարել Գերմանիոյ ազատ ընտրութեանց մասին:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ պտուղի եւ բանջարեղէններու պարենաւորման դէմ խափանարարութիւնը կը շարունակուի, կը գրէ համայնավար պաշտօնաթերթը «Սքանթէյա»: «Եթէ այսպէս շարունակուի, Պուքրէշ պիտի զրկուի պարենաւորման գլխաւոր մասէն: Պէտք է որ կոլխոզները կրկնապատկեն իրենց ճիգերը»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Սահմանադրական կամ Գերագոյն Ատեանը վճռեց թէ կառավարութիւնը կրնայ դաշնագիրներ կնքել պարզ մեծամասնութեամբ: Ուրեմն Տոքթ. Ատընաուըր կրնայ վաւերացնել վերջերս կնքուած հաշտութեան պայմանագիրը, Եւրոպայի պաշտպանութեան դաշինքը եւն.: Առաջինով արեւմտեան Գերմանիան գրեթէ լման գերիշխանութիւն կը ստանայ. երկրորդով՝ յանձն կ'առնէ մինչեւ 500.000 զինուոր տրամադրել Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Այս վճիռը պարտութիւն մըն է ընկերվարականներուն համար: Խորհրդարանը յեղափոխական օրէնք մը քուէարկեց, որով բանուորները բաժին պիտի ունենան բոլոր մեծ հաստատութեանց ղեկավարութեան մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽԱՆՈՒԹՊԱՆՆԵՐԸ ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին, բողոքելով վարձքերու յաւելման, տոկոսի եւ վարկերու կրճատման դէմ: Աւելի քան 300.000 խանութներ փակուեցան 48 ժամուան մէջ: Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, Լառնաքայի մօտ ընդարձակ բանակատեղի մը կը կառուցուի 13 միլիոն սթերլին ծախքով, Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար: Անգլիացի սպաներ առջի օր աչքէ անցուցին շինութիւնները:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ ծրագիր մը յօրինած էր, իրաւարարութեամբ կարգադրելու համար անգլեւիրանեան քարիւղի վէճը. բայց վերջին պահուն ետ առաւ զայն: Բայց եւ այնպէս ամէն յոյս կորսուած չէ: Անգլ. դեսպանատան գործակատարը յայտարարեց թէ Լոնտոն հեռագրած է վարչապետին կարգ մը թելադրութիւնները:

ԻՐԱՆԻ արքունիքին մէջ ալ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին: Վերջին լուրերու համաձայն, երկրէն պիտի հեռանան Շահին կրտսեր եղբայրը, մայր թագուհին եւ իշխանուհի Աշրաֆ: Եգիպտոսի դէպքերը մեծ ազդեցութիւն գործած են Թէհրանի մէջ:

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ վերատեսուչը երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ազդարարէ թէ Ֆրանսացիները ի-

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 3ին, Վալապրի անտառին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ բոլոր կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու:

Պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. VICTOR SAVINEի:

Կը նախագահէ ընկեր ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն Camarade ROGER LERDAT եւ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՈԼԱՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին.— երգ, արտասանութիւն եւ նուագ:

Անտառին մէջ բացարձակապէս արգիլուած է կրակ վառել: Ժողովուրդին ջուրը եւ հանգիստը ապահովուած են: Դաշտին մէջ դուրսէն բան ծախել բացարձակապէս արգիլուած է:

Պուլի մրցում (Ա. եւ Բ. մրցանակ).— եւրոպ. եւ հայկական պարեր ընկերակցութեամբ ծանօթ ջութակահար Պ. Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ:

Ծոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Երթեւեկի դիւրութեան համար Շրջ. կոմիտէն կը խնդրէ փութով վարձել տեղերը:

Մուտքը ազատ է:

×

Գոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ վարձուած օթօքար, Գոմոնի Վալապրի անտառը կը մեկնի կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին: Նախօրօք արձանագրուելու համար դիմել ընկերներու՝ Ժ. Տէր Վարդանեանի, Յար. Գարաքէյեանի, Ս. Սարգիսեանի եւ Ե. Տէր Մեսրոպեանի:

ՅԱՌԱՋի տարածման ֆոնտին

ՍԷՆԹ Մարկրիթէն (Մարսէյլ) ընկեր Կիրակոս Անիսպեկեան խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ հազար Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման համար:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի, սովորական դաշտին մէջ:

Նախագահութեամբ Պ. Կ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆԻ:

Կը խօսի Տիկին Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

Ոստան Մնդրոյեան պիտի հնչեցնէ հայկական երգեր բարձրախօսով:

Պաղ ըմպելիներ, խորոված եւն., մատչելի գիներով: Կը հրաւիրուին Տէսինի եւ Լիոնի շրջանին հայրենակիցները, նոր սերունդին հետ:

Անձրեւի պարագային Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

Խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ, թիւ 140, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Երբ շագանակագեղձը մեծնայ կամ թէ ինչո՞ւ չեն կրնար միզել մարդիկ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ).— Հոգիով հիւանդները (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հաւատքը կը նպաստէ առողջութեան (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).— Հացաժանգը Հայաստանի մէջ (Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ).— Որձատութիւն (ՓՐՈՖ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ).— Ագոմէջ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Աղը ցաւի դեղ. (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Խմել բայց ե՞րբ (ՏՈՔԹ. ՆՈՒԱԼԻ).— Հարցարան (ԽՄԲ.):

Տարեկան բաժնեգինը 800 ֆրանք: Արտասահման 1000 Ֆր.: Դիմել 17 rue Damesme, PARIS:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Լիոնէն Այրի Տիկին Բերուզ Սողոմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճիլաճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Միհրան Գույումճեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ իրենց հօրը, քեռայրին եւ քենեկալին Պ. Պօղոս Սողոմոնեանի մահուան քառասունքի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի, այս կիրակի 69 rue Louis Blanc, Լիոնի Հայոց եկեղեցին: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

րենց նիւթական կարողութենէն վեր ծախքեր կ'ընեն, առանց բաւարար աշխատանքի, վտանգելով դրամը: Առաջին ազդարարութիւնը ըրած էր Փետրուար 29ին:

ԵՐԿԱՄԵԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ բողոքները կ'աճին Պելժիոյ մէջ: Անոնք որ լրացուցած են 18 ամսուան զինուորութիւնը՝ չեն ուզեր զօրանոց մնալ եւ ցոյցեր կը սարքեն:

ՓԱՐԻԶԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ, ամառնային արձակուրդին առթիւ: Մասնագէտներ կը հաշուեն թէ մինչեւ 1.800.000 հոգի օդափոխութեան գացած պիտի ըլլան Օգոստոս 4էն առաջ: Անցեալ տարի մօտ 1.200.000 հոգի մեկնած էին Օգոստոսի առաջին օրերուն:

ԼՈՒԻԶ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
ԳԷՈՐԳ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
Կրընոպլ, 20 Յուլիս   Նշանուած   Սէնթ Էթիէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 7 Bld. d'Athenes, Bar du Globeի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է նաւագնացութիւն մը Օգոստ. 17ի ամբողջ օրը, դէպի La Redonne: Տեղերը սահմանափակ են: Ծախքերու մասնակցութիւնը՝ 300 ֆրանք:

Արձանագրուիլ իւրաքանչիւր շրջանի Նոր Սերունդի պատասխանատուին մօտ:

Մարսէյլի բաժանորդներէն կը խնդրուի

Իրենց բաժնեգինները վճարել ընկեր Խոսրով Վշտունիի, որ այդ շրջանը պիտի այցելէ Օգոստ. եւ Սեպտ. ամիսներու ընթացքին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ   Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.— Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ): Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին:

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները:

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie):

ԱՆՏԻՊԻԻ ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Անտիպի ծերանոցը պէտք ունի, յառաջիկայ Օգոստոս ամսուան համար, փոխարինող խոհարար - խոհարարուհի մը: Դիմել Պ. Ա. Աճէմեանի. 56, rue Lafayette Paris (9), Tél. PRO. 03-19:

ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը խնդրէ օր առաջ փակել «Գոյամարտ» օրացոյցներու հաշիւները: Իսկ թիւ 2277ի տէրը, եթէ չներկայանայ ամէնէն ուշը մինչեւ Օգոստոս 31, պարգեւը կը մնայ Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Հասցէ.— Boyadjian, 35 Ave. Lieutenant Fine, La Viste, Մարսէյլ:

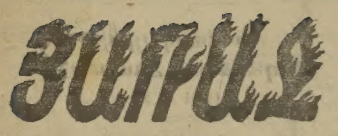
Ծախու է

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Սարսէլի մէջ, դերձակի խանութ մը, կեդրոնական հրապարակին՝ Paris—Chantilly պողոտային վրայ, autobusի կայան եւ կայարանէն 6—7 վայրկեան:

Բնակութեան համար յարակից մասեր եւ cave: Շատ յարմար գին: Երեք տարուան պայ. վերանորոգելի: Տարեկան վարձք 10.000:

Դիմել դերձակ ELGAի, Place du XI Novembre, Սարսէլ: Tél. Sarcelles 49, (ժամը 7էն 9 եւ 1էն 3): Այս ծանուցումը ներկայացնողին որոշ զեղչ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 2 AOUT 1952 Շաբաթ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6829-Նոր շրջան թիւ 2240

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԲԵՌԸ

Վրդովիչ կացութեան մը մատնուած են արեւմտեան Դաշնակիցները, վերազինման պծուարութեանց առթիւ: Մասնաւորապէս Անգլիա եւ Ֆրանսա:

Շատ աւելի մռայլ կ՚երեւայ կացութիւնը, երբ կը կարդաք միջազգային մամուլին խորհրդածութիւնները, խմբագրականներով եւ մասնագիտական վերլուծումներով:

Կարգ մը թերթերու խորագիրներն անգամ ազդարարութիւններ կամ ախտանշաններ են:

Այսպէս, Փարիզի ծանրաբարոյ եւ կիսապաշտօնական օրկանը, «Լը Մոնտ», կ՚ազդարարէր Օգոստոս 1ի թիւին մէջ, առաջին էջին վրայ.

— «Կը թուի թէ Փարիզի եւ Ուաշինկթընի միջեւ ուղղակի բանակցութիւնները անելի մը պիտի յանգին. ուստի Ֆրանսա խնդիրը պիտի յուզէ Ատլանտեանի կազմակերպութեան առջեւ»:

Նշանակալից էր նաեւ նոյն օրուան խմբագրականը — «Զգնդենք».

Նոյն թիւին մէջ, թերթին Ուաշինկթընի թղթակիցը հեռագիր մը կ՚ուղղէր հետեւեալ խորագրով. — «Ֆրանսա կրնայ դրամ ստանալ վճռական գիրք մը բռնելով»:

Ահաւասիկ իր խօսքերը.

— «Երբ Մ. Նահանգներուն մէջ հասկնան թէ Ֆրանսա վճռած է ամէն բանէ առաջ փրկել իր ազգային պաշտպանութեան ճարտարագործութիւնները, պահպանել իր ազատութիւնը եւ դերիշխանութիւնը, այն ատեն Փարիզի խնդրագիրները աւելի դրական ընդունելութիւն մը պիտի գտնեն քան Մայիս 6ի յուշագիրը»:

Խնդիրը ծանօթ է: Ֆրանսա 625 միլիոն տոլարի յաւելուածական վարկ մը կը պահանջէ, այսինքն նոյն արժէքով զինամթերքի ապսպրանք, որպէս զի կարենայ կատարել իր յանձնառութիւնները, համաձայն Լիզպոնայի պայմանագրութեանց:

Արդ, Մ. Նահանգները խոստացած միայն 185 միլիոն տոլար: Անոնք «անկարելի» կը գտնեն արամադրել պահանջուած գումարը, քանի որ խորհրդարանը կրճատեց արտասահմանի յատկացուած վարկերը:

Փարիզ ցաւով դիտել կու տայ թէ պիտի հարկադրուի կրճատել կամ յետաձգել զինամթերքի արտադրութիւնը եւ փակել 12 կարեւոր գինագործարաններ, փողոց նետելով աւելի քան 25.000 բանուորներ:

Այս առթիւ կը բացատրեն թէ Ֆրանսա կրնար հոգալ իր վերազինման ծախքերը, եթէ ծանր յանձնառութիւններ ստանձնած չըլլար Հնդկաչինի մէջ:

Կրնա՞ն քաշուիլ Հնդկաչինէն: — Ո՛չ, կ՚ըսեն: Եթէ քաշուինք, այդ երկիրն ալ համայնավարներուն ձեռքը պիտի անցնի: Այն ատեն Մ. Նահանգները պիտի հարկադրուին իրենք զինուոր ղրկել, չարը խափանելու համար:

Միւս կողմէ, Գերմանիան աւելի շուտ պիտի վերազինուի եւ զօրանայ, եթէ Ֆրանսան կրճատէ կամ թուլցնէ զինական արտադրութիւնները:

Նոյն մտահոգութիւնը՝ Մանչէն անդին: Տարբեր պատճառաբանութեամբ, որ սակայն ոչինչ կը փոխէ կացութեան ծանրութենէն:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին յուլիս 30ի նիստին մէջ, վարչապետը՝ Չըրչիլ, երկրին ելմտական կացութիւնը գզգլապէս բարւոքած համարելով հանդերձ, յայտարարեց.—

Վերազինման սկզբնական գումարը 4700 միլիոն ստերլինէն բարձրացաւ 5400 միլիոնի, գիներու բարձրացման հետեւանքով: Ծրագրին գործադրութեան առաջին տարին ծախսուած էր 1132 միլիոն ստերլին. ներկայ տարուան ընթացքին՝ 1462 միլիոն:

Եզրակացութիւն.— Կարելի չէ վերազինման ծրագիրը գործադրել երեք տարիէն, ինչպէս նախատեսած էր նախորդ կառավարութիւնը: Գործադրութիւնը կրնայ երկարաձգուիլ չորս, նոյն իսկ հինգ տարուան վրայ: Միւս կողմէ, արտածումները նախապատւութիւն պիտի վայելեն ազգ. պաշտպանութեան վրայ:

Այս չի նշանակեր թէ վերազինումը կանգ պիտի առնէ: Ընդհակառակն: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՐ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս կ՚երեւայ, «Միքայէլ Նալբանդեան» թատերախաղին երկու հեղինակները հարեւանցի կարդացած են պատմութիւնը:

Եւ կամ, իրենց աչքին առջեւ ունեցեր են հատընտիր կաղապար մը, անոր համեմատ յօրինելու համար «պատմա – ռեվոլուցիոն դրաման»:

Այնպէս որ, բոլոր տեսարաններուն մէջ ալ իրար կը հրմշտկեն անհարազատութիւնը եւ համբակութիւնը:

Երէկ պատմեր էի պատուելի Զամուրճեան – Տէրոյենցի վերագրուած դերը:

«Մեղու»ի խմբագրատունը այցելած ատեն, Տէրոյենց յանկարծ իր դիմացը կը գտնէ Միք. Նալբանդեանը, որ կծու ճառ մը կը խօսի, Հռոմի Պապին նմանցնելով զինքը»

Պատուելին կը բողոքէ: Այս առթիւ հեղինակները իր բերանը կը դնեն հետեւեալ յայտարարութիւնը, ռուսահայերէն.

— «Եկել եմ այստեղ ազդարարելու որ դու կաշառուած ես եւ ուզում ես մեր համայնքը խառնակել... Պէտք չեն մեզ քո բանդագուշանքներ... Մեզ վրայ է Եւրոպիոյ քաղաքակիրթ ազգութիւնների գորովալից աչքը ...

Յանկարծ յարակից սենեակէն քանի մը հոգի ներս խուժելով կը գուժեն թէ Ռուբէնը փաշա կոտորած է Զէյթունը:

Զամուրճեան.— Սո՛ւտ է. զրպարտանք ... Մի հաւատաք ...

Նոյն պահուն ներս է անուն գրաշար մը, իբրեւ թէ Զէյթունցի, իր կարգին ճառ մը կը խօսի, խեղճի կանչելու համար պատուելին որ կը հեռանայ, ազապակելով:

— Վա՜յ ձեզ անհատականներիդ եւ մոլորեալներիդ, վա՜յ: Նզովք, նզովք...

Անշուշտ պիտի ուզէիք իմանալ թէ ինչպէս կը վերջանայ այս պատմական եւ յեղափոխական թատերախաղը:

Ճիշդ այնպէս ինչպէս բոլշեւիկեան բոլոր ճառերը եւ հրատարակութիւնները:

Շողեխոսքի կայարանին մէջ, երբ աքսորականները ճամբայ կը հանուին, Միք. Նալբանդեան ճառ մը կը խօսի: Այդ պահուն իր ընկերներէն մին կ՚աւետէ բարձրաձայն.

— Այո, ամէն ինչ փոխւում է..., ծընւում ռուսերէն թարգմանութեամբ լոյս է տեսել կոմունիստական պարտիայի մանիֆեստը... Առում են դա բոլորովին նոր բան է, նմանը չունեցող ծրագիր ...

Նալբանդեան.— Կոմունիստակա՜ն... հէնց այդ գիրքը ձեռք բերէք, խնդրում եմ, չմոռանաք ինձ:

Ահա ձեզի պատմական դրամա ... ՎԱՀԷ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ թիւն է 42 միլիոն, համաձայն վերջին մարդահամարին: Մէկ դարու միջոցին աւելցած են 6.450.000 հոգի: Ծնունդները աւելցած, ամուսնութիւնները եւ մահերը պակսած են:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ օրէնք մը հրատարակուեցաւ որուն համաձայն ով որ կ՚ուզէ ճամբորդել երեք օրուան համար պարտաւոր է արտօնագիր ստանալ. իսկ ով որ 24 ժամ կը հեռանայ իր բնակավայրէն՝ պէտք է արձանագրուի գացած տեղը:— Հինգ գերման իրաւագէտներ հակադեմոկրատ 45 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կատարած են արեւմտեան պետութեանց համար: Դատապարտեալներէն մէկը կին մըն է, պատիժը 13 տարի բանտարկութիւն:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մամուլը եւ անթելը ութ օրէ ի վեր ստիպողական կոչեր կ՚ուղղեն կոլխոզներուն, որպէսզի փութացնեն ցորենի յանձնումը: Այն գիւղացիները որ նշանակուած թուականէն ուշ կը յանձնեն, 15 առ հարիւր տուգանքի պիտի դատապարտուին: Այս առթիւ դիտել կու տան թէ հնձուած հացահատիկին 40—50 առ հարիւրը արտերուն մէջ կը մնան, եւ միայն 3—5 առ հարիւրը յանձնուած է: Երկրագործներուն միայն 50 առ հարիւրը կը պատկանի կոլխոզին: Նոյն աղբիւրին համաձայն կուլակները եւ իրենց օժանդակները հրդեհի կու տան հունձքը:

ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԴԱՆԴԱՂԻ՞

Ֆրանսա մտահոգութեան մատնուած

Ծանր մտահոգութիւն կը տիրէ Փարիզի մէջ, իբրեւ հետեւանք վերազինման վարկերու նուազման:

Ինչպէս գրած ենք արդէն, Մ. Նահանգները մերժեցին 625 միլիոն տոլարի վարկ մը սահմանել Ֆրանսայի, զինամթերքի արտադրութեան համար: Յանձն կ՚առնեն միայն 185 միլիոն տոլար, առարկելով թէ Խորհրդարանը չէ քուէարկած անհրաժեշտ վարկերը: Այս մերժումին առթիւ, Փարիզի մէջ դիտել կու տան թէ բազմաթիւ գինագործարաններ պիտի փակուին եւ 25.000 բանուորներ անգործութեան պիտի դատապարտուին:

Վերջին լուրերու համաձայն, մտահոգութիւնը այնքան ծանրացած է որ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն, էքս լէ Պէն պիտի երթայ, խորհրդակցելու համար վարչապետին հետ: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը վախնան որ Ֆրանսա հարկադրուի լքել Հնդկաչինը: Միւս կողմէ, դիտել կու տան թէ գերմանական բանակը կրնայ գերազանցել Ֆրանսականը, եթէ Մ. Նահանգները չտրամադրեն պահանջուած 625 միլիոն տոլարը: Այն ատեն Ֆրանսա պիտի հարկադրուի մերժել կամ յետաձգել արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքուած հաշտութեան պայմանագրին վաւերացումը:

Միեւնոյն ատեն Անգլիա եւս որոշած է կրճատել վերազինման ծրագիրը, ինչպէս յայտարարեց Չըրչիլ, երեսփ. ժողովին մէջ: Այս պարագան աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը. մանաւանդ որ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որոշած է ընդդիմանալ գերմանական հաշտութեան պայմանագրին վաւերացման:

Ամերիկեան մամուլն ալ կը խոստովանի կացութեան ծանրութիւնը: Մասնագէտներ կը վախնան որ Ատլանտեանի միւս դինակիցներն ալ կրճատումներ կատարեն խախտելով Լիզպոնայի համաձայնութիւնը: Ուաշինկթընի մէջ Ամերիկան ալ պատասխանատու կը նկատեն այս կացութեան համար: Կը թուի թէ Ամերիկացիները այս միջոցին աւելի կարեւորութիւն կ՚ընծայեն ընտրական պայքարին քան Եւրոպայի վերազինման:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ի հարկին Հնդկաչինը լքելու վախ յայտնած է նոյն ինքն Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանը, Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ: Ֆրանսացիները կ՚ըսեն թէ իրենք նոր վարկեր պիտի չպահանջէին, եթէ Հնդկաչինի բեռը չունենային: Ինչպէս կը բացատրեն կարգ մը թերթեր, եթէ Ֆրանսա Հնդկաչինէն քաշուի, Ամերիկացիները պիտի հարկադրուին զօրք ղրկել հոն, խափանելու համար համայնավարներու յառաջխաղացութիւնը:

Ամերիկացիները կ՚ըսեն թէ Ֆրանսա աւելի քան մէկ միլիառ տոլարի օժանդակութիւն մը պիտի ստանայ այս տարի, առանց պահանջուած յաւելուածական գումարին, հետեւաբար կրնայ ռազմական պիտոյքներ գնել իր բանակին համար: Այս օժանդակութեանց մէկ մասը ուղղակի պիտի ստանան իբրեւ զինամթերք: Այս գումարին մանրամասնութիւններն ալ հրատարակուած են միջազգային մամուլին մէջ:

✕ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, պահանջեց վաւերացնել արեւմտեան Գերմանիոյ հաշտութեան պայմանագիրը եւ միւս բոլոր համաձայնութիւնները, առարկել կարդալով աշխատաւորականներուն:

✕ Պելժիոյ մէջ պայքարը կը սաստկանայ երկամեայ զինուորութեան դէմ, առաջնորդութեամբ ընկերվարականներու եւ արհեստակցական միութեանց: Կարմիրներն ալ կ՚օգտուին այս պայքարէն, գործադուլներ եւ անկարգութիւններ սարքելու համար:

Նոր դէպքեր Իրանի մէջ

ՇԱՀԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀՆԵՐԸ ԿԸ ԿՐՃԱՏՈՒԻՆ

Իրանի երեսփ. ժողովը Յուլիս 31ին լիազօրութիւն տուաւ Տոքթ. Մոսատեղի, լուծելու համար տնտեսական եւ ելմտական տագնապը: Երեսփոխանները արագօրէն քուէարկեցին օրինագիծը որ կը բաղկանայ մէկ յօդուածէ եւ որ վեց ամիս պայմանաժամ կը տրամադրէ վարչապետին, գործադրելու համար իր ծրագիրը (ինը յօդուած):

Այս վաւերացումը կատարուեցաւ երկու ընթերցումով: Երրորդ ընթերցումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբթու: Սովորական ձեւով քուէարկութիւն մը չէր որ տեղի ունեցաւ, լիազօրութեան օրինագիծը կարդացուած ատեն: Անոնք որ համաձայն էին, ոտքի ելան, իսկ ընդդիմադիրները նստած մնացին:

Օրինագծին համաձայն, Տոքթ. Մոսատեղ կըր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յուշերու գրականութիւնը գրեթէ նոր սեռ մըն է, որ սկսաւ առաջին աշխարհամարտէն ետք եւ որ, իր կարեւորութեամբ ու ծաւալով, առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ հիմա:

Գրական այս նոր սեռը մշակուեցաւ առաւելաբար «Հայրենիք» ամսագրին մէջ: Ամսագրի խմբագրութեան նախաձեռնութեամբ ու քաջալերութեամբ, հանրային եւ պետական դէմքեր սկըսան գրի առնել իրենց յուշերը շրջանի մը մասին, որ հարուստ էր կարեւոր դէպքերով :

Կրնանք ըսել, թէ «Հայրենիք»ի բարեդէպ նախաձեռնութեան կը պարտինք այդ փոթորկայոյզ շրջանի պատմութիւնը, որ գրուած եղաւ այս ձեւով, նոյն ինքն դերակատարներու եւ ականատես վկաներու կողմէ :

Մշակուած կամ անմշակ, մեծաքանակ ու մեծարժէք «նախանիւթ» ունինք հիմա մեր ձեռքը թէ հայկական շարժման նախապատմութեան, թէ այդ շարժման ընթացքին ու զարգացման եւ թէ մանաւանդ անոր պատճառներուն ու հետեւանքներուն մասին:

Եւ ասիկա փոքր հարստութիւն մը չէ մեզի համար, որ այդ պատմութիւնը ապրեցանք մեր ջիղերով :

Յուշերու հեղինակները մենք կը նկատենք մեր նոր պատմիչները, քսաներորդ դարու պատմիչներ, որոնք աւելի շատ իրենց տեսածը գրեցին, քան իրենց լսածը:

Իրականին մէջ, յուշերու գրականութիւնը — գրականութիւն մը չէ, այլ հում նիւթ՝ գրականութեան համար :

Մինչեւ հիմա գրուած եւ ասկէ ետք գրուելիք յուշերը միայն պատմութիւն չեն, միայն աշխարհագրութիւն չեն, միայն ազգագրութիւն չեն, այլ նաեւ թանկագին պահեստ մը չօգտագործուած նիւթերու, որոնք կրնան գրականութիւն մը սնուցանել, հայաշունչ ու հայադրոշմ :

«Տատրագոմի հարսը» առաջին համակրելի փորձն է. կը հաւատանք, թէ պիտի չըլլայ նաեւ վերջինը: Մեր գրողներուն կ'իյնայ քրտնիլ պատրաստ վաստակին վրայ հին ու նոր յուշագիրներուն, որոնք կրցած են դիւցազներգութեան վերածել մեր վկայաբանութիւնը :

Հարկ կա՞յ ըսելու, որ այս յուշագիրները, գրեթէ առանց բացառութեան, չունէին գրականութիւն եւ արուեստ ընելու մտահոգութիւնը, ոչ ալ ճամբայ ելած էին այդ արդիւնքին հասնելու համար: Զիրենք վարող մտահոգութիւնն էր, ապահովաբար, աւելի նիւթ տալ, քան արուեստ :

Կատարեցին իրենց պարտքը, առատ նիւթ տըւին գրականութեան եւ արուեստի համար: Զայն օգտագործելը «ճիտի պարտքն» է մեր գրագէտ տարրին ։

Թէ անոնք ,որ հին սերունդին կը պատկանին եւ թէ անոնք, որ նոր սերունդը կըներկայացնեն, ամէնէն շատ կը կարդան եւ ամէնէն շատ կը սիրեն յուշերու գրականութիւնը, հաւանաբար անոր մէջ տեսնելով մաս մը Հայրենիքէն եւ ժողովուրդէն, մաս մը նաեւ այն մեծ «առեղծուած»էն, որ կը կոչուի Հայոց պատմութիւն :

Մինչեւ իսկ մեր հեռաբնակ ազգակիցները, մանաւանդ անոնք, որոնց մէջ վառ կը մնայ միշտ Լուսաւորչի կանթեղը, տեսակ մը հայերդութիւն կը նկատեն յուշագրութիւնը, անոր մէջ փնտռել գտնելով ամէնէն աւելի իրենց հոգիին խօսող, ամէնէն շատ զիրենք խանդավառող, իրենց հայութիւնը իրենց զգացնող նիւթեր:

Այն օրէն ,երբ հայ լեզուն ,երկար ատեն խօսուելէ ետք, սկսաւ նաեւ գրուիլ, անցած են բազում դարեր եւ բազում սերունդներ: Մենք, ապարախտ յետնորդներս, շատ քիչ բան, գրեթէ ոչինչ գիտենք հիմա մեր պապերուն ու նախապապերուն մասին, մեր ազգի ծագման մասին, նախամեսրոպեան գրականութեան մասին, Գողթան երգերու ու երգիչներու մասին, մեր լեզուին յեղաշրջումներուն մասին, մեր ժողովուրդին ապրած կեանքին, անոր բարքերուն, տարած յաղթանակներուն եւ կրած պարտութիւններուն մասին, վերջապէս այն ամէն բանի մասին, որուն վրայ հայութեան դրոշմը, զայն կենդանի պահող ոգիէն հետք մը կայ :

Մեր պատմիչները, — վաղնջական դարերու յուշագիրներ, — շատ քիչ բան տուած են մեզի մեր յուշ դարձած անցեալէն :

Եւ այդ քիչն ալ մեզի ժառանգ մնացած է մեր պատմահօր՝ Խորենացիի անփոխարինելի վաստակէն, Հայոց առաջին ու ամբողջական պատմագիրքէն :

Առանց այս երախտաւոր Վարդապետին, մենք պիտի չունենայինք հիմակուան քիչն ալ :

Պէտք չէ, որ մենք իրաւունք ունենանք այս մեղադրանքը ուղղելու նաեւ մեր հայրերուն , մեզ նախորդող սերունդին, որ անցաւ «ընդ հուր եւ ընդ սուր» եւ որ ահաւասիկ օգտակար փորձը կ'ընէ մեզի փոխանցելու գէթ մասնիկ մը հուրի եւ սուրի այդ պատմութենէն ;

Եւ սակայն որքան գործիչներ անցան գացին առանց բաժին մը հանելու մեզի իրենց տեսածներէն ու գիտցածներէն: Եւ դեռ որքան ուրիշներ, յեղափոխական սերունդի մը մեծ ու փոքր ներկայացուցիչները, պիտի անցնին երթան, նոյնպէս առանց տող մը ձգելու յուշերու իրենց պահեստէն:

Ասոր համար՝ մեծ է մեր ցաւը :

Չենք գիտեր ինչու այս ցաւը չեն խնայեր մեզի .ինչու կ'ուզեն, գրեթէ կը յամառին իրենց հետ տանելու «անցեալ» մը, որ իրենց չափ մեզի ալ կը պատկանի անշուշտ :

Սակայն ինչ որ տուին եւ ինչ որ կրնան դեռ տալ, թանկագին աւանդ մը պիտի նկատենք միշտ մեզի եւ մեզմէ վերջիններուն համար:

Այդ «աւանդ»ին մէջ պատուոյ, տեղը պիտի գըրաւեն անկասկած Ռուբէնի հարուստ յուշերը, անըսպառ գանձ մը մեր պատմութեան, ինչպէս մեր գրականութեան համար ալ :

Ինքնատիպ մարդ մըն էր մեր ողբացեալ ընկերը եւ ինքնատիպ գործ մը ձգեց մեզի, թերեւս առանց իր ուզելուն, թերեւս նոյնիսկ առանց իր գիտնալուն ։

Յուշերու գրականութեան մէջ իր առանձին տեղն ու դիրքը ունի նաեւ հին ու բազմերախտ յեղափոխականի մը՝ Վահան Փափազեանի « Իմ յուշերը», որուն երկրորդ հատորը լոյս տեսաւ ամիս մը առաջ :

Առաջին հատորը, 600 էջնոց պատկառելի հատոր մը, հրատարակուած Պոսթըն՝ 1951ին , կ'ընդգրկէ 1895էն մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը երկարող շրջանը: Ընդամէնը 15 տարուան պատմութիւն մը :

Երկրորդ հատոր, նոյնքան էջերով նոյնքան պատկառելի հատոր մը, լոյս տեսած Պէյրութ՝ « Համազգային»ի տպարանէն, «առձեռն» պատմութիւնն է այն փոթորկոտ, խռովայոյզ շրջանին, որ կը սկսի Օսմ. Սահմանադրութենէն եւ կ'երկարի մինչեւ առաջին աշխարհամարտին վախճանը :

Հեղինակը կը գրէ երկրորդ հատորին վերջը . « Իմ նպատակը եղած է տալ իմ ապրած (շրջանիս) եւ յարակից դէպքերը, որքան կարելի է ճշգրիտ կերպով »:

Մեր ուզածն ալ ասկէ աւելին չէ արդէն, — ճշդութիւն եւ անաչառութիւն ։

Պարկեշտ «պատմագիր», ինչպէս ուզած է եւ կրցած է ըլլալ ընկեր Կոմս, կը խոստովանի, թէ կրնան սխալներ ու վրիպումներ տեղ գտած ըլլալ իր այս հատորին մէջ, ու կ'աւելցնէ. «Գոհ պիտի ըլլէի, եթէ անոնք մատնանշուէին գիտակ մարդոց կողմէ»:

Սպասելով, որ «գիտակ մարդիկ» մատնանըշեն թիւրն ու թերին, եթէ կան, պիտի ուզէինք, օգտուելով մեզի ընծայուած պատեհութենէն , դիտել տալ միայն ,թէ «Իմ յուշերը» շատ պիտի շահէին, եթէ անոնց հեղինակը քիչ մը աւելի ուշադիր եւ քիչ մը աւելի հոգածու ըլլար լեզուի պահանջներուն ;

Հիմա ատենն է սակայն յիշելու եւ յիշեցնելու, թէ Վահան Փափազեան մեզ լացուցած , հիացուցած ու ոգեւորած էր արդէն իր «Խոնարհ հերոսներ»ով: Եւ հիմա, ահաւասիկ, «Իմ Յուշերը», պատմական «փաստաթուղթ» մը մեր մօտաւոր անցեալէն:

Շնորհակալ միայն կրնանք ըլլալ ընկեր Կոմսին՝ իր այս աշխատութեան համար :

Ընկեր Կոմս իր պարտքը կատարեց :

Կը սպասենք Յուշերու երրորդ հատորին, լըրիւ ունենալու համար պատմութիւնը 1895էն մինչեւ մեր օրերը երկարող այն ալեծուփ շրջանին, ուր սկսաւ գործել Հայ Յեղափոխութիւնը եւ որ դեռ իր վախճանին հասած չէ սակայն :

Վահան Փափազեան «ակամայ գրագէտ» մըն է, ինչպէս էին, իրմէ առաջ, Արմէն Գարօ եւ Վահան Մինախորեան :

Երեքն ալ թէ նիւթ տուին, թէ արուեստ :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Փարիզահայ հնագոյն Մշակութային ընկերութիւնը

Վերջերս հայ մամուլը արձագանգ եղաւ լուրի մը, թէ 250 տարի առաջ, այսինքն՝ Լուդովիկոս ԺԴ.ի ժամանակ (1643—1715) հայ ուսանողութիւն կար Ֆրանսայի մէջ :

Ֆրանսական մշակոյթը շատոնց իրեն քաշած է լոյսի ծարաւ հայ ուսանողը: Հայ ուսանողութեան թիւը հետզհետէ աճած է հոն, մասնաւորապէս 1840ական թուականներէն սկսած ,երբ արտասահմանի մէջ ուսանելու արտօնութիւն տրուած է Թուրք պետութեան կողմէ: 1875ին Քառասուն հայ ուսանող կար Փարիզի մէջ («Մասիս», Կ. Պ. 1875 Թ. 1750):

Արդ, բնական է հարց տալ թէ Ֆրանսահայ ուսանողութիւնը թէ ինքն իր մէջ եւ թէ հայութեան հետ մտաւոր եւ հոգեկան կապ պահելու համար ստեղծած չէ՞ որեւէ Մշակութային Միութիւն կամ ընկերութիւն մը :

Ոչ միայն ստեղծած է, այլեւ թէ թուով եւ թէ հնութեամբ ուշագրաւ տեղ մը կը գրաւեն անոնք Հայ Մշակութային Ընկերութիւններու կարգին :

Խօսելով Փարիզահայ Ընկերութիւններու վրայ՝ արդէն 1842ին կը յիշուի անուն մը — Պարթեւեան Ընկերութիւն: Հիմնուած է 1842 Նոյեմբեր 9ին : Հիմնադիրներն են, Յովհաննէս Տէրոյենց — Զամուռճեան (նախագահ), Մկրտիչ Աղաթօն, (ատենադպիր), Արթին Մոմճեան (գանձապետ), Սերվիչէն, Ն. Զօրայեան, Յ. Ստեփանեան, Մ. Էքսէրճեան Մկրտ. Միւհէնտիսեան (անդամներ) : 1842ին 20է աւելի անդամ ունեցած է ։

Պարթեւեան Ընկերութեան կնիքը, վկայագիրն ու հիմնադիրներու ստորագրութիւնները հրատարակած է Վահան Զարդարեան (Յիշատակարան, Կ. Պ. 1912, էջ 395 — 6: —՝ Հմմտ. Ա. Ալպօյաճեան, Գաղութ. Տարեգ. Ա., Պուքրէշ 1939, էջ 53):

Փարիզահայ այս Ընկերութիւնը իր մէկ ճիւղը ունեցած է Պոլիս (Զարդարեան, անդ՝ էջ 395):

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԻՐԱՆԱՀԱՅ 3 թեմերու (Իրանահնդկաստանի, Ատրպատականի եւ Թէհրանի. համագումարին առաջին նիստը տեղի ունեցած է Յունիս 29-ին, մասնակցութեամբ երեք շրջաններու պատգամաւորներու: Նկատի ունենալով բացառիկ պայմանները, երեք թեմերը հովուելու համար, ժամանակաւոր կերպով որոշած են ունենալ մէկ առաջնորդ: Ճշդուելէ վերջ Առաջնորդի ընտրութեան եւ պաշտօնավարութեան մանրամասնութիւնները, ժողովը քննած է Հոգեւոր Դպրոց եւ Ընծայարան ունենալու հարցը :

Համազգայինի Փաղանճեան Ճեմարանը

(1951 — 52)

Պէյրութի Համազգային Փալանճեան Ճեմարանի 1951—52ի տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները . —

Ինչպէս գիտենք, Լեւոն Շանթի մահէն վերջ Ճեմարանի տեսչութիւնը յանձնուեցաւ ընկեր Ս. Վրացեանի, որ միեւնոյն եռանդով կը շարունակէ ինչպէս հիմնադիրները :

Նշան Փալանճեան Ճեմարանը լրիւ երկրորդական վարժարան մըն է Ֆրանսական լիսէի համանման : Ունի երկու տարուան դասընթացքով մանկապարտէզ (33 աշակերտ), չորս նախակըրթարանի դասարաններ (131 աշակերտ) եւ եօթը բարձր դասարաններ (130 աշակերտ): Վերջին տարեշրջանին ընդհ. աշակերտութեան թիւն է 284: Շէնքը բաւարար չըլլալով ստիպուած են մերժել շատ մը դիմումներ :

Ճեմարանի աշակերտներու կրթական մակարդակը թէեւ գոհացուցիչ կարելի է համարել, սակայն մեծ թիւ մը կը կազմեն միջակ եւ միջակէն վար աշակերտները: Պատճառը այն է որ, դասարանները չունին տարիքով եւ մտաւոր պատրաստութեամբ համաչափ աշակերտներ : Այսուհետեւ աշակերտներու ընդունելութիւնը պիտի կատարուի նախնական լրիւ քննութեամբ ։

Ճեմարանի աշակերտութեան մեծ մասը նիւթական համեստ կարողութեան տէր է :

284 աշակերտներէն 90 սանի համար թոշակ տրամադրուած է Հայ Օգն. Միութիւն (Հիւսիսային Ամերիկա) 22, Հայ Օգն. Միութիւն (Հարաւային Ամերիկա)՝ 10, Համավասպուրականն Միութիւն Ամերիկա՝ 7, Կարնոյ Հայր. Ընկ. Պոսթըն՝ 2, Կարնոյ Հայր. Ընկ. Նիւ Եորք՝ 2, Զմշկածագի Հայր. Ընկ. Ամերիկա՝ 2, Քէսէրիկի Հայր. Ընկ. Ամերիկա՝ 1, Տիվրիկի Հայր. Ընկ. Ամերիա՝ 1 : Լիբանահայ Օգն. Խաչ 8, լրիւ սան եւ 9 կէս վճարով սան: Օգն. Խաչի Պէյրութի մասնաճիւղ՝ 11 : Կարնոյ Հայր. Միութիւն Պէյրութ՝ 4, Մալաթիոյ Կրթ. Միութիւն Պէյրութ՝ 3, Արաբկիրի Հայր. Միութիւն Պէյրութ՝ 1, Տարօնի Հայր. Միութիւն Պէյրութ՝ 1, Արսլանեան Ֆօնտի սաներ, Պէյրութ 3, Պ. Մամբրէ Հիսարեանի սաներ, Պէյրութ՝ երկու :

Սաներու թոշակն է արտասահմանէն մէկ աշակերտի համար 100 տոլար, երկուքի եւ աւելիի համար 75 տոլար: Լիբանանի մէկ աշակերտի համար 150 լ. ոսկի :

Բոլոր աշակերտները ենթարկուած են բժշկ. քննութեան եւ ընդհանրապէս առողջ են: Բժշկական այցելութիւն տեղի կ'ունենայ շաբաթը 2—3 անգամ :

Մարզանքի դասերը պարտաւորիչ են վարի չորս կարգերուն համար, ամէն մէկ դասարան շաբաթը 90 վայրկեան :

Ծմբական այցելութիւններ տեղի կ'ունենան դէպի բնական եւ պատմական վայրերը, ինչպէս Գաալ Պէք, Զմմառ, Պէյթ էթ Տին պատմական ամրոցը: Ունեցած են Լեռնարչաւ, ծովային պը-տոյտ, ցուցահանդէս, համերգ: Զբօսի այս դրութիւնը պիտի ընդլայնի :

Այս տարի լսարանական բաժնին համար մըտ-ցուցած են գեղարուեստի պատմութեան դասըն-թացքը, իբրեւ դասախօս ունենալով Պ. Կոստան Զարեանը: Այս դասախօսութեանց ներկայ եղած են աշակերտներ, ուսուցիչներ եւ դուրսէն անհատ-ներ :

Այս տարի կազմուած է աշակերտ - աշակեր-տուհիներէ երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Պ. Բարսեղ Կանաչեանի :

Ճեմարանի բարձր կարգերու աշակերտները ու-նին լսարանական միութիւն, որ կը սարքէ դասա-խօսութիւններ հայ հեղինակներու եւ մշակոյթի զանազան ճիւղերու մասին: Լսարանական միու-թեան պարբերաթերթն է « Ջահակիր», ուրկէ այս տարի լոյս տեսած է երեք թիւ, խմորատիպ :

Ճեմարանի աշակերտները ոչ միայն ուսում կ'առնեն, այլեւ ազգային նկարագիր կը ստանան: Մտաւորականներ կը պատրաստուին նուիրուած հայ ժողովուրդին հայ Մշակոյթին, Հայ Հայրենիքին եւ Հայկ. Դատին: Գալ տարուընէ սկսեալ Ճեմա-րանը պիտի ունենայ կրօններու պատմութիւնն ու կրօնաբարոյագիտութիւն , զօրացնելու համար քաղաքացիական ուսմունքը :

Ցարդ Ճեմարանը տուած է 122 շրջանա-ւարտ, որ ունի իր Միութիւնը: Կազմակերպած են դասախօսութիւններ : Այս Միութիւնը իր գոր-ծունէութեամբ աջակից է Համազգայինի :

28 տարուան ընթացքին Ճեմարան մտած եղած են 976 մանչ եւ աղջիկներ: Շատերը նուիրուած են ուսուցչութեան եւ հանրային գործունէութեան : 81ը ներկայիս ուսուցիչ են, 12ը Ճեմարանին մէջ: 7 բժիշկ, գեղագործ, երկրաչափ, 14 գրող, բա-նաստեղծ, գործիչ, 5 արհեստաւոր, 50 հանրային գործիչ, 9 առեւտրական կամ ճարտարարուեստի տէր, 21 ուսանողներ բարձրագոյն վարժարաննե-րու մէջ :

Շանթի հիւանդութեան առեն Պ. Գ. Բանեան կը վարէր տնօրէնի օգնականի եւ քարտուղարի պաշտօնը: Ծնամակալ մարմինը կը բաղկանայ, Մովսէս Տէր Գալուստեանէ, հանգուցեալ Գաս-պար Իփէկեանէ եւ Արշակ Չոպանեանէ :

Վարժարանի կրթական մասը ենթարկուած է մանկավարժական կազմի տեսչութեան: Երկու շաբաթը անգամ մը կը գումարուին մանկավար-ժական ժողովներ :

Ճեմարանի վերաբերող տնտեսական հարցերը տնօրէնութիւնը վարած է Համազգայինի Կեդր-վարչութեան հետ համախորհուրդ: Այս տարի ո-րոշուած է տնօրէնին իբրեւ օգնական Պ. Գառնիկ Բանեան, (վարչականին) եւ Պ. Մուշեղ Ճէնտէրէ-ճեան (կրթական):

Տնտեսական վիճակը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.— Մուտք 197 , ինքնավճար աշակերտ-ներ 26.475 լ. ոսկի, 90 սաներէ 10.452, տեղական կազմակերպութիւններէ 8980, նուէրներէ 8146 , ընդհ. գումար 44 հազար լ. ոսկի :

Ելք.— Ուսուցչական ռոճիկ 75.560 լ. ոսկի , կալուածատուրք 700, նորոգութիւն 1000 , լոյս եւ ջուր 900, մանկապարտէզի պիտոյքներ հազար, դպրոցական պիտոյքներ 2000, գիրքեր 2000 , գը-րենական պիտոյքներ հազար, այլեւայլ հազար , նախորդ տարեշրջանի տուրք 2.461, ընդհ. գու-մար 87621 լ. ոսկի :

Ելեւմուտքի բացը գոցուած է բարեկամ կազմա-կերպութիւններու եւ անհատներու կողմէ :

Ճեմարանը ունեցած է բացի դրամական աջակ-ցութենէ այլ կարգի նուէրներ :

Ճեմարանի գրադարանը ունի 6000 հատոր գիրք :

Ծրագիր կայ յաջորդ տարիներուն համար լսա-րանական դասարան մը եւս աւելցնել, ինչ որ կա-խում ունի նոր շէնքի կառուցումէն եւ գիշերօթի-կի բաժինէն: Համազգայինի վարչութիւնը ձեռ-նարկած է յարակից նոր շէնքիմը կառուցման, ուր պիտի հաստատուին լսարանները, մանկապար-տէզը, գիշերօթիկ բաժինը եւն.: Շէնքը պիտի ու-նենայ շուրջ 4500 աթոռ պարունակող սրահ մը:

Շնորհիւ Ճորճ Մարտիկեանի օժանդակութեան, այս տարի Եւրոպա պիտի ղրկուի ուսանող մը մանկավարժութիւն ուսանելու համար:

Այս տարի Ճեմարանը տուաւ 9 շրջանաւարտ-ներ, 3 աղջիկ եւ 6 մանչ :

ՁԵՌՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ) — Կիրակի , 27 Յուլիս , յարգանքի խոր զիտակցութեամբ տօնեցինք Խա-նասորի 55րդ տարեդարձը, Hôtel Beauséjourի ծա-ռախիտ պարտէզին մէջ :

Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ հաւատաւոր բազմութիւն մը եկած էր իր յարգանքը մատուցա-նելու այն քաջերուն, որոնք Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան սրբազան դրօշին տակ զէնք բարձրացուցին եւ իրենց արիւնով նոր էջ մը բացին Հայոց պատ-մութեան մէջ :

Նախագահը ընկեր Ե. Գասեան օրուան տօ-նին նշանակութիւնը պարզելէ ետք հրաւիրեց ներ-կաները խմբովին երգել «Կարկուտ տեղաց»ը: Յե-տոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը : Երգեցին Տիկին Ս. Փերզիկեան , Օր. Կօշկակարեան, Պ. Զ. Գասեան եւ ուրիշներ: Արտասանեց ընկեր Ա-չոտ: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու : Նոր Սերունդէն Ժ. Խաչիկեան նուագեց մէկէ աւելի կտորներ: Այս պատանին եթէ քիչ մը եւս ճիգ ը-նէ, Միջին Ֆրանսան պիտի ունենայ երկրորդ Պէ-պիրեան մը (ջութակ) : Խօսք առին Ամերիկայի մեր ընկերներէն Մկրտիչ Մալաճիկեան եւ Սէնթ Էթիէնի ընկեր Արշակ: Երկուքն ալ փառաբանեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը եւ անոր մարտնչում-ները հայ ազատագրական պայքարին մէջ : (Ծա-փեր) :

Վերջին խօսքը տրուեցաւ ընկեր Ն. Թէպոյեա-նի, որ բացատրեց թէ գիւղին գործ չէր 250—300 անձնուէր քաջեր համախմբել, զինել եւ արշա-ւանք մը կազմակերպել: Արշաւանքին ղեկավար-ներէն Նիկոլ Դումանը իրաւամբ ըսած է.— «Ցոյց տանք մեր թշնամուն թէ յեղափոխականը ընդու-նակ է կռուելու»:Եւ երեւակայել թէ այսօր ազատ երկինքի տակ ,մարդիկ կան որ կ'ուզեն մոռնալ այս քաջագործութիւնները: Մենք հաւատաւոր Դաշնակցականներս պիտի շարունակենք պայքարը մինչեւ որ իրականանայ անոնց երազը, միացեալ եւ ազատ Հայաստանը»:

Նոր Սերունդին կողմէ Րաֆֆի Մարգարեան, հոս ծնած, գեղեցիկ հայերէնով մը փառաբանեց մեր ազգային արժէքները: Եւ կոչ մը ուղղեց, որ-պէսզի ծնողները հայեցի կրթութիւն տան իրենց զաւակներուն, «Մենք Նոր Սերունդս, ուխտած ենք հետեւիլ մեր քաջերու գծած ճամբուն: Ծմբական երգերը, կերուխումը եւ ուրախութիւնը տեւեցին մինչեւ ուշ ատեն :

ՆԱԹԱ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, 30 Յուլիս — Սիրելի «Յառաջ», Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմի-տէն տարիներէ ի վեր աւանդութիւն դարձուցած է դաշտահանդէս մը սարքել հայ հերոսներու յի-շատակին, այս տարի ալ Շրջ. կոմիտէի հովանա-ւորութեամբ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յու-լիս 20ին St. Just , Bar du Chaletի ծառաստանին մէջ :

Առտուն կանուխէն կարգադիր ընկերները իրենց պարտականութեան վրայ էին: Պ. Խօրտակեանի բարձրախօսը հայկական երգեր կ'ընծայէր ,կեն-դանացնելով ոգեւորութիւնը: Կէս օրէն վերջ ու-նեցանք կոկիկ բազմութիւն մը: Հանդէսը բացաւ ընկեր Յ. Պետրոսեան «Մարսէյեզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով , զոր երգեց Հ. Յ. Դ. Սէն Ժեռոմի Նոր Սերունդի «Ն. Աղբալեան» խումբը եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Յետոյ ընկերը բա-ցատրութիւններ տուաւ հայ հերոսներուն մասին եւ անխտիր յիշեց շատ մը անուններ որոնք պար-ծանքը կազմած են յեղափոխութեան :

Զգացումով արտասանեց Օր. Ալիս Յարու-թիւնեան Ա. Ահարոնեանի «Մասիս»ը: Քոյր եւ եղբայր Յարութիւնեան երգեցին: Արտասանեց Օր. Ալիս Շամիրեան, բոլորն ալ կրկնութեան եւ ջերմ ծափերու արժանացան: Նոյնպէս երգեց փոքրիկն Պետրոսեան (ֆրանսերէն):

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ա. Քէօսէեան որ օրինակներով ներբողեց հայ հերոսներու յի-շատակը: «Աշխարհի բոլոր ժողովուրդները ունե-ցած են հերոսներ, որոնց յիշատակը կը փառա-բանուի իրենց երկրի մէջ, պետութեան եւ ժո-ղովուրդի կողմէ, իսկ մեր երկրի փառքը կերտող հերոսներու անունները իսկ չեն յիշուիր Հայաս-տանի ներկայ կառավարութեան կողմէ, որովհե-տեւ բռնութեան տակ են: Մենք այս օտար եւ հիւրընկալ երկրի մէջ կը յարգենք եւ կը փառա-բանենք զանոնք մինչեւ որ ազատութիւնը վերա-հաստատուի մեր երկրին մէջ»:

Արեւմուտներու առաջնորդութեամբ կովկաս-եան պար պարեց փոքրիկն Շամիրեան: Նոր Սե-րունդի «Ն. Աղբալեան» խումբէն Կարոլին Յա-րութիւնեան որ նոր եկած էր զինուորութենէն , երգեց Ֆրանսերէն երգ մը :

Աճուրդի դրուեցան խորոված հաւ մը եւ շիշ մը գինի, շահեցաւ ընկեր Մ. Ատանալեան , նուիրե-լով 300 Ֆրանք եւս, բայց մայրը ուզեց որ կրկին աճուրդի դրուի: Այս անգամ շահեցաւ ընկեր Ս. Աւտոեան, նուիրելով 300 Ֆրանք: Աճուրդի ընդհ. գումարն եղաւ 8700 Ֆրանք :

Այնուհետեւ սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը ,տեւելով մինչեւ ուշ ատեն :

Գ. ԿՈՓՈՅԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՅԱՌԱՋ » Ը

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (15)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՒԱԳ ԹԱՐԳՄԱՆԻՆ ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ԵՏ Կ'ԱՌ-ՆԵՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԻՐԵՆՑ ՅԱՆՁՆԱԾ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

ՍԱԻԻՀ ՄԻՒՆԻՒՐ ՓԱՇԱ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Ահա կառքին մէջ այս խօսքերը միտքս ինկան եւ Աստուծոյ ապաւինելով ու ամէն պատասխա-նատուութիւն աչք առնելով դիմեցի այն խորա-մանկութեան, զոր Մաքսիմով յանձնարարած էր ինծի: Իսկոյն Ֆրանս. դեսպանատունը մտայ եւ Ֆրանս. դեսպան Քամպօնի ըսի.

— Ն. Վեհափառութիւնը պատրաստ էր հրա-ժարիլ բարենորոգումներու յուշագրին մասին իր առարկութիւններէն : Բայց մեծապէս կասկածե-ցաւ ձեր ուղարկած ծանուցագրէն: Հիմա հրաժա-րեցաւ Անատոլուի մեծ մասին մէջ Հայոց ինքնա-վարութիւն տալէ եւ նախամեծար համարեց էր-գրումի եւ Էրզինճանի կողմերը փոխադրել Թուր-քիոյ Հայերը եւ հոն Պուլկարիոյ նման Հայաստան մը հիմնել: Հետեւաբար Սուլթանը կ'ըսէ թէ դես-պանները թող ետ առնեն իրենց բարենորոգման նախագիծը քանի որ այլեւս հարկ չկայ անոր: Հրահանգեց որ Բ. Դրան հաղորդեմ իր հրամանը, որպէսզի խորհրդակցաբար պատրաստուի կազմա-կերպչական ծրագիրը :

Մ. Քամպօն ըստ սովորութեան ակնոցը շտկելէ վերջ, ըսաւ .

— Ըլլալիք բան չէ ձեր այս ըսածը. թէ ձեզի համար գէշ կ'ըլլայ հետեւանքը եւ թէ մեր գըլ-խուն փորձանք բացած կ'ըլլաք: Անպայման հրա-ժարեցուցէք ձեր թագաւորը այս անտրամաբա-նական եւ վնասակար մտադրութենէն :

— Յորչափ կասկածները չեն փարատած , չեմ կարծեր որ որոշումէն պիտի հրաժարի: Գի-տէք որ շատ յամառ է, պատասխանեցի :

— Լաւ, կասկածները փարատելու համար ի՞նչ պէտք է ընել :

— Ամէն բանէ առաջ պէտք է ետ առնէք այն ծանուցագրերը զորս իրեն ղրկած էիք:

Քիչ մը մտմտաց եւ ըսաւ .

— Մեծ անպատեհութիւն մը չեմ տեսներ զա-նոնք ետ առնելուն մէջ: Ռուսական դեսպանը տե-սէք եւ անոր ալ կրկնեցէք ձեր խօսքերը: Եթէ ըն-դունի, ես ալ կը յօժարիմ: Եթէ մենք երկուքս ետ առնենք ծանուցագրերը անգլ. դեսպանն ալ մեզի պիտի հետեւի: Միայն թէ ըսէք որ Նելիտով եւ ես միայն փափուկ հարցը գոհ ձգելու համար ետ կ'առնենք մեր տուած յուշագիրները :

Այնտեղէն ռուսական դեսպանատունը գացի եւ երբ նոյն ղեկուցումը տուի դեսպան Նելիտովի , ջղագրգռուելով ըսաւ .

— Աս սխա՞լն ալ պիտի գործէիք : Ասիկա եր-բեք չի կրնար ըլլալ: Ինծի ըսած անգամ մի ըլլաք: Քանի որ Պ. Քամպօն ետ կ'առնէ ծանուցագիրը, ես ալ կ'ընդունիմ :

Նելիտով այսպէս ինծմէ ետ առաւ յուշագիրը: Անմիջապէս փութացի Ֆրանսական դեսպանին մօտ եւ պատահածը հաղորդեցի: Ամէնէն վերջ գացի անգլ. դեսպանին, որուն մէկ շէնշող օրն էր: « Խնդիր չմնաց ըսելով ան ալ ետ առաւ յուշա-գիրը:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ 1895Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ . — ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԷ 2000 ՀԱՅԵՐ ՊԱՊԸ ԱԼԻԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԵՆ — ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ .— ԻԶ-ՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԿԱՏԱՐԱԾ ԴԵՐԸ .

Սասունի խնդիրը չփակուած, Պոլսոյ մէջ հայկական դէպքեր պայթեցան: Մինչ կառավա-րութիւնը բարենորոգումը ի գործ դնելու համար կը ջանար պոռթկումին առաջքը առնել, Հայոց Պատրիարք Իզմիրլեան խռովութիւն կը սերմա-նէր: Այն պահուն երբ Սասունի բարեկարգութեան շուրջ դեսպաններուն հետ կարեւոր բանակցու-թիւնները կը շարունակուէին, Իսթանպուլի մէջ արիւնալի հայկական ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Հայ ազէտներու եւ անգործներու զանգուած մը Հայոց յեղափոխական կոմիտէներուն գրգռութեամբ եւ բարենորոգում ուզելու պատրուակով, Իզմիրլեան պատրիարքն ալ առնելով ուզեցին մեծ ցոյցմ ընել Պապը Ալիի առջեւ: Երբ չյաջողեցան համոզել Պատրիարքը, հասարակ հայ քահանայ մը իրենց առջեւ առնելով Պապը Ալիի ճամբան բռնեցին : Շուրջ երկու հազար հոգինոց այս ցուցարարները Տիվան Եոլուի մէջ յարձակեցան հեծեալ ոստիկան զօրքի ջոկատի մը վրայ, որ կ'ուզէր արգելք հան-դիսանալ: Ջոկատին հրամանատարը սարճանա-կով սպաննեցին եւ զինուորներէն ալ 15 հոգի վի-րաւորեցին : Իրենք ալ վաթսուն ծանր վիրաւոր տալէ ետք ցրուեցան :

(Շար.)

նայ իր ուղածին պէս գործել, ի հարկին հրամա-նագիրներ հրատարակել, գործադրելու համար ծրագրուած բարենորոգումները: Կրնայ նաեւ փոխել ընտրական օրէնքը եւ դատական դրութիւնը: Եթէ ուզէ, կրնայ խորհրդարանին ներկայացնել իր հրամանագիրները, որոնք տեւական օրէնքներ պիտի դառնան այդ պարագային:

Երեսփ. Ժողովին ուղղուած նամակով մը, վարչապետը կ'ըսէ թէ ազգը պէտք է ձեռք քաշէ քաղաքի եկամուտներէն, իբրեւ հետեւանք Անգլիացիներու յարուցած խոչընդոտներուն: Հետեւաբար անհրաժեշտ է գործել արագօրէն, առանց ամէն բան խորհրդարանին վաւերացման ենթարկելու:

Տոքթ. Մոսատեղ Մ. Նահանգները պիտի երթայ Սեպտ. 12ին, բանակցելու համար քարիւղի հարցի մասին:

× Լիազօրութիւնը քուէարկուած ատեն, Տոքթ. Մոսատեղի բարեկամ երեսփոխան մը միայն ընդդիմացաւ, դիտել տալով թէ վարչապետը լայն իրաւունքներ ստացաւ քանի մը տարի առաջ, երբ ելմտական նախարար էր, բայց աւելի ծանրացաւ կացութիւնը: «Տոքթ. Մոսատեղի համար բարիք մը չէ թոյլատրեցնել իրաւասութիւններ չալ-կել»:

× Կառավարական թերթ մը կը ծանուցանէ թէ այսուհետեւ Շահը պիտի չկրնայ ոեւէ օտար դիւանագէտ ընդունիլ առանց վարչապետին հաւանութեան: Քաղաքական վարիչները կրնան ունկնդրութեան ընդունուիլ եթէ խնդիրը քաղաքական հանգամանք չունի: Ամէն ընդունելութիւն պիտի կատարուի վարչապետին արտօնութեամբ:

× Գաչարման վիճակը մէկ ամիս եւս երկարաձգուեցաւ Թէհրանի մէջ, նկատելով որ Թուտեհ կուսակցութիւնը (բոլշեւիկ) նոր ցոյցեր կը սարքէ:

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, Ալի Մահեր փաշայի դահլիճը պիտի սահմանէ երկրին արքայական իրաւասութիւնները, մինչեւ երեսփ. ժողովին ընտրութիւնը: Պետական խորհուրդը օրինագիծ մը պատրաստած է խնամակալութեան համար: Իսկ ազգայնական մեծ կուսակցութիւնը, վաֆտ, կը պահանջէ նիստի հրաւիրել երեսփ. ժողովը որ լուծուած էր եւ ուր մեծամասնութիւն կը կազմեն իրենք:

Մինչ այս մինչ այն, բարենորոգման շարժումը յառաջ կը տարուի, սկսելով բանակէն: Պաշտօնի կոչուած են բազմաթիւ երիտասարդ սպաներ: Ջնջուեցաւ թերթերու գրաքննական գրաքննութիւնը, որ հաստատուած էր 1948ին: Արտասահմանի լրագրական հեռագիրներուն գրաքննութիւնն ալ պիտի ջնջուի:

Կառավարութիւնը նոր օրէնք մը հրատարակեց, որուն համաձայն օտարները կրնան 49%ի փոխարէն 51%ի բաժնեթուղթ ունենալ առեւտր. ընկերութեանց մէջ: Այս օրէնքէն պիտի օգտուին միայն նոր ձեռնարկները:

× Գահընկէց արքան, իշխան Ֆարուք լրագրական ասուլիս մը սարքեց Քափրիի մէջ, յաջողութիւն մաղթելով իր յաջորդներուն: Զեկուցումը գրաւոր էր եւ անգլերէն: Քովը նստած էին կինը՝ Նարիման իշխանուհին եւ երեք աղջիկները, (առաջին կնոջմէն), իսկ ծունկին վրայ՝ նոթնամեայ գահաժառանգը: Մասնաւոր դառնութիւն մը չէր մատներ: «Այլեւս թագաւոր չեմ, ըսաւ: Միակ թագաւորութիւնս իմ զաւակներս են»: Այս առթիւ հերքեց այն զրոյցները թէ մեծ հարստութիւն մը փոխադրած կամ դիզած է արտասահմանի մէջ: «Ես հարուստ չեմ եւ շատ պարզ կեանք մը պիտի վարենք ընտանիքիս հետ»:

Զեկուցումէն ետք, մերժեց պատասխանել հարցումներուն:

•••••

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ վարչապետը տեսակցութիւն մը ունեցաւ պէյին հետ, բարենորոգումներու հարցին առթիւ: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա նոր զիջումներ պիտի կատարէ: Գոլսոյ ֆրանսական դեսպանը յայտարարեց թէ կարգ մը օտար շրջանակներ կը գրգռեն Թունուզցիներու մոլեռանդութիւնը:

ԱՒՍՏՐԻԱ որոշեց Ազգաժողովին դիմել, օտար զինուորները հեռացնելու համար, նկատելով որ Դաշնակիցները չկրցան համաձայնութիւն կնքել, 258 ժողովներէ վերջ: Մինչ երկիրը չարաչար կը տուժէ իբրեւ հետեւանք երկարատեւ գրաւման:

ԿԱՐՄԻՐ Խաչի համագումարին մէջ Հիւս. Քորէայի պատուիրակը պնդեց թէ Ազգաժողովին բանակները ծաղկախտի, թանչքի եւ ժանտատենդի մանրէներ ցանած են: Նախագահը, Պ. Ֆրանսուա Փոնսէ, կարգի հրաւիրեց պատուիրակին թարգմանը, երբ կը խօսէր 20 վայրկեանէ ի վեր: Կարմիր Խաչի համագումարը միջազգային քաղաքական քարոզութեանց ասպարէզ չէ, ըսաւ նախագահը: Որոշուեցաւ արգիլել մանրէական պատերազմը:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 3ին, Վալապրի անտառին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ բոլոր կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերու:

Պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. VICTOR SAVINEի:

Կը նախագահէ ընկեր ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն Camarade ROGER LERDAT եւ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՈԼԱՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին.— երգ, արտասանութիւն եւ նուագ:

Անտառին մէջ բացարձակապէս արգիլուած է կրակ վառել: Ժողովուրդին ջուրը եւ հանգիստը ապահովուած են: Դաշտին մէջ դուրսէն բան ծախել բացարձակապէս արգիլուած է:

Գուլի մրցում (Ա. եւ Բ. մրցանակ) .— Եւրոպ. եւ հայկական պարեր ընկերակցութեամբ ծանօթ ջութակահար Պ. Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆի:

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Երթեւեկի դիւրութեան համար Շրջ. կոմիտէն կը խնդրէ փութով վարձել տեղերը:

Մուտքը ազատ է:

×

Գոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի կողմէ վարձուած օթօքար, Գոմոնի Վալապրի անտառը կը մեկնի կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին: Նախօրօք արձանագրուելու համար դիմել ընկերներու՝ Ժ. Տէր Վարդանեանի, Յար. Գարաքէշեանի, Ս. Սարգիսեանի եւ Ե. Տէր Մեսրոպեանի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, այս կիրակի, սովորական դաշտին մէջ:

Նախագահութեամբ Պ. Կ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆի:

Կը խօսի Տիկին Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

Ոստան Մեղրոյեան պիտի հնչեցնէ հայկական երգեր բարձրախօսով:

Պաղ ըմպելիներ, խորոված եւն., մատչելի գիներով: Կը հրաւիրուին Տէսինի եւ Լիոնի շրջանին հայրենակիցները, նոր սերունդին հետ:

Անձրեւի պարագային Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Լիոնէն Այրի Տիկին Բեբուզ Սողոմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճիլաճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Միհրան Գույումճեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ իրենց հօրը, քեռայրին եւ քենեկալին Պ. Պօղոս Սողոմոնեանի մահուան քառասունքի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի, այս կիրակի 69 rue Louis Blanc, Լիոնի Հայոց եկեղեցին: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է նաւազնացութիւն մը Օգոստ. 17ի ամբողջ օրը, դէպի La Redonne: Տեղերը սահմանափակ են: Ծախքերու մասնակցութիւնը՝ 300 ֆրանք:

Արձանագրուիլ իւրաքանչիւր շրջանի Նոր Սերունդի պատասխանատուին մօտ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 7 Bld. d'Athenes, Bar du Globeի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎՐԻՊԱԿ

Հ. Յ. Դ. Թանգարան 500ական ֆրանքի նուիրատուներուն անունները պիտի ըլլան Տիկ. Հ. Պետրոսեան եւ Պ. Հ. Թէնէքճեան:

× Շթութկարտի Թղթակցութեան մէջ (28 Յունիս), Գեղամ Նարէնեան — կարդալ Սուրէնեան: Ուրիշ նախադասութեան մը մէջ «երեք բեկորների» — «երեք»ը աւելորդ է:

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն եւ բարեկամներէն մաքուր գրել անուն-մականուն եւ ամէն տեսակ յատուկ անուն:

× Կը խնդրուի ճշդել թէ Յուլիս 1ի «Օրը Օրին»ի մէջ ակնարկուած քահանան «նորընծան» չէ, այլ ուրիշ մը:

ԱՆՏԻՅԵՅԻ ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Անտիյյի ծերանոցը պէտք ունի, յառաջիկայ Օգոստոս ամսուան համար, փոխարինող խոհարար - խոհարարուհի մը: Դիմել Պ. Ա. Աճէմեանի. 56, rue Lafayette Paris (9), Tél. PRO. 03-19:

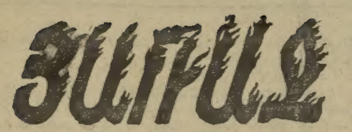
ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը խնդրէ օր առաջ փակել «Գոյամարտ» օրացոյցներու հաշիւները: Իսկ թիւ 2277ի տէրը, եթէ չներկայանայ ամէնէն ուշը մինչեւ Օգոստոս 31, պարգեւը կը մնայ Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Հասցէ.— Boyadjian, 35 Ave. Lieutenant Fine, La Viste, Մարսէյլ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme;Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 3 AOUT 1952 Կիրակի 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6830-Նոր շրջան թիւ 2241

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԳԼՈՒԽԷ ՁԱՅՆ ՄԸ

Երբ համատարած անտիրութեան մասին կը խօսինք, միայն ազգային կեանքը նկատի չունինք:

Նոյն անտիրութիւնը, նաեւ, մշակոյթի ճակատին վրայ: Սկսելով լրագրականէն :

Ամէն գլուխէ ձայն մը կը լսուի, բոլոր գաղութներուն մէջ: Մանաւանդ որ, պակաս չեն հաճոյակատար խմբագիրներ :

Գրէ՛ ինչ որ կ'ուզես: Գլխու վրայ տեղ ունիս :

Եւ կը գրեն ու կը տպեն: Հոգ չէ թէ ամէն մէկ տողին մէջ պար բռնած ըլլան համբակութիւնը, տգիտութիւնը, ծանծաղամտութիւնը եւ քարացած նախապաշարումները: Կիրքն ու ճաղձն ալ՝ իբրեւ աղ ու պղպեղ :

Ծանօթ են «պրոգրեսիվ» կոչուած թուղթակներու գործած աւերները՝ Պալքաններէն մինչեւ Սուրիա - Լիբանան: Մինչեւ Իրան եւ Ամերիկա:

Անոնք թերթեր եւ թռուցիկներ կը թխեն ու կը հրատարակեն բոլշեւիկեան ուղղագրութեամբ : Նոյն չարադրութեամբ եւ բառապաշարով :

Եթէ դպրոց մը կամ ծաղկոց մը ձեռք անցընեն, այնտեղ ալ նոյն խառնիճաղանճը կը պարտադրեն:

Մեծ մասով, իրենք ալ շատ բան չեն գիտեր ոչ հայրենիքի եւ ոչ մայրենիքի մասին: Հետեւաբար, կը նախընտրեն դիւրին ճամբան,— ընդօրինակել Երեւանի ուղղագրութիւնը,քերականութիւնը, բառագիտութիւնը եւ մնացեալը :

Ինչո՞ւ աւելորդ յոգնութիւն կրել, երբ լայն բացուած են ծուլութեան, բթամտութեան եւ կապկութեան ճամբաները: Մանաւանդ որ, կրճնաս փառք եւ երբեմն ալ դիրք շահիլ :

Իսկ ի՞նչ ըսել այն միւսներուն,— ռամկամար, անկախ, չէզոք, բոլորտիքեան կամ անցեալ կատարեալ, որոնք նոյնպէս կը նպաստեն ծրագրուած բարբարոսական արշաւանքին :

Անոնք ոչ միայն ձայն - ծպտուն չեն հաներ, այլեւ, եթէ քիչ մը թուղթ մրոտել գիտեն, բանգիտութեան մարզանքներ կը փորձեն : Միշտ ալ կը գտնուի թերթ մը, հրատարակելու համար իրենց թերխաշ գիտելիքները :

Եւ այսպէս, պարբերաբար կը կարդանք զանազան «տեսակէտներ» ուղղագրութեան, քերականութեան, օտար բառերու գործածութեան մասին:

Խեղճերը կը փորձեն պաշտպանել անպաշտպանելի դատեր, եւ 'խմբագրութիւնը բարեացակամ չէզոքութիւն կը պահէ: «Ինչո՞ւ գէշ մարդ ըլլալ»:

Օրինակ, աս ու ան լսեր են թէ բազմաթիւ օտար բառեր կան հայերէնի մէջ: Ցետոյ, ամէն ազգ ալ փոխառութիւն կը կատարէ, մենք ինչո՞ւ բացառութիւն կազմենք :

Այս, բաներ մը լսեր - կարդացեր են, բայց չեն հասկցեր: Եւ երբեք տրամադիր չեն հասկնալու :

Ցետին դպրոցականն ալ գիտէ որ դարերու ընթացքին փոխ առեր, իւրացուցեր , հայացուցեր ենք հարիւրաւոր օտար բառեր: Եւ լեզուն ճոխացեր, զարգացեր, բարձունքի մը հասեր է, պահելով իր ինքնուրոյն դիծը :

Այսօր ալ կրնանք փոխ առնել, յարմարցնել կամ հայացնել ակնածը :

Բայց, ինչո՞ւ ագիտաբար կամ բռնութեամբ մոռացութեան տալ հարիւրաւոր հարազատ բառեր, մակարոյծ բոյսեր մուրալու համար դրացիէն: Անոր բակէն, բանջարանոցէն կամ յարդանոցէն :

Ահա բուն խնդիրը, որմէ խոյս կուտան քարացած գլուխներ, տարէն - ձորէն պատմութիւններ պատմելով :

Անոնք միեւնոյն ատեն անփառունակ նահանջ մը, անձնատրութիւն կը քարոզեն, օր առաջ թաղելու համար արեւմտահայ աշխարհաբարը :

Եւ կը պահանջեն որ մենք ալ հետեւինք Երեւանի մէջ պարտադրուած խեղկատակութեանց :

Ակադեմիաներ, « ինստիտուտնե՛ր, ակադեմիկոսնե՛ր ունինք այնտեղ:

Թչուառ ակադեմիաներ եւ ակադեմիկոսներ, որոնք ստիպուած են արտօնագիր մը ճարել, այս կամ այն բառը գործածելու համար ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ

Հետաքրքիրներ կը հարցնեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ F. C. J. U. T. O. A.— անունը այն Երիտ. Միութեան որով զբաղեցաւ «Յառաջ»ը, երկու անգամ :

Ահաւասիկ —Foyer Culturel des Jeunes Universitaires et Techniciens d'Origine Arménienne.

Կը տեսնէք որ այս տղաքը իրաւագիտութեան մէջ ալ յառաջ գացած են, Arménienը վերածելով d'Origine Arménienneի:

Այս «նրբութեամբ», անջրպետ մը եւս բացած կ'ըլլան իրենց եւ միւս հայկական կազմակերպութեանց եւ Միութեանց միջեւ :

Արդեօք ըսել կ'ուզեն թէ իրենք վերի արտիցրե՞ն են, պատահաբար հայ ծնած:, Հայածին , բայց ոչ հայախօս :

Հայերէն խօսիլ, հայերէն մտածել, հայերէն շարադրել, — ասոնք «ազբարիկ»ներու յատուկ բաներ են :

Հայերէ՞ն, — կը վայլէ՞. որ իրենք այդ «մաշած չորը» գործածեն :

Իրենք համալսարան գացին, աշխարհի բոլոր գիտութիւնները սորվեցան, ջուրի պէս ֆրանսերէն կը խօսին ու կը գրեն :

Ի՞նչ իրաւունք ունիք աւելին պահանջելու : Հայերէնն ալ թող բանուորն ու գիւղացին գործածեն: Կամ սա «պրոլետար» զրոց-բրոցները որ ազգ եւ հայրենիք, մշակոյթ կը հոլովեն օրն ի բուն :

Այսպէս , ուրեմն, նորահաս երիտասարդութիւնն ալ բաժնուած է մանր - մունր խմբակներու: Ամէն մէկը իր գլխուն: Մէկը միւսէն պէխապէր: Պատրաստ՝ ամէն բան սորվելու, բացի մայրենիքէն: Անոր պատմութենէն եւ գրականութենէն:

Եթէ քիչ մը իրենց տարիքը առնեն, եւ պատեհութիւն գտնեն,անշուշտ ասոնք ալ «նախարարական» տուներ պիտի կազմեն : Պիտի դառնան աշխարհաքաղաքացի ազնուականներ, d'Origine Arménienne.

Ապրողը կը տեսնէ : ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՐԵՆԻ հունձքը առատ պիտի ըլլայ այս տարի: Պաշտօնական տեղեկագիրը 7.700.000 թոն կը նախատեսէ, բայց մասնաւոր հաշիւներու համաձայն, կրնայ մինչեւ 9.900.000 թոնի բարձրանալ : Հողագործները կ'ուզեն աւելցնել գինը, բայց վարչապետը կ'ընդդիմանայ: Ներկայիս պաշտօնական գինն է 3445 ֆրանք իւրաքանչիւր հարիւր քիլոկրամի համար :

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ. ԽԱՉԻ համագումարը որոշեց կոչ մը ուղղել բոլոր պետութեանց, որպէսզի «առանց վերապահութեան» ընդունին Ժընեւի պայմանագիրը՝ մանրէական պատերազմի դէմ : Խ. Միութիւնը մերժեց քուէարկել բանաձեւը, քաղաքական դաւ մը տեսնելով «առանց վերապահութեան» պայմանին մէջ: Այս առթիւ նորէն մեղադրանքներ եղան մանրէական պատերազմի դէմ: Բանատրայի պատուիրակը դիտել տուաւ թէ «այս մեղադրանքները կը հոտին եւ պէտք է ադբաման նետուին» :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ 20.000 կարմիր քարոզիչներ պիտի պատրաստուին այս ամառ, դաս առնելով 120 վարիչներէ :

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ երկամեայ զինուորութեան դէմ բողոքելու համար գործադուլ յայտարարեցին 30 հազար բանուորներ :

26 ՕՐԷ Ի ՎԵՐ կամաւոր ծոմ կը պահէ Հնդիկ մը, Շարման, պահանջելով արգիլել կովերու զենումը (մորթել) :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ — Յուլիս 5ին Պէյրութի Հ.Մ.Ը.Մ.ի կափամարտիկներէն Զաւէն Քէհեայեան յաղթած է Իզմիրի ախոյեանին : Հեծելանուորդ Կարօ Մուրատեան ընդհանուր դասաւորման առաջին տեղը գրաւած է (Պէյրութ - Համմանա - Պէյրութ) մրցումի ընթացքին: Երկրորդ էր Համմանայի մէջ. իսկ Բ.՝ Ժան Նալչայեան, մէկ վայրկեանի տարբերութեամբ:

ԱՆԳԼԻԱ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ՊԱՅՔԱՐ ԵՐԿՈՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻՋԵՒ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը օգոստոս 1ին վաւերացուց արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւնները, երկու օր վիճաբանելէ ետք:

Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան աշխատաւորական եւ պահպանողական կուսակցութեանց միջեւ եւ խախտեցաւ այն համերաշխութիւնը որ կը տիրէր վերջին պատերազմէն ի վեր, արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Աշխատաւորականները վճռական դիրք մը բռնած էին այս անգամ, եւ երկու անգամ դէմ քուէարկեցին, «անպատեհ» գտնելով կնքուած համաձայնութեանց վաւերացումը: Կը պահանջէին գոնէ յետաձգել, բայց իրենց առաջարկը մերժուեցաւ 253ի դէմ 294 ձայնով: Ուրեմն 40 քուէի մեծամասնութեամբ: (Երեք հոգի ձեռնպահ):

Վիճաբանութեանց ընթացքին կծու խօսքեր փոխանակուեցան: Վարչապետը, Չըրչիլ, « ամօթ » պոռաց, անհանդուրժելի գտնելով աշխատաւորականներուն ընդդիմութիւնը: Արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն բացատրեց թէ թիւրիմացութիւններ պիտի ծագին արտասահմանի մէջ, եթէ ընդդիմադիրները դէմ քուէարկեն եւ « պատմութիւնը պիտի չարդարացնէ իրենց ընթացքը »: Կառավարութեան տեսակէտով, սխալ է այն ենթադրութիւնը թէ համաձայնութեանց վաւերացումը պիտի վնասէ Խ. Միութեան հետ կատարուած բանակցութեանց, վերջնական դարձնելով Գերմանիոյ բաժանումը: Իտըն բացատրեց թէ միջին ճամբան չկայ, ստիպուած են ուրիշ Եւրոպա մը կառուցանել այս կամ այն ձեւով: Կա՛մ եւրոպական ընտանիքին մէջ պիտի առնենք Գերմանիան, եւ կամ դայն օրէնքէ դուրս պիտի յայտարարենք տեւականօրէն: «Ես ալ կը խորհէի վաւերացումը յետաձգել մինչեւ աշուն, բայց յետոյ նկատեցի որ լաւ ազդեցութիւն պիտի չգործէ Եւրոպայի հանրային կարծիքին վրայ: Պիտի ըսեն — Ահա նորէն Անգլիացիները. չեն ուզեր որ այս գործը յաջողի»: Դաշնակիցները աւելի լաւ արդիւնքներ կրնան ստանալ Խ. Միութենէն, եթէ Զօրսերու ժողովին երթան հաստատուն իրագործումով մը եւ վճռական կամքով » :

Ինչպէս դիտել կուտան իրազեկներ, Անգլիա ա՛ռաջ է Մ. Նահանգներու օրինակին հետեւիլ, փութացնելով համաձայնութեանց վաւերացումը : Միւս երկու պետութիւնները, Ֆրանսա եւ արեւմտեան Գերմանիա, կը ձգձգեն եւ եթէ վաւերացումը մերժեն, ջուրը պիտի իյնայ դաշնակից բանակները քաշելու եւ Գերմանիան եւրոպական ցանցին մէջ առնելու ծրագիրը :

Ֆրանսա միշտ մերժող

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց նոր յուշագիր մը ուղղել Ատլանտեանի զինակցութեան, պարզելով իր վերազինման դժուարութիւնները, իբրեւ հետեւանք Մ. Նահանգներու բռնած դիրքին (մերժում նոր վարկեր տրամադրելու) : Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Փարիզի մէջ, ելք մը գտնելու համար:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգներուն ժխտական դիրքը շատ ծանր տպաւորութիւն գործած է Ազգ. ժողովին վրայ: Աւելի քան 75 երեսփոխան անդամներ միացած են այն հոսանքին որ հակառակ է Եւրոպայի պաշտպանութեան ծրագրին վաւերացման: (Այս դուծողութենէն կախում ունի արեւմտեան Գերմանիոյ մասնակցութիւնը): Նախկին նախարար մը, Պուրժ Մոնուրի, յօդուածով մը կը բացատրէ թէ վաւերացման վերջին պատեհութիւնն ալ կորսուեցաւ , քանի որ Մ. Նահանգները կը մերժեն տրամադրել 625 միլիոն տոլարի վարկը՝ զինամթերքի արտադրութեան համար: Կ'ըսուի թէ այս գրութիւնը հրատարակուած է գաղլիճին հաւանութեամբ եւ լայնօրէն կը պարզէ անոր տեսակէտները :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, կառավարութիւնը գործնականքայլեր կ'առնէ ,փոփոխելու համար իր վերազինման ծրագիրը եւ քաղաքականութիւնը : Ուստի որոշեց յուշագիր մը ուղղել Ատլանտեանի կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարին :

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ մառեշալ Ժիւէնի հետ: Ցուշագրին բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա պիտի հարկադրուի դանդաղեցնել իր ռազմական արտադրութիւնները , եթէ Մ. Նահանգները նոր վարկեր չտրամադրեն: Այս առթիւ պիտի առաջարկեն վերազինման ապագայ ծրագիրները կազմել երեք տարուան վրայ, անոր համեմատ ճշդելով ամերիկեան օժանդակութիւնը: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ դժգոհ են

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՄԵՂԱՆՉՈՒՄՆԵՐ

Պէտք է գիտել թէ պիտի շարունակենք ամփոփուիլ ընդհանրապէս քերականութեան մէջ, որ ոչ միայն արուեստ մըն է նոյնքան յանկուցիչ, որքան բոլոր միւս արուեստները, այլ եւ գիտութիւն մը՝ բազմադարեան պատմութեամբ եւ որ եւ է գիտութեան չափ շահեկան :

Անտարակոյս Արեւմտահայը յաւէտ երախտապարտ պիտի մնայ նահատակեալ Յովհ. Գազանճեանի ու Հ. եւ Զ. Աստուր ամոլին, որոնց՝ երկար տարիներու տքնութիւնը մեր արդի աշխարհաբարը օժտեց գնահատելի քերականութիւններով: Եւ սակայն, այդ քերականութիւնները այլեւս չեն կրնար գոհացնել մեզ լիովին: Տիկին Աստուր ինք իսկ «նորանոր դիտողութիւններ» չմտցո՞ւց իր գործին մէջ, յաջորդական տպագրութիւններու ժամանակ :

Վերջին երեսնամեակը մեզի պարգեւեց քանի մը լաւագոյն հեղինակներ, գիտուն եւ միանգամայն արուեստագէտ, որոնք մշակեցին արտասովոր գեղեցկութեամբ եւ բացառիկ վայելչութեամբ աննախընթաց արձակ մը: Ու բնականաբար, մեր արդի աշխարհաբարը հասաւ այնպիսի կատարելութեան մը որ, խնդրոյ առարկայ քերականութիւնները ստիպողական բարեփոխումներու կը կարօտին :

Եւ արդարեւ, անոնք կը պահանջեն զտումի եւ յաւելումի լուրջ աշխատանք մը, որ նոյնքան կարեւոր է, որքան անյետաձգելի պատրաստութիւնը հայերէն լեզուի բառարանի մը, ի պէտս թէ՛ աշակերտին եւ ուսուցչին, թէ՛ գրագէտին ու գիտունին :

Կը կարծեմ թէ ողբացեալ Օշական եւ Շանթ բարձրակարկառ զոյգ մը՝ կազմած, անառարկելի երկու հսկաներ են մեր գրական անդաստանին մէջ: Ուրեմն մեծագոյն գրագէտներ՝ թէ՛ մին, թէ՛ միւսը: Եւ սակայն, վստահաբար, կարելի պիտի չըլլար զանոնք տիպար ու լաւագոյն հեղինակներ համարել, եթէ մեզի պարտադրուէր, քննելու համար անոնց վաստակը, լեզուական բծախնդիր ակնոցին գործածութիւնը :

Իր երիտասարդ եւ չափահաս տարիքին, Օշականի հէքեաթները, պատմուածքներն ու պատկերները հիւսեցին գրեթէ կատարեալ արձակ մը: Յիսունէն ետքը, իր վէպերուն եւ քննադատականներուն լեզուն թէեւ եղաւ ամեհի եւ հուժկու, տարոյպ ու կորովի, խոր եւ բարձրաթռիչ, այլ մանաւանդ՝ աննախընթացօրէն յորդ ու հարուստ, բայց դժբախտաբար զահավիժեցաւ միեւնոյն ատեն, անըմբռնելի տարօրինակ կառուցուածքներուն, քերականական անհեթեթութիւններուն, չայլ ֆրանսաբանութիւններուն եւ մինչեւ անգամ թրքաբանութիւններուն պատճառաւ :

Մտաւորականներէն ոմանք այն մտավախութիւնն ունէին թէ Օշականի աշակերտները պիտի կապկեն եւ որդեգրեն իր լեզուն: Գոլսոյ բազմահազար աշակերտներէն հասած գրագէտները մշակեցին իրենց սեփական արձակը: Սարաֆեաններու լեզուն ոչ մէկ հետք կը կրէ վարպետէն: Ընդհակառակն, Միջին Արեւելքի նորահաս գրագէտներէն խմբակ մը տղաք, հաւանաբար ոչ անմիջական աշակերտներ, Օշականեան աշխարհաբար կը գործածեն :

Շանթ եւս փորձեց իրեն յատուկ լեզու մը մշակել եւ քերականութիւն մը յօրինել : Անհատական այսպիսի ճիգերը թերեւս ունենան ժամանակաւոր քանի մը հետեւորդներ : Ընդհանրապէս անկանոնը, տարօրինակը, արտասովորը, այլանդակը, անհեթեթը եւ արտառոցը երկարատեւ գոյութիւն մը չեն կրնար ապահովել :

Ձէ՞ք կարծեր որ կ'արժէ մանրամասնել, ուրիշ առթիւ, անջատ գլուխով մը, քերականութեան վերաբերեալ ընդհանուր այս ակնարկը :

Ուրեմն մտնենք դասարան :

Ահաւասիկ համաձայնութեան դէմ մեղանչող քանի մը օրինակներ եւս :

— « Հայը Հայուն չի սիրեր » :

Ծանրակշիռ դրական հանդէսէ մը կուգայ այս խօսքը, որուն տէրը ոչ արեւելահայ մըն է, ոչ ալ՝ որձ եւ էգ գրիչ մը: Հարազատ արեւմտահայ մըն է: Հ. Աստուրի ծննդավայրէն: Եւ բազմավաստակ գրագէտ :

Ճիշդ է թէ կան բայեր որոնց խնդրառութիւնը որոշ չէ դեռ մեր լեզուին մէջ: Անոնց սեռի խնդիր կուտան ոմանք, իսկ ուրիշներ ալ՝ բնութեան խնդիր: Ինչպէս նաեւ, կան քանի մը բայեր, որոնք կրնան ամէն խնդիր առնել :

Բայց սիրել ոչ մէկն է այդ բայերէն: Ան ներգործական է միշտ եւ հետեւաբար հայցական հոլով կը պահանջէ: Ուստի պիտի հարցնենք .

— Հայը զո՞վ չի սիրեր: — Հայը :

Ուղիղը այսպէս պիտի ըլլար ուրեմն .

— « Հայը չի սիրեր Հայը »:

Բայց, ըսէք խնդրեմ, պիտի հանդուրժէի՞ք այդպիսի արտայայտութեան մը: Ներողութիւն, ակնարկս իմաստին համար չէ: Ի՞նչ կրնանք ընել : Գրագէտը այդպէս է դատեր մեզ: Հարկաւ բան մը գիտէ: Առարկութիւնս շարադասութեան ուղղուած է: Անշուշտ ընդունելի է իր այդ ձեւին մէջ: Բայց պէտք է գտնել լաւագոյնը: Հեղինակը կը դատապարտէ մեր ամբողջ ժողովուրդը: Միւս կողմէ, սակայն, կարծողներ կան թէ ինք եւս մէկ հարազատ զաւակն է այդ միեւնոյն ժողովուրդին: Հետեւաբար գրագէտը խոնարհաբար այսպէս պիտի գրէր .

— « Հայերս իրար չենք սիրեր »:

Ուրիշ հեղինակի մը արձակէն, եւ ոչ թէ տաղաչափեալ քերթուածէ մը.

— » Ինչո՞ւ յուզեցիր ինծի » :

Ոչ մէկ տարակոյս որ, ինծի տրական հոլով է, իսկ յուզեցիր ներգործական բայ է: Փորձենք հարցնել .

— Զո՞վ ինչո՞ւ յուզեցիր: — Զիս:

Ի հարկէ, քանի որ յուզել բայը հայցական հոլով սեռի խնդիր պէտք է առնէ :

Ուղի՞ղը: Ահաւասիկ .

— « Ինչո՞ւ յուզեցիր զիս »:

Թարմացունչ երրորդ յանցաւոր մը.

— « Կը տեղեկանանք մահը » :

Ուրեմն հեղինակը այսպէս պիտի հարցնէր .

— Կը տեղեկանանք ի՞նչ բան:— Մահը: Անկարելի է սակայն: Որովհետեւ, տեղեկանալ բայը տրական հոլով կ'ուզէ: Այդ է իր կամքը: Ուրեմն ուղղենք .

— « Կը տեղեկանանք մահուան: Կամ՝ մահուն»:

Վերջին մըն ալ՝ այսօրուան համար .

— « Բանաստեղծը պիտի նախընտրէր իր դժբախտութիւնը փոխարինել հասարակ մահկանացուի մը հեշտանքին հետ »:

Անշուշտ անմիջապէս նկատեցիք որ, փոխարինել բային չի յարմարիր հետ նախադրութիւնը: Փոխարինել բայով, խօսքը պէտք էր գրել այսպէս.

— « Բանաստեղծը պիտի նախընտրէր իր դժբախտութիւնը փոխարինել հասարակ մահկանացուի մը հեշտանքով»:

Ուրեմն պարզ է թէ փոխարինել բայը գործիական հոլով կ'առնէ: Իսկ եթէ փոխարինելը վերածուէր փոխանակելի, վերոգրեալ անուղիղ խօսքը ինքնաբերաբար կը հաշտուէր համաձայնութեան կանոնին հետ, որովհետեւ փոխանակել բայը հետ նախադրութեամբ տրական հոլով կ'առնէ :

Իսկ չէ՞ք զարմանար այդ խօսքին անբնական իմաստին վրայ: Կարելի է՞ երեւակայել բանաստեղծ մը, անշուշտ ճշմարիտ բանաստեղծ մը, որ նախընտրէր իր դժբախտութիւնը փոխանակել հասարակ մահկանացուի մը հեշտանքին հետ :

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՋՏԱՆԵԱՆ

« ՑԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Թթենին

Ա.

Ով որ Թթաստան ունեցած չէ, թող չկարդայ այս տողերը: Եւ աւելորդ է ընդդիմութիւնը եթէ գոնէ տեսած չէ յորդահոս, մարմար զուլալ աղբիւր մը՝ մենաւոր ու բեղմնաւոր թթենիին ճիւղատարած հովանիին տակ :

Ես ճանչցած եմ երկուքն ալ, եւ անոնց կարօտը մաշած - հիւծած է հոգիէս մաս մը եւ անթեղուած մոխիրի պէս հանդչած է էութեանս մէջ:

Եւ սակայն կը խոստովանիմ ծնրադիր աւանդամոլ հաւատացեալի մը հանդունակ թէ՝ մոռցած էի թութն ու թթենին, աղբիւրն ու անդաստանը եւ տառապանք մը միայն կը չարչարէր զիս որուն անունը ի զուր կը փնտռէի :

Երբեմն պատրանք մը կեղծ ու պակաս կը յաւակնէր ողոքել դառնութիւնս մեղրահամ ելակի ու կարկեհանի գոյն արքայամոր ինքնամատուցումով, տուներ ձգելով ու հեռահետէ ջնջելով մըտքէս, թութի յիշատակն անգամ :

Ինչպէս որ լուսացնցուղ շատրուանները աւլած տամկացուցած են թթաստանիփոշոտ ճամբաները նոյնիսկ :

Ամէն ինչ հեռացած՝ միայն ցաւ մը մնացած է ինձ բաժին, որուն պատճառը ոչ ոք կրցաւ հասկնալ, եւ որեւէ դարման մնաց անզօր :

— Օդէն է, կ'ըսէին ինծի :

Եւ ես համոզուած՝ բոյր ու օդի կը սրսկէի շնչած օդիս մէջ որպէսզի մեր լեռներու հովերուն նմանի :

— Ջուրէն է, դեռ ըսին ոմանք:

Կարելի է, խորհեցայ ես ու նեկտար եւ մրգանուշ խառնեցի խմած ջուրիս մէջ մեր աղբիւրներուն համը առնելու համար :

Ափսո՜ս, ամէն ինչ նօսրացաւ, գիւղս նոյնիսկ լքեց զիս, ես իր փեսան, ու խուլ ցաւ մը միայն մնաց յաւէտ մտերիմ ինձ բաժին :

Այդ օրէն ի վեր կերպարանափոխուած է իմ եւ մեր կեանքը :

Հիմա իմ բնակարանս միայն իր 7×7 յարկերով գիւղ մը բնակիչ ունի: Միացող ճրագի տեղ մենք եօթը աշտանակնոց բազմաթիւ լոյսեր ունինք: Ի՞նչ հոգ եթէ արեւը չի համարձակիր ներս մտնել, մեր պատերէն մեզի գոլը կը տարածուի որուն ոչ մէկ սառ կը դիմանայ: Բարձրանալու համար կը բաւէ մատի հպումը եւ զաղաթներ վեր ի վայր կը շրջին: Ոչ փոշի, ոչ ալ ծուխ, վիշապի շնչափող մը կը կլանէ ինչ որ մանր է, ինչ որ աւելորդ է:

Մեր սեղանը մոգական կարպախոսով մը կ'առատանայ ու կը նորոգուի տեւապէս:

Մենէ ամէն մէկը իշխան մըն է եւ մեր բոլոր քմահաճոյքները լուռ կը կատարուին աներեւոյթ վճարուած ձեռքերէ :

Գիտութիւնը մեր դերին է վաղուց ի վեր, ու մեր ձեռնածալ դժգոհութեան հլու կամակատարը:

Կ'երազենք օդոստափառ գալիքը, եւ զոռոզ ու պահանջկոտ՝ տէրն ենք մեր կոչման:

Ես դէպի ետ չեմ նայիր երբեք եւ վարած երիվարս յոգնիլ չի գիտեր, որովհետեւ փետրաթեւեր ունի եւ իմ ծանրութիւնս ոչինչ է իրեն համար:

Բայց ես բան մը կորսնցուցած եմ ու ցաւ մը ունիմ որուն անունը ես ալ չեմ գիտեր: Աչքերս միշտ փնտռտուքի մէջ են, ու հո՛ս սա ձախ կողիս մութ խորշին մէջ կոլինճ մը ունիմ որուն տառապակի սխրերգը բնաւ չի լռեր :

— Կաթէն է, ըսին:

Եւ ես խմած կաթիս կը խառնեմ առատօրէն ման ու մանանայ, ձագի մեղր ու ծծմարի նեկտար որպէսզի ծծած կաթիս համը առնեմ, բայց ապարդիւն :

Մեզի համար ոչինչ կը պակսի: Ճամբաները կարճ են, եւ ամէն կողմ «թռչող գորգերու» պէս մեր ոտքերուն կը խոնարհին: Լայն պողոտաները իրենց թեւերը կը բանան եւ ծառաստանները բարեւ կը կենան երբ մենք կ'անցնինք :

Երգ ու հրճուանք անբաժան են մենէ ու տիեզերքի ձայնը հլու գերիի մը պէս մեզ կ'օրօրէ :

Աղտոտ դրամ մը կը նետենք եւ բազմաթիւ միմոսներ կը ծառայեն մեզի:

Բարձրութիւն ու խորութիւն գաղտնիք չունին մեզի համար :

Երբ կը ձանձրանանք ծիր – կաթինէն ծիրանի գօտի սաւառնելէ, կ'իջնենք երկրի ընդերքը եւ հոն մշտավառ լոյսեր կ'ողջունեն մեզ հարճերու հանգոյն: Եւ կեանքը կը սահի հեղդ ու հեղիկ:

Ցարատեւ վայելքներ իրարու կը յաջորդեն ու միլիոնաւոր մարդիկ արձաններու պէս իրարու աչքին մէջ կ'ուզեն կարդալ հմայիչ երջանկութիւնը :

Երազային բաղձանք է մեր աշխարհը, կ'արժէ՞ մի՞թէ յիշել Անցեալը որ այլ եւս գոյութիւն չունի:

Բայց ես չմկրտուած վիշտ մը ունիմ, որ կը խոցոտէ սիրտս, եւ երբեմն անամէջ դնդակի մը կը վերածէ զիս: Այն ատեն լայնութիւն ու տարածութիւն գետին թափած սնդիկի պէս կը չքանան: Տաժանելի որոնումը կը սկսի: Կարծես մարգարիտէ համրիչ մը ունիմ որուն թելը փրթած եւ հատիկները եղած են ցիր ու ցան, ու ես աչքի լոյս կը թափեմ գտնելու համար: Որոնց ամէն մէկը չարական մըն է լոյսի եւ աղօթքի :

Քնաշրջիկի մը երազանքը կ'ապրիմ կարծես ես ինձմէ դուրս, հակասական երկուութեամբ բայց ամբողջն անբաժան :

Յանկարծ զարթօնքի ժամը կը հնչէ որուն առանձնակեաց զսպանակը լարուած է միշտ անփոփոխելի կէտի մը վրայ :

Տաղտկալի միօրինակութեան մաղձոտ դըղուանքով զահրնկէց՝ կ'առաջնորդուիմ լուսատու աչքերով տուֆայէ մը կարծես, կաղնիկաղ : Երբ անդին նժոյգս մուրին քով ձանձրախտէ կը ծեքանայ: Կիսախաւարին մէջ կը յառաջանամ սպիտակ գաւազանով խարխափելով համաչափ մայթերը: Եւ յանկարծ ինքզինքս կը գտնեմ կածանի մը պէս օձապտոյտ նեղլիկ փողոցի մը մէջ, որուն սալայատակը կը նմանի կողոնի (ուղտի ձագ) մը գիշատուած կմախքին :

Ոտքերս կը բախին թաւալ – գլոր քարերուն որոնց վրայէն կուգայ դեռ թիապարտներու արեան հոտը :

Անծանօթ է ինձ այս ցածլիկ տուներով եռանկիւնը, թէեւ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցած է մեր բնակավայրի կռնակին, ինչպէս պատեանը փակած կրիայի քամակին :

Անտարբեր կ'անցնիմ արհամարհելով զաճառութիւնը այս տուներուն, եւ արգահատելով անոնց բնակիչներուն վրայ, որոնք կը նմանին կըմախքներու մէջ բոյն դրած վախկոտ թռչուններու:

Այս կարճ փողոցը ինքն իր վրայ ծալլուած քանակի մը պէս է եւ գրպանուած չուրջի պալատներէն :

Կանգ կ'առնեմ պատի մը առջեւ որ պառաւի մը տատմնաջարդ բերնին կը նմանի:

Պատէն անդին բակին մէջ ծառ մը կայ :

(Մնացեալը յաջորդով) ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ԱՊՐՈՒԱԾ ԻՂՁԵՐ

Ուրախութիւն...

Որքան ուրախ եմ որ Հայ եմ ծներ ,
Հըպարտ՝ շեշտելով, մէկն երբ հարցնէր ...:

Ու ոճասորուած բարձունքով անոր ,
Ցայտէ մ'է ամէն օր հոգիս ուխտաւոր ,
Ցեղիս վերելքին հաղորդ հին ու նոր ,
Ի՛նչ փոյթ թէ յուշերս են վիշտ ու տուեր ...:

Թափառականի անուրջը վըզիս ,
Ի՛նչ թափեր կ'առնեն թեւերն երազիս ,
Թեւելով արբշիռ Մասիսէ Մասիս ,
Անշէջ Կանթեղին՝ աչքեր ալ սեւեռ ...:

X

Տէ՛ր, դեռ ազատ եմ ...

Տէ՛ր, դեռ ազատ եմ, քեզի հազա՛ր փառք,
Ապրելով ազատ, դեռ կեանքս է հրպայրք ...:

Մըտքիս ճախրանքին չըկան սահմաններ ,
Հոգիս յաւերժէն ըստացած թեւեր ,
Կը տանին վեր լոյսերու անեռ ,
Վախ ու կապանքին սիրտըս անդարփակ ...:

Տէ՛ր չըլլայ սակայն թէ օր մը նախտէս ,
Ազատ մարդու այս կրնիքը սրբեն ,
Ու խաւար տիրէ ամէն ներս ,
Անտունի պէս՝ անզօր ու անկամ ...:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ԶՐՈՅՑ «ՎԱՐՉԱՊԵՏ»Ի ՄԸ ՀԵՏ

— Պարոն «վարչապետ», ահաւասիկ քեզի նամակ մը, որուն մէջ մարդուն մէկը կը գանգատի թէ հանդէսի մը ծանուցումը ղրկեր է եւ դուք չէք հրատարակեր ... Ճի՞շդ է այս ամբաստանութիւնը :

— Ճիշդ չէ այդ ամբաստանութիւնը, պարոն խմբագիր: Կը յիշեմ այդ խնդիրը: Հանդէսը տեղի պիտի ունենայ եղեր կիրակի օր մը, հեռաւոր քաղաքի մը մէջ: Ե՞րբ կ'ուզես որ ծանուցումը մեր ձեռքը հասնի ...

— Ամէնէն ուշը հինգ օր առաջ հասած ըլլալու էր, կարծեմ :

— Ամէն խելքը գլուխը մարդ այդպէս պիտի կարծէր: Բայց, եկուր տես որ մեր բարեկամը քընացեր է եւ ծանուցումը, հինգ հարիւր քիլ. հեռուէն, նամակատան յանձներ է հինգշաբթի իրիկուն... Մեր ձեռքը հասաւ ուրբաթ կէսօրին երբ արդէն շաբաթ օրուան թիւը լոյս տեսած էր: Կ'արժէ՞ր կիրակիի թիւին մէջ հրատարակել: Ի հարկէ ոչ ...

— Ես ձեր տեղը ըլլայի, եղածին պէս կը հրատարակէի: Փոխարժէքը կը գանձէի եւ փոխանակ վարչութեան գանձը նեղելու, կը նուիրէի Հայ Օգնութեան Միութեան: Այսինքն, մէկ քարով երկու թռչուն զարկած կ'ըլլայի: Նախ, աղուոր դաս մը տուած կ'ըլլայի այդ մոռացկոտ մարդուն եւ իր վարչութեան, յետոյ բարի գործ մը տեսած կ'ըլլայի ...

— Այո, բայց խղճի դէմ քայլ մը առած կ'ըլլայինք այդ գումարը գանձելով ծանուցումի մը համար, որ իր նպատակին ծառայած պիտի չըլլար: Մի մոռնար որ կիրակիի թիւը այդ քաղաքը կը հասնի երկուշաբթի ...

— Ցանցառը ձեր վարչութիւնն է:— Ինչո՞ւ չէք ազդարարեր որ ծանուցումները, առնուազն, հինգ - վեց օր առաջ ձեզի ղրկուին...

— Հազար անգամ ազդարարած ենք սիրելիս, խօսք մտիկ չեն ըներ ու յետոյ կ'ելլեն մեզ կը բամբասեն: Շատ անգամ մահազդներն ալ ուշ կը հասնին ...

— Այո, յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ, մահազդը, հեռաձայնով կը հաղորդեն ուրբաթ կէսօրին, երբ, մեր թերթը մամուլին տակն է ժամը 1.30ին: Երբեմն, մեքենան կը կեցնենք, լուր մը կը հանենք ու մահազդը կը դնենք ...

— Իհարկէ այդ տեսակ ծառայութիւն մը չէ՞ք կրնար գլանալ ձեր ազատ հայրենակիցներուն . Մահազդը լուրէն կարեւոր է ...

— Համաձայն եմ, բայց մի մոռնար որ այդ ծառայութիւնը նիւթական վնասի պատճառ կ'ըլլայ ...

— Չհասկցայ ...

— Երբ մեքենան կանգ առնէ, թերթը կէս ժամ ուշ լոյս կը տեսնէ: Երբ թերթը ուշ լոյս տեսնէ, առաքումը ուշ կը կատարուի եւ ուրիշ անհամութիւններ կը ծագին: Եթէ այս անհամութիւնը տարին մէկ անգամ պատահի, հոգ չէ: Եթէ յիսուն, հարիւր անգամ պատահի, մեր նիւթական նախարարութիւնը կը բողոքէ ..

— Մանր - մունր բաներով մի զբաղիր ..

— Փոխանակ մեզի քարոզ տալու, հասկցուր մեր բարեկամներուն որ իրենց ծանուցումները եւ մահազդները ժամը ժամին հասցնեն մեզի ...

— Յոյս ունիմ որ այս զրոյցը կարդացողները, աւելէ վերջ խօսք մտիկ կ'ընեն ... Ցը :

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

Զարմանազան վրիպումներ

Յուլիսի սկիզբը Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ հրատարակչութեանց, տնօրէններու, խմբագիրներու խորհրդակցական ժողով մը, հրատարակչական թերութեանց դէմ միջոցներ խորհելու համար: Կը մասնակցէին քանի հոգի :

Այս առթիւ «Սով. Հայաստան» օրաթերթի վերջին թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Խորհրդակցութեան մասնակցողները խօսեցան հրատարակչութեան մէջ եղած լուրջ թերութիւններու մասին: Հայպետհրատի կարգը աշխատակիցներու պատասխանատուութեան զգացումի թուլութեան եւ սկզբունքի բացակայութեան պատճառաւ տպագրութիւնը թոյլ է եւ թերամշակ, իսկ երբեմն ալ արատաւոր են ձեռագիրներ, ինչպէս Լ. Թարգիւլի «Կոմիտաս» վէպը (խմբագիր Սիրաս) :

Ժողովը պահանջեց որ Հայ Պետհրատի (Հրատարակչական) բաժիններու վարիչները, խմբագիրները, կուսակցական եւ գաղափարական տեսակէտով չարժին ձեռագիրներու գնահատման ատեն եւ ղեկավարուին պետական շահերով :

Ժողովը մատնանշեց նաեւ ձեռագիրներու գըրախօսականին մէջ եղած լուրջ թերութիւնները : Գրախօսող ընկերները այդ պատասխանատու գործին մէջ ցոյց կու տան անթոյլատրելի վերաբերում, գրախօսութիւնները կ'ըլլան հապճեպ, առանց յստակ վերլուծումի, իսկ հրատարակչական մարմինները կը հաշտուին այս կացութեան հետ :

Մեծ թերութիւններ կան հրատարակութեանց աշխատանքի կազմակերպման մէջ: Ժամադրական ծրագիրները կը կազմուին հապճեպ, որու հետեւանքով յաճախ կ'ենթարկուին փոփոխութիւններու եւ չեն կատարուիր: Մանկավարժական կաճառի հրատարակչութեան ծրագրային գործը խիստ անբաւարար է: 45 գիրքի տեղ 19 գիրք լոյս տեսած են: 1952ի ծրագրէն ալ պէտք եղած է երեք անգամ կրճատել: Խոշոր թերութիւններ կան «Մոլոթով» պետական համալսարանին Գիտութեանց հրատարակչական ծրագիրներուն մէջ :

Ժողովականները փաստերով հաստատեցին թէ հեղինակներու, խմբագիրներու անպատասխանատու վերաբերմունքի պատճառով կը տպուին թերամշակ ձեռագրեր: Օրինակ Գ. Միքայէլեանի «Կիլիկիայի հայ պետութիւնը» գիրքը, որ տպուելէ վերջ, արմատական փոփոխութեան ենթարկուեցաւ, թէ հեղինակին եւ թէ խմբագիր Ս. Երեմեանի կողմէ :

Ռուս գրականութեան դասական գործերու թարգմանութեան ատեն թոյլ տուած են կոպիտ խեղաթիւրումներ: Անփութութիւն ցոյց տրուած է հայ դասական երկերուն հրատարակութեան ատեն (Յ. Թումանեանի երկերու 11 հատորը):

Հրատարակչութեանց աշխատանքի թերութիւնն այն է որ շատ քիչ լոյս կ'ընծայեն արտադրութեան առաջաւորներու փորձը գնահատող տեղական հեղինակներու գրքեր: Հրատարակչական մարմինները նկատի չեն առներ ընթերցողին պահանջները: Գրքի մասին քարոզչութիւնը, — ոչ միայն հայ գրքի այլեւ հրատարակչութիւններու աշխատանքին մէջ — մոռացութեան տրուած է :

Լրջօրէն քննադատուեցաւ Հայպոլիկրաֆ վարչութիւնը, որ թոյլ կերպով կը վերհսկէ հրատարակչութեանց աշխատանքին վրայ: Միեւնոյն գիրքը յաճախ կը կրկնուի տարբեր հրատարակչութեանց ծրագիրներուն մէջ :

Տպարաններու եւ նկարիչներու անհոգութեամբ գիրքերը շատ անփոյթ կերպով կը ձեւաւորեն, նկարները արտայայտութիւն չունին, տպագրութիւնը վատորակ է:

Ժողովը յանձնարարեց զարկ տալ քննադատութեան եւ ինքնաքննադատութեան, բարձրացնել աշխատողի պատասխանատուութիւնը եւն. :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (16)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ 1895Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ . — ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ 2000 ՀԱՅԵՐ ՊԱՊԸ ԱԼԻԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԵՆ — ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ — ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԿԱՏԱՐԱԾ ԴԵՐԸ

Նոյն օրը, Իսթանպուլի զանազան թաղերուն մէջ, Հայերը կարգ մը տուներու եւ պահականոցներու վրայ յարձակեցան ռումբով եւ ատրճանակով: Իսլամներու եւ Հայոց միջեւ երեք օր արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցան: Հինգ հարիւրէ աւելի վիրաւոր եւ հարիւրէ աւելի մեռեալ կար: Բազմաթիւ Հայեր իրենց վախէն փակեցին իրենց խանութները: Շուրջ երկու հազար հոգի, որոնց միջեւ մանուկներ ալ կային, Գումգափուի Հայոց Պատրիարքարանը, Ղալաթիոյ եւ Բերայի եկեղեցիները ապաստանեցան: Պատրիարքարան ապաստանած 550 հոգիէն 200 հոգին զէնք ունէր: Նախարարական խորհուրդը ժողով գումարելով Պապը Ալիի մէջ որոշեց խստիւ զսպել ապստամբութիւնը: Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուեցան, ընդհարումները խափանուեցան եւ անդորրութիւնը վերահաստատուեցաւ : Բայց եկեղեցիները, մասնաւորաբար Պատրիարքարան ապաստանողները չէին ուզեր դուրս ելլել, հակառակ կառավարութեան եւ դեսպանատուններուն տուած երաշխիքին : Իզմիրլեան Պատրիարք փոխանակ Հայերը հանդարտեցնելու, ընդհակառակն գրոյցներ կը հանէր թէ Իսլամները պիտի ջարդեն Հայերը ու ցեղակիցներուն յուզումը հրահրող «կոմիտէճի»ներուն հետ օտար դեսպաններուն, եւ մասնաւորաբար անգլ. դեսպանին կը դիմէր : Թէ Պատրիարքին եւ թէ յեղափոխական կոմիտէներուն նպատակն էր դեսպանները մտահոգութեան մատնել, Եւրոպայի հանրային կարծիքը լարել Թըրքութեան դէմ և Անատոլուի ինքնավարութեան եւ բազմաթիւ ուրիշ առանձնաշնորհներու տիրանալ: Դեսպանները իրար անցած էին: Պատերու վրայ փակցուած էին ազդեր որոնք իրարու դէմ կը գրգռէին Իսլամները եւ Հայերը : Դեսպանատուններուն հրամանին տակ եղած նաւերը իսկոյն Թօփհանէի առջեւ հաւաքուեցան: Ապտիւլ Համիտ արտաքին խորհրդական Արթին փաշան եւ հայ երեւելիներէն ոմանք Իզմիրլեան Պատրիարքին ղըրկեց եւ խրատներ տալ տուաւ : Երաշխիք տուաւ թէ կատարելապէս պիտի գործադրուին բարենորոգումները: Բայց ասոնցմէ ոչ մէկը ազդեցութիւն գործեց: Ասոր վրայ վերջին փորձ մըն ալ ընելու համար Ապտիւլ Համիտ Մինիր փաշան ղրկեց Իզմիրլեան Պատրիարքին :

• Իզմիրլեան յարգանքով ընդունեց Մինիր փաշան եւ վեհապետին հանդէպ իր հաւատարմութենէն ճառել սկսաւ: Սենեակին մէջ ներկայ էին շատ մը երիտասարդ եւ իբրեւ թէ անկախութեան կուսակից Հայեր: Սալիհ Մինիր փաշա Ապտիւլ Համիտի հրամանները հաղորդելէ ետք, ըսաւ .

— Օգտուեցէք Վեհապետին ձեզի հանդէպ ցոյց տուած բարեացակամութենէն, մի խաբուիք օտարներուն խոստումներէն: Անոնք ձեզի կէս ճամբան կը թողուն երբ իրենց գործերը կարգի մտնեն: Կը մոռնան եւ կը զոհեն ձեզ: Ի զուր մի վազէք անգործադրելի ցնորքներու ետեւէն: Աւելի մի տաք որ բազմաթիւ անմեղ Հայեր ալ ջարդուին յանցաւորներուն հետ իբրեւ ապստամբ : «Կոմիտէճի»ները պէտք է հրաժարին ահաբեկչութենէ, այլեւս պէտք չէ խաղան ուժանակի եւ ատրճանակի հետ ու դադրին գրգռելէ մեր հայ հայրենակիցները: Եթէ խօսք մտիկ չընեն եւ յամառին ապստամբիլ ու մերժուի այն բարենորոգումը զոր ի գործ պիտի դնէ Վեհապետը, սխալ է կարծել թէ պետութիւնները գոհ պիտի մնան : Հայերը մեզի օտար չեն, մեր երկրին աշխատասէր, ժրաջան, արհեստաւոր եւ արտադրող թանկագին մէկ տարրն են: Մեր տնտեսութեան մէջ կարեւոր դեր մը կը խաղան: Հետեւաբար կը բաղձանք որ ապահովութեան եւ բարօրութեան մէջ ապրին ու ջանան ճոխացնել մեր ընդհանուր հարստութիւնը :

Իզմիրլեան Պատրիարք երկու օրուան պայմանաժամ ուզեց Մինիր փաշայէ՝ պատասխանելու համար: Մինիր փաշա երկու օր ետք նորէն Պատրիարքարան եկաւ եւ պատրիարքը Սուլթան Համիտի ուղղեալ հետեւեալ պատասխանը կարդալ տուաւ իր աւագ քարտուղարին .

(Շար.)

ամերիկեան կարգ մը թերթերէ, որոնք մեղադրանքներ կ'ուղղեն Ֆրանսայի պահանջներուն առթիւ :

╳ Սարի շրջանի «եւրոպականացման» մասին առաջին բանակցութիւնները տեղի ունեցան Փարիզի մէջ, Ֆրանսայի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ: Պիտի փորձեն միջին ճամբայ մը գտնել :

Եգիպտոս եւ Անգլիա

ՆՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ԿԸ ՊՆԴԷ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Լոնտոնի թերթերը ցաւով կը ծանուցանեն թէ յոյս չկայ անգլեւեգիպտական վէճը բարեկամաբար լուծելու, վասնզի թէ զօր. Նէկիպ եւ՝ թէ «Վաֆտ»ը պայման կը դնեն որ անգլ. զօրքը հեռանայ Սուէզի շրջանէն եւ Սուտանը Եգիպտոսի կցուի: Զօրավարը, որ Ֆարուք թագաւորը տապալեց առանց արիւնահեղութեան, ըսած է.— «Իմ անձնական կարծիքս այն է թէ Սուտան եւ Եգիպտոս պէտք է միանան եւ բրիտանական զօրքը պէտք է հեռանայ Սուէզի ջրանցքէն : Վարչապետն ալ ինծի պէս կը մտածէ »:

Իսկ թունդ ազգայնական կուսակցութիւնը, «Վաֆտ», հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց .—

1.— Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Եգիպտոս պէտք չէ որ բանակցութեան սկսի Մեծն Բրիտանիոյ հետ մինչեւ որ ան իր զօրքը չպարպէ : Պէտք չէ որ Եգիպտոս յարի «Միջին Արեւելքի դաշինքին» որ Ատլանտեան ուխտին մէկ յաւելուածը կը նկատուի: — 2.— Ներքին քաղաքականութեան մէջ Վաֆտ կը պահանջէ նիստի հրաւիրել երեսփ. ժողովը, որուն մէջ ինք մեծամասնութիւն կը կազմէ եւ որ լուծուած էր Ֆարուք թագաւորին կողմէ : 3.— Բարեփոխել Եգիպտական Սահմանադրութիւնը, սահմանափակելով թագաւորին իրաւասութիւնները, եւն.:

╳ Զօր. Նէկիպ հրաւիրեց բոլոր կուսակցութիւնները որ պարզեն իրենց քաղաքականութիւնը: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ այն ատեն աւելի լաւ պիտի պարզուի կացութիւնը:Զօրավարը այս առթիւ հաղորդեց թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, անմիջապէս յայտարարելու համար խնամակալութեան խորհուրդը որ պիտի վարէ արքայական գործերը, մինչեւ գահաժառանգին չափահասութիւնը (18 տարեկան): Եւ աւելցուց.— « Իմ գործս վերջացած է: Ես այժմ կը գտնուիմ կառավարութեան հրամանին տակ»:

Զօրավարը յայտարարութիւն մը ուղղելով քաղաքական կուսակցութեանց, հրաւիրեց մաքրագործել իրենց շարքերը: Բանակին ուղղուած յայտարարութիւն մըն ալ կ'ըսէ թէ «տակաւին դաւաճաններ եւ անոնց գործակալները կան Եգիպտոսի մէջ: Թէեւ Ֆարուք հարկադրուեցաւ հեռանալ երկրէն, բայց տակաւին կը գործեն պալատական լրտեսները»: Զօրավարը հրատարակել տուաւ նաեւ այն վերջնագիրը զոր ուղղած էր Ֆարուքի, անոր հրաժարումը պահանջելով եւ պայմանաժամ տալով :

╳ Աղեքսանդրիոյ «Ֆարուք» համալսարանը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Աղեքսանդրիոյ համալսարան»:— Ջնջուեցան ներքին նախարարութեան քաղաքական ոստիկանութիւնը եւ մասնաւոր գրասենեակը, որոնց դէմ բողոքներ կը յայտնուէին բոլոր կուսակցութեանց կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ պէյը խորհրդակցութեան հրաւիրեց բոլոր քաղաքական հոսանքներու ներկայացուցիչները, քննելու համար բարենորոգումներու ծրագիրը: Ժողովը որոշեց 14 հոգինոց յանձնաժողով մը կազմել, քննելու համար ծրագիրը, մինչեւ 15 օր :

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ անգլ. տորմիղին հրամանատարը, ծովակալ Մաունթպէթըն, Պէյրութ գնաց: — Աթէնք կը սպասուի Մեծն Բրիտանիոյ սպարապետը, մարէշալ Մոնթկոմըրի, քննելու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ պաշտպանութեան վերաբերեալ խնդիրներ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահին կինը, Եւա Փերոն, ապակիէ դագաղի մը մէջ դրուելով պիտի ցուցադրուի ճիշդ Լենինի դամբարանին պէս: Ծրագ մը պիտի վառի հարիւր տարի, առտուան ժամը 7.25ին, իւրաքանչիւր ամսուան 26րդ օրը եւ պիտի մարի ճիշդ ժամը 8.25ին, երբ մեռաւ Եւա Փերոն: Պարենաւորման սենտիքան, որ 160.000 անդամ ունի, հեռագիր մը ուղղեց Պապին, խնդրելով սրբուհի հռչակել հանգուցեալ Եւան :

ԴԱՆՈՒԲ — ՍԵՒ ԾՈՎ ջրանցքին ճարտարագէտներէն վեց հոգի ձերբակալուեցան իբրեւ վնասարար: Ջրանցքին շինութիւնը սկսած է 1949ին եւ պիտի վերջանայ 1954ին:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանը որ ընտրուած էր 1947ին, լուծուեցաւ: Ընտրութիւնները պիտի կատարուին համաձայն նոր սահմանադրութեան որ հռչակուեցաւ Յուլիս 20ին, բոլշեւիկեան դրութեամբ :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 3ին, Վալապրի անտառին մէջ :

Պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. VICTOR SAVINEի :

Կը նախագահէ ընկեր ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը բանախօսեն Camarade ROGER LERDAT եւ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՈԼԱՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին.— երգ, արտասանութիւն եւ նուագ :

Ծոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԸՅ-ԲՈՅԺ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ, թիւ 140, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Երբ չագանակագեղձը մեծնայ կամ թէ ինչո՞ւ չեն կրնար միզել մարդիկ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ).— Հոգիով հիւանդները (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հաւատքը կը նպաստէ առողջութեան (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).— Հացաժանգը Հայաստանի մէջ (Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ).— Որձատութիւն (ՓՐՈՖ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ). — Ագոմէջ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Աղը ցաւի դեղ (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Խմել բայց ե՞րբ (ՏՈՔԹ. ՆՈՒԱԼԻ). — Հարցարան (ԽՄԲ.):

Տարեկան բաժնեգինը 800 ֆրանք: Արտասահման 1000 ֆր.: Դիմել 17 rue Damesme, PARIS :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 3000 ֆր., ընկերուհի Բնարիկ Օհանեանի եւ Պ.Սիմոն Աղպատեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլ Սէն Լուէն Տէր եւ Տիկին Շահինեան Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Շահինեան Գէորգ եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ ազգականին Տիկին ՆՈՒՐԱՆԱՅԻ (Սթանօղլի) դառնաղէտ մահուան առթիւ :

╳ Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Շիրինեանէ հազար ֆր. եւ Տիկիններ Խաչիկեան եւ Թէմինեանէ 500ական ֆրանք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)

Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952

Գին՝ 200 ֆրանք: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է նաւագնացութիւն մը Օգոստ. 17ի ամբողջ օրը, դէպի La Redonne: Տեղերը սահմանափակ են : Ծախքերու մասնակցութիւնը՝ 300 ֆրանք :

Արձանագրուիլ իւրաքանչիւր շրջանի Նոր Սերունդի պատասխանատուին մօտ :

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ.— 1. Զենոբ Գ. Ճէրէճեան (Այնճարէն).— Շաւարշ Մինասեան (Եգիպտոսէն, երեք հատ):

Կը խնդրուի Մասնէյի բաժանորդներէն

Իրենց բաժնեգինները վճարել ընկեր Խոսրով Վշտունիի, որ այդ շրջանը պիտի այցելէ Օգոստ. եւ Սեպտ. ամիսներու ընթացքին :

ԱՆՏԻՅԵՅԻ ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Անտիյլի ծերանոցը առժամապէս պէտք ունի Օգոստոս ամսուան համար, փոխարինող խոհարար - խոհարարուհի մը: Դիմել Պ. Ա. Աճէմեանի. 56, rue Lafayette Paris (9), Tél. PRO. 03-19:

ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը կը խնդրէ օր առաջ փակել «Գոյամարտ» օրացոյցներու հաշիւները: Իսկ թիւ 2277ի տէրը, եթէ չներկայանայ ամէնէն ուշը մինչեւ Օգոստոս 31, պարգեւը կը մնայ Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան :

Հասցէ.— Boyadjian, 35 Ave. Lieutenant Fine, La Viste, Մարսէյլ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme;Paris(13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH fondé en 1925 R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 5 AOUT 1952 Երեքշաբթի 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6831-Նոր շրջան թիւ 2242 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Կարժէ՞ր այսքան դրամով 40 — 50 երիտասարդներով, որոնք ակումբ մը հաստատած են իրենց հաւաքոյթին : Անշուշտ պատճառներ ունին Ֆրանսերէն խօսելու եւ գրելու :

= Մենք նախապաշարումներ չունինք այդ Երիտ. Միութեան հանդէպ : Ընդհակառակն. ուրախ ենք որ համալսարաններէն դուրս ալ կը շարունակեն իրենց ինքնազարգացումը, դասախօսութիւններ, սառլիւններ սարքելով : Մայրենի լեզուէն խուսափելու պարագան է որ վրդովում կը պատճառէ :

— Կարծեմ աւելի մխիթարական վիճակ մը չեն պարզեր ձեր Նոր Սերունդը եւ միւս Միութիւնները :

= Եթէ իրենց գլխուն ձգես, բոլորն ալ կը վարակուին համաճարակէն : Անոնց վրիպումներուն մասին ալ դիտողութիւններ կարդացած չէ՞ք այս էջերուն մէջ : Բոլորիս պարտականութիւնն է ուշադրութեամբ հետեւիլ եւ փորձել կարելի միջոցները, որպէսզի չարիքը սահմանափակուի :

— Իրաւունք չունիք պահանջելու որ ամէնքն ալ կուսակցական դառնան :

= Ո՞վ այդպիսի պահանջ դրած է : Նախ թող ջանան ամրապնդել իրենց կապերը հայութեան, անոր պատմութեան եւ մշակոյթին հետ : Թող մայրենի լեզուն ալ սորվին այնպէս ինչպէս կը սորվին օտար լեզուները : Յետոյ ինքնաբերաբար կը գտնեն իրենց ճամբան :

— Շատերը իրենց պատեանին մէջ կ'ամփոփուին պարզապէս անոր համար որ չեն ուզեր դիրք բռնել, աջ կամ ձախ հակիլ :

= Նպատակ կ'ապրիք : Տեսա՞ծ էք Երիտ. Միութիւն մը որ ընկերային եւ քաղաքական դաւանանք չունենայ . Ի՞նչ կ'արժէ իր ամբարած պաշարը, եթէ օր մը պիտի չկատարէ հանրային կեանքին մէջ : Մենք աւելին կը սպասենք մեր երիտասարդութենէն, յանուն հայրենասիրութեան եւ վերածնութեան :

— Բացարձակ պայմա՞ն է մայրենի լեզուն գիտնալ, արդար յաւակնութիւններ արժեցնելու, գործօն դեր մը կատարելու, հայրենիքին եւ ժողովուրդին ծառայելու համար : Մինչեւ այսօր ալ չկա՞ն օտարախօս հայրենասէրներ եւ վերանորոգիչներ :

= Սակաւաթիւ բացառութիւնները—րան չեն ապացուցաներ : Բացարձակ պայման է թ'ւ հայերէն թ'ւ Հայոց պատմութիւն գիտնալ, եթէ կ'ուզեն արդարացնել իրենց կոչումը : Արդէօք չէ՞ր որ կ'աղաղակէր այնքան սրտառուչ շեշտով մը. — « Ա՜խ, լեզուն, լեզուն, լեզուն որ չըլլի, մարդ ինչի՞ նման կ'ըլլի : Մէկ ազգի պահողը, իրար հետ միացնողը լեզուն ա ու հաւատը »...

— Հարիւր տարի անցած է այդ օրերէն ի վեր : Ո՞ւր էինք, ո՛ւր ինկանք ...

= Ճիշդ ատոր համար ալ շատ աւելի ամուր պիտի կառչինք մայրենիքին ինչպէս հայրենիքին : Դժբախտաբար երկրորդը մատչելի չէ մեզի , առ այժմ : Հետեւաբար, կը մնայ առաջինը, իբրեւ ապատարար դօտի : Ուրիշ ելք չունինք, օտարութեան մէջ :

— Կը չափազանցէք : Մեր մուխը չի մարիր , եթէ քանի մը հարիւր կամ քանի մը հազար երիտասարդներ ալ օտար լեզու գործածեն :

= Այդ հոգեբանութիւնն է որ պիտի մարէ մեր ճրագը : Մեզի համար բուն խնդիրը հետեւեալն է.— Եթէ 25—30—35 տարեկաններու հայագէտ բազմութիւն մը, կորիզ մը չունենանք այսօր, այլեւս անկարելի է կամուրջ հաստատել թրքկուան եւ այսօրուան միջեւ : Այն ատեն մեր ձեռքով փութացուցած պիտի ըլլանք այլասերումը եւ կազմալուծումը : Տակաւին ուշ չէ, կանխելու համար այս դահավէժ անկումը :

Երեսուն տարի դիմացանք, օգտագործելով, մաշեցնելով տրամադրելի «դրամագլուխը» : Առնուազն 30 տարի եւս դիմանալու համար, անհրաժեշտ է նոր ուժեր, օղակներ կազմել : Հակառակ պարագային, վաղը ձեր դիմացը պիտի գտնէք ամբողջ, կամկար բազմութիւն մը, օտարոտի զգացումներով :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՆՔ ՄՆԱՑԻՆՔ «ՎԵՀԱՓԱՌ»

Թուրքիայէն ետք, Եգիպտոսն ալ ջնջեց տիտղոսները, — պէյ, փաշա եւայլն :

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ ջնջուած են նաեւ «Ն. Վսեմութիւն» (կամ «Գերազանցութիւն») եւ ուրիշ փաղաքշական որակումներ :

Ուրեմն, վարչապետը այսուհետեւ պիտի կոչուի «վարչապետ Ալի Մահեր» :

Նոյն ձեւով պիտի կոչուին նախարարները եւ միւս բարձր պաշտօնատարները որոնց անունները կը բեռնաւորուէին շողշողուն ածականներով, հետեւողութեամբ երբեմնի Օսմ. կայսրութեան աւանդութեանց :

«Գաղափարներու զուգորդութեամբ » — ինչպէս կ'ըսէր մեր վարժապետը, միտքս կու գան մեր տիտղոսները, — Վսեմաշուք, ազնուաշուք , Ն. վսեմութիւն, պէյ, փաշա եւայլն :

« Յառաջ »ի խմբագիրը յաճախ նամակներ կը ստանայ ոչ միայն «Վսեմաշուք» , այլեւ ... «Ամենապատիւ» ածականներով :

Ձեմ զարմանար : Ածական եւ տիտղոս բաշխելու սովորութիւնը շատ հինէն եւ վերէն կը սկսի , — « բարձր » կոչուած խաւերէն :

Այսպէս, ունինք նաեւ քարացած աւանդութիւն մը,— «Ն. Վեհափառութիւն » , « Վեհափառ » կոչել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը :

Ամէնքս ալ գիտենք որ այդ բառը, «Նորին Վեհափառութիւն » (Sa Majesté) յատուկ է արքաներու եւ կայսրերու : Արեւելեան հայերէնով՝ « Նորին Մեծութիւն» որ ճիշդ չէ :

Պատմութենէն սորված ենք թէ երբ հին Հայաստանը կորսնցուց իր անկախութիւնը, կաթողիկոսները միեւնոյն ատեն կը համարուէին աշխարհական իշխանաւորներ :

Անշուշտ այդ օրերէն մնացած է «Վեհափառ» անուանակոչումը :

Իսկ հիմա՞ : Անիմաստ չէ՞ շարունակել ժամանակավրէպ աւանդութիւն մը : Այն ալ տարին տասներկու ամիս :

Ժողովրդապետութեան եւ աշխարհականութեան ո՞ր կանոնին կը համապատասխանէ «Ն. Վեհափառութիւն» կոչել կրօնապետ մը :

Մնաց որ, տիտղոսներ չեն պակսիր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին համար,— «Ն. Ս. Օծութիւն» եւն..

Ամէն բանի մէջ յառաջ նետուած ատեն , ինչո՞ւ աւանդապահ կառչած կը մնանք շռայլութեանց :

ՎԱՀԷ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ջրհեղեղային անձրեւները կը խանգարեն դինուորական գործողութիւնները , համաձայն պաշտօնական զեկոյցի մը :

ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ կախակայման դատապարտուեցաւ Օպերվիլիէի երեսփոխան քաղաքապետը Թիյյոն : Նախապէս մէկ ամիս էր պատիժը, բայց երկարաձգուեցաւ , նկատի առնելով յանցանքին լրջութիւնը : Թիյյոն չէր պատասխանած Սէնի ոստիկանութեան հրաւէրին, իր պաշտօնատան մէջ սարքուած գործադուլի մը քննութեան առթիւ :

ԺԵ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ վերջացաւ կիրակի օր : Մ. Նահանգները շահեցան 614 կէտ, Խ. Միութիւնը՝ 553ուկէս : Յետոյ կու գան Հունգարիա՝ 308 կէտ, Շուէտ 267, Գերմանիա 165ուկէս, Ֆինլանտա 162ուկէս, Իտալիա 158 3/4, Ֆրանսա 146ուկէս , Չեխոսլովաքիա 113ուկէս, Մեծն Բրիտանիա 105 : Ամերիկեան կոփամարտիկներ հինգ մրցանիշ շահեցան, որ Ողիմպիական տարեգրութեանց մէջ ամէնէն մեծ թիւն է : Ինչպէս եւ լողալու մրցումներուն մէջ : Ողիմպիականը փակուած ատեն աւանդական ջահը մարեցին հանդիսաւորապէս : 70 ազգերու դրօշները պարզած էին այս առթիւ : Յաջորդ Ողիմպիականը տեղի պիտի ունենայ 1956ին, Մելպուրնի մէջ (Աւստրալիա) :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ առ այժմ : Պէյին կողմէ նշանակուած յանձնախումբը կը քննէ բարենորոգումներու ծրագիրը : Ֆրանսա կը սպասէ արդիւնքին, առանց պայմանաժամ սահմանելու :— Սուսի մէջ ռումբ մը պայթեցաւ, երբ գեղեցկութեան թագուհի պիտի ընտրէին... Երկու հոգի մեռան, վեց հոգի վիրաւորուեցան :

ՆՈՐ ԴԻՊՔԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂ ՏԻՐԱԲԱՐ ՊԻՏԻ ՎԱՐԷ ԳՈՐԾԵՐԸ

Իրանի երեսփ. ժողովը Օգոստոս 3ին աննախ թաց լիազօրութիւններ տուաւ Տոքթ. Մոսատեղի, վեց ամիս վարելու համար գործերը, համաձայն իր հայեցողութեան :

Այս անգամ ալ քուէարկութիւն չկատարուեցաւ, այլ ներկայ 68 երեսփոխանները ոտքի ելան, բացի մէկ - երկուքէն, իրենց հաւանութիւնը յայտնելու համար : Օրինագիծը, որ կը բաղկանայ մէկ յօդուածէ, յղուեցաւ ծերակոյտին, վերջնական վաւերացման համար : Ոչ մէկ ատեն այսքան լայն իրաւասութիւններ տրուած են ոեւէ վարչապետի :

Ժողովը միեւնոյն ատեն օրէնք մը քուէարկեց որուն համաձայն պիտի գրաւեն նախորդ վարչապետին՝ միլիոնատէր Ղաւամ Սալթանէի շարժուն եւ անշարժ հարստութիւնները : Արդիւնքը պիտի բաժնուի վերջին ցոյցերու ատեն սպաննուած Պարսիկներու ընտանիքներուն :

Տոքթ. Մոսատեղ գործի ձեռնարկած է «հաւատքով յոյսով եւ գթութեամբ», ինչպէս կ'ըսէ մէջտ : Իր առաջին գործը պիտի ըլլայ՝ հաւասարակշռել ելեւմուտքը, ի հարկին նոր թղթադրամներ տպելով : Կրնայ աւելցնել ուղղակի կամ անուղղակի տուրքերը պետական մենաշնորհներուն վրայ (թէյ, շաքար եւ ծխախոտ) : Եւ կամ փոխառութիւն կնքել Ազգ. Դրամատունէն : Այս հաստատութեան տնօրէնը երեք անգամ փոխուեցաւ մէկ շաբթուան ընթացքին :

Վարչապետին ամենամեծ յոյսը կը մնայ քարիւղի վաճառումը, մանաւանդ որ յաճախորդներ պակաս չեն : Իտալական երկրորդ ընկերութիւն մը կազմուած է : Ամերիկայէն ալ առաջարկներ եղած են, տարեկան մէկ միլիոն թոն քարիւղ գնելու համար, հինգ տարուան ընթացքին :

ՈՒՐԻՇ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Սէյիտ Այաթուլլահ Քաշանի, Իրանի ամենազօր կրօնապետը, այլուր փոխադրուեցաւ բժիշկներու յանձնարարութեամբ, «նկատի առնելով իր առողջական փափուկ վիճակը » :

Ինչպէս կը յիշուի, կրօնապետը գործօն դեր կատարեց Յուլիս 21ի ցոյցերուն մէջ, նոյնիսկ ձեռք երկարելով Թուտեհ կուսակցութեան (համայնավար) : Ինք պետն է Իսլամ Ֆետայիններու , որոնք սպաննել տուին երեք ականաւոր վարիչներ՝ վերջին երեք տարիներու ընթացքին, — պալատական նախարար մը, վարչապետ մը (Ռազմարա) եւ կրթական նախարար մը : Քանի մը շաբաթ առաջ ալ ուրիշ մահափորձ մը կատարեցին Հուսէյն Ֆաթեմիի դէմ :

× Համայնավարները կը շարունակեն պայքար մղել, ճամբելու համար ամերիկեան զինուորական մարմինը, միեւնոյն ատեն ջուրը ձգելով Թրումընի ծրագրին Դ. կէտը (օգնութիւն յետամնաց երկիրներու) :

× Շահին քոյրը, իշխանուհի Աշրաֆ, որ հակառակ է Տոքթ. Մոսատեղի, Սթոքհոլմ մեկնեցաւ օդանաւով : Քալիֆորնիա պիտի երթայ , ուր կը գտնուին իր երկու քոյրերը : Մայր թագուհին եւ ուրիշ պալատականներ ալ պիտի հեռանան մօտերս, կառավարութեան հրամանով :

× Հուսէյն Մաքքի, վարչապետին աջ բազուկը, [illegible] որ դաւ մը կը սարքէ Իրանի մէջ, յարեւմտան եղխղատականին որ յանդեցաւ Ցարուքի դահրն... [illegible]

× Ղաւամ Սալթանէի ստացուածքը 500 միլիոն րիալ (16 միլիոն տոլար) կը հաշուեն : Օրէնքը հինգ միլիոն տոլար կը յատկացնէ փախստական վարչապետին կնոջ եւ մէկ հատիկ զաւկին որ տասը տարեկան տղայ մըն է :

Բարենորոգումներ Եգիպտոսի մէջ

Ցարուքի հրաժարումէն ճիշդ մէկ շաբաթ ետք, Օգոստոս 2ին նոր կառավարութիւնը երեք հոգինոց խնամակալութիւն մը կազմեց, վարելու համար արքայական գործերը, մինչեւ դահաժառանգին չափահասութիւնը : Անդամներն են Ցարուքի զարմիկը, իշխան Մոհամմէտ Ապտէլ Մոնէյիմ , գնդ. Րէշատ Մեհաննա եւ անկախ նախարար մը՝ Պէհաէտտին Պարաքաթ :

Կառավարութիւնը այս խնամակալութիւնը նշանակեց համաձայն Պետական Խորհուրդի որոշման որ կ'ըսէր թէ անհրաժեշտ չէ նիստի հրաւիրել երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը : Մինչդեռ «Վաֆտ»ը կը պահանջէր նիստի հրաւիրելով լուծեալ երեսփ.ժողովը, անով միջոցաւ կազմել խնամակալութիւնը :

Կառավարութիւնը օրէնք մը հրատարակեց որուն համաձայն մասնաւոր ատեան մը պիտի կազմուի ,դատելու համար նախարարները :Ատեանը պի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Արտասահմանեան եւ մասնաւորապէս ամե-րիկեան թերթերը արձագանգ եղան Վրաստանի մէջ վերջին ժամանակները կատարուած « մաքրագործումներուն »։ Անոնց հաղորդած տեղեկութիւնները, որոնք արտատպուեցան նաեւ քանի մը հայերէն թերթերու կողմէ, թերի են եւ չփոթ։ Գլխաւոր պատճառը թերեւս այն է, որ Մոսկուա նստած արտասահմանեան թղթակիցները սովետական կեանքին վերաբերող իրենց լուրերուն համար կ՚օգտուին Խ. Միութեան մայրաքաղաքի մէջ լոյս տեսնող թերթերէն, որոնց մէջ սակայն Վրաստանի մաքրագործումներու մասին շատ քիչ բան երեւցաւ։

Մենք թերթեցինք « Պրաւդա »ի վերջին չորս ամսուան թիւերը եւ այնտեղ Վրաստանէն ուղարկած թղթակցութիւններուն մէջ խնդրոյ առարկայ դէպքերու մասին ոչ մէկ լուրի հանդիպեցանք։

Վրաստանի մաքրագործումներուն վերաբերող ամբողջ նիւթը ամփոփուած է Թիֆլիսի թերթերուն մէջ, որոնցմէ մեզի մատչելի է միայն Վրաստանի Կոմկուսի պաշտօնաթերթ «Զարեա Վոստոկան» (ռուսերէն)։ Այդ աղբիւրէն օգտուելով կ՚ուզենք ներկայացնել կատարուած մաքրագործումներու պատկերը։

Արտասահմանի թերթերը, խօսելով Վրաստանի դէպքերու մասին, կը յայտնեն միաժամանակ, թէ մաքրագործումներ կատարուած են նաեւ Հայաստանի ու Ազրբէյջանի մէջ։ Այդ մասին վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին առ այժմ։

Վրաստանի մաքրագործումները, եթէ կը գրաւեն մեր ուշադրութիւնը եւ կը ներկայացնեն անվիճելի շահեկանութիւն, պատճառը այն է որ բացառիկ հանգամանք ունին եւ իրենց ծաւալով կը ներկայացնեն պատկերը ամբողջական *մաքրագործումի։ Ամբողջական կ՚ըսենք, որովհետեւ Վրաստանի մէջ կատարուած մաքրագործումի հետեւանքով փոխուեր է այնտեղի* ղեկավարութիւնը, *բան մը որ տեղի ունեցած չէ ոչ Հայաստանի եւ ոչ ալ Ազրբէյջանի մէջ։*

Բայց ի՞նչ է ղեկավարութիւնը պոլշեւիկեան լեզուով։

*Հիթլէր Ստալինէն աւելի անկեղծ էր, անոր համար որ, ընդունելով եւ կիրառելով միանձեայ իշխանութեան դրութիւնը, ոչ ոքէ չէր պահեր այդ պարագան։ Ինքը համայն Գերմանիոյ Ֆիւ*րերն *էր եւ իրմէ յետոյ կուսային նշանակովի պաշտօնեաներ, որոնք նոյնպէս «Ֆիւրէր» կը կոչուին եւ որոնց ձեռքը կը գտնուէր պետական իշխանութեան այն մասը, զոր կիրառելու համար* նշանակուած *էին անոնք։ Նոյն դրութիւնը կը տիրապետէ նաեւ պոլշեւիկեան իշխանութեան մէջ։ Ստալինը միանձնեայ ինքնակալ մըն է, ինչպիսին էր Հիթլէրը, թէեւ ըստ կուսակցութեան ներքին կանոնադրութեան ան մէկն է գերագոյն հաւաքական մարմնի մը (Պոլիտբիւրոյի) անդամներէն, որոնք որպէս թէ «կ՚ընտրուին» եւ ոչ թէ կը նշանակուին։ Միանձնեայ է բարձրագոյն իշխանութիւնը եւ Խ. Միութեան մաս կազմող ազգային հանրապետութիւններու եւ երկրային մարզերու մէջ, որ իրականին մէջ կը գտնուի, սակայն, տեղւոյն «Ֆիւրէրի»՝ Կուս. Կէնտկոմի Ա.* Քարտուղարին *ձեռքը, թէեւ ձեւականօրէն, ըստ կանոնադրութեան, կը պատկանի հաւաքական եւ «ընտրովի» մարմիններու, որոնք կը կոչուին Կէնտկոմի բիւրոներ կամ քարտուղարութիւններ։ Այս մարմիններն են ահա, որ կը կոչուին* ղեկավարութիւն *պաշտօնական լեզուով։ Իրականին մէջ, սակայն, ինչպէս ըսինք, ղեկավարութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ Կոմկուսի Կէնտկոմի* առաջին Քարտուղարը։ *Ցորչափ այս վերջինը կը գտնուի իր պաշտօնին վրայ, երկրին ղեկավարութիւնը կը մնայ նոյնը։ Երբ փոխուի առաջին քարտուղարը, իբրեւ հետեւանք մաքրագործումի, այն ատեն ալ փոխուած կ՚ըլլայ ղեկավարութիւնը։*

Այս փոփոխութիւնն է ահա որ տեղի ունեցած է Վրաստանի մէջ, բայց որ տեղի չէ ունեցած, սակայն, ոչ Հայաստանի եւ ոչ ալ Ազրբէյջանի մէջ։ Եւ այս տարբերութեան մէջ կը կայանայ Վրաստանի վերջին դէպքերու ծանրակշիռ հանգամանքը։

1937 — 1938 *«համատարած մաքրագործումներէն» ետք, երբ բնաջինջ եղած հին սերունդի փոխարէն իշխանութեան կոչուեցան այն նորերը որոնք հասակ նետեր էին Ստալինեան արեւի տակ եւ որոնց ամբողջ ճակատագիրը պիտի կապուէր Առաջնորդին հաստատած վարչակարգի հետ, ամենուրեք, Խ. Միութեան մէջ, ստեղծուեցաւ կայուն վիճակ մը եւ ղեկավարութեան, այսինքն առաջին քարտուղարներու փոփոխութիւնը, մաքրագործման հետեւանքով, դարձաւ խիստ հազուադէպ։*

Մասնաւորելով մեր խօսքը Անդրկովկասի վրայ, պիտի մատնանշենք, որ Հայաստանի, Ազրբէջանի եւ Վրաստանի առաջին քարտուղարները, որոնք պաշտօնի կոչուեցան մեծ կոտորածներէն ետք գրեթէ միաժամանակ, անխափան շարունակեցին իրենց իշխանութիւնը այդ օրէն մինչեւ այսօր։

Ասոնցմէ Գ. Արութինովը (Գր. Ցարութիւնեան), որ անդամ էր Վրաստանի Կոմկուսի (անոր Կենտկոմի Բիւրոյի), Հայաստան ուղարկուեց Լ. Բերիայի կողմէ 1937 Սեպտեմբերի վերջերը, Ա. Խանջեանի եղերական մահէն եւ Ամատունիի անկումէն ետք։ Եւ այդ օրէն սկսած ան կը վարէ Հայաստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարութիւնը։ Ան մինչեւ այժմ բազմաթիւ օգնականներ ու «զինակիցներ» (քարտուղարներ, Բիւրոյի անդամներ, վարչապետներ) փոխած է, բայց Հայաստանի ղեկավարութիւնը *կը համարուի անփոփոխ, քանի որ կը շարունակուի Արութինովեան հարստութիւնը (դինաստի)։*

Նոյնն է վիճակը նաեւ Ազրբէջանի մէջ, ուր կ՚իշխէ Լ. Բերիայի միւս «զինակիցը», Մ. Բաղիրովը։

Վրաստանի Ա. քարտուղարը՝ Կ. Չարկվիանին, որ նոյնպէս Լ. Բերիայի ձեռնասուններէն էր, մտաւ ղեկավարութեան մէջ 1938ի սկիզբը, երբ Անդրկովկասի դաշնակցային հանրապետութեան «լուծարք»էն յետոյ, Լ. Բերիա դարձաւ Վրացական Կոմկուսի Ա. քարտուղար։ Բ. քարտուղար կարգուեցաւ Ի. Կոչլամազաշվիլի, իսկ Ն. Չարկվիանին նշանակուեցաւ Կենտկոմի Գ. քարտուղար։ Քանի մը ամիս ետքը Լ. Բերիա կանչուեցաւ Մոսկուա, փոխարինելու Չեկայի պետ Եժովը եւ յետոյ դառնալու նաեւ Պոլիտբիւրոյի անդամ։ Անոր մեկնումէն ետքը, նոյն տարուան Օգոստոս 31ին տեղի ունեցաւ Վրաստանի Կենտկոմի պլենումը, որ զանց ընելով Կոչլամազաշվիլին, (Բ. քարտուղար), առաջին քարտուղար «ընտրեց» Կ. Չարկվիանը։ (Գ. քարտուղար է Լ. Բերիայի ատեն)։ Ասիկա, անշուշտ, կատարուեցաւ Լ. Բերիայի թելադրանքով։

Կ. Չարկվիանին 14 տարի շարունակ դարձաւ անփոխարինելի ղեկավարը Վրաստանի, վայելելով կեդրոնի անսահման վստահութիւնը։ Այդ ժամանակամիջին բազմաթիւ օգնական քարտուղարներ, Կենտկոմի բիւրոյի անդամներ, վարչապետներ եւ ուրիշ կուսակցական եւ կառավարական պաշտօնեաներ եկան ու գացին, բայց Վրաստանի Կենտկոմի առաջին քարտուղարը մնաց իր պաշտօնի վրայ։ Մեծ կոտորածներէն ետք, Մոսկուան ինչպէս ըսինք վերը, դիւրութեամբ չէր փոխեր ազգային հանրապետութիւններու եւ մարզերու ղեկավարութիւնները։

Այս վիճակը տեւեց մինչեւ այս տարուան ապրիլի սկիզբը, երբ վրացական Կոմկուսի կենտկոմի պլենումը որոշեց փոխել Վրաստանի ղեկավարութիւնը *եւ ազատեց Կ. Չարկվիանին Ա. քարտուղարի պարտականութիւններէն։ Թէ որքան ծանրակշիռ էր կատարուած «վիրաբուժական գործողութիւնը», կարելի է դատել անկէ, որ անոր համար Մոսկուայէն յատկապէս Թիֆլիս եկաւ Լ. Բերիան։* «Ամսոյս 1—2, *կը կարդանք «Զարեա Վոստոկա»ի ապրիլ 3ի թիւին մէջ,* տեղի ունեցաւ Վրաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի պլենումը *(լիագումար նիստ)* ընկ. Լ. Պ. Բերիայի մասնակցութեամբ, որ որոշեց ազատել Կ. Ն. Չարկվիանին Կենտկոմի Ա. Քարտուղարի պարտականութիւններէն եւ ընտրեց անոր փոխարէն Ա. Ի. Մգելաձէն»։

Վերջ գտաւ Սովետ. Վրաստանի մէջ Չարկվիանի 14 տարուան հարստութիւնը (դինաստի) եւ անոր տեղ հաստատուեցաւ նոր հարստութիւն մը, որ պիտի կոչուի Մգելաձէի անունով։

Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ կատարուեցաւ այս պատմական դէպքը։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Թ ր ե ն ի ն

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տարօրինա՛կ, բա՛ն թթենի մըն է։ Թթենի մը հոս այս «Լոյս Քաղաքին» մէջ. ան ալ շղթայուած հիւղակներու բակի մը մէջ։

Արեւը այցի եկեր է ու ջրվէժի պէս ծառի դագաթէն ուժգնութեամբ մաղուեր է ամէն դի, փըշրուած հայելիներու բազմանկիւն շողարձակումներով, սաղարթէ սաղարթ, ջով ու ընձիւղ ծափ ու խնդում են կարծես։

Ես կարօտով կը դիտեմ ու սիրտս դող կ՚ելլէ ինչպէս հօփալը երբ կը տեղաւորուի իր նորաշէն բոյնին մէջ։

Ու կը հարցնեմ անձկանօք.

—Ո՞ր պատահականութեան հովը բերեր է քեզ հոս ո՛վ թթենի, կամ ո՛ր տարագիր թռչունիկտուցէն ինկած է հունտդ այս մամռոտ քարերուն մէջ։

Լուռ է շուրջս, եւ ոչ ոք կը հասկնայ հին սաղուածներու իմ լեզուս։

Բայց ես գոց գիտեմ թթենիի պատմութիւնը, ինչպէ՛ս չգիտնամ երբ մօրս կաթէն վերջ ան է սնուցեր զիս։

Օրհնեալ է զայն ծնող առաջին հողը։ Ոչ փուշ ոչ տատասկ կը բուսնի թթաստանին մէջ։

Երբ թթենիները կը ծաղկին ու կ՚արդասաւորուին, գիշերուան խաւարը նոյնիսկ չի կրնար ինքզինք պարտադրել, որովհետեւ անոնց գլխահակ ճիւղերը կը նմանին տաճարի մշտավառ ջահերուն։

Երբ թութերը կը հասնին համատարած սովն ու թշուառութիւնը կը փախչին կ՚անհետանան ընդ միշտ քօսոտ շուներու պէս։

Մարդոց ու բոլոր շնչաւորներուն ապաւէնն է թութը։

Անոր անմրցելի քաղցրութիւնը առատութիւն ու խաղաղութիւն կը պարգեւէ մարդոց։

Հին հին դարուց մեր արքաներէն մինչեւ մեր հօտարածները անոր սաղարթներու մեղեդիւ գգեստաւորուած են ...։

(Անի՛, Անի՛, ո՞վ պիտի տայ մեզի թթաստաններդ վերամշակելու գաղտնիքը)։ Որովհետեւ ով թթաստան մը ունի՝ իրն է աշխարքը։ Ով թութ կերած չէ դառնութիւնն եղած է իր սնունդը։

Որովհետեւ աշխարհի շաքարը թութի շիւէն ալ անհամ է։ Մանանան ու մեղրը թութիգոլորշիին աւելցուքն են։

Ցաղթական ռազմիկները անոնք են որ թութ ծծելով կը դուպարեն։

Մենք թթաստաններ ունէինք եւ ես գոց գիտեմ այս ամէնքը եւ աւելին։ Ու հիմա թթենի մը գտած եմ եւ Ազգային պատմութիւն կը կարդամ։

Ջիղերս անոր ոսկեղոյն ջիլերուն պէս կը պրկուին։ Լեզուս կը քաղցրանայ անոր պտուղին պէս։

Ինծի անանկ կուգայ որ նորէն ամառ է ու ես մօրս հրամանով կ՚երթամ կանչել դրացի աղջիկները որ գան թութ թօթվեն։

— Գնա — կ՚ըսէ մայրս — ու կանչէ Արշալոյսը, Լուսաբերը կամ Թագուհին թեթե՛ւ աղջիկ են, ուրիշը չեմ ուզեր որ դայ խախտէ իր ծանրութիւնով ծառերուս խաղաղութիւնը։

— Աղջիկ Հայկօ՛, աղջի եկուր մեր թութը թօթվէ աղջիկ, չէտ աղջիկ։

Մեր գիւղին աղջիկները պարս կուտան մօրս շուրջը ինչպէս մեղուները մանանայ իջածկաղնիին շուրջ, փեսացուի հետ առեր են ու ալ մրցումի կ՚ելլեն մեր ծառերու թութը թօթվելու համար։

Արագոտն են մեր աղջիկները մեր լեռներու այծեմնիկներու պէս, եւ աւելի ոստոստուն են քան ճիւղէ ճիւղ թռչկոտող երփնագեղ թթկերներ, որոնք ովկիանոս կը կտրեն ու կուգան տարուէ տարի մեր թութերուն քաղցրութենէն գինովցած։

Ահա Զարթօն ծառ կը շուլլուի կանաչ փայտփորիկէ մը աւելի արագ մագլցելով, ու կը կանգնի ամենաբարձր ճիւղին վրայ ուր հազիւ թռչուն մը կրնայ օրօրուիլ։

Մենք վարը ձիւնասպիտակ սաւան բացեր ենք, չորս ծայրերէն ամուր բռնելով։

Աղջիկները վեր կը նային, ու գիլ ծիծաղով կը լեցուի պարտէզը։ Բոպիկ Զարթոյին կիսաբաց կուրծքէն մինչեւ ծունկին վրայ նոր լոյս մըն է ծագեր ու մաղուեր է ոսկեհուռ շղարշի պէս։ Ես կամչնամ, երկրորդ անգամ նայելու չեմ համարձակիր։

Ու յանկարծ թը՛փ թը՛փ։

Թութերը կը թափին ու սաւանին մէջ կը բլրանան։ Կթոցները կը լեցուին, ու ծառերը կը հանգչին իրենց ծանրութենէն օրուան մը համար։ Առաջին ծառին բերքը քաղուորներուն կը դրկէ մայրս, երկրորդը՝ դուռ դրացիներուն, բաժին կը հանէ անցորդ — ճամբորդի եթէ անոնք կշտացած չեն արդէն աղբիւրներու — պահապան անտարիք թթենիներէն։

Մենք ամէն թութ չենք ուտեր։ Անկուտն է մեր ճաշը քիչ մըն ալ կարմիր թթուաշ թութ որոնք գառնադմակի ձեւ ունին եւ առանց ծամելու օշարակ կը դառնան բերնի մէջ։

Երբ անկուտ թութը կը հասնի, այգիներն ու մրգաստանները սուգ կը մտնեն նախանձով։

Իսկ երբ տանիքները սաւաններու վրայ կը փռենք որպէսզի արեւ ծծելով քնանան՝ ձմրան համար, մեղուանոցները կը լռեն, մեղուները խորհուրդի կը նստին՝ թութի քաղցրութեան գաղտնիքը լուծելու համար։

Տանիքները, տանիքները մեր այդ անբեմ թատերավայրերը անզուգական, որոնք մերթ սաւաններ էին մեր իշխաններուն գեղական։ Բաց արահներ հարսնուորներու, կամ ապարէզ մեր խաղերուն, դեռ ննջարան ամռան գիշերներու աստղերու վերմակին տակ։ Իսկ թութերու եղանակի՞ն։

Այլեւս տեղ չի մնար ոչ չոր թանի, թարխանայի, ոչ ալ չիրի։

Վարը փողոցին ծայրը եօթնանկով խալկիններ կեռան, ու թութի ոսկի հեղուկը անկէ սաւաններու վրայ կը փռուի վարպետ ձեռներով, ձմրան պաստեղի, դոնի համար, որոնց վրայ նշմէջով

Թռուցիկը

Զբօսանքը՝ ինչպէս աշխատանքը, պահանջ մըն է մեր ապրած կեանքին մէջ, օրուան հոգերն ու ցաւերը հովին յանձնելու, միտքն ու մարմինը հանգչեցնելու բնական միջոց :

Կան հազար մէկ տեսակ խաղեր, խաղալիքներ, ծծկան երեխայէն մինչեւ ծերութեան հասած մահկանացուներուն համար :

Մենք պիտի խօսինք Թռուցիկի մասին (cerf – volant) զոր վերջերս հայրենակից մը հրապարակ հանեց, իբրեւ անցեալի շատ սիրուած խաղալիք :

Ֆրանսայի մէջ հազուագիւտ է Թռուցիկը եւ Ֆրանսացի տղան ինչպէս Հայը չէ տեսած զայն, բայց առաջին իսկ տեսքին՝ յափշտակուած եւ հետաքրքրուած է անով :

Կան զանազան ձեւի Թռուցիկներ, 7—8 տեսակ :

Քառանկիւն, բազմանկիւն, սրտի ձեւով եւ իր փոփոխակը, մէկ մասը Թուղթով եւ եղէգով շինուած, ինչպէս նաեւ Թեթեւ կտաւով, (toile), ընդհանրապէս պոչով, երբեմն ալ առանց պոչի :

Կայ հատ մըն ալ որ միայն Թուղթով շինուած ըլլալուն՝ ամէնէն դիւրին Թռչող Թռուցիկն է : Թեթեւ հովն իսկ բաւական է անմիջապէս օդն հանելու : Կարելի է բաց տարածութեանց մէջ, ինչպէս ծովափը կամ դաշտը, քշել զայն հազար մեթրէն ալ անդին, ըստ ընկալարին տաղանդին ու եռանդին :

Թռուցիկը իբրեւ բացօթեայ խաղալիք յարմար չէ քաղաքներու մէջ , փողոցն ի վեր Թռցնելը :

Ահա գլխաւոր պատճառներէն մին անորմոզուած ըլլալուն :

Ամէնէն հետաքրքրական խաղերէն մէկն է Թռուցիկներու կռիւը, անշուշտ բարեկամականը , այլապէս , երբ հակառակորդները կ'ըլլային այլազգի լակոտներ, խաղը ծեծկռուքով կը վերջանար յաճախ :

Արձակուրդին կարելի է կազմակերպել զանազան մրցումներ ամէնէն ցածը, ամէնէն բարձրը , դէպի աջ կամ դէպի ձախ, ինքն իր վրայ շրջիլ, եւ մենամարտ կամ կռիւ, մէկը միւսը վար ձգելու փորձեր :

Երբ հով չկայ, աւելորդ է փորձել կամ վազելով եռեւէն քաշել : Նոյնպէս երբ հովը ուժգին կը փչէ :

Հովը նպաստաւոր եղած պարագային կարելի է Թռուցիկին Թելը կապել ծառի մը կամ ուեւէ տեղ, բացակայիլ ժամերով եւ վերադարձին գտնել զայն հոն ուր որ ձգած էիր :

Ո՞վ չէ տեսած, տեսնելէ ետք ո՞վ չէ ուզած ձեռքն ունենալ Թռուցիկ մը՝ իրեն հլու հնազանդ, անով զծելու, գրելու պէս, միջոցին մէջ զանազան ձեւի «աքրօպաթիկ» շարժումներ եւ պատկերներ :

Կամ հրամայել անոր մագլցիլ դաշտն ի վեր, պոչը գետին քսելէն, քալելով սատասելով շատ ամենի մանկան պէս : Պահ մը կ'ըսես «հա պիտի իյնայ...» բայց վախդ զուր է, ան կը խնդայ , կը կը բարձրանայ :

Եւ կը փսփսայ ականջիդ «Թռուցիկ եմ, ահա քեզի ծով եւ տարածութիւն, կ'ուզես ճախրէ բարձրերն ի վեր, կ'ուզես իջիր ծովն ի վար »:

Ան կ'ընտրէ դժուարինը, էջք դէպի ծով :

Քաջ գիտնալով որ պզտիկ սայթաքումով մը կրնայ իր կեանքը վրայ տալ, հովիկ ազբօրը Թոյլտուութեամբ ծովուն վրայ է. իբրեւ պարիկ կամ Թռչուն: Կ'ուզե՞ս— կը Թաթխէ պոչը ջուրին : Կ'ուզե՞ս — ջուրին վրայ կը քալէ : Կ'ուզե՞ս — ծովը պոչին կը կապէ: Կ'ուզե՞ս — կը պարէ կը ցատկռտէ ինչպէս «Յուլիս 14»ի տօնին :

Մարզանք Թէ զբօսանք մարմնի եւ մտքի, կը սրէ երեւակայութիւնը եւ կարելի է ըսել բանաստեղծութիւնն իսկ է, օդին մէջ ըրած շարժուձեւերով, ելեւէջներով, խոյանքներով եւ անկումներով, ինչպէս մեր առօրեայ կեանքը :

Ահա Թէ մենք ինչպէս կը ճանչնայինք Թռուցիկը Պոլսոյ եւ Փոքր Ասիոյ շրջանին մէջ :

Գ. ՁՄՒՌՆԻԱՑԻ

ԶՍՏԱՆՔ ԳՈՒՐԾԻՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Բացառիկ երեւոյթ մը կարելի է նկատել, դէթ Վիէնի համար, այն պարագան որ ուրիշ տարիներու նման անձրեւը չխանգարեց մեր վրէժխնդրական հերոսամարտի այս տարեդարձը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, մենք ալ, այս կիրակի 27 Յուլիս, տօնեցինք Խանասորի Արշաւանքի 55րդ տարեդարձը, Լա Թապուրէթի գովասուն ծառաստաններուն մէջ: Հանրակառքերը՝ որոշեալ ժամերուն; խումբ խումբ հայրենակիցներ կը հասցնեն հանդիսավայրը: Գեղեցիկ է տեսարանը, չէն շող, ուրախ ու զուարթ: Ամէն կողմ ճոխ սեղաններ ըստ հայրենի սովորութեան — խորոված անուշ հոտեր, բարձրաձայն խօսակցութիւններ, ճիչ ու աղաղակ մանուկներու :

Իսկ կազմակերպիչները զովելի եանդով պատրաստութիւններ կը տեսնեն: Մէկ կողմէ բարձրախօսը իր յեղափոխական եւ գեղջկական անոյշ երգերով, մէջտեղը ծառի ճիւղերէն առկախ՝ մեր պաշտելի եռագոյնը եւ միւս կողմէ՝ Հ. Յ. Դ. փողփողուն զինանշանը կը լրացնեն համայնապատկերը դաշտահանդէսին :

Եւ ահա, ընկեր Յ. Ուզունեանի հրաւէրով , խառն երգչախումբը կը Թնդացնէ «Կարկուտ տեղաց»ը որուն կը յաջորդեն բազմաթիւ խօսքերը: Անշուշտ , կարելի չէ պահանջել խնամուած գեղարուեստական բաժին մը դաշտահանդէսի մը համար, բայց եւ այնպէս յայտագիրը շատ ճոխ էր , եւ զուտ ազգային :Մեներգներու շարքը սկսաւ Օր. Ա. Ուզունեան, յաջորդաբար երգեցին, Կապ. Խաչի ատենապետուհին՝ Տիկին Ովս. Խօքսիւզեան, Գ. Բ. Ճահինշահեան , Տիկիններ Շ. եւ Ա. Մարգարեան եւ ուրիշ շատեր:

Գալով արտասանութիւններուն, տեսակ մը «յանպատրաստից» մրցակցութիւն մը ստեղծուեցաւ մասնակցողներու միջեւ: Այսպէս ընկեր Յ. ՄաԹոսեան խոր յուզումով արտասանեց «Հայ նահատակները», Գ. Բ. Ճահինշահեան Անդրանիկին նուիրուած երկարաշունչ քերթուած մը, իսկ Կապ. Խաչի սանուհիներէն Օր. Թերէզ Մարգարեան ոգեկոչեց «Հայրենի տունը»: Երեք արտասանողներն ալ խանդավառ ծափերու արժանացան :

Խանասորի Արշաւանքի մասին պատմական համառօտ տեղեկութիւններ տուաւ Կ. Տէրմոյեան : Յետոյ իբրեւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ս. Գալուստեան իրաւամբ կծու ակնարկներ ուղղեց Թուլամորթներու եւ անտարբերներու հասցէին. «Անհող եւ Թոյլ չըլլանք.. պէտք է, մենք ալ գոտեպնդուինք, եւ մեր ցեղին նաւը—պատմական նաւը — հասցնենք խաղաղ նաւահանգիստը: Մեր հերոսները պիտի հրճուին այն ատեն, տեսնելով որ իրենց գերագոյն զոհաբերութիւնը ապարդիւն չէ անցած »:

Կապ. Խաչի Սանուհիներու երգչախումբը երգեց «Մայր Արաքսին»: Եւ ապա, դաշտը վերածուեցաւ տօնավաճառի: Բարձրախօսի առաջնորդութեամբ զատ զատ խմբակներ սկսան պարել , մէկ կողմը՝ այրեր, միւս կողմ՝ տիկիններ եւ քիչ մը աւելի անդին մեր օրիորդները: Իսկ ի՞նչ ըսենք, երգելու եւ արտասանելու հրաւէրներուն : Այս առԹիւ նուէրներ ալ եղան :

Դաշար մը անհրաժեշտ դարձաւ կարծես եւ այս միջոցին ընկեր Մ. Մուրատեանի ղեկավարութեամբ ափսէ մը Թերթանուշ եւ չիչ մը գինի առնուրդի դրուեցաւ : Կարճ տեւեց ճակատամարտը եւ բախտը ժպտեցաւ Գ. Հ. Բարունակեանի: Իսկ ընդհանուր արդիւնքը նուէրներով յայտարարուեցաւ 16 հազար ֆրանք :

Եւ ահա ժամը 8 է, հանրակառքը կը սպասէ , պէտք է տուն վերադառնալ: Հաւկացրուած, ամէնքը, լաւագոյն տրամադրութիւններով կը բաժնուին ծառաստաններէն եւ այնքան մտերիմ դարձած կարկաչուն առուակէն:

Իսկ կազմակերպիչ յանձնախումբը տակաւին կ'աշխատի եւ միեւնոյն ատեն կը խնդրէ որ շնորհակալութիւններ յայտնուին իր կամաւոր օգնականներուն, Գ. Գ. Յովս. Նէօվէքեանի, Կ. Զիլինեանի եւ Մ. Թիլպեանի: Մասնաւոր շնորհակալութիւններ Գ. Խաչիկ Տէրտէրեանին, որ ուշ ատեն փոխադրութեան դժուարին գործը ստանձնած էր սիրայօժար :

Ա. Կ. ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻ

Ո՜ւր է այն անմեղ աշխարհ, ուր կոշիկը եւ խաղերը մեր չէին խեղդուեր, այն ներդաշնակ ու անդորր մանկութեան, ուր կը սկսին նոր հարսներն ու աղջիկները :

Ընկոյզով շարոցները կը մկրտեն ռուպի մալէզին մէջ ու տանիքէն կը կախեն շարան - պարան:

Ռուպի կարասներ կը յագենան եւ ձմրան ծլած մեղր կը պատրաստեն մեզի համար: Ուրիշ կարասներ ԹԹալիւրով կը բեռնաւորուին :

Ու Թութը չի հասնիր, ամէն օր Թօթվես նորէն ճիւղերը գլուխ կը ծռեն նոր հարսներու պէս: Այս ինչ արդանդ է Աստուած իմ, արդեօք երկինքէն ալ Թութ կը Թափի դիչերը ծառերուն վրայ, եւ մենք չենք տեսներ :

Երբ ամէն ինչ կ'աւարտի չոր Թութին է կարգը, որոնք արեգայի պէս ճղնութեան կ'ենԹարկուին քացխուելու համար եւ օրեր վերջ օղին կը Թորայ եւ ծորակները կը բացուին ...

— Կենացդ, Աստուած խաղաղութիւն պարգեւէ աշխարհիս ...:

.. ..

Կը խնդրեմ ,երբ սուտասախօսի մը պէս մոռմոլոր կեցած եմ մտասեւեռ՝ գիւղիս մասին կը մտածեմ, երբ կը սկսիմ խօսիլ անկէ՝ հետս մի իյնաք, կրնամ խենԹութիւն մը ընել, ձեռքս չէ:

Եւ մի մեղադրէք որ հիմա ես սիրահարուած եմ մեր Թաղի ԹԹենիին, անպտուղ ու լքուած ԹԹենիին, եւ ամէն օր ճամբաս կ'երկարեմ, նեղ կածանէն կ'անցնիմ որ երկար ու ծուռ սուրի մը պէս մխուած է բարձր շէնքերու կողին :

Կ'ներԹամ տեսութեան, այնքան Թանկ է անոր յիշատակը... անանուն ցաւս մեղմացնելու միամտութեամբ :

Եւ ԹԹենիի յիշատակի շուքն իսկ չեն արժեր մեր բոլոր նոր վայելքները :

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (17)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ 1895Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ .— ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ 2000 ՀԱՅԵՐ ՊԱՊԸ ԱԼԻԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԵՆ — ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ — ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԿԱՏԱՐԱԾ ԴԵՐԸ

— Տարիներէ ի վեր Հայերը բազմաԹիւ անիրաւութեանց եւ հարստահարութեանց, Քիւրտերուն փորձանքին ենԹարկուած եւ ճզմուած են : Կառավարութեան կողմէ իրական պաշտպանութիւն չեն վայելած : Պատրիարքարանին եւ հայ ազգարնակչութեան գանգատներուն կարեւորութիւն չընծայուիր: Խոստացուած բարենորոգումը տեղի չունեցաւ : Մեր վիճակը հետզհետէ վատԹարացաւ: Հայերուն կողմէ Իսլամներուն դէմ բացուած դատերը չտեսնուեցան :Շատ անգամ անպատիժ կը Թողուին այն Իսլամները, որոնք կը յարձակին Հայոց կեանքին ու ինչքին վրայ : Մինչ Հայերը չնչին պատրուակով մը կը պատժուին : Մենք պետութեանց գութին ապաւինելով բարենորոգում եւ կեանքի ապահովութիւն կը սպասենք անոնցմէ, վախնալով որ կը կրկնուին Սասունի եւ վերջերս Իսթանպուլի մէջ պատահած սարսափազդու ջարդերը, մանաւանդ որ ձեր կառավարական պաշտօնեաները անզօր են պաշտպանելու անմեղները: Կը խնդրեմ որ Ն. Վեհափառութեան հաղորդէք Թէ այլեւս ի վիճակի չեմ բան մը ընելու :

Իզմիրլեան Պատրիարք այս պատասխանով ճակատ յարդարած կ'ըլլար Օսմ. պետութեան դէմ:

ԲՈՒՌՆ ԲԱՆԱՎԷՃ ՄԸ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ ԵՒ Ս.ՄԻՒՆԻՐ ՓԱՇԱՅԻ ՄԻՋԵՒ.— ԻՆՉՊԷՍ ՆԻՒԹՈՒԵՑԱՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ Իզմիրլեան Պատրիարք Ժխտական պատասխան տուաւ Ապտիւլ Համիտի, Սալիհ Միւնիր փաշա հետեւեալը ըսաւ .

— Ձեր գանգատներուն մէկ մասը ճիշդ է , բայց մէկ մասն ալ շատ չափազանցեալ: Ցորչափ շարունակուին «Կոմիտէճի»ներուն գրգռութիւններն ու յարձակումները, երկրին մէջ անդորրութիւն չի կրնար վերահաստատուիլ եւ ո՛չ մէկ բարենորոգում կարելի է ընել: Սա պարագան ալ գիտցէք որ ,ինչպէս կը յուսաք, եթէ նոյնիսկ մեծ պետութիւնները ուզեն գործնապէս ձեռք առնել ձեր գործը, միայն յետ երկարատեւ բանակցութիւններու կրնան ի գործ դնել այն բարենորոգումները զորս մտադիր են ընել: Ասիկա ալ ժամանակի կը կարօտի: Ձեր այս յոյսն ալ զուր է : Եթէ չօժանդակէք երկրին անդորրութեան վերահաստատումին, կը վախնամ որ նէյ.կայ պոռԹկումը շատ աւելի կը շեշտուի եւ կը յորդի: Հակառակ այն միջոցներուն զորս կառավարութիւնը ուժի ուժով ձեռք կ'առնէ, նորէն ջարդեր կը պատահին եւ արիւն կը հոսի :

Իզմիրլեան պատասխանեց.

— Ըլլալիքը պիտի ըլլայ: Մենք արդէն բոլորս ալ որոշած ենք նահատակուիլ:

Սալիհ Միւնիր փաշա այս խօսքին վրայ ոտքի ելաւ ու գոչեց.

— ԵԹէ այս է ձեր մտադրութիւնը, կրնաք անձնապէս նահատակուիլ , արգելք չենք ըլլար, հանդարտ սիրտով նահատակուեցէք: Աստուած վարձահատոյց ընէ : Բայց Անատոլուի մէջ հարիւր հազարաւոր Հայեր կան եւ դուք նահատակուելու կը մղէք, արդեօք յօժարակամ տրամադի՞ր են նահատակուելու : ԵԹէ ոչ, ուրեմն ի՞նչ իրաւունքով այս խեղճերը կ'ուզէք բռնի նահատակ դարձնել: Պատրիարք Հայր, լաւ խորհէ, անիծել մի տար ինքզինքդ, հետեւանքը լաւ պիտի չըլլայ քեզի համար :

Այս ըսելով Միւնիր փաշա մեկնեցաւ Պատրիարքարանէն :

Կը Թուի Թէ Իզմիրլեան Պատրիարք վախցած էր Սալիհ Միւնիր փաշայի այս վճռական աղդարարութենէն կարծեց Թէ կեանքը ապահովութեան մէջ չէ: Յաջորդ օր ուշ ատեն գաղտնօրէն մեկնելով Պատրիարքարանէն, գնաց Ազգարայի ապարանքը հօրս՝ Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշային որ կը մասնակցէր դահլիճին եւ ունկնդրութիւն մը խնդրեց: Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշա նախ չուզեց ընդունիլ Պատրիարքը, բայց յետոյ ուշ ատեն զինքը հիւրասրահ առնել տուաւ այս անակնկալ այցելութեան շարժառիԹը հասկնալու համար: Իզմիրլեան շատ աղճատ Թուրքերէնով եւ դժուարաւ կրցաւ արտայայտել ինքզինքը: Ըսաւ որ հաւատարիմ է Թէ Թագաւորին եւ Թէ պետութեան եւ իր դէմ ըսուածները զրպարտութիւններ, բայց իբրեւ Հայոց պատրիարք ստիպուած է պաշտպանել ցեղակիցները, որոնք տարիներէ ի վեր Քիւրտերու յարձակումներուն կ'ենԹարկուին: Անոնք ուրիշ բան չեն ուզեր եթէ ոչ բարենորոգումներու գործադրումը :

(Շար.)

տի բաղկանայ ութ դատաւորներէ եւ ութ ծերակուտականներէ :

Ալի Մահեր փաշայի դահլիճը պիտի հրաժարի, որպէսզի խնամակալ խորհուրդը նոր վարչապետ մը նշանակէ, եթէ կ'ուզէ : Իրազեկներ աւելի հաւանական կը գտնեն որ թէ խնամակալութիւնը եւ թէ դահլիճը շարունակեն իրենց պաշտօնները մինչեւ Նոյեմբեր, երբ կը գումարուի նոր խորհրդարանը, ընտրելու համար վերջնական խնամակալները :

✕ Զօր. Նեկիպ ունկնդրութեան ընդունելով իտալական պատուիրակութիւն մը, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ոչ ֆաշական է ոչ ալ համայնավար, այլ շարժում մը՝ Եգիպտոսի ընկերային եւ տնտեսական վերելքին համար, սահմանադրական միապետութեամբ: «Նոր շրջան մը կը բացուի գործակցութեան համար, Միջերկրականի մէջ» :

✕ Կառավարութիւնը արգիլեց պետական պաշտօնեաներու խաղամոլութիւնը :

✕ Աղեքսանդրիոյ դահիճը հեռեւեալ հեռագիրը ուղղած է զօր. Նեկիպի,— «Պատրաստ եմ ձրի կախելու դաւաճանները »:

✕ Նախկին ընդհ. դատախազ մը, Մոհամմէտ Ազմի, որ պաշտօնանկ եղած էր 1950ին, Ֆարուքի կողմէ, նախագահ նշանակուեցաւ մասնաւոր յանձնախումբի մը, քննելու համար չորս կարեւոր խնդիրներ. —1. Զէնքերու գնումին առթիւ կատարուած զեղծումներ. —2. Ֆարուքի չայլութիւնները: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ տուրք անգամ չէր վճարեր, բանի աշխատանքներ կատարել կուտար եւն.: 3. Յունուար 26ի հրկիզումները.— 4.Մասնաւոր դատեր (սպանութիւն, սպայ Գատէր Թահայի, եւ Տոքթ. Ալի Էյուպի, որուն գեղանի կնոջ սիրահարած էր Ֆարուք)եւն:

✕ Գահիրէ գնաց Միջերկրականի անգլ. տորմիղին հրամանատարը, ծովակալ Մաունթպէթըն: Պիտի տեսակցի զօր. Նեկիպի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը 24 ժամուան գործադուլ մը սարքած է յառաջիկայ շաբաթ օր, բողոքելու համար երկամեայ զինուորութեան դէմ: Այս առթիւ կոչ մը ուղղած է միւս հինգ զինակից երկիրներու արհեստակցական միութեանց, որպէսզի պահանջեն անփոփոխ պահել զինուորութեան շրջանը, 18 ամիս: Տասնեակ հազարաւոր զինուորներ, որոնք 18 ամիս ծառայած են, ի զուր արձակման կը սպասեն: Անգլիոյ մէջ ալ զինուորութեան շրջանը բարձրացած է երկու տարուան :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ թերթերը կը գրեն թէ Իրանի կրօնապետը, Սէյիտ Քաշանի, գիր մը ուղղած է որով կ'առաջարկէ գործակցութիւն հաստատել Իսլամներու եւ կաթոլիկներու միջեւ, «խափանելու համար նոր աշխարհամարտ մը»: Կրօնապետը կ'ըսէ.— « Իսլամ եւ քրիստոնեայ բոլոր ժողովուրդներու միութիւնը գլխաւոր երաշխիքն է մարդկային բարօրութեան եւ անդորրութեան, հետեւաբար ամէն ջանք պիտի թափեմ այդ նպատակին հասնելու համար :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը ստորագրեց արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքուած դաշնագիրներու վաւերացման թուղթերը, խնդրելով որ միւս պետութիւններն ալ փութացնեն վաւերացումը: Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ այն շէնքին մէջ ուր 1947ին ստորագրուած էր Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օգնելու ծրագիրը: Նախագահը այս առթիւ յայտարարեց թէ դաշնագիրներուն վաւերացումը նոր քայլ մըն է ամրապնդելու համար արեւմտեան Եւրոպայի եւ ամբողջ Ատլանտեանի շրջանին ապահովութիւնը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլ. ամսագիրը շաբաթ օր ատելաղական կոչ մը ուղղեց, լուծելու համար Խ. Միութեան եւ Անգլիոյ միջեւ ծագած վէճերը : Բանգէտներ նշանակալից կը գտնեն այս կոչը ճիշդ այն պահուն երբ գործի ձեռնարկած է Լոնտոնի խորհրդային նոր դեսպանը, Կրոմիքօ: Ամսագիրը կը հարցնէ.— « Ի՞նչ բան կը ստիպէ Բրիտանիան շարունակել իր թշնամական քաղաքականութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ: Ամէն խորհրդային քաղաքացի կրնայ ըսել թէ կարելի է գոհացուցիչ կերպով լուծել միջազգային խնդիրները, եթէ փոխադարձ վստահութիւն, բարեացակամութիւն եւ հաւասարութիւն տիրեն »:

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ շրջանին համար ալ դաշինք մը պիտի կնքուի, իբրեւ լրացուցիչ Ատլանտեանի դաշինքին: Այս նպատակով ժողով մը տեղի կ'ունենայ Հոնոլուլուի մէջ, մասնակցութեամբ Խաղաղականի պետութեանց: Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա պատրաստակամութիւն յայտնած են մինչեւ մէկ միլիոն զինուոր տրամադրելու, եթէ յարձակում կատարուի :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը, Ազզամ փաշա, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ լուրջ բարենորոգումներ պիտի կատարուին Եգիպտոսի մէջ, ընկերային, տնտեսական եւ հողային: Պիտի յարգուին փոքրամասնութեանց կրօնները: «Թող օտարները չխառնուին մեր ներքին գործերուն,եւ մէկ տարին չկրացած գնահատելի արդիւնքներ պիտի տեսնէք » : Իսրայէլի մասին ալ խօսելով, Ազզամ փաշա յայտարարեց. — «Կա՛մ Իսրայէլ պիտի յարմարի Միջին Արեւելքի, անոր ամբողջական եւ օգտակար մասը կազմելով, եւ կամ դուրս պիտի ձգուի, իերու զօրութեամբ, առանց պատերազմի » :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .

1.— Պ. Գափամաճեան Նուրհանէ 1500 ֆր., Անտիլլի ծերանոցին, Տիկին Ագապի Պիւլպիւլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

2.— Տէր եւ Տիկ. Վարսանեանէ 1000 ֆր. իրենց եղբօր՝ Օ. Փափազեանի մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ.— Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է վարժարանի 75ամեայ յոբելեանին առթիւ, հետեւեալ նուէրները (Յունիս 15 —31 Յուլիս, 1952).—

Մարսէյլի Յոբել. Յանձնախումբէն 118.000 ֆր., Մարօքահայ համայնքէն 56.000, Տիկին Մաքրուհի Տոքթ. Յովսէփեանէ 5000, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեանէ (Եդուարդ Շիրինեանի մահուան առթիւ) 5000, Պարոն Վահրամ Մօսկոֆեանէ Վէզինէ 5000, Պ. Խոյեանէ 2000, Տիկին Գրիգորեանէ 1000, Պ. Պերճ Պէյլէրեանէ (Ամերիկա) 20 տոլար:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12:ՀեռաձայնLe Raincy 172:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en1925,R.C.S.376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 6 AOUT 1952 Չորեքշաբթի 6 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6832—Նոր շրջան թիւ 2243

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԱՐԹԱՓՈՒՄՆԵՐ

Ցաճախ բացատրած ենք թէ աւելի շատ հոգեկան թշուառութիւնն է որ տուն կը քանդէ, քան թէ նիւթականը :

Թերեւս երբեք այսչափ հարստութիւն դիզած չէին տարագիր բազմութիւնները, անհատապէս թէ հաւաքաբար, որքան այս վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին :

Ո՛ր գաղութի մասին ալ խօսիք, իրազեկներ վաւերական պատմութիւններ կը հաղորդեն առասպելական հարստութեանց մասին :

Անշուշտ ամէնքն ալ նախկին հարուստներու ժառանգութիւններ չեն : Այլ մեծագոյն մասով արդիւնք առեւտրական ճարպիկութեան, յարատեւ աշխատանքի եւ ձեռներէցութեան :

Երեսուն տարին կարճ ժամանակաշրջան մը չէ, հաստատուն դիրքեր ստեղծելու, թեւերը լայն բանալու համար : Մանաւանդ համատարած ազատութեան եւ ապահովութեան մէջ :

Քանի մը տարի առաջ, իրազեկ առեւտրական մը 15—20 հայ միլիոնատէր կը հաշուէր միայն Քալիֆորնիոյ, եթէ-ոչ անոր ամէնէն հայաշատ քաղաքին մէջ :

Այս իրականութեան վրայ կրնաք հաշուել ամբողջ Մ. Նահանգներուն մէջ կուտակուած հայկական հարստութիւնները :

Կը բաւէ կարդալ թերթերու մէջ հրատարակուած կ[illegible] տեղեկութիւններ, գաղափար մը կազմելու համար :

Տ[illegible] կան «անծանօթ» հարստութիւններ [illegible] կը հասնին, իրրեւ հետեւանք ակտութեան կամ [illegible] :

[illegible] մէջ, Հա[illegible] իրարու կան անիւր, որ մեծահարուստներու նոր դասակարգ մը կազմուած է : Գլուխն ըլլալով հռչակաւոր «Հինդ առ հարիւր»ը, որուն գաղտնիքներու վարագոյրը չէ բացուած տակաւին :

Արդ, ինչո՞ւ բազմաթիւ հանրօգուտ ծրագիրներ կը մնան թուղթի վրայ, հակառակ այս [illegible] նակուտակ հարստութեանց :

Պարզապէս անոր համար որ, նոր հարուստներէն շատ քիչեր կ՚ըմբռնեն ազգային ճշմարտութիւնը, — Ոլքան ալ դիզես, վախճանդ պառանք մըն է :

Կը թուի թէ հին հարուստները յաճախ աւելի առատաձեռն էին :

Իբրեւ բարեպաշտ հաւատացեալներ, անոնք ընդհանրապէս կը զգային թէ աստուածահաճոյ գործ մը կատարած կ՚ըլլան, մեծ գումարներ նուիրելով ի կենդանութեան կամ յետ մահու :

Երբեմն իրենք ծրագրած կ՚ըլլային հանրօգուտ ձեռնարկ մը, գումարը եւ գործադրութիւնը յանձնելով ազգ. իշխանութեանց :

Նոր հարուստները շատ մը «նոր բաներ» սորված ըլլալով, ընդհանրապէս մեծ կարեւորութիւն չեն տար ազգօգուտ աւանդութեանց : Իսկ փառքն ալ կա՛մ ժամուն դուռը կը փնտռեն, եւ կամ ձիարշաւներու, «շաթօ»ներու եւ Մոնթէ Քարլօներու մէջ :

Իսկ երբ տեսնեն որ «ահա մօտեցան մահուան ժամերը», շատ ուշ մնացած կ՚ըլլան : Եւ ինչ որ դիզեր էին տարիներու ագահութեամբ եւ հնարամտութեամբ, կը դառնայ միջազգային աւար :

Եթէ պատահի որ խորհուրդ հարցուցած ըլլան վեղարաւորի մը կամ Բարեգործականին, բան մը փրկուած կ՚ըլլայ : Առանց սակայն գոհացնելու անմիջական պահանջ մը :

Եւ ազգային կոչուած իշխանութիւններն թարթափումէ թարթափում կը թաւալին, կանգուն պահելու համար խեղճուկրակ ծաղկոցներ, խրճիթ - կրթարաններ եւ ուրիշ ձեռնարկներ :

Միջակ հարստութեան տէր երիտասարդ մը, Նշան Փալանճեան, քսան հազար սթերլին տրամադրեց Պէյրութի Ճեմարանին : Իսկ բաւին բուն իմաստով միլիոնատէրներու չքախումբին մէջ տակաւին չգտնուեցան մէկ երկու «քաջեր» որ միջնակարգ վարժարան մը հաստատէին Մարսէյլի կամ սա Լոյս – Քաղաքին մէջ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉՐՈՑՑ ԽԵԼՔԸ ԳԼՈՒԽԸ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԵՏ

— Թերթերէն իմացայ թէ Մ. Նահանգներու հանրապետական կուսակցութեան համագումարը բացուեր է երկուշաբթի օր մը եւ վերջացեր է հինգշաբթի : Ճի՞շդ է :

— Շատ ճիշդ : Օրակարգը քաղաքական – տնտեսական խնդիրներէ զատ, ունէր գեղարուեստական բաժին մը : Նոյն իսկ պատուելի մը կ՚աղօթէր ամէն օր :

— Ցետոյ, իմացայ նաեւ որ նիստերը ամբողջ օրը չեն տեւեր եղեր : Քանի մը ժամ կը վիճին, կը ճառեն, կը պոռան, կը կանչեն, յետոյ՝ դադար...

— Այո, ես ալ այդպէս իմացայ : Կը սպասեմ եզրակացութեանդ ...

— Եղբայր պատուական, հիմա ինծի ըսէ տեսնեմ, ինչո՞ւ Հայոց ազգին ժողովները նոյն արագութեամբ չեն վերջանար : Ինչո՞ւ մենք օրերով ժողով կը գումարենք : Մեր օրակարգերուն վրայ, փառք Ամենակալին, այդքան կարեւոր նիւթեր չկան : Եղածը, չեղածը, քանի մը ազգային խնդիրներ — դպրոց, եկեղեցի, նոր սերունդ, մամուլ, Սեւրի դաշնագիր, Երեւան, Հայրենակցական, երբեմն ալ ներքին վէճեր : Մէկ թաղականը միւս թաղականին ծուռ նայեր է, հոգաբարձութեան ատենապետին տիկինը կիրակի առտու, եկեղեցին, ոտքի մնացեր է եղեր : Ուրիշ նիւթ ունի՞ս այս ազգը ...

— Սիրելիս, մեր ժողովները կ՚երկարին անոր համար որ անոնց մեքենան առաջուց լարուած չէ : Քանի մը ժամ կը տեւէ ատենապետին ընտրութիւնը : Ցանձնախումբերը կը նշանակուին ժողովին ընթացքին : Բանաձեւերը կը մշակուին երկարաշունչ վիճաբանութիւններով :

Ցետոյ, Հայոց ազգին ժողովներուն մէջ, ամէն մարդ կ՚ուզէ իր հեղինակաւոր կարծիքը յայտնել : Վա՛յ այն ատենապետին որ իր համարձակի խօսք հատել պարոն այսինչին կամ օրիորդ այնինչին : Անգամ մը, կը յիշեմ, ժամ մը վիճաբանեցան՝ որոշելու համար թէ Զատիկի ճրագալոյցին, ո՞ր թաղականը եկեղեցիի դուռը պիտի կենայ եւ ո՞վ պիտի ըսէ «Աղքատաց պնակն է, անտես մի առնէք»ը : Ժողովականներէն մէկը նոյնիսկ, դիտել տուաւ թէ աւելի լաւ կ՚ըլլայ եթէ թաղականը ըսէ «Շէն եւ պայծառ մնաք» ու այդքանով գոհանայ : Զորս կողմէն բողոքեցին ու կռիւ մըն է փրթաւ : Ի վերջոյ որոշեցին բան մըն ալ չըսել ...

— Ե՞րբ պիտի սորվինք քիչ խօսիլ ու շատ գործ տեսնել ...

— Երբ ձուկը ծառը ելլէ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ԿԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

« Ազատ Եւրոպայ»ի ռատիոն հետեւեալ տեղեկութիւնը կը հաղորդէ.—

Ռումանիոյ համայնավարները հայ փոքրամասնութիւնն ալ դադթելու կը պարտադրեն : Հիւս. Թրանսիլվանիայէն ալ Հայերը բռնագաղթի ենթարկուած են :

Այս շրջանին Կեռլա քաղաքին մէջ, ուր հարիւրաւոր Հայեր կային, հազիւ 30 հոգի մնացած են : Քաղաքին երեք հայ եկեղեցիներուն երկուքը փակուեցան : Իսկ բաց մնացած միւս եկեղեցին ալ, պատերազմի ընթացքին կողոպտուած է Հունգարներուն կողմէ :

Հունգարները 1944ին այս եկեղեցին կողոպտեցին եւ առին տարին պարսկական հնամենի գորգերն ու Ռիւպէնսի գծած հռչակաւոր «Ցիսուս Խաչի վրայ» նկարը :

ՎՈԼԿԱ - ՏՈՆԻ վրայ առաջին քարիւղատար շոգենաւը բանեցաւ : Մեկնելով Ռոսթովէն, անցաւ Վոլկա - Տոնի ջրանցքէն, «Ներքին ծովէն» եւ հաւաւ հիւսիսային ջուրերը, շարունակելով դէպի Մուրմանսք :

ՍՈՒՐԻՈՅ փոխ-վարչապետ ընտրուեցաւ գնդ. Շիշաքլի, նկատելով որ հիւանդ է պետութեան վարիչը, գնդ. Ֆաւզի Սլօ : Այս առթիւ հրամանագիր օրէնք մը հրատարակուեցաւ, վաւերացնելով փոխ վարչապետի պաշտօնը : Այս տիտղոսը ստացողը պիտի ընտրուի բանակին սպաներէն :

Տակաւին չեն համաձայնած օդային խարիսխներու մասին

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Ամերիկեան գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ անհամաձայնութիւն մը ծագած է Հարաւ. Եւրոպայի օդանաւային խարիսխներու մասին : Ուրիշ խօսքով, տակաւին չեն ընտրուած այն կարեւոր խարիսխները որոնք ամէնէն աւելի մօտ են Խ. Միութեան : Այդ ճշդումէն ետքը պիտի կատարուի Հարաւ. Եւրոպայի օդանաւային հրամանատարութեան խնդիրը :

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օդնաւային բարձր պաշտօնատարները Բչ. օր երկար խօսակցութիւններ ունեցան Ֆիրէնցայի մէջ (Իտալիա), ամերիկացի զօր. Շլեթըրի հետ, հարաւ. Եւրոպայի օդանաւային հրամանատարութեան առաջին տարեդարձին առթիւ : Խորհրդակցութեանց կը մասնակցէին Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օդանաւային ուժերու հրամանատարները : Խօսակցութիւններէն առաջ, կը կարծուէր թէ զեկոյց մը պիտի հրատարակուի, Ատլանտեանի դաշնակցութեան հարաւային հրամանատարութեան ենթարկելով Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օդանաւային ուժերը : Բայց խօսակցութիւնները վերջացան առանց եզրակացութեան մը յանգելու :

Տրուելիք որոշումը կապ ունի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ օգտագործելի օդանաւային խարիսխներու, ինչպէս եւ հրամանատարութեան հետ : Ներկայիս Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օդանաւային ուժերը տեսականօրէն կ՚իյնան զօր. Շլեթըրի հրամանատարութեան տակ, Ֆիրէնցայի մէջ : Այժմ կը հաւատեն թէ բանակատեղին պիտի փոխադրուի Նափոլի :

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ցամաքային ուժերը պիտի դրուին ամերիկացի զօրավարի մը հրամանատարութեան տակ : Օդանաւային ուժերուն համար ալ ամերիկացի հրամանատար մը կրնայ ընտրուիլ, եւ կամ յոյն եւ թուրք սպայ մը որ ուղղակի պատասխանատու ըլլայ ընդհ. հրամանատարին՝ ծովակալ Քերնիի :

Ոսկին կը բարձրանայ

Ոսկին յանկարծ բարձրացաւ [illegible] տալով պանաղան մեկնութեանց. մանաւանդ որ մեծաքանակ վաճառման գիներն ալ [illegible] բարձրացում կը ցուցնեն :

Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, Բչ. օր ձոյլ ոսկի կը ծախուէր 511.000 ֆրանքի, մինչդեռ գինը 506.000 էր ուրբաթ օր, իսկ 494.000 ֆրանք մէկ շաբաթ առաջ : Պաշտօնական շուկան փակուելէ ետք, գործառնութիւններ կատարուեցան մինչեւ 516.000 ֆրանքի :

Նոյն օրը սեւ շուկային մէջ տոլարը բարձրացաւ 404ի, մինչ 390 էր մէկ շաբաթ առաջ, այսինքն ամենաբարձրը՝ Մայիս 19էն իվեր : Սթեռլինն ալ բարձրացաւ մինչեւ 1015 ֆրանքի :

Մեծաքանակ վաճառման գիներուն բարձրացումը կը վերագրուի պաճարախտին եւ երաշտին : Սեղանաւորական մասնագէտներ յառաջ կ՚երեւան ուրիշ պատճառներով,— կրճատում ամերիկեան վարկերու, հետեւաբար եւ թուլացում դրամական [illegible] Թուն[illegible]ի մէջ եւայլն :

Ֆրանքը փրկելու համար կատարուած փոխառութիւնը ամէնէն յաջող գործողութիւնը կը համարուի զօր. տը Կոլի հրաժարումէն ի վեր. սակայն իրազեկներ դիտել կուտան թէ կառավարութիւնը 195.000 միլիոն ֆրանք «թարմ» դրամ ստացած ըլլալով հանդերձ, 200.000 միլիոնի բաց մը ունի :

Միւս կողմէ, արհեստակցական Միութիւնները կ՚ազդարարեն թէ պայքարը պիտի վերսկսին ամառնային արձակուրդէն ետք :

Թունուզի խնդիրը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Շուման Թունուզ ղրկեց իր պաշտօնատան ափրիկեան եւ արեւելեան բաժնին տնօրէնը՝ Պ. Պինոշ, մասնաւոր նամակով մը որ ուղղուած է պէյին :

Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը, վերջին պատեհութիւնն է որ կը տրուի Թունուզի վեհապետին, որպէսզի ճշդէ իր դիրքը բարենորոգումներու ծրագրին հանդէպ : Եթէ գոհացուցիչ պատասխան չտրուի, հաւանական է որ պէյը հարկադրուի հրաժարիլ :

Արտաքին նախարարը այս միջոցին դիմած է անոր համար որ պէյը մերժած էր ընդունիլ ֆրանսական մարզպանը : Իր ղրկած նամակին մէջ, խօսելով յանուն Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին, Պ. Շուման կը մերժէ հակառաջարկներ ընդունիլ բարենորոգման ծրագրի մասին : Ցե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

1937 — 1938ին Խ. Միութեան մէջ մաքրագործումները կը կատարուէին քաղաքական պատճառներով: Կը պատուհասուէին անոնք որ կը շեղէին կուսակցութեան ընդհանուր գիծէն, իսկ ազգային հանրապետութիւններու մէջ՝ գլխաւորապէս ազգայնական թեքումներ ունեցողները:

Ներկայ մաքրագործումները Վրաստանի մէջ կատարուեր են ու կը կատարուին քրէական յանցանքներու, ամէն կարգի զեղծումներու, կաշառակերութեանց, գողութիւններու եւ առհասարակ «սոցիալիստական սեփականութեան» իւրացումներու համար: «Ազգայնական թեքում»ի մեղադրանքը չեն ըներ թերթերը, երբ կը «մերկացնեն» յանցապարտները: Ասով կ՚ուզեն մասամբ մեղմացնել պատասխանատուութիւնը Վրաստանի այն վարիչներուն, որոնց Լ. Բերիան վստահեր էր 14 տարի շարունակ երկրի վարչութիւնը: Բոլշեւիկեան ըմբռնումով քրէական ամբաստանութիւնը միշտ ալ թեթեւ կը կշռէ քաղաքականէն: Զուր աշխատանք, սակայն, որովհետեւ որքան ալ ջանան նուազեցնել նշանակութիւնը Վրաստանի մէջ կատարուած դայթակղութիւններու, անոնք, իրենց ծաւալով, բացառիկ եւ եզակի տեղ կը գրաւեն, բաղդատելով միւս խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ կատարուած նոյնանման արարքներու հետ:

Վրաստանի մէջ կատարուած զեղծումներու եւ չարաշահութիւններու մերկացումը, բնականաբար, մէկ օրուան մէջ չէր որ կատարուեր է եւ գլխաւորներու մաքրագործումներն ալ տեղի ունեցեր են ամիսներու ընթացքին:

Զիջումներու պատճառը մասամբ այն եղած է, որ առաջին օրէն Կենտկոմը չէ կրցեր որոշել թէ մինչեւ ո՞ւր պէտք է հասցնել «մերկացումները»: Պէ՞տք է, արդեօք, ամենայն շիտակութեամբ, երեւան հանել ու պատժել բոլոր յանցաւորները, առանց նկատի առնելու անձնաւորութիւններն ու անոնց գրաւած դիրքը, թէ կանգ առնել որոշ տեղ մը եւ խնայել բարձրաստիճան պաշտօնեաներուն, — նախարարները, Կենտկոմի անդամները եւն.:

«Զարեա Վոստոկա»յի նիւթերու ընթերցումը ցոյց կու տայ այն վարանումը, զոր ունեցեր են այս խնդրին մէջ բոլշեւիկեան ղեկավարները: Փոխնակ առած ըլլալ ազատօրէն... [illegible] բոլշեւիկները: Գոնէ ըլլալ դէմ առ դէմ «համատարած գեղծարարութեան», որով վարակուած են եղեր վարէն վեր կուսակցական դրեթէ բոլոր գործիչները, մէջն ըլլալով Կենտկոմի քարտուղարութեան եւ Բիւրոյի անդամները, Վրաստանի կուս. Կենտկոմի սարսափեր է: Ուստի աւելի կերպ աշխատեր է մերկացումները կատարել այնպիսի ձեւով մը, որ «մաքրագործման» ենթարկուած բարձրաստիճան անձնաւորութեանց բուն յանցանքները սքօղուած մնան եւ հանրութեանը յայտնի չդառնան մանրամասնութիւնները այն չարաշահութեանց, որոնց համար այդ անձնաւորութիւնները «արձակուեր» են, կամ «ազատուեր» են իրենց պաշտօններէն: Այս նպատակով «Զ. Վ.»ն, էջեր եւ թիւեր նուիրելով կատարուած զեղծարարութեանց, կը խօսի առանց մասին առանց, սակայն յիշատակելու զեղծարարներու անունները, իսկ եթէ ստիպուած է մէջ բերել «մերկացուածներու» անունները, այդ պարագային անոնց յանցանքներու մասին կ՚արձանագրէ քանի մը կարճ խօսք եւ անորոշ արտայայտութիւններ:

Ահաւասիկ, օրինակ, առաջին ղեկոյցը բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մաքրագործման մասին: Զայն կը գտնենք մենք «Զարեա Վոստոկա»յի 1951 Նոյեմբերի 18ի թիւին մէջ «Ինֆորմացիոն հաղորդագրութեան» ձեւին տակ.—

«Վերջին ժամանակներս յայտնի եղաւ որ Վրաստանի կուս. կենտկոմի երկրորդ քարտուղար Մ. Ի. Բարամիան, դատական նախարար Ա. Իր. Ռապավան եւ հանապետութեան դատախազ Վ. Ե. Շոնիան հովանաւորութիւն ցոյց տուեր են յանցանք գործած որոշ պաշտօնատարներու եւ ամէն կերպ պաշտպաներ են զանոնք: Օրերս տեղի ունեցած կենտկոմի պլէնումը քննարկելով Բարամիայի, Ռապավայի եւ Շոնիայի այդ հակապետական արարքները, որոշեց հանել աշխատանքէն եւ կենտկոմի կազմէն Բարամիան: Պլէնումը հանեց կենտկոմի կազմէն եւ վտարեց կուսակցութենէն Ռապավան ու հարց դրաւ Գեր. Խորհրդի նախագահութեան առջեւ հանել զայն դատական նախարարի աշխատանքէն ինչպէս նաեւ հարց դրաւ միութենական գլխաւոր դատախազին առջեւ պաշտօնէն արձակել Շոնիան:

«Պլէնումը Կենտկոմի կազմէն արձակեց նաեւ բաժիններու նախկին վարիչներ Զիչինաձէն եւ Կուպրավան այն սխալներու համար, զորս գործած էին քաղբաժինը (պաշտօնատարներու, գործիչներու) ընտրութեան գործին մէջ»:

Հովանաւորութիւն ցոյց տուած են եւ պաշտպանած են յանցագործները... Շատ կարճ է եւ շատ անորոշ, հասկնալու համար էութիւնը, վերոյիշեալ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց (Բ. քարտուղարը երկրի Բ. իշխանաւորն է) գործած յանցանքներու, զորս քիչ ետք «հակապետական արարքներ» կը կոչէ Կենտկոմի պլէնումը: Ո՞վ պաշտպանած են, ինչ կարգի յանցագործներու հովանաւորութիւն ցոյց տուեր են Բարամիան, Ռապավան եւ Շոնիան: Ցետոյ, եթէ երեքը միասին միեւնոյն «հակապետական արարքները» գործած են, ապա ինչո՞ւ մէկը կը վտարուի կուսակցութենէն, իսկ միւսը՝ ոչ: Վերջապէս, ի՞նչ պարագաներու տակ եւ երբ «յայտնի եղաւ» անոնց գործած յանցանքը:

Կենտկոմի պլէնումը այս մասին կը ծանուցանէ, ինչպէս բսինք, Նոյեմբերի 18ին, իսկ իր նիստը գումարուեր է առնէ առաջ՝ «օրերս», ուրեմն մօտաւորապէս շաբաթ մը առաջ: Այսպիսով կը հասնինք Նոյեմբեր 10—12ին: Իսկ Նոյեմբեր 6ին «Զ. Վ.»ի մէջ կը տեսնենք Բարամիան՝ նկարուած Կենտկոմի Ա. քարտուղար Զառկվիանիի եւ միւս մեծամեծներու հետ, իբրեւ մէկը Կոմկուսի ղեկավարներէն: Ամսու 6ին Վրաստանի երկրորդ իշխանաւոր, իսկ 10—12ին «հակապետական արարքներու» մէջ բռնուած յանցապարտ մը: Ինչպէս պատահեցաւ Բարամիայի գլխուն:

Դիտմամբ այսքան երկար կանգ առինք վերոյիշեալ «ինֆորմացիոն հաղորդագրութեան» վրայ, որպէսզի ցոյց տանք այն խարդախ ձեւերը, որոնցմով մերկացումները կը կատարեն Վրաստանի բոլշեւիկները: Կ՚արտաքսեն պաշտօններէն Կենտկոմի Բ. քարտուղարը, նախարար մը եւ ընդհանուր դատախազը, առանց հանրութեան յայտնելու այն ծանր յանցապարտութիւնները, զորս գործած են:

1951 Նոյեմբեր 18էն մինչեւ 1952 Ապրիլ 8ը այլեւս ոչ մէկ խօսք վերոյիշեալներու մասին մամուլի մէջ: Ապրիլ 8ին «Զարեա Վոստոկա»ն կը յայտնէ թէ Վրաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանը, որ գումարուեր է նոյն ամսու 5—6ին, նախագահութեան կազմէ վտարեր է Բարամիան, «որովհետեւ ան չէ արդարացուցած ընտրողներու վստահութիւնը եւ ենթարկուեր է քրէական հետապնդումներու»: Նշենք որ Կենտկոմի պլէնումի որոշումին մէջ չէր ըսուած թէ Բարամիան նաեւ դատի յանձնուեր է: Այս պարագան կը յայտնուի անոր յանցագործութենէն հինգ ամիս ետք: Վերջացնելու համար Բարամիայի՝ Վրաստանի նախկին երկրորդ իշխանաւորի խնդիրը, աւելցնենք որ վերոյիշեալ «ինֆորմացիան» վերջին խօսքն է անոր մասին եւ մենք, ամենայն հաւանականութեամբ այլեւս ոչինչ պիտի իմանանք անոր հետագայ բախտի մասին:

Գ. Խորհուրդը, որոշում տուեր է նաեւ ընդհ. դատախազ Շոնիայի մասին: Նկատի ունենալով որ ան դատական հետապնդումներու ենթարկուած չէ, ժողովը զայն վտարեց ելմտական յանձնաժողովէն, որու անդամ էր:

Ինչ կը վերաբերի այս եռրորդութեան վերջին անդամին՝ դատական նախարար Ռապավային, անոր մասին այլեւս ոչ մէկ խօսք կը գտնենք մամուլի մէջ:

Վրաստանի Կեդր. Կոմիտէն Ա. եւ Բ. քարտուղարներէն զատ ունի նաեւ երրորդ քարտուղարի պաշտօն մը, զոր կը վարէր Ռ. Ս. Շադուրին: Այս «վսեմաշուքը» եւս շնորհազրկուեր է, բայց իր ընկեր Բարամիայէն մէկ ամիս աւելի ուշ եւ անկէ աւելի տարօրինակ ձեւով: Այդ շնորհազրկումը կատարեր է նոյնպէս Կենտկոմի պլէնումը, որու մասին մէկ տողէ բաղկացած լուր կը տրուի հետեւեալ որոշումով. «պլէնումը ազատեց Կենտկոմի քարտուղարի աշխատանքներէն եւ Բիւրոյի անդամութենէն ընկեր Ռ. Ս. Շադուրին»: Բոլշեւիկներու բոլոր բառերը չափուած ձեւուած են երբ խօսքը կը վերաբերի այսպիսի փափուկ խնդիրներուն: Ուշադրաւ է որ Շադուրիի համար կ՚ըսեն թէ Պլէնումը զայն ազատեց եւ ոչ թէ հանեց քարտուղարութենէն:

Անկէ զատ, ան կոչուած է ընկեր: Բայց եւ այնպէս, չենք կարծեր որ Շադուրի միւս շնորհազուրկներէն տարբեր բախտ ունեցած ըլլայ:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Զաւակներ Հայ մեծցնել

Կ՚ընդունիմ որ ամէնէն այժմէական խնդիրը, սերունդի պատրաստութեան հարցը՝ հոգն է: Հայ պզտիկները Հայ մեծցնել եւ, անոնցմով պատրաստել սերունդ մը, որ հետեւորդը ըլլայ եւ անոր ծոցէն ծնին արժանաւորներ, նախորդ սերունդին ճամբէն ըւթմանալու համար:

Այո, կարելի չէ ժխտել ծնողքին դերը, փոքրիկին տալու քալելու վարժութիւն, մինչեւ որ դառնայ, հետզհետէ, հաստատուն եւ ինքնավստահ:

Ծնողներուն քով, եւ անոնց կարգին ուրիշ գործօններ ալ կան, պզտիկներուն հոգեկան եւ բարոյական կազմութեան համար:

Արդէն, աշխատանքով եւ գործունէութեամբ, այդ նժարին մէջ կը դնեն, իրենց մասնակցութեան եւ օժանդակութեան բաժինը, Կապոյտ Խաչ, Արենուշներ, Արիներ, Հ. Մ. Ը. Մ., Հ. Մ. Մ., Նոր Սերունդ եւ բոլոր տիքեաններ, որոնք ուղղակի եւ անուղղակի լրացումներ կ՚ընեն, նորագոյն սերունդը բազմացուած չաւիղին մէջ առաջնորդելու համար:

Ինչպէս շատ գործեր, այս աշխատանքն ալ, կը պահանջէ մեթոտ եւ նորութիւն, որպէսզի պզտիկը կապուի իր առջեւ դրուած նպատակին եւ աշխատանքին:

Այդ պակասը ինչո՞վ լեցնել եւ տղան ամուր կապել դիրենք առաջնորդողներուն: Ի՞նչպէս ուրախացնել տղան, ծնողներու եւ մարմիններու գոհութիւններով:

Նախ, որպէսզի զաւկի եւ ծնողքի կապը մնայ ամուր, պէտք է աշակերտներու հետ հաստատել ծնողական ժողովներ, ծնողներն ու զաւակները իրարու քով բերել երբեմն:

Այսպէս պզտիկները կը ճանչնան, իրենց տարեկիցներու ծնողները եւ փոխադարձաբար:

Մեծ ընտանիք մը, որուն մէջ կը միանան մեծ եւ պզտիկ: Այն ատեն աւելի դիւրին կ՚ըլլայ պահել կապը եւ տեսնել փոքրերու ճիգը եւ մեծերու հսկողութիւնը:

Տղան պէտք է կապել նաեւ գործնական միջոցներով:

Իւրաքանչիւր միութիւն, կրնայ տղուն սէրը եւ հետաքրքրութիւնը վառ պահել անոնց հանդէպ փոքր գոհողութիւններով:

Օրինակով խօսիմ:

Մատիտի գործարանի մը կարելի տալ, ապրանքներ, գրելով կամ տպելով, Նոր Սերունդ, Սկաուտ, Հ. Մ. Ը. Մ., Արենուշ, Հ. Մ. Մ., Կապոյտ Խաչ, Ծերանոց, եւ յառաջադէմ աշակերտներուն տալ մէկ երկվեցեակ, մասնաւոր տրցակներ: Նոյնը կարելի է ընել, գնելով տետրակներ, այդ անուններով, այնպէս որ տղան աչքի առջեւ կ՚ունենայ միշտ, այդ առարկաները, եւ անոնց վրայ գրուած անունները ու կը կապուի անոնց: Ձեմմոռնար նաեւ ռետինը զոր միշտ պիտի ըլլայ իր ձեռքին մէջ:

Դպրոցներու վերամուտին, կարելի է պատրաստ ունենալ այդ նիւթերը, եւ ծնողները իրենց զաւակները կ՚ուրախացնեն այդ նուէրներով:

Ընդունինք որ տղան պէտք ունի զինքը շլացնող նորութիւններու, եւ անոնց կը փարի շուտով: Տեսակ մը մանկավարժական խաղ:

Իմ ուշադրութիւնս, առաւելապէս կը կեդրոնանայ պզտիկներու վրայ, որոնք վաղուան սերունդը պիտի կազմեն, եւ իրենց կապը պիտի պահեն, մեծերուն հետ խառնուելով:

Տուէք պզտիկներուն արժէք եւ կարեւորութիւն, ու ձեր ճիգերը պիտի արդիւնաւորուին:

Տղան, երբ կը մեծնայ, պէտք ունի հսկողութեան եւ խորհուրդի, իսկ փոքրերը զիրենք շլացնող միջոցներու եւ պատկերներու:

Կայ նաեւ bloc — notesներու դրութիւնը, որուն իւրաքանչիւր էջին գլուխը կարելի է արձանագրել այդ Միութեանց անունները:

Տղան կը կապուի, կը կրկնեմ, այդ Միութիւններուն, դեռ պզտիկ տարիքի մէջ, եւ չի մոռնար զանոնք, երբ պատանի կը դառնայ, դէպի երիտասարդութիւն բարձրանալու համար, ուր պիտի հանդիպի աւելի տարեցներու, իրեն վիճակուածները ստանձնելու համար:

«Պլօք նօթ»ի եւ մատիտներու դրութիւնը երբ հաստատուի, մեր փոքրերը կրնան մտնել հայկական վաճառատուններ, խանութներ, դիմել շրջուն վաճառորդներու եւ ծախել անոնց, ապահովելով հասոյթ մը: Ինչպէս կ՚ընեն Ֆրանսացի տղաք, պտտելով խանութները եւ սրճարանները, առաջարկելով գնել իրենց «oeuvre»երուն համար:

Երբ վերեւ յիշուած Միութիւններ, այս նպատակին գլուխը կանգնին, կատարած կ՚ըլլան գործ մը որ պիտի տայ եւ արդիւնք, եւ սփոփանք:

Տղան երբ տեսնէ թէ իրմով կը զբաղին, վստահ եմ որ իր մէջ կը ծնի աշխատանքի ուժ եւ ձեռներէցութիւն:

Ապագային փոքրերու ածուն եւ հողը կրնան արդիւնաւոր դառնալ: Մատիտներու, ռետինի, «պլօք նօթ»ի սկզբնաւորութիւնը կրնայ ճամբայ բանալ դեռ ուրիշ միջոցներու եւ նպատակներու:

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՑ ազգային, քաղաքական եւ կուսակցական հարցերու շուրջ յօդուածներ: Գ. Եղ՝ Մ. Գ. Ֆերահեան, Լոս Անճելըս, Քալիֆորնիա, 1952: Գին 4 տոլար:

Մեր համալսարանականները

ԽՄԲ.— « Ազդակ » հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— Ամէն տարի այս օրերուն խոր հրճուանքով եւ հպարտութեամբ կը կարդանք ցանկը այն հայորդիներուն, որոնք կը վկայուին Պէյրութի Ամերիկեան եւ Ֆրանսական զոյգ համալսարաններէն ու մասնագէտի վկայականներով օժտուած՝ կը նետուին կեանքի ասպարէզ, իբրեւ խոստումնալից ուժեր :

Համալսարանական շրջանաւարտներու հայկական հունձքը ներկայ տարեշրջանին շատ բեղուն է եւ պատուաբեր մեր ժողովուրդին համար:

Քսան բժիշկ, չորսը Ֆրանսականէն եւ տասնվեցը ամերիկեանէն: Վեց դեղագործ, չորսը Ֆրանսականէն եւ երկուքը ամերիկեանէն: Երկու երկրաչափներ, երեք գիտութեան վկայեալներ, մէկ՝ վարդապետ գրականութեան, երեք շրջանաւարտներ՝ Ֆրանսական գրականութեան բարձրագոյն վարժարանէն, տասնըչորս՝ գրականութեան պսակաւորներ, հինգ՝ հիւանդապահուհիներ, եւն:

Աւելի քան յիսուն համալսարանականներ կը պարգեւէ ուրեմն Պէյրութը Միջին Արեւելքի հայ գաղութներուն, 1952 տարեշրջանին :

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, այս երիտասարդ ու երիտասարդուհիներու մէջէն կարեւոր թիւ մը պատուոյ յիշատակութեամբ եւ բացառիկ դնահատանքով ստացած են իրենց վկայականները, անգամ մը եւս համալսարաններու տեսչութեանց հիացումը հրաւիրելով հայ ժողովուրդի փայլուն կարողութեանց վրայ :

Լուսաւոր են մեր ազգին տաղանդաւոր զաւակներն են ասոնք, որ իրենց ջանասիրութեամբ, պարկեշտ ընթացքով եւ մաքի շնորհներով օտար կրթական հաստատութիւններէն ներս բարձր կը պահեն Հայու անունը եւ յաղթական դուրս կուգան կեանքի պայքարին առաջին ճակատամարտէն :

... Այս առթիւ ինչ որ կ'ուզէինք շեշտել պարագայ մը.— Անհատական յաջողութիւնները այսուհետեւ ալ պիտի ծառայեն ազգային նպատակի, թէ պիտի կորսուին ապարդիւն: Ուրիշ խօսքով՝ այստեղ ապաստանած մեր բախտաւոր զաւակները իրենց ունեցածէն բաժին պիտի հանե՞ն հայութեան հաւաքական պայքարին եւ ճիգերուն :

Վերջինները քանի բժիշկներ, ատամնաբոյժ մը, մեքենագէտներն ու երկրաչափները, պաշտօնեաներ ու գրականութեան փաստաբանները եթէ պիտի աշխատին մի միայն իրենց անձնական բարօրութեան համար, առանց գաղափարական նուիրումի եւ հոգեկան հետաքրքրութիւններու, մեր դասը չափազանց խորունկ պիտի ըլլայ եւ մեր հպարտութեան զգացումը բնականօրէն պիտի փոխուի դառըն ափսոսանքի. որովհետեւ ազգային տեսակէտէ նման ուժերու կորուստը անփոխարինելի է :

Դժբախտաբար, պայմաններու եւ միջավայրի ազդեցութեան հետեւանքով, մեր ուսանողութեան կարեւոր մէկ մասին մէջ կը պակսի հիներու գաղափարական ոգեւորութիւնը: Դիրք ու հարստութիւն շահելու պահանջքը գերակշիռ դորութիւն ստացած է:Մանաւանդ անոնց համար,որոնք փոքր տարիքէն իրենց կապերը խզած են հայկական շրջանակներու հետ եւ մեծցած օտար յարկերու ներքեւ :

... Համալսարանները եւ գոլէճները կը փրկեն ուսումնական մարդը, մեր ազգային կազմակերպութիւններն ու գաղափարական միութիւնները պէտք է փրկեն ՀԱՅԸ :

Ու թող լաւ գիտնան մեր բոլոր տեսակի ասպարականները, որ ամէնէն շողշողուն տիտղոսներն իսկ ոչինչ կ'արժեն, եթէ ոեւէ ձեւով իրենց պատրաստութենէն, տաղանդէն եւ գործէն ճառագայթներ պիտի չծագին հայ ժողովուրդի հաւաքական կեանքին վրայ :

Այս աշխարհի վրայ հետք մը ձգելու եւ իրական մեծութիւն դառնալու միակ ճամբան՝ հանրային ծառայութեան եւ ազգային նուիրումի ճամբան է :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի Շաւիլի անտառին մէջ տեղի ունեցաւ Խանասորի արշաւանքին 55րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը :

Առտուն կանուխ Փարիզէն եւ շրջաններէն բազմաթիւ ընկերներ եւ հայրենակիցներ տեղաւորուած էին զովասուն անտառին ծառերուն տակ, իրենց ընտանեկան պայուսակներով : Կէս օրէն ետք ժամը 3ին բարձրախօսի յայտարարութեամբ բազմութիւնը խումբ խումբ դէպի գերեզմանատուն ուղղուեցաւ այցելելու համար Խանասորի հերոսներէն Իշխան Արղութեանի եւ իր տիկնոջ, ինչպէս եւ Բժիշկ Տէր Դաւիթեանի գերեզմանները :

Երկիւղածութեամբ բոլորուած զոյգ շիրիմներուն շուրջ, պատմական « Կարկուտ տեղաց» խմբերգէն ետք, խոր լռութեան մէջ խօսք առաւ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, պարզելով Խանասորի արշաւանքին անդրադարձումը հայկական կեանքին, յեղափոխական գործունէութեան եւ միջազգային քաղաքական շրջանակներու վրայ: «1896ի դանդուածային ջարդերէն ետք անոնք որ կը կարծէին թէ հայ յեղափոխութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկուած է եւ հայ ժողովուրդի զաղնելու կորովը ի սպառ խորտակուած, Խանասորի յանդուգն արշաւանքին վրայ, փոխեցին իրենց կարծիքը եւ գովաբանեցին Դաշնակցութեան վճռական եւ աչքի այս ձեռնարկը » :

Ընկերը խօսեցաւ նաեւ բժիշկ Տէր Դաւիթեանի շիրիմին վրայ, կոչելով զայն Դաշնակցութեան մեծ եւ անաչառ վաստակաւոր մնացմիշտ համեստ ընկերական, ամբողջ կեանքի ընթացքին : Ընկ. Գէորգ Պօղոսեան յանուն «Արղութեան» խումբի ընկերներուն, յարգանքի քանի մը խօսքեր բրաւ, շրջանի ընկերներէն Հրանդ Ադամեանի գերեզմանին վրայ, որ զոհ գացած էր պատերազմի ընթացքին, օդային ռմբակոծութեան :

Գերեզմանատունէն վերադարձին կարճ դադար մը ետք, սկսաւ խնջոյքը, բարձրախօսին պարերգներով եւ հայկական նուագով :

Ժամը 5ին տեղի ունեցաւ գեղարուեստ. բաժինը: Իսիի եւ Շաւիլի «Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդ»ի միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկ. Ս. Յովհաննէսեանի երգեցին քանի մը ժողովրդական եւ յեղափոխական խմբերգներ: Արտասանեցին եւ փոխն ի փոխ մեներգեցին Նոր Սերունդի երիտասարդները, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին մէջէն քանի մը հայրենակիցներ, որոնք ջերմօրէն ծափահարուեցան :

Այնուհետեւ խօսք տրուեցաւ ընկեր Աշոտ Իսահակեանի որ յեղափոխական շունչով ողեկոչումէ ըրաւ Խանասորի արշաւանքի հերոսական դէպքին, որ ուրիշ բան չէր այլ միայն պայքար ազատ եւ անկաշկանդ կեանքի տարրական պահանջին: «55 տարիներ վերջ կը շարունակուի նոյն պայքարը եւ պիտի տեւէ մինչեւ այն օրը, որ իրականանայ ազատ կեանքը»:

Թելադրեց որ երիտասարդութիւնը ներշնչուի Խանասորի արշաւանքին մասնակցող երիտասարդ յեղափոխականներէն, միշտ ձգտելով դէպի ազատութիւն եւ անկախութիւն »:

Դաշտահանդէսը խանդավառ տրամադրութեամբ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր, սպառելով ուտելիքն ու խմիչքը :

Այս առթիւ «Արղութեան» խումբը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն ընկերներուն, որոնք բանախօսութեամբ, գեղարուեստական բաժինով եւ «պիւֆէ»ի աշխատանքով իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին այս տօնակատարութեան : ԳՈՒՍԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— « Ուտի Հրանդ» անունը լսեցիք անշուշտ: Պոլսէն եկած է, ըսին: Ուտեղէն հուղայ, թող ըլլայ, այդ չէ կարեւորը: Բարի եկեր, հազար բարի «Աչար աչարէ, սէար ջավէ», կ'ըսեն Քիւրտերը :

Աչաղուրկ արուեստագէտ մըն է, կ'ըսեն: Դժբախտին ամէն մարդ կը կարեկցի: Մենք ալ սրտանց կը կարեկցինք: Մարդկային է: Արուեստի մասին եւս, ամէն մարդ իր ըմբռնումը ունի :

Ինչ որ վրդովիչ է, այս «ալաթուրքա» ցուցահանդէսներուն առթիւ ցուցադրուած տխուր երեւոյթն է :

Շաբաթ եւ կիրակի (26—27 Յուլիս) Տէօրնի Պ. Նազարին սրճարանին եւ յարակից ընդարձակ պարտէզին մէջ, ուտի Հրանդի մասնակցութեամբ կամ նախաձեռնութեամբ Թրքական «արուեստ»ը կը ցուցադրուի իր բովանդակ դաժանութեամբ... Լեցուն բազմութիւն: Օղին, «մէզէ»ն առատ:Հոն են ոչ միայն անգէտները՝ այլեւ բանգէտները, ազգին երեւելիները եւ ներկայացուցիչները, նաեւ փափկասուն տիկիններ եւ նազենի օրիորդներ ...

«Շարքի»ները իրարու կը յաջորդեն: «Ուտի»ն կը նուագէ վերացած ու ներկաներն ալ կը վերանան նուագին թելերուն թրթռումներուն հետ : '

Փափկասուն տիկին մը ոտքի կը կանգնի ու կը ձայնէ.— Հինգ հազար Ֆրանք (իմացէք հինգ հազար Ֆրանք ունիմ, «էկին հավասի»ի մը համար:) Իրեն կը ձայնակցին ուրիշներ, հազար, երկու երեք հազարնոցներով, «Զէյ Տէվէճի», «Օլամամ» եւ «Ջէյպէկ հավասի»ի համար ...

Վանեցի երիտասարդ մը չհանդուրժելով կը հեռանայ: Ուրիշ երիտասարդ մը — նորեկներէն— կը ցատկէ աթոռի մը վրայ ու կը սկսի ճռալ. — Ի՞նչ է նշանակում այս թրքական զռեհիկ ցուցադրութիւնը... Մենք երաժշտութիւն չունի՞նք, արուեստ չունի՞նք: Ի՞նչ շուտ մոռցաք Տէր Զօրը...

Իրաւ որ, ազգերնիս կը յառաջդիմէ ...

Մնացածը «Յառաջ»ի Վահէին կը ձգեմ ...

ՊԱՊԼԻ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (18)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԲՈՒՌՆ ԲԱՆԱՎԷՃ ՄԸ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ ԵՒ Ս.ՄԻՒՆԻՐ ՓԱՇԱՅԻ ՄԻՋԵՒ.— ԻՆՉՊԷՍ ՆԻՒԹՈՒԵՑԱՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ասոր վրայ հայրը՝ Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշա ըսաւ թէ կառավարութեան ձեռքը կը գտնուին բազմաթիւ փաստեր, թէ ինք գլխաւոր կազմակերպիչն է Պոլսոյ հայկական ապստամբութեան, թէ հաւատարմութիւնը գործքով պէտք է ապացուցանէ, իսկ ինք ոչ լր մասին կառավարութեան մօտ, ոչ մէկ բարեխօսութիւն պիտի կրնայ ընել: Եւ հեռացաւ պատրիարքին քովէն :

Կատարելապէս անհեթեթ էր Իզմիրլեանի այս դիմումը, ինչ որ յայտնի եղաւ երբ մէկուկէս ամիս ետք Պոլսոյ մէջ ալ աւելի մեծ եւ ալ աւելի սաստիկ հայկական ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ: Ուշագրաւ է որ Սուլթան Համիտ խուսափեցաւ Իզմիրլեանի դէմ ոեւէ միջոց ձեռք առնելէ : Կասկած չկայ որ քաղաքական կացութեան պարագինք էր սաիկա: Այլապէս ուրիշ կերպ պիտի շարժէր: Ցարդ պատահած դէպքերէն սա եզրակացութեան կրնանք յանգիլ .—

Իրողութիւն է որ պէտք էր անյապաղ իրագործել փարջական եւ դատական բարենորոգումները: Հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն էր սաիկա ոչ միայն Եւրոպայի պետութիւններ լռեցնելու, այլեւ Անատոլուի հայ թէ իսլամ ժողովուրդին օգտին եւ պետութեան փրկութեան համար: Արդարեւ՝ յայտնի եղած էր որ հոս ուհոն ջարդուած Հայերուն աստւար մեծամասնութիւնը անմեղ էր: Բայց անոնց միջեւ կը գտնուէին «կոմիտէճի»ներ, դաւաճաններ եւ ոճրագործներ ալ, զորս մահուամբ պատժելու էր: Ահա ասոնք պէտք էր պատժել եւ ոչ թէ անոնք որ չէին հաւանած ապստամբական շարժումին: Իսլամ թէ քրիստոնեայ մեզի ենթակայ ազգերուն անհատներուն միջեւ անիրաւեալներուն եւ անմեղներուն իրաւունքները պէտք էր ճանչնալ ու անհրաժեշտ էր երաշխաւորել անմեղ Հայոց ապահովութիւնը ամէն կարգի յարձակումներու դէմ: Գալով Հայերուն, անոնք չկրցան ըմբռնել թէ պետութեանց միջեւ յարաբերութիւնն երը հիմնուած են փոխադարձ շահերու վրայ եւ թէ ոչ մէկ պետութիւն իրենց համար զէնքի պիտի փարի: Իրենք ալ հաստատեցին որ պետութեան դէմ արիւնալի ըմբոստութիւններով ոչինչ կրնան ձեռք բերել, ընդհակառակն կը փճանան եւ բոլոր ասոնց առջեւ, պետութիւնները կը բաւականանան ծանուցագրեր փոխանակելով եւ հեռուէն հանդիսատես մնալով: Նոյնինքն Իզմիրլեան Պատրիարք ալ յետագային Ապահովութեան Սենատի նախարար Փափազեան էֆ.ի միջոցաւ հօրս Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշայի խոստովանեցաւ թէ սխալ շարժած է եւ իր սխալին անդրադարձած :

Ինչպէս թերթօնիս գլուխն ալ ըսի, Հայերուն չափ Թուրքերուն հետ մաերմացած ոչ մէկ ազգ գոյութիւն ունի: Նոյնութեամբ իւրացուցած էին մեր կենցաղը եւ բարքերը: Նոյնիսկ Անատոլուի Հայուհիները միշտ իրենց գլուխը ծածկած կը շրջագայէին, անոնց մօտ ալ «հարէմլիք եւ Սէլամլըք» գոյութիւն ունէր: Հին թրքական երաժշտութեան մեծ ծառայութիւն մատուցած են:Դեռ Հայերուն մեծամասնութիւնը կապուած է այս երաժշտութեան: Իրենց կրօնական արարողութեանց մէջ ալ կը նշմարուի մեր կրօնական երաժշտութեան ազդեցութիւնը: Ցար եւ նման են ձայներն ու կշռոյթները:

ՏԱՔ ԲԱՆԱՎԷՃ ՄԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՆԵՐ ՂՐԿԵԼՈՒ ԽՆԴՐՈՅՆ ՇՈՒՐՋ

ԱՆԳԼ. ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԽՕՍՔԵՐԷՆ ԶՂԱՅՐԳՌՈՒԱԾ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՒ ՍԱԼԻՀ ՄԻՒՆԻՐ ՓԱՇԱ Կ'ՈՒԶԵՆ ՄԵԿՆԻԼ

Ապտիւլ Համիտ մտահոգ՝ հայկական նոր դէպքերէն, բարենորոգման ծրագիր մը մշակել տուաւ կառավարութեան:Բայց շատ դժուար եղաւ զայն ընդունիլ տալ դեսպաններուն, որոնք յամառօրէն կը պահանջէին հայ կուսակալներ նշանակել արեւելեան նահանգներու համար:

Պայր Ալիի եւ ռուս դեսպանատան տուած հըրահանգներուն ազդեցութեամբ եկեղեցիները ապաստանած Հայերը սկսան իրենց տեղերը վերադառնալ: Բայց Անատոլուի կարգ մը տեղերը եւ մասնաւորաբար Տրապզոնի մէջ պարբերաբար ընդհարումներ տեղի կ'ունենային :

(Շար.)

տոյ կատարեալ վստահութիւն յայտնելով մարզպանին՝ Գ. տը Հոթլոքի մասին, կ'ըսէ թէ Ֆրանսա անկեղծօրէն վճռած է բարենորոգումներ կատարել եւ ամէն կարելի միջոց ձեռք առնել՝ վերսկսելու համար բանակցութիւնները :

Իրազեկներու կարծիքով, այժմ աւելի դժուարացած են բանակցութիւնները: Մարզպանին ամենաթեթեւ ակնարկը սպառնալիք մը կը համարուի Թունուզի մէջ: Բացի մարզպանին հանդէպ բռնած դիրքէն, պէյը տեղի տուաւ նոր կազմածներու, ժողովի հրաւիրելով 42 խորհրդականներ: Այս ժողովը երեւութապէս հրաւիրուած էր քննելու համար բարենորոգումներու ծրագիրը բայց իրականին մէջ գրաղած է նոր ծրագիր մը մշակելով : Կ'ըսուի թէ չատ մը հակառաջարկներու կարգին, պէյը պիտի պահանջէ ամբողջովին Թունուզցիներէ բաղկացած կառավարութիւն մը եւ ազատօրէն ընտրուած օրէնսդիր ժողով մը: Ֆրանսական ծրագիրը կը տրամադրէ ֆրանքօ-թունուզեան խառն օրկան մը՝ տնտեսական եւ ելմտական եւ բոլորովին թունուզեան օրէնսդիր ժողով մը որուն անդամները պիտի նշանակուին, առաջին անգամ:

Թունուզի ազգայնականները չեն ընդունիր այս ձեւը, իսկ երկրին 250.000 Ֆրանսացիները կը կարծեն թէ դժուարութեանց պիտի մատնուին : Շատեր արդէն սկսած են ծախել իրենց ստացուածքը:

Կառավարութեան պատուիրակը, Գ. Գինոչ Բչ. դիշեր Թունուզ հասնելով, յայտարարեց թէ վճռական դիրք մը պիտի բռնեն, վերջին ձգձգումներուն առթիւ: Երբ հարցուցին թէ լաւատե՞ս է, պատասխանեց.— «Տեսակէտները չատ կը տարբերին, բայց կրնանք համաձայնութեան մըլանգիլ փոխադարձ բարեացակամութեամբ եւ չափաւորութեամբ» :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ պէյը նամակ մը ուղղած է Հանրապետութեան Նախագահին, գանգատելով որ ֆրանսական իշխանութիւնները վար կը դնեն իրեն սահմանուած վարկերը, ճնշում բանեցնելու եւ բարենորոգման ծրագիրը ստորագրելու համար :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Գահիրէի անգլ. դեսպանը կը ծանուցանէ թէ «յաճախակի խօսակցութիւններ» պիտի ունենայ Եգիպտոսի վարչապետին հետ, յառաջիկայ քանի մը օրերու ընթացքին: Եգիպտացի պաշտօնատարի մը տեղեկութեանց համաձայն, ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ եւ վարչապետը կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, երեք խնամակալներու երդումէն ետք»:

Խնամակալներէն մէկը, իշխան Ապտէլ Մոնեյիմ, Ֆարուքի զարմիկը, որ Եւրոպա կը գտնուէր, Գահիրէ հասաւ երէկ :

Կառավարութիւնը որոշեց փոխել Եգիպտոսի բանակին նշանաբանը, — «Ցանուն Աստուծոյ, Թագաւորին եւ հայրենիքին»: Այսուհետեւ պիտի ըսեն,— «Ցանուն Աստուծոյ, հայրենիքին եւ Թագաւորին»:

Ծրագիր մը մշակուած է, մէկ միլիոնի բարձրացնելու համար եգիպտական բանակը: Զինուորներուն ռոճիկն ալ պիտի աւելցնեն: Այսքան ստուարաթիւ բանակ մը մեծաքանակ սպառազինութիւն կը սպասէ Անգլիայէն :

Աւքայական դերդաստանին տարեթոշակը 100 հազար ոսկիէն 33.000ի պիտի ջեղչեն եւ Ֆարուքի կալուածներն ալ պիտի գրաւեն, համաձայն վերջին տեղեկութեանց :

Ոստիկանութիւնը սկսած է հաւաքել մուրացիկները Գահիրէի փողոցներէն: Վերջին 24 ժամուան ընթացքին ձերբակալուեցան 220 այրեր, 53 կիներ եւ 12 մանուկներ :

Շարք մը օրէնքներ մշակուած են, պատժելու համար այն պետական պաշտօնեաները որ կաշառք կ'առնեն: Ամբողջ վարչական դրութիւնը պիտի վերակազմուի: «Վաֆտ»ի չափաւոր անդամները կը պահանջեն հեռացնել կարգ մը վարիչներ, գլուխն ըլլալով Նահասը (Նախապէս՝ փաշա):

Լոնտոնի մէջ համբերութեամբ կը հետեւին անցուդարձին, ելք մը գտնելու համար Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան մասին: Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, Անգլիա, Ֆրանսա, Հարաւ. Ափրիկէ, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա եւ Թուրքիա Կիպրոսի մէջ պիտի հաստատեն Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան կեդրոնը, եթէ Եգիպտոս չուզէ մասնակցիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ծերակոյտը, որ կը բաղկանայ հարուստ կալուածատէրներէ, նախկին դեսպաններէ, վարչապետներէ եւ զօրավարներէ, դժկամակութիւն կը ցուցնէ, վաւերացնելու համար Ղաւամ Սալթանէի ստացուածքներուն բռնագրաւումը: Օրինագծին երկրորդ ընթերցումը կատարուած ատեն, 26 ծերակուտականներէն միայն երեքը ոտքի ելան, իբրեւ հաւանութեան նշան: Օրինագիծը յատուկ յանձնախումբին յղուեցաւ, քննուելու համար: Անհրաժեշտ է երեք ընթերցում,

որպէսզի օրէնք դառնայ:— Անկախ շաբաթաթերթ մը, «Տինեա» , կը գրէ թէ Ղաւամ Սալթանէ պահուըտած է Թէհրանի մէջ, ծերակուտականի մը տունը, բայց կառավարութիւնը չուզեր ձերբակալել: Վարչապետը հերքեց այս տեղեկութիւնը:— Շահին քոյրը, իշխանուհի Աշրաֆ, Փարիզ հասաւ: Կ'ըսուի թէ իր գոյքերու 70 պայուսակներէն հազիւ տասնեակ մը կրցած է միասին բերել :

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից օդանաւերը երկու անգամ յարձակեցան հիւսիսային շրջանի մայրաքաղաքին վրայ, հարիւրաւոր կալոն նափալմ եւ զօրաւոր պայթուցիկներ թափելով զինուորական կեդրոններուն մէջ: Բոցերը մինչեւ երկինք կը բարձրանային :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ալ որոշեց ջնջել «պէյ» եւ «փաշա» տիտղոսները, հետեւելով Եգիպտոսի օրինակին:

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, Էթլի, ճառ մը խօսելով աշխատաւորական համագումարին մէջ, Սթալինի համայնավարութիւնը կոչեց «Սըխալ հասկցուած մարքսականութիւն մը՝ ծեփուած՝ Ռուսիոյ ցարերու բռնատիրական ժառանգութեան վրայ »:

«ԿԱՐՄԻՐ ԱՒԱԳԵՐԷՑԸ» նոր քարոզ մը խօսեցաւ Քէնթրպրիի մայր եկեղեցիին մէջ, փառաբանելով Չինաստանի համայնավարները: Երեսուն հաւատացեալներ ձգեցին գացին, ձայնասփիւռ գործիքն ալ խանգարուեցաւ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Զախարիատիս եւ ուրիշ 46 ականաւոր դէմքեր դատարան հրաւիրուեցան, իբրեւ դաւաճան: Բոլորն ալ բոլշեւիկեան երկիրներ ապաստանած են :

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար :

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիմպիական մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեղի պիտի ունենայ վարչութեան յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողքներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ :

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով . —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Ց. Չէրչեան , 16 Rue Nouvelle .
ԱՆԻԷՌ .— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ .— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ .— Ե. Աստանալեան, 48 rue Défense .
ՇԱՒԻԼ .— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ .— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ .— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎՐԻՊԱԿ .— Կիրակի օրուան թիւին մէջ Զարեհ Որբունիի քերթուածներ սրբագրել հետեւեալ կերպով: — Ուրախութիւն քերթուածին վերջին տողը կարդալ. —

Անշէջ կանթեղին՝ աչքերս ալ սեւեռ ... :

Տէ՛ր, դեռ ազատ եմ քերթուածին վերջին երկու տողերը կարդալ : —

Ու խորը տիրէ հոգւոյս սեմէն ներս,
Անսասանի պէս՝ անզօր եւ անկամ ...:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ .— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9 12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme;Paris(13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 7 AOUT 1952 Հինգշաբթի 7 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6833–Նոր շրջան թիւ 2244

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՏՈՒԻԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԷՆ

Ամառնային արձակուրդները ամէն տարի տեղափոխութիւններ կատարել կու տան ինչպէս տեղացիներուն, նոյնպէս մեր տարագիր բազմութեանց :

Բախտաւորները շատոնց կը վայելէին այդ առաւելութիւնը, իսկ աշխատաւորները մեծ մասով այդ իրաւունքը ստացան 1936ին, երբ կը հաստատուէր վճարովի արձակուրդի օրէնքը:

Առաջին տարիներուն կարեւոր թիւ մը չէին կազմեր այն հայ աշխատաւորները որ կ'օգտուէին այս իրաւունքէն:

Տարիներու ընթացքին, հետզհետէ բազմապատկուեցաւ անոնց համրանքը: Եւ այսօր ամէնէն համեստ բանուորն ալ կրնայ ազատ օդ շնչել գոնէ տասնըհինգ օր, իր նախընտրած վայրին մէջ:

Արդարեւ, շարժումը կը ծաւալի տարուէ տարի: Միայն «Յառաջ»ի բաժանորդներուն հասցէներու փոփոխութիւնները կ'ապացուցանեն թէ արձակուրդի սովորութիւնը արմատ ձգած է նաեւ մեր մէջ :

Աւելորդ պիտի ըլլար բացատրել այս տարրական իրաւունքին առաւելութիւնները: Մանաւանդ աշխատաւոր բազմութեանց համար, որոնք ընդհանրապէս կը տքնին վատառողջ հաստատութեանց եւ խեղճուկ սենեակներու մէջ :

Այս օրուան առիթներուն վրայ, տարեկան արձակուրդը ոչ միայն մարմնական հանգիստ կը պարգեւէ, այլ եւ կը բարձրացնէ բարոյական կորովը:

Երբ մարմինը կը կազդուրուի, անշուշտ միտքն ալ կը [illegible]: [illegible]

Եւ յետոյ, որքա՜ն քաղցր յիշատակներ կ'ար[illegible] ու դաշտը: Գետերն ու ծովերը: [illegible]

Ուրիշ Թանկագին առաւելութիւն մը եւս կը ներկայացնէ ամառնային արձակուրդը :

Որքան գիտենք, մեր աշխատաւորները մեծ մասով իրենց արձակուրդը կ'անցընեն հայաշատ շրջաններու մէջ: Ամբողջ ընտանիքներ կամ ընկերային խումբեր այս կամ այն քաղաքը, գիւղը, ծովափը կ'այցելեն փոխն ի փոխ: Երբեմն ամբողջ խումբեր տեղափոխուած կ'ըլլան մէկ շրջանէն միւսը:

Բարեբեր են այս հանդիպումները, շատ մը տեսակէտներով:

Նախ՝ կ'ամրապնդուին հայրենակցական, հոգեկան կապերը՝ համրանքէ համրանք: Երբեմն ալ գաղութէ գաղութ :

Յետոյ, տեսակ մը ուսումնասիրութիւն կը կատարուի փոխադարձաբար: Մէկը միւսէն կ'օգտուի, բան մը կը սորվի, անհատական թէ հանրային գործունէութեան տեսակէտով :

Այսպէս, համրանք մը իր մէկ առաւելութիւնը կը բացատրէ կամ կ'անդրադառնայ թերութեան մը: Եւ փոխադարձաբար.

Մասնաւորապէս մեր ընկերներուն համար բացառիկ պատեհութիւն մըն է ամառնային արձակուրդը, մտերմական աւուլիներ կատարելու համար: Առանց խանգարելու իրենց հանգիստը :

Հայր. Միութեանց անդամներն ալ այլապէս կրնան օգտուիլ, քիչ մը աւելի ընդլայնելով իրենց հորիզոնը :

Լիոնի կամ Վալանսի Խարբերդցին Մարսէյլ կ'երթայ եւ անձնապէս կը ստուգէ թէ ինչպէս համեստ Քղեցին կ'օգնէ հայերէնի դասընթացքներուն, սանեա՛ որդեգրելով :

Այսպէս նաեւ միւս Հայրենակցականները : Նախանձախնդրութիւն մը կը ծնի փոխադարձաբար:

Եւ երբ աշնան իրենց տեղերը վերադառնան մարմնապէս եւ հոգեպէս կազդուրուած, ոչ միայն իրենց աչքերը կը բացուին, այլ եւ շատ մը թերիմացութիւններ կը հարթուին:

Պիտի Թելադրէինք որ քիչ մըն ալ այս ուղղութեամբ մտածէին աշխատաւոր ընկերները եւ քաղաքացիները :

Փոխադարձաբար օգտուիլ՝ կը նշանակէ կրկնապէս վայելել արձակուրդի արդար իրաւունքը:

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Երեքշաբթի գիշեր ազգային ասուլիս մը տեղի ունեցաւ Գ. Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանին մէջ, ողջերթի մը առթիւ որ սարքուած էր ի պատիւ պրոֆ. Մանասէ Սեւակի :

Հայ քիմիագէտը այս առթիւ անգամ մը եւս պարզեց Յուլիս 29ի բանախօսութեան հիմնական միտքերը, — Համերաշխութիւն եւ ընդհանուր ղեկավարութիւն մը հաստատել: Զարկ տալ ազգային մշակոյթին եւ նոր սերունդին փրկութեան : Մարդ հասցնել եւն. :

Յարգելի դասախօսը միեւնոյն ատեն կարեւոր դեր մը կը վերապահէ Փարիզի, վերջ տալու համար ... ամերիկահայ պառակտումին:

Ունկնդիրները, որոնք մասնաւորապէս հրաւիրուած էին իբրեւ ներկայացուցիչներ մամուլի եւ կարգ մը Միութեանց, զանազան տեսակէտներ յայտնեցին, առաջադրուած խնդիրներու մասին :

Հայ գիտնականին ծրագիրը կը պարունակէ կէտեր որոնք տարիներէ ի վեր կ'արծարծուին: Կան հարցեր ալ որոնք աւելի շատ բաղձանքներ են կամ ժամանակի կը կարօտին :

Ամբողջ անցուդարձին մէջ, նշանակալից պարագան այն է որ ամէնքն ալ ժամանակը եկած կը նկատեն «բան մը փորձելու», ի խնդիր համազգային գործակցութեան :

Արդար պահանջ, բայց ի՞նչպէս :

Որ եւ է ձեռնարկի յաջողութեան համար տարրական պայման է որ բա՛ն մը փոխուի միտքերու եւ բարքերու մէջ: Այս ափերէն մինչեւ Ամերիկա:

Կա՞յ որ եւ է բարենշան երեւոյթ, այդ ուղղութեամբ.

[illegible] Թերեւս [illegible] մեր [illegible] ամառնային արձակուրդներէն ետք.

Մանաւանդ եթէ « [illegible] » [illegible] դասը վերջնապէս հասարակական տեսակէտ մը ունենայ տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին :

ՎԱՀԷ

Ֆրանսայի ներքին կեանքը

Ֆրանքը ծանր անկում մը կրեց այսօր : Ոսկին եւ օտար դրամները բարձրացան սեւ շուկային մէջ: Թղթադրամ տոլարը 404էն 408ի բարձրացաւ (օրինական գինը 350 ֆրանք է): Նաբոլէոնը 3980էն բարձրացաւ 3990 ֆրանքի: Մէկ շաբթի առաջ կ'արժէր 3850: Քսան տոլարնոցը (ոսկի) 19.200էն բարձրացաւ 19.360ի, ձոյլ ոսկին 506.000-էն 516 հազարի: Մէկ շաբաթ առաջ 20 տոլարնոցը կ'արժէր 18.360, ձոյլ ոսկին 497.000 ֆրանք :

Զանազան պատճառներու կը վերագրուի ֆրանքին անկումը, ինչպէս բացատրած էինք երէկ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը նոր դժուարութեանց մատնուած է: Օրուան հոգերէն մէկն է պաճարախտին ծաւալումը, ինչ որ կը նուազեցնէ մեծաքանակի վաճառումը: Մրգավաճառները միշտ կ'ընդդիմանան կառավարութեան սահմանած գիներուն: Շատերը բարձրացուցած են գիները, հակառակ դրուած արգելքին:

Գինին առատ պիտի ըլլայ այս տարի, խաղողի բերքէն դատելով: Հարաւ. Ֆրանսայի այգետէրերը կառավարութեան դիմեցին որպէսզի ալքոլի վերածէ մեծ քանակութեամբ գինի, պահելու համար գիները : Բայց մասնագէտներ գիտել կու տան թէ երբ կառավարութիւնը կը հրամայէ գինին ալքոլի վերածել, թէ այգետէրերը եւ թէ կառավարութիւնը դրամ կը կորսնցնեն :

× Ցորենի խնդիրն ալ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Արտադրիչներու ընկերակցութեան վարչական խորհուրդը դժգոհ մնալով կառավարութեան սահմանած գինէն, որոշեց պետական խորհուրդին դիմել: Անկէ դատ կը պահանջէ անմիջապէս ճարտարարուեստական արտադրութեանց գիներն ալ իջեցնել նոյն համեմատութեամբ : Յետոյ կը յայտնէ թէ այլեւս վստահութիւն չունի հողագործական կազմակերպութեանց վրայ : Կը պահանջէ անմիջապէս միտի հրաւիրել խորհրդարանը, գիները վերաքննելու համար: Որոշուած է հրահանգել հողագործներուն որ ցորեն կերցնեն

78 ՔԱՂԱՔՆԵՐ ՊԻՏԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԻՆ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգաժողովին հրամանատարութիւնը Գչ. օր ազդարարեց Հիւս. Քորէայի հրամանատարութեան թէ պիտի ռմբակոծէն 78 քաղաքներ եւ աւաններ, իբրեւ զինուորական նշանակէտներ : Հետեւաբար, պէտք է այլուր փոխադրել բնակիչները :

Այս ազդարարութիւնը հաղորդուեցաւ թռուցիկներով եւ անթելով: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Դաշնակիցները վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին աւելի քան 1.500.000 թռուցիկներ թափած են սաւառնակներով, որպէսզի նշանակուած քաղաքներու բնակիչներ հեռանան, աւելորդ կորուստներ չկրելու համար: Այս յանդուգն ձեռնարկը նախապէս ծանուցանելով, Դաշնակիցները կ'ուզեն հերքել համայնավարներու այն մեղադրանքը թէ «բարբարոսաբար կը ջարդուին կիները եւ մանուկները»: Մասնագէտներ կը հաւաստեն թէ ահարկու գերազանցութիւն մը կը ներկայացնեն ՄԱԿի օդանաւային ուժերը :

Անցեալ գիշեր 50 թեթեւ ռմբաձիգներ կատարեցին առաջին յարձակումը, իբրեւ գործնական ազդարարութիւն: Ծովային օդանաւերն ալ միացան յարձակման, կրակ տեղալով Եոնանի զինակայաններուն եւ մթերանոցներուն վրայ: Առնուազն 100 շէնքեր բռնկեցան եւ 80ը ամբողջովին քանդուեցան :

Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կարմիրները զօրացուցած են իրենց ծովեզերեայ պաշտպանութիւնները: Տասնըմէկ դաշնակից մարտանաւեր զարնուած են վերջին ինը ամիսներու ընթացքին :

Բարենշան երեւոյթներ Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտոսի կառավարութիւնը Օգոստոս 5ին հրամանագիր մը հրատարակեց, պետութեան փոխանցելով Ֆարուքի ամբողջ ստացուածքը: Իրագէտներ հարիւր միլիոն սթերլին կը հաշուեն գինը (295 միլիոն տոլար): Թերթերը առասպելական [illegible] կը պատմեն այս հարստութեանց մասին. Նոյն իսկ պետական [illegible] չեն գիտեր [illegible] հաշիւր եւ կը [illegible] [illegible] ընտանիքին, նշանակութեան մը յանգելու համար :

× Գահիրէի անգլ. դեսպանը հինգերորդ անգամ տեսակցեցաւ Ալի Մահեր փաշայի հետ, Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան մասին: Թերթերը բարենշան կը համարեն երկու որոշումներ. — 1. «Վաֆտ» կուսակցութեան շարքերէն վտարուեցան 12 անդամներ, որոնց մէջ կան թունդ հակառակորդներ Անգլիոյ. — 2. Կառավարութիւնը օրէնք մը հրատարակեց, որ կը հրաւիրէ բոլոր Եգիպտացիները պարզել իրենց հարստութեանց աղբիւրները, սկսելով 1939էն: Իրագէկներ կը հաւատան թէ երբ օրէնքը լիովին գործադրուի, կրնան ձերբակալուիլ բազմաթիւ պետական պաշտօնեաներ : «Վաֆտ»է վտարուած անդամներուն մէջ կը գտնուի Ապտէլ Լաթիֆ Մահմուտ, որուն համար կ'ըսեն թէ յանցանքներ գործած է բամպակի գործառնութեանց ատեն, երբ նախարար էր: Կան նաեւ երկու նախկին նախարարներ եւս. Համիտ Սաքի եւ Հիւսէյին Կինտի :

[illegible]

արջառին եւ պետական տուրքերը վճարեն միայն 85 առ հարիւր :

× Պաճարախտի մասին (բերնի ուռեցք) հրատարակուած տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ 30 գիւղախումբեր վարակուած են հիւսիսային շրջանին մէջ որ մինչեւ հիմա չէր վնասուած:

× Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Գ. Փլեւէն կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Լորիանի մէջ, երբ նոր մարտանաւ մը ծովը կ'իջեցնէին: Այս առթիւ ամերիկեան վարկերու կրճատման մասին ալ խօսելով, ըսաւ թէ Ֆրանսայի պահանջած դումարը մաս կը կազմէ փոխադարձ օգնութեան: «Ամերիկացի քաղաքագէտները շատ լաւ գիտեն այս պարագան: Մենք համոզուած ենք թէ խորապէս քննելով խնդիրը պիտի խոստովանին թէ մենք նեղ [illegible] չենք, այլ կ'ուզենք իրագործել հաւաքաբար որոշուած նպատակները, յանուն Եւրոպայի ապահովութեան եւ խաղաղութեան: Մենք պիտի չհանդուրժենք որ մեր [illegible] գործակցութեան դատապարտուին »:

× Պառտոյի շրջանին 228 քաղաքապետներէն 128ը գործադուլ յայտարարեցին, նկատելով որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք չառներ գինիներու գիները բարձրացնելու համար :

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գ.

Կենտկոմի երկու քարտուղարները եւ բաժիններու երկու ղեկավարիչներն ու նաեւ բարձրաստիճան միւս պաշտօնատարները (նախարար, ընդհ. դատախազ եւայլն) տապալելով, չէին կրնար իրենց հետ քաշ չտալ Կենտկոմի առաջին քարտուղարը՝ Կ. Ն. Ձարկվիանին: Բայց, ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ յօդուածին մէջ, առաջին քարտուղարի փոփոխութիւնը կը կատարուի միայն ծայրայեղ պարագաներուն, քանի որ ան կը հանդիսանայ տեսակ մը մարմնացումն ու խորհրդանիշը բոլշեւիկեան պետականութեան եւ միաժամանակ իրական տէրը բարձրագոյն իշխանութեան:

Այս կարգի լայն իրաւունքներն ու լիազօրութիւնները կը դնեն նաեւ մեծ պատասխանատուութիւններ առաջին քարտուղարի վրայ: Կ. Ձարկվիանին, վերջին հաշուով, ինքն է որ կ'ընտրէ իր անմիջական աշխատակիցները՝ ապա ուրեմն պատասխանատու եւ երաշխաւոր է անոնց համար: Ան է որ կը հսկէ կառավարութեան գործունէութիւնը, հետեւաբար պատասխանատու է ատոր համար: Հաստատուած վարչակարգի առաւելութիւնները անոր կը վերագրուին, որով ան կը կրէ նաեւ պատասխանատուութիւն այդ վարչակարգի թերութիւններու համար: Եթէ «հակապետական արարքներով», կ'ամբաստանուի Բարամիա մը, որ Ձարկվիանիի առաջին օգնականն ու գործակիցն է եղած, ատիկա չի կրնար չանդրադառնալ Ձարկվիանիի վարկին վրայ: Եւ, ինչպէս գրած էինք, վերջի վերջոյ մաքրագործումներու ալիքը կը հասնի մինչեւ Վրաստանի առաջին քարտուղարը: Այդ փորձողութիւնը, որ տեսակ մը պետական հաքուածի հանգամանք ունի, կը կատարուի Մոսկուայի միջոցով: Արդէն հանրապետութիւններու կենտկոմներու եւ Ռ. Միութեան մարզկոմներու առաջին քարտուղարները կը նշանակուին համամիութենական կուս. Կենտկոմի Կազմբիւրոյի կողմէ, որով այս վերջինիս միջոցով միայն կրնան հեռացուիլ: Ձարկվիանիի հարցին լուծումը կախուած էր Մալենկովէն, բայց եթէ Բերիան ուղարկուեր է Թիֆլիս, պատճառը այն է որ ան Վրացի է: 1937 — 38 թ. թ. մեծ կոտորածներու ժամանակ ալ Հայաստան ուղարկուեցաւ Միկոյեան «մաքրագործումներ»ու յղացներու համար:

Լ. Բերիան Թիֆլիս կուգայ 1952 Ապրիլի բակիզբին, կ'որոշէ «ազատել» Ձարկվիանին Կենտկոմի առաջին քարտուղարութենէն եւ այնուհետեւ, կը գումարէ Կենտկոմի պլէնումը ձեւակերպելու համար իր կողմէ տրուած որոշումը: «Զարեա Վոստոկա»ի մէջ Ապրիլ 3ին տպագրուած «ինֆորմացիոն հաղորդագրութիւնը» կը բաղկանայ հետեւեալ երկտողէն.— «Պլենումը որոշեց ազատել Կ. Ն. Ձարկվիանին Կենտկոմի առաջին քարտուղարի պարտականութիւններէն եւ անոր տեղ ընտրեց Ա. Ի. Մգելաձէն»:

Այս կարճ զեկոյցէն անկարելի է հասկնալ թէ ինչո՞ւ ազատուեր է Ա. քարտուղարը իր պաշտօնէն եւ կամ թէ ի՞նչ է ստոյգ իմաստը «ազատել» բառի: Արդեօք Ձարկվիանին չնորհազրկուե՞ր է: Կասկած չկայ որ այս վերջինը տեղի ունեցեր է, միայն թէ զեկոյցը չի ուզեր պարզ կերպով յայտնել ատիկա:

Աւելի բան Ձարկվիանիի մասին չըսեր նաեւ անոր մասին տրուած երկրորդ որոշումը: Ձարկվիանին Կենտկոմի Ա. քարտուղարութենէն զատ, նաեւ անդամ ընտրուած է եղեր Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան: Արդ, ժողովը Ապրիլ 5—6ին որոշեր է «ազատել» Ձարկվիանին անդամութեան իր պարտականութիւններէն, «Վրաստանէն մեկնելու պատճառով»: Ուրեմն երկրի առաջին իշխանաւորը 14 տարի պահակալելէ ետք, ոչ միայն «ազատուեր է» իր պաշտօններէն, այլեւ հեռացուեր է Վրաստանէն: Տարակոյս չկայ որ չնորհազրկում տեղի ունեցեր է:

Աւոր ապացոյցը կը գտնենք «Զարեա Վոստոկա»ի այն թիւերուն մէջ որ լոյս տեսեր են Ապրիլի 1—2ին տեղի ունեցած պլենումէն ետք: Մինչ այդ թուականը, երբ Ձարկվիանին դեռ իր պաշտօնի գլուխն էր, կուսակց. Կենտկոմի ղեկավարութեան դէմ յարձակումներ չէին ըլլար մամուլին մէջ: Կը քննադատուէին այս կամ պաշտօնեաները, ոմանք բարձրաստիճան, բայց երբեք Կենտկոմի ղեկավարութիւնը: Ձարկվիանիի անկումէն ետք կը սկսին բացէ ի բաց խօսիլ Կենտկոմի սխալներու մասին:

Ապրիլ 17ին Թիֆլիս քաղաքի կուսակց. խորհրդաժողովին մէջ նորընտիր քարտուղար Ձեդգինիձէն, քննադատելով իր նախորդի՝ Ձարկվիանիի գլխաւորած կոմիտէի գործունէութիւնը, կ'ըսէ թէ անոր «ղեկավարները վարակուած էին Վրաստանի Կենտկոմի ղեկավարութեան գործունէութեան արատաւոր ոճէն»: Կենտկոմի նախկին ղեկավարութեան դէմ խիստ յարձակումներ կը գործէ նոյն ժողովին մէջ նաեւ Ձարկվիանիի յաջորդը՝ Կենտկոմի նորընտիր քարտուղար Ա. Մգելաձէն»: Այդ ղեկավարութիւնը աչալրջութեան թուլացման հետեւանքով, կ'ըսէ Մգելաձէն, թշնամական տարրերը կրցեր են ներս մտնել ղեկավարութեան մէջ եւ վնասեր են մեր գործին եւ Վրաց ժողովուրդին»: Մգելաձէի այս ելոյթէն խրախուսուած, «Զարեա Վոստոկա»ի նոր խմբագիրը (փոխուեր է նաեւ այս պաշտօնաթերթին խմբագրական կազմը) յաջորդ օրուան թիւին մէջ կը գրէ թէ Կենտկոմի նախկին ղեկավարութիւնը թոյլ տուեր է «կոպիտ օրինազանցութիւններ» եւ «լուրջ թերութիւններ», թէ ոչ միայն «ծածկեր է այս սխալները, այլեւ խստօրէն պատժեր է անոնք որ, համարձակեր են քննադատել գործուած սխալները»:

Եթէ բուն ղեկավարութիւնը կը մարմնացնէ Կենտկոմի Ա. քարտուղարը եւ մասամբ նաեւ անոր օգնականներն ու Բիւրոյի անդամները, ապա անոր կողքին կան նաեւ պետական երկու մարմիններ, որոնց կազմի մէջ կը մտնեն կոմկուսի վարիչդէմքերը: Այդ մարմիններն են Գեր. Խորհուրդի նախագահութիւնը եւ նախարարներու խորհուրդը (կառավարութիւնը): Մաքրագործումի ալիքը սրբեր – տարեր է նաեւ այդ մարմիններու ղեկավարները:

Ապրիլ 5—6ին գումարուած Գերագոյն Խորհուրդը «ազատեր է» իր պարտականութիւններէն Պրէզիտիումի (Նախագահութեան) նախագահ՝ Վ. Բ. Գոգուան (Հայաստանի Մացակ Պապեանը), առանց յիշելու թէ ինչ եղած է Վրաստանի հանրապետութեան այս «նախագահը»: Իր պարտականութիւններէն ազատուեր է նաեւ վարչապետ (կառավարութեան նախագահ) Զ. Ն. Ձխուբիանիշվիլին, որ սակայն, նոր պաշտօն ստացեր է, ան կարգուեր է Գեր. Խորհուրդի պրէզիտիումի նախագահ: Նոր վարչապետ նշանակուեր է Զ. Ն. Կեցխովելի, որ նախապէս եղած էր Գեր. Խորհուրդի նախագահութեան նախագահ:

Վարչապետի պաշտօնանկութեան հետ միաժամանակ մեծ փոփոխութիւններ կատարուեր են նախարարներու խորհրդի կազմի մէջ: Կարգ մը նախարարներ վտարուեր, «ազատուեր» կամ «արձակուեր են» իրենց պաշտօններէն, ինչպէս դատական նախարարը (վտարուեր է), առեւտրի, ելեւմտից, տեղական արդիւնաբերութեան պետական վերահսկողութեան, ներքին գործերու, պետական ապահովութեան, կոմունալ (համայնական) տնտեսութեան, սննդի արդիւնաբերութեան եւայլն: Ոմանք պարզապէս փոխեր են նախարարական իրենց պաշտօնը եւ անցեր են ուրիշ նախարարութեան գլուխ, մէկ քանին «ազատուեր են», առանց նոր պաշտօն ստանալու, իսկ ոմանք ալ հանուեր են իրենց պաշտօններէն, այսինքն չնորհազրկուեր են:

Ձանացինք տալ պատկերը այն մաքրագործումներու, որոնք տեղի ունեցեր են իշխանութեան բարձրագոյն մարմիններու մէջ: Իջնենք այժմ աստղուխի աստիճաններէն դէպի վար եւ տեսնենք թէ հոն ինչ կատարուած է:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Դառն չափազանցութիւններ

Ընթերցողները դառնութեամբ կարդացին Գրիգոր Արծրունիի կծու տողերը հայ ժողովուրդի մասին, Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեան, «Դառն ճշմարտութիւններ» խորագրով յօդուածաշարքին մէջ (Յառաջ, 29 Յուլիս): Անգամ մը եւս կարդացէք.—

«Գուցէ, աշխարհիս վրայ չկայ ուրիշ մի այնպիսի ազգ, որ Հայի պէս զուրկ լինէր իտէալներից, նրա չափ խրված լինէր կոպիտ նիւթապաշտութեան մէջ. Հայի համար չկան վերացական գաղափարներ, բարոյական իտէալներ...: Հայը ամէն բանի վրայ նայում է փող վաստկելու հայեացքից...: Հայը արհամարհում է իր ազգային, իր մայրենի լեզուն միմիայն այն պատճառով, որ նրանով հաց չէ կարելի ճարել...: Հայը չունի բարոյական բարձր գաղափարներ, նա ամէն բանի վրայ նայում է առեւտրական կէտից, նա իր մայրենի լեզուի վրայ էլ նայում է ինչպէս մի ապրանքի վրայ»... եւայլն:

Եթէ այս խօսքերը ստորագրուած ըլլային օտարի մը գրչի տակ, անտարակոյս, անհատապէս թէ ազգովին պիտի ընդվզէինք, մէջն ըլլալով Հ. Սահակ վարդապետը, եւ հրապարակաւ մեր բողոքը պիտի յայտնէինք: Տարակոյս չկայ թէ Գրիգոր Արծրունի խորապէս ազդուելով կարգ մը ազգակիցներու մոլեգին նիւթապաշտութենէն, ընդհանրացուցած է զանազան երեւոյթներ: Այսօր ալ օտար ափերուն վրայ, որքան բազմաթիւ են մայրենի լեզուին ու մշակոյթին հանդէպ անտարբերները, բայց արդար պիտի ըլլա՞ր մեր վճիռը, եթէ դատապարտէինք ամբողջ պանդուխտ Հայութիւնը: Անտարբերներու հետ, ուրիշ քանիներ, հակառակ ահագին դժուարութեանց, փորձութիւններու, կը պահեն սէրը իրենց լեզուին, ազգային աւանդութիւններուն, եւ կը ճգնին ու կը ջքնին իրենց զաւակներուն եւս ներշնչել նոյն սէրն ու յարգանքը: Իսկ հին ժամանակներուն, քանի՜ քանի՜ չքաւոր ծնողներ, կանգ առած են ազգային դպրոցներու դռներուն առջեւ եւ խնդրած, պաղատած որ իրենց զաւակներըընդունին ձրի կամ վերջապէս, կարելի է եղածին չափ զեղչեալ գինով: Աւելի ընդլայնելով հարցը, կրնայինք յիշել բազմաթիւ դրուագներ, ուր հայ ժողովուրդը ցոյց է տուած, ամէնէն եղերական, ճակատագրական պահերուն իսկ, մեծ զգացումներ, արհամարհելով նիւթականն ու գործնականը:

Իսկ այն ստուարաթիւ ուսուցիչները, բանաստեղծներն ու արուեստագէտնե՞րը որոնք մինչեւ վերջին բոպէն, մնացին պատնէշին վրայ, ու մահը կատարեալ թշուառութեան մէջ, պարզապէս ի սէր ազգային մշակոյթին:

Կայ նաեւ տարօրինակ կէտ մը, որ արդիւնք է մեր չափազանցեալ օտարամոլութեան: Սովորութիւն ենք դարձուցած մենք մեզ ստորադնահատելու, անտեսելով ակներեւ ճշմարտութիւններ: Մանաւանդ Հայուն եւ Հրեային բաղդատութեան ժամանակ, եօթը երկինքները կը բարձրացնենք Հրեաներու իբերօղնութեան ոգին, անոնց բոլորովին հակառակ գծին վրայ դնելով մեզ: Մխիթարեան վարդապետը հոդ եւս սխալ եզրակացութեան մը կը յանգի, իր չատ մը գեղեցիկ, իրաւացի եւ օրինակելի ճշմարտութիւններէն, յորդորներէն եւ թելադրանքներէն վերջ: Ապշած մնացի, կ'ըսէ, երբ վարժարանին վերանորոգման ժամանակ, Ֆրանսացի հիւր մը կը հարցնէր թէ Հայերը կ'օգնե՞ն այս ծախքերուն, ինչպէս պիտի ընէին Հրեաները, այդպիսի պարագայի մը մէջ:

Արդա՞րեւ է արդեօք ձեր տրտունջը, երբ կ'ըսէք թէ, Ֆրանսահայութիւնը, մասնաւորապէս Փարիզի գաղութը պարտաւոր էր օժանդակել վարժարանին վերելքին ու բարգաւաճման, բայց թերացաւ: Այդ օրերուն երբ կատարուա՞ծ է հրապարակային դիմում ժողովուրդին մասնակցութեան համար ստիպողական ծախքերուն: Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ անտարբերութիւն վերագրել ամբողջ գաղութին:

Միթէ ամէն հարուստ Հրեայ վարժարան կամ սինակօկ չինած է:

Ուրիշ տեղ մը, յօդուածագիրը կ'ափսոսայ որ բազմաթիւ հայ մտաւորականներ կամ ազգային գործիչներ օտարի երդիքին տակ ի սպաս դրած են իրենց տաղանդը, որովհետեւ չենք գիտցած զնահատել զիրենք:

Արդա՞ր է այս դատաստանը: Եթէ Սարոյեան, Մայքըլ Արլէն եւ ուրիշ տաղանդներ դարձած են օտար գրական ծաղկաստանի մշակ, ի՞նչ մեղք ունի հայ ժողովուրդը: Փորձա՞ծ են անոնք նախ արտայայտուիլ կամ արդասաւորել իրենց մայրենի բարբառով կամ գիրով եւ յետոյ, յուսախաբութեան մը դիմաց, յաճախել օտարին այգին: Որքան որ գիտեմ ոչ: Ի պատմնեկութենէ, Սարոյեան, Մայքըլ Արլէն եւ միւսները ծակեցուցած են օտարի անդաստանը: Ինչո՞ւ ամէն յանցանք բեռցնել ժողովուրդին վրայ եւ ոչ պարզապէս անհատներու: Ուրեմն Րաֆֆի, Ահարոնեան եւս թող գրէին միայն ռուսերէն:

Ոչ սիրելի վարդապետ, հայրենասիրութեան, հայրենանուէրութեան բոցը երբ կը մնայ անշէջ հայ մտաւորականի սրտին խորը, ան յամառօրէն պիտի ծառայէ միայն հայկականութեան, եթէ նոյնիսկ հանդիպի ապերախտութեան եւ վարկաբեկումի: Հայերէնի, հայկ. մշակոյթին ծառայելու, զոհուելու պարտաւորութիւնը պէտք չէ տեղի տայ, նոյնիսկ անհատներու կողմէ դիմաւորուած պայքարով կամ հակառակութեամբ: Ձինուորը կը ծառայէ իր հայրենիքին, եթէ նոյնիսկ յանդիմանուի իր մեծաւորներէն: Կարծեմ կրկնել հասկցնել միտքս: Հայրենիքը ամէն բանէ վեր, նաեւ մայրենիքը ամէն բանէ վեր:

Բազմավաստակ Մխիթարեանը իր յօդուածաշարքը կը վերջացնէ մատնանշելով բուն վէրքը նոր սերունդի այլասերումը. Բացարձակապէս համամիտ ենք իրեն, երբ կ'ըսէ թէ չարթուն կէս օրուան ծաղկոցներու դասաւանդութիւններ անբաւարար են հայ մանուկին կամ պատանիին սորվեցնելու հայերէնը: Ովկիանոսին մէջ կաթիլ մը ջուրի կը նմանի այս: Եւ տեսակ մը հրաւէր կ'ուղղէ որ ծնողք իրենց զաւակները ուղարկեն Սեւրի վարժարանը: Հոս եւս փակագիծ մը: Որքան ծնողքներ կը փափաքին այսօր իրենց զաւակները դնել այդ բարձրագոյն վարժարանին մէջ, բայց հնարաւորութիւն չունին, իբրեւ աշխատաւորներ կամ համեստ առեւտրականներ: Պահանջուած տարեթոշակը վճարելու համար անոնք պիտի հարկադրուին տարուան տասներկու ամիսներուն առնուազն կէսը ծոմապահութեամբ անցրնել: Քանի որ ալեւոր տնօրէնը առիթը կը ներկայացնէ, կարելի չէ՞ արդեօք որ վարժարանի տեսչութիւնը

Խաժակի վերջին ճառը

... Տարաթ մը չանցած, հրաման եկաւ, որ Տոքթ. Տաղաւարեան, Ակնունի, Խաժակ, Սարգիս Մինասեան, Ռ. Զարդարեան, Ց. Ճիհանկիւլեան՝ Տիգրանակերտ երթան դատուելու :

Այս լուրը մեզ ամէնքս վերջին ծայր յուսահատութեան մատնեց: Դէպքերը երթալով աւելի իրական կը դառնային :

Մութը կոխեց: Ամէնքս ժողուեցանք Մեծ Գաւուշի մէջ: Խաժակ նստեցաւ իր նախագահական սնտուկին վրայ եւ սկսաւ խօսիլ :

Վերջին ճառն էր որ կ'արտասանէր, վերջին անգամ առիթ կ'ունենար իր ազնիւ գաղափարները յայտնելու եւ յոյս ներշնչելու իր դժբախտ ազգին, զոր այնչափ կը սիրէր եւ որուն համար մեծապէս տառապած էր:

Խաժակ, ըստ իր սովորութեան, իր ճառին մէջ պատմութիւն մը պատմեց ու ըսաւ.

— « Ռուս իշխաններէն մին ձմեռ ատեն սահնակով կը ճամբորդէր: Ճամբան ձիւն ու փոթորիկը սկսան եւ քիչ ետք անօթի գայլերը շրջապատեցին սահնակը :

Ռուս իշխանը վերջին ծայր յուզումի մատնուելով, կառապանին կը պոռար.

— Ի՞նչ պիտի ընենք, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը :

Սահնակապանը, առանց ետեւ նայելու, կամ վախի նշաններ ցոյց տալու, կը պատասխանէր.

— Նիչեւօ (ոչինչ, բան մը չէ):

Եւ կը քշէր սահնակը :

Գայլերը երթալով շատցան, եւ աւելի յանդուգն դառնալով հասան սահնակին ետեւէն:

Իշխանին վախերը սաստկանալով սկսաւ գոչել.

— Ա՛յ մարդ, չե՞ս տեսներ, այս գազաններուն ձեռքէն ի՞նչպէս պիտի ազատինք :

Սահնակապանը, նոյն պաղարիւնով նորէն կը մրլտար.

— Նիչեւօ:

Եւ սահնակը կը քշէր եռանդով :

Գայլերը կը կատղին եւ սահնակին վրայ կը յարձակին: Իշխանին մաղձոտ մին գայլերուն ձեռքը կ'իյնայ, որոնք պատառ պատառ կ'ընեն զայն եւ կը լափեն, բայց սահնակը կը շարունակէ իր ճամբան, առանց վարանելու եւ կանգ առնելու, մինչեւ որ գիւղ մը կը հասնին եւ կ'ազատին:

Եւ, իր կարգին, «Նիչեւօ» արտասանեց Գարեգին Խաժակ՝ [illegible] ու [illegible], եւ շարունակեց.

« Գիտեմ թէ ոսկայի գազաններով շրջապատուած ենք, մենք շատեր պիտի իյնանք անոնց ձիրաններուն մէջ, շատեր պիտի պատառոտուին վայրենի ակռաներով, բայց «նիչեւօ, յառա՜ջ :

«Ազգը պիտի քալէ ազատութեան ճամբուն վրայէն, պիտի երթայ անդադար, առանց ետ դառնալու, եւ ես, վստահ եմ թէ պիտի հասնի ազատութեան եւ խաղաղութեան կայանը, ճիշդ այն նպատակին, որուն համար մենք շատերը զոհուեցան եւ պիտի զոհուինք մենք ալ»:

ՏՈՔԹ. Ա. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

գերագոյն ճիգով մը, գիշերօթիկ աշակերտներու թիւին չափ իր մէջ ընդունէր ցերեկեայ աշակերտներ, ինչ որ տասնապատիկ նուազ սուղ կ'ըլլայ, հետեւաբար մատչելի՝ միջոցիչեայ դասակարգին: Այս ձեւով հայ գիրը եւ Հայոց պատմութիւնը, եթէ ոչ կատարեալ, գէթ մասնակի յաղթանակ մը տարած կ'ըլլան, արտայնդիչ երեւոյթով՝ նոր սերունդի սպառնացող այլասերման վտանգին դէմ :

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ...

Եւրոպայի պաշտպանութեան դաշնագրի եւ Գերմանիոյ զինուորական մասնակցութեան մասին, արեւմտեան Գերմանիոյ Խորհրդարանի վերջին վիճաբանութեանց առթիւ, աղէտեալներու, վեթերաններու եւն., տասը միութիւններ հետեւեալ բանաձեւը յղեցին վարչապետ Ադէնաուըրի եւ պաշտպանութեան նախարարին.—

Կարելի չէ պահանջել ոեւէ գերման քաղաքացիէ որ նորէն համաձայնի ցորչափ « պատերազմի ոճրագործներու» հարցը գոհացուցիչ լուծում չէ ստացած :

Եթէ Գերմանիոյ զինուորագրութիւնը կատարուի նախ քան վերադարձը գերման զինուորին որ բանտարկուած կը մնայ հակառակ Մարդու Իրաւանց Պաշտպանութեան օրէնքին, գերման զինուորը ենթակայ պիտի ըլլայ ուրիշ ազգերու զինուորներու արհամարհանքին :

Այս տասը գերման միութեանց բանաձեւը քննուեցաւ վարչապետին եւ նախարարին կողմէ : Այս առթիւ որոշուեցաւ դաշնակիցներուն յանձնել 150 կալանաւորներու ցանկ մը, նախկին սպաներ կամ զինուորներ որոնց ազատման մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայէ Գերմանիոյ հանրային կարծիքը :

Այս ցանկին մէջ են մարէջալներ Մանշթայն, Քէսելրինկ եւ Լիսթ, զօրավարներ Հօթ եւ Ռայնիքէն :

Կառավարութիւնը, արդէն ստացած է դաշնակիցներու համաձայնութիւնը, կազմելու համար խառն յանձնաժողով մը, որ պիտի աշխատի ազատել պատերազմի ոճրագործները, երբ վաւերացուի հաշտութեան պայմանագիրը :

Ազգայնական եւ կառավարական շրջանակներու մէջ անբաւարար կը գտնեն այս զիջումը : Վերոյիշեալ տասը միութիւնները, ինչպէս եւ «առանց ժողովրդավար կուսակցութիւնը» ոչ թէ պատերազմի ոճրագործներու համար շնորհ կը խնդրեն, այլ առաջին դատավարութեան քննութիւնը, նախքան հաշտութեան պայմանագրին վաւերացումը :

Ցարդ Դաշնակիցները հակառակեցան այս առաջարկին: Ամերիկեան մարզպանը՝ իր մեկնումէն առաջ կը յայտարարէր.— «Եթէ կը կարծեն թէ ի գին գերման-եւրոդաշնակիցներու համաձայնութեամբ արեւմտեան պետութիւնները պիտի բանան պատերազմի ոճրագործներու բանտերը, պատասխանը «ոչ» է :

Գերման թերթերու համաձայն, Գերմանիոյ մէջ բանտարկուած են 620 պատերազմի ոճրագործներ, 301 Ֆրանսայի մէջ, 301 Պելճիոյ եւ Հոլանտայի մէջ 107, Եուկոսլաւիոյ մէջ՝ 46, Նորվեկիոյ մէջ 22, Տանըմարքայի մէջ 13, Իտալիոյ մէջ՝ երեք: Համագումար 1112 հոգի :

Գաղութէ գաղութ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆՆԵՐ Ցուցնատան իրենց այցելութեան առթիւ, անցեալ տարի ապրիլին, խոստացած էին իրենց կարելին ընել օգնելու համար յունահայ գաղութին: Կ'իմանանք թէ իրենց անձնական միջոցներով ղրկած են 3000 տոլար Միացեալ վարժարաններու 1951–52 շրջանի բացը գոցելու համար, 1000 տոլար Հ.Մ.Ը.Մ.ի, գումար մը որ ամէն տարի պիտի յատկացուի: Ասկէ զատ նուիրած են Կ. Խաչին ինքնաշարժ մը փոքրիկներու փոխադրութեան եւ Միութեան այլ պէտքերուն համար :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ցաւով կ'իմանանք թէ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ Սուրէն Սարոյեան, 84 տարեկան, մեռած է կարճատեւ հիւանդութենէ ետք : Անուանի առեւտրական էր, եւ հօրեղբայրը գրագէտ Ուիլեըմ Սարոյեանի: Հանգուցեալին դագաղը իրենց ուսերուն վրայ կրողներուն մէջ էին Ուիլեըմ Սարոյեան եւ Ճոն Մարտիկեան: Ծնած էր Պիթլիս եւ գաղթած է Մ. Նահանգներ 24 տարեկանին: Գործէն քաշուած էր 1937ին: Գործօն դեր կատարած է ՍՆՋԱյի կազմակերպութեան մէջ :

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Յուլիս 20, Կիրակի օր տեղի ունեցաւ նախկին Սամաթիացիներու Միութեան բացօթեայ հաւաքոյթը Եուպէլի դարաստանին մէջ, Սէն գետի գեղեցիկ ափերուն մօտ :

Նախկին թաղեցիներ եւ համակիրներ մեծ բազմութեամբ եկած էին հաճելի ժամեր անցընել ընտանեկան եւ ընկերային մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ :

Գեղարուեստական բաժնին մէջ տեղի ունեցան երգեր, արտասանութիւններ եւն.: Մեկնեցան զուարթ տրամադրութեամբ:

Վարչութիւնս իր խորին շնորհակալիքը կը յայտնէ Տիկին Լուիզ Ադամեանի որ իր անխոնջ գործունէութեամբ մեծապէս նպաստեց այս դաշտահաւաքոյթին յաջողութեան:

Վարչութիւն

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԿԱՐՏԱՆ.— Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գաղութիս երիտասարդներէն Գասպար Գասպարեան, զաւակը մեր բարեկամներէն Կ. Գասպարեանի, յաջողութեամբ աւարտած է էքսի երաժշտանոցը, ստանալով առաջին մրցանակը : Յաջողութիւն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ վարչութեան անդամներէն ընկեր Երուանդ Ցարութիւնեան 250 կտոր արժէքաւոր գիրքերէ բաղկացած իր գրադարանը նուիրած էր Փարիզի մասնաճիւղին :

Վարչութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելով, որոշեց այդ գիրքերը նոյնութեամբ փոխանցել Պէյրութի Փալանճեան Ճեմարանին :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (19)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՏԱՔ ԲԱՆԱՎԷՃ ՄԸ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՆԵՐ ՂՐԿԵԼՈՒ ԽՆԴՐՈՅՆ ՇՈՒՐՋ

ԱՆԳԼ. ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԽՕՍՔԵՐԷՆ ՋՂԱԳՐԳՌՈՒԱԾ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՒ ՍԱԼԻՀ ՄԻՒՆԻՐ ՓԱՇԱ ԿՈՒԶԷՆ ՄԵԿՆԻԼ

Արտաքին նախարար Սայիտ փաշայի եւ եղբօրը Սալիհ Միւնիր փաշայի պաշտօն յանձնուած էր դեսպաններուն հետ բանակցիլ կառավարութեան կողմէ մշակուած ծրագրին շուրջ :

Բանակցութիւնները տեղի կ'ունենային Թարապիոյ Ֆրանս. դեսպանատան մէջ: Սայիտ փաշա խիստ կարող եւ քաղաքավար մարդ մըն էր : Բայց հայրս Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշա կը գրէ թէ քաղաքական անհատնում դժուարութիւնները փոխանակ հիմնովին լուծելու, նախամեծար կըհամարէր բամպակէ դերձանով մը կապել :

Արտաքին նախարարը հաւաքոյթներու ընթացքին Սալիհ Միւնիր փաշայի յանձնած էր քաղաքական վիճաբանութիւնները Ֆրանսերէն լեզուով վարելու պաշտօնը :

Դեսպանները յօժարեցան մեզի համար անընդունելի շատ մը կէտերը բարեփոխել բարեկարգութեան այն ծրագրին մէջ զոր նախօրօք Ապտիւլ Համիտի յանձնած էին: Բայց հնարաւոր չեղաւ անգլ. դեսպան Սըր Քըրըին հրաժարեցնել այն յօդուածներէն որոնք կը նախատեսէին մասամբ քրիստոնեաներ կուսակալ եւ կառավարիչ նշանակել ու նախ քան կուսակալներուն անուանումը դեսպանատուններուն տեղեկութիւն տալ :

Անգլ. դեսպանը խօսքը Սայիտ փաշայի ուղղելով ըսաւ.

— Միթէ ձեր փատիշահներուն հրովարտակներուն եւ պաշտօնական ծանուցագրերուն մէջ քանիցս չծանուցի՞ք որ խտրութիւն չէք դներ ձեր հպատակներուն եւ պաշտօնեաներուն միջեւ: Ուրեմն ի՞նչու չէք ուզեր քրիստոնեայ կուսակալ եւ կառավարիչ նշանակել: Գործադրեցէք ձեր խոստումներն ու յանձնառութիւնները: Այս է մեր պահանջը ձեզմէ :

Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դեսպանները լռութեամբ լսեցին այս յայտարարութիւնը, բայց մեր տեսակէտն ալ չպաշտպանեցին :

Ասոր վրայ Սալիհ Միւնիր փաշա խօսք առնելով ըսաւ.

— Այո, ինչպէս կ'ըսէք, յանձնառութիւններ ունինք, չենք թերանար զանոնք յարգելու մէջ: Բազմաթիւ տարիներէ ի վեր քրիստոնեայ նախարարներ, խորհրդականներ, միւշիրներ, դեսպաններ, դեսպանատան քարտուղարներ, հիւպատոսներ, մեր պաշտօնատուններուն մէջ այլազան պաշտօնեաներ եւ քարտուղարներ կը գործածենք: Ասոնց մեծամասնութիւնը Հայ է: Գոհ ենք անոնց ծառայութենէն: Ցարդ անոնցմէ ոչ ոք դաւեց պետութեան դէմ: Կարճ, մեր մէջ կրօնքի եւ դաւանանքի տարբերութիւն չկայ: Կառավարութեան համար էականը այն է որ նշանակուած պաշտօնեաները ի վիճակի ըլլան գլուխ հանելու իրենց վստահուած պաշտօնները համաձայն տեղական պայմաններու: Ասոնք երբեմն իսլամ, երբեմն ալ քրիստոնեայ կ'ըլլան: Կրօնքը կարեւորութիւն չունի: Բայց մեզի կը պարտադրէք այն սկզբունքը թէ քրիստոնեայ պաշտօնեաներ պէտք է ղրկենք այն տեղերը ուր քրիստոնեաները մեծամասնութիւն կը կազմեն, իսկ Իսլամներ՝ հոն ուր իսլամ բնակչութիւնը հոծ է : Այնուհետեւ այդ սկզբունքը ի զօրու պիտի ըլլայ վեց նահանգներու մէջ:Դուք ալ գիտէք որ այդ նահանգներէն իւրաքանչիւրին բնակչութեան ստուար մեծամասնութիւնը իսլամ է: Հետեւաբար ստիպուած ենք բոլոր այդ նահանգները իսլամ կուսակալներ եւ իսլամ մութասարրըֆներ ղրկել : Եթէ այս պայմանը ընդունած չըլլար, վարչական ու քաղաքական մեծագոյն պաշտօնները քրիստոնեաներուն վստահելէ շքաշուող պետութիւն մը զոր օրինակ Խարբերդի կուսակալ կը կարգէր մեր քրիստոնեայ երեւելիներէն մին : Մնաց որ դուք չէք ճանչնար մեր այն պաշտօնեաները որոնք կուսակալ պիտի ըլլան: Անոնց մասին ոչ մէկ գաղափար ունիք: Անշուշտ մենք գիտենք անոնց լաւ, գէշ կողմերը ու արժանիքները: Դուք չէք գիտեր: Եթէ գանգատ լսէք մեր ղրկած կուսակալներուն մասին, մեր արտաքին նախարարին կը հաղորդէք.

Անգլ.դեսպանըվերստին խօսք առնելով առարկեց.

(Շար.)

Օրէնքին արամադրութեամբ, պետական պաշտօնեաներու կիներն ալ պարտաւոր են յայտնել իրենց հարստութեանց աղբիւրները: (Ամէնէն հարուստ կիներէն մին կը համարուի նախկին վարչապետ Նահասի կինը որ այժմ Զուիցերիա կը գտնուի):

╳ Բարէնչան կը համարուի նաեւ կառավարութեան այս որոշումը որուն համաձայն օտարականները պիտի կրնան 51 առ հարիւր բաժին ունենալ առեւտրական ընկերութեանց մէջ (Նախապէս Եգիպտացիները առաւելութիւն կը վայելէին):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ պաշտպանութեան համար կեդրոն առաջարկուած էր Կիպրոսը: Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիա համաձայն չէ այս որոշման եւ կը նախընտրէ Սուէզի շրջանը, սպասելով հանդերձ որ Եգիպտոսի նոր կառավարութիւնը ճշդէ իր դիրքը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետը երէկ հիւրընկալուեցան ամերիկեան վիթխարի մարտանաւի մը մէջ, պտոյտ մը կատարելու համար Մարմարայի եւ Տարտանէլի մէջ: Այս առթիւ օդանաւային ցոյց մը պիտի կատարուի Տարտանէլի մէջ (ամերիկեան մարտանաւը օդանաւակիր մըն է):

ԹՈՒՆՈՒԶԻ պէյը այսօր (Եշ.) ունկնդրութեան պիտի ընդունի Ֆրանսական կառավարութեան արտակարգ պատուիրակը, Պ. Պինոշ, որ առաջին տեսակցութիւնը ունեցաւ վարչապետ Պաքուչի հետ:— Գշ. օր նոր մահափորձ մը կատարուեցաւ Սուսի մէջ: Մէկ հոգի մեռաւ, քանի մը հոգի վիրաւորուեցան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Ֆրէնք Փէյս, Փարիզ եկաւ, խորհրդակցելու համար ռազմական ապսպրանքներու, Հնդկաչինի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

ԱՆԳԼԻԱ վճռապէս պահանջեց Ճափոնէն իրեն յանձնել երկու անգլիացի նաւազներ որոնք 2ուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, ճինաչար մը գողցած եւ չարժավարը խոշտանգած ըլլալով: Խորն ստիպողաբար պահանջած է յանձնումը, առարկելով թէ Ճափոնի կառավարութիւնը իրաւասու չէ այս տեսակ պատիժ տալու:

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային նոր դեսպանը, Կրոմիգօ, առաջին տեսակցութիւնը ունեցաւ Պ. Իտընի հետ: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա կ'ուզէ Լոնտոնէն փոխադրել իր դիւանագիտական գործունէութեան կեդրոնը:

ՇՈՒԷՏ երկու բողոքագիրներ ուղղեց Խ. Միութեան: Մէկով կ'առաջարկէ իրաւարար ատեանի մը յանձնել օդանաւային յարձակման խնդիրը, երկրորդով կը պահանջէ դադրեցնել լրտեսական գործունէութիւնը Շուէտի մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ոստիկանութիւնը Գշ. օր պաշարեց խորհրդարանը, երբ հարիւրաւոր համայնավարներ կը փորձէին դիւանին յանձնել խաղաղութեան կողմնակիցներու մէկ հանրագրութիւնը, որ կ'ըսեն թէ 400.000 ստորագրութիւն կը պարունակէ: Կարելի եղաւ ցրուել ցուցարարները առանց բռնութեան դիմելու:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը ազդարարած է Մ. Նահանգներուն թէ պիտի հարկադրուի Խ. Միութեան ծախել իր քարիւղը, եթէ ելք մը չգտնեն: Միեւնոյն ատեն հինգ միլիոն թոն քարիւղ առաջարկած է Ֆրանսայի:

ԴԻՊԻ ԱՐԱՐԱՏ վերելքի համար արտօնութիւն ստացած է ֆրանսական արշաւախումբը: Թուրք չարժանկարիչ մը պիտի ընկերանայ ֆրանսացի չարժանկարիչին: Արշաւախումբը կը յուսայ Արարատի կատարը բարձրանալ Օգոստ. 10ին, Նոյի Տապանը փնտռելու համար:

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ հոգի թունաւորուեցան Պիւէթօի (Փարիզ) ծերանոցին մէջ: Մէկը մեռաւ: Ոստիկանական քննութիւնը կը հաստատէ թէ թունաւորումը հետեւանք է աւրուած խոզի միսերու:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԳԻՏՈՒՆ ՄԸ՝ Սըր Ճէք Տրըմընտ, նախկին խորհրդական Անգլիոյ պարենաւորման նախարարութեան, վայրագօրէն սպաննուեցաւ երեքշաբթի գիշեր, Ստորին Ալպեաններու մէջ, կնոջը եւ 12 տարեկան աղջկանը հետ: Այս վերջինը չարաչար խոշտանգուած էր: Կը կարծուի թէ չարժառիթը գողութիւնն է: Քանի մը հարիւր մեթր անդին գտնուեցան փախստական լեգէոնականի մը հագուստները: Դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Անգլիոյ մէջ: Հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ որսկան շուներ կը շրջէին լեռ ու ձոր, ոճրագործները գտնելու համար: Դէպքը տեղի ունեցած է Ֆորքալքիէի մօտ, Տիւռանս գետին շրջակաները: Անգլիացի գիտնականը, որ զանազան ուսեսոններ հնարած էր պատերազմի միջոցին, 60 տարեկան էր եւ ազնուականութեան տիտղոս ստացած:

ՀԱՐԻՒՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Պելժիոյ մէջ, ըմբոստացած ըլլալով երկամեայ զինուորութեանդէմ: Կառքերով կը փոխադրուէին գիշերանց, երբ սկսան պոռալ.—«Անկցի 24 ամսուան

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար:

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեղի պիտի ունենայ վարչութեան յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ:

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Չէրչեան, 16 Rue Nouvelle.
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer:
ԻՍԻ.— Ե. Ատանալըեան, 48 rue Défense.
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay:
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)
Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952
Գին՝ 200 ֆրանք: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան
Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին:

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները:

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie):

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ս. Անթուան, Պուլվառ Օտտոյի մէջ, 9 Օգոստոսին, շաբաթ երեկոյ, թատերախումբի լրբիւ կազմով կը ներկայացնէ Շէյքսփիրի

«ՀԱՄԼԷԹ»ը (ողբ. 8 արար)

Համլէթի դերը կը կատարէ ԹՐԱԳՕՇ:

ՄԱՄՈՒԼԻ՛ ՏԱԿ Է

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱԻՕՏ

(Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ — Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.—Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.- Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ): Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

զինուորութիւնը»: Ցետոյ փորձեցին Մոնս երթալ, ուրիշ գունդ մը ըմբոստացնելու համար. բայց եւ մղուեցան: Զինուորական ատեանը մօտերս պիտի դատէ 80 զինուորներ որոնք անցեալ շաբթու ըմբոստացած էին Նամիւրի մէջ: Խլրտումները կը շարունակուին:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, ի պատիւ իր պատգամաւոր հիւրերուն կազմակերպած է խնջոյք մը Օգոստոս 16ի շաբաթ կէսօրէն սկսեալ մինչեւ իրիկուան ժամը մէկը Ցայներուն սրահին մէջ, 5 rue Bonnefoy: Սիրով կը հրաւիրեն բոլոր Խարբերդցիները եւ իրենց բարեկամները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մարգարեաններու որդւոյն հարսանիքին առթիւ (Պ. Երուանդ Եղիայեանէ Պէլֆօր) 10.500 ֆրանք, ի նպաստ Կ. Խաչի դպրոցներուն, նոյնպէս տէր եւ տիկին Սարգիս Սապունճեաններու որդւոյն հարսանիքին առթիւ Սապունճեան եղբայրք 4000 ֆր., ընկերուհի Ճէսիքայ Մաթոսեանէ իր քեռայրին մահուան առթիւ 1000 ֆրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1952 —53ի ուսումնական տարւոյ արձանագրութիւնները: Փութով դիմել տեսչութեան հասցէին, 26 rue Troyon, Sèvres (S. etO.):

Սեվրի մօտաւոր շրջակայքը բնակողները պիտի ընդունուին նաեւ իբրեւ ցերեկօթիկ:

Ժամադրուիլ հեռախօսով՝ OBS. 18-28:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9- 12: Հեռաձայն Le Raincy 172.

Ծախու է

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Սարսէլի մէջ, դերձակի խանութ մը, կեդրոնական հրապարակին՝ Paris—Chantilly պողոտային վրայ, autobusի կայան եւ կայարանէն 6—7 վայրկեան:

Բնակութեան համար յարակից մասեր եւ cave: Շատ յարմար դիրք: Երեք տարուան պայ վերանորոգելի: Տարեկան վարձք 10.000:

Դիմել դերձակ ELGAի, Place du XI Novembre, Սարսէլ: Tél. Sarcelles 49, (ժամը 7էն 9 եւ 1էն 3):

Այս ծանուցումը ներկայացնողին որոշ զեղչ:

Յարմար ամէն տեսակ առեւտուրի:

CERF - VOLANT «LA CIGOGNE»

Marque et modèle déposés

Աժան եւ առողջարար խաղալիք մը

«ԱՐԱԳԻԼ» վաճառանիշով ԹՌՈՒՑԻԿԸ

Ձեր տղոց արձակուրդին համար լեռը, թէ ծովափը, օդափոխութեան կայաններու մէջ թէ դաշտահանդէսներու մեծագոյն զբօսանքն է ԹՌՈՒՑԻԿը, մեծերու թէ փոքրերու համար:

Թիւ 3ը 100 ֆրանք, թիւ 4ը 125 ֆր. թիւ 5ը 150 ֆրանք, թիւ 6ը 175 ֆր. թիւ 7ը 200 ֆրանք: Առանց դերձանի 20 ֆրանք պակաս:

Առաքումները կը կատարուին փոխան դրոշմաթուղթի: Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ:

Կեդրոնատեղին՝ Géorges 2 Ave. Général Le Clerc St. Raphael (Var):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Տերիկեան գրատունը, 13 Rue des Dominicaines.

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՊԱՂՊԱՂԱԿԻ ԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

LYON-VILLEURBANNE — 39, Rue des Charmettes

Կը ստանձնէ ամէն տեսակի եւ ամէն քանակով պաղպաղակ, նշանտուքի, հարսնիքի, խընջոյքներու եւ հանդէսներու համար:

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՏՉԵԼԻ

Դիմել ուղղակի վերոգրեալ հասցէին

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e) Métro: TOLBIAC
Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200. Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 8 AOUT 1952 Ուրբաթ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6834-Նոր շրջանի թիւ 2245

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Ուրիշ պարտականութիւն մը եւս կ'ուզէինք յիշեցնել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, արձակուրդի առթիւ, — ուսումնասիրել իրենց միջավայրը :

Իրականին մէջ, օդափոխութեան հետ կապ չունի այս խնդիրը : Ցաճախ յուզած ենք զայն, տարիներու ընթացքին :

Բայց, արձակուրդը նոր առիթ մըն է, անգամ մը եւս յիշեցնելու համար :

Արդարեւ, հազուադէպ են ուսումնասիրու — թիւնները հայկական մամուլին մէջ, մեր բնակած երկիրներու մասին :

Պարբերաբար կ'երեւան վիճակագրական տեղե-կութիւններ՝ Միջին Արեւելքի թերթերուն մէջ, շնորհիւ ազգ. իշխանութեանց : Մասնաւոր ան - հատներ ալ կը լրացնեն պակասը :

Այս դետնին վրայ եւս ետ մնացած է մեր գա — ղութը : Ու տարիներէ ի վեր նոյն հում տեղեկու - թիւններն են որ բերնէ բերան, թերթէ թերթ կը փոխանակուին պարբերաբար :

Կ'ընդունինք թէ մեր միջավայրին պայման - ները թոյլ չեն տար կատարել այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ անդին :

Բայց, ինչո՞ւ չփորձել կարելին :

Եթէ « ուսումնասիրութիւն » բառը գործա — ծեցինք, այդ չի նշանակեր թէ ակադե-միական աշխատանք մը կը սպասենք մեր թղթա - կիցներէն եւ աշխատակիցներէն :

Անոնց իւրաքանչիւրին պարագան գաղտնիք մը չէ մեզի համար :

Մեծ մասով բանուորներ են անոնք, չարքաշ ար-հեստաւորներ կամ աշխատաւորներ, որոնք օր — ուան տաժանքէն բաժին կը հանեն նաեւ մամու - լին :Անշուշտ ամէնէն առաջ ղեկավարելով ընթացիկ պահանջներ,— հանդէս, ժողով եւ այլն :

Ու սակայն, պակաս չեն քիչ — շատ բախտաւոր եւ ընդունակ տարրեր, աւելին կատարելու հա - մար :

Դժբախտաբար ազգ. իշխանութիւններն ալ, Ա-ռաջնորդարան, վարչութիւն եւ Միութիւն, ե - րեսի վրայ ձգած են այս պարտականութիւնը :

Ո'ր դուռն ալ զարնէք, հազուադէպ է որ գո-հացուցիչ պատասխան մը ստանաք :

Հասարակ մարդահամար մը անգամ չունինք :

Եթէ փորձէք բաղդատական ուսումնասիրու - թիւն մը կատարել 30 տարուան ելեւէջներու մա — սին, դժուար թէ կարենաք վաւերական տեղեկու-թիւններ քաղել :

Այս վրիպումները արձանագրելէ ետք, տա - կաւին կը յուսանք թէ կարելի է որոշ ձեռնարկ — ներ կատարել : Մանաւանդ այն հայաշատ քաղաք-ներուն մէջ որոնք բաղդատաբար ամփոփ են :

Տարիներ առաջ վիճակագրական պատկերներ հրատարակած ենք Վիէնի, Վալանսի, Նիսի, Փա-րիզի եւ Մարսէյլի զանազան արուարձաններու մասին :

Այսօր ալ կարելի է կատարել նոյն աշխատան-քը, նկատի ունենալով հետեւեալ կէտերը . —

Մարդահամար : Ո՞րքանը այր, ո՞րքանը կին : Զբաղում : Ընկերային եւ տնտեսական վիճակ : Դպրոցականներու թիւը (ո՞րքանը հայկական դա-սընթացքի կը հետեւին, տեղական դպրոց յաճա-խելով հանդերձ) :Գաղութին թիւը աւելցա՞ծ է թէ պակսած : Ազգային կեանք: Թերթերը եւ թեկնածութիւններ :

Նիւթերը կրնան ճոխանալ կամ սահմանափակ - ուիլ, համաձայն տեղական պայմաններուն :

Կարեւորը այն է որ տեղեկութիւնները հիմ - նուած ըլլան քիչ - շատ վաւերական փաստերու եւ թիւերու վրայ, որպէսզի կարենանք որոշ գաղա - փար մը կազմել, տեղի ունեցած ելեւէջներու մասին :

Երբ ամփոփ եւ համեստ կեդրոններու պատկե-րը պարզուի, թերեւս «երեւելիները», մանաւա —, բայց Փարիզն ու Մարսէյլն ալ արթննան եւ կարգ մը աշխատանքներ փորձեն :

Հանրային գործունէութիւնն ալ կ'աշխուժա - նայ եւ նոր հեռանկարներ կը բացուին, երբ աչքի առջեւ ունենանք շրջանի մը սեւն ու ճերմակը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ը յամառօրէն կը շարունակէ «ընչին»ը գրել ընչին: Անշուշտ իրարու հետ շփո-թելով «ոչինչ»ը եւ «ջնջել»ը:

Նոյն քաղաքի «Մարմարա»ն, որ առեն մը ա - ւելի ուշադիր կ'երեւար, նոյնպէս « ջնջին» կը խաղայ երբեմն :

Եւ ահաւասիկ Պէյրութի « Ակօս » ն ալ նոյն մեղքէն վարակուած, գրական կտորի մը մէջ (տես վերջին թիւը) :

Կրնայի ուրիշ թերթերու եւ գրողներու ա - նուններ ալ յիշել. բայց կը բաւէ :

Ո՞ր օրուան համար են խմբագիրն ու սրբա — գրիչը:

« Ժամանակ » նոյն յամառութեամբ կառչած կը մնայ անճոռնի թրքաբանութեան մը :

— «Վարչապետին ստորագրած փաստաթղթեր - նը » (19 Յուլիս) :

Եւ, նոյն կաղապարին վրայ «երկու ժամ տե-ւած ժողովը» (իքի սահաթ սիւրէն մէճլիս) : եւն. :

Դժբախտաբար կարգ մը վարժ գրիչներ ալ ար-տասահման փոխադրած են այս տնավարի այլան-դակութիւնը :

Եւ դարձեալ նոյն աւելի քան քառասնամեայ օրաթերթը .

— Մոսադդ Շահին մատուցանից (18 Յու - լիս) :

Քանի մը շաբաթ առաջ, «Մարմարա»ն ալ նոյն ճամբուն վրայ, կը սահէր — մատուցանից — ծա — նօթ դրողի մը ստորագրութեամբ :

Եւ տակաւին կառուցանից, ծանուցանից, զե - կուցանից կամ զեկուցեց : Ջծանուցանեցի՞ք : (Ջծանուցի՞ք) :

Եթէ դպրոցները բաւական չեն, գոնէ եկեղե - ցիներուն մէջ լսելով չէի՞ն կրնար սորվիլ — պա — տարագ մատոյց եւն. :

╳ « Այսօր »ի մէջ թղթակից մը կ'աւետէ . — «Այս յաջողութիւնը հրճուանքի ենթարկեց» (10 Յուլիս) :

Որքան գիտեմ, «ենթարկուիլ »ը բացասական իմաստ ունի: Մարդ կրնայ պատիժի մը, հարուա — ծի մը ենթարկուիլ, բայց հրճուանքի՞ ...

╳ Գոնէ տարէցները մոռնային սա նշանաւոր «զբաղուիլ»ը: (Զբաղիլ, զբաղեցայ, կը զբաղէի եւայլն) :

ՎԱՀԷ

Ֆրանսայի նորին հոգերը

Ելմտացոյցի նախարարը, Պ. Ժան Մոռօ, ազ - դարարութիւն մը ուղղեց ոսկիի շահագէտներուն, դիտել տալով թէ պէտք կորսնցնեն իրենց դրամը:

Նախարարը նախապէս տեսակցութիւն մը ունե-ցած էր վարչապետին հետ, էքս լէ Պէնի մէջ: Վե-րադարձին յայտարարեց լրագրողներու թէ շատ գոհացուցիչ եղած են պետական եկամուտները վերջին վեց ամիսներու ընթացքին եւ նպաստաւոր է պետական գանձին վիճակը: Կառավարութիւնը Պանք տը Ֆրանսի վճարած է տասը միլիոն տոլար ի հաշիւ 25 միլիոնի փոխառութեան, թէեւ մէկ տարի պայմանաժամ ունէր :

Կառավարութեան ծրագիրները պիտի գոր - ծադրուին, հաստատուն վիճակ մը ստեղծելու հա-մար :

Զոյլ ոսկին 516.000 ֆրանքէն 524.000 ֆրանքի բարձրացաւ առջի օր. ինչ որ 27 հազար ֆրանքի յաւելում կը նշանակէ անցեալ երեքշաբթիէն ի վեր : Նափոլէոնը 3880էն բարձրացաւ 3990ի, ըս - թեռլինը՝ 1005էն 1025ի, տոլարը՝ 396էն 425ֆր.ի, միեւնոյն ժամանակաշրջանին մէջ; (Առջի օր տո-լարը կ'արժէր 418) :

╳ Կառավարութիւնը մամուլին յանձնեց Թու — նուզի բարենորոգումներու ծրագրին գլխաւոր կէ-տերը, վերջ տալու համար ձգձգումներուն : Կը կարծուի թէ բարենորոգումները պիտի գործադր - ուին հրամանագրով մը, եթէ բանակցութիւնները քաշքշուին: Փարիզ համբերութեամբ կը սպասէ պէյին պատասխանին :

Միւս կողմէ 13 արաբական եւ ասիական պե-տութիւններ յամառօրէն կ'աշխատին Ազգաժողո - վին առջեւ հանել Թունուզի խնդիրը :— Թունուզի ազգայնական կուսակցութիւնը, Նոր Տէսթուր, հակառակ է բարենորոգման ծրագրին :

— Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարին այցելութեան առթիւ, խրադեկներ կը հաստատեն թէ մօտերս պիտի վերաքննուին Լիզ - պոնայի մէջ տրուած որոշումները՝ վերազինման մասին : Ոչ միայն Ֆրանսա, այլեւ միւս դաշնակից-ները դժուարութեան մատնուած են, ամերիկեան վարկերու կրճատման հետեւանքով :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի ՀԱՐԿԻՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏԵՆ ԿԵԴ-ՐՈՆԸ, ԴՈՒՌԸ ԲԱՑ ԹՈՂԼՈՎ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց երէկ, մասնաւորապէս քննելու համար Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան խըն - դիրը :

Միջազգային մամուլը քանի մը օրէ ի վեր զար-մանազան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այս մա-սին : Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակնե - րը կը հաստատեն թէ Մեծն Բրիտանիա նոր ծրա - գիր մը մշակած է, Միջին Արեւելքի պաշտպանու-թեան մասին, ի հարկին առանց Եգիպտոսի մաս-նակցութեան : Այդ ծրագրին համաձայն, վերին հրամանատարութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Կիպ - րոս կղզին : Ընդհ. սպայակոյտին մէջ ներկայա — ցուցիչներ պիտի ունենան Անգլիա, Մ. Նահանգ - ները, Ֆրանսա, Թուրքիա, Հարաւ. Ափրիկէ, Նոր Զելանտա եւ Աւստրալիա : Դուռը բաց պիտի ձգեն Եգիպտոսի եւ ուրիշ արեւելեան երկիրներու հա - մար : Նոյն աղբիւրին համաձայն առենէ մը ի վեր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Լոնտոնի, Ուաշինկթընի, Փարիզի եւ Անգարայի միջեւ, ի հարկին գործը կազմակերպելու համար առանց Ե-գիպտոսի մասնակցութեան : Անգլիոյ եւ Մ. Նա-հանգներու պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ կարելի չէ անվերջ շարունակել Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան կացմալոյծ վիճակը : Միեւնոյն առեն կը յուսան թէ երբ վերջապէս կազ-մակերպական կեդրոն մը հաստատուի Կիպրոսի մէջ, աւելի դիւրաւ կը լուծուի անգլեւամերիկեան վէճը՝ Միջերկրականի հրամանատարութեան մա-սին :

Նկատի առնելով կացութեան փափկութիւնը, ամէն միջոց պիտի փորձուի, որպէսզի Եգիպտոսի մասնակցութիւնը չվտանգուի : Գահիրէի անգլ. դեսպանը առջի օր վեցերորդ տեսակցութիւնը ու-նեցաւ Եգիպտոսի վարչապետին հետ : Ամերիկեան դեսպանն ալ շարունակ շփման մէջ է : Բայց տա - կաւին անորոշ է Եգիպտոսի դիրքը : Եթէ նոր կա-ռավարութիւնն ալ ժխտական դիրք մը բռնէ, այն առեն Անգլիա միւս դաշնակիցներուն պիտի հա - ղորդէ իր ծրագիրը եւ թերեւս լայն ժողով մը գու-մարուի, վերջնական եզրակացութեան մը յանգե — լու համար :

Մինչ այս մինչ այն, բողոքի ձայներ կը լսուին Յունաստանէն : Աթէնքի կարեւոր թերթերէն «Է - լէֆթերիա» դիտել կուտայ թէ արեւմտեան պե - տութեանց համար «եղերական սխալ մը » պիտի ըլլայ Կիպրոսը վերածել Միջին Արեւելքի պաշտ.— պանութեան խարիսխի մը, առանց զայն կցելու Յունաստանի : Ուրիշ թերթ մը, կ'ըսէ թէ Կիպ - րոսի [illegible] պաշտպանութեան խարիսխի մը վերածելու հա - մար կղզին, մինչեւ որ Յունաստանի չկցեն զայն :

╳ Եգիպտոսի վարչապետին եւ անգլ. դեսպա — նին տեսակցութեանց առթիւ, խրադեկներ կը հա-ւաստեն թէ Լոնտոն կը ջանայ վերահաստատել փոխադարձ վստահութիւնը : Կարգ մը թղթակից - ներ հարցուցած են զօր. Նէկիպի թէ ճի՞շդ է որ ինք հակառակ է Միջին Արեւելքի պաշտպանու-թեան մասնակցելու : Զօրավարը պատասխանած է.

— «Ներկայիս կանխահաս է որեւէ վերջնական կարծիք յայտնել այդ մասին : Բայց եթէ հաս - տատուի որ ծրագիրը հակառակ է Եգիպտոսի շա-հերուն, այն առեն պիտի չմասնակցի » :

Զօրավարը 70 վայրկեանի խօսակցութիւն մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Պէյրութէն այրի տիկին Հ.Իփէքեան, ողբացեալ ընկեր Գասպարի կողակիցը, որ Փարիզ պիտի հաստատուի աղջկանը՝ Տիկ. Ինկլիզեանի հետ :

╳ Պ.Համբարձում Զարթեան, (Քէօթահիա - ցի), Մ. Նահանգներէն : Պիտի երթայ Միջին Ա — րեւելք, բանասիրական ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար :

╳ Պ. Տիգրան Փիրանեան ուսուցիչ եւ գրա - գէտ, Մարսէյլէն :

ARMEN LUBIN (Շ. Ճահնուր) նորավէպ մը ունի Combatի երէկուան թիւին մէջ, Les deux Sa - lamalecs) :

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դ.

Վրացական Սոց. Սով. Հանրապետութիւնը, ինչպէս յայտնի է, բաղկացած է բուն Վրաստանէն եւ Աջարիայի (մայրաքաղաքը Պաթում), Աբխազիայի (մայրաքաղաքը Սուխում) ինքնավար հանրապետութիւններէն եւ Հարաւ-Օսեթիայի ինքնավար մարզէն: «Սոցիալիստական սեփականութեան» յափշտակութիւնները եւ ասոնց հետեւանքով կուսակցական եւ սովետական գործիչներու մաքրագործումները տեղի ունեցեր են ոչ միայն բուն Վրաստանի, այլ եւ անոր մաս կազմող ինքնավար պետական միութիւններուն մէջ: Զեղծումներու եւ մաքրագործումներու գլխաւոր վայրը եղած է Վրաստանի մայրաքաղաքը՝ Թիֆլիս: Հոն կեդրոնացած են տնտեսական, վարչական կազմակերպութիւնները եւ զանազան կարգի առեւտրական, համագործակցական եւ հայթայթիչ ուրիշ հաստատութիւններ, որոնք զեղծումներու համար յարմար գետին հանդիսացած են: Եւ «Զարեա Վոստոկա»ն իր թիւերու մեծ մասը կը նուիրէ Թիֆլիսի մէջ կատարուած զեղծումներուն ու մաքրագործումներուն:

Ինչպէս մատնանշեցինք արդէն, Կենտկոմի պաշտօնաթերթը զեղծումներու եւ մաքրագործումներու մասին կը խօսի զատ-զատ: Այնպիսի տպաւորութիւն մը կ'ուզէ ձգել, որ կարծես թէ մէկը միւսին հետ կապ չունի: Մանաւանդ երբ պատասխանատու կուսակցական յայտնի դէմք մըն է: Քանի մը կ'իջնենք, սակայն, իշխանութեան աստիճանակարգէն, այնքան անուններու յիշատակութիւնները յաճախադէպ կը դառնան: Իրենց ստորադաս պաշտօնեաներուն այնքան ալ չեն խնայեր բոլշեւիկները:

Խօսելով զեղծարարներու եւ պետութեան շահերը ոտնահարող գործիչներու մասին, «Զ. Վ.» կը գրէ թէ անոնց մէկն է Թիֆլիսի Թաղամասի կուս. կոմիտէ Գ. քարտուղարը Բ. Զիկվաձէն, որ «հանուած է» իր պաշտօնէն, որովհետեւ այդ կարգի գործիչները տեղ չեն կրնար ունենալ պետական մարմիններու մէջ: «Հանուած է աշխատանքէն» եւ վտարուած կուսակցութենէն նաեւ «Քարիւղապատրաստ» վարիչ Ջորջիկյան: Զարաչահութիւններու համար հանուեր է աշխատանքէն եւ վտարուեր կուսակցութենէն Աւչալայի կուսակց. կազմ. Բիւրոյի քարտուղար Ջապարիձէն եւ նոյն պատժին է արժանացեր ուրիշ քարտուղար մը՝ Գրենկով: Այս բոլոր անունները կ'առնենք «Զ. Վ.»ի մէկ թիւէն միայն:

Մեծ զեղծումներ կատարուեր են նաեւ Թիֆլիսշինի մէջ (քաղաքի շինարարական գլխ. վարչութիւն), որի հետեւանքով պաշտօնանկ եղեր է անոր վարիչը՝ Մ. Զիկվաձէն, որ հաւանօրէն վերը յիշատակուած Բ. Զիկվաձէի ազգականն է, կամ թերեւս եղբայրը:

Աւելի կարեւոր դէմք մըն է Զաչիրայան, որ եղած է Զուգդիդի շրջանային կուս. կոմիտէի առաջին քարտուղար եւ Գեր. Խորհուրդի ելմտական յանձնաժողովի անդամ եւ որ հեռացուեր է իր պաշտօններէն ու վտարուեր կուսակցութենէն զեղծարարութեան համար:

Քանի-քանի տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են Անդրկովկասեան երկաթուղիի հայթայթիչ բաժնի վարիչ Շանիձէն, անոր տեղակալ Բոլկվաձէն եւ ապրանքներու հակիչ Գվինիաշվիլին: «Այս անձնաւորութիւնները, օգտագործելով իրենց պաշտօնական հանգամանքը, կը կարդանք «Զ. Վ.»ի մէջ, ոճրապարտ յարաբերութեան մէջ մտած են իրենց ենթակայ ծառայողներու՝ խանութներու եւ պահեստներու վարիչներու, գանձապահներու եւ ուրիշներու հետ եւ իւրացուցեր են հսկայական գումարներ: Այս աւազակախումբը, որ բաղկացած է եղեր մօտաւորապէս 30 հոգիէ, կրեր է արժանի պատիժ»:

Պետական միջոցները իւրացնելու եւ այլ կարգի յանցագործութիւններու համար 17 8 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են Սուխումի երկաթուղիի դրասենեակի պետ Պերցխալաւան եւ այնտեղ պաշտօնավարող հաշուապահն ու միւս ծառայողները: Թիֆլիսի մէջ երկաթուղիի պաշտօնեաներու համար հիմնուած ճաշարանի կառավարիչը, իւրացնելով 24 հազար ռուբլի, փորձեր է փախչիլ եւ պահուիլ, բայց բռնուեր է ու դատապարտուեր 20 տարուան բանտարկութեան: Աւելի մեծ գող մըն է բանուորական հայթայթման Թիֆլիսի բաժնի վարիչ Թաթալաշվիլին, որ «յափշտակեր է սոցիալիստական սեփականութիւնը», բայց «մերկացուեր» ու դատապարտուեր է Սամտրեստի կայարանի իր պաշտօնակիցին հետ:

Գանք արդիւնաբերական եւ առեւտրական հիմնարկութիւններուն: Անոնցմէ ամէնէն մեծն է Թիֆլիսինը, ունի մօտաւորապէս 150 խանութներ, որոնց կարգին Թիֆլիսի ամենամեծ խանութը, որու տարեկան ապրանքի շրջանառութիւնը 60 միլիոն ռուբլիէ աւելի է: Այս հիմնարկութիւնն եւս «ազատուած է» եղեր անհարազատ տարրերով: Յափշտակութիւնները եւ գողութիւնները սովորական երեւոյթ դարձեր են: Կուսակցութեան Բիւրօն լաւ չէ հսկեր յիշեալ հիմնարկութեան գործառնութեան վրայ, որու հետեւանքով հնարաւոր դարձեր են ամէն կարգի «խայտառակ արարքներ»: «Զ. Վ.»ն կը բերէ իբրեւ օրինակ գործեր գնող բաժնի գլխաւոր վարիչ Ենուկիձէի պարագան: Այս «ընկերը» երկար ժամանակ պետական դրամներով եւ պետական խանութներու համար գնած գործերէն ամենալաւները վաճառեր է ուրիշներուն եւ այդ «սպեկուլացիայէն» հսկայական դրամներ շահեր է:

Գողութեան մէջ բռնուողները չեն հետապնդուեր, ինչպէս որ հարկն է, այլ մէկ պաշտօնէն ուրիշ պաշտօնի կը փոխադրուին: Այս կարգի պաշտօնեաներէն է ոմն Ազամջանեան, որ 1950ին «յանցանք գործեր է», երբ կահկարասիի բաժնի վարիչի տեղակալի պաշտօնը կը վարէր, բայց 11 ամիս ետքը կարգուեր է նոյն հիմնարկութեան խանութներէն մէկուն վարիչ, ուր նորէն զեղծումներ կատարեր է:

Կուսակցութիւնը, կը գրէ «Զ. Վ.», «վճռական պայքար չի մղեր սոցիալիստական սեփականութեան յափշտակողներուն դէմ», ան չի կրցեր «քատրերը (պաշտօնեաները) ընտրել այնպիսի մարդոցմէ, որոնք անձնական շահը ստորադասէին պետութեան շահին: Քատրերու ընտրութիւնը կը կատարուի ոչ թէ ըստ մարդոց ընդունակութեան, այլ խնամութեան «սկզբունքով»: Բոլշեւիզմին խորթ այդ կարգի սկզբունք իւրացուցեր է «Գլխթեթեւսպառի» (թեթեւ արդիւնաբերութեան ապրանքներ սպառող համամիութենական վարչութիւն) վարիչ ընկեր Կործայան, որ աղտոտեր է այդ հիմնարկութիւնը մարդոցմով, որոնց վստահութեան արժանի չեն: Հետեւանքը այն եղած է որ ապրանքներու բաշխումը խանութներուն կատարուեր է անհամաչափ: Պահեր են ապրանքները որպէսզի «ըստ ծանօթութեան» տան բարեկամ խանութներուն, խանչտկել են հաշիւներն ու հաշուետուութիւնը: Պետական գոյքի այդ յափշտակիչները ժամանակին չեն յանձնուիր դատի»:

Անպատասխանատու վերաբերմունք ցոյց տրուեր է «քատր»երու ընտրութեան գործին նաեւ «Մնդշինի» վարիչներու կողմէ, որու հետեւանքով տուժեր են պետութեան շահերը: Այդ թրեստի պետը աղտոտեր է իրեն յանձնուած հիմնարկութիւնը» «չստուգուած եւ յայտնապէս կասկածելի մարդոցմով: Անոնցմէ մէկ քանին ասկէ առաջ դատի յանձնուեր էին զանազան յանցանգործութիւններու համար: Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ թրեստի մէջ կատարուեր են զեղծումներ եւ պետական միջոցներու յափշտակութիւններ: Այդ բոլոր այլանդակութիւններու հեղինակները խիստ պատասխանատուութեան կանչուած են»:

Սննդամթերքներ վաճառող քաղաքային թիւ 7րդ պետական խանութի հաշիւները ենթակուեր են քննութեան: «Քննիչները գտեր են ամէն ինչ կարգին, իսկ քիչ ժամանակ ետք, խանութի վարիչ Փացուրայան կ'ենթարկուի քրէական պատասխանատուութեան ապրանքներու յափշտակման համար»: Կը պարզուի, այսպէսով, որ քննիչները ծածկեր են յանցանքը եւ օժանդակեր են ապրանքներու գողութեան:

(Մնացեալը յաջորդով) Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ձուկերու գաղթը

Ինչպէս կարգ մը թռչուններ, ձուկերն ալ ունին գաղթող դասակարգ մը որ մղուած սննդական, միջավայրի քիմիական բաղադրութեան թէ ջերմութեան, կամ սերնդագործական պահանջներէ կը գաղթէ միլիոնաւոր խումբերով թէ անջատ-անջատ:

Արագօրէն ներկայացնենք այդ գաղթողներուն գլխաւոր տեսակները: Թինկան եւ աղկեր (սարտին) երկու ներկայացուցիչներ են որոնց գաղթը կարճ հեռաւորութեան մը վրայ տեղի կ'ունենայ: Ընդհանրապէս հարաւէն հիւսիս եւ հակառակ ուղղութեամբ: Այսպէս, ոինկան, թէեւ բաժնուած է զանազան ցեղերու, սակայն մեծ մասով գարնան կ'իջնէ հարաւային ծովերը ձուարկութեան համար եւ աշնան կը վերադառնայ իր մեկնակէտը՝ խորհրդաւոր ճամբաներով: Այս տեղափոխութիւնը կ'ընթանայ ծովային հոսանքներու հակառակ ուղղութեամբ: Ամառը, ջուրի տաք եւ չատ աղի հոսանքներ Հասարակածէն կը յառաջանան դէպի հիւսիս — արեւելք, կը հասնին Կանկոների ծոցը, յետոյ Իրլանտայի ծովերը, Մանշը, հիւսիսային ծովը, Նորվեկեան ծովերը եւ Իսլանտայի բացերը եւն.: Իսկ ձմեռը ընդհակառակն կը նահանջեն տեղի տալով հիւսիսային գօտիէն եկող պաղ ու նուազ աղի ջուրի հոսանքներուն:

Աղկերներու գաղթի պայմանները կը տարբերին: Աղկերը տաք ջուրերու յատուկ ձուկ մը ըլլալով կը հետեւի տաք ջուրի հոսանքներու շարժումներուն: Որով ամրան ան կը գաղթէ դէպի հիւսիս, երբ արդէն չափահասութեան հասած կ'ըլլայ: Աղկերներն ալ քանի մը ցեղերու բաժնուած են: Ատլանտեան ցեղը ունի ձուարկութեան երեք վայրեր որոնց կ'այցելէ փոխն ի փոխ, կազմելով սերնդագործութեան շրջանակ մը:

Փրփրուկը (մօրիւ) աւելի երկար գաղթ մը կը կատարէ: Այս ալ բաժնուած է Ամերիկեան, Իսլանտական, Հիւսիսային, Ատլանտեան եւ այլ ցեղերու որոնց իւրաքանչիւրը ունի իր բնակութեան սահմանները: Իրենց գաղթը տեղի կ'ունենայ ծովու բացերէն դէպի ծովեզերքը եւ ջուրի խորերէն դէպի մակերես եւ հակառակ ուղղութեամբ: Իսլանտական ցեղը իր սերնդագործութեան շրջանին, այսինքն Յունուարէն մինչեւ Մայիս, կը խուժէ դէպի կղզիին հարաւ-արեւմուտքը, ուր 20էն 100 մեթր խորութեամբ կը գտնէ նպաստաւոր պայմաններ՝ 4—6 աստիճան ջերմութիւն եւ 35 առ հազար աղի միջավայր մը: Ձուարկութենէ ետք փրփրակներէն մաս մը կը մնայ Իսլանտական ջուրերուն մէջ, մինչդեռ ուրիշներ կը թափառին հեռաւոր շրջաններ, կը խառնուին տարբեր ցեղերու՝ մինչեւ յաջորդ սերնդագործութիւն:

Թիւնոսին (թոն) տեղափոխութիւնները անսահման են: Երկու ցեղեր կան թիւնոսի: Ճերմակը (germon) եւ կարմիրը՝ որ բուն թիւնոսն է: Ճերմակը կ'ախորժի տաք եւ բարեխառն ջուրերէն: Հոկտեմբերին յանկարծ կ'անհետանայ: Ի՞նչ կ'ըլլայ, ո՞ւր կ'երթայ, որոշ չէ: Միայն գարնան սկիզբը զինքը կը գտնենք հարիւրաւոր մեթր խորութեամբ հասարակածային գաղջ ջուրերու մէջ:

Կարմիր ցեղը (thon) 3—4 մեթր երկարութիւն կ'ունենայ եւ կը կշռէ մինչեւ 700 քիլօ: Ասոնց գաղթը հետեւեալ շրջանը կը բոլորէ: Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն, արեւելեան Ատլանտեանի Միջերկրականի, եւ Սեւ Ծովու թիւնոսները կը համախմբուին շատ սահմանափակ տարածութեան մը մէջ, ընդհանրապէս Ասորեան կղզիներու, Սարտենիոյ, Սիկիլիոյ, Թունուզի ծովերուն մէջ, ուր կը գտնեն իրենց սեռային հասունութեան եւ սերնդագործութեան համար ջերմութեան եւ աղային բաղադրութեան նպաստաւոր պայմաններ: Յուլիսէն հոկտեմբեր անոնք դարձեալ կը ցրուին ջուրերու անսահման տարածութեան լայնքին ու երկայնքին, Հիւսիսային Սառուցեալ ովկիանոսէն մինչեւ արեւադարձային ջուրերը: Աւելի վերջը կ'իջնեն դէպի հարաւ, ցուրտին պատճառաւ:

Լօսդին (սալմօն պալըը) եւ կարմրախայտը (truite) ձուկի երկու ընտանիքներ են, որոնք կը գաղթեն անուշ ջուրերէն դէպի ծով եւ հակառակ ուղղութեամբ: Այս գաղթը ձուարկութեան համար կը կատարուի: Ձկնորսները վարժուած են լօսդիները որսալու հոսուն ջուրերու հոսանքն ի վեր: Լօսդիները եւս ունին կեանքի զանազան շրջաններ: Անոնց չափահասութիւնը կ'անցնի ծովուն մէջ, որ կը տեւէ մէկէն մինչեւ վեց տարի: Այնտեղ, անուղղի առատութեամբ կը պարարտանան եւ օր մը յանկարծ սեռային բնազդը զիրենք կը մղէ թողուլ ծովը ու մտնել գետերը կամ առուակները: Անոնք կը յառաջանան հոսանքն ի վեր, արհամարհելով ամէն խոչընդոտ ու վտանգ: Ձուարկութիւնը եւ ձուկիկներու արդասաւորումը տեղի կ'ունենայ ձմրան: Որովհետեւ միայն պաղ եւ արագահոս ջուրերուն մէջ կը հասուննան ձուկիկները: Յետոյ ենթակաները ընդհանրապէս կը սատկին, իբրեւ հետեւանք անսուաղութեան եւ չափազանց յոգնութեան: Իսկ ձկնիկները, զանազան կերպարանափոխութիւններ կրելէ ետք եւ երկուքէն 5 տարի ապրելով անուշ ջուրերուն մէջ, դարձեալ խումբեր կազմած կը վերադառնան ծով:

Երկու խօսք ալ օձաձուկի մասին: Այս տարօրինակ, չարքաշ ձուկը, ընդհակառակն, իր կեանքին մեծ մասը կ'անցրնէ անուշ ջուրերուն մէջ եւ միայն սերնդագործութեան շրջանին կը գաղթէ դէպի ծով: Որովհետեւ իր ձուկիկները միայն ծովուն մէջ կրնան հասուննալ ու բացուիլ: Շնորհիւ Դանիացի ծովագէտ Յոհաննէս Շմիտի, երեսուն տարի առաջ կարելի եղաւ գտնել օձաձուկերու ածքի եւ թխսումի վայրը որ Սարկասեան ծովերուն մէջ է, Հիւսիսային Ամերիկայի ծովափին մօտ: Անուշ ջուրերու մէջ անոնց կեանքի տեւողութիւնը կախում ունի իրենց սնդապատութենէն ու սեռէն: Կ'ենթադրուի 8էն 15 տարի արուներուն եւ առնուազն 18 տարի էգերուն համար: Լաւ մը պարարտանալէ եւ կարգ մը ձեւափոխութիւններէ ետք անոնք կը վերադառնան ծով եւ կ'ուղղուին դէպի Ատլանտեան ովկիանոս.

Իրենց ճամբորդութեան փրապութիւնն է օրական 50էն 10 քիլոմեթր: Ամիսներու ճամբորդութենէ մը ետք անոնք կը հասնին Սարկասեան ծովը, ուր կը համախմբուին 4—5 հարիւր մեթր խորութեան մէջ եւ կը սերնդագործեն: Իրենց ձագերը դարձեալ կը վերադառնան Եւրոպայի անուշ ջուրերը, 2—3 տարուան թափառումներէ վերջ:

Ինչքան տարօրինակ է բնութիւնը ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Լեզուաբանական հարցեր

Այս միջոցին զարմանազան տեղեկութիւններ եւ տեսութիւններ կ՚երեւան լեզուական հարցի մասին, Խ. Հայաստանի թերթերուն մէջ: Ստորեւ՝ քանի մը քաղուածքներ, որոնց մասին առանձին ալ պիտի խօսի աշխատակից մը.—

Խ. Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Յունիս 20—21ին տեղի ունեցած են մասնաւոր նիստեր նուիրուած Ստալինի «Մարքսիզմը եւ լեզուաբանութիւն» աշխատութեան հրատարակութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ:

Լեզուաբանութեան թեկնածու Ս. Ղազարեան խօսած է «Ժամանակակից հայերէնի կազմաւորումը» նիւթին շուրջ, Ակադեմիային մէջ և երկարաշունչ յօդուած մը նուիրած լեզուին զարգացման ներքին օրէնքներուն: Ըսելէ վերջ թէ լեզուի օրէնքները «հասարակութեան հետ առնչելով հանդերձ, ունին ինքնատիպ արտայայտութիւններ որոնք յատուկ են միայն այդ օրէնքներուն», Ս. Ղազարեան կը բացատրէ թէ այդ օրէնքներն՚որոշեն լեզուի հիմնական տարրերու (քերականութիւն եւ բառապաշար) կատարելագործման եւ ծաւալման ուղիները եւ կ՚արտացոլեն մտածողութեան յաջողութիւնները՝ ժողովուրդի պատմական զարգացման տեւեալ շրջանին մէջ:

Լեզուի բոլոր տարրերը, սակայն, կ՚անելցնէ ան, զարգացման միեւնոյն թափը չեն կրնար ունենալ: Օրինակ, Միջին հայերէնի մէջ գոյականի յոգնակին ցոյց տուող «եր» եւ «ներ» վերջաւորութիւնները հայերէնի մէջ յոգնակիներ կազմելու ընդհ. օրէնքին մասնակի արտայայտութիւնն էին: Այդ շրջանին հայերէնի մէջ գրաբարի յոգնակիակերտ մասնիկներէն դաստ կը գործածուէին վի, տի, վտի, ածի, ստամ, մի, ած եւ այլ վերջաւորութիւններ որոնց ոչ մէկը կը գործածուի այժմ մեր լեզուին մէջ:

Ժամանակակից հայերէնի հիմքը դրուած է Արարատեան բարբառի վրայ որուն մէջ յոգնակիակերտ մասնիկները ամենատարածուածն են: Այս մասնիկները տարածուած են ոչ թէ մէկանգամէն, այլ աստիճանաբար, որովհետեւ «լեզուի անցումը հին որակէն նոր որակի տեղի կ՚ունենայ ոչ թէ պայթիւնի միջոցով, ոչ թէ գոյութիւն ունեցող լեզուն ոչնչացնելու եւ նորը ստեղծելու միջոցով, այլ նոր որակի տարրերու աստիճանական կուտակման միջոցով» (Ստալին «Մարքսիզմը եւ լեզուաբանութեան հարցերը»):

Անդրադառնալով գրաբարին ու աշխարհաբարին, Ս. Ղազարեան կ՚ըսէ թէ՝ անոնց տարբերութիւնները կ՚արտայայտուին ոչ միայն քերականութեան մէջ, այլ նաեւ բառապաշարի, բառերու իմաստի, հնչաբանութեան եւ այլ երեւոյթներու մէջ: (Ս. Ղազարեանի այս յօդուածաշարքը երեւցած է Ս. Հ. օրաթերթ 19 Յունիս 1952ի թիւին մէջ, ինչպէս կը գրէ Պուքրէշի «Նոր Կյանք» շաբաթաթերթը):

╳ Դպրոցներու գիտահետազօտական կաճառը լոյս ընծայեց Դոցենտ Ա. Գրիգորեանի գրքոյկը «Ի. Վ. Ստալինի ուսմունքը լեզուի կառուցուածքի մասին» (Երեւան 1951): Հեղինակը կը փորձէ ներկայացնել Ստալինեան ուսմունքի «բացառիկ դերը քերականական հարցերու ճիշդ ըմբռնման եւ վերլուծման մէջ, այդ ուսմունքի լոյսին տակ քննել Հայոց լեզուի քերականական կառուցուածքի որոշ հարցեր եւ ներկայացնել Ն. Յա. Մառի եւ իր հետեւորդներու սխալները եւ բնոյթը»:

Գրիգորեան յառաջ բեած է կարգ մը հարցեր: Ինչպէս, «ժամանակակից Հայոց լեզուի քերականական կառուցուածքի հիմքը Արարատեան բարբառն է, որ գրաբարի մահացումով, հնարաւորութիւն կտտայ մեր ամենազարգացած բարբառներու մէկուն՝ Արարատեան բարբառին, վերակենդանանալ եւ սկիզբ դնել ազգային լեզուի զարգացման, որ իրկազմաւորման, ձեւաւորման եւ մշակման շրջանին կրնար օգտագործել եւ օգտագործեց գրաբարեան եւ այլ բարբառներու (յատկապէս Թիֆլիսի. քերականական որոշ տարրեր) եւայլն: Քննադատ մը կը բացատրէ թէ Գրիգորեան տուած է ընդհ. պատասխաններ, առանց գիտական խոր վերլուծման: Իր կարծիքով, ան հետեւած է Մառի սխալ եւ ոչ-մարքսեան տեսակէտին՝ գրաբարի եւ աշխարհաբարի քերականական կառուցուածքի տարբերութիւնը որոշած ատեն: Բազմաթիւ անգամներ կը գործածէ «ժողովրդական բարբառներ» եզրը մոռնալով որ ձեւաւորած է Մառեան սխալ, ոչ-մարքսական տեսակէտներու հիման վրայ: Ստալին անոնց տեղ կը գործածէ «տեղական (territoriale) բարբառներ»: Պէտք է այդպէս ալ գործածել:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Թէհրանի մէջ մեռած է Մայիս 31ին, վեթերան ընկեր Անդրէաս Յարութիւնեան: 1904 1909ին կուսակցական գործօն [illegible] տարած է Զանգեզուրի երեք շրջաններուն, Զանգեզուրի, Ղափանի եւ Սիսիանի մէջ: Պատանի հասակէն դաստիարակուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավար ընկերներու շունչին տակ եւ եղած է հաւատարիմ եւ գիտակից կուսակցական: Իրեն վստահուած են սուրհանդակային եւ հետախուզական աշխատանքներ հայ-թրքական կռիւներու ընթացքին, մեծապէս դիւրացնելով ինքնապաշտպանութեան գործը: Մասնակցած է նաեւ ցարական ոստիկանութեան կողմէ եկեղեցիներու դրաւման աջակցող դաւաճաններու ահաբեկման: 1934ին Անդրէաս Զանգեզուրի լեռներէն անցած է Իրան: 1919—21ին Հայաստանի Հանրապետութեան ատեն ժողովրդական ուժերու վաշտապետ էր: Ընկեր Անդրէաս մէկն է այն համեստ եւ անյայտ հերոսներէն, որոնք անձնուիրութեամբ [illegible] Զանգեզուրի [illegible] թիւնը ապահովելու համար: Եթէ այսօր Զանգեզուրը Հայաստանի անբաժան մասն է, այդ կը պարտի յայտնի եւ անյայտ բոլոր Անդրէասներուն:

ԱԴՐԲԷՅՋԱՆԻ պետական հրատարակչութիւնը վերջերս լոյս ընծայեց Սամէթ Վուրղունի խմբագրութեամբ հայ բանաստեղծութեան եւ արձակի հաւաքածոյ մը՝ 100 հազար օրինակով: Այս հաւաքածոյին մէջ կան բացի սովետահայ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններէն, նախասովետական հայ արձակի լաւագոյն գրողներու Շիրվանզադէի, Թումանեանի, Մուրացանի եւ ուրիշներու երկերը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, 4 Օգոստոս.— Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը տօնեց իր «Օր»ը դաշտահանդէսով մը որ տեղի ունեցաւ կիրակի ամբողջ օրը Տէսինի ծանօթ զալարապեղ պուրակին մէջ:

Կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու ձեռնարկը, վայելելով բուրումնաւէտ ու կենսատու օդը ծառերու հովանիին տակ:

Անշուշտ վարչութիւնը կը յուսար աւելի լայն քաջալերութիւն մը գտնել իր տարած աշխատանքը արդիւնաւորելու համար: Սակայն այս տարուան յաջորդական դաշտահանդէսները եւս բաւական վնաս պատճառեցին այս ձեռնարկին: Գրեթէ միշտ նոյն մարդիկն են որ զոհողութեան գիտակցութիւնը ունին եւ ներկայ են ամէն տեղ ուր ազգային շունչ մը կայ: Լիոնէն ու Փօն տը Շէրիւէն ալ հիւրեր կը նշմարուէին ներկաներուն մէջ:

Օրուան խօսնակը՝ Պ. Կ. Պօտուրեան, բանաւոր հանդէսը բեմ հրաւիրեց նախագահը Տիկին Փափազեան, որ պատմեց թէ ինչպէս 1910ին Ամերիկայի մէջ ողբացեալ ընկեր Ակնունիի ջանքերով հիմը դրուեցաւ կանացի այս մեծ կազմակերպութեան: Միութիւնը իր տարածուն թեւերով նախախնամական դեր մը կը կատարէ 42 տարիէ ի վեր, թէ Հայաստանի անկախութեան ժամանակ իբրեւ Պետական Կարմիր Խաչ, թէ իբրեւ Օգնութեան Մարմին Սփիւռքի մէջ: Ոգեկոչելով յիշատակը կազմակերպութեան հիմնադիրներուն ու անոնց յաջորդներուն, կորով եւ յաջողութիւն մաղթեց Կապոյտ Խաչի դրօշին շուրջ բոլորուած ընկերուհիներուն, որոնք կ՚աշխատին այս օգտաշատ կազմակերպութեան յարատեւութեան համար:

Արտասանեց Վալանսէն Պ. Յովս. Ազատխանեան, «Հայ լեզուն», Հայաստանեան բանաստեղծուհի՝ Սիլվա Կապուտիկեանի: Յետոյ Պ. Ազատխանեան երկու խօսքով գնահատեց Կապոյտ Խաչի աշխատանքը եւ թելադրեց ուժ տալ անոր:

Փօն տը Շէրիւէն պատանի Տէր Ղազարեան ֆրանսերէն ոգեւորիչ դրութիւն մը կարդաց, որ կը պարզէր մեր ազգային ծագումը, բարձր արժանիքները եւ փայլուն ապագայ մը կը նախատեսէր ազատ ու անկախ հայրենիքի մը մէջ:

Օրուան բանախօսը ընկեր Միսաք Միրզէ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ տպաւորիչ բանախօսութիւն մը րրաւ, թուելով հայ կնոջ դերը մեր ազգային նկարագրի ու ընտանեկան սրբութեանց կազմութեան մէջ: Յիշեց ականաւոր օտարներու գնահատական խօսքերը հայ ընտանիքի օրինակելի բարքերուն, առաքինութեանց ու բարոյական ըմբռնումներու մասին եւ հրաւիրեց մեր քոյրերը պահել մեր ընտանեկան աւանդական բարքերը եւ փոխանցել զանոնք նոր սերունդին, անոր ազգային դիմագիծը ապահովելու համար: Մեներգեցին Տիկին Ա. Պօյաճեան, Պ. Թ. Կէնճոյեան եւ Պ. Ա. Տավուտեան:

Այնուհետեւ սկսան պարերը ու կերուխումը: Պ. Մեղրոյեանի բարձրախօսը իր հայկական ու եւրոպական նուագով ու երգերով եկաւ ողեւորութիւն ներշնչել բոլորին: Ու մինչեւ խորհուրդով ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ ու զուարթ: Գ. Պ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (20)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

— Այո, ձեր բոլոր ըսածները տեսականօրէն շատ ճիշդ են: Բայց ձեր անձին չեմ ակնարկեր: Ընդհանրապէս ձեր խօսքը տարբեր եւ գործը տարբեր է: Երկար տարիներէ ի վեր փորձած եմ ատիկա: Հիմա նորէն ճար մը գտնելով ձեր տուած խոստումները եւ ստանձնած յանձնառութիւնները չէք գործադրեր: Ու օրինակներ տուաւ:

Ասոր վրայ արտաքին նախարար Սայիտ փաշա եւ Սալիհ Մունիր փաշա փաստաթուղթերը հաւաքելով ըսին.

— Ստիպուած ենք բանակցութիւնները այստեղ խզել: Եւ ուզեցին հեռանալ ժողովասրահէն:

Ֆրանսական եւ ռուսական դեսպանները միջամտելով նստեցուցին զիրենք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՅԻ ԴԷՊՔԸ.—ԵՐԵՔ ՕՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ 6000 ՀՈԳԻ ԿԸ ՋԱՐԴՈՒԻՆ

Քնտոյ ֆրանսական դեսպան Քանպօն երկար ուղերձ մը արտասանեց եւ ուժ տուաւ Սալիհ փաշայի: Վերջապէս կակուղցուցին անգլ. դեսպան Սըր Ֆ. Քըրրին ու այս կերպով ընդունուեցաւ եւ ստորագրուեցաւ կառավարութեան պատրաստած բարենորոգման նախագիծը (15 Հոկտ. 1895):

Ստորագրուած նախագծին վաւերացեալ օրինակը Պապը Ալիի յանձնուեցաւ եւ ներքին նախարարութիւնն ալ կուսակալութեանց հրահանգեց լակոյն գործադրութեան ձեռնարկել:

Սալիհ Մունիր փաշա իր այս կարեւոր յաջողութեանց առ ի վարձատրութիւն Փարիզի դեսպան կարգուեցաւ:

Մինչ այդ հայկական նոր ըմբոստութիւն մը պայթեցաւ Պոլսոյ մէջ: Կոմիտէճիները ռումբեր արձակեցին ոստիկանական եւ ոստիկան զօրքի պահականոցներուն վրայ: Խնդիրը մեծցաւ: Երեք օրուան ընթացքին 6000 հոգի ջարդուեցան: Ապստամբութիւնը սապէս սկսաւ.

Դրօշակները Պոլսոյ մէջ անակնկալ կերպով յարձակեցան դրամատուններու եւ պաշտօնատուններու վրայ ու արիւնալի խռովութիւն մը հանեցին, կարծելով որ եթէ ցոյց տան թէ մեծ ուժի մը տէր են, կառավարութիւնն ու եւրոպական պետութիւնները պիտի վախցնեն ու Հայոց համար իրենց ուզածները ընել պիտի տան: Ահա այս մտածումէն տարուած, 25 հայ ֆետայիներ ռումբերով ու ատրճանակներով պահակ զինուորները սպաննեցին ու Ղալաթիոյ Օսմանեան դրամատունը մտնելով սպառնացին ընդհ. տնօրէնին (26 Օգոստոս 1896):

Կոմիտէճիները որոշած էին նոյն օրը ռումբով օդը հանել Պապը Ալին, Սամաթիոյ Հայերը մղել իսլամներուն վրայ յարձակելու, Ղալաթիոյ կամուրջին գլուխի ֆրանս. Քօլէտի Լիոնէ դրամատունը գրաւելով կրակ բանալ հանդիպակաց Նիզամիէ պահականոցին վրայ, Վօյվօտայի պահականոցը գրաւել եւ յարձակիլ Պէյօղլուի Մութասարրըֆութեան պաշտօնատան վրայ որ Կալաթա Սարայ կը գտնուէր: Այս նպատակով ռումբեր նետեցին Մութասարրըֆութեան պաշտօնատան եւ Վօյվօտայի պահականոցին վրայ ու Սամաթիոյ մէջ սպաննեցին այն իսլամները որոնց հանդիպեցան: Բայց երբ տեսան որ ոստիկան-զօրքը եւ ոստիկանական մեծ ուժեր օգնութեան կը փութան, չհամարձակեցան յարձակիլ Պապը Ալիի եւ Ղալաթիոյ պահականոցին վրայ: Միայն Սամաթիոյ Սուլու Մանասթըրի աղջկանց վարժարանին մէջ գաղտնօրէն ռումբ պատրաստող կոմիտէճիները կրակ բացին ոստիկաններու եւ ոստիկան զօրքին վրայ, որոնք զիրենք ձերբակալելու եկած էին:

Մեծ ընդհարում մը ծայր տուաւ եւ բազմաթիւ մարդիկ սպաննուեցան: Վարժարանին կոմիտէճիները ամբողջութեամբ բնաջնջուեցան: Օսմանեան դրամատունը մտած ֆետայիները կառավարութեան չյանձնուեցան եւ դրամատան տնօրէնին միջամտութեամբ դեսպանատունները կողմէ «Մարսիլիա» շոգենաւով արտասահման ղրկուեցան: Կառավարութիւնը ուզած էր ապստամբութիւնը զսպել լոկ ոստիկանական ուժերով եւ զինուոր չէր բրած բանակին: Միայն թէ տարի մը առաջուան Տիվանեօլուի ցոյցին ու Անատոլուի դէպքերուն հետեւանքով, Իթանպուլի ժողովուրդը եւ մասնաւորաբար քաղաքի քիւրտ բեռնակիրները խոր ատելութիւն մը կը սնուցանէին բոլոր Հայոց հանդէպ, առանց յանցաւորին եւ անմեղին նայելու:

(Շար.)

ունեցած էր վարչապետին հետ, անգլ. դեսպանին ներկայութենէն առաջ: Վարչապետը յետոյ Աղեքսանդրիա գնաց, հանդստանալու համար: Գահիրէի մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին Անգլիոյ կիպրոսեան ծրագրին :

Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Թուրքիա

Եուկոսլաւիա յէն զինուորական պատուիրակութիւն մը Անգարա պիտի երթայ մօտերս :

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ կրնայ յանգիլ երրեակ զինակցութեան մը (Եուկոսլաւիա, Յունաստան, Թուրքիա): Հաւանական է որ պատուիրակութիւնը այցելէ նաեւ Աթէնք, խորհրդակցելու համար Պալքաններու հաւաքական պաշտպանութեան մասին: Թուրք թերթ մը, «Սոն Սահաթ» կը գրէ թէ պատուիրակութիւնը նախ Աթէնք, յետոյ Անգարա պիտի այցելէ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, հաւանաբար խորհրդակցութիւն մը կատարուի երեք պետութեանց զինուորական մասնագէտներուն միջեւ: Պատուիրակութիւնը Աթէնք կը սպասուի յառաջիկայ շաբթու :

Երեք երկիրներն ալ նպաստ կը ստանան Մ. Նահանգներէն եւ վեց ամիսէ ի վեր ամրապնդուած են փոխադարձ յարաբերութիւնները, շնորհիւ բազմաթիւ այցելութեանց: Բացառիկ դէպք մըն էր Յունաստանի արքայական զոյգին այցելութիւնը Պոլիս եւ Անգարա: Այս օրերս Թուրքիոյ Ազգ. ժողովէն պատուիրակութիւն մը եւ խումբ մը լրագրողներ կ'այցելեն Եուկոսլաւիա: Առ այժմ զինակցութիւն մը չպատուիր: Անգարայի եուկոսլաւ դեսպանը մէկ ամիս առաջ կ'ըսէր թէ Թուրքիա եւ Եուկոսլաւիա «պէտք է գործակցին, բայց «ստորագրութիւնները աւելորդ են»: Ըսել կ'ուզէր թէ երկու ազգերը կրնան գործակցիլ առանց պաշտօնական դաշնագիր մը կնքելու :

Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքուի Եուկոսլաւիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, պիտի զօրանայ արեւմտեան ճակատին պաշտպանութիւնը Վոսփորի, Տարտանէլի եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ, իբրեւ լրացուցիչ մաս Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան :

Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը եւ զօր. Բրէտլէյ Թուրքիա կը սպասուին այս ամսու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃ մը ծագած է Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ:Յունական զօրքին հրամայուեցաւ գրաւել կամմա կղզին, որ Պուլկարնե[?] ձեռքն է: Հրամայուած է նաեւ պատասխանել, եթէ Պուլկարները կրակ բանան: Յոյները վերջնագիր մը ուղղեցին Պուլկարներուն, պահանջելով հեռանալ կղզիէն: Ազգաժողովին մասնաւոր յանձնախումբը միջամտեց :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ թերթերը կը գրեն թէ հարիւրաւոր հայեր դիմում կատարած են ձեռնհաս իշխանութեան, փոխել տալու համար իրենց ընտանիքներուն անունները (եթէ ցանկ է): - Զօր. Նեկիպ գոհ չերեւար «Վաֆտ» կուսակցութեան մէջ կատարուած մաքրագործումներէն: Կ'ըսուի թէ ուրիշ երեւելիներ ալ պիտի վտարուին :

ԻՐԱՆԻ վարչապետ որոշեց 2 առ հարիւր տուրք հաստատել կալուածներու վրայ, բարուոքելու համար երկրին նիւթական վիճակը: Կը յուսան 330 միլիոն տոլար ճարել այս տուրքին շնորհիւ: Ծրագիրը ուղղուած է հարուստներուն դէմ: — Երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստ մը գումարելով, նախագահ ընտրեց ծանօթ կրօնապետը, Այաթոլլահ Քաշանի, որ միշտ ուժ կուտայ Տոքթ. Մոսատեղի: (Այաթոլլահ կը նշանակէ «Աստուծոյ Հրաշքը»): — Կ'ըսուի թէ փախստական վարչապետը, Ղաւամ Սալթանէ, իր թաքստոցէն նամակ մը ուղղելով Տոքթ. Մոսատեղի, խնդրած է վերաքննել իր ստացուածքին բռնագրաւման մասին տրուած որոշումը: Այս առթիւ կը մերժէ որեւէ պատասխանատուութիւն Յուլիս 21ի դէպքերուն մէջ:

15ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ մասնակցող մարզիկներէն Ռումանացի մը եւ ութ Հունգարացիներ մերժեցին իրենց երկիրները վերադառնալ :

ԻՏԱԼԻՈՅ երկաթուղիներուն կարմիր բանուորները, 160.000 հոգի գործադուլ յայտարարեցին, խանգարելով երթեւեկը :

ՊԵԼՃԻՈՅ համայնավարները թռուցիկներ ցրուած են զօրանոցներուն մէջ, որպէսզի զինուորները սատարեն պայքարը երկամեայ զինուորութեան դէմ : Ընդհ. գործադուլ սարքուած է վաղը, շաբաթ :

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ մեծ աւերներ գործած են Պոստոյի [?]ջանին մէջ: Ռազմանիւթի մթերանոց մը պայթեցաւ, երբ ամերիկեան զինուորները կը փորձէին մարել հրդեհը: Ուրիշ վայր-

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար :

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիմպի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեղի պիտի ունենայ վարչութեան յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողքներուն որ փութան օգտուիլ այս դիւրութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ :

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով . —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Զէրչեան, 16 Rue Nouvelle .
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա.Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բաբուեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ.— Ե. Ատամալեան, 48 rue Défense .
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Ամերիկայէն Պ. Հ. Զօրթեան իր խմբագրատուն այցելութեանը առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Հալէպի «Քարէն Եփփէ» Ճեմարանին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)
Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952
Գին՝ 200 ֆրանք: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան
Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին:

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները :

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael . Ai Carmini, Venise (Italie) :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ս. Անթուան, Պուլվառ Օտոյի մէջ, 9 Օգոստոսին, շաբաթ երեկոյ, թատերախումբի լրիւ կազմով կը ներկայացնէ Շէյքսփիրի
«ՀԱՄԼԷԹ»ը (ողբ. 8 արար)
Համլէթի դերը կը կատարէ ԹՐԱԳՕՇ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ի՛նչպէս կաթ տալ երախային, ի՛նչպէս հագուեցնել, ի՛նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին : 250 էջ, պատկերազարդ:

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 ֆր.), արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել Յառաջի հասցէով :

բերու մէջ ալ հրդեհներ ծագած են, փճացնելով ահագին տարածութեամբ անտառներ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ համագումարը 12ի դէմ 69 ձայնով որոշեց քննութիւն կատարել Քորէայի մէջ, մանրէական պատերազմի ամբաստանութեանց առթիւ: Այս առթիւ ալ բուռն վիճաբանութիւններ ծագեցան Խ. Միութեան եւ արդանեակ երկիրներու պատուիրակութեանց հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ առաջին երկնաքեր շէնքը, որ 27 յարկէ կը բաղկանայ, լրացաւ առջի օր: Թերթերը կը գրեն թէ «միայն սովետ ճարտարապետները կրնան այսպիսի շէնքեր շինել »...

ՔՆԱՐԻԿ ՕՀԱՆԵԱՆ (Շաւիլի Նոր Սերունդէն)
ՍԻՄՈՆ ԱՂՊԱՍԵԱՆ
Ամուսնացած

Շաւիլ · Մալաքոֆ

Այս առթիւ Օհանեան ընտանիքը 2000 ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԱՆՁԱՊԵՏԵԱՆ
ՄԵԼՔՈՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Ամուսնացած

Շաբթու, 3 Օգոստ. 1952 · Անիէռ

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով՝ կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, ի պատիւ իր պատգամաւոր հիւրերուն կազմակերպած է խնջոյք մը Օգոստոս 16ի շաբաթ կէսօրէն սկսեալ մինչեւ իրիկուան ժամը մէկը Յոյներուն սրահին մէջ, 5 rue Bonnefoy: Սիրով կը հրաւիրեն բոլոր Խարբերդցիները եւ իրենց բարեկամները :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1952 —53ի ուսումնական տարւոյ արձանագրութիւնները: Փութով դիմել տեսչութեան հասցէին, 26 rue Troyon, Sèvres (S. etO.):

Սեվրի մօտաւոր շրջակայքը բնակողները պիտի ընդունուին նաեւ իբրեւ ցերեկօթիկ :

Ժամադրուիլ հեռախօսով՝ OBS. 18-28:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12:ՀեռաձայնLe Raincy 172:

Լոյս տեսաւ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Բախտին անիւը

(Կատակերգութիւն.երեք արար), եւ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ
(Զաւեշտ - ողբերգ. մէկ արար), միեւնոյն հատորին մէջ: Գին 400 ֆր., Արտաս. 2 տոլ.

Մամուլի տակ է

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

(Թատերգութիւն երեք արար):

Յաջորդաբար կը հրատարակուին նաեւ նոյն հեղինակին՝ «ԿԻՆՍ ԱՆՀԱՒԱՏԱՐԻՄ Է», «ՕԺԻՏԸ», «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ», «ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ» թատերգութիւնները :

Կանխիկ ապսպրանքներու հասցէ՝ M. J. Latifian 34, Rue de l'Amiral Mouchez Paris (14):

[illegible] Ծախու է

Փարիզի մօտակայ. արուարձաններէն Սարսէլի մէջ, դերձակի խանութ մը, կեդրոնական հրապարակին՝ Paris—Chantilly պողոտային վրայ, autobusի կայան եւ կայարանէն 6—7 վայրկեան : Բնակութեան համար յարակից մասեր եւ cave : Շատ յարմար գին: Երեք տարուան պայ վերանորոգելի: Տարեկան վարձք 10.000:

Դիմել դերձակ ELGAի, Place du XI Novembre, Սարսէլ: Tél. Sarcelles 49, (ժամը 7էն 9 եւ 1էն 3): Այս ծանուցումը ներկայացնողին որոշ զեղչ :

Յարմար ամէն տեսակ առեւտուրի :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme;Paris(13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 9 AOUT 1952 Շաբաթ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6835-Նոր շրջան թիւ 2?4?

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ՊԷՏՔ Է ՇՈՒՆՉ ՏԱԼ

Բանդէտներ դիտել կուտան թէ աւելորդ յոդնութիւն կը կրենք, տարին տասներկու ամիս կարգի հրաւիրելով եւխտաապրդութիւնը։ « Ոչ կը կարդան, ոչ ալ կը հետաքրքրուին»։

Անփաստելի նահանջ մըն ալ այս։

Այսպէ՞ս կը մտածէինք երէկ, երբ արիւնայանց դաշոյնը եւ տապարը կը ճօճէին մեր գլխուն վերեւ։ Երբ մեր հայրենի երկիրը դարձած էր «ացունքի հովիտ»։ Երբ Գորշ Գայլը սպանդանոցներ կը սարքէր պարբերաբար ...

Այն ատեն ամբողջ գիւղեր եւ քաղաքներ կը քանդուէին ։ Շէն բոյներ անապատի կը վերածուէին, դէպի անդունդ գլորելով անհամար բազմութիւններ ։

Մահաստրսուռ փոթորիկէն ետք, կայծ մը կը ցայտէր իւրաքանչիւր աւերակէ ։ Ու ճրագներ, բուխերիկներ կը վառէին։ Փիւնիկներ կը վերածնէին փլատակներէն։ Եւ նոր բոյներ կը շինուէին անվհատ։ Նախ վախն ի վախը, յետոյ աւելի համարձակ ։

Ցաճախ պատանի մը, մանուկ մը ողջ մնացած կ'ըլլար շատ մը տուներէ։ Կամ քոյր մը, մայր մը, մամիկ մը։ Մէկը միւսին յոյս եւ կորով կը ներշնչէր։ Եւ նորէն ոտքի կը կանգնէինք, ճակատաբաց եւ տքնաջան ։

Ճիշդ է որ հող ունէինք մեր ոտքերուն տակ ։ Ունէինք լեռ, դաշտ եւ հորիզոն։ Եւ կը հաւատայինք յաւայոյն օրերու ։

Մինչեւ այսօր... Տաչեղներ ենք այնծուփ ափերու վրայ։ Ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի ։ Պատրաստ կեր՝ օտարութեան քամիներուն եւ հարթիչ գլանին ...

Այո՛, ազատութիւնն անգամ, որուն կարօտով կը տառապէինք այնտեղ, տեսակ մը փորձանք դարձած է։ Կը փութացնէ տարալոյր բազմութեանց կազմալուծումը։ Ամէնէն առաջ՝ եղբայրութեան ուծացումը ։

Եւ սակայն, ուրիշ ելք չունինք ։

Պիտի շարունակենք ինքնապաշտպանութեան պայքարը։ Կարգի պիտի հրաւիրենք ոչ միայն եղբայրասպանութիւնը, այլեւ բոլոր թուլամորթները, դասալիքները, չոեւները եւ մոլորածները ։

Պիտի շարունակենք անխնայ քամել մեր երակները, շունչ տալով։ Ցնցելով։ Դէպի գիտակցութիւն եւ պարտաճանաչութիւն հրաւիրելով քնացողներն ու քնացողները ։

Հակառակ պարագային, տապանաքարը ոչ թէ թշնամին դրած պիտի ըլլայ, այլ մենք մեր սեփական ձեռքով ։

Եւ պատմութիւնը պիտի արձանագրէ . —

Ժողովուրդ մը կար շինարար եւ իմաստուն ։ Դարէ դար թաւալեցաւ արեան ճապաղիքներու մէջ, միշտ մնալով կանգուն եւ ինքնավստահ ։

Առտու մըն ալ, իր հայրենի հողերէն հեռացած ըլլալով, հլացաւ օտարին լոյսերէն։ Հետզհետէ կորսնցուց իր հաւատքն ու կամքը։ Իր պայծառատեսութիւնը։ Եւ հալեցաւ անզգալաբար ։ Աւելի շուտ քան իր ամեհի լեռներուն ձիւնը ...

Անխուսափելի է պատմութեան այս վճիռը, եթէ երկար տեւեն բանդիտութեան մարզանքները, ծուլութիւնը եւ դասալքութիւնը։

Առաջին պատասխանատուներէն մէկն ալ դո՛ւն պիտի ըլլաս, Դաշնակցական ընկեր։ Եւ քեզի հետ՝ այն հայրենասէր բազմութիւնը որ լեռ ու ձոր կտրած է յանուն հայրենիքի եւ ազատութեան ։

Ի՞նչ կ'արժեն ամէնէն սրտառուչ խրատներն ու քարոզները, ճառերն ու կանչերը, եթէ իւրաքանչիւր տարագիր պիտի չփորձէ ժառանգորդներ հասցնել։ Գոնէ տասնէն մէկը փրկել ...

Բացակայիլ ինքնապաշտպանութեան, այլ մանաւանդ նոր սերունդի փրկութեան այս պայքարին մէջ՝ կը նշանակէ մեղսակցութեան մուրը քսել իր ճակտին ։

« Թող լռէ մ●ւնջը, անդամալոյծը», կ'երգէին երէկ ։

Կ'ուզէինք հաւատալ թէ զանցառելի քանակութիւն մը կը կազմեն կամաւոր մունջերն ու անդամալոյծները ։

Ասպարէզը բաց է մնացեալներուն համար ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...

Եթէ կարելի ըլլար ճառերով, բանաստեղծութիւններով եւ յուշերով պետութիւն հիմնել, մեր ազգը մինչեւ հիմա, ոչ թէ սովորական պետութիւն մը, այլ կայսրութիւնմը հիմնած կ'ըլլար ։ Որովհետեւ, ուր կ'ուզէք գացէք, չկայ ժողովուրդ մը, որ մեզի չափ ճառ խօսի, մեզի չափ ոտանաւոր արտադրէ եւ մեզի չափ՝ սովորական մահկանացուներու հին, հին յուշերով զբաղի։ Քիչ կը մնայ, մեր բոլոր մեծ մայրիկները պիտի սկսին թուղթին յանձնել իրենց նշանտուքին եւ պսակին պատմութիւնները ...

Դժբախտաբար, սակայն, անկարելի է ճառով ու ոտանաւորով պետութիւն հիմնել, ինչպէս անկարելի է ալելուիա երգելով կաթնապուր եփել...

Հողէն ու համբանքէն ետք, ժողովուրդ մը պէտք է ունենայ քաղաքական դաստիարակութեամբ զինուած մտաւորականութիւն մը։ Ունի՞նք այդ զօրագունդը. չեմ գիտեր. վճռական «այո»ն կամ «ոչ»ը թող արտասանեն աւելի իրազեկները ։

Բամբասանքի կրնայ վերագրուիլ, բայց հոգ չէ, ըսեմ բացէ ի բաց — մատի վրայ կը համրուին մեր այն գրող-բրոցները, որոնք մշակուած միտք ու խոր հմտութիւն ունին քաղաքական գիտութեանց մասին։ Մտաւորական կոչուած մեր փաղանգին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը Գեղեցիկին, Ճշմարիտին եւ... շուքին ետեւէն կը վազէ՝ երեսի վրայ ձգելով Օգտակարը ։

Այս երեւոյթը կը բացատրէ թէ ինչու, երեսուն տարի այս օտար այլ հիւրընկալ ափերուն վրայ բոյն հաստատելէ ետքն ալ, տակաւին չենք հասցուցած cadre մը, որուն մէջէն պիտի դատէինք, մաղը, մեր արտաքին եւ ներքին նախարարները, մեր դեսպանները, մեր հիւպատոսները, Միացեալ Ազգերու մեր պատուիրակներ մեր անտեսագէտները, մեր օրէնսգէտները, մեր երեսփոխանները կամ նոյնիսկ նամակատան պաշտօնեաները ...

Սխալ չհասկցուիմ ։ Թշնամի չեմ ոչ Աւուեստին, ոչ Գրականութեան .

Բայց բանաստեղծներու եւ միւզաւաններու, նկարիչներու եւ դերասաններու վրայ յոյս դնելով չէ որ ճամբայ պիտի ելլէինք՝ պետութիւն ու անկախ հայրենիք փնտռելու համար ։

Մտաւորական արժէքներու գնահատման մէջ ալ չփոթութեան մէջ ենք։ Ընդհանրապէս, մեր իրականութեան մէջ, ջուխտ մը յօդուած գրողը «յայտնի հրապարակագիր» է, հէքիաթ մը պատմելու շնորհք ունեցողը՝ «գրագէտ», Կարանդ Պապային կամ սիրուհիի մը ձօնուած ոտանաւորի մը հեղինակը «տաղանդաւոր բանաստեղծ», Ջարչըլը Արթին Աղան ներկայացնողը «օժտուած դերասան», չորս բառ անգլերէն կամ ֆրանսերէն գիտցողը՝ «լեզուագէտ», Հայաստանի թագաւորներուն անունները իրարու ետեւէ համրողը «պատմաբան» եւ երեսուն տարիէ ի վեր միեւնոյն բլիշէ բառերը արտասանողը՝ «մեծ հռետոր» ...

Մեր փնտռածը այդ չէ ։

Մենք ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնենք, որպէսզի վերջ տանք մեր ներկայ թափթփածութեան եւ յառաջիկայ հինգ, տասը տարուան մէջ պատրաստենք սերունդ մը, որ ի վիճակի պիտի ըլլայ, իր սեփական ուժերով, վարելու պետական մեքենան՝ ներսէն եւ դուրսէն ։.

Կը բաւէ որքան ջուր ծեծեցինք եւ թոյլ տուինք որ օտարները մեր վրայ խնդան։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ դաշնակիցները երբեք զիրենք հրաւիրած չեն Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան համար։ Կը կարծուի թէ անկարելի է Միջին Արեւելքը պաշտպանել ցորչափ տեւական խաղաղութիւն չէ դոյացած արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի միջեւ ։

ՖԱՈՒՍԹՕ ՔՈՓՓԻ, որ Ֆրանսայի շրջանին մրցումը շահած էր 1949ին եւ այս տարի, ծանր արկած մը անցուց։ Ձախ թեւին ոսկորը (ուսոսկր) խորտակուեցաւ եւ այլեւս չի կրնար մասնակցիլ նոր մրցումներու ։

ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ ՊԻՏԻ ՁՀԱՍՏԱՏՈՒԻՆ.— ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ. — ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն, որ էջս լէ Պէն գացած էր վարչապետին հետ խորհրդակցելու համար, Փարիզ վերադարձաւ առջի օր։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, վարչապետը եւ նախարարը վերաքննած են զինուորական նախահաշիւը, որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել այս տարուան արտադրութիւնը։ Տրուած որոշումներէն մէկն է հարիւր միլիառ ֆրանքի զեղչել զինուորական գնումներու վարկերէն եւ յատկացնել օդանաւային շինութեանց։ Ուրիշ խնայողութիւններ ալ կատարելով եւ զանազան վարկեր գործածելով, կը յուսան դրամ ճարել ուրիշ սպառազինութեանց համար ։

Որոշուած է նաեւ մէկդի դնել կամ յետաձգել կարգ մը ծրագիրներ, սպասելով Մ. Նահանգներուն հետ կատարուած բանակցութեանց ելքին ։ Փարիզի մէջ տակաւին կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ 625 միլիոն տոլար վարկին համար որ մերժուեցաւ Մ. Նահանգներուն կողմէ։ Վարչապետը կը յուսայ վերազինման անմիջական ծախքերը ճարել առանց նոր տուրքեր հաստատելու 1953ին։ Այս իմաստով յայտարարութիւններ ալ ըրաւ ։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ անմիջական կարգադրութիւններ ընելով հանդերձ, կառավարութիւնը յուշագիր մը պիտի ուղղէ, պահանջելով արմատապէս փոխել Ատլանտեանի զինակցութեան նիւթական դրութիւնը։ Հաւանական է որ Պ. Փլեւէն Ուաշինկթըն երթայ, բացատրելու համար Ֆրանսայի առիպողական պէտքերը (յաւելուածական վարկեր):

Հարիւր միլիառ ֆրանքի խնայողութեան առաջարկին առթիւ, Պ. Փինէ բացատրեց թէ շատ մը զինուորական գնումներ կը կատարուին հակառակ ողջմտութեան։ «Պետական վարչութիւնը յաճախ դո՛հ կը դառնայ նախընթաց համաձայնութեանց եւ չափազանց մեծ գումարներ կը վճարէ յանձնառուներուն։ Ես բացարձակապէս հակառակ եմ նոր տուրքերու։ Ֆրանսայի տնտեսութիւնը չափազանց տկար է արդէն եւ ծանրաբեռնուած, այնպէս որ չի կրնար դիմանալ հարկային նոր ճիգի մը »։

× Ազգ. Ժողովին ելմտական յանձնախումբը արդէն պատրաստած է իր ծրագիրը՝ հարկային բարեփոխման մասին։ Ծրագիրը կ'առաջարկէ. —

1. Միակ տուրք մը հաստատել եկամուտի վրայ. —2. Ջնջել գործառնութեանց տուրքը, որ հիմնական մասն է ներկայ հարկային դրութեան եւ 77 անգամ աւելի բարձրացած, բազդատելով [illegible] տուրքին [illegible] հաստատելով ... արժէք»ի տուրք մը։

Իբրեւ ընդհանուր սկզբունք, յանձնախումբը կ'առաջարկէ . 1.— Աւելի արդար բաշխում կատարել. 2.— Իջեցնել տուրքի սակերը. 3. Զօրացնել պայքարը՝ խարդախութեանց դէմ .

Թունուզի՝ բէյին

Թունուզի պէյը Եչ. օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան մասնաւոր պատուիրակը, Պ. Պինոչ ։ Տեսակցութիւնը տեւեց 80 վայրկեան ։

Կ'ըսուի թէ պէյը դանդատներ յայտնած է ֆրանսական մարդպանին՝ Պ. Հոթքլոքի դէմ, ըսելով.— « Չեմ կրնար աշխատիլ անոր հետ»։ Պ. Պինոչ բացատրեց թէ կառավարութիւնը կը սպասէ որ պէյը ստորագրէ բարենորոգման ծրագիրը ։ Պէյը պիտի պատասխանէ մինչեւ Օգոստոս 20, իր հրաւիրած 40 երեւելիներուն հետ խորհրդակցելէ ետք ։

Պաշտօնական շրջանակներէ կը հաղորդեն թէ տեսակցութիւնը սիրալիր էր։ Պ. Պինոչի կ'ընկերանար մարզպանին քարտուղարը, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ համամիտ են ֆրանսական կառավարութիւնը եւ իր ներկայացուցիչը ։

× Արաբական եւ ասիական 13 պետութեանց պատուիրակները կը շարունակեն իրենց աշխա —

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԳՐԻԳՈՐ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք մահը Միլանոյի ծանօթ հայրենակիցներէն Պ. Գրիգոր Սէֆէրեանի։

Մօտ 70 տարեկան, հանգուցեալը առեւտրական ասպարէզին մէջ կը գրաւէր կարեւոր դիրք մը։ Իր գործի ընկերոջ՝ Պ. Երուանդ Հիւսիսեանի հետ մէկուկէսական միլիոն լիրէթ տրամադրած էին, Հայկական Ակումբի մը հիմնադրումը ճարելու համար։ Կ'օգնէր ազգային բոլոր ձեռնարկներուն։ Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է հինգշաբթի օր Միլանոյի մէջ ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

I.— ԱՆՆԿԱՐԱԳՐԵԼԻ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային մամուլը քստմնելի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Իրանի տնտեսական աննախընթաց տագնապին, եւ տիրող ահաւոր թշուառութեան մասին։

Այս շարքին են Գ. Ժան - Մարի տը Մորէօյի յայտնութիւնները։ «Լը Մոնտ»ի մասնաւոր թղթակիցը վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած է երկրին մէջ, եւ սրտաճմլիկ տողերով կը նկարագրէ գիւղացիներու եւ անչափահասներու զարհուրելի վիճակը։

Ցուցումով եւ խորին կարեկցութեամբ է որ թուղթին կը յանձնենք ֆրանսացի լրագրողին ականատեսի վկայութիւնները։ Այս առթիւ ըսենք թէ վարչապետը՝ Տոքթ. Մոսատեղ եւս յաճախ յիշած է այս պարագաները, անգլիացի եւ ամերիկացի այցելուներու։

— Ամէն առաւօտ, երբ «Ռից» պանդոկիս պատուհանէն դուրսի աշխարհը կը դիտեմ կը տեսնեմ պատառատուն քուրջերով ծածկուած չորս պատանիներ, որոնք օրն ի բուն կը տեղաւորուին աղտոտ ջուրի խրամատի մը ափը, որ «Թախտէ Ճամշիտ»էն կ'իջնէ եւ շրջանը կ'ընէ Ֆերտուսի հրապարակին։ Այս ջրուղիները «ճուպ» կը կոչուին, եւ կարեւոր դեր մը կը կատարեն Թէհրանի բնակչութեան առօրեայ կեանքին մէջ։ Տուները եւ պանդոկները իրենց ջուրը կը ստանան քաղաքին շրջանը ընող այս տղմաթաթախ առուակներէն, որոնց մէջ տանտիկինները իրենց աղբը կը նետեն, տղաք իրենց բնական պէտքը կը գոհացնեն եւ մուրացիկները իրենց վէրքերը կը լուան։ Հետեւաբար, Թէհրան այցելող օտարականներուն կը յանձնարարուի լոգանք չառնել նոյնիսկ քաղաքին լաւագոյն պանդոկներուն մէջ, եւ ակռաները լուալ հանքային ջուրով։

Եւ սակայն կայ դեռ ջրուղի մը, որ կայսերական պալատին ջուրը կը մատակարարէ։ Այս ջուրը — Շահին ջուրը — հասութաբեր առեւտուր մը դարձած է նոյնիսկ։ Իշերով զայն կը փոխադրեն քաղաքին բոլոր անկիւնները, իբրեւ շատ փնտռուած եւ անգնահատելի ապրանք։ Բայց, օրին մէկը, այդ ջրուղիին մէջ գտան Հունգարիոյ դիւանագիտական կցորդին քայքայուած դիակը, եւ «Շահին ջուրը» խմողներուն մէջ շփոթութիւն եւ իրարանցում մը ինկաւ։ Գողերը գերեզմանատունէն փախցուցեր եւ ի վերջոյ լքեր էին զայն այս տարօրինակ վայրին մէջ »։

Այս անչափահասները, որոնք առտուն կանուխ դիրք կը գրաւեն «ճուպ»ին ափը, կը սնանին նեխած աւելցուքներով եւ իրենց ծարաւը կը յագեցնեն այդ զարշահոտ ջուրով։ Հոն հաստատուած են ողորմութիւն կորզելու ակնկալութեամբ։ Այս անօթիներուն նման հազարաւորներ, տասնեակ հազարաւորներ կան Թէհրանի մէջ։ Սովահարներու այս բանակին շարքերը կը ստուարանան շաբթէ շաբաթ նոր տարրերով, որոնք կու գան գիւղերէն՝ չհանդուրժելով կալուածատէրերու եւ հարկահաւաքներու անողորմ վերաբերումին, կամ գործարաններէն՝ իբրեւ գործազուրկ, եւ կամ շինութեանց գործատեղիներէն, որոնք կը փակուին իրարու ետեւէ։

Չէք կրնար կանգնեցնել ձեր կառքը որեւէ տեղ, Պարսկաստանի որեւէ քաղաքին կամ գիւղին մէջ, կ'ըսէ լրագրողը։ Անմիջապէս ոսկրաթեր հիւանդ եւ կիսամերկ մանուկներ կը խուժեն, եւ իրենց դալկահար դէմքերը կը փակցնեն դրան ապակիներուն եւ գթութիւն, ողորմութիւն կ'աղերսեն։ Այս զարհուրելի չքաւորութեան առջեւ, ամերիկեան կառքերու շլացուցիչ պերճանքը յուզում կը դառնայ անհանդուրժելի։ Մերձաւոր Արեւելքի ոչ մէկ երկրի մէջ հակադրութիւնը այս աստիճան ընդվզեցուցիչ է, որքան Իրանի մէջ։

Ի՞նչ կ'ըսեն Իրանցիները երկիրը կրծող այս համատարած թշուառութեան մասին։ Նախորդ Շահին սխալն է, կը պատասխանեն։

Ան ուզեց արդ. ճարտարարուեստ մը հիմնել, որ իբրեւ թէ երկրին անկախութիւնը պիտի ապահովէր։ Դրամ չկար։ Շահը տուրքի ենթարկեց շաքարը եւ թէյը. այսինքն գիւղացիներու ամէնէն ընթացիկ սպառումը։ Եւ որովհետեւ լաւ հասոյթ կ'ապահովէր, տարուէ տարի աւելցուցին տուրքի սակը։ Միւս կողմէ, մեծ կալուածատէրերուն դժգոհութիւն չպատճառելու համար, տուրք մըն ալ հաստատեցին հողագործական արտադրութեանց վրայ, ո՛ր չէր դպեր կալուածական սեփականութեանց։

Այսպէս, գիւղացին հարկադրուեցաւ վճարել քաղաքներու բարեզարդութեան, անդրիրանեան երկաթուղիի կառուցման եւ պետական ճարտարարուեստի ստեղծման ծախքերը, որոնք ափ մը շահագէտներու գրպանները պարարտացնելու ծառայեցին։

Արդարեւ, քանի տարիէ ի վեր, քաղաքները կը հարստանան գիւղին եւ գիւղացիին կործանման գնով։

« Պարսիկները հիւրասէր են, կ'ըսէ յօդուածագիրը։ Ան, որուն ասպնջականութիւնը վայելեցինք այդ երեկոյ, շատ խոնարհ գիւղացի մըն էր եւ կը բնակէր հողակերտ խրճիթի մը մէջ՝ իր կնոջ, երեք զաւակներուն, չորս այծերուն եւ իշու մը հետ։ Ճամբան մեքենայի խանգարում մը ունեցանք, եւ գիշերը անցընելու համար հարկադրուեցանք լեռնային այդ գիւղը ապաստանիլ։

« Մեր հիւրընկալին բնակարանը հազիւ թէ չորս մեթրի վրայ չոր տարածութիւն մը ունէր։ Ներսը խաւար։ Ոչ լուսամուտ, ոչ ծխնելոյզ եւ ոչ ալ կարասիի նմանող բան մը։ Կը պառկին հողի վրայ փռուած պարկերու վրայ։ Իսկ կենդանիները դրան մօտ։

« Նստանք գետինը՝ թոնիրի շուրջ։ Թոնիրը սենեակին կեդրոնը փորուած փոս մըն է, որ իբրեւ վառարան կը ծառայէ։ Փայտը հազուագիւտ ըլլալով, կինը կրակին վրայ նետեց գոմէշի չորցած թրիք։ Այս զարմանալի վառելանիւթը կծու հոտ եւ խայթող ծուխ մը կ'արձակէ։ Տանտէրը խնդրեց մասնակցիլ իր համեստ սեղանին եւ հողէ ամաններու մէջ լեցուած մածունախառն բանջարեղէնի ապուր մը հրամցուց մեզի, ներողութիւն խնդրելով խեղճ ընթրիքին եւ բնակարանի անյարմարութեան համար։ Առիթէն օգտուելով քանի մը հարցում ուղղեցի իրեն։

— « Բացի այս տունին չորս պատերէն, ոչ մէկ բան մեզի կը պատկանի, պատասխանեց հիւրընկալս։ Ըստ աւանդութեան, դաշտային կեանքը կազմուած է հինգ տարրերէ.— հող, ջուր, սերմնցու, կենդանիներ եւ աշխատանք։ Առաջին չորսը կը պատկանին կալուածատիրոջ, որուն երեսը երբեք չենք տեսած։ Այս գիւղը, ինչպէս նաեւ դրացի ուրիշ 22 գիւղեր սեփականութիւնն են այդ մարդուն։ Մենք, մեր աշխատանքը միայն ունինք։ Հետեւաբար, կը ստանանք հունձքին մէկ հինգերորդը միայն, որուն վրայէն պէտք է վճարել տակաւին նահանգապետին տուրքը։ Միշտ այսպէս է եղած։ Բայց կեանքի պայմանները այսօր շատ աւելի ծանր են, քան անցեալին։ Հունձքը միշտ անդոհացուցիչ, տուրքերը աւելի ծանր։ Մեր զաւակները, յաճախ կը պարտաւորուին գիւղը լքել, եւ աշխատանք փնտռել քաղաքներու մէջ»։

. Իրանի մէջ, մեծ կալուածատէրերուն ձեռքը կը գտնուի հողերուն եօթանասուն առ հարիւրը, որոնք գիւղական բնակչութեան հազիւ 0,2 առ հարիւրը կը ներկայացնեն։ Ուրեմն, գիւղացիներուն ստուար մեծամասնութիւնը բացարձակապէս սեփականազուրկ է։ Այս խեղճերը պարկով կը ծածկեն իրենց մերկութիւնը եւ կ'ապրին յար եւ նման անասուններու։

Երկրի մը մէջ, որուն բնակչութեան ..ինը տասներորդը սնունդ չստանար, անըմբռնելի երեւոյթ է տեսնել որ 164 միլիոն արտավար մշակելի հողերուն 2.75 առ հարիւրն է միայն որ կը հերկուի։ Հողագործական մեթոտները այնքան նախնական են որ, արտադրութիւնը աննշան է եւ լքեալ հողերը կ'աւելնան տարուէ տարի։ Մինչդեռ կառավարութիւնը 11 միլիառ ռէալ ելմտացոյցին մէկ երրորդը յատկացուցած է ներքին անդորրութեան պահպանման, եւ մէկ քսանմէկերորդը միայն երկրագործութեան, ոռոգումներու եւ հանրային առողջապահութեան ....։

Վ. ԹՈՒՐԵԱՆ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Կ. Զարկվլիանիի գլխաւորած ղեկավարութիւնը մինչեւ վերջը ջանացեր է փրկել ինքզինքը, պատասխանատուութիւնը ձգելով դատական եւ դատախազական մարմիններու կամ կուսակցական ստորադաս կազմակերպութիւններու վրայ։ Այդ նպատակով Յունուար, Փետրուար եւ Մարտ ամիսներուն գումարուեր են շարք մը ժողովներ, որոնցմէ կարեւորներէն են Թիֆլիսի քաղաքային կազմակերպութեան (ակտիւի) ընդհանուր ժողովը, ժողովրդական դատաւորներու եւ դատական նախարարութեան աշխատաւորներու համավրաստանեան խորհրդակցութիւնը եւ դատախազներու հանրապետական խորհրդակցութիւնը։ Այդ ժողովներուն մէջ զեկուցումներ կարդացեր են Զարկվլիանին, դատական նոր նախարար Մամալաձէն եւ հանրապետութեան ընդհանուր դատախազ Լոմիձէն։ Թէ զեկուցում կարդացողները եւ թէ ելոյթ ունեցողները անուններ, մանաւանդ բարձրաստիճան գեղծարարներու անուններ շատ չեն տար։ Զարկվլիանին դեռ իր պաշտօնի վրայ է եւ «մերկացումները» կ'ըլլան համաձայն նախասահմանուած պլանի։ Բայց նոյնիսկ այդ անանուն մերկացումները զարհուրելի պատկեր մը կը պարզեն այն անհամար գեղծումներու, դրամաշորթութեանց, կաշառակերութիւններու եւ յափշտակութիւններու, որոնք կատարուեր են Վրաստանի մէջ։

Սովետական սահմանադրութեան 131րդ յօդուածին համաձայն, բոլոր անոնք որ դպչին հանրային կամ սոցիալիստական սեփականութեան, պիտի նկատուին իբրեւ ժողովրդի թշնամիներ։ Լենինն ու Ստալինը նոյնպէս բազմաթիւ անգամներ շեշտած են թէ անհրաժեշտ է ամենավճռական պայքար մղել պետական սեփականութիւնը յափշտակողներուն դէմ։ Եւ հակառակ ատոր, կ'ըսեն «վսեմաչուր» զեկուցանողներ, «սոցիալիստական սեփականութեան պահպանման գործը դէշ վիճակի մէջ կը գտնուի, մանաւանդ առեւտուրի գործը վարող կազմակերպութիւններու եւ սպառողական համագործակցականի մէջ։ Մեծ վնասներ կը հասցնեն ժողովրդական տնտեսութեան նաեւ այն գեղծումներն ու յափշտակութիւնները, որոնք կը կատարուին արդիւնաբերական (ճարտարարուեստի) ձեռնարկութիւններու մէջ։ Դատախազը յատկապէս նշեր է Կենտրասպիրին (համագործական կեդրոնական միութիւնը), Առեւտրի, թեթեւ արդիւնաբերութեան եւ մսեղէնի նախարարութիւնները եւ մասնաւորապէս Կերպասեղէնի Ֆաբրիկը, Հացի Թրեստը, գարեջուրի եւ լիմոնատի թրեստը եւ ուրիշ ձեռնարկներ, ուր գողութիւններն ու գեղծումներ մեծ չափերի հասած են։

Պէտք է խիստ ըլլալ, ըսեր է ընդհ. դատախազը, այդ յանցագործներու եւ անոնց հովանաւորներու հանդէպ։ Դատախազութիւնը լաւ չի հսկեր այն դատաւորներու վրայ, որոնք քրէական գործեր կը քննեն։ Յաճախ ծանր յանցանքներու համար անոնք թեթեւ պատիժներ կու տան, իսկ երբեմն ալ ապօրինի կերպով անպարտութեան վճիռներ կ'արձակեն։ Գեղծումներէն զատ մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է դարձնել կաշառակերութեան վրայ, միշտ յիշելով որ սովետական իշխանութիւնը այդ յանցանքը համարեր է միշտ իբրեւ ծանրագոյններէն մէկը։ Անդոհացուցիչ է նաեւ չարաշահութեան դէմ տարուող պայքարը։ Բազմաթիւ սպեկուլեանտներ (չարաշահներ, շահադէտներ), ցարդ իրենց գործը կը կատարեն, մնալով անպատիժ։ Անոնք կապուած են մեր առեւտրական հիմնարկութիւններու մէջ խցկուած անբարեխիղճ եւ խորթ տարրերու հետ։

Ոչ դատական նոր նախարար Մամալաձէն եւ ոչ ալ նոր դատախազ Լոմիձէն չեն խօսիր իրենց նախորդներու՝ Ռապավայի եւ Շոնիայի մասին, որոնք վտարուեր էին իրենց բարձր պաշտօններէն իբրեւ վերոյիշեալ բոլոր գեղծարարներու եւ գողերու հովանաւորողներ։ Ինչպէս ըսինք, այս ժողովները տեղի ունեցեր են Զարկվլիանիի անկումէն առաջ, երբ կը կարծուէր թէ թերեւս կարելի պիտի ըլլայ որոշ պատնէշ մը դնել մերկացումներու եւ մաքրագործումներու ալիքներուն առջեւ։

Զարկվլիանիի անկումէն ետք (ապրիլ 1—2), գետը մէկէն կը յորդի, նոր զոհեր աւելցնելով հիներուն վրայ։ «Զ. Վ.»ի ապրիլի թիւերու յօդուածներուն մեծ մասը նուիրուած է Վրաստանի մէջ տեղի ունեցած գեղծումներուն ու գեղծարարներու մերկացումներուն։ Ինչպէս ըսած էինք նախորդ յօդուածներուն մէջ, ղեկավարութեան փոփոխութենէն ետք, այլեւս չեն խնայեր նոյնիսկ կենտկոմի նախկին վարիչներուն, աւելցնելով անոնց հանդէպ եղած քննադատութիւններուն վրայ նոր դիծ մը՝ ամբաստանութիւն քաղաքական գետնի վրայ։ Ասիկա նոր պարագայ մըն է, որու վրայէն վարագոյրը դեռ միայն բացուիլ սկսեր է, որով կանուխ է առայժմ արտայայտուիլ այդ մասին։

Բոլշեւիկ գրականագէտները վերջերս նոր խնդիր մը հրապարակ հաներ են՝ անկոնֆլիկտ (առանց բախումի) թատերգութեան հարցը։ Ցարդ այն կարծիքը կը տիրէր որ սովետական թատերակը պիտի անկոնֆլիկտ ըլլայ։ Վէպն ու թատերգութիւնն, արտայայտելով սովետական կեանքը հարազատօրէն, միայն դրական հերոսներ պիտի պատկերեն, որովհետեւ սոցիալիզմի կառուցումէն ետք, սովետական մարդոց շարքերուն մէջ բացասական տիպարներ չկան այլեւս։ Իսկ դրական հերոսը հոգեկան բախում չի կրնար ունենալ, ունի որ գտեր է իր ճամբան, որ սոցիալիզմէն դէպի կոմունիզմ տանող ճամբան է։

Այս հարցը Մոսկուայէն վերջ կը քննուի նաեւ Հայաստանի մէջ։ Երեւանի գրագէտներն ալ կը փնտռեն ու չեն գտներ բացասական հերոսներ, որպէսզի «կոնֆլիկտաւոր դրամաներ» ստեղծեն։ Խորհուրդ կուտանք իրենց առայժմ երթալ «եղբայրական Վրաստան», մինչեւ որ Միկոյեանը կուգայ Երեւան եւ կը մերկացնէ հայ կոմկուսի Բարամիանները, Ռապավաները, Շոնիաները եւ «սոցիալիստական սեփականութեան» միւս « վսեմաչուր » յափշտակիչները։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Ֆրանսայի հիւսուածեղէնի տագնապը

Հիւսիսային Ֆրանսայի հիւսուածեղէնի երբեմնի չէն ճարտարարուեստը, այսօր լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ: Շատ մը հաստատութիւններ բոլորովին փակուեցան: Լիլ - Ռուպէ — Թուրքուէն ճարտարարուեստական կեդրոնին 500 հազար բանուորներուն 70 առ հարիւրը զեղչուած ժամերով կ'աշխատին: Այս 350 հազարին ալ 15 հազարը անգործ են:

Տագնապը սկսաւ 1950ին եւ իր գագաթնակէտին հասաւ վերջին վեց ամիսներուն ընթացքին, դըլխաւորաբար իբրեւ հետեւանք հիւսուածեղէնի արտածումի նուազման եւ ներածումի յաւելման 1950էն ի վեր:

1951ի առաջին շրջանին էր որ կերպասի արտածումը իր ամէնէն բարձր չափին հասաւ, ամիսը մինչեւ 2482 թոն արտածելով, եւ յանկարծ ինկաւ 800 թոնի ամիսը, այս տարուան առաջին քառորդին: Այս անկումը հետեւանքն է արտասահմանի, մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ Աւստրալիոյ ներածման սեղմումին, եւ ֆրանսական արտադրութեան բարձր գինին:

Բարձր գիները հետեւանք են արտադրութեան սղութեան, նաեւ հին եքենաներու գործածութեան եւ բանուորուհիներու նոյնքան սուղ վճարման որքան այրերուն:

Ճարտարարուեստին մասնագէտները, տագնապին պատճառ կը վերագրեն հիւսուածեղէնի ներածման առատութեան, որ 1952ի առաջին քառորդին հասաւ ամիսը մինչեւ 2110 թոնի եւ որ կը կազմէ գրեթէ տասը առ հարիւրը երկրին արտադրութեան:

Օտար երկիրներ, տեսնելով որ իրենց երկրին մէջ սպառումը դժուար է եւ օգտուելով Ֆրանսայի առեւտրական ազատութեան քաղաքականութենէն, բաղդատմամբ Եւրոպայի Տնտեսական գործակցութեան կազմակերպութեան միւս անդամներուն, ֆրանսական շուկան լեցուցին աժան ապրանքներով:

Անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր հիւսուածեղէնի արտադրութիւնը 40—45 առ հարիւր իջած է:

Հիւսուածեղէնի գործատէրերու ընկերակցութեան վերջին քննութենէն երեւան եկաւ որ 450 գործարաններու 32 առ հարիւրը կ'աշխատին շաբաթը սովորական 40 ժամ, 23 առ հարիւրը 35—40 ժամ շաբաթը, իսկ 40 առ հարիւրը շաբաթը 35 ժամէն պակաս: Հինգ առ հարիւրը փակուած են:

Առաջին անգամ գործէ արձակուածները հինգ հազար հիւսիսային Ափրիկեցիները եղան: Ետոյ կուգան Պելժերը, կիները եւ աղջիկները: Ամէնէն վերջը երեք քաղաքներու տեղական բնակիչները:

Անգործութիւնը դժուար կացութեան կը մատնէ ժողովուրդը: Բանուոր մը գործ չի կրնար ունենալ, եթէ մէկ անդամը կ'աշխատի ընտանիքին մէջ եւ կամ եթէ ուրիշ աղբիւրներէ իր եկամուտը տասնըհինգ օրը 8000 ֆրանքէն աւելի է ամուրիի համար եւ 9600 Ֆր. ամուսնացածի համար 15 օրը:

Անգործի մը օրական 225 ֆրանք կը տրուի առաւել 100 ֆրանք իւրաքանչիւր իրմէ կախում ունեցողներուն համար, եւ ասիկա անգործութեան համար տասը օր առաջ արձանագրուողին: Դըժուար է օրական 550 ֆրանքով երեք հոգինոց ընտանիք մը կերակրել Ֆրանսայի մէջ:

Անձկութիւնը աւելի պիտի տիրէ շրջակայ գիւղերուն մէջ, եթէ տագնապը չվերջանայ մինչեւ ձմեռ:

Հիւսուածեղէնի գործատէրերը վճռական առաջարկներ ըրին կառավարութեան, արագ լուծում մը գտնելու համար, սակայն կառավարութիւնը ուրիշ տնտեսական խնդիրներով ծանրաբեռնուած ըլլալով, չկրցաւ զբաղիլ:

Անոնց գլխաւոր առաջարկներն են. 1.— Արգիլել բոլոր հիւսուածեղէնի ներածումը եւ վերահաստատել ներածման տուրքերը որոնք նախապէս դրուեցան ներքին բարձր գիներուն առաջքը առնելու համար:

2.— Որոշ գաղթավայրերը նախապատուութիւն տան ֆրանսական արտադրութեանց:

3.— Ներկայ մթերքը գնուի բանակին կողմէ, եւ ապսպրանքները ըլլան պետութեան պէտքերուն համար:

4.— Գործատէրերուն տրուին վարկի դիւրութիւններ:

5.— Ածուխի, ելեկտրականութեան եւ փոխադրութեան աժան սակագին հիւսուածեղէնի արտադրութեան մէջ:

6.— Յաւելեալ տուրքը պակսեցնել որպէսզի կարելի ըլլայ հին մեքենաները նորոգել եւ արդիացնել:

Տգեղ երեւոյթներ

•••••

ՏԷՍԻՆ.— «Յառաջ» տարիներէ ի վեր խարազան ի ձեռին կը հարուածէ թրքամոլ բարքերը, յաճախ բրտօրէն: Եւ սակայն չարիքը չէ խափանուած տակաւին:

Ամբողջ մէկ շաբաթ Տէսինը թրքական քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողուր: Եւ բարձրախօսը՝ ճանապարհէն երկու քայլի հեռաւորութեամբ ամէն գիշեր մինչեւ ուշ ատեն կը սփռէր թրքական գռեհիկ երգեր ու վայրենի նուագ մը, վրդովելով Ֆրանսացիները եւ գիտակից Հայերը:

Ասիկա ոչ առաջինն է եւ ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ: Հայր. Միութիւններ կան որոնց կազմակերպած դաշտահանդէսները թրքական եղանակներու եւ պարտախաղերու ցուցահանդէսի մը կը վերածուին յաճախ: Ե՞րբ պիտի զգաստանան մարդիկ: Ինչ խայտառակութիւն է այս: Միլիոնաւոր զոհեր տալէ, դարերու աշխատանքով ձեռք բերուած անհամար հարստութիւն մը կորսնցնելէ ու մեր հայրենիքին գլխաւոր մէկ մասը վրայ տալէ ետք, մարդիկ տակաւին կառչած կը մնան թրքական անարուեստ նուագին եւ երգերուն: Մի գարմանար եթէ օտարները յաճախ կարծեն թէ ձայնագրուած ու երգուած այդ անճոռնի եղանակները հայկական են, երբ ունկնդիրներէն մինչեւ նուագածուներն ու երգիչները Հայեր են առ հասարակ: Որքան կը ծիծաղին Թուրքերը ու կ'արգահատին մեր հոգեկան թշուառութեան ու ստրկութեան պակասին վրայ: Եթէ միլիոններ ծախսէին հաղիւ թէ յաջողէին այսքան բանուկ ցուցադրութիւն մը կազմակերպել:

Պէտք է տեսնել թէ ինչպէս մարդիկ կը վազեն չարան – շարան թրքական նուագ լսելու: «Արուեստը հայրենիք չունի», կ'ըսեն անոնք ու այդ աժան ասութիւնը շատերու բերնին ծամոց դարձած է: Խեղճերը կը շփոթեն իրական արուեստը եւ տափակը:

Քոմկները ինքնաբերաբար կը բացուին, ալքոլը կը գրգռէ ախորժակները եւ հազար ֆրանքնոցները առատօրէն կը գիզուին պարտախաղը պարողներու ճակատին վրայ: Նոյնպէս են այնպիսիներ, որոնց երբեք չէք հանդիպիր հայկական ձեռնարկներու մէջ: Ու եթէ օր մը փորձուիք անոնց նիւթական օժանդակութեան դիմել ազգային նպատակի մը համար, կը ճամբեն ձեզ: Բարեկամներ, դրամները ձեզի, եւ սակայն քիչ մը նախանձախնդիր եղէք ազգային արժանապատուութեան, եթէ Հայու արիւն կը կրէք ձեր երակներուն մէջ:

Օտար երկրի մը մէջ կ'ապրինք ու մեր իւրաքանչիւր շարժուձեւր պէտք է ընթանայ համաձայն մեր ժողովուրդին ազգային վարկին բաղձանքներուն: Զարաչար չգործածենք մեր վայելած ազատութիւնը, տեղացիներուն դիւրաղդածութիւնը վիրաւորելու ատիճան:

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ Մ. Նահանգներուն, Նիւ Պրիթըն քաղաքին մէջ անգլերէն ճառեր խօսած են Ուիլեըմ Գենթըն եւ ընկեր Բ. Նաւասարդեան: Այս երկու ճառերն ալ հրատարակուած են խորհրդարանի արձանագրութեանց պաշտօնաթերթին մէջ: Նոյն առթիւ ուրիշ քաղաքի մը մէջ խօսած են ծերակուտական Ալ. Սմիթ, Տիկին Վ. Սերոբեան, Ճ. Զատրըճեան եւ Բ. Նաւասարդեան: Այս ճառերն ալ հրատարակուած են պաշտօնաթերթին մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԻ ազգ. վարժարանին այս տարուան արձանագրութիւնները եղած են շատ արագ եւ կանոնաւոր: Դպրոցը ունեցած է մանկապարտէզի երկու դասարան չորս բաժիններով, նախակրթարանի եօթը դասարան (մէկը նախապատրաստական) 17 բաժիններով եւ երեք ալ միջնակարգ դասարաններ: Ընդամէնը 24 բաժանմունք, այսինքն աշակերտները բաժնուած 24 սենեակներու մէջ: Աշակերտներու ընդհ. թիւն եղած է 870: Մայիսի ընթացքին հաստատուած են իրիկնային դասընթացներ, պետական պաքալորէայի քննութեան մասնակցողներու համար: Այս տարի աշակերտութիւնը փոխանակ պտոյտի, տարուած է ջուրի զբօսարանը, թանգարաններ եւ ուրիշ վայրեր: Դպրոցը իր միջոցներով գոցած է բացը, քանի որ կալուածներուն եկամուտը յատկացուած է շէնքերու նորոգութեան: Ոչ միայն բացը գոցուած է, այլեւ 700 տինար աւելի մուտք ունեցած է դպրոցը:

ԻՐԱՆԻ Զարմահալ գաւառի Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ երբեմնի չէն այս շրջանին մէջ նախապէս կ'ուսանէին 650 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ. Շուրջ 20 տարի է այս գաւառի դպրոցներու ելեւմուտքը կը հոգայ Հայ. Ուսումն. Միութիւնը: Գաւառի երեք հայաբնակ գիւղերու — Մամուքա, Հաճիարաղ եւ Սիլաք դպրոցները բացուած են 1951ին: Քաղաքէն ղրկուած են երեք փորձառու ուսուցիչներ եւ տեղական չորս ուսուցիչներու հետ կը վարեն դպրոցները: Մամուքայի մէջ կայ 85

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (21)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՅԻ ԴԷՊՔԸ.—ԵՐԵՔ ՕՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ 6000 ՀՈԳԻ ԿԸ ՋԱՐԴՈՒԻՆ

Հայերէն վրէժ լուծելու համար պատրուակ փնտռող այս մարդիկը Ղալաթիոյ, Խասգիւղի, Էտիրնէ Գափուի, Թօփհանէի եւ Պէշիկթաշի, ինչպէս նաեւ Պէպէքի, Գանտիլլիի, Ռումէլի Հիսարի, Վոսփորի գիւղերուն մէջ Հայերը մեծ թոպերով եւ դաշոյններով հետապնդեցին ու սպաննել սկսան: Այս կոտորածը արգիլելու համար խելոյն զինուորական ուժեր ղրկուած չըլլալով, խնդիրը մեծցաւ. Ոստիկ. ուժերը բաւական չէին ապստամբութիւնը փութով զսպելու համար: Այստեղ մեծ է կառավարութեան յանցանքը:

Արիւնալի դէպքերը երեք օր շարունակուեցան եւ 6000 հոգի մեռան: Ետոյ ոստիկ. զօրքի եւ ոստիկ. կազմակերպութիւնը զինուոր. ուժերով զօրացած, յաջողեցաւ վերահաստատել անդորրութիւնը:

Հիմա այս ցաւալի դէպքին քաղաքական ճակատը քննենք.

Դեռ տարի մը իսկ չանցած, Իսթանպուլի մէջ ալ աւելի լայնածաւալ եւ բուռն երկրորդ հայկական ապստամբութիւն մը խնամով պատրաստուեցաւ կոմիտէճիներուն կողմէ: Ուշագրաւ է որ այս ապստամբութիւնը կը ծագէր այն պահուն, երբ դեսպանները ընդունած եւ վաւերացուցած էին կառավարութեան բարենորոգման ծրագիրը: Իսթանպուլի երկրորդ ապստամբութեան հետեւանքով մասամբ հանդարտած Եւրոպայի հանրային կարծիքը վերստին մեզի դէմ լարուեցաւ եւ ուզեց մեզ պատասխանատու նկատել: Այս անգամ առաւելապէս Ֆրանսա բորբոքեցաւ: Փարիզեան մամուլը եւ առաջնակարգ քաղաքական անձնաւորութիւններ մեզի դէմ ճակատ յարդարեցին: Վերջին արիւնալի դէպքերուն հետեւանքով անձնապէս պատասխանատու նկատեցին Ապտիւլ Համիտը զայն «Կարմիր Սուլթան» յորջորջելով: Տըմի Քոշէն, Ժօրէս, Կոմս տը Մունի պէս Ֆրանսայի առաջնակարգ հրապարակագիրները ամէն օր մեզի դէմ երկար յօդուածներ գրի առնել սկսան: Ֆրանսայի վարչապետ եւ արտաքին նախարար Մ. Պուրժուա Փարիզի մեր նորընտիր դեսպան Սալիհ Մունիր փաշան հրաւիրելով ուշադրութիւնը հրաւիրեց եւ դէպքերուն հետեւանքով Ֆրանս. կառավարութեան ցաւը յայտնեց ըսելով.

— «Մենք երբեք չենք բաղձար որ առանձինն կամ հաւաքաբար ձեր ներքին գործերուն խառնուինք: Բայց եթէ վճռաբար վերջ չտաք այս հայկական խնդրոյն, Անգլիոյ եւ յետոյ միւս պետութեանց գործնական միջամտութեանը նշաւակ կը դառնաք: Բացի Անատոլուէն Ռումէլիի մէջ եւ ուրիշ տեղեր ալ մեծ տագնապներ կ'ելլեն ձեր գըլխուն: Ասոր հետեւանքով ալ կրնաք պատճառ դառնալ Եւրոպայի ընդհ. խաղաղութեան վրդովումին»:

Սալիհ Մունիր փաշա բոլոր դէպքերուն պատմականը ըրաւ եւ չեչտեց թէ ապստամբութեանց պատասխանատուն են կոմիտէճիները, զորս գաղտնօրէն կը պաշտպանեն Եւրոպայի պետութիւնները:

ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻ ԵՒ ՄԷՏՐԷՍԷԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ

Մեզի դէմ էր նաեւ Անգլիոյ հանրային կարծիքը զոր ալ աւելի կը գրգռէին Մ. Կլատըսթընի գլխաւորութեամբ անգլ. ընդդիմադիր կուսակցութեան պատկանող բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եւ Լոնտոնի մամուլին մէկ մասը: Գալով անգլ. կառավարութեան, բարենորոգման նոր ծրագիր մը մէջտեղ նետելով եւ Պապը Ալիի վրայ ճնշում բանեցնելով հանդերձ, սկսաւ ուշագրաւ նոր քաղաքականութիւն մը հետապնդել: Երբ կառավարութիւնը լիովին համոզում գոյացուց թէ Իզմիրլեան պատրիարք կոմիտէճիներու հետ համաձայնած եւ միացած է, Նախարարաց Խորհուրդին որոշումով պաշտօնանկ ըրաւ զայն: Նոյն գիշերը Պատրիարքարանէն առնելով Զապթիէի նախարարութեան պաշտօնատունը բերուեցաւ ու առաւօտուն կանուխ աքսորուեցաւ: Այնպէս որ ատեն չունեցաւ փախչելու եւ դեսպանատուն մը ապաստանելու:

(Շար.)

աշակերտ, Հալէպաքաղի մէջ 36, Սիրաքի մէջ 36: Ամէն դպրոց ունի իր մանկապարտէզը, նախակրթարանը եւ կը դասաւանդուի մինչեւ Ե. դասարան: 1951 —52 տարեշրջանի ելեւմուտքը եղած է 100 հազար րիալ:

տանքները՝ Ազգաժողովին առջեւ հանելու համար Թունուզի խնդիրը: Իրենց յայտարարութեանց համաձայն, Ֆրանսա «ուրիշ բան չէ ըրած Թունուզի մէջ եթէ ոչ հարստութիւն դիզել եւ շահագործել ժողովուրդը՝ Ֆրանսացի գաղթականներու միջոցաւ»: Անոնք մասնաւոր յանձնախումբեր կազմած են, Թունուզի ժողովուրդին ազատագրութեան համար: Հակաֆրանսական պայքարին գլուխն անցած են Փաքիստանի, Յորդանանի եւ Իրաքի ներկայացուցիչները:

Տեղական թերթերը արձանագրելով այս տեղեկութիւնները, դիտել կուտան թէ Ֆրանսա «պէտք չունի դաս առնելու արաբական եւ ասիական պետութիւններէն: Այս առթիւ վիճակագրական փաստեր կը հրատարակեն Ֆրանսայի կատարած բարենորոգումներու մասին:

× Ահաբեկչական գործունէութիւնը կը շարունակուի Թունուզի զանազան քաղաքներուն մէջ: Առջի օր անծանօթներ քարեր դրին Սֆաքս–Թունուզ գծին վրայ, կառախումբը խորտակելու համար:— Թունուզի համայնավար կուսակցութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց պէյին, գանգատելով որ իրենց ներկայացուցիչը հրաւիրուած չէ արքունական ժողովին:

Պիտի հաւատա՞յիք

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԱՒԱՍՏԻՔՆԵՐԸ

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը երէկ մանաւոր տեսակցութիւններ հրատարակած էին, Եգիպտոսի վարչապետին՝ Ալի Մահեր փաշայի հետ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, վարչապետը ըսեր է:

— «Գրեթէ յաջողած էինք կատարեալ համաձայնութեան մը յանգիլ բրիտանական կառավարութեան հետ, երբ ես վարչապետ էի անցեալ մարտին: Բայց նախկին թագաւորը, Ֆարուք, միջամտեց եւ ամէն բան խանգարեց: Քանի որ այնքան մօտեցեր էինք անցեալ անգամ, ինչո՞ւ չյաջողինք այժմ»:

Ալի Մահեր փաշայի կարծիքով, անգլեւեգիպտական համաձայնութիւնը պէտք է կնքուի Ազգաժողովի ուխտին համաձայն, միշտ նկատի առնելով իր երկրին ազգային տենչերը Եգիպտոսի եւ Սուտանի միացման մասին: Անգլիա պէտք է սկզբունքով ընդունի թէ յառաջիկային իր զօրքը պիտի քաշէ Սուէզի շրջանէն: «Իմ կառավարութիւնս բացարձակապէս անկախ է եւ կը գործէ համաձայն ժողովրդապետութեան կանոններուն: Մենք լիազօրութիւն ունինք, մեր յարաբերութիւնները շատ սիրալիր են բանակին հետ եւ յստակօրէն ճշդուած: Կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ զօր. Նեկիպի եւ իմ միջեւ: Բրիտանական դեսպանին հետ կատարուած տեսակցութիւնները նախապատրաստական հանգամանք ունին, փոխադարձ վստահութիւն ստեղծելու համար»:

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, Ալի Մահեր յայտնած է թէ սկզբունքով համաձայն է Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան ծրագրին: Ցետոյ նկարագրելով կատարուած յեղաշրջումը, բացատրած է թէ միայն զօր. Նեկիպ մասնակցեցաւ շարժումին եւ միւս 10—12 սպաները չեն ուզեր որ իրենց անունները հրատարակուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՅԾԱԿԸ ծանրօրէն վիրաւորեց հովիւ մը, սպաննեց 150 ոչխարներ եւ կորեց հեռաձայնի գիծերը Սոկի շրջանին մէջ (Փիւ տը Տոմ): 400 ոչխարներէն 250ը միայն վերադարձան գիւղ առանց հովիւի: Փնտռտուքներէ վերջ, գտնուեցաւ հովիւն ալ, որ յիշողութիւնը կորսնցուցած կը թափառէր անտառին մէջ եւ որ բազմաթիւ այրուածներ ստացած էր: Փոթորիկը եւ կայծակը ուրիշ աւերներ ալ գործեցին երկրին զանազան մասերուն մէջ: Բուռն փոթորիկ մը եւ կարկուտը ահագին վնասներ պատճառեցին Պոատոյի շրջանին այգիներուն մէջ: Որթատունկեր ամբողջովին փճացան գետին թափելով խաղողները: Մետաքի շրջանին մէջ մինչեւ հարիւրին հարիւր կը հաշուեն վնասը: Միակ այգետան մը որ 120 թոն բերք կը սպասէր, հազիւ 10 թոն պիտի ստանայ:

ԻՐԱՆԻ ահարկու կրօնապետը, Էյաթոլլահ Քաշանի, հաւանեցաւ ընդունիլ երեսփ. ժողովին ատենապետութիւնը, պայմանաւ որ չերեւայ խորհրդարանին մէջ, միշտ բարձր պահելու համար իր դիրքը: Այսպէս Տոքթ. Մոսատեղ եւ Քաշանի տիրապար պիտի վարեն Իրանի ճակատագիրը: Նոյն օրը երեսփ. ժողովը օրէնք մը քուէարկեց որով ազատ կ՚արձակուի նախկին վարչապետին՝ զօր. Ռազմարայի սպանիչը, Խալիլ Թահմասիպի: Բանաճեւը ոչ թէ մարդասպան, այլ հայրենասէր կը նկատէ ամբաստանեալը, այն պատճառաբանութեամբ թէ «Ռազմարա օտարին գործակալն էր եւ կը գործէր Իրանի շահերուն դէմ»: Բանտարկեալը պիտի արձակուի երբ ծերակոյտն ալ վաւերացնէ այս օրէնքը:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ բանտարկութեան եւ 10.000 տոլար տուգանքի դատապարտուեցաւ Ֆրէնք Քարլսըն, Քալիֆորնիոյ գործօն համայնավարներէն:

ՊՈՒԼԿԱՐԵԻՑՈՒՆԱԿԱՆ սահմանավէճին առթիւ, Ազգաժողովին յանձնախումբը կը հաստատէ թէ «կացութիւնը շատ վտանգաւոր է»: Ցոյները նա տոփն փիձելի կդգին:

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ կ՚աքսորուին Չեխոսլովաքիոյ մէջ, համաձայն Վիէննա հասած լուրերու: Առնուազն տասը հազար բնակիչներ վտարուած են Փրակայէն:

ԻՐԱՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, Ֆէյսալ, որ կ՚ուսանէր Անգլիոյ մէջ 1947էն ի վեր, Մ. Նահանգները մեկնեցաւ ամերիկեան կառավարութեան հրաւէրով: Պիտի մնայ հինգ շաբաթ:

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար:

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլէէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեղի պիտի ունենայ վարչութեան յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ՚ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ:

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ց. Չէրչեան, 16 Rue Nouvelle.
ԱՆԻԷԹ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St. Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer:
ԻՍԻ.— Ե. Ասատուրեան, 48 rue Défense.
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay:
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Հայկանոյշ Չէլվէեան եւ Գ. Մկրտիչ Չէլվէեան խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրը եւ մեծ մօրը՝

ՏԻԿԻՆ Մ. ՉԷԼՎԷԵԱՆի

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 5ին, 83 տարեկանին, Le Croisicի մէջ:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան շրջանակի մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)
Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952
Գին՝ 200 ֆրանք: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան
Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին:

Վարժարանը կ՚ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները:

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie):

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ

(Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին:

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք:

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ Ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ:

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը:

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով:

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ՚ուսուցանէ ի՞նչպէս կաթ տալ երախային, ի՞նչպէս հագուեցնել, ի՞նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին: 250 էջ, պատկերազարդ:

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 ֆր.), արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել Յառաջի հասցէով:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական միութեան Ֆրանսայի շրջանի պատգ. ժողովը պիտի գումարուի Լիոնի մէջ, Օգոստոս 15, 16ի ուրբաթ եւ շաբաթ օրերուն: Ա. նիստը ուրբաթ առտու ժամը 9ին:

Բոլոր պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հասցէ.— 5 rue Bonnefoy, Place Dépon, (Lyon):

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴի Շրջ. վարչութեան:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, ի պատիւ իր պատգամաւոր հիւրերուն կազմակերպած է խնճոյք մը Օգոստոս 16ի շաբաթ կէսօրէն սկսեալ մինչեւ իրիկուան ժամը մէկը Ցոյներուն սրահին մէջ, 5 rue Bonnefoy: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները եւ իրենց բարեկամները:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ս. Անթուան, Պուլվառ Օտոոյի մէջ, 9 Օգոստոսին, շաբաթ երեկոյ, թատերախումբի մը կողմով կը ներկայացնէ Շէյքսփիրի «ՀԱՄԼԷԹ»ը (ողբ. 8 արար)

Համլէթի դերը կը կատարէ ԹՐԱԳՕՇ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

... Ծախու է

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Սարսէլի մէջ, դերձակի խանութ մը, կեդրոնական հրապարակին՝ Paris—Chantilly պողոտային վրայ, autobusի կայան եւ կայարանէն 6—7 վայրկեան:

Բնակութեան համար յարակից մասեր եւ cave: Շատ յարմար դին: Երեք տարուան պայ վերանորոգելի: Տարեկան վարձք 10.000:

Դիմել դերձակ ELGAի, Place du XI Novembre, Սարսէլ: Tél. Sarcelles 49, (ժամը 7էն 9 եւ 1էն 3): Այս ծանուցումը ներկայացնողին որոշ զեղչ:

Յարմար ամէն տեսակ առեւտուրի:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 10 AOUT 1952 Կիրակի 10 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6836-Նոր շրջան թիւ 2247

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԱՂՔԱՏԱՑՈՒՄ

Ֆրանսան ալ ուղղագրութեան խնդիր մը ունի տարիներէ ի վեր :

Այս օրերս նորէն կ'արծարծուի հարցը, իբրեւ հետեւանք նոր ծրագրի մը, որ կ'առաջարկէ որոշ բարեփոխումներ կատարել :

Ծրագրին բովանդակութիւնը հազիւ հրատարակուած, փոթորիկ մը բարձրացաւ ուսուցչական, գրական — գիտական եւ լրագրական բեմերէն :

Այն աստիճան որ, ծրագիրը արդէն իսկ թաղուած կը համարուի :

Արմատական փոփոխութիւններ չի տրամադրեր նոր ծրագիրը, որ մշակուած է մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, եւ ներկայացուած կրթական Բարձրագոյն Խորհուրդին :

Իր առաջարկներն են. —

Կրճատել բաղաձայն տառերը, — գրել home, փոխանակ hommeի.— Ջնջել H. գիրը T եւ R. տառերէն ետք, — Գրել beuf.— Xի տեղ S գործածել իբրեւ յոգնակի նշան.:

Բարեփոխման կուսակիցները կ'ըսեն թէ աշակերտները կը չարչրկուին, ուղղագրութիւն սորվելու համար, թէ օտարականները դժուար կը սորվին Ֆրանսերէնը, թէ տրամաբանական չէ շատ մը բառերու ուղղագրութիւնը եւն.:

Այս առարկութեանց դէմ առաջին անգամ ձայն բարձրացուցին ականաւոր լեզուագէտներ, գրագէտներ եւ բանաստեղծներ: Բացառիկ տաղանդ մը, Քոլէթն անգամ աղաղակեց, — Մի՛ դպչիք մեր ուղղագրութեան :

Ուրիշներ բացատրեցին թէ ճիգը, դժուարութիւններն են որ կը գեղեցկացնեն լեզուն : Եւ յիշեցուցին բոլոր բանգէտներուն, — ուղղագրութիւնը միայն ձայն չէ, այլեւ տեսք: Պատկեր, որ կը դրոշմուի մտքի մէջ :

Դեռ ուրիշներ ստանաւոր եւ արձակ շարագրութիւններ կամ դասական կտորներ տպեցին, առաջարկուած ուղղագրութեամբ: Իբրեւ զուարճալիք:

Ցարդ քանի մը բանասէրներ համամտութիւն յայտնած են միջին բարեփոխումի մը: Մնացեալները, գրոց-բրոց թէ «արգոյ հասարակութիւն», կատարեալ խաչակրութեան մը ձեռնարկած են :

Եւ արդէն յետաձգուած է ծրագրին քննութիւնն անգամ ...

Օր մը առանձին կը ներկայացնենք այս շարժումին զանազան երեսները :

Այսօր միջանկեալ յիշեցինք, անգամ մը եւս ողբալու համար այն բարբարոսութեան վրայ որ կը կոչուի Երեւանեան կամ Աբեղեան ուղղագրութիւն :

Մանաւանդ որ, տակաւին իմաստակ վարժապետներ, ծծուած գլուխներ կ'երեւան այս կամ այն թերթին մէջ, զայն արդարացնելու համար :

Ամէնքն ալ «բարեփոխիչ» են դարձեր, տեսութիւննե՜ր, ձայնաշրջական եւ հնչաբանական նորութիւններ կը պարզեն: Իբրեւ թէ ընթերցումը դիւրացած, աշակերտներու յոգնութիւնը թեթեւցած է, շնորհիւ նոր ուղղագրութեան:

Մինչդեռ, կատարեալ քաոսի մը վերածուած է ամէն բան, հարթելով ճամբան դէպի աղճատում եւ աղքատացում :

Դեռ վերջերս Պ. Ա. Զօպանեան, իբրեւ կենդանի վկայ, անգամ մը եւս կը հաստատէր թէ Մ. Աբեղեան երեք տեսակ բարեփոխում առաջարկած էր, — նուազագոյն, միջին եւ առաւելագոյն: Եւ օրուան իշխանաւորները յիմարաբար օրէնքի վերածեր էին վերջինը :

Նոյն ատեն ռուսերէնի մէջ քանի մը աննշան սրբագրութիւններ կը կատարուէին :

Բայց չէ՞ որ ամէն տեղ «ավանգա՛րդ» ենք մենք (յառաջապահ): «Քալէ՛» հրամայուած ատեն, ընչասպառ կը վազենք ...

Եթէ Աբեղեան յանկարծ արթննար, պիտի ուզէր նորէն գերեզման մտնել, չտեսնելու համար իր անունով գործուած աւերը :

Նոյն տգէտ եւ բռնաբարող «չինովնիկ»ները չե՞ն որ դէպի աղճատում եւ աղքատացում կ'առաջնորդեն մայրենի լեզուն ալ, անճանաչելի դարձնելով զայն:

Եւ տակաւին բթամիտներ կան որ կ'ուզեն Հայկական Արտասահմանն ալ վարակել ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌ ՄԻ ՀԱՍԿՆԱՔ

Երէկ նամակ մը ստացայ : Երկու էջ, երկուքին վրայ մասնաւորապէս նշանակուած — «Հրատարակութեան խնդրանօք, յանուն անկողմնակալութեան» :

Բարեբախտաբար կը ճանչնամ նամակագիրը — Սամուէլ Սահակ, խլեակ մը Տէր Զօրէն, որ իր յուշերը գրեց այդ արիւնազանգ դժոխքի մասին, տարիներ առաջ :

Ի՞նչ է ուզածը :

— Կը բողոքէ Պալլէի դէմ, որ քննադատած էր կարգ մը անճոռնի բառեր՝ Տէսինի մէջ :

Կարդացէք անշուշտ, — Ցուցադրութիւն թրքական եղանակներու: Լեցուն բազմութիւն: Հազարնոցներ՝ «էկին հավասի», «Զէք Տէվէճի»ն լսելու համար: Եւայլն:

(Երէկ աւելի խիստ արտայայտուած էր ուրիշ աշխատակից մը, միեւնոյն խայտառակութեան առթիւ):

Ո՛ւրկէ ուր, Սամուէլ Սահակ երկու թուղթ կը լեցնէ, «սխալ ըմբռնումի մը պատասխանը» տալու համար :

Քանի մը հատուածներ. ·

— « Թուրքը կ'ուրախանայ երբ կը տեսնէ հայ նոր սերունդին ուծացումը եւ ձուլումը օտար երկիրներու մէջ, եւ այդ ձուլումը աւելի շուտ կը յաջողի ոչ թէ «Զէք Տէվէճի» երգելով, այլ Թինօ Ռոսիին «Սեռենատ տը Փառի»ն կամ Ժորժ Կեթաուիին «Սիէլ»ը երգելով» :

Տեսակէտ մըն ալ այս :

Քիչ մը աւելի յառաջ երթալով, մեր բարեկամը դիտել կուտայ :

— « Ո՞վ իրաւունք տուած է բոլոր հայերէն խօսողները եւ երգողները նկատել Հայկ Նահապետ կամ Վարդան Մամիկոնեան, իսկ թրքախօսները Էնվէր կամ Թալէաթ» :

Յաջորդ հատուածներէն ալ կը հետեւի թէ յօդուածագիրը բարկացած է անոր համար որ թրքախօսները ծաղրուած են :

Բոլորովին ծուռ մեկնութիւն մը, հետեւաբար բողոքն ալ անիրաւ:

Յաջորդով կը բացատրեմ : ՎԱՀԷ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

Օդանաւով Պելկրատ գնաց, ուրբաթ օր, Պոլսոյ կուսակալ, Տոքթ. Ֆահրէտին Քէրիմ Կէօքայ, Պելկրատի քաղաքապետին հրաւէրով: Այս առթիւ ըսաւ թէ այցելութեան նպատակն է ամրապնդել երկու երկիրներուն գործակցութիւնը, ի նպաստ խաղաղութեան: «Կը մեկնիմ այն խոր գիտակցութեամբ թէ այս քաջարի երկիրը հերոսաբար կը պաշտպանէ իր անկախութիւնը եւ իր ազգային սահմանները :»

Այս օրերս Թուրք լրագրողներու պատուիրակութիւն մը եւս կը գտնուի Եուկոսլաւիա: Մօտերս Թուրք երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մըն ալ պիտի երթայ Պելկրատ :

Պալքանեան երկիրներու դաշնակցութենէն ի վեր առաջին անգամն է որ այս երկու երկիրներուն միջեւ բարեկամական կապ մը կը վերանորոգուի: Թէեւ իրենց քաղաքական տեսակէտները տարբեր են, սակայն սովետական սպառնալիքը կը մօտեցնէ իրարու: Իրազեկներ դիտել կուտան թէ երկու երկիրները աւելի մօտ են իրարու, քան Թուրքիան եւ Յունաստանը :

ԹՈՒՐՔԵՒՊՈՒԼԿԱՐ սահմանը հիմնովին կ'ամրացուի: Ամբողջ պուլկար սահմանին երկայնքը, խորհրդային զօրապետ Լոզունոֆի հրամանին տակ երեք քիլոմեթր խորութեամբ ականներ զետեղուած են, կը գրեն Թուրք թերթերը: Խ. Ռուսիա Պուլկարիոյ ծովային ուժերն ալ կ'աւելցնէ : Այս նպատակով, Վառնայի (Սթալին) շրջակաները սուզանաւի խարիսխներ կը կառուցուին ռուս փորձագէտներու հսկողութեան տակ: Խստիւ արգիլուած է մօտենալ այս ցամաքային եւ ծովային խարիսխներուն :

ԻՐԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Միեւնոյն ատեն կը սպառնայ

Իրանի կառավարութիւնը ուրբաթ օր ծանուցագիր մը յանձնեց Թեհրանի անգլ. դեսպանատան գործակատարին, առաջարկելով բանակցութիւնները վերսկսիլ Անգլեւիրանեան ընկերութեան հետ, համաձայնութեան մը յանգելու համար:

Ծանուցագիրը անմիջապէս Լոնտոն հեռագրուեցաւ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Իրան միեւնոյն ատեն քողարկեալ սպառնալիքներ կ'ընէ եւ ամբաստանութիւններ կ'ուղղէ : Կը սպառնայ խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները եւ Իրանէն վտարել անգլիական դեսպանութիւնը եւ հպատակները:

Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Իրան պատրաստ է բանակցելու եւ քննելու քարիւղի նախկին ընկերութեան եւ իրանեան կառավարութեան փոխադարձ պահանջները, եւ կ'աւելցնէ թէ ընկերութիւնը կրնայ դիմել իրանեան դատարաններուն, եթէ ուղղակի խօսակցութիւնները ձախողին: Այս առթիւ տարտամօրէն կը յիշէ «տասնեակ միլիոն ոսկիներու» պահանջ մը՝ Անգլեւիրանեան ընկերութենէն: Եւ վերջապէս կը պահանջէ անմիջապէս վճարել ընկերութեան պարտքը եւ անգլ. դրամատուներու մէջ ի պահ դրուած գումարները: «Եթէ այս վճարումները յապաղին կամ եթէ ընկերութիւնը կամ անգլ. կառավարութիւնը շարունակեն ապօրէն գործունէութիւնը՝ թոյլ չտալով որ Իրան ծախէ իր քարիւղը, Բրիտանիա եւ ընկերութիւնը պատասխանատու պիտի համարուին Իրանի կրած վնասներուն »:

Ծանուցագիրը անգամ մը եւս յիշեցնելով թէ Իրանի կառավարութիւնը բարեացակամութեան ապացոյցներ տուած է բազմիցս, կը խնդրէ անգլ. կառավարութենէն անմիջապէս նշանակել իր ներկայացուցիչները :

Անգլ. կառավարութիւնը վերապահ դիրք մը բռնելով հանդերձ, չուզեր փակել դուռները: Ուրեմն կը սպասէ նոր լուսաբանութեանց : Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգները թելադրած են հաշտարար դիրք մը բռնել, նկատելով որ համայնավարները կրնան շահագործել ժողովուրդին թշուառութիւնը, եթէ ելք մը չգտնուի: Նախարարական խորհուրդի առջի. օրուան նիստին մէջ, Պ. Չըրչիլ տեղեկութիւններ հաղորդեց թէ Իրանի ծանուցագրին եւ թէ Մ. Նահանգներու թելադրութեանց մասին, բայց վերջնական որոշումը յետաձգուեցաւ :

Իրան միշտ կը պնդէ որ բանակցութիւնները կատարուին 1951 Մայիսի օրէնքին վրայ որով բռնագրաւեցին Անգլեւիրանեան ընկերութեան ստացուածքը: Լոնտոն կը մերժէ ճանչնալ այդ օրէնքը, պահանջելով անկողմնակալ մարմնի մը յանձնել վէճին քննութիւնը : Կը մերժէ նաեւ այն պնդումը թէ Անգլիա տասնեակ միլիոն ոսկի պարտք ունի Պարսկաստանի: Ընդհակառակն, Լոնտոնի մէջ դիտել կուտան թէ Իրան մերժելով վաւերացնել 1949ին կնքուած նոր համաձայնութիւնը, կորսնցուցած է Անգլեւիրանեան ընկերութեան կողմէ ի պահ դրուած գումարը, 50 միլիոն սթեռլին: Ուրիշ մէկ միլիոնի գումար մըն ալ վար դրուած է, վասն զի ընկերութիւնը կ'առարկէ թէ ահագին պահանջներ ունի Պարսկաստանէն:

Անգլեւիրանեան վէճը սաստկացած ատեն, Տոքթ. Մոսադեղ քանի մը անգամ յայտարարեց թէ քարիւղի ընկերութիւնը 200—300 միլիոն սթեռլին կը պարտի Պարսկաստանի: Անգլիա երբեք չէ ընդունած այս պահանջը եւ միշտ կը յիշեցնէ թէ ընկերութիւնը իրաւունք ունէր գործելու մինչեւ 1963:

Հակառակ այս բոլոր հակաճառութեանց, կարգ մը անգլ. թերթեր ալ անհրաժեշտ կը գտնեն որ միջին ճամբայ մը գտնուի, լուծելու համար այս վէճը, այլապէս ծանր անակնկալներ կրնան պատահիլ Իրանի մէջ :

Ոսկին կ'իջնայ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ

Ոսկին երկու օր յաջորդաբար ինկաւ Փարիզի հրապարակին վրայ, իբրեւ հետեւանք վարչապետին վճռական յայտարարութեանց :

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Պ. Փինէ ազդարարեց թէ շահադէտները պիտի կորսնցնեն իրենց դրամը, եթէ շարունակեն սակարանական խաղերը: Միեւնոյն ատեն կը հաւաստէր թէ նոր տուրքեր պիտի չհաստատէ 1953ին: Եւ վերջապէս կ'ըսէր թէ պիտի գործադրէ վերազինման ներկայ ապսպրանքները, դրամ ճարելով ուրիշ վարկերէ :

Ուրբաթ օր ձոյլ ոսկին 513.000ի կը ծախուէր, մինչդեռ Դշ. օր 524.000 ֆրանք էր: Բայց եւ այնպէս աւելի բարձր էր բաղդատմամբ Յուլիս 15ի հետ, երբ իջած էր 487000 Ֆր.ի եւ երբ նոր փոխառութիւնը կը ծանուցանէին :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐՁԱՒՈՐ-ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Գ.— Լիբանան (1)

Երբ առտուան մշուշին մէջէն շոգենաւը կը մօտենայ Պէյրութի նաւահանգիստին, ճամբորդի աչքին կը զարնէ բարձունքի մը վրայ թառած եկեղեցի մը, որուն գմբէթն ու զանգակատունը մառախուղէն բաժնուելով դէպի երկինք կը սլանան։

Անիկա Հայոց առաջնորդանիստ Ս. Նշան եկեղեցին է։

Ազգային հպարտութիւնդ կը փայփայուի առաջին իսկ առթիւ եւ այդ տպաւորութեան տակ ոտքդ կը դնես ցամաք, ուր շատ մը ուրիշ հաճելի անակնկալներ կը սպասեն քեզի։

1947ի աշնան Եգիպտոսի մէջ ծագած քոլերան պատճառ եղած էր փոխելու մեր ուղեգիծը։ Գահիրէէն օդանաւը երկու ժամէն Կիպրոս կ'իջեցնէր մեզ։ Երեք օր վերջ, շոգենաւով կը մեկնէինք այս կղզիէն եւ Հայֆայի ճամբով կը հասնէինք Պէյրութ, ուր շիտակ «քարանթինա» կը տանէին մեզ, զգուշութեան համար։ Կ'ըսէին թէ ութ օր պիտի մնայինք հոն։

Մինչ մենք արգելափակուած էինք առողջապահական պատճառներով, Պէյրութ տօնական ըղձեստներ հագած, ցնծութեան մէջ էր։

Այդ օրը Նոյեմբերի 22ն էր, Նորազատ Լիբանանի անկախութեան տարեդարձը։ Գոյնզգոյն դրօշակներ կը զարդարէին նաւահանգիստի շոգենաւերը, պետական եւ հանրային շէնքերը, որոնք իրիկուան դէմ լուսազարդուեցան հազարաւոր ելեկտրական լամբարներով։ Մեր ծովահայեաց հասարակաց ննջարանի պատուհաններէն հաճոյքով կը դիտէինք այս տեսարանը։

Պէյրութի մեր բարեկամները կ'աշխատէին մեզի համար։ Շատ չանցած բոլորիս ազատ արձակման հրամանը եկաւ, ու մենք — առանց դարանթինայի մէջ դիշերելու,— դուրս ելլելով մասնակցեցանք մեր Լիբանանցի եղբայրներու ուրախութեան։

Մութին մէջ, մեր ճամբուն վրայ, հաճելի անակնկալն ունեցանք հանդիպելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներուն, որոնք նուագախումբի առաջնորդութեամբ եւ ջահերով Նահրի կամուրջին վրայէն կ'ուղղուէին դէպի Նոր Մարաշ։ Պալատին մէջ, Հանրապետութեան նախագահին առջեւ տողանցք կատարելէ վերջ, անոնք կորած էին մայրաքաղաքի գլխաւոր պողոտան եւ կը վերադառնային տուն։ Ճամբու երկայնքին երթեւեկը դադրած էր եւ տեղացիք անընդհատ կը ծափահարէին մեր արիներն ու արենուշները։

Հպարտութեան ալիք մը կ'ուռեցնէր մեր սրտերը։

Յաջորդ առաւօտ, փոքրիկ պտոյտ մը Անդր-Նահրի շրջանին մէջ եւ հանրակառքի դիծին վրայ դէպի Պուրճ, հայկական մեծ ոստանի մը տպաւորութիւնը կուտար մեզի։ Կը զգայիր թէ օտար մը չես այդ հողին վրայ։ Հայկական աւաններ կը յաջորդեն իրարու իբրեւ շարունակութիւնը Պէյրութ քաղաքին, Նոր Հաճընէն դէպի դէտր մէկ կողմէ, դէպի Էշրէֆիէի եւ Հայաշէնի բարձունքը միւս կողմէ։ Կամուրջէն անդին Նոր Մարաշ, Նոր Սիս, Նոր Ատանա, Ամանոս, Թրաա, Թիրօ, բոլորն ալ շինուած Հայու քրտինքով։ Կեանքը կ'եփի ամէնուրեք։ Հայ արհեստաւորներ, հայ խանութպաններ, շարժավարներ չորս կողմէ։ Հայերէն վերտառութիւններ բոլոր խանութներուն ճակատը, հայերէն ազդեր կամուրջին երկայնքը եւ պատերուն վրայ։ Նոյնիսկ արաբ առեւտրականներ հարկ տեսած են հայերէն գիրերով ալ ծանուցանել իրենց անունները։ Կան նաեւ շարժանկարի հայկական սրահներ («Րինար», «Արաքս»)։

Ամէն թաղ ունի իր նորակառոյց եկեղեցին եւ դպրոցը։

Նոր Մարաշի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցին բարձրախօս դրած է զանգակատան վրայ եւ հայկական պատարագը կրնաս լսել սենեակիդ մէջ նստած։

Կաղանդի գիշերը հայ տղաք կուգան տանդ առջեւ երգելու եւ դուռդ կը զարնեն՝ նուէր ստանալու համար։

Ծնունդի գիշերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներու նուագախումբը մինչեւ լոյս կը շրջագայի փողոցէ փողոց, ամէն մէկ տան առջեւ հնչեցնելով «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի»ն եւ նուէր հաւաքելով կազմակերպութեան համար։

Սովորական բան է գիշերները փողոցներուն մէջ լսել հայերէն երգեր, խմբովին երգուած հարսնեւորներու կամ անուան տօնախմբութիւն կատարողներու կողմէ, երբեմն նուագարանի ընկերակցութեամբ եւ ջահերով։

Հայկական բոլոր աւանդութիւնները ջերմեռանդ երկիւղածութեամբ կը յարգուին հոն։ Բոլոր խանութները կը փակուին Նոր Տարիին, Ծնունդին (2 օր), Զատիկին (3 օր) եւ Մեռելոցի երկուշաբթի օրերը։ Այս տարի Վարդանանցի հինգշաբթի օրը Անդրնահրի բոլոր հայ խանութները փակ պահուած են։ Արաբներն ալ ի յարգանս Հայերուն փակած են իրենց խանութները։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի տօնը մասնաւոր հանդիսաւորութեամբ կը կատարուի ամէն տարի։ Հայերը տասնեակ հազարներով ուխտի կ'երթան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը, ուր պահուած է Լուսաւորիչի աջը՝ Սիսէն բերուած, ժողովուրդը ամբողջ օրը ուրախութիւն կ'ընէ Անթիլիասի վանքին շրջակայքը։

Այսպէս է հայկական Պէյրութը։

×

Ահա՛ քանի մը վիճակագրական տեղեկութիւններ.—

Հինէն ի վեր Հայեր բնակած են Լիբանանի մէջ, քիչ թիւով։ Առանց երթալու մինչեւ Փիւնիկեցիները, Խաչակիրներու շրջանին, Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան օրերուն Հայեր ապրած են հոն։ ԺԸ. դարուն որոշ թիւով Հայեր կը բնակէին Պէյրութ եւ Լիբանանի լեռները։ Հայ կաթոլիկները Քեսրուանի շրջանին մէջ հիմնած էին երեք վանքեր, որոնցմէ Զմմառի մէջ 1742ին հաստատեցին իրենց պատրիարքական աթոռը, Աբրահամ եպիսկոպոսի օրով։

Ներկայիս Պէյրութի հայ-կաթոլիկներու կաթողիկոս-պատրիարքին ամարանոցն է Զմմառի վանքը։ ԺԹ. դարուն Պէյրութի մէջ բացուեցան ամերիկեան եւ ֆրանսական զոյգ համալսարանները։ Կիլիկիայէն եւ Անատոլուէն բազմաթիւ հայ ուսանողներ կ'երթային հոն՝ մասնաւորաբար բժշկութիւն սորվելու համար։ Մեծ է թիւը յիշեալ վարժարաններէն շրջանաւարտ հայ բժիշկներու, որոնց կը հանդիպինք նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ։

1860ի Ճէպէլը Տրիւզի քրիստոնեաներու ջարդէն վերջ, Լիբանան ինքնավարութիւն ստացաւ՝ Օսմ. դերիշխանութեան տակ։ Կառավարիչները քրիստոնեայ պէտք է ըլլային։ Նախ քան օսմանեան կայսրութեան քայքայումը, Լիբանանի վերջին-թեր կառավարիչը Հայ մըն էր — Յովհաննէս փաշա Գույումճեան (1912—1915)։

Լիբանանի հայութիւնը բազմացաւ առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետք, մանաւանդ Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ։ Հայերը տասնեակ հազարներով կը հասնէին Լիբանան՝ ցամաքէն թէ ծովէն, իբրեւ գաղթական ու տարագիր, շատեր քանի մր տարուան ընթացքին երկրորդ անգամ տուն տեղ քանդելով։

Այդ շրջանին Լիբանան փոխադրուեցան նաեւ Կիլիկիոյ (Մարաշ, Այնթապ, Ատանա, Մէրսին, Տարսոն, Ուրֆա) 7000ի հասնող որբերը, որոնց վրայ յետագային աւելցան 5000 ուրիշ որբեր Խարբերդէն, Մալաթիայէն եւ Տիգրանակերտէն։ Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյց ընկերութիւնը նախախնամական դեր կատարեց՝ 16 որբանոցներ բանալով Լիբանանի զանազան վայրերու մէջ (Անթիլիաս, Ճէպէյլ, Շիմլան, Սայտա եւայլն)։ Այս որբանոցներէն դուրս եկան հայրենասէր տղաներ ու աղջիկներ, որոնք շատոնց ընտանիք կազմած, տուն տեղ եղած, զաւակներու տէր դարձած են։ Ասոնցմէ մաս մըն ալ Ֆրանսա եկան՝ ագարակներու մէջ աշխատելու պայմանագրութեամբ, կազմեցին Զափ. Որբ. Միութիւնը, որ ժամանակ մը գործօն եւ պատուաբեր մասնակցութիւն բերաւ մեր հանրային կեանքին։

Լիբանան հասնող Հայերը հապճեպով շինեցին տախտակէ եւ թիթեղէ հիւղակներ՝ պատսպարուելու համար, զուրկ առողջապահական տարրական պահանջներէ։ Տարիներու ընթացքին մեր հայրենակիցները՝ շնորհիւ իրենց յամառ ու չարքաշ աշխատանքին, յաջողեցան իրենց համար տնտեսութիւններ ստեղծել եւ ինքնաբաւ դառնալ։

Շատ գրուած է Պէյրութի վրանաքաղաքին մասին, որ հրոյ ճարակ դարձաւ 1938 Յունուար 30ի գիշերը։ Այս աղէտը պատճառ եղաւ, որ Հայերը միանգամ ընդ միշտ ազատին այդ աղտոտ եւ հայութեան համար ոչ-պատուաբեր հիւղակներէն եւ կառուցանեն վերեւ յիշուած հայկական աւանները։ Ներկայիս շատ քիչ Հայեր մնացած են թիթեղեայ խրճիթներու մէջ։ Կը յուսանք, որ անոնք ալ տարիներու ընթացքին պիտի ազատին այդ վատառողջ բնակարաններէն։

Սանճաքի պարպումէն ետք, Ալեքսանդրէթի, Անտիոքի եւ Մուսա Տաղի շրջաններէն մօտաւորապէս 30.000 Հայեր ապաստանեցան Սուրիա եւ Լիբանան։ Հողատար իշխանութիւնը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ եւ ծախքով այս նոր գաղթականները տեղաւորեց զանազան շրջաններու մէջ։ Մօտաւորապէս 6000 Մուսա Տաղցիներ տեղաւորուեցան Այնճարի մէջ, Շթօրայի եւ սուրիական սահմանագլուխին վրայ, Պէքայի դաշտին մէջ ընդարձակ հողամաս մը, ուր շինուեցան միայարկ միատեսակ շէնքեր, մէկ սենեակ եւ խոհանոցով, ամէն մէկ ընտանիքի համար։ Այնճարի այս տուներուն մէջ տեղաւորուեցան Սուէտիոյ շրջանի վեց գիւղերու բնակիչները, որոնք ամէն մէկ թաղամասի տուին իրենց գիւղին անունը (Քեապուսիյէ, Եօղուն Օլուգ, Հաճի Հապիպլի, Խըտըրպէկ, Պիթիաս եւ Վագըֆ)։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի յատկացուեցաւ որոշ տարածութեամբ մշակելի հող։

Այնճարի Հայերէն քանի մը հազար հոգի Հայաստան ներգաղթեցին 1947ին։ Մնացողները բնակարանի եւ հողի նեղութենէն ազատեցան. ներկայիս անոնք աւելի շատ սենեակներ եւ աւելի ընդարձակ հողեր ունին։

Հոս է «ՅԱՌԱՋ Ազգ. վարժարան»ը, որուն համար նախախնամութիւն մը եղաւ այս թերթը առաջին օրէն իսկ։ Վարժարանին ճակատը կը զարդարեն «Յառաջ»ի բոցավառ հինգ տառերը։ Այս դպրոցը սկզբնական շրջանին մինչեւ 650 երկսեռ աշակերտ ունեցաւ։ Ետքէն բողոքական եւ կաթոլիկ դպրոցներու բացումին եւ ներգաղթին հետեւանքով հետզհետէ պակսեցաւ աշակերտներուն թիւը։ Վերջին անգամ՝ երբ յունուար 18ին, Դամասկոս երթալու ճամբուս վրայ, կարճ այցելութիւն մը տուի դպրոցին, աշակերտութեան թիւը շատ պակսած էր։

Սանճաքի հայութեան մնացեալ մասը Պէյրութի եւ Հալէպի շրջանին մէջ տեղաւորուած են։

(4)

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայոց լեզուի պատմութիւն

(ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ, Բ. ՄԱՍ)

ԽՄԲ.— Ամփոփուած՝ գրախօսականէ մը (Էջմիածին, **1952** Մարտ).—

Ակադեմական Հ. Աճառեանի ներկայ հատորը շարունակութիւնն է 1940ին լոյս տեսած «Հայոց լեզուի պատմութիւն» մեծարժէք աշխատութեան։ Ստուարածաւալ այս երկու հատորներուն մէջ, հեղինակը պատմահամեմատական մեթոդով շարադրած է Հայոց լեզուի պատմութիւնը հնագոյն շրջանէն մինչեւ մեր օրերը։

Տարիներու ընթացքին կուտակուած հարուստ փաստական նիւթի օգտագործումը եւ լեզուաբանական խոր վերլուծութիւններըհեղինակըհասցուցած են մեծ արդիւնքներու։

Հ. Աճառեան շարունակելով հայերէնի բառային կազմութեան կրած փոփոխութիւններու ուսումնասիրութիւնը, ներկայ հատորին մէջ մանրամասն գրած է յունական եւ յունարէնի միջնորդութեամբ հայերէն լեզուի մէջ անցած լատինական, եբրայական, արաբական, թրքական եւ եւրոպական փոխառութիւնները։

Գրքին մէջ մասնաւորաբար արժէքաւոր են այն գլուխները, որոնց մէջ հեղինակը քննարկած է հայերէնի քերականական կառուցուածքի եւ բառային կազմի կրած պատմական փոփոխութիւնները, վիպասանական հայերէնի, գրաբարի, հայ բարբառներու յառաջացման, միջին եւ ժամանակակից հայերէնի կազմաւորման հարցերը։

Այս հատորը հրատարակութեան համար պատրաստած էր տասը տարի առաջ, սակայն պէտք ունէր վերաքննութեան գիտական նորագոյն ուսումնասիրութիւններու հիման վրայ։ Սակայն հեղինակի յառաջացած տարիքը, հիւանդ վիճակը, մանաւանդ տեսողութեան գրեթէ կատարեալ կորուստը, զրկեցին հեղինակը ատիկա ընելու հնարաւորութենէն։

Մեծ գիտնականի յատուկ հմտութեամբ եւ ջանասիրութեամբ, Ակադեմիկոս Աճառեան հայերէնին անցած հազարաւոր բառափոխութիւնները հաւաքած, դասաւորած եւ բարեխղճօրէն ուսումնասիրած է՝ ցոյց տալով անոնց տեղը, դերն ու նշանակութիւնը մեր լեզուի պատմութեան համար։

Հեղինակը պարզած է որ հայերէնի մէջ անցած 915 բառերէն հայ գրական լեզուի մէջ այսօր միայն 164ն են գործածական, իսկ յունարէնի միջոցով հայերէնին անցած լատինական 151 փոխառութիւններէն՝ միայն 38ը։ Եթէ յունական եւ լատինական այս202բառերէ դուրս հանենք նաեւ այն բառերը, որոնք թէեւ հին հայերէնին մէջ գործածական էին, բայց ժամանակակից հայերէնի մէջ կը գործածուին, ոչ իբրեւ շարունակութիւն հին հայերէնի, այլ եւրոպական լեզուներու եւ, առաջին առթիւ, ռուսերէնի մէջ գործածուող բառեր, ուրկէ ուղղակի կամ ուրիշ լեզուի միջոցով անցած է մեզի իբրեւ նոր փոխառութիւն, այս յիշեալ 202 թիւը, մօտաւորապէս, կիսով չափ կը կրճատուի։ Օրինակ, տիտան, պոէտ, լիմոն, զեփիւռ, եթեր, թատրոն, կիթառ, մեղեդի եւայլն, որոնք ռուսերէնի միջոցով անցած են հայերէնի մէջ։

Եբրայական փոխառութիւնները որոնք 138 հատ են, յունական փոխառութիւններու նման չեն պատուաստուած հայերէնին, կամ ինչպէս հեղինակը կ'ըսէ «հայերէն լեզուի մէջ մարմին ստացած ձեւեր չեն», անոնցմէ հազիւ տասնըհինգ հաստատուած է արդի հայերէնի մէջ։

Աշխատութեան մէջ ուշագրաւ է այն գլուխը ուր հեղինակը բազմաթիւ փաստերով կ'ապացու-

ցանէ թէ՝ Հայերը թէեւ 900 տարի գտնուած են Սելճուքներու, Մոնկոլ - Թաթարներու, Թուրքմէններու, Օսմանցիներու եւ ուրիշներու լուծին տակ, բայց գրականութեան մէջ անոնցմէ ոչ մէկ ազդեցութիւն կրած են: «Թուրքերէնը՝ որու մատենագրութիւնը այնքան խեղճ է եւ այնքան ալ ուշ կը սկսի — կը գրէ հեղինակը — ոչ մէկ գրական փոխառութիւն չէ բրած մեզի»: Տիրողներու ձուլողական քաղաքականութեան հետեւանքով եղած փոխառութիւնները, մեծ մասով վաղանցուկ եւ սահմանափակ գործածութիւն ունեցած են: Չեն համաձուլուած հայերէնին իբրեւ անոր անհրաժեշտ բաղկացուցիչ տարրը: Այդ տեսակ փոփոխութիւնները չեն խախտած ոչ հայերէնի քերականական կառուցուածքը եւ ոչ ալ անոր հիմնական բառապաշարը:

Հեղինակին ուսումնասիրութենէն կ'երեւայ որ հին ատենները Հայաստանի մէջ Ուրարտացիներէն զատ ապրող միւս 18 ցեղատոհմային միութիւնները ունեցած են իրենց առանձին եւ սեփական լեզուն: Այդ փոքրամասնութիւնները կամաց կամաց ձուլուած են Հայոց մէջ մինչեւ որ հայերէնը դարձած է համընդհանուր լեզու: Հայ ժողովուրդի կազմաւորման ընթացքին ոչ արիւնակից ցեղեր ու տոհմեր իրենց ինքնուրոյն լեզուներով չփման մէջ գտնուած են Հայերու հետ եւ երկար դարերու ընթացքին միանալով Հայերու հետ, կորսնցուցած են իրենց ինքնուրոյն գիծը եւ ձուլուած են Հայերու մէջ: Այդ միջոցին հայերէնը իր քերականական կուռ կառուցուածքի եւ հիմնական բառապաշարի դիմացկունութեան շնորհիւ յաղթող է դուրս եկած եւ պարտուած ցեղերու և տոհմերու լեզուներու հաշուին հարստացուցած իր բառային կազմը՝ շարունակելով զարգանալ իր ներքին օրէնքներով, իսկ պարտուած լեզուները, աստիճանաբար կորսնցնելով իրենց ինքնուրոյնութիւնը դանդաղօրէն մահացած են:

Աշխարհաբարի մասին հեղինակը ճիշդ կերպով ցոյց տուած է որ հակառակ արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի 30 տեսակ տարբերութեանց, երկու կողմերը իրարու անհասկնալի չեն դարձած, եւ հայերէնը կը մնայ իբրեւ միակ լեզու:

Բարբառները գիտականօրէն կը դասակարգէ եւ մանրազնին ուսումնասիրութեամբ կը բացայայտէ մեր հին մատենագրութեան մէջ եղած լեզուական ամէն երեւոյթ եւ ցոյց կուտայ բարբառներու յառաջացման ժամանակը, կրած փոփոխութիւնը եւայլն:

Աճառեանի այս հատորին մէջ մասնաւորաբար կարեւոր են այն գլուխները որոնք նուիրուած են հայերէնի եւ քերականական կառուցուածքի պատմութեան նկարագրութեան, չարադասութեան, լեզուի եւ բարբառներու յարաբերութեան հարցերուն, բարբառներու դասակարգման եւայլն: Կը քննէ հայերէնի քերականական դասակարգերու փոփոխութիւններու պատմութիւնը եւ կը յանգի կարեւոր եզրակացութեան:

Ըստ Աճառեանի հայերէնի շարադասութեան փոփոխութիւնը կատարուած է բոլորովին ինքնուրոյն կերպով: Եօթներորդ դարու Յովհաննէս Մամիկոնեան կը գրէ այնպիսի լեզուով որ տեղ տեղ չի տարբերուիր արդի աշխարհաբարի շարադասութենէն եւ երբեմն ալ բոլորովին նոյնն է:

Ահա օրինակ մը —

« Տուր ինձ երկոտասան տարւոյ հարկ, որ զօրքդ քո զիմ երկրիս զխոտն եւ զհացն կերան եւ զփայտն այրեցին:

Եւ դարձեալ զստորին զինքն վարտան հազար դահեկան, որ զքո զօրացն զգիշահոտ հալւան եւ զարինաթաթախ հանդերձն լուացեալ տուեալ եւ հազար: Չորեքհարիւր հազար դահեկանի խոտ են կերեալ ի դաշտէդ »:

Համեմատական քննութեամբ ցոյց կուտայ բարբառներու կրած փոփոխութիւնները եւ բատ այնմ կ'որոշէ անոնց ժամանակը, դերն ու նշանակութիւնը լեզուի պատմութեան համար:

Բարբառներու դասակարգման համար հիմք ընդունելով ձեւաբանական յատկանիշը, խոնարհման մէջ սահմանականի ներկայ կամ անկատար ժամանակի կազմութեան եղանակը, որ ըստ հեղինակին «բարեբախտաբար կը զուգադիպին նաեւ ներգոյական եւ երբեմն ալ բացառականի կազմութեան եղանակը», բարբառները կը բաժնէ երեք մեծ ճիւղի ում, ել, կը:

Բարբառները խմբաւորելու եւ զանոնք ճանչնալու մէջ, այդպիսի դասակարգումը ծիծաղելի արդիւնքներու կրնայ հասցնել: Իր այդ տեսակէտը հեղինակը կ'ապացուցանէ Նոր Նախիջեւանի բարբառին օրինակով: Այդ բարբառին պայթական բաղաձայններու հնչումի տեսակէտով պիտի բաժնուէր երկուքի, քաղաքը իր երեք գիւղերով պիտի կազմէր խումբ մը (Նոր Նախիջեւանի բարբառ), իսկ միւս երկու գիւղերը պիտի միանային հեռաւոր բարբառի մը հետ (օրինակ Խարբերդի կամ Սեբաստիոյ): Քաղաքը իր երեք գիւղերով կը գանազանէ միայն ձայնեղ եւ շնչեղ խուլ աստիճանները (Բ. Փ. Գ. Ք. եւայլն), իսկ միւսները անոնց հետ դիտեն շնչեղ ձայնեղները (Բ', Գ', Դ' եւայլն):

Աճառեան կ'ընդունի հայերէն բարբառներու երեք ճիւղ եւ այդպէսով ալ կը ժխտէ Ա. Ղարիբեանի կողմէն 1939ին բաց չորրորդ ճիւղը: Հեղինակը իր այդ թէզը կը հիմնաւորէ այսպէս. Եղ ճիւղի բարբառները սահմանական ներկայ եւ անկատար ժամանակները կը կազմեն անորոշ դերբայի եւ եմ էական բայի յարադրութեամբ, ու կրնայ թէ նախադաս ըլլալ եւ թէ յետադաս: Նախադաս ըլլալու պարագային բոլոր բարբառներն ալ նոյն ձեւն են: Բայց յետադաս ըլլալու պարագային դերբայը զանազան կրճատումներ կը կրէ եւ մինչեւ անգամ անորոշի վերջաւորութեան ձայնը կը կորսնցնէ: Այսպէս խօսելու եմ (Արտուին) — ուզէս էս (ուզելիս ես, ուզելս ես):

Աճառեան կ'ուզէ ապացուցանել որ հայերէն բարբառները անխտիր յառաջ եկած են Ե. դարէն վերջ. Ագուլիսի եւ Ղարաբաղի բարբառներ Թ—ԺԲ. դարերուն, իսկ միւսները աւելի ուշ:

Արշակունեաց հարստութեան անկումէն վերջ, Հայաստան կը բաժնուի քանի մը նախարարութեանց, որու հետեւանքով կ'ուժեղանան կեդրոնախոյս ուժերը: Կամ կեդրոնաձիգ ուժի միասնական պետութեան բացակայութեան պատճառով կը թուլնայ Հայաստանի տարբեր շրջաններու միջեւ եղած կապը, որ թէ կը նպաստէ բարբառներու աշխուժացման, անոնց յետագայ ճիւղաւորումներուն ինչպէս եւ նոր բարբառներու յառաջացման:

Հնչիւնային տարբերութիւնները աւելի ուժեղ արտայայտած են կեդրոնաձիգ ուժի բացակայութեան պատճառով, ինչ որ կ'երեւայ բացառականի կազմութեան մէջ: Հին հայերէնի մէջ բացառականի հոլովին մէջ բառերը մեծ մասով կը ստանան Է, այսօր ալ մեր բարբառներէն շատեր այդ հոլովը կը կազմեն Է վերջահնչիւնով, իսկ աւելի քիչ բարբառներ ԻՑ, ՈՒՑ երբ բառը անորոշ է ծառա, (ծառից), ճիրա (ջրից) բայց երբ բառը որոշեալ է բացառականին ԱՑէն վերջ կը դրուի Ն յօդ, ծառան, տանան, որ յստակ կը նշանակէ ծառից, տունից, Մալաթիայի բարբառին մէջ կայ ինըմէ, իրմէն բացառական:

Գրքի վերջին մասին մէջ հեղինակը կը քննադատէ Ռուսինեանի «Արմէներէնը» եւ Մ. Ջերազի «ընտրողական հայերէնը» որոնք տարածում չիգտան:

Հեղինակը առանց կը հակադրէ Մ. Նալբանդեանի տեսակէտները որոնք գրաբարի եւ աշխարհաբար լեզուի մշակման մէջ կարեւոր դեր խաղացին:

Գրքին վերջի մասը նուիրած է նոր եւրոպական լեզուներու եւ ռուսերէնի ազդեցութեան հայերէնի վրայ: Նոր եւրոպական լեզուներէն հայերէնի մէջ-անցած են 44 բառեր heros, (յունարէն) թէյ thé, մատիտ իտալերէն matita եւն.:

Լեզուն պարզ եւ անպաճոյճ է, գիրքը կարծես կը խօսի հետդ իբրեւ կենդանի մարդ:

Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Թեկնածու լեզուաբանական գիտութեանց)

Անձրեւ

Ո՜վ ճշմարիտ ողջոյն, անձրե՛ւ տարափուն ,
Տուներուն վրայ երկնքին սիրտը բացող ,
Կերպարանքի մը ժպիտն ես տրտմաշող
Յիշատակէն անցեալանոյշ օրերուն :

Շիթերդ կարծես ծափ մատներ են թրթռուն
Ապակիին վրայ հին երգ մը յածող ,
Աղօթք մը զոր մոռցեր էի մանկադող
Առանձնութեանս գիշերին մէջ անհուն :

Արդ կը յիշեմ, ինծի ողջոյնդ, անձրե՛ւ ,
Բազմախաղդակ դուռն երազիս կը բանայ ,
Ու կը տեսնեմ զուարթ հասակս հիմա

Պսակազարդ լոյսով գլխուս իմ վերեւ ,
Երբ որ կեանքին վայրենահոս ալիքներն
Կ'ըմպէր հոգիս իր ծարաւով հրբեղէն :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԾԻԾԱՂ

ԳՈՐԾԱՏԻՐԸ.— Գո՞րծ փնտռելու եկար: Այնքան հարիւրներով դիմումներ ստացած եմ որ, ժամանակ իսկ չունիմ կարդալու.

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ.— Ուրեմն այդ գործին համար զիս առէք ...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (22)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻ ԵՒ ՄԷՏՐԷՍԷԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ

28 Օգոստոս 1896ի ըմբոստութիւնը զսպուելէ ամիս մը յետոյ, Մէտրէսէի ուսանողները Հայոց վրայ յարձակեցան: Սահմանափակ արիւնալի դէպքերը զսպուեցան կառավարութեան կողմէ եւ պատասխանատուները իսկոյն ձերբակալուելով պատերազմական ատեանի յանձնուեցան:

Այս նոր դէպքին վրայ դեսպաններուն երեսգոյն անդամը՝ աւստրիական դեսպան Պառոն Քալիչէ արտաքին նախարարին այցելելով յանուն պաշտօնակիցներուն բուռն ծանուցագիր մը յանձնեց: Ծանուցագիրը կ'ըսէր թէ դէպքը յարուցանողներուն միջեւ փաթթոցաւորներ, համազգեստաւոր սպաներ տեսնուած են ու ոստիկաններ ոչ միայն արգելք չեն հանդիսացած ոճրագործներուն, այլեւ անոնց ձեռքը թոյլեր տալով Հայոց թաղերը եւ տուները զրկած են: Ուրեմն Պապը Ալի այլեւս ի վիճակի չէ առանց կրօնքի եւ դաւանանքի խտրութեան յանցաւորները պատժելու եւ անմեղները պաշտպանելու: Ծանուցագիրը այս ամբաստանութենէն ետք կը պահանջէր իսկոյն հաւաքել խուժանին զէնքերը եւ պատասխանատուները պատժել:

Դեսպանները աւելէ զատ Ապտիւլ Համիտի քաշեցին հեռագիր մը, ուր կ'ըսէին. —

« Ամենակալ էք: Իսկոյն վերջ տուէք ջարդին: Ինչ կրօնքի ալ պատկանին պատժեցէք ոճրագործները ու զսպողական միջոցներ ձեռք առէք ապրստամբ կոմիտէճիներուն եւ ցուցարարներուն դէմ: Առանց պատճառի բանտարկուած հազարաւոր հոգիները ազատ արձակեցէք: Բացարձակ բարեկարգութիւն ի գործ դրէք: Հայոց Պատրիարքարանին Ընդհ. Ժողովը նիստի հրաւիրելով Պատրիարք մը ընտրել տուէք: Հայ ազգին գոհացում տուէք եւ բռնութիւն ի գործ դրէք յեղափոխականներուն դէմ »:

Այս հեռագիրը կասեցուց ջարդը: Բայց հայկական խնդիրը քաղաքական տեսակէտով վերջին ծայր լարուած հանգամանք մը ստացաւ: Մէկ կողմէ Անգլիոյ արտաքին նախարար Լորտ Սալզպըրի Լոնտոնիմեր դեսպանը հրաւիրեց եւ խիստ բուռն լեզուով զանդատեցաւ: Միւս կողմէ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Հանօթօ Փարիզի դեսպանին բաւ.

— Այնպիսի դիրքի մը մատնուած է ձեր Վեհապետը որ իր ամէնէն մտերիմ բարեկամներն իսկ չեն կրնար պաշտպանել զինքը: Բարեկամաբար ինչ որ կը յանձնարարենք, ճիշդ հակառակը ի գործ կը դնէ: Իր խոստումները չի յարգեր: Ղալաթիոյ մէջ երկու Ֆրանսացիներ ծանրօրէն վիրաւորուած են: Վաղը եթէ մեր հպատակները եւ մեր պաշտպանութիւնը վայելող կաթոլիկ կրօնաւորներն ալ յարձակման ենթարկուին, Ֆրանսա պիտի չվարանի իր պարտականութիւնը ի գործ դնելու: Եթէ ձեր Վեհապետը չուզեր որ իր բարեկամները լքեն զինքը ու մեծ փորձանք մը գայ գլխուն, իսկոյն թող առաջքը առնէ այդ եղերական ջարդերուն: Շուտով լուրջ բարենորոգում թող ի գործ դնէ: Ապահովութիւնը եւ անդորրութիւնը վերահաստատէ: Ցաւով կ'ըսեմ որ եթէ մեր այս ըսածներուն ընթացք չտրուի, ձեզի հետ մեր այսօրուան տեսակցութիւնը վերջինը պիտի ըլլայ, որովհետեւ պիտի ստիպուինք ձեզի հետ խզել քաղաքական յարաբերութիւնները»:

Ահա այդ շրջանին Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ֆրանս. կառավարութեան դիմելով յանձնարարեց որ մեծ պետութիւնները համաձայնին որպէսզի հաւաքաբար Ապտիւլ Համիտի ղեկուցանեն թէ գահընկէց պիտի ըլլայ իր յոռի վարչութեան հետեւանքով: Բայց Ֆրանսայէն դրական կամ ժխտական պատասխան չկրցաւ առնել: Յայտնի եղած էր թէ Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարը ճնշում բանեցուցած էր Պապը Ալիի վրայ պարզապէս անոր համար որ Անգլիա թէ Թուրքիոյ տեսակէտով ծանրակշիռ եւ թէ Ֆրանսայի արեւելեան քաղաքականութեան հակառակ առաջարկներ ներկայացուցած էր:

(Շար.)

Մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Հրապարակին կացութիւնը կախում ունի վարչապետին քաղաքականութեան չարունակութենէն։ Անցեալ Փետրուարէն ի վեր, երբ Պանէ տը Ֆրանսը կ'ազդարարէր թէ Ֆրանքը վտանգուած է, դրամին վիճակը զգալապէս բարւոքած է։

✕ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը յայտնած է Ատլանտեանի դաշնակիցներուն թէ անհրաժեշտ չէ վերաքննել կամ վերակազմել արեւմտեան Եւրոպայի վերազինման ծրագիրը, մինչեւ նախագահական ընտրութիւնները (Նոյեմբեր)։

Կարգ մը երկիրներ պահանջած էին ժողով գումարել Հոկտեմբերին, անկարելի գտնելով գործադրել այն ծրագիրը որ մշակուած էր Լիզպոնայի մէջ։ Ֆրանսա Մ. Նահանգներուն հետ բանակցելով հանդերձ վճռած է գործադրել իր յանձնառութիւնը։ Երկու զօրաբաժիններ պիտի կազմուին Հոկտեմբերին, երեք 1953ին, որով լրացած պիտի ըլլայ ծրագրուած 15 զօրաբաժինները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ հողին մէջ մեծ քանակութեամբ քարիւղ կը գտնուի, ըստ երկրաբաններու ուսումնասիրութեան։ Արդէն մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան ամերիկեան, քանատական եւ զուիցերիական ընկերութիւններ, իսկ Իսրայէլի երեսփ. ժողովին մէջ օրինագիծ մը կը մշակուի օտար ընկերութեանց շահագործման մասին։

ԱՆԳԼԻԱ հիւլէական ռումբի առաջին փորձերը պիտի կատարէ Աւստրալիոյ մէջ, Մոնթէպէլլօ կղզիներուն շուրջը։ Այժմէն միջոցներ ձեռք առնուած են ապահովութեան համար։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նոր կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, հողային բարենորոգման համար։ — Զօր. Նէկիպ յայտարարեց թէ տակաւին գոհ չէ քաղաքական կուսակցութեանց մաքրագործումէն։ Ի հարկին դիկտատուրա պիտի հաստատէ։ — Վաֆտը յայտարարութիւն մը հրատարակեց եւ կ'աշխատի ձեռք անցընել իշխանութիւնը։— Նախկին Թագուհին՝ Ֆարիտա եւ պահանջեց իր երեք աղջիկները որոնք Ֆարուքի քով կը գտնուին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլ. դեսպանը երկար պտոյտ մը պիտի կատարէ Խ. Միութեան մէջ, իջնելով մինչեւ Կովկաս եւ Վրաստան։ Պիտի այցելէ նաեւ Վոլկա - Տոն ջրանցքի շրջանը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բոլոր նախկին պարտքերը, Հուկէս — 3 միլիառ տոլար, պիտի վճարուին 42 տարիէն։ Արեւմտեան Գերմանիան այս մասին համաձայնութիւն մը կնքեց 26 պահանջատէր ազգերու հետ։

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ անդամակցութեան համար իր թեկնածութիւնը ետ առաւ Իրան, աթոռ ձգելով Լիբանանի։ Թուրքիոյ անդամակցութեան պայմանաժամը կը լրանայ այս տարի. որով Միջին Արեւելքի թեկնածուն պիտի ըլլայ Լիբանան։

ՁԻԱՍՊԱՆ ԿԱԶ ՄԸ հնարուած է, որ ոչ հոտ ունի, ոչ ալ կը տեսնուի։ Երեք կաթիլը բաւական է մարդ մը սպաննելու կէս ժամէն ...

ԻՐԱՔ պահանջեց Ազգաժողովին առջեւ հանել Մարոքի խնդիրը։

14 ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐ հինգական տարի բանտարկութեան եւ 10.000ական տոլար տուգանքի դատապարտուեցան Գալիֆորնիոյ մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ կը թելադրէին բռնի տապալել Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը։

70.000 ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ զոհ գացած են պաճարախտին, Ֆրանսայի հողագործական շրջաններուն մէջ.

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ զոհ գացած են Քէրքուքի մէջ, ցաւալի արկածի մը։ Երբ 30 հայ մարզիկներ Վարդավառի առթիւ պտոյտի կ'երթան բեռնատար ինքնաշարժով մը, կառքը կը տապալի եւ երկու պատանիները կը մահանան։ Զոհերն են Ժիրայր Միրզոյեան եւ Պօղոս Պօղոսեան, երկուքն ալ 16 տարեկան։ Մարզիկներէն շատեր ալ կը վիրաւորուին եւ անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ — Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով։ Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու. —

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ։ 2.— Պոլիսը այդ օրերուն։ 3.— Սահմանադրական Թուրքիան։ 4.—Հայկական բարենորոգումները։ 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը։ 6.— Կովկասի մէջ։ Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ)։ Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար։

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեղի պիտի ունենայ վարչութեան յայտարարութիւնը։

Միեւնոյն առեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողքներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ։

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով. —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Զէրչեան, 16 Rue Nouvelle.
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալըւեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ.— Ե. Աստուածատրեան, 48 rue Défense.
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ԿԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine) :
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Տիրան – Շարլ Թէքէեան, (ասպետ Պատուոյ Լեգէոնի), Տէր եւ Տիկին Կարօ Քէշիշեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Արամ Թէքէեան եւ զաւակը, Հրանդ – Հանրի Թէքէեան, Յարօ Թէքէեան (Փարիզ), Մարտիրոս Կիւմիւշեան, Պ. եւ Օր. Տ. Քէլէկեան (Նիւ Եորք), ինչպէս նաեւ Մանուկեան, Պէյլէրեան, Սարգիս, Haraucourt, Lord Զաքըրեան, Միսաքեան ընտանիքները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՒԱ - ՓԱՌԱՆՁԵՄ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

(Ծնեալ Կիւմիւշեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 5 Օգոստոսին իր բնակարանին մէջ, 34 Bld. Périer Marseille :

Կը խնդրուի իբրեւ մահազդ ընդունիլ ներկայս։

Հանգուցեալ տիկինը Մարսէյլի հայ գաղութին երիցագոյն անդամն էր։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին։

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղոց տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները։

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie) :

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիւղ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը։

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի ժամը 10—19։ Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.) : Հեռ. OBServatoire 18-28:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ...

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ի՞նչպէս կաթ տալ երախային, ի՞նչպէս հագուեցնել, ի՞նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին։ 250 էջ, պատկերազարդ։

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 ֆր.), արտասահման 1000 ֆրանք։ Դիմել Յառաջի հասցէով։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մարսիլահայ գաղութի համբաւանօթ մանրէաբանը՝ Ժ. Գ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ Մարսիլիոյ եւ Լիոնի համալսարաններէ վկայուելէ ետք իր Լաբօրաթուարը բացած է 35 Cours Franklin Roosevelt, ուր արեան, մէզի, թուքի եւ ամէն տեսակ հիւանդութեանց վերաբերեալ քննութիւններ կը կատարուին խղճմտօրէն։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական միութեան Ֆրանսայի շրջանի պատգ. ժողովը պիտի գումարուի Լիոնի մէջ, Օգոստոս 15, 16ի ուրբաթ եւ շաբաթ օրերուն։ Ա. նիստը ուրբաթ առտու ժամը 9ին։

Բոլոր պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Հասցէ.— 5 rue Bonnefoy, Place Dépon, (Lyon) :

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ.։ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme; Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 12 AOUT 1952 Երեքշաբթի 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6837-Նոր շրջան թիւ 2248

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒՆՔ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Երկարատեւ եւ տքնաջան բանակցութիւններէ ետք, արեւմտեան Եւրոպայի վեց պետութիւնները յաջողեցան գլուխ հանել յանդուգն ձեռնարկ մը, — ձուլում պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարարուեստներու գործունէութեանց :

Ծրագիրը մշակուած էր Փարիզի մէջ, 1950 Մայիսին, նախաձեռնութեամբ արտաքին նախարարին՝ Պ. Ռոպէր Շումանի եւ քառամեայ ծրագրի վերատեսուչին՝ Պ. Ժան Մոնէի, որ այժմ նախագահն է նոր կազմակերպութեան :

Լաւատեսներ մեծ հաւատք ունին այս ձեռնարկին յաջողութեան վրայ, իբրեւ առաջին քայլը «Եւրոպայի միութեան, բարգաւաճման եւ խաղաղութեան» :

Ուրեմն վեց պետութիւններ ձեռնարկած են նոր Եւրոպա մը կերտելու, սկսելով երկու կենսական ճարտարարուեստներու ձուլումէն :

Ինչպէս բացատրեց, իր բացման ճառին մէջ, Վերին Իշխանութեան նախագահը, նոր կազմակերպութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ մինչեւ 5 ամիս ջնջել «բոլոր մաքսային պատուարները, բաժնեչափերը եւ ամէն տեսակ խտրութիւններ՝ անդամակից պետութեանց միջեւ, հանքածուխի ճարտարարուեստութեան մէջ» :

Նոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլայ նաեւ պողպատի համար, մինչեւ ութ ամիս :

Կարճ խօսքով, «այլեւս պիտի չըլլան սահմանագլուխներ՝ ածուխի եւ պողպատի համար : Երկու արտադրութիւններն ալ գնորդներու տրամադրութեան տակ պիտի ըլլան միեւնոյն պայմաններով» :

Կազմակերպութիւնը խորհրդակցական մարմին մը պիտի ունենայ, գործ տալու համար արտադրութեանց, միեւնոյն ատեն դիւրացնելով սպառումը : Պիտի ջանայ աւելի ընդարձակել գործակցութիւնը, դուռը միշտ բաց թողլով մանաւանդ Անգլիոյ համար :

Գաղափար մը տալու համար ձեռնարկին կարեւորութեան վրայ, 1951ի տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները. —

Անդամակից պետութիւններէն Արեւմտեան Գերմանիան ունի 48.120.000 բնակիչ, կ'արտադրէ տարեկան 118.900.000 թոն հանքածուխ, 13.500.000 թոն պողպատ :

Ֆրանսա — 42.200.000 բնակիչ, 53 միլիոն թոն ածուխ, 9.800.000 թոն պողպատ :

Սարի շրջանը (տնտեսապէս կապուած Ֆրանսայի) — 900.000 բնակիչ, 53.000.000 թոն ածուխ, 2.600.000 թոն պողպատ :

Պելճիքա — 8.678.000 բնակիչ, 29.700.000 թոն ածուխ, 5.100.000 թոն պողպատ :

Իտալիա — 46.565.000 բնակիչ, 1.200.000 թոն ածուխ, 3 միլիոն թոն պողպատ :

Հոլանտա — 10.264.000 բնակիչ, 10.400.000 թոն հանքածուխ, 600 հազար թոն պողպատ :

Լիւքսէմպուրկ — 300.000 բնակիչ, հանքածուխ՝ ոչինչ, պողպատ՝ 3.100.000 թոն :

Ուրեմն, միացեալ ճակատը կամ հասարակութիւնը կը ներկայացնէ համագումար 157.027.000 բնակիչ : Հանքածուխի արտադրութիւնը՝ 231.500.000 թոն, պողպատը՝ 37.700.000 թոն :

Նոր Եւրոպայի աննախընթաց երկունքին առաջին վաստակն է այս, տնտեսական դաշտի վրայ :

Լաւատեսներ դեռ աւելին կը սպասեն : Մանաւանդ որ, քաղաքական եւ ռազմական տեսակէտով ալ սերտ գործակցութիւն հաստատուած է, հակառակ բազմազան դժուարութեանց :

Երկու հսկայական ճարտարարուեստութեանց միացումը անշուշտ պիտի հարթէ շատ մը թիւրիմացութիւններ եւ նախապաշարումներ, աւելի ամրապնդելով խաղաղութեան ճակատը :

Այս բոլոր ծրագիրները կը ձգտին դէպի դաշնակցային կազմակերպութիւն, իբրեւ ամէնէն ազդու միջոցը խաղաղութեան եւ ապահովութեան :

Ընկերային տեսութեան մը համաձայն, յաճախ առեւտուրն է որ ճամբայ կը բանայ փոխադարձ վստահութեան եւ բարեացակամութեան

Երանի՜ թէ զօրանար այդ հոսանքը, իրական մերձեցում հաստատելով ամբողջ Եւրոպայի մէջ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՎԵՐՋՈՅ ԲԱՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ՞

Ինչպէս կ'երեւայ, քաւական սուր վիճաբանութիւններ ծագած են Լիոնի եւ Տէսինի մէջ, Թրքական եղանակներու յուցադրութեան, եւ մանաւանդ եղած դիտողութեանց առթիւ :

Ուրեմն, պարզ հարցի մը մէջ ալ տարբեր տեսակէտներ կան :

Կը թուի թէ Սամուէլ - Սահակ ալ ազդուած այդ վէճերէն, տարօրինակ եզրակացութեան մը յանգելով :

Ինքն է որ կը գրէ.

— «Հայերէն խօսելու կամ երգելու նախապատուութիւնը որեւէ վէճի առարկայ չի կրնար դառնալ. իսկ անկէ դուրս կրնանք նախասիրութիւններ ունենալ եւ նախապատուութիւն տալ այս կամ այն լեզուին : Հոս տրամաբանութիւնն է որ փորձ ունի» :

Ձեղա՛ւ, եղբայր Սամուէլ, չեղա՛ւ :

Կրնաք տասը օտար լեզուով խօսիլ, երգել, գրաւարճանալ : Ճաշակի խնդիր է :

Այդ պարագան չէ որ դառնութիւն կը պատճառէ. այլ Տէսինի մէջ պարզուած խեղկատակութիւնը :

Ի վերջոյ բան մը պիտի փոխուի՞ մեր բարքերուն մէջ :

Երեսուն տարի ետքն ալ, «Ջէք Տէվէճի»ն, «Կիւզէլ Օղլան»ը, «Էկին Հավասի»ն են որ սիրային տարուռներ պիտի արթնցնէին, հազարնոցներ նետել տալով :

Այդ «կարօտեալները» ինչո՞ւ նոյն սարսուռը չեն զգար «Աղջի բախտաւոր»էն, «Քէլէր ցոլէր»էն կամ «Սօնա եարը»էն :

Սիրելու, սիրտ հարելու, անցեալ յիշատակներով խայտալու եղանակնե՞րն ալ տանէգցան :

Եւ յետոյ, ի՞նչ իւաւունք ունին թերակղզիէ բերած ցուցադրելու հրապարակաւ : Ոտարու — թեան մէջ :

Թող իրենց սենեակը քաշուին եւ Թատիսի - Անգարան բանան :

Այն ատեն ուրիշ բան մըն ալ պիտի աւելին, — պիտի տեսնեն որ Անգարան անգամ իր տեսարակին սրբած է «Ջէք Տէվէճի»ն եւ մնացեալը :

Նորէն կէս միաց ըսելիքս :

ՎԱՀԷ

ԲԱՆ ՄԸ ՏԱՂՈՎ

ԵՐԿԱՄԵԱՑ գիւղացութեան դէմ Պելճիոյ մէջ սարքուած գործադուլը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր, առանց միջադէպի : Թերթերը կը գրեն թէ գործադուլը չհրցաւ ջլատել երկրին առօրեայ կեանքը : Պրիւսէլի մէջ խանութները բաց մնացին եւ հանրակառքերը կանգ առին միայն թափօրը անցած ատեն : Գաւառի մէջ աւելի ընդհանուր հանգամանք ունէր գործադուլը : Պրիւսէլի մէջ հաւաքավայրերը լեցուած էին ընկերվարականներու կողմէ սարքուած ժողով մը մէջ եւ միաձայն գիւղացութեան կը պահանջէին, բայց եւ մըտնել ըսած :

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ ՋՈՀ ԳԱՑԻՆ երկու աղջիկներ եւ կին մը, որոնք Ալպեան լեռներու «Անանուն վտանգաւոր» բարձրացած էին համալսարանական խումբի մը հետ, Կրընոպլի մօտ (3970 մեթր բարձր) : Յանկարծ վերադարձած ատեն, գահավիժ փոթորիկ մը պայթեցաւ : Երկու աղջիկներ եւ տիկին մը ժայռի մը տակ ապաստանեցան, իսկ միւսները ճամբան շարունակեցին : Ցանկարծ ժայռ մը գլորելով ջարդուփշուր ըրաւ երեք կիները : Լեռնագնացներէն Հայ մը, Մարք Գալուստ Զուգուրեան (Փարիզէն), ջոկը նետուեցաւ իր ընկերուհիներէն մէկն ազատելու համար, բայց ժայռի կտորներ թափեցան վրան և բազմաթիւ վէրքեր ստացաւ : — Մօն Պլանի վրայ եւս երեք հոգի մեռան նոյն փոթորիկէ մը հետեւանքով :

ԴԷՊԻ ԱՆԴՈՒՆԴ իջան երկու երկրաբաններ, Սէն Մարթէնի մէջ, (Պիրէնեան լեռներ), մինչեւ 375 մեթր խորութեամբ : Դեռ պիտի շարունակեն վայրէջքը, ուրիշներու հետ, անհամբեր խորութեամբ, գիտական հետազօտութիւններ կատարելու համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՆԱԿԸ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷ ԵԹԷ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՉՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒԻՆ

Եգիպտոսի վարչապետը, Ալի Մահէր, կիրակի օր ձայնասփիւռի ազդարարութիւն մը ուղղեց բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց, յիշեցնելով թէ պարտաւոր են կա՛մ մաքրագործուիլ եւ կամ անհետանալ :

Այս առթիւ ըսաւ թէ դահլիճը նոր օրէնք մը կը պատրաստէ, բարեկարգելու համար երկրին քաղաքական կեանքը :

Գաղափար մը տալու համար պիտի շարունակուի, նկատելով որ անցեալ յունուար 26ի խռովութիւնները «չափազանց փափուկ եւ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծած են : Իշխանութիւն կառավարութեան մը առաջին պարտականութիւնն է ուշադրութիւն եւ զգուշութիւն» :

Վարչապետը միեւնոյն ատեն հաղորդեց թէ ոչ բոլոր ջնջել գրաքննութիւնը տեղական թերթերու վրայ, բայց ոչ երկրէն դուրս եւ ներս հաղորդուած տեղեկութեանց վրայ :

Միեւնոյն ազդարարութիւնը ուղղեց օրուան հերոսը, զօր. Նէկիպ, լրագրական ասուլիսի մը մէջ ուր ներկայ էր Վաֆտի օրկանին «Ալ Մըսրի» խմբագիրը : Զօրավարը ըսաւ թէ դուն չէ քաղաքական կուսակցութեանց եւ մասնաւորապէս Վաֆտի կատարած մաքրագործումներէն : Բացատրելէ ետք թէ ներկայ պատճառներ չկան գիտնելու համար, զօրավարը աւելցուց թէ զինուորական միջամտութիւն մը անհրաժեշտ կրնայ դառնալ եթէ քաղաքական կուսակցութիւնները չյաջողին մաքրագործում կատարել իրենց իրենց միջեւ : «Այս տնօրինութիւնը չական պայման է պարկեշտ կառավարութեան մը համար : Անհրաժեշտ է վերջին ազդարարութիւն մը ուղղել երկրին ապականեալ տարրերուն, վճռական միջոցներ ձեռք առնելէ առաջ» :

Պատասխանելով յունուար 26ի դէպքերու մասին եղած հարցումի մը, զօրավարը յայտարարեց թէ պատասխանատուութիւնները ճշդուած չեն տակաւին, բայց թէ մասնաւոր ծրագիր մը մշակուած էր, խռովութիւններ յարուցանելու համար : Կառավարութիւնը կը շարունակէ քննութիւնները եւ ի հարկին բանակն ալ պիտի մասնակցի :

Վաֆտի վտարեալ անդամները — երեսփոխաններ — յայտարարութիւն մը հարտարակեցին ուր կ'ըսեն թէ քանի մը հազար ոսկի տուած էին Մուսթաֆա Նահասի եւ Սերակէտտինի (նախկին վարչապետ եւ ներքին նախարար) : Այն ատեն մեղք ըսին թէ կուսակցութեան պետերուն գրպանները նախապատուութիւն կը վայելեն պետութեան ստացուածքին վրայ :

Ուրիշ լուր մը համաձայն, կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն իր անդամներէն մէկն գրկած է Նահասի, անոր յանձնելու համար պաշտօն մը որ կը պահանջէ լուծել Վաֆտը :

Կ'ըսուի թէ զօր. Նէկիպ որոշած է նախանձապետները նշանակել ոստիկանութեան շարքերէն, քան քաղաքային պաշտօնատարներէ :

ԵԹԷ ԱՆԳԼԻԱ ԶԻՋՈՒՄ ԿԱՏԱՐԷ

Վարչապետը Ալեքսանդրիայէն վերադառնալով՝ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գահիրէի անգլիական դեսպանին հետ : Այս վերջինը յայտարարեց թէ խօսեցան Նեղոսի եւ արտաքին խնդիրներու մասին :

Ալի Մահէր յայտարարեց «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակցին թէ շատ նպաստաւոր մթնոլորտ մը պիտի ստեղծուի, եթէ Անգլիա շարժուեսի մը փորձէ, Սուէզի ջրանցքէն հեռացնելով զօր. Բաւաքըրթ զինուորները : Լոնտոնի մէջ կը քննեն այս խնդիրը : Կարծողներ կան թէ կարելի է գոհացում տալ, զինուորները համար բանակցութեանց վերսկսումը : Վարչապետը աւելցուց — «Մենք մեր կարելին կը փորձենք նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար, թէեւ տակաւին քանի մը շաբաթ կրնայ անցնիլ, մինչեւ որ ձեռնարկ մը կատարենք : Կը կարծեմ թէ Նաւկին Թագաւորն մեկնումը պիտի դիւրացնէ խօսակցութիւնները» :

Լոնտոնի մէջ կը խորհին հետեւեալ ծրագիրը առաջարկել, համաձայնութեան մը յանգելու համար. — 1. Զօր. Նէկիպը կամ իր առաջարկած թեկնածուն հրամանատար նշանակել Սուէզի ջրանցքի շրջանին — 2. Բրիտանական զօրքը աստիճանաբար քաշել Կազա, Լիբիա, Կիպրոս կամ արեւելեան Միջերկրականի ուրիշ մէկ վայրը. —

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՃՇԴՈՒՄ. — «Ցուպարեր»էն առնելով անցեալ օր գրած էինք թէ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ մեռած է Սուրէն Սարոյեան, փաստաբան : «Ասպարէզ»էն կ'իմանանք թէ իր հայրը Պ. Մուշեղ Սարոյեան է մեռնողը, Թիֆլիսցի եւ 85 տարեկան : Ներողութիւն այս ակամայ թիւրիմացութեան առթիւ :

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Գ. Լիբանան (2)

ՀԱՑՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ.— Լիբանանի հայութեան թիւին մասին ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը չկայ: 1946 Յունիս 23էն մինչեւ 1947 Հոկտեմբեր 25 Լիբանանէն Հայաստան ներգաղթած են շուրջ 10.000 Հայեր:

Կաթող. փոխանորդարանի 17 Յուլիս 1947 թուակիր պաշտօնական նամակին համաձայն, Լիբանանի հայութեան ընդհանուր թիւն էր, այդ օրերուն մօտ 60.000: Իսկ Լիբանանի ներքին նախարարութեան 1952 Փետրուարի մարդահամարին համաձայն, հայ առաքելական եկեղեցւոյն պատկանողներու թիւն է 67.139, հայ կաթոլիկներունը՝ 14.218, գումար 81.357 հոգի: Հայ բողոքականներու թիւը կ'ենթադրուի 4100 հոգի: Որով ընդհ. գումարը կ'ըլլայ 85.457:

Պէյրութի եւ արուարձաններու բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն Կիլիկեցիներ (Մարաշցի, Ատանացի, Սսեցի, Հաճընցի, Տէօրթեօլցի, Ուրֆացի եւայլն): Անոնք Անդր Նահրի շրջանին մէջ հիմնած են իրենց աւանները, եկեղեցիով եւ դպրոցով:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ.— Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը՝ հաստատուած Անթիլիասի ծովեզերեայ վանքին մէջ, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Կիպրոսի թեմերուն հոգեւորական գերագոյն կեդրոնն է:

Լիբանանի ազգային գործերը կը կառավարուին ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան: Գաւառական ժողովը, բաղկացած 24 աշխարհական եւ չորս կրօնական երեսփոխաններէ՝ կը կատարէ Երեսփ. ժողովի դերը եւ գաղութին օրէնսդիր գերագոյն մարմինն է: Իրմէ կը բխի Քաղաքական ժողովը (7 հոգի)՝ վարչական գործերը եւ Կրօնական ժողովը՝ կրօնական գործերը վարելու համար: Քաղաքական ժողովէն զատ կան Ուսումնական Խորհուրդը, Տնտեսական Խորհուրդը եւ ուրիշ մարմիններ: Առաջնորդն է Խորէն եպիսկ. Բարոյեանը, զարգացած, գործունեայ, երիտասարդ եւ լուրջ եկեղեցական մը, որուն առաջին գործն եղաւ Առաջնորդարանի ներկայանալի շէնք մը ապահովել Պէյրութի թեմին, 150.000 լիբ. ոսկիի գնելով Պարսից դեսպանատունը, Ս. Նշան եկեղեցւոյ ճիշդ մօտը:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ.— Լիբանանի մէջ կան 16 եկեղեցիներ, որոնց 13ը Պէյրութի եւ արուարձաններուն մէջ, միւս երեքը Զահլէի, Սուրիական Տրիպոլիսի եւ Այնճարի մէջ:

Անթիլիասի կաթողիկոսարանին կից կառուցուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարը, արդիական գեղեցիկ շէնք մը, հայկական ոճով, զարդարուած մեծադիր գեղեցիկ նկարներով, գործ՝ նկարիչ - ճարտարապետ Մարտիրոս Ալթունեանի: Տաճարի կողքին կայ սիրուն մատուռ մը, նուիրուած մեր մէկ միլիոն զոհերուն — ուր զետեղուած են մեր նահատակներու ոսկերոտիքը, Տէր Զօրէն բերուած:

Առաջնորդանիստ եկեղեցին է Ս. Նշանը, բոլորովին նոր կառուցուած, որ կը տիրապետէ քաղաքի կեդրոնին:

Անդր Նահրի մեծագոյն եկեղեցին է Նոր Մարաշի Ս. Քառասուն Մանկանցը (ի յիշատակ Մարաշի համանուն մայր եկեղեցիին): Իր բարձր զանգակատունով, կառուցուած հայրենակիցներու նիւթական զոհողութիւնով:

Միւս եկեղեցիներն են՝ Էշրէֆիէի Ս. Աստուածածին, Հայաշէնի Ս. Յովհ. Կարապետ, Գարանթինայի (Ամանոս) Ս. Երրորդութիւն, Նոր Հաճընի Ս. Գէորգ, Ռըմէյլի Ս. Յարութիւն, Մազրայի մատուռը, Նոր Ատանայի (Թրատ) Ս. Աստուածածին, Նոր Սիսի Ս. Սարգիս, Սին Էլ Ֆիլի եւ Թիրօ Սանճաքի (Նորաշէն) Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ փայտաշէն եկեղեցին:

Իւրաքանչիւր եկեղեցի ունի դպրոցի շէնք, մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններով: Բարի նախանձ մը նկատելի է զանազան թաղերու գաւակ մեր հայրենակիցներուն մէջ, մէկը միւսէն յառաջոյնը ըլլալու համար ազգապահպանման ճամբուն վրայ:

Այս տարուան յունուար 1ին Նոր Մարաշի մեծ եկեղեցիին մէջ մանաւոր պատարագ մատուցուեցաւ աշակերտութեան համար: 600է աւելի աշակերտներ՝ մաքուր հագուած՝ մոմ ի ձեռին, դպրոցի բակէն կարգով ներս կը մտնէին՝ երկու շարքի վրայ՝ հաղորդութիւն առնելու համար: Շատ յուզիչ էր տեսարանը:

Արարողութենէն ետք, ընդունելութիւն կատարուեցաւ դպրոցի սրահին մէջ: Տնօրէնն ու ուսուցիչ - ուսուցչուհիները նոր տարուան մաղթանքներուն հետ միաժամանակ պարզեցին դպրոցին պահանջները, խնդրելով որ Սփիւռքի մեր հարուստ հայրենակիցները չմոռնան զիրենք:

Հայ - կաթոլիկները ալ Պէյրութի մէջ ունին իրենց վանքերն ու եկեղեցիները:

Զմմառ Սադըզ - Աղաճի կաթողիկոսարան - Պատրիարքարանը հոս փոխադրուած է Պոլսոյ պարպումէն ի վեր: Էշրէֆիէի բարձունքին վրայ կառուցուած է գեղեցիկ շէնք մը, ուր կը նստի կաթողիկոս - պատրիարքը (ներկայիս կարտինալ Գրիգոր Պետրոս Աղաջանեան):

Զմմառի վանքը՝ Լիբանանի լեռներուն մէջ, ունի իր միաբանութիւնը եւ հարուստ կալուածներ: Ճիւնիէի մէջ ալ՝ ընծայարան մը:

Նոր Մարաշի մէջ կայ Ս. Փրկիչ եկեղեցին, քովը Ս. Մեսրոպեան դպրոցով: Իսկ Պէյրութ քաղաքին մէջ՝ Ս. Եղիա հին մատուռը:

Ունին շուրջ 10 վարդապետներ, որոնցմէ ոմանք նաեւ ուսուցչական պաշտօն կը վարեն:

Հայ Աւետարանականները Պէյրութի եւ արուարձաններուն, ինչպէս նաեւ Լիբանանի հայաշատ քաղաքներուն մէջ ունին երկոտասնեակ մը ժողովարաններ, մօտ 15 պատուելիներով եւ քարոզիչներով:

ԴՊՐՈՑՆԵՐ.— Պէյրութ քաղաքը միջազգային իմաստով մշակոյթի ոստան մըն է: Ամերիկեան (Քիւլլիյէ) եւ Ֆրանսական (Սէն Ժոզէֆ) համալսարանները ունին բժշկական, դեղագործական, ատամնաբուժական, իրաւաբանական, ճարտարապետական, լեզուաբանական, երկրագործական եւ այլ բաժիններ: Լիբանանեան կառավարութիւնն ալ վերջերս իր կարգին բացաւ ազգային համալսարան մը: Ուրիշ բազմաթիւ տեղական եւ օտար միջնակարգ կամ մասնագիտական վարժարաններ կան քաղաքին մէջ: Այս բոլոր դպրոցներու ընդհանուր աշակերտութեան թիւը կը հաշուեն շուրջ 45 հազար: Իրաքէն, Պաղեստինէն, Սուրիայէն, Յորդանանէն եւ այլ երկիրներէ բազմաթիւ ուսանողներ Պէյրութ կուգան բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու եւ մասնագիտութեան մը հետեւելու համար:

Այսպիսի ոստանի մը մէջ Հայերն ալ իրենց կարելին կ'ընեն, ետ չմնալու համար ուրիշներէն:

Ներկայիս Լիբանանի թեմին մէջ կան 27 ազգային դպրոցներ 253 երկսեռ ուսուցիչներով եւ 5827 աշակերտներով, տարեկան ելեւմուտքն է 263.800 լիբանանեան ոսկի: (1947ին կային 28 դպրոցներ՝ 5576 աշակերտներով, 2784 մանչ եւ 2792 աղջիկ):

Ամէնէն շատ աշակերտ ունեցողներն են՝ Նոր Մարաշ՝ 626, Արգարեան՝ 583, Ս. Նշան Բարձր. վարժարան՝ 574, Գարանթինա՝ 427, Լուսինեան՝ 415, Նուպարեան՝ 393, Էշրէֆիէ՝ 372, Նոր Հաճըն՝ 345, Սահակեան Բարձր. վարժ.՝ 294, Հայաշէն՝ 270, Տրիպոլիս՝ 260 աշակերտ:

200էն պակաս աշակերտ ունին.— Արամեան՝ Պէյրութ՝ 173, Ռըմէյլ՝ 170, Կիլիկեան՝ 157, Թէքէեան (Սանճաք) 150, Զահլէ՝ 138, Այնճար՝ 125, Հայկազեան՝ 80, Շրտրա՝ 60, Տորա (Նոր Ամանոս) 57, Հըրշ Էլ Ազարիէ՝ 50, Ճիսրիէ՝ 45, Ալէյ՝ 32, Պիքֆայա՝ 27, Սայտա՝ 9 աշակերտ միայն:

Այս դպրոցները ունին մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ, բացի մէկ քանիէն՝ որ բարձրագոյն նախակրթարանի դասարաններ ալ ունին:

Ասոնցմէ զատ կան չորս միջնակարգ վարժարաններ, ասոնք են՝

1.— Անթիլիասի Դպրեվանքը, որ ունի 50 աշակերտ եւ 10 ուսուցիչ: Տեսուչն է Դերենիկ եպիսկ. Փօլատեան: Տարեկան ելեւմուտքը՝ 90.000 լիբ. ոսկի: Դպրեվանքը գիշերօթիկ է:

2.— Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը՝ 300 երկսեռ աշակերտ եւ 15 ուսուցիչ: Տարեկան ելմուտքն է 75.000 լիբ. ոսկի: Ողբացեալ Լեւոն Շանթի մահէն վերջ, տնօրէնի պաշտօնին կոչուած է ընկեր Սիմոն Վրացեան: Երկու տարիէ ի վեր Ճեմարանը փոխադրուած է նոր փառաւոր շէնքին մէջ:

Ճեմարանը հիմնուած է 1929ին մէկ դասարանով եւ 1935ին տուած իր անդրանիկ շրջանաւարտները: Յարդ աւելի քան 120 շրջանաւարտներ կը հաշուէ Ճեմարանը, իսկ թերաւարտներու թիւը 300ը կ'անցնի: Շուրջ 50 շրջանաւարտներ ուսուցչական ասպարէզը ընդգրկած են: Ճեմարանաւարտները ունին Շրջանաւարտից Միութիւնը, որ տարիներէ ի վեր լոյս կ'ընծայէ «Ակօս» պարբերաթերթը, Համազգայինի տպարանէն:

3.— Դարուհի Յակոբեան աղջկանց վարժարանը, որ ունի 200 աշակերտուհի եւ 15 ուսուցիչ, կը պատկանի Բարեգործականի:

4.— Բարեգործականի Նուպարեան մանչերու վարժարանը, Ս. Նշանի դիմաց, որ ունի 180 աշակերտ եւ 15 ուսուցիչ: Այս դպրոցը հիմնուած է Յովսէփեան - Մանուկեան կտակներով: Տնօրէնն է Արա Թօփճեան:

Հայ կաթոլիկներն ունին 12 դպրոց, — նախակրթարան եւ բարձրագոյն վարժարան, 2100 երկսեռ աշակերտներով եւ 90 ուսուցիչ - ուսուցչուհիներով:

Էշրէֆիէի բարձունքին վրայ, Պատրիարքարանին դիմաց, Յիսուսեան հայրերը ունին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երկսեռ վարժարանը: Տնօրէնն է Վաղդէն Այգունի (Գէորգ Պալճեան): Աւելի քան 300 աշակերտ:

Կաթողիկէ Հայերը ունին նաեւ՝ Նոր Մարաշի մէջ Մեսրոպեան վարժարանը, 481 աշակերտ եւ Ս. Ագնէս՝ 500:

Վիէննայի Մխիթարեան Հայրերը միջնակարգ (լիսէի աստիճանով) վարժարան մը ունին Պէյրութ քաղաքին մէջ, 200 աշակերտներով եւ 16 ուսուցիչներով: Մեծաւորն է Հ. Համազասպ վրդ. Ոսկեան, ուսուցիչներէն յիշենք Հ. Հ. Գարանֆիլեան, Աքեան, Հէպոյեան եւ Զաքարեան Յովսէփ վարդապետները: Ունին 80 անդամով Սանուց Միութիւն մը, որ երկու շաբաթն անգամ մը դասախօսութիւններ կը սարքէ վարժարանի սրահին մէջ: Վիէննայի Մխիթարեան Հայրերը Լիբանանի մէջ ունին Պասպատատի կղերանոցը, մեծաւորն է Հ. Կղեմէս վրդ. Մօրիկեան:

Իսկ Վենետիկի Մխիթարեանները փոքրիկ կղերանոց մը ունին Պիքֆայայի մէջ:

Այս երկու կղերանոցները տեսակ մը տնկարան են՝ ուր պատրաստուող աշակերտները 12 — 13 տարեկանէն վերջ կը ղրկուին Վիէննայի եւ Ս. Ղազարի վանքերը՝ կուսակրօնութեան պատրաստուելու համար:

Իսկ Զմմառի վանքը Ճիւնիէի մէջ ունի Ընծայարան մը, որուն աշակերտները տեղական դպրոցներու մէջ սկսկաւորի աստիճան ստանալէ ետք կը ղրկուին Հռոմի Լեւոնեան վարժարանը՝ կրօնական ասպարէզը ընդգրկելու համար:

Այնճարի մէջ հայ կաթոլիկները ունին պզտիկ դպրոց մը՝ Ս. Յովսէփ, 3050 Լ. ոսկի պիւտճէով:

Հայ Աւետարանականները Լիբանանի մէջ ունին 12 դպրոցներ, 2116 աշակերտ — աշակերտուհիներով: Ուսուցիչներու թիւը՝ 105: Տարեկան պիւտճէ՝ 180.980 լիբ. ոսկի: Ամէնէն կարեւորն է Էշրէֆիէի կեդրոնական վարժարանը՝ 436 երկսեռ աշակերտներով եւ 40.000 լիբ. ոսկի պիւտճէով:

Յիշենք «Կենաց դպրոց»ը, «Գալստական»ը եւ «Թռչնոց բոյնը» (գիշերօթիկ որբանոց Ճիպէյլի մէջ), որոնց վրայ հայ աւետարանականները կը ծախսեն տարեկան 100.150 լիբ. ոսկի (շուրջ 12ուկէս միլիոն ֆրանք):

(5)

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

2.—ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏԿԵՐ

Աւելի նախանձելի վիճակ մը չեն ներկայացներ քաղաքներու բանուորները: Աներեւակայելի են օրավարձերու խեղճութիւնը, առողջապահական պայմաններու չգոյութիւնը, գործատէրերու վատառողջ մթնոլորտը:

Թաւրիզի մէջ ըլլայ թէ Թէհրանի կամ Րաշտի պատկերը միեւնոյնն է: Սպահանի մէջ, բամպակի մանարանն ու հիւսուածեղէնի գործարանը աննկարագրելի երեւոյթ մը կը պարզեն իրենց հնամաշ մեքենաներով եւ արտադրական անբաւարարութեամբ:

«Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը հարցուփորձ կատարելով տեղեկացած է թէ օրավարձերը կը տատանին 30 —50 ռիալի միջեւ (300—500 Ֆր.): Մինչ ապրուստի գիները, մօտաւորապէս, ֆրանսական գիներու մակարդակին վրայ կը գտնուին: Աւելին ըլլալով, իւրաքանչիւր բանուոր երեքէն ութը հաց կը ստանայ օրական, համաձայն տարիքի եւ սեռի: Բայց բանուորներու եւ բանուորուհիներու կեղտոտ եւ այլազան գոյներով կարկտուած ցնցոտիները պերճախօս են:

Քիչ մը աւելի հեռուն, հին քարվանսէրայի մը հրաշալի, բայց փլուզման հակամէտ կամարներուն տակ, գետինը, երկու շարքի վրայ եւ դէմ դիմաց նստած են վաթսունի չափ կիներ: Խէժի գործատեղի մըն է: Կիսախաւարին մէջ, բարակ, անտեսանելի փոշիով մը պարուրուած, որ հազ կը պատճառէ, ծալապատիկ այս կիները օրը տասը ժամ կ'աշխատին, անհաւատալի արագութեամբ: Գիտէ՞ք թէ ինչ կը ստանան.— 8—15 ռիալ (80 — 150 ֆրանք օրական):

«Սպահանի վարդերը աւասպել են, իսկ ծխախոտի ափիոնի (հաշիշ), շաքարի, մանածի գործարանները — ուր անունդ զրկուած հազարաւոր աշխատաւորներ հիւծախտաւոր կը դառնան, եւ գորգի արհեստանոցները, ուր աղոց աշխատանքը կը շահագործեն անխղճօրէն, տխուր իրականութիւններ»:

«Աշխատանքի գերագոյն խորհուրդ»ը նուազագոյն օրապահիկ նշանակած է 34 ռիալ (340 ֆրանք), միջին օրավարձքը ոչ իսկ 20 ռիալի կը հասնի:

Եօթանասունը հինգ հազար բանուորի վրայ (այս հաշիւէն դուրս կը մնան քարիւղի ընկերութեան եւ գորգի ճարտարարուեստին աշխատաւորները), քանը չորս հազար գործազուրկ կը

հաշուէին 1950ին: Այս թիւը, աշխատանքի նախարարութեան խոստովանութեամբ, իրականութենէն շատ վար կը մնայ: Բայց գործադրկութենէ աւելի մեծ ընկերային աղէտ մըն է աշխատանքի յոռեգործումը՝ աննշան վճարումով :

Պարսկական հռչակի գորգերը կը պատրաստուին, բացառապէս մանուկներու աշխատանքով: Հինգէն տասներկու տարեկան աղջիկներ օրական 8 — 10 ժամ կ'աշխատին, 3—15 ռիալի (30 — 150 ֆրանք) եւ առանց սնունդ ստանալու:

Երբ կը տեսնէք այս բոլորը դիւրաւ կ'ըմբռնէք թէ ինչո՞ւ Սպահան, Թաւրիզ, Րաշտ եւ ուրիշ քաղաքներ «Թուտէհ»ի (բոլշեւիկ) միջնաբերդերը դարձած են, թէ ինչու այդքան մեծ թիւով զինեալ պահակներ կը հսկեն փողոցները, թէ ինչու վերջին արիւնալի դէպքերէն ասդին ոստիկանական եւ ապահովութեան ուժերը կրկնապատկուած են:

Իբրեւ հետեւանք այս թշուառութեանց, Իրանի ժողովուրդը, ի բնէ կենսուրախ, հաճելի, իր սփոփանքը եւ իր բոլոր ցաւերուն դարմանը կը փնտռէ հաշիշի մէջ :

Խորասանի եւ Ֆարսի դաշտերուն մէջ ճերմակ կանեփ հնձող կիներ, իրենց մատներուն մածուցիկ հիւթը ծծել կուտան լալկան երախաներուն : Գիւղացին կամ բանուորը, որ իր տունին մէջ հաշիշ կ'ըմբոշխնէ, ծխամորճը կ'երկարէ հաց պահանջող իր անօթի զաւկին: Այսպէս, արուեստական դրախտի վաղանցուկ թմբիրին մէջ, նորածինէն մինչեւ ալեւորը, անճար ժողովուրդը կը մոռնայ ցուրտը, կը մոռնայ անօթութիւնը, կը մոռնայ յաւիտենական թշուառութիւնը: Եւ կ'երազէ :

Իրան, տարին 300 թոնօ ափիոն կ'արտադրէ, եւ ղոհացուած կուտայ համաշխարհային սպառումի 30 առ հարիւրին: Պարսկական ափիոնը շատ փնտռուած է, որովհետեւ մինչեւ 12ուկէս առ հարիւր «մորֆին» կը պարունակէ: Մինչ հնդկականը, օրինակի համար, 7 առ հարիւր միայն :

Ասոնք պաշտօնական թիւեր են: Պարսկական թմրեցուցիչի արտադրութեան իրական չափը կը մնայ դաղտնիք: Ոչ մէկ տարակոյս, սակայն, որ թմրեցուցիչներու միջազգային մաքսանենգութեան գլխաւոր կեդրոններէն մէկն է Պարսկաստան: Ափիոնի մաքսանենգութիւնը պետական հասոյթին տասը առ հարիւրը կը կազմէ : Մինչդեռ ելմտացոյցին մէջ 200 միլիոն ռիալի համեստ մուտք մը նշանակուած է :

Իրանի ամէնէն բանուկ ճարտարարուեստն է ափիոնը: Քսանըվեց նահանգի վրայ 18 նահանգներ կանեփ կը մշակեն: 19րդ դարուն թթենին փոխարինեցին կանեփով: Քսաներորդ դարուն, բազմաթիւ մեծ կալուածատէրեր զարգացուցին ցորենի մշակութիւնը, որովհետեւ կանեփը շատ աւելի մեծ շահեր կ'ապահովէր

Տեսականօրէն, պետական մենաշնորհ է ափիոնը, եւ օրէնքը խստիւ կ'արգիլէ անոր գործածութիւնը մասնաւորներու կողմէ: Բայց, օրուան որ եւ է ժամուն, ցերեկ ըլլայ թէ գիշեր, կրնաք հաշիշ գնել շատ աժան գնով: Մաքսանենգութիւնը կը սկսի դաշտէն եւ կը շարունակուի հազարաւոր փոքր «տարրալուծարան»ներու մէջ, ուր հաշիշ կը ծրարեն լուցկի ծախելու պէս :

Թէհրանի շուկային եռեւը, Լալէզարի եւ Իսլամպուլի լուսաշող պողոտաներէն անդին, կը տարածուի հանրածանօթ հարաւային թաղամասը : Անցեալ ամառ, տօքթ. Մոսատեղ այս թաղին մէջ պտոյտ մը կատարել տուաւ նախագահ Թրումընի խորհրդականին, Պ. Averell Harrimanին, եւ դիտել տուաւ հեգնութեամբ— «Ահա թէ ի՞նչ ըրին մեզի Անգլիացիները ...»:

Անանուն, վտանգաւոր եւ նեղլիկ փողոցներու անսահման լաբիւրինթոս մը, ուր թխմուած է մայրաքաղաքի բնակչութեան երկու երրորդը՝ գարշահոտ փլատակներու, հողէ խրճիթներու եւ թիթեղապատ հիւղակներու շեղջակոյտին մէջ : Այս բաւիղներուն մէջ կը խլրտի ու կը շարժի բազմազբաղ մարդկութիւն մը, որ կազմուած է փոքր խանութպաններէ, շրջուն վաճառորդներէ, հնավաճառներէ, գողերէ, դատարկապորտներէ կառապաններէ, մուրացկաններէ եւ պոռնիկներէ : Այս բազմութիւնը ճանճերու նման կը հետապնդէ ձեզ եւ իր ծառայութիւնը կ'առաջարկէ :

« Տասներորդ թաղամաս»ի այս կեղտոտ փողոցներուն մէջ եղնիկի գեղեցիկ սեւ աչքերով 12 — 13 տարեկան աղջիկներ հրաւէր կ'ուղղեն ձեզի ամօթխած երկչոտութեամբ, կանգնած «Շէհրնէ-խանէ»ներու սեմին եւ քովն ի վեր տարիքն առած «մայրիկ»ներու, որոնք ոչինչ ունին այլեւս մարդկային: Ցանկարծ ձեր ռունգերուն կը հասնի հաշիշի սրտխառնուք պատճառող անհաճոյ հոտը : Հոն են «ծխարան»ները, յաճախ կող կողի : Ասոնք հաճոյքի տուներէն կը զանազանուին անով, որ իրենց դուռերը միշտ փակ են :

Այս ծխարաններուն մէջ մէկ կրամ թմրեցուցիչը 20 ֆրանք միայն կ'արժէ: Վարժութիւն ունեցողները ընդհանրապէս հարիւր ֆրանք կը տրամադրեն ծխելու: Շատեր կը նախընտրեն ճաշէն հրաժարիլ, իրենց մոլութիւնը յագեցնելու համար: Քիչ դրամ ունեցողները կը բաւականանան քանի մը շունչով:

Պարսկաստանի մէջ հարուստները հաշիշ կը ծխեն հաճոյքի համար. աղքատները՝ մոռնալու համար: Շուէտական բժշկական առաքելութիւն մը, քանի մր տարի առաջ, Թէհրանի հաշիշի օրական սպառումը կը հաշուէր 300 քիլօ, իսկ տարեկանը՝ 108 թոն: Կը ճշդէր նաեւ թէ՝ բնակչութեան 75 առ հարիւրը թունաւորուած է:

Վ. ԹՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ «Մոլոթով» համալսարանին մէջ նոր դասընթացքներ բացուած են, երկրաբնապատմութեան եւ լեզուաբանականին կից լրագրութեան դասընթացք :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ թանգարանին մէջ հաւաքուած են պեղումներէն եւ արշաւախումբերէն ձեռք բերուած հնագիտական եւ ազգագրական արժէքները: Այս նիւթերը ուսումնասիրելու համար կազմուած են հնագիտական, պատմագրական, ազգագրական գեղարուեստական եւն. բաժիններ: 1945ին կոչումով մէկ գիտական աշխատող կար, այժմ 16 աւագ եւ կրտսեր: Աճած է գիտական հրատարակութիւններու քանակը եւ բարելաւուած որակը: Վերջին երեք տարիներու թանգարանը հրատարակեց հինգ մենագրական աշխատութիւն եւ երեք հատոր գիտական աշխատութեանց ժողովածու, Կ. Ղաֆադարեանի «Դուին քաղաքը եւ նրա պեղումները» մեծածաւալ աշխատութիւնը: Թանգարանը մեծ տեղ կուտայ Խ. Հայաստանի արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ մշակոյթի մէջ ամէկ տեսակ նուաճումներուն: Ցուցադրուած են 140 հազար կտոր եւ օժանդակ գիտական նիւթեր, որոնց մէջ կան նիւթական արժէքներ եւ փաստաթուղթեր :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ որ Խ. Միութեան 33 համալսարաններէն մէկն է ունի 2500 ուսանողներ: 31 տարուան մէջ աւարտած են 4700 մասնագէտներ: Այս տարի 415 ուսանողներ աւարտեցին: 176 շրջանաւարտներ կը մեկնին ժողովրդական կրթութեան մէջ աշխատելու: Երկրաբանական եւ քիմիական բաժիններու շրջանաւարտները պիտի աշխատին մեծ կառուցումներու մէջ Ուրալի, Միջին Ասիոյ, Հեռաւոր Արեւելքի Սախալինի, Հիւսիսային Կովկասի եւ այլ վայրերուն մէջ :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ դպրոցական արձակուրդի առթիւ Հայաստանի հանգստեան տուները դացած են Խ. Միութեան հանրապետութիւններէն 3800 ուսանող – ուսանողուհիներ :

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ բազմազաւակ մայրերուն այս տարի տրամադրուած է 22 միլիոն րուպլի նպաստ:

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի բժշկական համալսարանի ուսանողներու թերթին՝ L'Etudiant Medicinի խմբագրապետը, Պ. Ժան Տավուտեան, ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է Հայերու արեան բաղադրութեան մասին:

Երիտասարդ գիտնականը քննութիւններ կատարած է 500 Հայերու վրայ որոնք Լիբանան անցած էին 1939ին, Սանճաքի պարպումէն ետք: Ասոնք բնակիչներն էին Պիթիաս, Հաճա Հապիպլի, Եօղուն Օլուք, Սօուգ Օլուք, Խտըրպէյ, Պէյլան գիւղերուն: Կիլիկիոյ թագաւորութեան հաստատումէն այսինքն 11 դարէ ի վեր, այս Հայերը կը բնակէին նոյն գիւղերուն մէջ: Համայնքէն դուրս ամուսնութիւնը արգիլուած էր: Կատարուած քննութիւնը կը հաստատէ թէ այս Հայերը արեան տեսակէտով ցեղային աւելի զուտ խմբակցութիւն մը կը կազմեն քան ցոյց կուտայ Պ. Տիւժառիք : Ամէն պարագայի մէջ, հրատարակուած գիտական պատկերը ցոյց կուտայ թէ այս ցեղային խմբակցութիւնը զօրաւոր անհատականութիւն մը պահած է, հակառակ իր պատմութեան վերիվայրումներուն :

ԾԻԾԱՂ

ԿԻՆԸ. Այդքան ալ անխելք ըլլալդ չէի գիտեր:
ԱՅՐԸ.— Պէտք էիր սակայն գիտնալ, երբ հետս ամուսնացար ...:

ՀՐԵԱՆ.— Եկէք, զաւակներս, եւ լաւ լսեցէք. — Այսօր ռատիօ մը գնեցի: Երբ կը գործածէք, միշտ պատուհանները գոց պէտք է պահէք, որպէսզի ձայնին տոկոսը ուրիշին չերթայ ձրիաբար :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (23)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԵՒ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԲՌՆԻ ՈՒԺՈՎ ԼՈՒԾԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.— ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ Կ'ԸՆԴԴԻՄԱՆԱՆ

Այն պահուն երբ այս քաղաքական բանակցութիւնները տեղի կ'ունենային դեսպանատուններու լուր հասաւ թէ Ակնայ մէջ իսլամ բնակչութիւնը եւ Ճիզամիյէ զինուորները 2000 Հայեր ջարդած եւ հազար տուն այրած են: Տիվրիկի մէջ եւ այլուր ըստ առաջնոյն յարձակում կը գործուի Հայերուն դէմ եւ Անգարայի մէջ ալ Իսլամները Հայոց կը սպառնան, այս պայմաններուն մէջ հաւանական է որ նորէն արիւնալի խռովութիւն մը ծագի Պոլսոյ մէջ: Ասոր վրայ Անգլիոյ արտաքին նախարարը նախկին առաջարկէն հրաժարելով ծանուցագիր մը յանձնեց մեծ պետութեանց զանոնք հրաւիրելով բարենորոգման մասին բանակցիլ : Ծանուցագրին պատճէնը հետեւեալն էր .—

« Անատոլուի եւ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած ջարդը ապացուցուց որ Թուրքիոյ մէջ ապահովութիւն չէ մնացած եւ Պապը Ալին յոռի կառավարութիւն մըն է: 1896ի Փարիզի դաշնագիրը երաշխաւորելով հանդերձ այս պետութեան հողային ամբողջութիւնը, Այսթէֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրները կը տրամադրեն բարենորոգում կատարել Անատոլուի հայաբնակ վայրերուն մէջ: Անգլիա 1883 եւ 1886 տարիներուն Պապը Ալիի ազդարարեց որ եթէ բարենորոգում չկատարէ, հետեւանքը լաւ պիտի չըլլայ: Բայց չկրցաւ խօսք հասկցնել: Սասունի դէպքերուն վրայ պետութեանց առաջարկած բարենորոգման ծրագիրը դեռ չգործադրուած, Պոլսոյ եւ Անատոլուի մէջ արիւնալի, եղեռնական դէպքեր ծագեցան: Ցետոյ Պոլսոյ մէջ ալ աւելի մեծ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ: Հազարաւոր Հայեր ջարդուեցան: Ցայտնի կ'ըլլայ որ ասոնք Թուրքիոյ կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած են: Դէպքերուն քաղաքային եւ զինուորական թուրքպաշտօնեաներ ալ խառնուած են: Քրիստոնեայ բնակչութեան կեանքն ու ինչքը վտանգուած է: Անհնար է ժխտելու թէ ներկայ թուրք վարչաձեւը ինչքան դաժան է եւ քրիստոնեաները ինչքան կը տառապին :

Այս դէպքերը արդիւնք են անոր որ պետութիւնները անհրաժեշտ կը նկատեն Օսմանեան կայսրութեան գոյութիւնը եւ ատանց ընդհ. պատերազմ մը աչք առնելու անհնար է անոր տեղ ուրիշ պետութիւն մը կազմել: Այսօր ալ պետութեանց բաղձանքն է Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան պահպանումը: Սակայն մեղք որ այսօր ոեւէ յոյս չէ մնացած թէ Թուրքիա բարենորոգում ընէ եւ ինքնաբերաբար պիտի բարելաւէ իր վարչաձեւը »:

Անգլ. կառավարութեան կողմէ մեզի դէմ պետութեանց յանձնուած ծանուցագիրը սա բառերով կը վերջանար .

— « Անհրաժեշտ է վերջ տալ հայկական ողբերգութեան: Խնդիրը յանձնենք Պոլսոյ մեր դեսպաններուն: Թող անոնք իրենց կարծիքը յայտնեն սա խնդրոյն շուրջ թէ Օսմանեան կայսրութեան գոյութիւնը ապահովելով հանդերձ, վերջին խժդժութեանց կրկնումին արգելք հանդիսանալու համար Թուրքիոյ մէջ ինչպիսի փոփոխութիւններ պէտք է կատարել: Եթէ դեսպաններուն յանձնարարութիւնները բոլոր պետութեանց կողմէ ընդունուին, նոյնիսկ Պապը Ալիի կողմէ չընդունուած պարագային, բռնի ուժով կարելի է պարտադրել »:

Անգլ. այս ծանուցագրէն յայտնի կ'ըլլայ որ անգլ. կառավարութիւնը կը բաղձայ մեր ներքին գործերուն միջամտել եւ տիրապետող դեր մը կատարել: Ֆրանս. կառավարութիւնը ծանուցագիրը ստանալէ անմիջապէս ետք ասիկա իր արտաքին քաղաքականութեան հաշտ չգտնելով, Ռուսիոյ հետ բանակցիլ սկսաւ: Ի վերջոյ թէ Ֆրանսա եւ թէ Ռուսիա համաձայն եղան որ բարենորոգման խնդիրը Պոլսոյ դեսպաններուն յանձնելու կը յօժարին պայմանաւ որ յարգուի Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը եւ Ապտիւլ Համիտի անձնական տիրապետութիւնը, աւելցնելով թէ կուսակից չեն որ այս բարենորոգումը բռնի ուժով ի գործ դրուի եւ պարտադրուի ՊապըԱլիի: Ասկէ զատ Ռուսիոյ արտաքին նախարարը հաղորդեց որ Ռուսիոյ կայսրը երբեք չի յօժարիր ճնշում բանեցնել Ապտիւլ Համիտի վրայ: Այս կերպով Անգլիա չկրցաւ համոզել երկու մեծ պետութիւնները: Վերջապէս ստիպուեցաւ բարենորոգման նոր ծրագիր մը պատրաստել :

(Շար.)

3. Զօր. Նէկիպի կամ անոր թեկնածուին տեղ տալ Միջին Արեւելքի վերին հրամանատարութեան մէջ. —4. Անգլիա եւ Մ. Նահանգները մեծաքա-նակ ծանր զէնքեր, հրասայլեր եւ թնդանօթներ զրկեն եգիպտական բանակին :

Կացութիւնը Իրանի մէջ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիա միջոցներ կը խորհի վերսկսելու համար բանակ-ցութիւնները, օգտուելով Տոքթ. Մոսատեղի նոր ծանուցագրէն: Ամերիկեան կառավարութիւնն ալ յանձն առած է օգնել երկու կողմերուն եւ կը սպասէ որ Անգլիա «շինարար» հակառաջարկներ ներ-կայացնէ :

Անգլեւսաքսոն թերթերը կը հաստատեն թէ Գ. Էչխսըն, որ նոր վերադարձաւ Հարաւ. Ամերի-կայէն, «խորապէս մտահոգ է Իրանի կացութե-նէն» եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ Ուա-շինկթընի բրիտանական դեսպանին հետ: Մ. Նա-հանգներու կառավարութիւնն անընդունելի կը գտնէ Իրանի վերջին ծանուցագրին պայմանները, բայց եւ այնպէս կը կարծէ թէ նոր պատեհութիւն մը կը ներկայանայ, բանակցութիւնները վերսկսե-լու համար: Ամերիկա չուզեր միջնորդի դեր կա-տարել, բայց պատրաստ է իր բարեխօսութիւնը առաջարկելու: Ուաշինկթընի մէջ հետզհետէ ա-ւելի տրամադիր կ'երեւան ուղղակի օգնելու Տոքթ. Մոսատեղի կառավարութեան, ներկայ տն-տեսական տագնապին մէջ. այլապէս կը վախցուի որ համայնավարները տիրանան իշխանութեան :

Թուրք մամուլին կարծիքով, Իրան «դէպի հա-մայնավարութիւն կը սահի»: Անգարայի թերթե-րը կը պահանջեն որ արեւմտեան պետութիւնները եւ մանաւանդ Անգլիա դերազօյն ճիգ մը փոր-ձեն, «որպէսզի երկաթեայ վարագոյրը չիջնէ այդ երկրին վրայ»: Ընդդիմադիր օրաթերթ մը, Տիւն-եա, կը գրէ.

— «Կոմինֆորմին ուժերը սպրդած եւ ամրա-պէս տեղաւորուած են Իրանի մէջ: Անոնք խնա-մով կը պատրաստեն այն ազդակները որոնք դիւ-րաւ պիտի գրգռեն ժողովրդային զանգուածները՝ պատեհ ժամուն»:

╳ Ծերակոյտը կը դժկամակէր վաւերացնել վարչապետին լիազօրութիւնը՝ վեց ամսուան հա-մար. բայց որոշեց համակերպիլ, նկատելով որ Տոքթ. Մոսատեղ կը սպառնայ հրաժարիլ :

Վարչապետը մերժեց ջնջել պաշարման վիճա-կը, հակառակ իր իսկ բարեկամներուն առաջար-կին: Հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը ներ-կայացաւ Տոքթ. Մոսատեղի, համոզելու համար. բայց անօգուտ: Ուրեմն մէկ ամիս եւս երկարաձգ-ուեցաւ պաշարման վիճակը: Ջնջում պահանջող-ներուն գլուխը կը գտնուէր կրօնապետին՝ Քաշա-նիի օգնականը, որ ըսաւ. —«Մենք պէտք չունինք պաշարման վիճակի: Այդ օրէնքին տակ էր որ ձերբակալուեցան մեր բարեկամները»:

Պաշարման վիճակը հաստատուեցաւ անցեալ Մարտին, Թէհրանի եւ գաւառի մէջ :

╳ Հուէյն Մաքքի, վարչապետին աջ բազու-կը, ճամբայ ելաւ դէպի Մ. Նահանգները, ընդու-նելով Միջազգային դրամատան հրաւէրը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՂՊԱՏԻ ԵՒ ԱԾՈՒԽԻ ձուլման Վերին Իշ-խանութիւնը գործի ձեռնարկեց. կիրակի, 10 Օ-գոստոս, Լիւքսէնպուրկի մէջ: Այս ծրագիրը ա-ռաջարկած էր Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման, 1950 Մայիս 9ին: Ուրեմն քսանեւօթը ամիսէ ի վեր կը բանակցէին արեւ-մտեան վեց պետութիւններ, վերջնական ելքի մը յանգելու համար: Իսկապէս պատմական դէպք մըն է որ կ'արձանագրուի Եւրոպայի տարեգրու-թեանց մէջ: Բացումը կատարեց Ֆրանսացի նա-խագահը, Պ. Ժան Մոնէ, բացատրելով թէ առա-ջին քայլն է որ կ'առնուի Եւրոպայի միութիւնը, բարօքութիւնը եւ խաղաղութիւնը գլուխ հանելու համար: Կազմակերպութեան կը մասնակցին Ֆը-րանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ: Անգլիա բարեացակամ չէզո-քութիւն կը պահէ: Վարչութեան բոլոր անդամ-ները հանդիսաւորապէս երդում ըրին :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ հերոսուհին, Եւա Փերոն, թաղ-ուեցաւ կիրակի օր: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ երկու միլիոն յուղարկաւորներ կը հետեւէին թափօրին, որուն գլուխը կը գտնուէին նախագահ Փերոն, կա-ռավարութեան անդամները, դեսպանները եւն.: Դամբանականները ամէն կողմ կը լսուէին բարձ-րախօսներու միջոցաւ: Առաջին դամբանականը խօսեցաւ իտալական դեսպանը, իբրեւ երիցագոյն անդամ: Դագաղը ուսամբարձ կը կրէին քառասուն բանուորներ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը պիտի հրաժարի, հի-ւանդութեան պատճառով: Խնամակալութիւն մը պիտի կազմուի :

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ վերելքը սկսաւ շաբաթ օր, ա-ռաջնորդութեամբ Ժան Ռիքիէի, որուն կ'ընկերա-

ՎԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Օհաճանեան» ակումբի սրահին մէջ; 2 rue Cuvier:

Այս առթիւ նաեւ տեղի պիտի ունենայ աւան-դական խաղողօրհնէքի պաշտամունքը :

ԿԱՐԵՒՈՐ — Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին տեղի պիտի ունենայ կարեւոր ժողով մը նոյն վայրին մէջ: Հետեւաբար կը խնդրուի բոլորէն որ, առանց բացառութեան, ներկայ ըլլան, կազ-մելու համար Ազգային Միութեան վարչութիւն մը, որ պիտի վարէ տեղական ազգային եւ կրօնա-կան բոլոր ընթացիկ գործերը :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մաս-նաճիւղը, ի պատիւ իր պատգամաւոր հիւրերուն կազմակերպած է խնջոյք մը Օգոստոս 16ի շաբաթ կէսօրէն սկսեալ մինչեւ իրիկուան ժամը մէկը Յոյներուն սրահին մէջ, 5 rue Bonnefoy: Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները եւ իրենց բարե-կամները :

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նա-խօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամնե-րու մօտ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Համախարբերդցիական Միութեան (Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւ-նը) իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենա-կից Պ. Զէնոբ Քէշիշեանի անցուցած արկածին առ-թիւ եւ շուտափոյթ ապաքինում կը մաղթէ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Ի-թալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտ-նէ ընկերուհի եւ ընկեր Լուսիկ եւ Գրիգոր Ամի-րայեաններուն, իրենց մեծ մօր՝ Մաննիկ Ամիրայ-եանի մահուան առթիւ :

նան ուրիշ Ֆրանսացիներ եւ Թուրքեր: Պիտի փոր-ձեն գտնել Նոյի Տապանին մնացորդները, ինչպէս փորձած էր Ամերիկացի Սմիթ, 1949ին, առանց արդիւնքի մը յանգելու :

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ուժը պահանջեց վարչապե-տէն խիստ միջոցներ ձեռք առնել, գիներու բարձ-րացումը արգիլելու համար :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Հոկտ. 5ին մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ն. Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Cercle Militaire: Մանրամաս-նութիւնները Սեպտեմբերին :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մարսիլահայ գաղութի հանրածանօթ մանրէա-բանը՝ Տ. Գ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ Մարսիլիոյ եւ Լիոնի համալսարաններէ վկայուելէ ետք իր Լապորա-թուարը բացած է 35 Cours Franklin Roosevelt, ուր արեան, մէզի, թուքի եւ ամէն տեսակ հիւանդու-թեանց վերաբերեալ քննութիւններ կը կատար-ուին խղճմտօրէն :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameame;Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376·286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 13 AOUT 1952 Չորեքշաբթի 13 ՕԳՈՍՏ

28րդ ՏԱՐԻ – 28e Année No 6838–Նոր շրջան թիւ 2249

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐ

Քաղաքական կացութեան հետ, ընկերային կարգուսարքն ալ «չարժական» հանգամանք առած է Միջին Արեւելքի մէջ :

Արդարեւ, արկածներ կամ դիպուածներ չեն որ տեղի կ՚ունենան, այլ շատ լայն խմորումներ՝ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ :

Նշանակալից է, նաեւ, որ ընդհանրապէս շարժումներուն գլուխը անցած են երիտասարդ կամ յանդուգն սպաներ :

Այս երողութեան առաջին ապացոյցը տեսանք Թուրքիոյ մէջ, ուր Մ. Քէմալ մը վեր ի վայր շրջեց ամէն բան, ասպարէզ կարդալով օրուան յաղթականներուն :

Նոր լոյս մը կը ծագէր կիսակործան Թուրքիոյ վերեւ, 1919 Մայիս 19ին, երբ այս փախստական սպան Սամսոն կ՚ապաստանէր, վարելու համար «միլլի» շարժումը :

Իր յաջողութեան գաղտնիքներէն մէկը եթէ ռազմական յանդգնութիւնը եւ Անատոլուի անծայրածիր տարածութիւններն էին, միւսն ալ կը պարտէր Դաշնակիցներու ապիկարութեան եւ փոխադարձ մեքենայութեանց :

Ամէն պարագայի մէջ, իր օրինակը վարակիչ եղաւ հարեւան երկիրներու համար : Եւ ահաւասիկ պարբերական խլրտումներ եւ խռովութիւններ՝ Միջին Արեւելքի մէջ :

Պատմութիւնը միեւնոյն ձեւով չի կրկնուիր ամէն տեղ : Բայց միեւնոյն պատճառները տեղի կուտան համանման դէպքերու :

Այսպէս, Թուրքիոյ անակնկալ յաջողութիւնը ներշնչումի աղբիւր մը դարձաւ, բացառապէս խոլամ բազմութեանց երեւակայութիւնը :

Թուրքիոյ բոլոր հարեւանները, ամենամեծէն մինչեւ ամենափոքրը, որոնք ակամայ կը կճրտէին տարիներէ ի վեր, իւրացուցին անոր ... մը գաղափարները : Եւ սկսան ... փորել օտար տիրապետութեանց հիմերը :

Բայց միայն քաղաքական - ռազմական պարագաները չէին որ գետին պատրաստեցին, գլուխ բարձրացնելու եւ օտարին լուծը թօթափելու համար :

Իւրաքանչիւր երկրի մէջ հասած էր սերունդ մը՝ արդիական գիտելիքներով : Երիտասարդութիւն մը՝ որ պիտի վերլուծել եւ տրամաբանական եզրակացութեանց յանգիլ :

Ահաւասիկ այդ սերունդը հասած է տեղ մը ուր այլեւս չի գոհանար քաղաքական եւ ռազմական յաջողութիւններով :

Ան կը ձգտի բարեփոխել նաեւ իր երկրի տնտեսական եւ ընկերային կարգուսարքը : Ամէնէն առաջ՝ դարմանել համատարած թշուառութիւնը :

Այս տեսակէտէն, ո՛րքան իրարու նման են դրացի Իրանն ու նորազատ Եգիպտոսը :

Երկուքն ալ, թէեւ անկախ, կը տառապին միեւնոյն չարիքէն, — փոքրամասնութիւն մը կը յղփանայ, ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը ծփի անհնարին թշուառութեան մէջ :

Ընթերցողները կարդացին իրազեկի մը վկայութիւնները՝ Իրանի բանուորական կեանքի մասին : Աղօտ պատկեր մը որ իրականութենէն շատ վար կը մնայ : Ան ալ միայն քանի մը քաղաքներու վրայ հաշուելով

Կացութիւնը տարբեր չէ Եգիպտոսի մէջ, ուր քսան միլիոն բնակիչներէ երեք միլիոնը տիրաբար կը վայելեն երկրին բարիքները, մնացեալը յանձնելով անստուգութեան :

Ահա թէ ինչո՛ւ նոր իշխանութիւնը հազիւ գործի ձեռնարկած, կը պահանջէ հիմնական բարենորոգումներ : Ամէնէն առաջ՝ սահմանափակում հողային սեփականութեան :

Շարժման գլուխն անցած է բանակը, որուն համար գաղտնիք չէ միլիոնատէր «ֆէլլահ»ներու աննկարագրելի թշուառութիւնը :

Այսպէս, Նեղոսի ափերուն վրայ եւս ընկերային կարգուսարքն է որ կը ճարճատի : Պալատականներէն ետք, փաշաներն ու պէյերն են որ կարգի կը հրաւիրուին, լաւագոյն օրեր ապահովելու համար գիւղացիներուն եւ բանուորներուն :

Երկու երկիրներուն մէջ ալ, յանդուգն փորձեր կը կատարուին յանուն ընկերային արդարութեան, առանց որու պատրանք մըն է քաղաքական անկախութիւնը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՐ ԱՑՍՊԷՍ ...

Այսքան պիտի չզբաղէի Թրքական եղանակներու շռայլ ցուցադրութեամբ եւ լրբենաշուրթն փառաբանութեամբ, եթէ բացատրութիւն կազմէր Տէսիմի պարագան :

Փարիզի մէջ ալ նոյն երեւոյթը պարզուեցաւ, ամիսներ առաջ :

Անցեալ Մայիսին նամակ մը ստացայ Իսի լէ Մուլինոյէն, ուր հոծ հայութիւն մը կը բնակի :

Բանուոր մըն էր որ կը պատմէր խորին դառնութեամբ.

— «Մայիս 27ին մեծ խրախճանք մը տրուեր մեր գաղութին մէջ : Ամէն մարդ տոմսակ մը ծախել կ'ուզէր : Շրջուն տոմսակավաճառներ ալ պակաս չէին : Ես ալ 200 փրանքի տոմսակ մը առի եւ գացի նշանակուած սրահը : Վերէն վար բազմութիւն : Փարիզէն ալ շատեր եկած էին լսելու ռուդ եւ Ուտին, թրքական եղանակները : Երեխաներ, մամիկներ անգամ բերած էին :

Եւ միտքս ինկաւ Անդրանիկի ոգեհանդէսին «կոկիկ» բազմութիւնը, նոյն օրերուն ...» :

Այս պիտանչանները արձանագրած ատեն, ոչ ոքի միտքէն կ'անցնի հեգնել աշուղուրկ նուագածուն կամ անոնք որ մայրենի լեզուն մոռցած են բռնութեան տակ :

Թրքախօս հայրենակիցներ կան որոնք հարիւր հայախօս կ'արժեն : (Մեր անմահ Քանն ալ Թրքախօս էր — «Լուսին չկա՞յ» ...) :

Բուն վրդովիչ պարագան այն է որ ամբողջ բազմութիւններ տակաւին կը խանդավառուին Ճէզ Տէվէճի ...ներով, եւ հազարնոցներ կը ցնծան անհամբեր :

Եթէ գանէին, անշուշտ ոսկի ալ պիտի փակցնէին նուագածուին ճակատը :

Ո՞վ կ'ըսէ աշխատուրէ թէ «Գոնեալը»ն եւ «Աստղալը»ն երազողներ ալ չկան :

Ցաւախ նոյն տրտունջները կը կարդանք ամերիկահայ մամուլին մէջ :

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս ...

Եթէ նորերը Թինօ Ռոսիներով կ'այլասերին, տարէցներն ալ մնացեալը չե՞ն լրացներ այս օտարոտի բարքերով :

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ աւետարանական եկեղեցիներու համագումարը միաբանութեան կոչ մը ուղղեց 2 գերման կառավարութեանց : Մասնաւորաբար արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութենէն կը խնդրէն վերցնել եկեղեցիներու գործունէութեան դէմ դրուած արգելքները :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին : Պաշտօնանկ եղան երիտասարդութեան երեք վարիչները : Կեդր. կոմիտէի քարտուղարը աքսորուեցաւ «լուրջ սխալներու» հետեւանքով, ինչպէս կ'ըսէ Փրակայի պաշտօնաթերթը : «Ներքին թշնամիներ գտնալով որ այլեւս չեն կրնար խորտակել ընկերվարական վարչաձեւը, խափանարարութեան կը դիմեն : Ամէնէն վտանգաւորները կուսակներն են» :

ԻՐԱՆԻ ծերակոյտն ալ վաւերացուց այն օրէնքը որով լիազօրութիւն կը տրուի Տոքթ. Մոսադեղի, վեց ամսուան համար : Երկու հոգի դէմ քուէարկեցին : Վարչապետը հաւանեցաւ ետ առնել պաշարման վիճակի երկարաձգման որոշումը : Լիազօրութեան օրէնքին քուէարկութեան պահուն 300 ցուցարարներ համախմբուած էին խորհրդարանին առջեւ, եւ «անկցի» կ'աղաղակէին երկու ընդդիմադիրներուն դէմ որոնց մէկը Տոքթ. Մոսադեղի աներձագն է, միւսը՝ ականաւոր իրաւագէտ մը : — Ամերիկացիները կ'աշխատին համոզել Անգլիան որ կարելի զիջումները կատարէ, համաձայնելու համար Իրանի հետ : Այս առթիւ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Ուաշինկթընի անգլ. դեսպանին հետ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ բանուորները կը սպառնան ընդհ. գործադուլ հռչակել այս շաբթու, ինչ որ շատ ծանր վնասներ պիտի պատճառէ տնտեսական թէ ռազմական տեսակէտով :

ԴԻՊԻ ԱՐԱՐԱՏ վերելքը կանգ առած է, իբրեւ հետեւանք տեղատարափ անձրեւներու :

ԵՒՐՈՊԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏ ՉԷ

Ընդհ. հրամանատարին ազդարարութիւնները

Զօր. Րիճուէյ, եւրոպական ճակատին սպարապետը, առջի օր լուրջ ազդարարութիւններ ուղղեց լրագրական ասուլիսի մը մէջ, իր կեդրոնատեղին հաւիրելով թղթակիցները :

Ընդհ. հրամանատարը բացորոշապէս յայտարարեց թէ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութիւնը թերի է կարգ մը տեսակէտներով, — զէնք, մարզանք եւ ղեկավարութիւն :

Միեւնոյն ատեն ուրիշ պատասխանատու վարիչներ ալ կը հաստատէին թէ շատ յոյս չկայ որ Ատլանտեանի զինակիցները կարենան մինչեւ 1952ի վերջը լրացնել 50 զօրաբաժինները, ինչպէս որոշուած էր Լիզպոնայի մէջ :

Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փէյս ճառ մը խօսելով Ֆրանքֆորթի մէջ, ըսաւ — «Տակաւին չենք հասած մեր նպատակակէտին, — պաշտպանութեան ազդու պատուար մը հաստատել արեւմտեան Եւրոպայի մէջ» :

Նոյն երկրին Միացեալ սպայակոյտի պետը, զօր. Պրէտլի եւս հաստատեց այս պարագան :

Բայց երկուքն ալ հաւաստեցին թէ դաշնակիցները պիտի կրնան մինչեւ տարեգլուխ լրացնել 25 գործօն եւ 25 պահեստի զօրաբաժիններու կազմութիւնը, 4000 օդանաւերով :

Զօր. Րիճուէյի կարծիքով, չկայ «վստահելի ապացոյց մը որ հաստատէ թէ նուազած է նախայարձակման սպառնալիքը» : Ինք անհրաժեշտ կը գտնէ երկամեայ զինուորութիւնը : «Բազմաթիւ եւ բարդ զէնքերու այս օրերուն, զինուոր մը առնուազն մէկ տարուան կը կարօտի, լրացնելու համար իր զինավարժութիւնը : Շատ աւելի երկար ժամանակի կը կարօտի մասնագէտներու պատրաստութիւնը» :

Գոհունակութիւն յայտնելով կատարուած յառաջդիմութեանց առթիւ, սպարապետը լուրջ թերութիւններ կը տեսնէ սպառազինութեանց, հանդերձանքի, մարզանքի եւ ղեկավարութեան մէջ : Այս խնդիրները կարելի է լուծել փոխադարձ վստահութեամբ :

Այս առթիւ բազմաթիւ հարցումներ ուղղուեցան որոնց զօրավարը պատասխանեց կարճ բառերով :

— Ի՞նչ արժէք ունին ձեր հրամանին տակ եղած զինուորները :

— Շատ լաւ են. գործօն զինուորները կատարելապէս մարզուած են :

— Ո՞րքան զօրաբաժիններ անհրաժեշտ են Եւրոպայի պաշտպանութեան համար :

— Մեր ծրագիրները գաղտնի են : Շատ զօրաբաժիններու պէտք ունինք :

— Գաղտնի զէնքերը կրնա՞ն ... թիւր :

— Անշուշտ : Բայց Գրեթէ անկարելի է ճշդել թէ որքան : Այս խնդիրը էական կարեւորութիւն ունի մեզի համար եւ անընդհատ կը դրադինք անով :

Թուրք թղթակից մը հարցումներ ուղղեց հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի պաշտպանութեան մասին : Զօրավարը պատասխանեց թէ Սեպտ. 5ին Անգարա պիտի երթայ եւ թէ զօր. Ուէյն, ցամաքային ուժերու հրամանատարը, Եւրոպա պիտի հասնի Օգոստոս 22ին : Ցոյն թղթակից մըն ալ ուզեց իմանալ թէ ինչ օգնութիւն պիտի ստանայ իր երկիրը : Ֆրանսացի, զուիցերիացի եւն. թղթակիցներ ալ հարցումներ ուղղեցին, միեւնոյն մտահոգութեամբ :

ԵՐԿՈ՞Ւ ՏԱՐԻ ԹԷ 18 ԱՄԻՍ

Երէկ Փարիզի մէջ ժողով գումարեցին եւրոպական բանակին անդամակից պետութիւնները, քննելու համար երկամեայ զինուորութեան խնդիրը : Այս ժողովը հրաւիրուած էր Պելժիոյ կողմէ, ուր երկու տարի է զինուորութեան շրջանը եւ ուր բուռն ընդդիմութիւն կը յայտնեն ատենէ մը ի վեր :

Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ զինուորութեան շրջանը 18 ամիս է : Հոլանտայի մէջ՝ 16էն 24 ամիս, համաձայն մասնագիտութեան : Լիւքսէմպուրկի մէջ՝ 12 ամիս, իսկ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատուած չէ տակաւին :

Փարիզի մէջ գումարուած ժողովը որոշումներ տալու իրաւասութիւն չունի, այլ միայն յանձնարարութիւններ պիտի ընէ կառավարութեանց : Միացեալ սպայակոյտը անհրաժեշտ կը գտնէ 24 ամիսը, որպէսզի զինուորները կարենան վարժուիլ արդիական զէնքերու : Պելժիքը անձկութեամբ կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ Ա. ԽՈՒՄԲԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օգախնամութեան կայանի առաջին խումբը Կրընոպլէն կը վերադառնայ, Օգոստոս 18ին, առտուան ժամը 7ին, Կառ տը Լիոն :

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Գ.— Լիբանան (3)

Լիբանանի Հայերն ունին ընդամէնը 59 դպրոցներ, շուրջ 12000 աշակերտներով, մանչ եւ աղջիկ, եւ 500է աւելի ուսուցիչ – ուսուցչուհիներով: Իրենց տարեկան պիւտճէն է 800.000 լիբանանեան ոսկի (պաշտօնական սակով 100 միլիոն ֆրանք):

Լիբանանի մէջ նախակրթութիւնը ձրի եւ պարտաւորիչ չէ, ինչպէս Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ: Իւրաքանչիւր աշակերտ պարտաւոր է վճարել «կրթաթոշակ»: Բազմանդամ ընտանիքները շատ մեծ նեղութիւն կը քաշեն իրենց զաւակներուն կրթութիւն տալու համար:

Հայ Օգնութեան Խաչը, բարեսիրական կազմակերպութիւններ եւ Միութիւններ որոշ թիւով աշակերտներու կրթաթոշակը կը վճարեն՝ թեթեւցնելու համար աղքատ ընտանիքներու բեռը, սակայն այս օժանդակութիւնը բաւարար չէ:

Բազմաթիւ ծնողներ, չկարենալով կրթաթոշակ վճարել, կը ստիպուին շատ կանուխէն դպրոցէն հանել իրենց զաւակները եւ գործի դնել զանոնք, որպէսզի արհեստ մը սորվին եւ դրամ շահին:

Ընդհանուր է այս ցաւը Մերձաւոր Արեւելքի մեր բոլոր գաղութներուն համար ալ: Ազգային վարժարաններուն մէջ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի վարի դասարաններուն աշակերտները մեծամասնութիւն կը կազմեն ամէն տեղ, քանի կը մեծնան տղաքն ու աղջիկները, այնքան կը պակսի դպրոցականներու թիւը:

Կը թուի թէ միւս յարանուանութեանց դպրոցները բաղդատաբար աւելի լայն դրամական միջոցներ ունին եւ դիւրութիւններ կ'ընծայեն աղքատ աշակերտներուն: Արդարեւ, վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ հայ-կաթոլիկ եւ հայ աւետարանական վարժարաններու աշակերտներու համեմատութիւնը աւելի բարձր է քան այդ յարանուանութեանց պատկանող մեր հայրենակիցներու թիւը: Տարակոյս չկայ թէ աշակերտներէն շատեր հայ առաքելական եկեղեցւոյն կը պատկանին:

Մեծ թիւ մը կը կազմեն նաեւ օտար վարժարաններ յաճախող հայ-աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ: Մեծ մասով բարեկեցիկ ընտանիքներու զաւակներ են անոնք:

ՄԱՄՈՒԼ.— Չկայ քաղաք մը ուր այնքան շատ հայերէն թերթ հրատարակուի որքան Պէյրութի մէջ: Երեւանի մէջ լոյս տեսնող թերթերն անգամ կարելի է ձեռքի մատներուն վրայ համրել: Մինչ Պէյրութի մեր հայրենակիցները կը հրատարակեն առնուազն 16 թերթ:

Քաղաքական երեք կուսակցութիւններէն իւրաքանչիւրն ունի իր օրաթերթը. «Ազդակ» (Դաշնակցական), «Զարթօնք» (Ռամկավար), «Արարատ» (Ս. Դ. Հնչակեան): «Հայաստանասէր»ներն ալ ժամանակին ունէին իրենց օրաթերթը՝ «Ժողովուրդի Ձայն»՝ որ «լուծարքի» ենթարկուեցաւ 1948ի սկիզբը: Անկէ ի վեր մեքենագիր թռուցիկներ կը հրատարակեն պարբերաբար, միտքերը պղտորելու համար:

Ամենահին թերթն է ընկեր Հայկ Պալեանի «Ազդակ» օրաթերթը, (հիմնուած 1927 Մարտին), որ վերջերս բոլորեց իր 25ամեակը՝ այս առթիւ լոյս ընծայելով բացառիկ մը (թիւ 6000): Արդէն տարիներէ ի վեր «Մայիս 28»ի եւ «Հ. Յ. Դ. Օր»ուան առթիւ իր հրատարակած բացառիկները մեծ ընդունելութեան արժանացած են ոչ միայն Լիբանանի, այլ Սփիւռքի բոլոր երկիրներուն մէջ:

«Ազդակ» յաջորդած է «Փիւնիկ»ին որ՝ Լիբանանի մէջ լոյս տեսնող առաջին թերթն է եղած, հիմնուած 1923ին, յետոյ դարձած «Նոր Փիւնիկ»:

«Ազդակ» ունի իր սեփական համեստ տպարանը... Պէյրութի կեդրոնական թաղամասին մէջ: Իր խմբագրատունը ժամադրավայրն է հայ մտաւորականութեան, որ կարեւոր թիւ մը կը կազմէ: Ինը տարիէ ի վեր օրաթերթին հետ կը հրատարակուի նաեւ «Ազդակ» շաբաթօրեակը:

Ողբացեալ Մանուկ Ասլանեան Պէյրութ հաստատուելէ ետք, Պոլսոյ մէջ իր հրատարակած «Ազդարար» օրաթերթը 1939ին լոյս ընծայեց իբրեւ շաբաթաթերթ: Իր մահէն վերջ, Տիկին Ասլանեան շարունակեց անոր հրատարակութիւնը: Քանի մը տարիէ ի վեր «Ազդարար» լոյս կը տեսնէ ընկեր Օննիկ Թօփուզեանի խմբագրութեամբ:

Մեր գոյգ կաթողիկոսարանները ունին իրենց պաշտօնաթերթերը: Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը Անթիլիասի տպարանէն լոյս կ'ընծայէ Հասկ ամսաթերթը, հիմնուած 21 տարի առաջ Սահակ Բ. Խապայեան կաթողիկոսին կողմէ: Կաթողիկոսարանը երկու տարիէ ի վեր կը հրատարակէ նաեւ հայագիտական տարեգրքեր: Նոյն տպարանէն լոյս կը տեսնեն զանազան գիրքեր—հոգելոյս Գարեգին Ա. կաթողիկոսի եւ ուրիշներու գործերը:

Հայ-կաթողիկէ պատրիարքարանի պաշտօնաթերթն է «Աւետիք», որ կը տպուի Էշրէֆիէի տպարանին մէջ:

Նոյն տպարանէն լոյս կը տեսնէ «Մասիս» շաբաթաթերթը, խմբագրութեամբ Հրաչ Քաջբերենցի եւ գլխաւոր աշխատակցութեամբ Հ. Յովհ. վարդ. Մսրեանի:

Երիտասարդ բանաստեղծ եւ ուսուցիչ Անդրանիկ Ծառուկեան Հալէպէն Պէյրութ փոխադրած է իր գրական պարբերաթերթը «Նայիրի», աշխատակցութեամբ երիտասարդ գրողներու:

Հայ Ճեմարանի Շրջանաւարտից Միութիւնը ինը տարիէ ի վեր կը հրատարակէ «Ակօս» երկամսեան՝ «Հանդէս գրականութեան եւ արուեստի»:

Ճեմարանի տպարանէն (Նիկոլ Աղբալեանի անուան) լոյս տեսած են բազմաթիւ գրքեր, ինչպէս Լեւոն Շանթի Ամբողջական գործերը (9 հատոր), Ն. Աղբալեանի, Գասպար Իփէկեանի, Կ. Սասունիի գրքերը, Մանկական գրականութեան հատորները, Համազգայինի Տարեցոյցը, Կոմսի Յուշերուն Բ. հատորը, եւայլն:

Տիկին Սեդա, դադարէ մը վերջ, տարիներէ ի վեր կը վերհրատարակէ «Երիտասարդ Հայուհի» ամսաթերթը:

1947էն ի վեր լոյս կը տեսնէ նաեւ «Անի» գրական-գեղարուեստական ամսագիրը՝ խմբագրութեամբ Վահէ Վահեանի:

Հայ Աւետարանականները կը հրատարակեն 2 թերթեր.— «Ջանասէր» երկշաբաթաթերթը՝ 1937էն ի վեր եւ «Պատանեկան Արձագանգ» կիսամսեան (հիմնուած 1936ին): Երկուքն ալ իբրեւ պաշտօնաթերթ «Ջանից Ընկերակցութեան» «Լիբանանի (եւ Սուրիոյ) շրջանի:

Յիշենք նաեւ «Պրիսմակ» շաբաթաթերթն ու «Փարոս» երգիծաթերթը:

Բացի այս հայերէն թերթերէն, Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնէ նաեւ «Le Soir» ֆրանսերէն թերթը՝ խմբագրութեամբ Պ. Տիգրան Թոսպաթի, երեսփոխան Լիբանանի խորհրդարանի:

Նաեւ բազմաթիւ գրքեր կը հրատարակուին Պէյրութի զանազան տպարաններուն մէջ: Տարուէ տարի տպուած գրքերու քանակին հետ որակն ալ կը զարգանայ:

ԼԻԲԱՆԱՆԱՑ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉ.— Այս կազմակերպութիւնը, որ կը համապատասխանէ մեր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին եւ կապուած է Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութեան կեդրոնին հետ, բարերար դեր մը կը կատարէ Լիբանանի մէջ: Անոր շուրջ համախմբուած են 2600 հայրենասէր կիներ եւ օրիորդներ, որոնք մեծ նուիրումով փարած են աղքատներուն եւ հիւանդներուն օգնելու գործին:

Մեծ յաջողութիւն գտած է իրենց ձեռնարկը՝ «Պնակ մը կերակուր», որմէ կ'օգտուին 800 չքաւոր աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ՝ Պէյրութի, մանաւանդ Անդր Նահրի դպրոցներուն մէջ: Շաբաթը չորս անգամ տաք կերակուր կը տրուի անոնց առատօրէն: Այս նպատակին համար կը յատկացնէ տարեկան 17500 լիբ. ոսկի (շուրջ 2.187.500 ֆրանք):

Օգնութեան Խաչը կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն: Տարին մէկ անգամ հանգանակութիւն կը կատարէ Պէյրութի եւ արուարձաններուն մէջ: Ժողովուրդը սիրայօժար կուտայ իր լուման: Առնուազն 10.000 լիբ. ոսկի (1.250.000 ֆրանք) կը գոյանայ այս ձեւով: Իր տարեկան ելեւմուտքն է 75.000 լիբ. ոսկի: Կրթական գործին կը տրամադրէ 16000 ոսկի՝ 350 սաներ պահելով 18 ազգային վարժարաններու մէջ:

Խաչուհիներու կողքին կան նաեւ քանի մը հարիւր արծուիկներ — դեռատի աղջիկներ, որոնք կը կրթուին հայրենասիրական շունչով: Իրենց ֆիզիքական կրթութիւնը կը ստանան Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը Լիբանանի մէջ ունի 1500 անդամներ: Ինչպէս Սուրիոյ, նոյնպէս այս երկրին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը շատ բարձր է յաչս արաբ ժողովուրդին եւ իր մարզիկները մեծ համբաւ կը վայելեն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները յաճախ իրենց նուագախումբով եւ հայերէն ծանօթ երգեր հնչեցնելով կը շրջագային Նահրի փողոցներուն մէջ, իրենց հետ ունենալով բոլորին անվերապահ համակրանքն ու գուրգուրանքը:

Պէյրութի մէջ ունինք նաեւ Պատանեկան եւ Աշակերտական Միութիւններ, հարիւրաւոր անդամներով:

Այս է ահա պատկերը Լիբանանի հայութեան, համառօտակի ներկայացուած: Պէտք է դառնալ տեղւոյն վրայ, աւելի յստակ գաղափար կազմելու համար Մերձաւոր Արեւելքի հայկական այս կարեւոր գաղութին մասին:

(6)

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Խե՛ղճ Էտիրնէ

Թուրք յօդուածագիր մը, Քեմալ Տուրա, կը գրէ այս խորագրին տակ (Ագըն, 1 Օգոստ.) —

Անցեալ օր պտոյտ մը կատարեցի Թրակիոյ մէջ, այցելեցի Էտիրնէ, Հավզա, Պապաէսքի, Մուրատլը, Հայրապոլու, Ուզունքէօփրիւ, Թէքիրտաղ, Չորլու: Անոնց մէջ ամէնէն յետադէմը մնացեր է Էտիրնէն, իր ոչ արդիական վիճակով: Եթէ չըլլան իր մեծ ու հնամենի յիշատակարանները, գիւղ անգամ ըսուելու իրաւունք չունի: Նախապէս կարօտ մը, ներքին փառում մը ունէի այս քաղաքին հանդէպ, որ իբրեւ սահմանապահ ոստան, հետզհետէ կորսնցուցած է իր անեսական կարեւորութիւնը եւ մատնուած այս օրուան վիճակին: Էտիրնէն իր բնութեամբ եւ կոթողներով հիացում առթած էր ամէնուն, հիմա կը թուի թէ պիտի չվերստանայ իր նախկին արժէքը:

Գարաաղաճի կայարանէն մինչեւ քաղաքին մուտքը, ուրիշ բան չես գտներ բայց եթէ սեւ կաղամախիներու անտառները: Կառքով երբ քաղաք կ'երթաս, կը կարծես թէ անմարդաբնակ տեղէ մը կ'անցնիս: Մանաւանդ երբ հասնիս Էտիրնէ, քաղաքակրթութեան անունով բան մը չես գտներ, եթէ չըլլան Ալի Փաշայի վերանորոգուած շուկան եւ մզկիթները:

Էտիրնէի հին առեւտրական կեանքը կանգ առած է, նախկին օրօրանը չէ այլեւս: Քաղաքապետութիւնը անճրկած մնացած է ջուրի տագնապին դէմ, հակառակ անոր որ Արտայի, Մէրիչի եւ Թունճայի նման մեծ գետակներ կը հոսին: Երեք պանդոկներ կան, որոնք միեւնոյն անձին նման, փայտաշէն են եւ կը յիշեցնեն գիւղական հին խաները: Հանգստաւէտութեան վերաբերեալ բան մը չկայ: Եթէ գործի բերումով ստիպուիք քանի մը օր հոն մնալ, այդ պանդոկներուն պիտի դիմէք: Ոչ մէկ տեղ կը գտնէք լայն շունչ մը առնելու, յոգնութիւնը մոռնալու համար: Պանդոկներու մէջ ջուր չես գտներ ձեռքերդ կամ դէմքդ լուալու համար, եթէ չըլլան թիթեղէ ծորակները որոնցմէ պարբերաբար ջուր կը հոսի:

Հակառակ ասոր, Էտիրնէն իր յիշատակարաններով կը խօսի այսօր Թրքութեան սրտին, եւ տեսակ մը աղօթատեղի է, անցեալ Ռամազանին մինչեւ Մալաթիայէն այցելուներ եկան: Ամերիկացի զբօսաշրջիկներ ալ կուգան այդ կոթողները տեսնելու, դիտելու համար:

Երեւակայեցէք որ քաղաքին մէջ փազար մը անգամ չկայ, որպէսզի ժողովուրդը ընէ իր շաբթական առուծախը: Քանի մը ժամ հեռու, գիւղի մը մէջ «փազար» մը կայ միայն, եւ բոլոր գիւղացիները հոն կը հաւաքուին: Նոյնիսկ այդ գիւղին գեղեցիկ տուները չես տեսներ Էտիրնէի մէջ:

Իսթանպուլէն Էտիրնէ լայն պողոտայ մը կայ, որուն ինչ ինչ մասերուն ասֆալթը սկսած է քայքայուիլ, նորոգութեան կարօտ է եւ նշխատաւորները քիչ են:

Ինչ կը վերաբերի նոր Էտիրնէին, յիշատակարաններուն մէկ մասը դանդաղօրէն կը վերանորոգուի, միւսները հակամէտ են՝ մէկիկ ի մէկ քանդուելու: Պտտեցայ Սինանի կերտած մզկիթը, Սուլթան Սէլիմ: Այդ հոյակապ կոթողը, որուն նմանը չես գտներ աշխարհի մէջ: Եւ սակայն սանդուղները կքեր են, եւ կը վախնանք որ մինարէները կը փլչին յանկարծ:

Այսօրուան պայմաններուն տակ, անյուսալի է որ Վագըֆներու վարչութիւնը կարենայ վերանորոգել այս յիշատակարանները, մանաւանդ անոնք որ կիսաւեր վիճակի մէջ են: Եթէ օրինագիծը քուէարկուի եւ յիսուն միլիոն դրամագլուխով կազմուի Վագըֆներու Պանքան, ոչ միայն Էտիրնէի, այլեւ ամբողջ քաղաքներու պատմական յիշատակարանները կրնան նորոգուիլ: Ինչ որ կարելի չէ իրագործել ելմտական միջոցներով, կարելի է իրականացնել առեւտրական քաղաքականութեամբ:

Եզրակացութիւն, Էտիրնէն կրնայ զբօսաշրջիկներու քաղաք մը ըլլալ միայն եւ ինքնապահ դառնալ մինչեւ յաւիտենութիւն: Բայց ոչ այսօրուան ողբալի պանդոկներով: Պէտք է փորձել կարելին ու անկարելին եւ նախ զբօսաշրջիկներու յատուկ մեծ պանդոկ մը շինել, 50—60 սենեակով եւ ամէն հանգստաւէտութեամբ: Անհրաժեշտ է փրկել Էտիրնէն ամբողջական քայքայումէ մը:

ԸՆԿ. ԱՐՓԱՔՍԱԴ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ առաջին անգամ ըլլալով յաջողած է չորս հազար թոն չամիչ ծախել Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան: Ցարդ Քալիֆորնիոյ չամիչը երբեք ծախուած չէր այդ երկրին: Մէկ թոնի համար գերման կառավարութիւնը պիտի վճարէ 150 տոլար, իսկ ամերիկեան կառավարութիւնը 55 տոլար պիտի աւելցնէ՝ ըստ համաձայնութեան:

Գաղութէ գաղութ

ՊՈԼՍՈՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ հրատարակուած վիճակագրութենէ մը կը տեղեկանանք թէ քաղաքին մէջ կան տասնըեօթը ազգային դպրոցներ եւ երկու որբանոցներ: Գալֆայեան որբանոցը ունի 85 որբուհիներ, իսկ Գարակէօզեանը 110 որբեր: Վերջին քառորդ դարու մէջ ութ ազգ. դպրոցներ փակուած են: «Կեդրոնական»ը կատարեալ լիսէ է, միջին եւ բարձրագոյն կարգերով: «Էսաեան»ը ունի ուսումնական բոլոր բաժինները, երեք տարիէն աղջկանց լիսէ պիտի ըլլայ: «Մայր վարժարանը» կրթական երեք մասերը միայն ունի: Մնացեալ տասնըչորս դպրոցներէն տասներկուքը ունին միայն մանկապարտէզ եւ նախակրթարան: Իսկ Գալաթի եւ Խասգիւղի դպրոցները ունին միայն նախակրթարան: 1951—52 տարեշրջանին ազգ. կրթարաններուն մէջ ուսում առին 3240 աշակերտներ՝ 1627ը աղջիկ եւ 1613ը մանչ: Կը դասախօսէին 266 ուսուցիչներ, 92ը Թուրքերէն, 174ը հայերէնով աւանդուած դասերը:

Տնօրէններուն երիցագոյնը 66 տարեկան է, իսկ կրտսերագոյնը 27 տարեկան: Դաստիարակներուն ուսուցչութեան շրջանը առաւելագոյն 45 տարի է, իսկ նուազագոյն երեք տարի: Իւրաքանչիւր տնօրէն շաբաթական 8—14 ժամ կը դասախօսէ:

Միջին հաշուով ուսուցիչներուն տարիքը 50ի շուրջ է, իսկ աշխատութեան շրջանը 25 տարի:

Տնօրէնը ամսական 220 Թ. ոսկի կը ստանայ, իսկ ուսուցիչ մը 103 Թ. ոսկի: Աշակերտ մը ամսական 7.50 Թ. ոսկի կը վճարէ, իսկ մէկ դասին 7 դրշ.:

Աշակերտներէն եօթէն մէկը ձրի է, իսկ հինգէն մէկը հասարակաց ճաշէն կ'օգտուի:

Կրթական ծախքին 65 առհարիւրը աշակերտները կը վճարեն, 31 առ հարիւրը թաղականութիւնը, իսկ 4 առ հարիւրը պատահական հասոյթներէ կը գոյանայ:

Անցեալ տարեշրջանին Պոլսոյ հայ հասարակութիւնը ամսական մօտ 24 հազար Թ. ոսկի վճարելով, 17 դպրոցներու մէջ 3200 աշակերտ կրթեր է: Նոյն գումարով 17 տնօրէն, 157 ուսուցիչ եւ 48 պաշտօնեայ, միջին հաշուով 108 Թ. ոսկի ամսականով ստիպուեր են ապրիլ մեծղժուարութեամբ: Ոչ միայն կենսաթոշակ չունին մեր ուսուցիչները, այլ օրինաւոր յաւելումներ ալ չեն ստանար:

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Պէյրութի «Ազդակ»էն ցաւով կ'իմանանք մահը փրոֆ. Փոլ Տէր Պօղոսեանի, որ ինքնաշարժի արկածի զոհ գացած է: Ծանօթ էր արեւելեան թէ եւրոպական մօտ տասը լեզուներու: Ծնած էր Հաճըն 1892ին: Կ'ուսանի Գոնիայի Ճենանեան վարժարանը ձրիաբար, փոխարէն փայտ կը կոտրէ: Կը դրկուի Զուիցերիա, ապա կ'անցնի Գերմանիա: Փրոֆէսէօրի տիտղոս կը ստանայ Սփինոզայի մասին իր ճառով: Կը շարունակէ իր ուսումը Սորպոնի, ապա Անգլիոյ Օքսֆորտին համալսարանը: Կը վարէ Պէյրութի (1930—1937) հայ աւետարանական բարձր. վարժարանին տնօրէնութիւնը: Կը պաշտօնավարէ Միսիոն Լայիք Ֆրանսէզի մէջ իբրեւ անգլերէնի, գերմաներէնի եւ իտալերէնի ուսուցիչ: Իր կարգ մը գործերը կը մնան կիսատ եւ անտիպ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 5 Օգոստ.— Յուլիս 25 — Ուխտի եւ պարծանքի օր մը, ուր 250 քաջեր, երիտասարդ եւ ծեր, ուսումնական թէ բանուոր, խոյացան դէպի Խանասոր, պատուհասելու համար արիւնաթաթախ աւազակախումբ մը:

Յուլիս 27ի առտուն կանուխ, երկու խոշոր կառքեր կը սուրան դէպի Պօըրկարտի անտառը: Հայկական երգը կը թնդայ: «Արեւն ելաւ, Զէյթունցիներ, դէհ, ձի հեծնենք, առնենք զէնքեր, դիմենք յառաջ»: Թաշկինակներ կը ծածանին: Մեր սրտերը կ'ուռին: Ինչ քաղցր է ազատութիւնը:

Մէկ ժամ ետք կրակներ կը ճարճատին, խորովածներ կը պատրաստուին, հեռու եւ մօտ բարեկամներ կը համախմբուին, ընկերներ կ'ողջագուրուին: Այնքան ջերմ է մթնոլորտը, այնքան եղբայրական:

Գիւղէն լիքն է: Տարօնցիներ մեզ կը խեղդեն:

— Տղայ, լաօ, էս մէկ լէ խմենք մեր անուշ հայրենիքի համար: Մեռնիմ քէ, Տարօն..

Գլուխները կը խոնարհին, աչքերը կը լեցուին, կարօտի կրակ կը վառի: Ծառերու տակ, կրակներու շուրջ պզտիկ խումբեր: Կերուխումը ակսաւ երգերով:

Մեր կողքին հայ. վրացական եղբայրութիւնը կատարեալ է. Գ. Սէյրան եւ Միշէլ եւ երկու հայրենակից վրացի, մինչ անբաժան մերոնցմէ, մինչ ներկայ մեր հանդէսներուն:

Յանկարծ, թրթռուն ձայն մը հեռուէն, Օր. Մուրատեանն է, Փարիզի մեր հիւրերէն: Ապրիս, հայ աղջիկ, այս բաժակը քո կենաց, ծաղիկ Տարօնի:

Անտառը բռնկած է, հրաւէրներ, կանացի զիլ ձայներ: Տարէցներու խաղաղ երգեր, Սէյրանի անուշ թառն եւ Միշէլի դափը՝ օդը կը թնդացնեն: Ժամը 4ն է ընկեր Ա. Տէմիրճեան պաշտօնական հանդէսը կը բանայ:

Սանուհիներ կ'երգեն «Կարկուտ տեղաց»ը: Ժողովուրդը յոտնկայս կը ձայնակցի: Կը նուագէ Գ. Սէյրան, ժողովրդի խնդրանքին վրայ, երկրորդ անգամ, «Կռունկ ո՞ւստի կուգաս»: Ահա մեր ծանօթ Տիգ. Աւաւեան, իրքաղցր ու մելամաղձոտ ձայնով կը յուզէ մեզ: Նախագահը, խորապէս յուզուած, շատ հետաւոր թուականներէն, հայաւ Պերլինի վեհաժողովին, Խրիմեան Հայրիկին եւ իր նշանաւոր հաբիսային, պատկերացուց հայ ժողովրդի տառապանքը, զրկանքն ու դիւանագիտ. մութ խաղերը եւ հասաւ Խանասորի արշաւանքին: «Դաշնակցութեան առաջին բազմամարդ մեծ արշաւանքն էր, Պանք Օթոմանէն ետք եւ երկու նպատակ ունէր — Վրէժ լուծել Մազրիկ ցեղէն եւ կռով ներշնչել յուսախաբ ժողովուրդին»: Այս առթիւ կարդաց Ֆետայի քահանային ճառը եւ վերջացուց իր խօսքը՝ փառաբանելով Ֆետայիներուն հերոսական կռիւը եւ 19 քաջերու նահատակութիւնը:

Շատ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց Դրիշան: Ու շարան շարան երգեցին ու արտասանեցին Օլեներ Մուրատեան, «Մարտիկի» երգը, Սիրան՝ Ռ. Որբերեանի «Կարօտի նամակ»ը, Այվազեան՝ արտասանութիւն: Տիկիններ, Ազատուհին, Գայծառ եւ Մարաշլեան, ընկեր Ղարիպեան: Բոլորն ալ սրտալի եւ յուզիչ: Մոռցուածներ թող ներեն ինձ: Ընկեր Հ. Աէքէնկիւլեանն ալ իր յարգանքի խօսքն ըսաւ.— «Մենք շատ հեռու չենք Վերքորէն, որ գերման գրաւման ժամանակ յեղափոխութեան կեդրոնն էր: Այնտեղ կռուեցան եւ նահատակուեցան Ֆրանսայի ազնիւ զաւակները, յանուն իրենց հայրենիքի եւ ազատութեան: Ամէն տարի ուխտաւորներ կուգան եւ իրենց յարգանքը կը յայտնեն երկիրպածութեամբ: Դժբախտաբար շատ հեռու են մեր Վերքորները, որպէսզի կարենայինք երթայինք գլուխները խոնարհել: Մեր սիրտերուն մէջ արծարծենք Խանասորներու յիշատակը»:

Հանդէսի պաշտօնական մասը վերջացած էր: Նորէն եռուզեռ, երգ ու պար: Այս անգամ մեր բարեկամ Վրացիներն են ուշադրութեան կեդրոն: Կովկասեան պարեր, դէմ դիմաց երկու Վրացի, երկուքին ալ մարմինը կը դողայ, կը թռի, կը դառնայ ու կը ծռի, նոյն համաչափ ձեւերով, ոտքերը կը շարժին, գրեթէ անտեսանելի, ներդաշնակ շարժումով, երկար կոտրտուքներով, ծեքծեքումներով, առանց յոգնելու: Պարէ օրէնքը յարգելով երբեմն մէկն եւ երբեմն միւսը կը դառնան ու կը դառնան, երբեմն ալ կը միանան: Հանդիսատեսներ խոնուած են: Սէյրանը իր թառով կ'ոգեւորէ, դափը կը պատռի ...

Իբրեւ վերջի հրաժեշտ, կրկին մեներգը կը հնչէ.— «Հայեր յիշէք, նուիրական այս օրը»: «Յուլիս ամսու 25ին կատարեցէք մեր տօնը»:

Միշտ պիտի յիշենք ձեզ թանկագին ընկերներ, դուք ջան ֆետայիներ, սրտի եւ բազուկի աննման հերոսներ, որ գիտցաք ձեր կեանքով, ձեր մահով ազատութեան ուղին հարթել: Հազարաւոր նոր ուխտեալներ կը շարունակեն ձեր գործը: ԱՆԹՕ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

« Յառաջ »ի աշխատակիցներէն Հ. Ե. Պօղոսեան կ'գրէ. թէ 250 տարի առաջ հայ ուսանողներ կային Փարիզի մէջ:

Արդեօք Փարիզի հայ ուսանողութիւնը աւելի հին չէ՞:

Ժօրժ Սիւարէզ, պատերազմի ընթացքին իր հրատարակած Aujourd'hui թերթին մէջ խօսելով Փարիզի համալսարանի սկզբնական շրջանի մասին, կը գրէր թէ, դեռ այն ատեն օտար ուսանողներ կը յաճախէին: Ու քանի մը ազգերու (Ֆրանսայի սահմանակից) կարգին կը յիշէր նաեւ Հայը»:

Արդ, Փարիզի համալսարանը հիմնուած է 1150 թուականին եւ այս թուականը կը համապատասխանէ Կիլիկեան հայ թագաւորութեան շրջանին: Հաւանաբար այդ հայ ուսանողները եկած ըլլան Կիլիկիայէն, մանաւանդ որ Կիլիկեան Հայաստանը եւ Ֆրանսա սերտ յարաբերութեան մէջ էին:

Ուրեմն 7—8 հարիւր տարի առաջ հայ երիտասարդներ, ինչպէս այսօր, միեւնոյն ակէն լոյս կը ըմպէին: Վահրամ Մոսկոֆեան

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (24)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԵՒ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԲՌՆԻ ՈՒԺՈՎ ԼՈՒԾԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.— ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ Կ'ԸՆԴԴԻՄԱՆԱՆ

Պոլսոյ մէջ պատահած արիւնալի դէպքերուն վրայ թէ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին եւ թէ Անգլիոյ Երեսփ. ու Լորտերու Ժողովներուն մէջ արտաքին քաղաքականութեան մասին վիճաբանութիւններ սկսած էին եւ երկու երկիրներուն քաղաքական մեծ ճառախօսները խօսք առնելով խստիւ քննադատեցին իրենց կառավարութիւնները: Ֆրանսայի մէջ համբաւաւոր կուսակցապետներ, ինչպէս Ժօռէս, Տընի Քօշէն անվստահութեան քուէ տուած էին իրենց կառավարութիւններուն: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը չէզոքութեամբ վերլուծելով դէպքերը յայտնեց թէ ճիշդ պիտի չըլլայ ուղղակի միջամտել Թուրքիոյ ներքին գործերուն, բայց անհրաժեշտ է որ Պարլինի բարենորոգում ի գործ դնէ: Մեծամասնութեան կուսակցութիւնը ընդունեց կառավարութեան տեսակէտը եւ այս կերպով դահլիճի տագնապի մը առաջքը առնուեցաւ:

Անգլիոյ զոյգ ժողովներուն մէջ ալ կատարեալ ծէպէս մեզի դէմ եղան վիճաբանութիւնները եւ այս առթիւ ընդդիմադիր՝ պետը պատմական համբաւաւոր յայտարարութիւնը տալով անգլ. կառավարութեան հրաժարումը պահանջեց:

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՎԻԺԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՍՊԱՆՆԵԼ ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԸ

Փարիզի մէջ հայ կոմիտէճիներու պաշտպանները, ինչպէս Ժօռէս եւ Փրէսանսէ, ընկերվարականներուն եւ պահպանողականներուն գլուխը անցած, միթինկներ եւ ցոյցեր կը կազմակերպէին: Լսուեցաւ որ քանի մը հազար հոգի կը պատրաստուին յարձակիլ արտաքին նախարարութեան պաշտօնատան եւ Օսմ. դեսպանատան վրայ: Ֆրանսական կառավարութիւնը իսկոյն միջոցներ ձեռք առնելով ոստիկանական մեծ ուժեր զօրաշարժի ենթարկեց եւ մեր դեսպանատունը պաշտպանութեան տակ առաւ: Ցոյցը տեղի չունեցաւ: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը ջանաց չէզոքացնել պետութեանց գործնական միջամտութիւնը հայկական խնդրոյն:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը համոզուած էր թէ անօգուտ պիտի մնան դեսպաններուն ձեռնարկները, եթէ բռնի ուժ չգործածուի: Բայց, հակառակ իր բոլոր ջանքերուն Սալզպրի չյաջողեցաւ համոզել մեծ պետութիւնները: Միայն միւս պետութիւնները հաւանեցան բարենորոգման հիմնական ծրագիր մը մշակել: Ֆրանսական կառավարութիւնը Ռուսիոյ հետ համախորհուրդ դեսպաններուն հաղորդեց տրուած որոշումները, ըստ որոնց պիտի պահպանուէր Օսմ. կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը, Թուրքիոյ ոչ մէկ կողմէ ոեւէ պետութիւն անջատաբար գործունէութիւն ցոյց պիտի տար, ոչ մէկ պետութիւն պիտի միջամտէր Թուրքիոյ ներքին գործերուն, առանց կրօնքի խտրութեան Թուրքիոյ բոլոր հայրենակիցներուն համար բարենորոգում ի գործ պիտի դրուէր եւ յառաջիկային ստիպողական անհրաժեշտութեամբը պարագային, հաւաքաբար պիտի որոշուէր բռնի ուժի դիմել:

Ապտիւլ Համիտ ըմբռնելով փափուկ կացութիւնը, ջնջել տուաւ Հայոց գործերուն համար կազմուած արտակարգ ատեանները եւ ծանուցանել տուաւ թէ արիւնահեղութիւններուն ձեռնապէս պատասխանատու պիտի նկատուին կուսակալները: Ասկէ զատ հրամայեց որ Պատրիարքարանի ընդհ. ժողովը գումարուի նոր պատրիարք ընտրելու համար եւ բանտարկուած Հայերը ազատ արձակուին:

Պոլսոյ ֆրանսական, ռուսական, անգլիական, գերման, իտալական եւ աւստրիական դեսպանները գաղտնի խորհրդաժողով մը գումարելով բարենորոգման երկար ծրագիր մը պատրաստեցին եւ իրենց կառավարութիւններուն ուղարկեցին (10 Փետրուար 1898): Թէեւ գաղտնի պահուած էր ծրագիրը, բայց յայտնապէս ներշնչուած էր Պերլինի դաշնագրէն եւ 1880ի Ռումէլիի նահանգներուն համար տրուած որոշումներէն: Յետագային յայտնի եղաւ որ ապակեդրոնացումի դրութիւն մը ընդունած էին եւ որոշուած էր եւրոպ. հակակշռիչ յանձնաժողով մը կազմել:

(Շար.)

տպասեն ժողովին եզրակացութեան։ Ֆրանսա որոշած չէ երկու տարուան բարձրացնելու զինուորութեան շրջանը, մանաւանդ ամերիկեան վարկերու կրճատումէն ետք։ Պելժերը կը խորհին քանի մը ամիս առաջարկել, երեւոյթները փրկելու համար։

Այս հարցին լուծումը դժուարութիւն կը պատճառէ նաեւ անոր համար որ խորհրդարանները դեռ չեն վաւերացուցած եւրոպական բանակի դաշնագիրը։

Բացառիկ ժողով Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտոսի վարչապետը Ալի Մահէր, բացառիկ ժողովի մը հրաւիրեց դահլիճը, լուծելու համար կարգ մը ծանրակշիռ խնդիրներ։ Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է զօր. Նեկիպի բարենորոգման ծրագիրը։

Զօրավարը պաշտօնական զեկոյցով մը հաղորդեց թէ երեսփ. ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ փետրուարին։ Միեւնոյն ատեն հրաւիրեց կառավարութիւնը կարգ մը բարենորոգումներ կատարել,— առժամանափակել կալուածատիրութիւնը եւ ջնջել անուղղակի տուրքերը, բարելաւելու համար գիւղացիներու վիճակը։

Հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, բանակը կը պահանջէ «տրիպողարար եւ անյապաղ» քննել հողային բարենորոգման ծրագիրը, որ կը սահմանէ 500 արտավարէն աւելի հող չյատկացնել իւրաքանչիւր անհատի։ Վարչապետին կարծիքով, այս խնդիրը քննութեան կը կարօտի եւ առայժմ յարմար չէ «անտեսական ցնցումներու ենթարկել երկիրը»։ Բարձրաստիճան սպաներ դիտել կու տան թէ հողային սեփականութեան սահմանափակումը միակ միջոցն է բարձրացնելու ապրուստի մակարդակը։ Վարչապետը կը նախընտրէ յառաջատուական տուրք հաստատել, դարմանելու համար ընկերային անհաւասարութիւնները։

Բանակը դժգոհ է նաեւ ծխախոտի եւ թէյի մաքսատուրքերուն յաւելումէն։

Զօր. Նեկիպ առջի օր ունկնդրութեան ընդունելով քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, կրկնեց իր ազդարարութիւնը՝ մաքրագործումներու մասին։

× Ընդհ. բանակատեղին կը ծանուցանէ թէ ամէն շաբաթ զօրափորձեր պիտի կատարուին Գահիրէի շրջանին մէջ։ Ո՛վ որ երկիւղալի զրոյցներ կը տարածէ, պիտի պատժուի իբրեւ դաւաճան։

Կ'ըսուի թէ գրաքննութիւնը պիտի վերահաստատուի լրագրական հեռագիրներու վրայ։

× Զօր. Նեկիպ անգլերէն ճառ մը խօսելով, բարեկամական հաւաստիքներ ընծայեց Անգլիոյ։ Լաւատեսներ կը կարծեն թէ Եգիպտոսի, նոր կառավարութիւնը կ'ուզէ համաձայնիլ Անգլիոյ հետ, եթէ յարգուին իր ազգային տենչերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ պիտի փակուին Եշ. ժամը 11.30ին եւ պիտի վերաբացուին երկուշաբթի, 18 Օգոստոս։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ ձերբակալուեցան 11 ընկերներ, իբրեւ անդամներ «Սեւ Ձեռք» կոչուած խմբակի մը որ ռումբեր նետած էր վերջերս։

ԻՍՐԱՅԷԼ պայմանագիր մը կնքեց Մ. Նահանգներուն հետ, զէնքեր գնելու համար։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Պ. Իտըն, որ 55 տարեկան է, պիտի ամուսնանայ Չըրչիլի զարմուհիներէն մէկուն հետ (32 տարեկան)։ Իտըն առաջին կնոջմէն բաժնուած էր 1950ին։

ՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ պիտի կատարուին Հիւս. ծովուն մէջ, յառաջիկայ Սեպտ. 13ին, մասնակցութեամբ ութ զինակից պետութեանց տորմիղներուն։ Հարիւրաւոր մարտանաւեր եւ օդանաւեր շարժման մէջ պիտի դրուին Պալթիկ ծովէն մինչեւ Նորվեկիա, այն ենթադրութեամբ թէ նախայարձակում կատարուած է Երկաթեայ Վարագոյրի ճակատէն։

ԻՇԽԱՆ ՖԱՐՈՒՔ յարկաբաժին մը վարձած էր Քափրիի մէջ, օրական 250.000 լիրէթի (400 տոլար)։ Սուղ գտնելով, զեղչ մը պահանջեց։ Պանդոկապետը 50.000 լիրէթ զեղչեց (80 տոլար)։ Նախկին արքան նորէն գոհ չմնաց եւ 50.000 լիրէթ եւս կրճատել տուաւ։ Պանդոկապետը կը գանգատի թէ ծախքերը շատ ծանր են եւ թէ օրական 20 հազար լիրէթ կը ծախսէ, խմելիք ջուր բերելու համար Նափոլիէն։

ՅԸՐԴԱՆԱՆԻ խորհրդարանը Օգոստ. 11ին հրաժարեալ հռչակեց Թալալ թագաւորը, նկատի առնելով կառավարութեան տեղեկագիրը որ կ'ըսէր թէ անոր առողջական վիճակը այլեւս թոյլ չի տար շարունակել դահակալութիւնը։ Թագաւոր հռչակուեցաւ իր 17 տարեկան որդին Հիւսէյին։ Խնամակալ խորհուրդ մը պիտի վարէ գործերը մինչեւ Հիւսէյին Ա.ի չափահասութիւնը։ Բժշկական տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ յոյս չկայ որ Թալալ դարմանուի։ Նոր թագաւորը Ամման կը սպասուի Լոզանէն։ Ուսումը ստացած է Անգլիոյ մէջ եւ չափահաս պիտի համարուի 18 տարեկանին։ Հայրը ջղային հիւանդութենէ մը կը տառապի տարիներէ ի վեր։ Թագաւոր հռչակուած էր 1951 Յուլիս 20ին, երբ Էմիր Ապտուլլահ սպաննուեցաւ։

24 ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ Աւստրալիա գացին Անգլիայէն, հիւլէական փորձերը պատրաստելու համար։

ՎԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Օհանջանեան» ակումբի սրահին մէջ, 2 rue Cuvier։

Այս առթիւ նաեւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքի պաշտամունքը։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին տեղի պիտի ունենայ կարեւոր ժողով մը՝ նոյն վայրին մէջ։ Հետեւաբար կը խնդրուի բոլորէն որ, առանց բացառութեան, ներկայ ըլլան, կազմելու համար Ազգային Միութեան վարչութիւն մը, որ պիտի վարէ տեղական ազգային եւ կրօնական բոլոր ընթացիկ գործերը։

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԾՊԻՏԱԿ ԱՌԱԻՕՏ

(Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԾՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)

Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952

Գին՝ 200 ֆրանք։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ՄԱՏԱՂ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այս կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ (69 rue Louis Blanc)։ Եկեղեցւոյս տօնախմբութեան առթիւ մասնաւոր հանդիսութեամբ պիտի կատարուի աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ խաղողի օրհնութիւնը։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջաններու բոլոր հաւատացեալ հայ ժողովուրդը, մասնակցելու եկեղեցւոյս տօնախմբութեան եւ ներկայ ըլլալու Ս. պատարագին։

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, կը հրաւիրուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը արձանագրուելու համար իրենց փափաքածգումարով։

× Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն տօնին առթիւ Պ. Կարապետ Սարը Կարապետեան մէկ ոչխար կը նուիրէ իբր մատաղ իր ընտանիքին հանգուցեալ անդամներու հոգւոյն համար։ Սոյն տօնին առթիւ Պ. Սարգիս Փափազեան երկու ոչխար կը նուիրէ, իսկ Պ. Հրանդ Թաղէոսեան մէկ ոչխար։

(ԴԻՒԱՆ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ — Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով։ Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ։ 2.— Պոլիսը այդ օրերուն։ 3.— Սահմանադրական Թուրքիան։ 4.—Հայկական բարենորոգումները։ 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը։ 6.— Կովկասի մէջ։ Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ)։ Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հոկտ. 5ին մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ն. Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Cercle Militaire։ Մանրամասնութիւնները Սեպտեմբերին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ի՞նչպէս կաթ տալ երախային, ի՞նչպէս հագուեցնել, ի՞նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին։ 250 էջ, պատկերազարդ։

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 ֆր.), արտասահման 1000 ֆրանք։ Դիմել Յառաջի հասցէով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Ամիրայեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Ամիրայեան, Պ. Վահրամ Ամիրայեան եւ ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք գրաւոր, անձամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՆՆԻԿ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը։

Բշ. օր Ս. պատարագ Մեռելոցի։ Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի, Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ։ Քարոզի պահուն պիտի խօսուի Մայրութեան մասին։ Կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնէք։ Կը հրաւիրուի շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական միութեան Ֆրանսայի շրջանի պատգմ. ժողովը պիտի գումարուի Լիոնի մէջ, Օգոստոս 15, 16ի ուրբաթ եւ շաբաթ օրերուն։ Ա. նիստը ուրբաթ առտու ժամը 9ին։

Բոլոր պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Հասցէ.— 5 rue Bonnefoy, Place Dépon, (Lyon)։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Մարսիլահայ դաղութի հանրածանօթ մանրէաբանը՝ Ժ. Գ. ՉԻԼՎԱՃԵԱՆ Մարսիլիոյ եւ Լիոնի համալսարաններէ վկայուելէ ետք իր Լապօրաթուարը բացած է 35 Cours Franklin Roosevelt, ուր արեան, մէզի, թուքի եւ ամէն տեսակ հիւանդութեանց վերաբերեալ քննութիւններ կը կատարուին խղճմտօրէն։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի։ Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.)։

Ծախու է

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Սարսէլի մէջ, դերձակի խանութ մը, կեդրոնական հրապարակին՝ Paris—Chantilly պողոտային վրայ, autobusի կայան եւ կայարանէն 6—7 վայրկեան։

Բնակութեան համար յարակից սենեակ եւ cave։ Շատ յարմար գին։ Երեք տարուան պայմանագրով։ Տարեկան վարձք 10.000։

Դիմել գերձակ ELGAի, Place du XI Novembre, Սարսէլ։ Tél. Sarcelles 49, (ժամը 7էն 9 եւ 1էն 3)։ Այս ծանուցումը ներկայացնողին որոշ զեղչ։

Յարմար ամէն տեսակ առեւտուրի։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 14 AOUT 1952 Հինգշաբթի 14 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6839—Նոր շրջանի թիւ 2259

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՏՔԻՆ ԱԼ ՕԴ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Խորհրդածութիւն մը եւս, ամառնային արձակուրդի առթիւ։

Տեղական թերթերը սիւնակներ կը յատկացնեն օդափոխութեան գացողներուն, այլազան մանրամասնութիւններով։

Նախ կան վարձու էջերը, ուր կը նկարագրուին օդափոխութեան վայրերը, իրենց յաւելեալ եւ ճոխացեալ առաւելութիւններով։ Բուժական յատկութիւններէն մինչեւ պարենաւորումը եւ աշխարհիկ վայելքները։

Ետոյ իւրաքանչիւր թերթ պրպտումներ կը կատարէ, գացողներուն ընկերային, մնայական եւ մտաւոր կեանքի մասին։

Մշտնջենական շարժումի, աշխատանքի եւ վայելքի երկիրն է Ֆրանսան։ Եւ ամէնէն համեստ խմբագիրն ալ միշտ նիւթ մը կը գտնէ, արձակուրդներն ալ կենդանի պատկերի մը վերածելու համար։

Եթէ լեռները լռջութիւն եւ հմտութիւն կը պահանջեն, ծովափը թեւ կուտայ վառ երեւակայութեանց, գոյնզգոյն տեսարաններ պարզելու համար։

Ինչպէս ամենօրեայ կեանքին մէջ, այս եղանակին ալ թերթեր կան որոնք մասնագիտութեան կը վերածեն «արդիական» զուարճութեանց, շրջմոլիկ զաւեշտներու մերկապարանոց նկարագրութիւնը։

Եւ կա՛ն հազարաւոր ընթերցողներ որոնք անհամբեր կը սպասեն այդ կարգի յայտնութեանց։ Դժբախտաբար մեր մէջ ալ ...

Ո՞վ համրեց «պուլվարաներու» յարդերուն թիւը, Փարիզէն մինչեւ գաւառ։ Նոյն իսկ իւրաքանչիւր ընտանիքի մէջ ...

Ակամայ բացինք այս փակագիծը։

Իրաւ է որ ժամանակի մշտական մարզանք, Ֆրանսացին օդափոխութեան շրջանն ալ կ'օգտագործէ ներդաշնակօրէն։ Ոչ միայն մարմնով, այլ եւ մտքով թարմանալու, կազդուրուելու համար։

Ծով մտած, լեռ բարձրացած, բուժարանի մը մէջ դարմանուած կամ պարզապէս արեւին տակ փռուած ատեն, ան չի մոռնար նաեւ կարդալ։

Այսպէս, ամէնէն համեստ բանուորն ալ միասին կ'առնէ իր նախընտրած գիրքերը։ Կամ նորեր կը գնէ։ Եւ կը կարդայ, կը սերտէ։ Մեկնած օրէն մինչեւ վերադարձը։ Առանց խանգարելու հանգիստը։

Այնքան սովորական երեւոյթ մը պարզած ատեն, բնականաբար կը հարցնենք, — Մերինն երն ալ բան մը սորվա՞ծ են, այս ուղղութեամբ։ Մանաւանդ որ միշտ պնդուած են իւրացնելու տեղական բարքերը։ Ո՛ւր որ ալ գտնուին։

Շատ մը թերթեր այս գետնին վրայ եւս պրպտումներ կը կատարեն, ստուգելու համար զանազան պարագաներ. —

Ընթերցումը կ'աւելնա՞յ թէ կը պակսի։ Ընդհանրապէս ի՞նչ գիրքեր կը կարդան։ Այրե՞րը աւելի կը կարդան թէ կիները։ Հին վէպե՞րը աւելի կը սպառին թէ նորերը։ Հասարակութեան մտաւոր մակարդակը բարձրացա՞ծ է թէ իջած։ Եւայլն։

Շատ հեռուները գացած պիտի ըլլայինք, եթէ մենք ալ հարցարան մը բանայինք, այս ուղղութեամբ։

Կարճ է եւ պարզ՝ մեր հարցումը. —

Խորովածի շամփուրին կամ անուշեղէնի ամանին հետ, քանի մը կտոր հայերէն գիրք ալ միասին կ'առնէ՞ք, օդափոխութեան գացած ատեն։

Տակաւին չենք հարցներ թէ բաւական գիրքեր ունի՞ք։ Կամ կը գնէ՞ք, երբ նոր հրատարակութեան մը ազդը կարդաք։ (Ի հարկին ընկերովի, եթէ շատ սուղ գտնէք)։

Մեր խօսքը մանաւորապէս ուղղելով ընկերներու եւ ծարեկամներու, կ'ուզէինք յիշեցնել թէ միտքն ալ օդի, օդափոխութեան կը կարօտի։ Մանաւանդ այս աւերներուն վրայ։

Եղածով, ունեցածով գոհանալ՝ կը նշանակէ գիրքեր կորսնցնել հանրային գործունէութեան ասպարէզին մէջ։

Ժամանակը մեզի չսպասեր, պաշարը նորոգելու համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶՐՈՅՑ ԿԱՐՄԻՐԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ընկե՛ր Փօթորիկ, հետեւեցա՞ր Շիքակոյի երկու համաժողովներուն։ Ի՞նչ կարծիք ունիս անոնց մասին ...

— Երկուսն էլ թատերական ելոյթներ էին եւ ոչ մի արժէք չեն ներկայացնում։ Խորհրդային երկիրներում, էդ կարգի կոմեդիաներ չեն սարքում։

— Հապա ի՞նչ կ'ընեն։

— Կոմունիստական իրաւակարգի տակ, նախ, երկու կուսակցութիւնների համար տեղ չկայ։ Իրական ազատութիւնը եւ ժողովրդապետութիւնը կայանում են նրա մէջ որ մի երկիր ունենայ միայն մի քաղաքական կուսակցութիւն, որը կը վարէ պետութեան գործերը։ Տեսնո՞ւմ ես, Ռուսաստանում կայ միայն կոմունիստ պարտիան, որ առաջնորդում է երկիրը իմաստուն կերպով, մեր արեւափայլ Գեներալիսիմուսի ձեռքի տակ ...

— Եթէ միայն մէկ կուսակցութիւն կայ, ուրեմն միայն մէկ տեսակ կարծիք կայ եւ ընդդիմադիրներ չկան ...

— Էդպէս էլ պէտք է լինի։ Երբ բազմաթիւ պարտիաներ են լինում, դա նշանակում է որ ամէն մի գլխից մի ձայն է գալիս...

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է որ 200 միլիոն մարդիկ միեւնոյն տեսակէտները ունենան՝ ամէն հարցի մասին։

— Շատ էլ կարելի է։ Աչք չունե՞ս, չե՞ս տեսնում որ երեսուն տարիէ ի վեր Խորհրդային Միութիւնը էդ սիստեմով է կառավարւում եւ ժողովուրդը, երբեք էլ դժգոհութիւն չի յայտնում, որովհետեւ մեր Հայրիկը 200միլիոն մարդու խելք ունի եւ սա, նրա կարծիքին ականջ չի կախում։ Եւ շատ էլ լաւ է անում...

— Ուրեմն, Ամերիկայի մէջ, ուր երկու կուսակցութիւններ կան, ազատութիւն չկայ...

— Ես էդպէս եմ կարծում։ Երբ զանազան կարծիքներ են յայտնւում պետական կեանքում, գործ յառաջ չի գնում։ Դրա համար է որ Ամերիկան էսքան ետ է մնացել ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՏԻԱՐՊԱՔԸՐ գացած է Սահակ Ծ. Վ. Փափազեան Յուլիս 24ին։ Յուլիս 27ին կիրակին աննախընթաց բազմութիւն մը լեցուցած էր Ս. Կիրակոս եկեղեցին, ուր քարոզած եւ պատարագած է վարդապետը։ Թղթակից մը կը գրէ Պոլսոյ թերթերուն թէ մինչեւ խորանին բեմը եւ սանդուխներուն վրայ ժողովուրդը խռնուած էր։ Քաղաքին բողոքական համայնքն ալ ներկայ էր պատարագին։ Սահակ Ծ. վարդապետ պատրիարքին խրատական կարդաց եւ, հոգեհանգիստ կատարած է հին եւ նոր ննջեցեալներու համար, յետոյ մեկնած է Տիվրիկ։

ԴԷՊԻ ԱՆԴՈՒՆԴ

Ինչպէս գրեցինք, երեքշաբթի դէպի անդունդ իջան քանի մը երկրախոյզներ Սէն Մարթէնի մէջ (Պիրէնեան լեռներ), տեսակ մը «վերելակ»ով։ Անտանելի պաղին եւ խոնաւութեան մէջ չորս գիշեր անցընելէ վերջ, կրցան լուսանկարել ստորերկրեայ երկրորդ սրահը, որ ունի 300 մեթր երկայնութիւն, 150 մեթր լայնութիւն եւ 100 մեթր բարձրութիւն։ Կեդրոնը վեց յարկանի տան մը բարձրութեամբ հսկայական ժայռեր կան։ Այս սրահը 500էն 505 մեթր խորութիւն ունի։ Այսօր կարելի պիտի ըլլայ լուսանկարել ստորերկրեայ գետը։ Երկրախոյզներէն մէկուն աղջիկը որ կ'ընկերանար վերադարձաւ։ Հայրը յարմար չէր գտած որ կինն ալ մասնակցի այս ձեռնարկին։

Լիոնցի երիտասարդ հինգ երկրախոյզներ, Ֆէրթալ անդունդը կը զննեն, ստորերկրեայ սրահին հաղորդակցութեան ճամբան գտնելու յոյսով։ 300 մեթր խորութեան հասնելէ ետք ընդհատուեցան կանգ առնել 10 մեթր բարձրութեամբ սառնակոյտի մը հանդիպելով։ Շուտով պիտի շարունակեն իրենց ուսումնասիրութիւնը։

✕ Սպանիացի սպայ մը պղտորարեց Ֆրանսացիներուն հեռանալ Սէն Մարթէնի անդունդէն որ սպանիական հող կը համարուի։ Ֆրանսացիները մերժելով կառավարութեան դիմեցին։

ԵՐԿԱՄԵԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻ

ՄԵՐԺՈՂՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Եւրոպական բանակի խորհրդակցական ժողովը, որ կը գումարուի Փարիզի մէջ, կարեւոր դէպք մը արձանագրեց առջի օր։ Ֆրանսա, Իտալիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ վճռապէս մերժեցին երկու տարուան բարձրացնել զինուորութեան շրջանը, ինչպէս կը պահանջէր Պելժիա, որ նոյն դրութեան կը հետեւի։

Վիճաբանութիւնը, որ գոնփակ էր, հազիւ երկու ժամ տեւեց։ Ժողովէն վերջ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէր թէ համաձայնութիւն գոյացած չէ։ Պելժիական պատուիրակութիւնը մասնաւորապէս յուսախաբ եղաւ այս ժխտական ելքէն։ Ան կը յուսար թէ գոնէ պիտի ընդունուի զինուորութեան շրջանը միօրինակ տեւողութեան մը բարձրացնելու սկզբունքը։ Տրուած որոշման վրայ, հաւանական է որ Պելժիա մօտերս կրճատէ զինուորութեան շրջանը, երկու տարիէն իջեցնելով 28 կամ 18 ամսուան։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը սկիզբէն իսկ յայտնած է թէ ներկայ պարագաներուն մէջ, երբ ամերիկեան վարկերն ալ կրճատուած են, իր կառավարութիւնը տրամադիր չէ բարձրացնելու զինուորութեան շրջանը (այժմ 18 ամիս)։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորհրդակցական ժողովին ժխտական դիրքը մեծ զարմանք պատճառեց յունական եւ թրքական շրջանակներուն մէջ։ Երկու զինակիցները դիտել կուտան թէ յոյն զինուորները 30 ամիս կը ծառայեն ցամաքային բանակին մէջ, իսկ 32—36 ամիս՝ ուրիշ զօրամասերու մէջ։ Գալով թուրք զինուորներուն, անոնք երկու տարի կը ծառայեն բանակին մէջ, երեք տարի՝ օդանաւային եւ ծովային ուժերուն մէջ։

Ֆրանսական պատուիրակը, Պ. Ալֆան, պատասխանելով զանազան հարցումներու, բացատրեց թէ խնդիրը հասունցած չէ տակաւին։ Ոչ միայն նիւթական, այլեւ օրինական, քաղաքական եւ զինուորական պատճառներով, իր երկիրը առայժմ չի կրնար բարձրացնել զինուորութեան շրջանը։ Շատ բան կախում ունի միջազգային կացութենէն։ Ներկայ տեւողութեամբ (18 ամիս), Ֆրանսա պիտի կրնայ լրացնել 12 զօրաբաժինը. մինչ Լիզպոնայի մէջ որոշուած էր 15 զօրաբաժին, եւ այն ատեն անհրաժեշտ կը համարուէր երկու տարուան բարձրացնել ծառայութեան շրջանը։ Ֆրանսա կը յուսայ 15 զօրաբաժին կազմ եւ պատրաստ ունենալ մինչեւ 1953ի վերջը, պայմանաւ որ յաւելուածական օգնութիւն ստանայ Մ. Նահանգներէն։

Միւս կողմէ զինաթափութիւն...

Արեւմտեան երեք պետութիւնները — Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները — նոր ծրագիր մը ներկայացուցին Ազգաժողովին զինաթափութեան յանձնախումբին, դիւրացնելու համար սպառազինութեան կրճատումը։

Այս ծրագիրը հիմնուած է Մայիս 28ի առաջարկին վրայ, որով երեք դաշնակիցները կը թելադրէին մէկ միլիոնէն 1.500.000ի սահմանափակել Մ. Նահանգներուն, Խ. Միութեան եւ Չինաստանի զինուորներուն թիւը, իսկ 700.000էն 800 հազարի՝ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ զօրքը (իւրաքանչիւրին համար զատ զատ)։

Այն ատեն Խ. Միութիւնը մերժեց այս առաջարկը։

Յանձնաժողովին Գչ. օրուան նիստին մէջ, ամերիկեան պատուիրակը յայտարարեց. — Եթէ ընդունինք մեր առաջարկը, համաձայն ենք ժողովի մը հրաւիրելու հինգ մեծ պետութիւնները, քննելու համար սպառազինութեանց կրճատման մանրամասնութիւնները։ Խորհրդային պատուիրակը, Պ. Մալիք պատասխանեց կրկնելով նախկին առարկութիւնները — 1. Արեւմտեան պետութեանց առաջարկը չի ներկայացներ իրական կրճատում զինեալ ուժերու, միակ ազդու միջոցն է ուժերը կրճատել մէկ երրորդ համեմատութեամբ. 2.— Որ եւ է կրճատման հետ միաժամանակ պէտք է արգիլել հիւլէական զէնքերը։

Ուրեմն ոչ մէկ բարենշան երեւոյթ։ Խնդիրը կը մնայ նոյն վիճակին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

800 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ պիտի մեկնին Փարիզէն Աստուածածնի տօնին առթիւ։ Անցեալ տարի 1200 շոգեկառքեր բանեցան Օգոստոս 10—15։ Այս տարի հաւանական է որ աւելի շոգեկառքեր տրամադրուին։ Մօտաւոր ծովեզերեայ քաղաքները այնքան խճողուած են որ կարելի չէ տեղ գտնել։

ԼԵԶՈՒԻ ՄՇԱԿՈ՞ՒՄ ԹԷ ՌՈՒՍԱՑՈՒՄ

*****

Աւելի քան երկու տարի առաջ, խորհրդային մամուլում բացուած լեզուագիտական վիճաբանութիւնների ժամանակ, Ստալին, նման հին Յունաստանի աստուածներին, յանկարծ վար իջաւ իր Ողիմպիական բարձունքից եւ մի ընդարձակ յօդուածով վերջ տուաւ վիճաբանութեանց, վճռապէս ջախջախելով հանգուցեալ ուսուցչապետ Մառի կամ «լեզուագիտական նոր ուսմունքի» կողմնակիցները :

Շանհայից մինչեւ Պրագա, անհատնում անգամ եւ բիւրերանգ, ներբողուել է «Մարքսիզմ եւ լեզուագիտական հարցեր» Թռուցիկ տեսութիւնը: Մտաւոր սուրհակների երկրում նա յայտարարուած է «հանճարեղ, համամարդկային, պատմական, նոր դարաշրջան բացող գործ», որ «կենսաբար ազդեցութիւն կ'ունենայ ոչ միայն լեզուագիտութեան, այլ եւ բոլոր ընկերային գիտութիւնների վրայ, դիւրացնելով նրանց հիմնական խնդիրների լուծումը»:

Յօդուածի լոյս տեսնելու օրն իսկ, 1950 Յունիս 20ին, ամէն տարի Թերթերում եւ մտաւորական շրջանակներում տօնւում է իբրեւ յոբելենական օր: Սա մի երեւոյթ է, որ նախընթաց չունի :

«Մարքսիզմ եւ Լեզուագիտական հարցերի» մէջ կային մի քանի առողջ տեսակէտներ եւ դիտողութիւններ: Ազատ մտածող, նոյնիսկ համեստ տրամաբանելու կարողութեան տէր քաղաքացին, հեշտութեամբ կը հանէր նրանցից գործնական եզրակացութիւններ :

Օրինակ, թէ լեզուն տարկօրէն ենթակայ չէ տնտեսական կառուցուածքին: Մառը պնդում էր. — «Լեզուն միշտ եղել է դասակարգային եւ փոփոխուել դասակարգերի յեղաշրջումների հետ: Իշխողները խօսել են շահագործուողներից տարբեր լեզուով:

Հայ եւ Վրացի ազնուականները միմեանց աւելի դիւրին են հասկացել, քան իրենց ճորտ գիւղացիներին (Ստալին հեգնօրէն այդտեղ հարց է տալիս — արդեօ՞ք իշխանները խօսում էին ժողովրդի հետ թարգմանների միջոցով)»: Ըստ Առաջնորդի Մառը այդտեղ հակագիտական է: «Ընտանիքի, ցեղի, ցեղախմբի բարբառից մինչեւ ազգային ընդհանուր լեզուն, վերջինս միատեսակ ու հաւասար, սեփականութիւնն է ազգի բոլոր անդամների անկախ իրենց ընկերային վիճակից: Լեզուի միատեսակութիւնը ազգութեան հիմնական յատկութիւններից մէկն է »:

Ըստ Մառի ընկերվարական կառուցուածքում պիտի լինի մէկ լեզու եւ մենք այժմեանից պիտի աշխատենք նրա ստեղծման համար տարբեր լեզուները «պատուաստելով» միմեանց վրայ: Առաջնորդը չի ընդունում այս տեսաբանութիւնը, ժամանակ է շնորհում մահուան դատապարտուածին — ազգային լեզուին ու դանդաղօրէն է կախաղանի չուանը անցնում նրա պարանոցը: Ազգային լեզուների գոյութիւնը եթէ մշտնջենական չէ, բայց դեռ երկար ատեն տեւական է :

«Մինչեւ համայնավարութեան յաղթանակը համաշխարհային չափանիշով, երբ դեռ գոյութիւն ունի դասակարգային հասարակութիւն, Թոյլ ու գաղթային ժողովուրդների ճնշում, լեզուները փոխադարձաբար միմեանց չեն լրացնում, այլ ուժեղի լեզուն յաղթում է տկարի լեզուին: Իսկ երբ համայնավարութիւնը Թագաւորէ ամէն տեղ, դըրամատիրութիւնը չքանայ երկրագնդի երեսից, ոչնչանայ շահագործող դասակարգը; տկար եւ գաղթային ժողովուրդների ենթակայութիւնը եւ փոխադարձ անվստահութեանն ազգերի միջեւ փոխարինէ փոխադարձ վստահութիւնն ու մերձեցումը, այդ ժամանակ, աշխատակցութեան ճանապարհով, ազգային լեզուները կը հարստացնեն միմեանց եւ մենք գործ կ'ունենանք ոչ թէ, օրինակ, երկու ազգային լեզուների հետ, որանցից մէկը պարտւում է, իսկ միւսը յաղթական դուրս գալիս պայքարից, այլ հարիւրաւոր ազգային լեզուների հետ, որոնք, յարատեւ տնտեսական, քաղաքական ու մշակութային շփման հետեւանքով, իրենց միջից հրապարակ կը հանեն մէկ հարուստ շրջանային լեզու: Ապագայում շրջանային լեզուները կը ձուլուին մէկ միջազգային լեզուի մէջ, որ, ի հարկէ, չի լինի, ոչ գերմաներէնը, ոչ անգլիերէնը, ոչ ռուսերէնը, այլ մի նորը — իր մէջ խտացնելով ազգային եւ շրջանային լեզուների լաւագոյն տարրերը »:

Իսկ մինչ այդ հեռաւոր, ստալինականների երազած համամարդկային սարկութեան ապագան — համոզուած ենք, որ նա երբեք չի իրականանայ — ի՞նչ վիճակ է տնօրինւում առաջնորդի կողմից ազգային լեզուներին :

Ազգային լեզուներն ինչ յեղաշրջման էլ ենթարկուեն, այնուամենայնիւ ունեն հիմնական բառերի մի պաշար, մի նուազագոյն քերականական ու բառահիւսական կանոնների, որոնք կրելով պատմութեան եւ պատմական դէպքերի ազդեցութիւնը, այնուամենայնիւ մնում են անփոփոխ: Ուրեմն լեզուագէտները տնտեսականից առաջ եւ աւելի՝ պատմական հետազօտութեան աշխատաձեւը պիտի կիրարկեն իրենց ուսումնասիրութիւնների մէջ:

Քանի որ լեզուն դասակարգային չէ, ստեղծագործութիւնն է ազգի ամբողջութեան, նոր պայմաններում, նոր բառերի կազմաւորման համար պիտի դիմել ժողովրդին ու նրանից հանել նոր բառերը: Ուրեմն չափազանցութիւն չէր ուսուցչապետ Ղափանցեանի յայտնութիւնը «Պրաւդայում», թէ Խ. Հայաստանն ամէնէն ուղղափառ մառականն էր Խ. Միութեան մէջ, ուր «բառահնարները» զանգուածները չէին կամ առնուազն լեզուագէտները, այլ համայնավար քարտուղարներն ու չեկիստները, որոնք օտար բառեր լցնելով գրականութեան ու լրագրութեան մէջ, օր առաջ ճգնում էին մօտեցնել հայերէնը Մառի քաօսին — ապագայ մէկ լեզուին: Եւ դրութիւնը մազաչափ չէ փոխուած: Մառը անմահ է Խ. Հայաստանում :

Երկու տարի անցնելուց յետոյ մենք փնտռում ենք որեւէ շօշափելի արդիւնք լեզուագիտութեան մէջ ու գտնում մի հսկայական զերօ: Որովհետեւ Ստալին ասել է — առաջ հողը պիտի մաքրել, յետոյ շէնք շինել, շարունակում են մաքրել քրքրելով հին մեղքերը: Բոլոր պատասխանատու դիրք ունեցող մառականները մեղայականներ հրատարակեցին — Ժիրմունսկի, Գուխման, Կուսիկեան, Աւորին, Սկորիկ եւայլն:

Զի բաւեր: Խ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիան լոյս ընծայեց երկհատոր — 1400 երես — մի ուսումնասիրութիւն նորից Մառի հասցրած վնասների մասին լեզուագիտութեան մէջ :

Մոսկուան իրօք Թուղթ մրոտելու մայրաքաղաք է: Իսկ այսուհետե՞ւ, խորհրդային գիտնականները վանդակում փակուած առիւծի կամ նապաստակի նման պատից պատ են դարձւում, երբ թէ առաջ են վազում, բայց միշտ նոյն վանդակի մէջ են: Կամ անվտանգ հակամառական նիւթեր են հնչեցնում կամ «պիտի»ներ շարում միմեանց վրայ, միշտ խուսափելով վճռականօրէն ընտրելու շիտակ ճամբան — ազգային լեզուների անկախութիւն, ինքնամփոփում, զտում եւ գեղեցկացում պատմական ուսումնասիրութեան միջոցով :

«Պիտի» հրատարակեն պատմական քերականութիւններ ռուսերէնի, հայերէնի, անգլիերէնի եւայլն: Լեզուի պատմութիւն զուգահեռ ազգի պատմութեան — ֆրանսերէնի, գերմաներէնի, ռուսերէնի, շուէտերէնի, Թուրքերէնի, պարսկերէնի, լատիշերէնի, ֆիններէնի եւայլն:

Մի քանի նորագոյն լեզուագիտական հետազօտութիւններ դատապարտուեցին, իբրեւ մառականութեան տարրեր պարունակող, ինչպէս Աբաեւի գործը օսերէնի մասին :

Յաջող է համարւում ուսուցչապետ Ռ. Բուդաղեանի «տեսութիւն ընդհանուր լեզուագիտութեան», որ յանձնարարուած է բարձրագոյն դըպրոցներին Լեզուագիտական Ճեմարանի կողմից :

Մեծագոյն հեղինակութիւն մը՝ ակադեմական Մէշչանինովի, իբրեւ Թաղնուած մառական բանադրուելուց յետոյ այժմ ստալինեան լեզուագիտութեան դրօշակիրն է մի այլ ակադեմական — Վ. Վինոգրադով: Այս պարոնը ընդարձակ յօդուածով Թւում է այն առաջադրութիւնները, որոնց վրայ պիտի կեդրոնանայ գիտնականների աշխատանքը. —

ա) Լեզուի էութիւնն իբրեւ ընկերային երեւոյթ, նրա կապը մտածողութեան հետ, լեզուի համաժողովրդային բնոյթը եւ նրա դերը հանրային կեանքի զարգացման մէջ :

բ) Լեզուի կառուցուածքը, նրա բնորոշ յատկութիւնները: Տեւականութիւնը «լեզուական հիմքի» — բառամթերքի ե քերականութեան մի մասի եւ յարատեւ փոփոխականութիւնը մի այլ մասի:

գ) Լեզուի զարգացման ընդհանուր օրէնքները — աստիճանական կուտակումը նոր տարրերի եւ նրանց ներդաշնակումը :

դ) Համաժողովրդական լեզու եւ նրա ճիւղաւորումները — գաւառաբարբառներ եւ դասակարգային խօսակցութեան ձեւեր, հետեւողականութիւնը նրանց զարգացման՝ զուգահեռ ազգի պատմութեան :

ե) Փոխյարաբերութիւնը գրական եւ ժողովրդական լեզուների հասարակութեան անցեալի ժամանակաշրջաններում :

զ) Լեզուական ընտանիքների կազմութիւնն ու ծաւալումը: Լեզուագիտութիւն եւ ազգագրական — հնագիտական գիտութիւնն էր, նրանց կարեւորութիւնը լեզուների եւ ազգերի ծագման հարցում: Լեզուական ընտանիքների տրոհման խնդիր:

է) Ժողովուրդների լեզուների պատմութիւնը սկսած ցեղային եւ ցեղախմբային լեզուներից մինչեւ համազգայինը :

ը) Ընկերվարական ազգերի լեզուների զարգացման օրէնքները: Ռուսերէնի դերը Խ. Միութեան ժողովուրդների բառարանային մթերքի հարստացման մէջ :

Ընդհատենք, չարժէ շարունակել Վինոգրադովի Թալմուդական պատգամների թւումը մեզ համար ամենակարեւոր՝ խնդրոդից յետոյ: Պարզ է նրա իմաստը: Քանի որ մենք այսօր «խորհրդային ընկերվարական ազգ» ենք, մեր լեզուն պիտի լցուի ռուսերէն բառերով մինչեւ այն աստիճան, որ հայերէնը դառնայ ռուսերէնից շինուած էրզաց: Եթէ պարտադրեն գործածել ռուսերէն բառեր, որոնց հայացնելու վրայ չեն ուզում գլուխ ցաւեցնել — հասկանալի կը լինէր: Բայց երբ ժողովրդի բերանում դարերով գործ ածուած, գրականութեան մէջ արմատացած ու տուեալ իմաստը հարազատօրէն արտայայտող բառերի փոխարէն հրամցնում են ռուսերէն բառեր, դա ընդվզեցուցիչ է: Կատարեալ վայրենութիւն է ու բռնութիւն :

Սովետ, պարտիա, օկրուգ, դէպուտատ, պլէտ, տեմպ, տրանսպորտ, պլան, ֆոնտ, ռեգըր, սեզոն, կադր, ֆաբրիկա, բազա, պրօֆեսիա, իրիգացիա, կարտոֆիլ, սորտ. գրեն. կորպուս. ստացիոնար, կոտոն, ակտուալ. սեսիա. պոէզիա. տրադիցիա. դիսցիպլին, լոզունգ, դիալոգ, մորալ, ռեալիզմ. պրոզա. մասշտաբ, տրագեդիա, ժուռնալ, դիպլոմատ. մեմուար. իլիւզիա, մոմենտ. անալիզ. իտէոլոգիա. մատէրիալ, դիսպանսէր, մոդէլ, գոսպիտալ, պրոֆիլ, էքսպերիմենտ եւայլն:

Այս բառերը մենք քաղեցինք Երեւանում հայ տառերով տպուած երկու յօդուածից: Չեմ կարծում մէկ հայ լինի որ կսկիծով չկարդայ հայրենի երկրի անունը, — Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկա:

Ո՞ւր ենք գնում: Արդեօ՞ք Առաջնորդի նախատեսած «շրջանային լեզուի» համար առաջին զոհն է հայերէնը ...

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ինչպէս հրաժարեցաւ Ֆարուք թագաւորը

ԽՄԲ.— Գահիրէի «Ախպար էլ Եոմ» թերթը մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Ֆարուք թագաւորին հրաժարման պարագան: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը :—

Շաբաթ օր (26 Յուլիս) առաւօտուն ժամը 9ին, վարչապետ Ալի Մահէրի հեռաձայնի զանգակը հնչեց: Հեռաձայնողը նախկին Թագաւորն էր, որ կ'ըսէր, թէ բանակը կը յարձակէր պալատին վըրայ, կառատուներու կողմէն, թէ գնդացիրները կրակած էին եւ թէ Թիկնապահ Նեկումի, որ տեղեկութիւն ստանալու համար դուրս ելած էր, բանակին կողմէ գերի բռնուած էր:

Ալի Մահէր փութաց Ռաս էլ Թինի պալատը: Թագաւորը, որ անոր կը սպասէր, պատմեց բոլոր պատահարները: Ալի Մահէր միջամտեց եւ կրակը դադրեցաւ իսկոյն: Ապա Պուլքլէյի իր դրասենեակը երթալով, ըստ նախապէս տրուած ժամադրութեան, ընդունեց զօր. Մոհամէտ Նեկիպը:

Մոհամէտ Նեկիպ վարչապետին յայտնեց բանակին կողմէ նախկին Թագաւորին ուղղուած վերջնագիրը :

— «Ես յանձն կ'առնեմ անձնապէս կարգադրել խնդիրը», ըսաւ Ալի Մահէր :

Վարչապետը առանձինն գնաց պալատ եւ, ընդունուելով նախկին Թագաւորին կողմէ, պահանջեց անոր հրաժարականը :

Ֆարուք.— Ես վատ մը չեմ ... Պիտի դիմադրեմ ... Ես անձնապահներ եւ Թնդանօթներ ունիմ, որ աւելի զօրաւոր են, քան բանակին ունեցածները:

Ալի Մահէր.— Հարցը այդ չէ: Խնդիրը այն չէ, թէ դուք այս չափ զինուոր եւ Թնդանօթ ունիք եւ կամ թէ բանակը ունի այսքան զինուոր եւ Թնդանօթ: Ես չեմ ուզեր, որ դուք պատճառ ըլլաք քաղաքային պատերազմի մը: Գիտցէք, որ բանակը ձեռնարկած է շարժման մը, որուն զօրավիգ կանգնած է ամբողջ ժողովուրդը: Ես չեմ ուզեր, որ դուք ընդդիմանաք ժողովուրդի կամքին :

Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, նախկին Թագաւորը համոզուեցաւ, որ իր շահը կը պահանջէր հրաժարիլ :

Քսանըչորս ժամուան մէջ երրորդ անգամն էր, որ Ալի Մահէր հանդիպում կ'ունենար Թագաւորին հետ: Բայց առաջինը ամէնէն կատաղին եղաւ: Տեսակցութիւնը տեւեց երեք ժամ եւ տեղի ունեցաւ Մոնթազայի պալատին մէջ: Այս առաջին տեսակցութեան ընթացքն էր, որ վարչապետը բանակին պահանջները ներկայացուց Թագաւորին եւ կարգ մը ամբաստանութիւններով մեղադրեց զայն :

Նախկին Թագաւորը սաստիկ բարկացաւ, երբ Ալի Մահէր յայտարարեց, թէ բանակը կ'ամբաստանէ զինք սպայ Ապտէլ Քատեր Թահայի սպանութեան մէջ, ինչպէս նաեւ կազմած ըլլալուն համար «երկաթէ պահակախումբ» մը, որ վրէժ պիտի լուծէ իր հակառակորդներէն, սպաննելով զանոնք :

Ֆարուք ուրացաւ այս երկու ամբաստանութիւնները, բայց Ալի Մահէր պատասխանեց, թէ իր արարքներն էին, որ պատճառ դարձան այս ամ-

բաստանութեանց :

Պետական խորհուրդի փոխ նախագահը, Սոլիման Հաֆըզ, Ռաս էլ Թինի պալատը գնաց, հետը տանելով հրաժարման յայտարարութիւնը, որպէսզի Թագաւորը ստորագրէ :

Պալատէն ներս մտնելով, Սոլիման Հաֆըզ զարմացաւ հոն տիրող հանդարտութեան վրայ: Պալատը աւելի շատ կը նմանէր լքուած տունի մը: Նախ զինքը ընդունեց արքայական պահակախումբի սպաներէն մին, ապա արքայական պալատներու ոստիկնութեան հրամանատար գնդապետ Ահմէտ Քամէլ :

Գնդապետը զայն առաջնորդեց արքայական դահլիճը, ապա ընդարձակ ընդունելութեան սրահ մը, որուն կեդրոնը կը գտնուէր կլոր սեղան մը : Սոլիման Հաֆըզ սրահին մէկ անկիւն, աթոռի մը վրայ նստաւ, ապա գնդապետը գնաց տեղեկացնելու Թագաւորին թէ պետական խորհուրդի փոխ նախագահը եկած է:

Ահմէտ Քամէլ քիչ մը ուշացաւ, բայց վերջապէս մտաւ դահլիճէն ներս: Մօտեցաւ Սոլիման Հաֆըզի եւ նստաւ անոր քով, գետինը :

Պետական խորհուրդի փոխ նախագահը ոտքի ելաւ եւ ըսաւ .

— Եկէք, քովս նստեցէք: Ես չեմ ուզեր, որ ուրիշ մը գետինը նստի, երբեմ աթոռի վրայ նըստած եմ :

Սակայն գնդապետը նախ չուզեց լսել իրեն եղած հրաւէրը, բայց յետոյ, իր խօսակցին պնդումին վրայ, նստաւ Սոլիման Հաֆըզի մօտ:

Քանի մը վայրկեան ետք, Թագաւորը ներս մտաւ: Հագած էր եղիպտ. ծովակալի ճերմակ համազգեստ մը: Ուղղուեցաւ դէպի դահլիճին կեդրոնի կլոր սեղանը :

Սոլիման Հաֆըզ, ձգելով իր տեղը, նոյնպէս ուղղուեցաւ դէպի այդ սեղանը, միաժամանակ դուրս հանելով պահարանը, որուն մէջ Թագաւորին հրաժարականը կար: Ֆարուք անոր ձեռքը սեղմեց եւ Սոլիման Հաֆըզ իրեն ներկայացուց պահարանը: Նախկին Թագաւորը արագ ակնարկ մը պտտցուց, ապա ինքնահոսը հանեց, որ ստորագրէ : Բայց յետոյ դադրեցաւ սկսաւ ծայրէն կարդալ, վերլուծելով ամէն մէկ տողը եւ ամէն մէկ բառը: Ապա, Սոլիման Հաֆըզի դառնալով, հարցուց .

- Ասիկա կատարելապէս օրինական ձեւի բա[illegible] է :

- Այո, օրինական է, պատասխանեց Սոլիման Հաֆըզ :

Թագաւորը, երրորդ անգամ կարդալով փաստաթուղթը, ըսաւ. «Սա նախադասութիւնը. « Ուզելով բացարձակապէս խնայել երկրին այն դժուարութիւնները, զորս կը դիմագրաւէ այս փափուկ պարագաներուն մէջ եւ ուզելով հպատակիլ ժողովուրդին կամքին», կարելի չէ՞ փոխել եւ աւելցնել «եւ համաձայն մեր կամքին» :

Սոլիման Հաֆըզ — Ասիկա արքայական հրաւիրք մըն է, որ ձեզմէ կը բխի: Կը նշանակէ, որ ձեր կամքով կը հրաժարիք. հարցը ինքնին հասկնալի է :

Ֆարուք — Քանի որ այդպէս է, ի՞նչ անպատեհութիւն կայ, եթէ աւելցնենք «եւ համաձայն մեր կամքին» :

Սոլիման Հաֆըզ — Անկեղծօրէն ... կարելի չէ ոչինչ աւելցնել: Պէտք է գիտնաք նաեւ, թէ մենք մեծ դժուարութեամբ ընդունիլ տուինք այս բանաձեւը բանակին :

Ֆարուք — Ահ, ուրեմն բանակին կողմէ խմբագրուած ուրիշ վաւերաթո՞ւղթ մըն ալ կար:

— Սոլիման Հաֆըզ — Չեմ գիտեր :

Ֆարուք — Ոչ... ես գիտեմ, որ կար, եւ գիտեմ նաեւ, թէ անոր տրամադրութիւնները զարհուրելի էին... Ըսէք ինծի, ի՞նչ է անոր բովանդակութիւնը: Դուք գիտէք անշուշտ:

Սոլիման Հաֆըզ — Չեմ գիտեր, թէ ի՞նչ ըսուած էր, բայց կը կարծեմ, թէ հրաժարագիր մըն էր, արժանավայել ձեւով խմբագրուած :

Ֆարուք — Ես գիտեմ ատիկա ...

Ապա գրիչը առնելով ստորագրեց փաստաթուղթին տակ, սակայն ձեռքը կը դողդղար, այնպէս որ գրութիւնը անընթեռնելի եղաւ: Դառնալով Սոլիման Հաֆըզի, ըսաւ.

— Ներեցէք, դուք գիտէք, թէ ինչպիսի փափուկ պարագաներու մէջ կը գտնուիմ....

Սոլիման Հաֆըզ — Ոչինչ ... Ստորագրութիւնը յստակ է :

Ֆարուք — Ոչ, երկրորդ անգամ մըն ալ պիտի ստորագրեմ, որպէսզի ստորագրութիւնը աւելի յստակ ըլլայ :

Եւ, առնելով գրիչը, նախկին Թագաւորը ըստորագրեց փաստաթուղթին վերի կողմը: Այս անգամ ստորագրութիւնը յստակ էր արդարեւ :

Պահ մը լռութենէ ետք, աւելցուց .

— Երկրորդ հարց մը եւս կայ, որ զիս կը չարչարէ, իմ հարստութեանս հարցը : Հակառակ անոր, որ արտասահմանի մէջ դրամ ունիմ, սակայն հազիւ կը բաւէ համեստ կեանք մը վարելու: Իմ ստացուածքներս հոս են, միջոց մը չկա՞յ, որ անոնք լաւ պահուին մինչեւ իմ մահս, որպէսզի ապա բաժնուին իմ զաւակներուս միջեւ: Եթէ ասիկա անհնար է, օրինական միջոց մը չկա՞յ զանոնք այժմէն բաժնելու զաւկիս եւ աղջիկներուս միջեւ :

Սոլիման Հաֆըզ — Ձեր փափաքը պիտի հաղորդեմ պատասխանատու անձերուն :

Քանի մը քայլ առնելէ ետք, Թագաւորը կանգ առաւ: Կարծելով, որ ուրիշ ըսելիք ալ ունի, Սոլիման Հաֆըզ եւս կանգ առաւ: Բայց Ֆարուք ուրիշ կողմ ուղղուեցաւ եւ վերսկսաւ իր երթեւեկը սրահին մէջ :

Սոլիման Հաֆըզ, նախկին Թագաւորը ձգելով այս վիճակին մէջ, գնաց Պուլքլէյ, իր հետը տանելով ստորագրուած հրաժարականը կրող պահարանը :

Պուլքլէյի մէջ, ուր իրեն կը սպասէր վարչապետը, հարցուցին, թէ ինչ զգացում ունեցած էր Թագաւորին հրաժարականը պահանջած ատեն :

Սոլիման Հաֆըզ պատասխանեց.

— Ես դատաւոր եղած եմ, բայց երբեք մահուան վճիռ չեմ արձակած: Իմ զգացումս՝ զգացումն էր դատաւորի մը, որ տաժանակիր աշխատանքի վճիռը կուտայ մարդասպանի մը: Բայց, միաժամանակ, պահ մը ցաւ զգացի ստիպուած ըլլալուս համար արձակելու այդ վճիռը: Սակայն հանդարտ էի, որովհետեւ Աստուծոյ կամքը կը կատարէի եւ կ'ապահովէի օրէնքին եւ սահմանադրութեան գործադրութիւնը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ) — Օգոստոս 3ի կիրակի առաւօտ խումբ մը խանդավառ Հայեր օթոքար կ'առնեն, մեկնելու դէպի Վերին Ժարի, ուր կը գտնուի Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանը: Մեծ հաճոյքով ես ալ տեղ կը գրաւեմ վեցամեայ աղջկանս հետ, զայն յանձնելու համար Կապոյտ Խաչուհիներու գուրգուրանքին :

Կառքէն հազիւ վար իջած, մեզ կը դիմաւորեն կայանին տնօրէնուհին, Տիկին Խաչիկեան եւ երկու խմբապետուհիներ եւ կ'առաջնորդեն կայանի բոլոր մասերը, ննջարաններ, լուացարան, լոգարան, հանգերձարան եւն.: Կը տեսնենք ամէն կողմ մաքրութիւն, հակառակ շէնքին հնութեան: Ապա կը մտնենք խոհանոց՝ ուր զուարթադէմ Խաչուհի խոհարարուհին՝ Տիկին Սիրվարդ Դարբինեան (Պոմոնէն) զբաղած է կէսօրուան ճաշին պատրաստութեամբ : . Խորոված միսին եւ տապկած գետնախնձորին հետ, սեղանին վրայ շարուած տեսանք պատուական կաթնապուրը:

Այս այցելութենէն ետք մեզ կ'առաջնորդեն գրասենեակը, ուր կը գտնուէին (Տիկիններ Արշալոյս Սիսլեան եւ Շուշան Օհանեան: Այնտեղ մեզի կը պարզեն կատարուած աշխատանքները եւ սեփական կայանի մը ծրագիրը: Վար կ'իջնենք եւ մեր սեւաչուի տղաքն ու աղջիկները անխալ կ'երգեն «Հայր Մեր»ը եւ ճաշի կը նստին: Մենք ալ գրաւելով մեր տեղերը, մեծ ախորժակով կը սկըսինք ուտել եւ կատակել, բաժակներ պարպելով Կապոյտ Խաչի եւ Խաչուհիներու կենացը: Եօթը ընտանիքներ հաւաքուած էին Վերին Ժարիի կայանին դաշտը ու կը հրճուէին, ծարաւ հայ խօսքին ու երգին, կարօտ հայրենի հողին ու ջուրին: Հիւրերուն մէջ կը գտնուէր ծանօթ ելեկտրագէտ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, (Փարիզէն):

Կէսօրուան ճաշէն ետք, ժամը 4.30ին, խմբապետուհիներուն ընկերակցութեամբ տղաքը բակ ելած կը մաղթեն հիւրերուն եւ խմբանկարներ կը քաշուին: « Մեր Հայրենիք»ը կը լսուի յանկարծ, ապա Կ. Խաչի կայանին քայլերգը եւ «Ահա ծագեց կարմիր արեւ»: Յետոյ տեղի ունեցան շատ յաջող արտասանութիւններ եւ երգեր: Այս առթիւ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան մեծաքանակ պտուղ բերած էր: Կրընոպլի Կ. Խաչի մասնաճիւղը նուիրած էր 50 կտոր պաղպաղակ, իսկ Սիսլեան ընտանիքը մեծկակ տուփ մը շաքար: Օգոստոս 3ի կիրակին ճշմարիտ տօնական օր մըն էր տղոց համար, որոնք շնորհակալութիւն յայտնելով՝ [illegible] խաղալու համար: Ոգեւորուած մանուկներուն խօսքէն ու երգէն, մեծերն ալ սկսան զուարճանալ ու երգել, գլխաւորութեամբ տիկին Խաչիկեանի :

Իրիկուան ընթրիքէն ետք հիւրերը դժուարաւ բաժնուեցան մարգարայր կայանէն, ջերմապէս գնահատելով կատարուած աշխատանքը: Կեցցէ Խաչուհիներ: Հայը նման է ծառի մը, գորչ տերեւները կը թափին հովէն, արմատը խոր է՝ ծառը կայ նորէն:

ՍՕՍ ՊԱՐԷՏ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (25)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՎԻԺԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԷՆ ՍՊԱՆՆԵԼ ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԸ

Լոնտոնի դահլիճը առաջարկած էր հաւաքաբար գրաւել Մակեդոնիան եւ Պէշիկթաշի առջեւ խարսխած մարտանաւերուն միջոցաւ ռմբակոծել Եըլտըզի պալատը, եթէ Ապտիւլ Համիտ չընդունէր այս ծրագիրը: Բայց միւս պետութիւնները շատ ծանր գտան այս առաջարկներ իսկ Ռուսիա բարեկամական քաղաքականութիւն մը հետապնդել սկսաւ: Քանի մը շաբաթ ետք Ռուսիոյ արտաքին նախարարը Փարիզ գնաց: Ֆրանսայի արտաքին նախարարին կողմէ իրեն ի պատիւ սարքուած հացկերոյթին ներկայ եղաւ նաեւ Փարիզի դեսպան Սալիհ Մունիր փաշա : Ճաշէն ետք, կոմս Մուրավիեւ նորէն Ռուսիոյ բարեկամութեան մասին հաւաստիք տուաւ եւ չեշտեց թէ իր կառավարութիւնը կը բաղձայ որ բարենորոգումը միայն Պապը Ալիի կողմէ ի գործ դրուի :

Ապտիւլ Համիտ եւ Պապը Ալին յաջողեցան առաւելագոյն օգուտ քաղել պետութեանց միջեւ ծագած այս տարակարծութենէն: Ապտիւլ Համիտ կատարելապէս յաջողած էր այն քաղաքականութեան մէջ զոր կ'ուզէր հետապնդել հայկ. խնդրոյն մէջ: Այդ քաղաքականութիւնը սա էր.— Հայերը պետութեան դէմ դառած են, հետեւաբար պէտք է կրեն իրենց պատիժը: Պետութիւններն ալ պիտի չկրնան համաձայնիլ եւ պաշտօնական ծանուցագրերով պիտի բաւականանան: Մենք ալ բարենորոգման խոստումով ժամանակ կը շահինք եւ խառը կը շարունակենք զսպողական գործունէութիւնը :

Այն պահուն երբ հայկական խնդրոյն շուրջ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենային պետութեանց միջեւ, համաշխարհային հաշտութեան սպառնացող կարեւոր դէպք մը պատահեցաւ: Այսպէս, Յունաստանի գրգռութեամբ Կրետէի մէջ արիւնալի յեղափոխութիւն մը ծագեցաւ եւ Հելլէնները առիթէն օգտուելով զօրք հանեցին Կրետէ: Պապը Ալի պատերազմ. պատրաստութեանց ձեռնարկած էր: Ասոր վրայ պետութիւնները խուճապի մատնուեցան, հաւանական նկատելով որ Պուլկարներն ու Սերպերն ալ Մակեդոնիոյ մէջ ապստամբին ու մէկդի նետեցին բարենորոգման ծրագիրը :

Այլեւս հայկական խնդիրն ալ, Հայերն ալ կատարելապէս մոռցուեցան, բարենորոգման ծրագիրն ալ պատմութեան խառնուեցաւ :

Ապտիւլ Համիտ եւ Պապը Ալի այլեւս ոչ միայն բարենորոգում ի գործ չէին դներ, այլեւ երկրին մէջ զսպողական շատ բուռն միջոցներ ձեռք առած էին: Ի գին հազարաւոր անմեղներու արեան ծագած ապստամբութիւնը այս կերպով վերջ գտած էր եւ հայ կոմիտէճիներն ալ չէին տիրացած իրենց բաղձանքներուն: Բայց փոխանակ դաս առնելու այս դէպքերէն, արտասահմանի մէջ շարունակեցին իրենց գործունէութիւնը: Փարիզի հայ կոմիտէճիները անիշխանականներու հետ խմբովին յարձակում մը գործեցին մեր դեսպանատան վրայ եւ ուզեցին Սալիհ Մունիր փաշան սպաննել ու դեսպանատունը թալանել տալ: Բայց ֆրանսական կառավարութիւնը զսպողական բուռն միջոցներով ցրուեց ցուցարարները, որոնցմէ շատեր վիրաւորուեցան :

Մինչեւ 1904 երկրին մէջ հայկական դէպքեր չէին ծագած: Բայց 1904ին պատահեցաւ Մուշի դէպքը կոմիտէճիներուն գրգռութեամբ: Հայ հրոսակները Մուշի կողմերը խռովութիւններ հանած եւ բազմաթիւ Իսլամներու տուներ այրած էին: Այս անգամ ալ շատ բուռն կերպով զսպուած էին: Նախ ֆրանսական մամուլը նորէն ձեռք առաւ հայկական գործը: «Թան» եւ ընկերվարականներու պաշտօնաթերթ «Օրօր» մեզի դէմ բուռն ու տգեղ յօդուածներ գրի առնել սկսած էին

Այդ թուականին Պ. Տէլքասէ Ֆրանսայի արտաքին նախարար էր եւ Հանոթոյի պէս մեզի հանդէպ բարեկամական զգացումներ չէր սնուցաներ: Առիթէն օգտուելով ձեռքի տակէ կը գրգռէր հակաթուրք հրապարակութիւնները: Մուշի այս դէպքերուն առթիւ Սալիհ Մունիր փաշան արտաքին գործերու պաշտօնատունը հրաւիրելով նախարարի մը անվայել խօսքեր արտասանած էր: Սալիհ Մունիր փաշա ալ չկարենալով պահել պաղարիւնը, գոչած էր :

(Շար.)

Բարենորոգումներ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՒ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի բանակին սպարապետը, զօր. Նէկիպ, զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը ծանուցանէ թէ խառն յանձնաժողով մը կազմուած է քաղաքային պաշտօնեաներէ եւ սպաներէ, ներդաշնակելու համար կառավարութեան գործունէութիւնը :

Յանձնախումբը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց, բարենորոգման ծրագիրները մշակելու համար : Կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց որով յառաջատուական տուրք պիտի հաստատուի եկամուտներուն վրայ, մինչեւ 80 առ հարիւր համեմատութեամբ, (50000 ոսկի) :Հազար եգիպտական ոսկիէն վար եղած գումարները տուրքէ ազատ են : Տուրքի սակն է 8 %, հազարէն մինչեւ 1500 ոսկիի համար : Օրէնքը գործադրելի է յառաջիկայ յունուարէն, 1952ի եկամուտներուն վրայ :

Միեւնոյն ատեն կը քննուի հողային բարենորոգման խնդիրը : Կառավարութիւնը սկզբունքով համաձայն է արդար բաշխումի մը ենթարկելու Նեղոսի հովիտին հողերը : Թերթերը կը գրեն թէ առ առաւելն 200 արտավար պիտի սահմանուի իւրաքանչիւր անհատի : Վերաբաշխումի ենթակայ հողերը պիտի ըլլան 1-2.000.000 արտավար :Մասնագէտներ վեց միլիոն արտավար կը հաշուեն մշակելի հողերը,— 3 %ը ամբողջ տարածութեան : Մնացեալը ճահիճ է եւ անապատ :

Օրէնքը նուազագոյն չափ մըն ալ կը նախատեսէ, մարդ գլուխ երկու արտավար, որպէսզի հողը մանր եւ անօգուտ կտորներու չբաժնուի : Այն գիւղացիները որ երկու արտավարէն պակաս ունին, պիտի չկրնան ծախել անոր, մէկ մասը կամ բաժան բաժան ընել ժառանգութեամբ : Զօր. Նէկիպի նպատակն է նեցնել հարուստի եւ աղքատի միջեւ եղած անջրպետը եւ հողագործութենէն շահուած մեծ գումարներ յատկացնել ճարտարարուեստի (?) գործութեան :

× Վերջին լուրերու համաձայն, Վաֆտի գըլխաւոր վարիչներէն քանի մը հոգի եւս պիտի վըտարուին այս շաբթու :— Անգլ. դեսպանը ուժեղ (?) տեսակցութիւնը ունեցաւ Եգիպտոսի վարչապետին հետ : Նոր դեսպան մը նշանակուեցաւ Լոնտոնի համար :

× «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ գերման մասնագէտներ պատրաստած են Եգիպտոսի բանակին վարչակազմը, դիւրացնելով վերջին անարիւն յեղաշրջումը :

× Իրանի Շահը կառավարութեան յանձնեց 11 սեփական գիւղերու կալուածաթուղթերը, որպէսզի բաշխուին այն գիւղացիներուն որոնք այդ հողերը կը մշակեն դարերէ ի վեր : Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Սպիտակ պալատին մէջ : Սեղանին վրայ դրուած էին կալուածաթուղթերուն դէկերը, կարմիր, ճերմակ եւ կանանչ ժապաւէններով կապուած : Շահին դիմացը կը գտնուէին 55 գիւղացիներ.— հինգ ներկայացուցիչ իւրաքանչիւր գիւղէ : Պատմական օր մըն էր թէ Շահին եւ թէ գիւղացիներուն համար : Մօտ 8241 հեկտար հող պիտի բաժնուէր 836 ընտանիքներու, իրենց սեփական գիւղերուն մէջ : Երբ իւրաքանչիւր պատուիրակութեան նախագահը կը ստանար կալուածաթուղթը Շահին ձեռքէն, կը համբուրէր թղթածրարը եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր Շահին՝ ինքնագիր բանաստեղծութիւն մը արտասանելով : Ամէնէն վերջ աւքունի բանաստեղծ երկար բանաստեղծութիւն մը կարդաց եւ Շահը ճառ մը խօսեցաւ :

Յարդ 12 արքունի գիւղեր բաժնուած են գիւղացիներուն : Տակաւին կան 2167 գիւղեր, որոնք հետզհետէ պիտի բաժնուին կամ ծախուին, արդիւնքը գիւղացիներուն յատկացնելով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին համար նոր ծանուցագիր մը ուղղուեցաւ Խ. Միութեան, որ տակաւին չէ պատասխանած վերջին ծանուցագրին :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յայտարարեց թէ օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ, առաջարկելով զինուորութեան շրջանը երկու տարիէն բարձրացնել 2ուկէս տարուան :

ՍԱՐԻ շրջանի մասին բանակցութիւնները վերսկսան Փարիզի մէջ : Իրազեկներու կարծիքով, հաւանական չէ որ համաձայնութիւն գոյանայ Ֆրանսայի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ : Ֆրանսա տրամադիր չէ սակարկութեան մտնելու :

ԳԵՐՄԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ, Ֆալքէնհաուզըն, Պելժիոյ եւ Հիւս. Ֆրանսայի երբեմնի դիկտատորը, որ 74 տարեկան է եւ բանտէն արձակուեցաւ 1951ին, տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ կարելի չէ Եւրոպան փրկել առանց գերմանական բանակի մը : Զօրավարը յուետես է Ֆրանսացի եւ իտալացի զինուորներու մասին :

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի, ժամը 10ին, Փարիզի Ս.Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը :

Բչ. օր Ս. պատարագ Մեռելոցի : Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի, Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ : Քարոզի պահուն պիտի խօսուի Մայրութեան մասին : Կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնէք : Կը հրաւիրուի շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը :

×

ՄԱՏԱՂ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այս կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ (69 rue Louis Blanc) : Եկեղեցւոյս տնախմբութեան առթիւ մասնաւոր հանդիսութեամբ պիտի կատարուի աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ խաղողի օրհնութիւնը :

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բոլոր հաւատացեալ հայ ժողովուրդը, մասնակցելու եկեղեցւոյս տնախմբութեան եւ ներկայ ըլլալու Ս. պատարագին :

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, կը հրաւիրուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը արձանագրուելու համար իրենց փափաքածգումարով :

(ԴԻՒԱՆ)

ՎԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Օհանջանեան» ակումբի սրահին մէջ, 2 rue Cuvier :

Այս առթիւ նաեւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքի պաշտամունքը :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին տեղի պիտի ունենայ կիբեւոր ժողով մը նոյն վայրին մէջ : Հետեւաբար կը խնդրուի բոլորէն որ, առանց բացառութեան, ներկայ ըլլան, կազմելու համար Ազգային Միութեան վարչութիւն մը, որ պիտի վարէ տեղական ազգային եւ կրօնական բոլոր ընթացիկ գործերը :

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախկ. Կամ. եւ Ռազ. Բարեկ. Միութ. Պատ. Նախագահ Պ. Տիրան Թէքէեան դըժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր կաթոգին մայրիկը, այրի Տիկ. Թէքէեան որ Մարսիլահայ գաղութի ամէնէն հին եւ յարգուած անդամներէն մէկն էր : Առենին եղած է անբաժան աջակիցն իր հանգուցեալ ամուսնոյն որ եռանդով նուիրուած էր ազգ. գործունէութեան : Իրենց ջանքերուն շընորհիւ է որ հիմնուած է Մարսիլիոյ առաջին հայկական մատուռը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Օգոստ. 6ին, Չորեքշաբթի օր :

Այս տխուր առիթով, Միութեանս Կեդր. վարչութիւնը, յանուն բոլոր անդամներուն, իր խոր վիշտը կը միացնէ՝ իր սիրելի, ազնիւ նախագահին եւ գերդաստանի բոլոր անդամներուն :

Հայկ. մամուլէն յատկապէս կը խնդրենք արտատպել ներկայս :

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական միութեան Ֆրանսայի շրջանի պատգամ. ժողովը պիտի գումարուի Լիոնի մէջ, Օգոստոս 15, 16ի ուրբաթ եւ շաբաթ օրերուն : Ա. նիստը ուրբաթ առտու ժամը 9ին :

Բոլոր պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Հասցէ.— 5 rue Bonnefoy, Place Dépon, (Lyon) :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.—Հոկտ. 5ին մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Ն. Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Cercle Militaire : Մանրամասնութիւնները Սեպտեմբերին :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Hova, Sens.— Որքան գիտենք, հանգուցեալ Պր. Սէֆէրեանը Կեսարացի է եւ երկար տարիէ ի վեր հաստատուած Միլանօ : Իր առեւտրական տունը մասնաճիւղեր ունի Եգիպտոսի մէջ եւ այլուր : Ունի երեք զաւակներ :

Ն. Խ., Սէն Սաթիւռնէն.— Ձեր ուզած հասցէն.— C/o. Mme Hayrabian, rue des Remparts, La Tour d'Aigues (Vaucluse) :

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Աղեքսանդրիայէն ընկեր Աւետիս Օհանեան խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 1000 ֆր. կը տրամադրէ «Յառաջ»ի տարածման համար :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տարեկ. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 15 AOUT 1952 Ուրբաթ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année № 6840—Նոր շրջան թիւ 2251 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԴԱԼ, ԿԱՐԴԱ՞Լ

Արձակուրդը բացառիկ պատեհութիւն մըն է, զարկ տալու համար ընթերցասիրութեան :

Անգամ մը որ այս վարժութիւնը արմատանայ եւ զարգանայ, աւելի կազդուրիչ պատկեր մը պիտի պարզուի, սովորական կեանքի մէջ ալ:

Չտեսներ կամ անգէտներ ի զուր կը կարծեն թէ ընթերցումի նիւթեր կը պակսին :

Ամէնէն դժուարահաճն ալ եթէ քիչ մը յոգնութիւն կրէր, պիտի կրնար ճոխ եւ բազմազան մատենադարան մը կազմել զուտ հայկական գիրքերով :

Ոչ միայն գրական-գեղարուեստական, այլ եւ պատմական, գիտական եւ քաղաքական արտադրութիւններ ունինք որոնք երբեք վար չեն մնար օտարալեզու հրատարակութիւններէ :

Դժբախտութիւնը այն է որ գիրքերը կը դիզուին եւ կը դեղնին գրախանութներու մէջ, իբրեւ անշարժ դրամագլուխ :

Այստեղ ալ օտարամոլութեան ախտն է որ աւերներ կը գործէ :

Ուսումնականներ անգամ հարեւանցի տեղեկութիւններ ունին Հայկական Արտասահմանի մշակոյթի, գրական երկունքի եւ վաստակի մասին :

Պակաս չեն իմաստակներ որոնք օտարին բանջարն անգամ հանճար կը համարեն, բանգէտ երեւալու համար :

Եթէ միայն երիտասարդները բարեհաճէին հայերէն գիրք մը գնել ամէն ամիս, գնել եւ կարդալ, լոյս մը պիտի ծագէր իրենց գլխուն վերեւ : Եւ չարաչար պիտի զղջային, կորսուած ժամանակին համար :

Միայն սա վերջին տարիներու ընթացքին լոյս տեսան պատկառելի հատորներ, Միջին Արեւելքի եւ Մ. Նահանգներուն մէջ :

Փարիզն ալ իր կարելին փորձեց եւ կը փորձէ, հակառակ բազմապիսի դժուարութեանց .

Օր օրին ծանուցուած են այդ հրատարակութիւնները: Յաճախ գրախօսականներ ալ երեւցած են թերթերու մէջ :

Եթէ կարելի ըլլար միայն գլխաւորները — արժէքաւորները — ամփոփել մէկ ցանկի մէջ, շատ մը ինքնահաւան կամ անտարբեր գլուխներ պիտի խոնարհէին կատարուած տոկուն աշխատանքին առջեւ :

Գրական - գեղարուեստական հին եւ նոր ստեղծագործութեանց հետ, տարիներու ընթացքին զարգացաւ նոր ճիւղ մը, քաղաքական գրականութիւնը :

Միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրատարակութիւնները ամբողջ Մատենադարան մը կը կազմեն :

Միայն Յուշեր չեն անոնք, այլ եւ տքնաջան ուսումնասիրութիւններ, վերլուծումներ եւ տեսութիւններ, որոնք լայնօրէն կը լուսաբանեն մեր ժամանակակից պատմութիւնը:

Այս գետնին վրայ եւս լայն ակօս մը բացած եղաւ Դաշնակցութիւնը, ի պէտս զարգացելոց:

Չենք անտեսեր ուրիշ երկարաշունչ աշխատութիւններ, — պատմական, բանասիրական, աշխարհագրական, հայրենակցական եւն.:

Անընդհատ կը շարունակուի երկունքը: Յարատեւօրէն կը ճոխանայ մշակոյթի անդաստանը : Հմուտ վաստակաւորներուն ետեւէն կը հասնին նորեր :

Նոյն համեմատութեամբ զարգացա՞ծ է ընթերցումը :

Անհրաժեշտ չէ դրատուն մը հանդիպիլ, պատասխանը գտնելու համար :

Ամէն մէկդ կրնաք հարցնել ձեզի կամ ձեր հարեւանին :

Եւ պիտի տեսնէք որ հարիւրին մէկը հազիւ նոր գիրք մը գնած կ'ըլլայ տարուան ընթացքին :

Մնաց որ, գնելը անպատճառ կարդալ չի նշանակեր: Շատեր ալ «ազգասիրաբար» կը գնեն եւ անկիւն մը կը նետեն, առանց թղթատելու :

Դժուար չէ նախատեսել հետեւանքը, եթէ քանի մը տարի ալ շարունակուի այս ողբերգութիւնը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՒԵՐԱԿԱ՞Ն ԵՆ

Երկար սպասեցի, որպէսզի մէկը մատ — կամ ձայն — բարձրացնէր, հաստատելու համար Գարեգին Նորատունկեանի Յուշերուն վաւերականութիւնը :

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, կասկած մը կը կրծէ միտքս այն օրէն ի վեր որ կարդացի «Այսօր»ի խմբագրական ծանօթութիւնը, Յուշերուն հրատարակութեան առթիւ:

Այդ ծանօթութիւնը, որ հիմնուած էր Գ. Նորատունկեանի քարտուղարին՝ Արամ Անտոնեանի բացատրագրին վրայ, հետեւեալ հատուածը կը պարունակէր.

— «... Սովորաբար կը պատմէր (Գ. Նորատունկեան) ցերեկուան ճաշէն ետք, սուրճի պահուն: Յիշողութիւնը շատ վառ էր, գէթ այդ շրջանին: Կը պատմէր ըստ բախտի, առանց ժամանակագրական կարգի:

Շատ բան — աւելի քան 50 հատուածներ — գրուեցան այս պայմաններուն մէջ, բայց չեմ գիտեր ի՞նչ եղան: Իր մօտ կը պահէր ոչ միայն մաքուրի քաշուած օրինակները, այլ նաեւ սեւագրութիւնները, որոնք առ հասարակ իր ձեռքով սրբագրուած էին բազմիցս: Մահուընէն ետք, իր թուղթերուն հետքը չգտնուեցաւ»:

Անտոնեան յետոյ կ'ըսէ թէ օր մը իմացաւ որ Յուշերուն խմբագրութիւնը յանձնած է Գ. Պէոթոն Պառէյլի (Ֆրանսացի հեղինակ մը): Իսկ իր քով «մնացած էին քանի մը սեւագրութիւններ միայն, ապահովաբար մասամբ»:

Երբեմնի քարտուղարը այս բեկորները կ'ամփոփէ տետրակի մը մէջ:

Այդ սեւագրութիւններն են որ շրջան կ'ընեն թերթէ թերթ :

Եւ մեր առջեւ կը ներկայանայ Նորատունկ Նորատունկեան մը: Բոլորովին տարբեր՝ ամէնուս ճանչցածէն :

Ո՞վ չի գիտեր թէ հանգուցեալ նախարարը տասը կը մտածէր, մէկ հատիկ բառ արտասանելու համար :

Ան ունէր, նաեւ, իրեն յատուկ ոճը.— «Նայինք, տեսնենք... կ'ըլլա՞յ մի ...»

Յուշերը մեզի կը ներկայացնեն Նորատունկեան մը որ ... կ'ըմբոստանայ Սուլթան Համիտի դէմ: Կամ, Հռոմ եղած ատեն, կը հեգնէ Իտալիոյ քաղաքական բարքերը: Եւ կամ ...

Կրնայի ուրիշ հարցումներ ալ ուղղել: Բայց կը բաւէ, առ այժմ .

Պիտի գտնուի՞ մէկը որ երաշխաւորէ այս յուշերուն վաւերականութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ երկրորդ բերան մըն է որ կը խօսի եւ ոչ թէ մեր ճանչցած դիւանագէտը :

ՎԱՀԷ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ .— Ուրբաթ ժամը 12ին Փարիզ եկաւ Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ Եպիսկ. :

Այս կիրակի պիտի պատարագէ եւ կը քարոզէ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, խաղողի օրհնութիւնը կատարելով :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԱԲԲԱՀԱՅՐԸ

Վենետիկէն կը գրեն մեզի (7 Օգոստոս) .—

Օգոստոս 1ին 24 միաբաններ հաւաքուած արտասահմանէն եւ Իտալիայէն կազմեցին 1952ի ընդհ. ժողովը: Կը նախագահէր Պապին ներկայացուցիչ եւ պատուիրակ Պետրոս արք.-Քէտիճեանը:

Յաջորդ օրը բնական գիտութեանց դահլիճին մէջ կատարուեցաւ Ընդհանուր աբբային ընտրութիւնը եւ դարձեալ Մխիթարի գահին վրայ հաստատուեցաւ Գերապայծառ Սրապիոն Վ. Ուլուհոճեան: Իսկոյն հնչեցին եկեղեցիի հինգ հսկայ զանգակները, բացուեցան ժողովարահի լայն դռները եւ միաբաններն ու աշակերտները եկան իրենց հնազանդութիւնը եւ յարգանքը մատուցանելու Աբբահօր: Ապա կազմուեցաւ թափօրը եւ բոլորը իջան եկեղեցի, ուր եռաձայն երգչախումբը հնչեցուց գոհաբանական աղօթքը, դաշնակի ընկերակցութեամբ :

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԸՄԲՈՍՏԱՆԱԼՈՎ ԿՐԱԿԻ ԿՈՒՏԱՆ ՄԵԾ ՄԱՆԱՐԱՆ ՄԸ .— ՀԻՆԳ - ՏԱՍԸ ՍՊԱՆԵԱԼ, 30 - 200 ՎԻՐԱՒՈՐ .— ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ .— ԶՕՐ. ՆԵԿԻՊԻ ԽԻՍՏ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ .— 700 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Չորեքշաբթի օր ծանր խռովութիւններ ծագեցան Աղեքսանդրիոյ մէջ եւ կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ օգնական ուժեր ղրկել, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար :

Դէպքին բոլոր մանրամասնութիւնները ճշդուած չեն տակաւին: Հեռագրի մը համաձայն, հինգ հոգի սպաննուած, 30 հոգի վիրաւորուած են: Ուրիշ հեռագիր մը 12 սպանեալ, 200 վիրաւոր կը հաշուէ:

Դէպքին լուրը Գահիրէ հասած ատեն Եգիպտոսի սպարապետը, զօր. Նեկիպ խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց, ըսելով թէ խռովարարները պիտի պատժուին իբրեւ դաւաճաններ: «Պէտք է բարեկարգութիւնը եւ անդորրութիւնը պահպանել ամէն գնով »:

Ահաւասիկ դէպքին մանրամասնութիւնները.

— Խռովութիւնները ծագեցան բամպակի մեծ մանարանի մը՝ «Միսր»ի մէջ, որ կը գտնուի Քաֆր էլ Տաւար գիւղը, Աղեքսանդրիայէն 15 մղոն հեռու: Երեսուն հազար բանուորներ, որոնք աշխատանքը դադրեցուցած էին երկու օրէ ի վեր, գործարան վերադարձան չորեքշաբթի առտու : Յետոյ, որոշ պզդանշանի մը վրայ, խորտակեցին մեքենաները եւ կրակի տուին հաստատութիւնը: Բանուորները ուրիշ ցոյց մը եւս կատարեցին գիւղին մէջ, կէս օրէն վերջ: Բանակը միջամտեց եւ երկու բանուորներ սպաննուեցան: Ամբոխը տապալեց կառքերը: «Միսր» հաստատութիւնը բամպակի ամէնէն մեծ եւ արդիական գործարանն է Միջին Արեւելքի մէջ: Երբ տնօրէնը եկաւ, ցուցարարները քարկոծեցին իր կառքը եւ փորձեցին հրկիզել զայն: Յետոյ ճամբան փակեցին Աղեքսանդրիայէն հասած հրշէջներուն առջեւ: Միեւնոյն ատեն քարերով յարձակեցան զինուորներուն վրայ: Ի վերջոյ կարելի եղաւ ցրուել ցուցարարները, գնդացիրներու եւ հրացանի կրակով: Ձերբակալութիւններ կատարուեցան գիրկընդխառնութիւններով:

Այս խռովութիւններէն անմիջապէս վերջ, քանի մը հազար բանուորներ համակրանքի ցոյց մը սարքեցին Աղեքսանդրիոյ շրջակաները, Մոհարրէմ պէյ արուարձանին մէջ: Կառավարութիւնը անմիջապէս փակեց շրջանին բոլոր գործարանները: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ֆարուքի հրաժարումէն ի վեր խլրտումներ կը նշմարուէին Աղեքսանդրիոյ շրջակայ գործարաններուն մէջ, ուր կը գտնուին 30—39000 բանուորներ: Ներկայացուցիչ մը յայտարարեց,— Քաղաքական խնդիր չէ այս, պարզապէս աշխատավարձքի յաւելում կը պահանջենք: (Այժմ կը ստանան օրական 16—18 դահեկան, այսինքն 160—180 ֆրանք): Բանուորները դժգոհ են նաեւ տնօրէնէն որ Ֆարուքի մտերիմն է, կ'ըսեն :

Խռովութեանց լուրը մեծ յուզում պատճառեց Գահիրէի մէջ, բայց կառավարութիւնը անմիջապէս փարատեց մտավախութիւնները : Սպաննեալներուն մէջ կը գտնուին երկու զինուորներ :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, համայնավարներ են ցոյցերուն կազմակերպիչները: Հրկիզուած հաստատութեան բաժնեթուղթերուն մեծ մասը կը պատկանի Էլիաս Անդրաուսի որ Ֆարուքի տնտեսական խորհրդականը եւ մտերիմ բարեկամն էր եւ որ ձերբակալուեցաւ Յուլիս 23ի յեղաշրջումէն ետք: Դէպքի պահուն հազար բանուորներ կը գտնուէին հաստատութեան մէջ, իսկ ուրիշ 9000 հոգի չկրցան ներս մտնել :

Զօր. Նեկիպ իր յայտարարութեան մէջ կը շեշտէր թէ երկիրը վերաշինութեան շրջան մը կը բոլորէ եւ ամէն մարդ պարտաւոր է պահպանել բարեկարգութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ գործադրել բարենորոգումները:

Դահլիճը երեք ժամ խորհրդակցելէ ետք, որոշեց զինուորական ատեան մը ղրկել Աղեքսանդրիա, անմիջապէս դատելու համար խռովութեանց դրդիչները :

Արմատական բարենորոգումներ

Կառավարութիւնը եօթը առանձին յանձնախումբեր կազմեց, վարչական բարենորոգումներ կատարելու համար: Պիտի քննուին բոլոր դեղծումները, չարաշահութիւնները, կաշառակերութեան դէպքերը եւ ուրիշ ապօրինութիւններ, 1950էն մինչեւ 1952: Մասնաւորապէս պիտի պրպտեն զէնքի եւ արմտիքի առեւտուրի խնդիրները, ուր մեծ չարաշահութիւններ կատարուած են :

Որոշուեցաւ 60 առ հարիւր դեղչել [illegible]

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.— ԻՆՉ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ Է ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Անցած Յունիս ամսուան սկիզբը Հիւսիսային Ամերիկայէն Պէյրութ եկաւ հայրենակից մը՝ Պետրոս Գչիկեան, բնիկ Սեբաստացի: Տարագրութենէն առաջ, 1911ին Պ. Գչիկեան մեկնած էր իր ծննդավայր Կովտուն գիւղէն դէպի Պոլիս եւ անկէ ալ Ամերիկա, երբ դեռ 15 տարեկան էր: 1915ի տարագրութեան օրերուն իր ծննդավայրի ամբողջ հայ բնակչութիւնը աքսորուած եւ ջարդուած էր: Իր ծնողքը եւ երկու եղբայրները սպաննուած էին: Տարագրութենէն 17 տարի վերջ, դիպուածով մը Դամասկոսի մէջ գտած է իր մէկ քոյրը, որ Ուրֆայէն եկած էր Սուրիա՝ փնտռելու համար իր հարազատները: Իսկ երկրորդ քոյրը աւելի կանուխ, 1925ին գտած եւ փոխադրած էր Ամերիկա:

Պ. Գչիկեան ճամբայ ելած էր այցելելու համար իր ծննդավայր Կովտուն գիւղը: Յունիս 18ին մեկնեցաւ Պէյրութէն եւ շաբաթ մը Հալէպ մնալէ ետք, անցաւ Թուրքիա եւ մօտ մէկ ամիս մնաց Սեբաստիոյ եւ շրջակայ գիւղերու մէջ, ուսումնասիրելով իր այցելած շրջաններու ընդհ. կացութիւնը եւ ծանօթանալով մեր խլեակներուն:

Տեսակցութեան մը ընթացքին մեզի տուաւ հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները: (Ազդակ).—

ՀԱԼԷՊ — ԱՏԱՆԱ — ԿԵՍԱՐԻԱ

Յունիս 18էն արեւելեան ճեպընթացով ճամբայ ելայ Հալէպէն: Ճամբու ընթացքին ամէն տեղ ուշադրութիւնս գրաւեց բնակչութեան աղքատութիւնը: Առհասարակ գիւղացիները գէշ հագուած են: Հանդիպած տեղերս տեսայ որ սրճարանները լեցուն են անգործ յաճախորդներով: Մեծ փոփոխութիւններ նշմարելի չեն շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ: Շինարարութիւնը դանդաղ է: Միւս կողմէ, սակայն, երկրագործութեան կարեւորութիւն տրուած է. Կեավուր Տաղըէն մինչեւ Գաւթմա, Կիլիկեան դաշտը մշակուած է, ընդհանրապէս լաւ բերք ապահովելով: Մեծ զարկ տրուած է բամպակի մշակութեան:

Բնակչութեան առողջապահ. վիճակն ալ նախնական պայմաններու մէջ կը գտնուի: Ամէն տեղ աղտոտութիւն: Շոգեկառքերու մէջ անգամ կը հանդիպիս երեւոյթներու, որոնք ցոյց կու տան թէ որքան յետամնաց է Թուրք ժողովուրդը եւ ժամանակ չէ կրցած իր կնիքը դնել անոր կեանքի պայմաններուն վրայ: Այսպէս, շոգեկառքի առաջին կարգի վակոններուն մէջ իսկ կը հանդիպիս ճամբորդներու, որոնք ձմերուկին կուտն ու կեղեւը կը նետեն նստարաններու վրայ, իսկ հացի փշրանքները գետնի սալայատակին վրայ: Երրորդ կարգի տոմսակ գնող ճամբորդը, յաճախ, առաջին կարգի պատկանող վակոններու մէջ տեղ կը գրաւէ: Պաշտօնեաները թէեւ կ՚աշխատին ըլլալ ճշդապահ եւ հաճոյակատար, սակայն, կը խուսափին խստութենէ: Տեսակ մը տէրէպէյութիւն կը տիրէ քիչ մը ամէն տեղ եւ ամէն գործի մէջ: Օրէնքը գործադրել դժուար կ՚երեւի Թուրքիոյ մէջ առ այժմ:

Ժողովուրդը գոհ է ներկայ Դեմոկրատ կառավարութենէն եւ մեծ ակնկալութիւններ ունի: Բոլորն ալ ահ ու սարսափով կը խօսին Հալքի իշխանութեան շրջանին ի գործ դրուած խստութիւններու մասին: Այնպէս կ՚երեւի թէ հետզհետէ աճելու վրայ է Դեմոկրատ կուսակցութեան հմայքը, իսկ մարելու վրայ՝ Հալքի աստղը: Պայքարը երկու կուսակցութեանց կողմնակիցներու միջեւ շատ բուռն է: Ամէն տեղ երկուքի բաժնուած է:

Սեբաստիոյ մէջ, օր մը, երկար տեսակցութիւն մը ունեցայ Դեմոկրատ կուսակցութեան պատասխանատու մէկ անձնաւորութեան հետ: Ան, խոստովանեցաւ թէ Թուրքիա չէ կրցած բաւականաչափ օգտուիլ քաղաքակրթութեան բարիքներէն եւ թէ Թուրք ժողովուրդը պէտք եղած չափով նըպաստաւորուած չէ իր վայելած առաւելութիւններէն: Յետոյ, ընդունեց Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ ներկայ կառավարութեան ձախողութիւնները, որոնք, ըստ., առաւելապէս արդիւնք են պատրաստուած անձնաւորութեանց պակասին: «Կառավարութիւնը ներկայիս ամէն ճիգ ի գործ կը դնէ դաստիարակուած կարող պաշտօնեաներ հասցնելու համար: Անձեռնհաս եւ տգէտ պաշտօնեաներ գործի գլուխ դրուած են, եւ անոնք շատ անգամ դժբախտութեանց եւ աղէտներու պատճառ կը դառնան»:

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը բաւականաչափ մարդ չունի կարեւոր պաշտօններու կոչելու համար: Մեծ մասամբ Հալքի անդամներն են որ կը վարեն երկրորդական պաշտօնները եւ շատ դժգոհ են այդ վիճակէն: Տարիներ պէտք են տակաւին Հալքի ազդեցութիւնը անհետացնելու համար:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄՆԵՐ

Թրքական ներքին նահանգներու մէջ պտտող ճամբորդին ուշադրութիւնը կը գրաւէ զինուորներու բազմութիւնը: Արդարեւ, ամէն տեղ, փողոցներու վրայ թէ հանրային վայրերու մէջ կը հանդիպիս զինուորներու, որոնք գէշ հագուած են: Մասնաւորաբար Ատանայի եւ Սեբաստիոյ մէջ աչքի կը զարնէ այդ պարագան: Կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ զինուորներու դաստիարակութեան: Զինուորական բոլոր կեդրոններու մէջ կանոնաւոր դասախօսութիւններ կը տրուին:

Ուշագրաւ է զինուորներու խոր. ատելութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ: Ընդհակառակն համակրանքով կ՚արտայայտուին Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մասին: Սպաները մեծ ջանք կը թափեն զինուորները պատրաստ պահելու համար Ռուսիայէն գալիք հաւանական վտանգի մը դէմ: Հակառակ, սակայն, իրենց անկատար սպառազինումին, Թուրք զինուորներու բարոյական կորովը բաւական բարձր կ՚երեւայ եւ կարգապահութիւնը լաւ: Զինուորներն ալ գոհ կ՚երեւան դեմոկրատ կառավարութենէն եւ կը յուսան որ զգալի բարելաւում պիտի կրէ իրենց վիճակը:

Թուրքիոյ գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ կառուցուած են զինուորական օդակայաններ: Վերջինը, որ սկսած է շինուիլ Սեբաստիոյ մէջ, լրանալու վրայ է: Թուրքիոյ ամենամեծ օդակայաններէն մէկը կը նկատուի ասիկա: Վեց ամերիկացի մասնագէտներ կը հսկեն շինութեան աշխատանքներուն: Բոլոր ծախքերը կը հոգացուին Ամերիկացիներու կողմէ: Օդակայանը Սեբաստիա քաղաքին անմիջական շրջակայքը կը գտնուի, եւ, ինչպէս ըսինք, կը ծառայէ միայն զինուորական նըպատակներու: Քանի մը ամիսէն վերջնապէս կը լրանայ շինութիւնը եւ օդանաւեր կրնան խարսխել հոն:

Հակառակ տիրող տնտեսական ծանր վիճակին, Թուրքիա բացառիկ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ ճամբաներու շինութեան եւ ամէն կերպ կ՚աշխատի դիւրացնել փոխադրութիւնները: Կեսարիայէն մինչեւ Սեբաստիա 375 քիլոմեթր, շինուած է ասֆալթէ կանոնաւոր ճամբայ մը: Առ հասարակ ամերիկեան մեքենաներ եւ ամերիկացի մասնագէտներ կ՚աշխատին ճամբաներու շինութեանց գործերուն վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Թէ ինչու կը մաքրեն, կը մաքրեն ու կը մաքրեն

ԽՄԲ.— Այս վերլուծումը թարգմանուած է Նիւ Եորք Թայմզ Մէկըզին»էն (13 Յուլիս): Հեղինակն է Էտուըրտ Քրէնքշօ, անգլիացի հրապարակագիր եւ հեղինակ, որ վերջին պատերազմին կը գտնուէր Մոսկուա, դիւանագիտական պաշտօնով.—

Աննա Փաուքըրի եւ Ռումանիոյ կոմունիստ կուսակցութեան ուրիշ ականաւոր առաջնորդներու շնորհազրկումը կը թուի թէ զարմացուցած է շատ մը մարդիկ Արեւմուտքի մէջ: Աննա Փաուքըր ամէնէն ահազդեցիկ կիներէն մին է աշխարհի մէջ: Աւելի շատ արիւն կայ անոր ձեռքերուն վրայ քան ոեւէ այլ կնոջ ամբողջ աշխարհի մէջ, եւ այդ ամբողջ արիւնը թափուած է ի փառս Ստալինի: Եւ ան իրաւամբ կը նկատուէր Կրեմլինի ամէնէն վստահելի գործակալներէն մին: Այժմ արտաքսուած է Ռումանիոյ Պոլիտ Բիւրոյէն, արձակուած իբր արտաքին գործերու նախարար, եւ հաւանաբար պիտի ըլլայ ամբաստանեալ մը «ցուցական» դատավարութեան մը մէջ:

Պէտք չէ որ զարմանանք: Եթէ կայ որոշ բան մը կոմունիստ կուսակցութեան մասին՝ այդ այն է որ անոր պարագլուխները ծնած են մաքրուելու համար: Եւ եթէ մէկ մաքրութիւն (մաքրագործում) աւելի կը զարմացնէ քան ուրիշ մը՝ պատճառն այն է որ տակաւին չենք ըմբռնած ընդհանուր սկզբունքները մաքրութեան, մաքրագործման կամ մաքրազարդման:

Ուրիշ բան է հասկնալ այս սկզբունքները առհասարակ, եւ բոլորովին տարբեր բան՝ թափանցել անոնց մանրամասն կիրառութեան: Երբեմն անմիջապէս յայտնի կ՚ըլլայ պատճառը երբ կոմունիստ բարձր պաշտօնատար մը կը շնորհազրկուի: Յաճախ, սակայն, չի յայտնուիր այն: Եւ մինչեւ այժմ շօշափելի ապացոյց մը չունինք ըսելու թէ ինչ էր պատճառը անկման Աննա Փաուքըրին, Հրէուհի, ներքին գործերու նախարար Կէորկիուին, կատաղի հակահրէական, եւ մնացեալներուն որ կը պատկանին անոնց խմբակին: Կան քանի մը կարելի բացատրութիւններ, սակայն, բոլորն ալ ստորադաս, ենթակայ, են մէկ տիրական սկզբունքի, պանծացումը Խ. Միութեան, եւ, անոր միջոցով, Ստալինի:

Բոլշեւիկեան մաքրագործումներ կային Ստալինէն առաջ: Պէտք է բաւական եռ երթալ տեսնելու սկզբնաւորութիւնը գործողութեան մը, որ, շարունակուելով, խորտակած է կեանքերը մէկ երկու տասնեակ Ռումաններու, որոնք իրենց կարգին պատասխանատու են մէկ միլիոն կեանքերու խորտակումին:

Ռուսերէն լեզուի մէջ «մաքրագործումին» կ՚ըսեն Չիսթքա, այսինքն մաքրել բան մը աւելորդ, անպէտ, վնասակար նիւթերէ: Լենին համաձայն էր պարբերական չիսթքաներու իբրեւ միջոց մաքուր պահելու կուսակցութիւնը: Այն օրերուն կուսակցութիւնը կը նշանակէր Լենին: Այն անդամները, որոնք կը սպառնային կուսացութեան միութեան (որ վերջ ի վերջոյ կը նշանակէր Լենինի իշխանութիւնը), խայտառակաբար կը վտարուէին: Բայց, այն օրերուն, արտաքսում չէր նըշանակեր կործանում, այլ կը նշանակէր միանալ ընդդիմադիր կուսակցութեան մը, մինչեւ որ յեղափոխութեան յաջողութիւնը ջնջեց ընդդիմադիր կուսակցութիւնները:

Երբ Ստալին ձեռք առաւ իշխանութիւնը՝ պէտք չունէր հնարելու մաքրագործման սկզբունքը, ժառանգեց զայն: Սակայն, մաքրագործումը, անոր ձեռքին մէջ, բնականաբար, այլեւս գործիք մը չէր ապահովելու կուսակցական կարգապահութիւնը ի դէմ արտաքուստ կազմակերպուած ընդդիմութեան, այլ գործիք մը ապահովելու դիկտատորութիւնը մէկ մարդու որ դէմ յանդիման կը գտնուէր իր պաշտօնակիցներու ընդդիմութեան: Եւ այսպէս մնաց ան:

Կոմունիստները շատ կը խօսին «կապիտալիստ» դրութեան ներքին հակադրութեանց մասին, հակադրութիւններ, որոնք վերջ ի վերջոյ արտայայտուելով բռնութեամբ, պիտի յանգին անոր կործանման: Բայց ներքին հակադրութիւնները սեփականութիւնը, մենաշնորհը չեն մասնաւոր տնտեսական դրութեան մը, ինչպէս կը հաւատար Մարքս: Անոնք էական մէկ մասն են ընկերութեան ոեւէ սիստեմի տակ: Եւ կոմունիստ դրութիւնը ունի աւելի քան իր արդար բաժինը այդ հակադրութիւններէն: Պարբերական մաքրագործումը մէկն է այս հակադրութեանց արտաքին արտայայտութիւններուն:

Երբ յեղափոխական պոլիտիկոս մը կը գործածէ տաղանդները իր պաշտօնակիցներուն աւելցնելու համար իր սեփական անձնական իշխանութիւնը, եւ կամ իրագործելու անձնական նպատակ մը, որ ուղղակի հակասութիւն մըն է իր աջակիցներու խտալներուն, կը ստեղծուի կացութիւն մը, որ կը պահանջէ անմիջական գործողութիւն մը յաջող վեր մագլցողին կողմէ. ան պէտք է պաշտպանէ ինքզինք վրէժին դէմ այն մարդոց զորս ինք լքած կամ խաբած է:

Այս էր ծագումը մաքրագործումի Ստալինեան դրութեան: Քաղքենի կոպիտ ասութեամբ կը նշանակէ կոխկրտել դէմքերը անոնց, որոնք օգնած են քեզ բարձրանալու իշխանութեան գագաթը:

Ստալին կանուխէն սկսաւ այս բանը: Անոր առաջին իրական հակառակորդը Տրոցկին էր: Ցաղթելու համար Տրոցկիին ան դաշնակցեցաւ Զինովիեւի եւ Կամենեւի, իր երկու երէց պաշտօնակիցներուն, որոնք նմանապէս հակառակորդներն էին Տրոցկիի: Երբ Տրոցկին տապալեցաւ, պէտք եղաւ ազատիլ Զինովիեւէն ու Կամենեւէն: Ատոր համար Ստալին դաշնակցեցաւ Բուխարինի եւ Ռիկովի: Երբ Զինովիեւ եւ Կամենեւ տապալեցան՝ անհրաժեշտ դարձաւ ազատիլ Բուխարինէն ու Ռիկովէն:

Սակայն, Ստալին արդէն այնքան զօրաւոր էր որ կրնար գլուխ հանել այս բանը առանց ուրիշ հաշուելի յեղափոխականներու աջակցութեան: Իրագործեց այդ՝ աջակցութեամբ իր հաւատարիմ հետեւորդներու նեղ շրջանակին: Եւ կրցաւ վարչապետ Ռիկովի տեղը դնել իր նուիրուած տնպակալն ու սպասարկութիւն պետը, Մոլոթով, որ կը գոհանար ծառայելով Ստալինի եւ այսպէսով յաջողեցաւ անուն մը շինել իրեն համար եւ փրկել իր կաշին:

Պէտք չկայ շատ կարեկցելու Զինովիեւի ու Կամենեւի եւ ընկերութեան, որովհետեւ, մինչ Ստալին կը գործածէր զանոնք, Տրոցկինպարտութեան մատնելու ի շահ իր անձնական փառասիրութեան, անոնք, միամտօրէն, կը հաւատային թէ իրենք կը գործածէին Ստալինը նոյն նպատակով եւ նման վախճանի մը համար: Այս սխալը պիտի արժէր իրենց կեանքերը:

Կամաց կամաց կ՚ըմբռնուի թէ Սթալինականութիւնը հիմնուած է խաբէութեան ու դաւաճանութեան վրայ: Բայց ինչ որ նուազ հասկցուած է այն է թէ Լենինականութիւնն ալ հաստատուած էր խաբէութեան եւ դաւաճանութեան վրայ: Իշխանութիւն ձեռք բերելու համար իր մղած պայքարին ընթացքին Լենին բացարձակապէս անխտրական էր իր միջոցներու եւ զէնքերու ընտրութեան մէջ:

Անոր սիրած հնարքներէն մին յետագային զարգացաւ եւ այսօր ծանօթ է իբրեւ Միացեալ Ճակատ: Դաշնակիցներ կը փնտռես անոնց մէջ զորս կրնաս խաբել թէ իրենց ճամբուն կը հետեւիս, եւ ապա, երբ անոնց օգնութեամբ դուն ձին հեծած

ես՝ կը դառնաս ու կտոր կտոր կ'ընես զանոնք : Տրոցկին ալ վարպետ էր այս բանի մէջ:

Այսպէս, Ուկրանիոյ ժողովրդական պարագլուխ Հեթման Փեթլուրայի անջատական շարժման դէմ պայքարելու համար Ուկրայնա ղրկուած բոլշեւիկեան դաւադրական խմբին տուած իր հրահանգներուն մէջ կը պահանջէր իր ընկերներէն. — « Ըրէք ձեր կարելին հաւատացնելու ժողովուրդին թէ Ռուսիա երբեք կոմունիստ չէ ... Մի մի – այն ապուշ մը պիտի ելլէր տանիքները եւ պոռար թէ խորհրդային կառավարութիւնը կը կռուի Փեթլուրայի դէմ : Երբեմն նպատակայարմար պիտի ըլլայ նոյնիսկ տարածել շշուկ մը թէ մենք դաշնակցած ենք Փեթլուրայի հետ, գէթ մինչեւ Տենիքինի վերջնական պարտութիւնը » :

Տրոցկի ինք մեծապէս պատասխանատու եղած է այն հէքեաթին թէ Լենին այնքան մաքուր էր որքան հողմավար ձիւնը: Իսկ Ստալին գիշերուան պէս սեւ: Ինչ որ կը կոչենք ստալինեան գործելակերպ (թակտիկ) երբեք ստալինեան չէ, Լենինեան է: Եւ ինչ որ մարդկային հասկացողութենէն վեր կը մնայ՝ այն է թէ՝ ի՞նչպէս կրնայ ակնկալուիլ որ մարդիկ որոնք իրենց ամբողջ քաղաքական գործունէութիւնը կը հիմնեն խաբէութեան ու դաւաճանութեան վրայ՝ կրնան տարբեր վերաբերում մը ունենալ իրենց անձնական թշնամիներուն դէմ: Սակայն Տրոցկի , որ դեղարուեստի մը բարձրացուց խաբէութիւնը, կը զայրանայ ու կը ցասնու երբ կը գտնէ որ Ստալինէն խաբուած, դաւաճանուած է:

Եւ այդպէս զգացին բոլոր միւս կոմունիստները, որոնք մաքրուած են Ստալինի կողմէ: Ինչպէս նաեւ անոնք որ ժամանակին արթնցան ու հեռացան կուսակցութենէն նախքան կուսակցութիւնը հեռացուց զիրենք :

Խ. Միութեան ներսը, Ստալինի կողմէ կատարուած մաքրագործութիւնը շատ մը ձեւեր ունի : Սակայն անոր խոր եւ հիմնական նպատակը անփոփոխելի է: Ան պաշտպանութեան զէնքն է ընդդէմ զայրոյթին ու ցասումին անոնց, որոնք խաբուած են ու հասկցած խաբէութիւնը :

Ան կրնայ ուղղակի գործածուիլ կոտորելու երբեմնի հաւատաւորները որոնք յանկարծ սկսած են տարակուսիլ, եւ կամ կրնայ գործածուիլ ազատելու այն որոշ անհատներէն կամ խմբակներէն որոնք կատարած են իրենց դերը եւ կը սպասեն փոխհատուցման մը, զոր Ստալին մտադրութիւն չունի շնորհելու, հաշուեյարդարի ենթարկելու քաղաքականութիւն մը, որ ժամանակ մը կը հետապնդուէր Ստալինի կողմէ, եւ որ պէտք է լքուի, եւ կամ ժողովրդին ներկայացնելու նոխազներ, խարազանի արժանի տղաներ, Ստալինի սխալական սխալներուն համար, եւ կամ ան կրնայ գործածուիլ իբրեւ սարսափի ու սոսկումի բութ գործիք մը ահուդողի մէջ պահելու ժողովուրդը:

Այսպէս, միակ մարդիկը, որ զերծ են մաքրագործումէ, են Ստալին եւ իր այն տեղակալները որոնք գոհացած են հետեւելու անոր անշեղօրէն, յօդուտ անոր եւ մասնակից եղած են կեղծիքին ու խարդախութեան :

Այսպիսի անհատի մը գերագոյն օրինակն է Մոլոթով: Բայց նոյնիսկ Մոլոթով ինք կրնայ մաքրագործուիլ եւ պիտի մաքրագործուի եթէ Ստալին օր մը վճռէ թէ իր դիրքի պահպանման միակ պատեհութիւնը պիտի ըլլար ուրանալ իր անցեալի ամբողջ քաղաքականութիւնը եւ ներկայացնել ինքզինք իբրեւ միակ ախոյեանը տանջուած ու ճնշուած ռուս ժողովուրդի իրաւունքներուն՝ ստանակոխուած մարդոց կողմէ, որոնք իրենք զիրենք ներկայացուցած են Ստալինի բարեկամ: Ասիկա անկարելի բան մը չէ Ստալինի համար: Ասկէ առաջ Ստալին բաւական մօտեցած է այս դիրքին՝ ճնշումի տակ: (Մնացեալը յաջորդով)

Գաղութէ գաղութ

Հ. Օ. Մ.Ի ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Օ. Միութեան 32րդ պատգմ. ժողովը հետեւեալ որոշումները տուած է.—

Զարկ տալ անդամագրութեան, դաստիարակչական եւ քարոզչական ձեռնարկներուն : Օգտագործել օտար մամուլը եւ բեմը, կազմակերպել հրապարակային եւ կրթիչ ձեռնարկներ, հրապարակային եւ ներքին դասախօսութիւններ, սատունիներ եւ վիճաբանական ժողովներ: Շարունակել « Պնակ մը կերակուրի գործը: Շարունակել գպրոցները եւ օժտել զանոնք մանկավարժ ուսուցիչներով: Հրատարակել պատկերազարդ եւ դիւրաւ կարդացուելիք գրքոյկներ փոքրիկներու համար : Ուշադրութիւն դարձնել հայ երգին: Հայթայթել կամ տպել տալ հայերէն լեզուի եւ Հայոց պատմութեան յարմարագոյն դասագրքեր եւ աշխարհագրութեան քարտէսներ: Մասնաւոր դասընթացք հաստատել չափահասներու, երեք տարուան ուրկէ շրջանաւարտները նախապատուութիւնը վայելեն Հ. Օ. Միութեան յատկացուցած ուսումնաթոշակին: Ուսումնական խորհուրդի տրամադրութեան տակ դնել 5000 տոլարի վարկ մը , ժողովի որոշումները գործադրելու համար : Շարունակել պարբերաթերթը: Լիբանանի եւ Սուրիոյ զոյգ ճեմարաններուն յատկացնել առաւելագոյն գումարը, Հայաստանի Քէմփին մէջ պահել դարմանատուն մը Հ. Օ. Մ.ի անունով, եւ աջակցիլ կրթական գործին: Պէյրութի ճեմարանին յատկացնել 5000 տոլար, իսկ Քարէն Եփփէին 3000, Ամերիկայի կրթական գործին 5000 տոլար:

Մ. ՔԷՄԱԼԸ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷ ԵՂԵՐ ...

Պոլսոյ Ազգն թերթը կը գրէ (2 Օգոստ.).—

Վաստակաւոր զօրավար Պաքի Վանտէմիր, « Ճումհուրիյէթ»ի 31 Յուլիսի թիւին մէջ հրատարակած է «Աթաթիւրքի մասին նոր յիշատակ» մը: Այս յիշատակը երեւան կը հանէ ահարկու իրականութիւն մը եւ կ'ըսէ թէ «Օսմ. բանակի հրամանատարներէն փաշա մը հազարումէկ աղաչանքներով Աթաթիւրքի սեղանին կը հրաւիրուի, յետոյ պատրուակով մը կ'ելլէ սեղանէն եւ դուրսը, դրան արանքէն Աթաթիւրքը սպաննելու համար...»:

Յիշատակին մնացորդ մասը չենք հրատարակեր, ի յարգանս այդ փաշային արժանապատուութեան:

Պաքի Վանտէմիր երեւելի զօրավար մըն է եւ դէպքին իրականութեան շուրջ ոեւէ կասկած չունինք: Այդ դէպքը իբր երեւոյթ Իզմիրի եւ Փօղանթիի մահափորձներուն չափ կարեւոր եւ ահաւոր է: Լուսահոգի Աթաթիւրք իր անսահման ներողամտութեամբ եւ անյիշաչարութիւնով, հաւանաբար սքօղած է դէպքը, այդ Օսմանցի փաշան փրկելու համար ժողովուրդին թշնամանքէն :

Բայց անդին Թուրք Յեղաշրջումին պատմութիւնը կայ ,որ չախորժիր մթութենէն եւ լուսաբանութիւն կ'ուզէ, ընկերութեան կասկածները պէտք է փարատել եւ խորհիլ թէ ներկայիս ապրող շատ մը Օսմանեան փաշաներ կան:

Ուստի կը հրաւիրենք զօրավար Վանտէմիրը պատմութեան առջեւ կատարել իր պարտականութիւնը եւ պարզել ամէն ինչ: Ո՞վ է այդ փաշան , որ յանդուգներ է սպաննել զինքը իր սեղանին հրաւիրող տանուտէրը: Ո՞րն է այդ ձեռքը, որ առտաճանակ մը կ'ուղղէ ամբողջ ազգի մը սրտին: Զօրավար Վանտէմիր պէտք է հրապարակէ այս գաղտնիքը հանրային դատաստանին առջեւ: Կը կրկնենք եւ կը պահանջենք :

ՁԱՅՆԸ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕԳՆԵՑԷՔ ՈՐ ՅԱՋՈՂԻՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորընտիր վարչութիւնը ձեր ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ խնդիրները. —

1.— Վարչութիւնը այս տարի որոշած է կարելին փորձել, սեփական դաշտ մը կամ հաւաքատեղի մը ունենալու համար:

2.— Այսօր մատի վրայ կը համրուին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ հաւաքուած երիտասարդները, Մարսէյլի պէս հայաշատ գաղութի մը մէջ :

Վարչութիւնս այս գետնին վրայ եւս կարելին պիտի փորձէ, իր շուրջ հաւաքելու համար երիտասարդութիւնը, փրկելով զայն լպրծուն պոզատներու փորձութիւններէն: Կը հրաւիրենք Մարսէյլի եւ շրջանի ժողովուրդը, ձեռք ձեռքի տալ Հ. Մ. Ը. Մ. հետ, կատարելու համար մեր պարտականութիւնը նոր սերունդին հանդէպ :

Ուրախութեամբ կը յայտարարենք թէ վարչութեանս հրաւէրին սիրով պատասխանեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վաղեմի անդամներ, Պ. Պ. Լ. Պագրճեան , Լ. Մնացականեան, Ե. Մկրտիչեան, Ժագ Վիչէնեան, Էօրտէքեան եւ ուրիշներ :

Այս տարուան վարչութիւնը կը բաղկանայ ինը անդամներէ,— Եղբայրներ Վ. Պապիկեան (Նախագահ), փոխ նախագահներ Տալաքիւփէլեան, Գ. Փիլիկեան, քարտուղար՝ Ա. Գույումճեան, գանձապահ՝ Բ. Բարէյեան, խորհրդականներ, Ժիրայր Ոսկեան, Վ. Փարթամեան, Յ. Կէօնճեան եւ Գ. Պապոլկեան :

Միութեանս յառաջիկայ կատարելիք աշխատանքներուն համար վստահ ենք որ Մարսէյլի եւ շրջանիս հայ հասարակութիւնը սիրով պիտի բերէ իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը , սատարելով այս նուիրական գործին, մեր սիրելի Հ. Մ. Ը. Մ.ին : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Ե. Ը.ի կազմակերպած Լիբանանի լաւագոյն հեծելանւորդներուն մրցման (27 հոկի) որուն մասնակցեցան գլխաւոր ակումբները (Հ. Մ. Ը. Մ., Հ. Ե. Ը., Պ. Տ. Տ. եւ Էօ Ֆրանս) Ֆարայա գծին վրայ, առաջին հանդիսացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ական Յովհաննէս Տատուրեան 60 քիլոմեթր ճամբան կտրելով 2 ժամ 27 երկվայրկեանէն, երկրորդ Հ. Մ. Ը. Մ.ական Ժան Նալչաեան 11 երկվայրկեան ետք, երրորդ Մուրատեան 2 վ. 40 երկվ. ,երրորդ, եւ Էմիլ Ծըրտի եւՄահտէսեան չորրորդ :

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (26)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՎԻԺԵԼԷ ՑԵՏՈՅ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՍՊԱՆՆԵԼ ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԸ

· — Ի՞նչ ըսել հապա այն ոճիրներուն զորս կը գործէք ձեր գաղթավայրերու Իսլամներուն դէմ :

Տէյքասէ զայրոյթէն նուաղած էր: Արտասահմանի յեղափոխական կոմիտները կը շարունակէին գրգռել Հայերը, բայց այս անգամ ոչ ոք կարեւորութիւն կ'ընծայէր անոնց: Այս կացութեան առջեւ հայ կոմիտէճիները Պուլկարիոյ մէջ գումարուելով, որոշեցին մարդիկ ղրկել Պոլիս եւ սպաննել Ապտիւլ Համիտը :

ԵԼԼՏԸԶԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ՑԵՏՈՅ.— ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄՏԱԴԻՐ ԷԻՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ ԱՌՋԵՒ ՕԴԸ ՀԱՆԵԼ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿՈՎ ԼԵՑՈՒՆ ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ

Ելտըզի մզկիթին մէջ կատարուած մահափորձէն ետք Ապտիւլ Համիտ առանձինն եւ մեծ պաղարիւնով պալատ վերադարձած էր բաց կառքով: Ելտըզի պալատին մէջ իրարանցում ծայր տուած էր: Սուլթաններն ու կիները կը պոռչտային եւ կը հեծկլտային: Ամբողջ պալատը կը կարծէր թէ թագաւորը սպաննուած է: Երբ Ապտիւլ Համիտը ողջ առողջ տեսան, այս անգամ հրճուանքի արցունքներ թափել սկսան: Ապտիւլ Համիտ մահափորձին առթիւ Ելտըզ եկած աւագանին ընդունելէ ետք, կանանոցի յարկաբաժինը քաշուեցաւ եւ հանգստացաւ: Կէսօրէն ետք Պոլսոյ բոլոր դեսպանները եւս փութացին «անցած ըլլայ» ըսելու Ապտիւլ Համիտի եւ ընդունուեցան վեհապետին կողմէ: Երիցագոյն դեսպան Պարոն տը Քալիչէ խօսք առնելով պախարակեց մահափորձը եւ շեշտեց թէ իրենց կառավարութիւնները ուժ պիտի տան այն միջոցներուն, որոնք ձեռք պիտի առնուին: Նոյն օրը բովանդակ Եւրոպայի վեհապետներն ու պետութեան նախագահներն ալ հեռագիրներ քաշեցին Ապտիւլ Համիտի: Ռուսիոյ կայսրը երկար հեռագրին մէջ բարեկամական լեզուով մը յայտնեց այն պժգանքն ու ցաւը զոր կը զգար Ապտիւլ Համիտի անձին դէմ գործուած մահափորձին հետեւանքով :

Կառավարութիւնը ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առած էր եւ Պոլսոյ ամէն կողմը խուզարկութիւնները սկսած էին: Դաւադիրները ձերբակալուեցան եւ դատարանի յանձնուեցան : Ինչ օգուտ որ պելժիահպատակ էին ու պելժիական կառավարութեան յամառ պահանջքով Պրիւքսէլի մէջ դատուելու համար դեսպանատան յանձնուեցան: Հակառակ «քափիթիւլասիոններուն», մեծ սրխալ մըն էր զանոնք վերադարձնել: Մանաւանդ որ առոր համար պելժ կառավարութիւնը ի վիճակի չէր մեզի դէմ պատերազմելու եւ չէր պատերազմեր: Քանի յառաջացան դատական քննութիւնները այնքան Հայեր ձերբակալուեցան: Ոմանք ալ յաջողեցան գաղտնօրէն դեսպանատուներ ապաստանիլ եւ խոյս տալ: Ասոնք ի բացակայութեան դատուելով զանազան դատապարտութիւններ կրեցին:

Դաւադիրներու օժանդակած էր Մանուկ Գապուլեան որ Պոլիս կը բնակէր Լիվարիս կեղծանունով եւ իր հոմանուհիին՝ գեղանի Սոֆիայի հետ խոյս տուաւ եւ ատեն մը Սօֆիա բնակելէ ետք Զուիցերիա գնաց: Փարիզի հայկական կոմիտէի մարդը՝ Աշոն Իշխան անուամբ Կարապետ աղա, որ մեղսակից էր մահափորձին, Թիֆլիզ խոյս տուաւ: Դաշնակ կոմիտէին գործօն փետայիներուն անունով Գօղոս Նարկիզեան որ Նարկիզօֆ կեղծանունը կը կրէր, Լոնտոն խոյս տուաւ: Նմանապէս խոյս տուին Դաշնակ կոմիտէին անդամ կառապան Մկրտիչ Կարիկեան եւ ընկերը Խաչիկ Քարթանեան, որոնք իրենց կառքով Ելտըզի մզկիթը տարած էին դաւադիրները: Անոնց տուները խուզարկուելով կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք անցան :

Փաստաթուղթերը ընդհ. դատախազութեան կողմէ քննուելէ ետք կարգ մը Հայեր ձերբակալուեցան, դատուեցան ու զանազան պատիժներ կրեցին :

(Շար.)

ծախքերը, 1.300.000 ոսկիէն իջեցնելով 500.000 ոսկի։ Ելևմուտի տուրքին զատ, 10 առ հարիւր նոր տուրք մը պիտի հաստատուի ճամբորդներու կողմէ արտասահման փոխադրուած գումարներու վրայ։ Անցեալ տարի 9 միլիոն ոսկի փոխադրուած էր։ Զինուորներու ռոճիկը պիտի բարձրանայ ամսական հինգ ոսկիի։

Առաջին առթիճանի պիտի բարձրանան արաբական երկիրներու եգիպտական դեսպանութիւն-ները։

Մեծ բարենորոգումներ Իրանի մէջ

Իրանի վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, երկու յեղափոխական հրամանագիրներ հրատարակեց Օգոստոս 13ին։

Առաջին հրամանագրով կը ջնջուին գիւղացիներու վրայ հաստատուած բոլոր տուրքերը։ Անկէ զատ, կալուածատէրերը այլեւս իրաւունք պիտի չունենան ձրի բանեցնելու գիւղացիները։ Անասնատէրները տուգանքի եւ բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։

Երկրորդ հրամանագրով, 20 % կը զեղչուի կալուածատէրերուն բաժինը՝ գիւղացիներու հունձքէն։ Ուրիշ խօսքով, հողատէրերը այսուհետեւ գիւղացիներուն պիտի վերադարձնեն հունձքի եկամուտին 10 %ը, իսկ 10 % ալ դրամատուն պիտի դնեն, ի նպաստ կարօտ գիւղացիներու։

Անկէ զատ, երեք տեսակ գիւղական դրամատուներ պիտի հաստատուին։Առաջինը՝ միայն մէկ գիւղի գործերով պիտի զբաղի, երկրորդը՝ քանի մը գիւղերու միացեալ գործերով, երրորդը՝ ամբողջ շրջանով։ Ի պահ դրուած գումարներով ջրային ցանցեր եւ ճամբաներ պիտի շինուին, վարկեր պիտի բացուին, առողջապահութեան միջոցներ պիտի հաստատուին եւն.։

✕ Իրանի կառավարութիւնը որոշած է գերման մասնագէտներ հրաւիրել, նաւթահորերը բանեցնելու համար։

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ ՄԷՋ

Ահաւոր արկած մը դադրեցուց անձաւախոյզներու վայրէջքը դէպի Փիէռ Սէն Մարթէնի անդունդը։ Մարսէլ Լուպան, որ հինգ օր ու հինգ գիշեր անցուցած էր պաղ անդունդին մէջ, եւ առաջինը եղած էր վար իջնողներուն, անցեալ տարի եւ այս տարի, ուսումնասիրութիւնները վերջացնելէ ետք վեր կը բարձրանար եւ արդէն 20 մեթր ելած էր, երբ երկաթեայ պարանը փրթաւ եւ 40 մեթր բարձրութենէ վար ինկաւ։

Ընկերները իսկոյն օգնութեան փութացին, բայց յանդուգն անձաւախոյզը արդէն հոգեվարքի մէջ էր։ Ողնայարը եւ գլուխը ջախջախուած էին։

Անդունդի մէջի հեռաձայնի հաղորդակցութեան միջոցով բժիշկը խորհուրդներ կուտար։ 356 մեթր երկայնութեամբ մետաղէ սանդուխ մը իջեցուցին։ Սկաուտ մը քաջաբար վար իջաւ սանդուխէն եւ տեսնելով ո՛ր կարելի էր իջնել, բժիշկն ալ իջաւ անդունդ։ Իսկոյն լուր տրուեցաւ Պատերազմական Նախարարութեան եւ դրացի օդանաւային կայաններուն, օդանաւ մը տրամադրելու եւ շինուկ իջեցնելու վայրաչուով։ Զորեքշաբթի կէսօրին յաջողեցան դեղեր, արիւն եւ վիրակապեր իջեցնել։ Փարիզէն մասնագէտ մը ղրկուեցաւ։

Այս արկածէն քիչ առաջ անձաւախոյզները նոր սրահ մը գտած էին անդունդին մէջ, մինաւրնթաց խորութեամբ, աւելի քան 505 մեթր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութեան որոշումով Թալալ Թագաւորը Լիբանան պիտի փոխադրուի, մտային հիւանդութեանց մասնագէտ Րոպըրթսընի խնամքին յանձնուելու համար։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ դիկտատորին՝ Էնվէր Հոճայի դիրքը մեծապէս խախտած է, համաձայն Պելկրատ հասած տեղեկութեանց։ Հաւանական է որ պաշտօնանկ ըլլայ, Մոսկուայի հրամանով։

ՊԵԼԺԻԱ որոշեց 24 ամիսէն 21ի զեղչել զինուորութեան շրջանը, նկատելով որ միւս դաշնակիցները համաձայն չեն երկամեայ զինուորութեան։ Այս կարգադրութեամբ 20000 զինուոր պիտի պակսի մինչեւ դեկտեմբեր։ Առաջին 10.000ը պիտի արձակուի հոկտ. 31ին, երկրորդը՝ դեկտ. 31ին։

ՍԱՐԻ շրջանին «եւրոպականացման» բանակցութիւնները յետաձգուեցան Օգոստոս 29ին, համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով։ Պաշտօնական շրջանակները լաւատես կ'երեւան։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ հսկայական գործարան մը պիտի շինուի Մ. Նահանգներուն մէջ։ Ծախքը՝ 1200 միլիոն տոլար։

ՈՍԿԻՆ ՆՈՐԷՆ ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ Փարիզի հրապարակին վրայ, 516.000էն հասնելով 525.000 ֆրանքի։ Տոլարն ալ 409էն բարձրացաւ 420ի, իսկ սթերլինը՝ 983էն 985ի։ Մասնագէտներ այս բարձրացումը կը վերագրեն այն ենթադրութեան թէ ոսկիի վաճառման սակը պիտի բարձրանայ յառաջիկայ Սեպտեմբերին։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարուեցան Քազապլանքայի մէջ (Մարոք)։ Շատ մը փաստաթուղթեր բռնուեցան չորս համայնավարներու տուներէն։

ԱՆԳԼԻՈՅ մետաղագործները որոշեցին ընդհ. գործադուլը յետաձգել մինչեւ Սեպտ. 10։

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ծագեցաւ Յոյներու եւ Պուլկարներու միջեւ, Պելէս լերան վրայ (Մակեդոնիա)։ Յունական զօրախումբ մը ծուղակը ինկաւ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը ներկայ եղաւ Նուկոսլաւիոյ զօրաշարժերուն։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ _ ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1218-35

Բաց է ամառուան եղանակին։

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք։

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ։

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը։

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով։

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Աբեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով։ Գին 500 ֆրանք։

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ։ Գին 400 ֆրանք։

3.— ԱՐԱՄԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր։ Գին 150 ֆրանք։

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի, ժամը 10ին, Փարիզի Ս.Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը։

Բշ. օր Ս. պատարագ Մեռելոցի։ Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի, Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ։ Քարոզի պահուն պիտի խօսուի Մայրութեան մասին։ Կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնէք։ Կը հրաւիրուի շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը։

✕

ՄԱՏԱՂ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այս կիրակի, Օգոստոս 17ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ (69 rue Louis Blanc)։ Եկեղեցւոյս տօնախմբութեան առթիւ մասնաւոր հանդիսութեամբ պիտի կատարուի աւանդական մատաղօրհնութիւնը եւ խաղողի օրհնութիւնը։

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բոլոր հաւատացեալ հայ ժողովուրդը, մասնակցելու եկեղեցւոյս տօնախմբութեան եւ ներկայ ըլլալու Ս. պատարագին։

Անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, կը հրաւիրուին եկեղեցւոյս խորհրդարանը արձանագրուելու համար իրենց փափաքածգումարով։

(ԴԻՒԱՆ)

ՎԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8ին, Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Օհանջանեան» ակումբի սրահին մէջ, 2 rue Cuvier։

Այս առթիւ նաեւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքի պաշտամունքը։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին տեղի պիտի ունենայ կարեւոր ժողով մը՝ նոյն վայրին մէջ։ Հետեւաբար կը խնդրուի բոլորէն որ, առանց բացառութեան, ներկայ ըլլան, կազմելու համար Ազգային Միութեան վարչութիւն մը, որ պիտի վարէ տեղական ազգային եւ կրօնական բոլոր ընթացիկ գործերը։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameme,Paris(13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՄԱՐԸ

Աստուածածնի առթիւ, Փարիզի թերթերը պիտի չհրատարակուին ուրբաթ օր։ Նոյն պատճառով «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ կիրակի։

Ց. Կ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Մարսէյլի խումբը կը մեկնի այս երկուշաբթի գիշեր ժամը 23.58ին։ Հաւաքուիլ Gare St. Charles ժամը 23ին։

ԸՆԿԵՐ Մ. ԱՇՃԵԱՆԷ կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ։

ԼԻՈՆ, 12 Օգոստ. (ճշդում) — Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Ս. Աստուածածնի տօնախմբութեան առթիւ, Գ. Կարապետ Մադթիէլեանէ մէկ ոչխար իբրեւ մատաղցու։ Իր միջոցաւ մէկ ոչխար ալ կը նուիրէ բարեկէր ոմն։

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Ամերիկայի մեր ընկերներէն Մկրտիչ Մալաճիկեան խմբագրատուն այցելութեանը առթիւ 10 տոլար կը տրամադրէ «Յառաջ»ի տարածման համար։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հանգուցեալ այրի տիկին Եպրաքսէ Զորպաճեանի գերեզմանին այցի առիթով, քըրոջ որդին Գ. Կարապետ Խրտչեան եւ Տիկին Արմինէ (Փարիզ) «Հայ - Բոյժ»ի կը նուիրեն 1000 ֆր., Գ. Բ. Զիլճեանի միջոցաւ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Մարսէյլ քաղաքի դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն հոկտ. 2։ Դպրոցը կը վերաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հայրապետեանի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ի՛նչպէս կաթ տալ երախային, ի՛նչպէս հագուեցնել, ի՛նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին։ 250 էջ, պատկերազարդ։

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 ֆր.), արտասահման 1000 ֆրանք։ Դիմել Յառաջի հասցէով։

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէսինէն Այրի Տիկին Վարդանոյշ Արապեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Մանուկեան, Զարդարեան եւ Կէնճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ նորոգ հանգուցեալ Գ. Թօդոս Արապեանի (իրենց ամուսնոյն, հօրը, եղբօրը, մեծ հօրը եւ աներհօրը) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, այս ուրբաթ (Ս. Աստուածածնի տօնախմբութեան օրը), առաւօտ, Տէսինի Հայոց եկեղեցին։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի։ Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.)։

Ծախու է

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Սարսէլի մէջ, դերձակի խանութ մը, կեդրոնական հրապարակին՝ Paris—Chantilly պողոտային վրայ, autobusի կայան եւ կայարանէն 6—7 վայրկեան։

Բնակութեան համար յարակից սենեակ եւ cave։ Շատ յարմար գին։ Երեք տարուան պայման վերանորոգելի։ Հարկական վարձք 10.000։

Դիմել փերձակ ELGAի, Place du XI Novembre, Սարսէլ։ Tél. Sarcelles 49, (ժամը 7էն 9 եւ 1էն 3)։ Այս ծանուցումը ներկայացնողին որոշ զեղչ։ Յարմար ամէն տեսակ առեւտուրի։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925. R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 17 AOUT 1952 Կիրակի 17 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6841 - Նոր շրջան թիւ 2252

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Կարելի՞ է մտաւոր պաշար ամբարել միայն Հայկական Արտասահմանի գրականութեամբ։ Հապա հայրենիքին արտադրութիւննե՞րը, որոնք ահագին դէզ մը կը կազմեն։

— Ո՞վ կ'արգիլէ անոնց ընթերցումը։ Բայց գիտէ՞ք միջոց մը, զանոնք ստանալու համար։

— Երեւան ունի Կուլտուրական Կապի ընկերութիւն մը, որ այդ գործով կը զբաղի, տարիներէ ի վեր։

— Այդ Ընկերութիւնը ստիպուած է հրաման ստանալ ոեւէ ձեռնարկի համար։ Չափազանց սահմանափակ են իր կապերը։ Միայն «պրոգրեսիվ» կոչուած խմբակներու հետ կը թղթակցի, եւ երբեք ի վիճակի չէ տարրական պահանջներ գոհացնելու

— Բայց դուք ալ յաճախ կը ստանաք՝ զանազան գիրքեր եւ պարբերականներ։

— Կը ճարենք մեր նախաձեռնութեամբ, եւ օտար գրախանութներու միջոցաւ։ Բախտի խնդիր է։ Յաճախ դիմումներ կը կատարենք մինչեւ Միջին Արեւելք։ Երբեք չես կրնար ուղածդ բերել տալ, ուղղակի Երեւան դիմելով։

— Բաժնեգրութի՞ւն ալ չեն ընդունիր։

— Ոչ։ Ստիպուած էք նորէն օտարին դիմել։ Եւ կամ ուղղակի Մոսկուա։ «Սովետական Հայաստան»օրաթերթը, որ կը փոխանակուէր պատերազմէն առաջ, դարձեր է արգիլեալ պտուղ։ Առանձնաշնորհեալներ միայն կրնան ստանալ, գզրոցի տակ պահելու պայմանաւ։ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը, «Էջմիածին», արտասահման կը հասնի Առաջնորդարաններու միջոցաւ։ Այն ալ չորս-հինգ-վեց ամիսէն։ (Դեռ երէկ ստացանք Ապրիլի թիւը)։ Տասը դուռ պիտի զարնես, գիրք մը ճարելու համար։

– Կարելի չէ՞ հաւաքաբար դիմում կատարել, ելք մը գտնելու համար։

— Փորձեցէք եւ եթէ որեւէ պատասխան ստանաք, իսկապէս հայրենասիրական գործ մը կատարած պիտի ըլլաք։

— Ի՞նչ պատճառ ունին գոհացում չտալու այսքան տարրական պահանջի մը։

— Իրենց հարցուցէք։ Մենք շնորհակալ պիտի ըլլայինք, եթէ միայն իրենց հաւատարիմները կարենային օգտուիլ։

— Շատ յոռետես կ'երեւաք։ Երբ ստանան հարկաւ կը կարդան եւ կ'օգտուին։

— Երանի՜ ձեզի որ պատրանքներով կ'օրօրուիք։ Հարիւրին մէկն ալ չի կարդար, եթէ ստանայ։ Երբեմն թերթերէն արտատպումներ կը կատարեն՝ անփոփոխ, իբրեւ հաւատարմութեան ցոյց։ Վստահ եղէք որ ոչ միայն ընթերցողները, այլ եւ իրենք ալ բան մը չեն հասկնար։

Դուք ալ ամէն բան կը թարգմանէք։ Երեւանի հայերէնը ռուսերէ՞ն է թէ չինարէն։

Իրական տառապանք է հայերէնը հայերէնի թարգմանել. բայց ճար չկայ։ Մեր միտքին չանցնիր թարգմանել զուտ գրական կտորներ, բանաստեղծութիւններ եւ իրական ստեղծագործութիւններ. բայց երբ կարգը կուգայ լրագրական յօդուածներու, ընկերային եւ քաղաքական գրութեանց...

— Պետութիւն կը ստեղծեն. անշուշտ պիտի ճոխացնեն լեզուն։

— Հարիւրին ութսուն կը գործածեն այնպիսի բառեր որոնց համազօրները կան արդէն, շատ աւելի հարազատ։ Լեզուական պայքարին հետ, տարրական տրամաբանութիւնն ալ կը պակսի։ Հարցուցէք թէ ինչո՛ւ «գնդապետ»ը կ'ընդունին, բայց «զօրավար»ը «գեներալ»ի, «ծովակալ»ը «ադմիրալ»ի կը վերածեն։ Ինչո՞ւ «նախագահ» կը գրեն, բայց փոխ—նախագահը «վից—պրեզիդենտ»ի, վարչապետը կամ նախարարապետն ալ կը փոխեն «պրըմիէր—մինիստր»ի։ Ինչո՞ւ ռայոն (նահանգ), դելեգատ (պատուիրակ), դեպուտատ (երեսփոխան, պատգամաւոր)։ «Ցառաջ»ի չորս էջերը պիտի չբաւէին, ինչուները լրացնելու համար...

Լեզուի ճոխացո՞ւմ է այս թէ սանձարձակ աղճատում եւ աղքատացում։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Նորօրինակ բառ մը, — «Քուդետա» (Ալիք, 13 յունիս։ Լուրերու բաժնին գլուխը, չորս անգամ կրկնուած)։

Անշուշտ հասկցաք, սա coup d'étatն է, որ ընդհանրապէս կը թարգմանուի «պետական հարուած»։

Ես պիտի նախընտրէի գրել պետական դաւ, դաւ պետութեան դէմ կամ հակապետական ձեռնարկ։

Կ'ուզեմ հաւատալ թէ անուշադրութեան հետեւանք է «Քուդեթա». այլապէս... մինչեւ Երեւան կրնար տանիլ մեզ։

Նոյն լուրին մէջ, «սպայակոյտի կողմէ հրատարակուած յայտագիր» — այս վերջին բառն ալ ճիշտ չէ։

Պիտի ըլլայ կա՛մ զեկոյց (communiqué) եւ կամ յայտարարութիւն (déclaration)։ «Յայտագիր»ը հանդէսներու ծրագիրն է (programme)։

× Կարճ կապեցէք սա «նստիր», «խօսիր», «սպասիր» եւ նման բացատրութիւնները՝ որոնք յատուկ են արեւելահայերէնի։ Ականջի, բերնի՞ թէ գրչի վարժութիւն։

Մանկոցի տղու մը հարցուցէք, ձեզի կ'ըսէ ճիշդը, — նստէ, խօսէ, սպասէ եւայլն։

× Կը կարծեմ թէ ժամանակը եկած է համաձայնութեան մը յանգելու «օ» տառի մասին։

Որքան ալ նորեկ ըլլայ, չափահաս որբ դարձած է այլեւս, եւ աւելորդ է տառին կառչիլ։

Երբ «Դրօ»ն կը գրէք «Դրոյ», «Կարօ»ն՝ «Կարոյ» կամ «Թիթօ»ն «Թիթոյ», հետեւելով հնօրեայ կանոնին, ձեր առջեւ կ'ունենաք ոչ թէ բուն Դրօն, Կարօն կամ Թիթօն, այլ բոլորովին տարբեր դէմքեր։

Ինչպէս որ, երբ Երեւանի մէջ կը գրէին Ցերվանդ Ոտեան, — պարզապէս ծաղրանկար մը կ'ունենայիր։

Սեռական հոլովի պարագան պարզ է, — Դրոյի, Կարոյի եւայլն։

× Ե՞րբ պիտի վերահաստատուի սա տրամաբանական, ազգային եւ միջազգային կանոնը, — ազգերու անունները գրել գլխագիր, երբ գոյական են (Հայոց), մանր տառերով՝ երբ ածական են։

Հայերէնը կար երբ Ռուսերը կարդալ-գրել չէին գիտեր։

× Գրէ յենուլ, ոչ թէ յենուիլ։ Այսուհետեւ, ասկէ ետք, ոչ թէ յետ այսու։

ՎԱՀԷ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Տիրան արք. Ներսոյեան, որ Պէյրութ գացած էր Գարեգին կաթողիկոսի յուղարկաւորութեան առթիւ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է «Մարմարա»յի թղթակցին.

— Ժողովուրդը եկեղեցասէր է ու հաւատարիմ Մայր Աթոռին եւ Անթիլիասին։ Եկեղեցւոյ միութիւնը եւ ազգ. համերաշխութիւնը պէտք է վեր նկատել ամէն բանէ եւ պէտք է բոլորին գործունութեան անկիւնաքարը ըլլան։

— Ո՞վ պիտի ըլլայ վաղուան կաթողիկոսը։

— Կը յուսամ թէ պիտի ընտրուի այնպիսի մէկը, որ երկու աթոռներուն յարաբերութիւնները երէկուան պէս չարունակէ, ըլլայ կուսակցական պայքարներէ հեռու եւ անոնցմէ վեր մնացող մէկը. ցանկալի է Անթիլիասի գահուն վրայ տեսնել զօրաւոր անհատականութիւն մը։

× Տիրան եպիսկ. Շուէտ գացած է, ներկայ ըլլալու համար Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին, իբրեւ ունկնդիր։ Նոյն հանգամանքով պիտի մասնակցին նաեւ Դերենիկ եպիսկ. եւ Շահէ վարդապետ։

× Էջմիածնի պատուիրակութիւնը Անթիլիասէն մեկնած է Օգոստ. 6ին, Հռոմ—Վիէննա ճամբով։

ՄԱՆՇԸ ԼՈՂԱԼՈՎ անցնելու փորձեր կատարեցին 14 լողորդներ։ Յաջողեցան միայն երեք հոգի, քսանամեայ Անգլուհի մը (16 ժամ 55 վայրկեան), ուրիշ Անգլիացի մը (15 ժ. 36 վայրկեան) եւ քսանամեայ Եգիպտացի մը (18 ժամ 15 վայրկեան)։

Ո՞վ սարքեց Աղեքսանդրիոյ դէպքերը

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԸ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Ինչպէս գրած էինք, Եգիպտոսի կառավարութիւնը անմիջապէս զինուորական ատեան մը ղրկեց Աղեքսանդրիա, դատելու համար Դչ. օրուան դէպքին հեղինակները։

Ատեանը անմիջապէս գործի ձեռնարկելով, դատեց ամբաստանեալներու առաջին խումբը, 21 հոգի։ Ընդհ. դատախազը, հազարապետ Ապտէլ Մոնէյմ, մահապատիժ պահանջեց բանուոր Մուսթաֆա Խամիսի համար, այն ամբաստանութեամբ թէ երկու զինուորներ սպաննած է կանխամտածութեամբ, երբ հարիւրաւոր բանուորներ ընդհարեցան զօրքին հետ, Քաֆր էլ Տաւարի մանարանին մէջ։ Ամբաստանեալը ուրացաւ։ Վճիռը պիտի արձակուի երբ դատավարութիւնը վերջանայ։ Եթէ պատիժը հաստատուի, մահապարտը պիտի կախուի հրապարակաւ, բամպակի գործարանին առջեւ։

Վերջին լուրերու համաձայն, ընդամէնը 567 հոգի ձերբակալուած են։ Զօր. Նեկիպ յայտարարեց թէ ցարդ՝ կատարուած քննութիւններէն չի հետեւիր թէ քաղաքական կուսակցութիւն մը պատասխանատու է Աղեքսանդրիոյ դէպքերուն. բայց, իր համոզումով, դաւ մը սարքուած է։ Զօրավարը հրամայած է դատական իշխանութեանց մանրակրկիտ քննութիւն կատարել, երեւան հանելու համար ճշմարտութիւնը։

Եգիպտոսի թերթերը միաձայնութեամբ կը դատապարտեն Աղեքսանդրիոյ խռովութեանց հեղինակները, դիտել տալով թէ «անոնք որեւէ կապ չունին բանուորներուն հետ»։

Ուշագրաւ պարագայ մը, — ձերբակալուած են ազգայնական մեծ կուսակցութեան, Վաֆտի տեղական անդամները. մինչ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը գրէ .— «Այլեւս տեղ չկայ դաւաճաններուն եւ անոնց համար որ կրակին հետ կը խաղան։ Եղածը դաւաճանութիւն է, դաւ մը՝ ազգին շահերուն դէմ»։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը հրատարակեց։ Գալով «Իսլամ Եղբայրութեան», այն եղբայրակցութեան յանգած է թէ «չարիքը եւ աւերակութիւնը կը շարունակեն իրենց չարաշուք աւերը բանակին ձեռնարկած շարժումին դէմ»։

Խռովութեանց մասին հրատարակուած պաշտօնական անդրկագիրը կ'ըսէ թէ նիւթական վնասը 200.000 ոսկիէն աւելի է, բայց մեքենաները եւ ուրիշ նիւթեր փճացած չեն։ Միայն բամպակի մթերանոցները եւ գրասենեակները մոխիր դարձած են։ Սպաննուած են հինգ քաղաքացիներ, երկու զինուորներ եւ ոստիկան մը. վիրաւորուած են 18 քաղաքացիներ եւ հինգ ոստիկան։

Ընկերային գործերու նախարար խստօրէն յանդիմանեց մանարանի բանուորները, մեղադրելով որ կառավարութեան չեն յայտնած իրենց պահանջները (աշխատավարձի յաւելում)։ Զօր. Նեկիպ Գահիրէ հրաւիրեց բոլոր եգիպտական եւ օտար ընկերութեանց ներկայացուցիչները, քննելու համար բանուորներու աշխատանքի պայմանները։

Բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է Աղեքսանդրիոյ շրջանին մէջ։ Գրաքննութիւնը վերահաստատուեցաւ չորս օր ընդհատուելէ ետք։

Ոստիկանական շղթայ մը կազմուած է «Ալ Մըսրի» թերթին խմբագրատան շուրջ, ուր խուզարկութիւններ կատարուած էին։ Թերթը փակելու խնդիր չկայ. բայց ձեռնհաս իշխանութիւնը կը յայտարարէ թէ սուտ լուրեր հրատարակած էր երկրին կացութեան մասին։ Խմբագիրները պիտի հարցաքննուին, պատասխանատուները գտնի յանձնուելու համար։

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնտոնի թերթերը լաւատես կ'երեւան անգլեւեգիպտական բանակցութեանց վերսկսման մասին։ Կառավարութիւնը սկսած է քննել նոր ծրագիր մը, որուն համաձայն աստիճանաբար պիտի քաշուի անգլ. զօրքը Սուէզի ջրանցքէն, մէկ տարուան ընթացքին։ Այս զիջումին փոխարէն Եգիպտոս պիտի արտօնէ որ անգլ. զօրքը վերադառնայ, եթէ պատերազմ ծագի։ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները իրաւունք պիտի ունենան քաղաքային մասնագէտներ պահելու Ջրանցքին մէջ, վարելու համար Թէլ–էլ–Քէպիրի ռազմական խարիսխը եւ մթերանոցները։ Աստիճանական պարպումը սկսելէ վեց ամիս ետք, Ջրանցքի շրջանին մէջ պիտի մնան միայն այն անգլիացի զինուորները որոնք անհրաժեշտ են, վարժեցնելու համար Անգլիայէն ղրկուելիք արդիական զէնքերուն։

Ուրիշ բարենշան երեւոյթ մը կը համարուի այն որ, Սուտանի խնդիրը առանձին պիտի քննուի։ Տեսակցութիւնները կը շարունակուին Գահիրէի անգլ. դեսպանին հետ։

Անգլիա պատրաստակամութիւն յայտնած է մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ ղրկելու Եգիպտոս։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Գ. — Սուրիա (1)

Շատ հին է Սուրիոյ Հայոց պատմութիւնը :

Առանց երթալու մինչեւ Մեծն Տիգրան, որ Քրիստոսէ 83 տարի առաջ գրաւած է Սուրիան ու իր մայրաքաղաք Դամասկոսը, բանակատեղին հաստատած Հալէպի միջնաբերդին մէջ եւ քառորդ դար իշխած ամբողջ երկրին վրայ, բազմաթիւ փաստաթուղթեր կան պացուցանելու համար Հայերու սերտ յարաբերութիւնները Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ Միջին Դարուն, կիլիկեան թագաւորութեան օրով, երբ Խաչակիրները իշխանապետութիւններ հաստատած էին Ս. Տեղեաց մէջ, մինչեւ Սուրիական Տրիպոլիս, Անտիոք եւ Եդեսիա :

Նոյնիսկ Բագրատունեաց օրով Հայեր կապ ունեցած են Սուրիոյ հետ: Սահակ Ձորափորեցի կաթողիկոս (677 — 703) Սուրիա գացած է 702ին Աշոտ Թագաւորի եւ հայ ժողովուրդի եղբայրական ողջոյնները տանելու Սուրիոյ վեհապետին: Յովհաննէս Գ. Օձնեցի, մականուանեալն իմաստասէր (717 —728), 719ին Դամասկոսի ամիրապետի փափաքին ընդ առաջ երթալով, այցելած է Սուրիոյ մայրաքաղաքը :

Հայոց անկախութեան շրջանին, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ Թագաւորութեան անկումէն ետք, Կիլիկիայէն, Փոքր Հայքէն, Մեծ Հայաստանի զանազան քաղաքներէն, նոյնիսկ Ջուղայէն բազմաթիւ Հայեր գացած հաստատուած են Հալէպ, Անտիոք, Լաւոտիկէ (Լաթաքիա): Իսքէնտէրունէ — Պէյլանի շրջանին մէջ հին ժամանակներէ ի վեր Հայեր կը բնակէին:

Համաձայն պատմական վաւերաթուղթերու, ԺԴ., ԺԵ. դար Հայերը կարեւոր դիրք մը գրաւած են Սուրիոյ մէջ: Հայկ. գրչութեան եւ մանրանկարչութեան մեծ կեդրոն մը դարձած էր Հալէպ վեց դար առաջ : Հայ կրօնաւորներ ԺԴ. դարէն սկսեալ նշանաւոր հանդիսացած են մագաղաթի եւ թուղթի վրայ ձեռագիրներ ընդօրինակելու, զանոնք ծաղկելու եւ մանրանկարելու արուեստին մէջ: Յիշատակութեան արժանի է 1355ին Հալէպի մէջ Յովհաննէս դրիչի ընդօրինակած մագաղաթեայ Աւետարանը, որ ներկայիս կը գտնուի Երուսաղէմի վանքը:

Կ'ըսուի թէ ԺԷ. դարու սկիզբը Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ շրջափակի դասատան մէջ շուրջ հարիւր միաբաններ կ'աշխատէին մագաղաթ եւ թուղթ յղկելու, ձեռագիր ընդօրինակելու, լուսանցքները ծաղկելու եւ մանրանկարներով զեղազարդելու գործին վրայ: Հոն գրուած ձեռագիրները դարերու ընթացքին ցրուած են զանազան տեղեր եւ ներկայիս 157 ձեռագիրներ միայն մնացած են Ս. Քառասնից մայր եկեղեցւոյ փոքրիկ մատենադարանին մէջ :

ԺԷ. դարուն, Շահ Աբբասի օրով, Պարսկաստանի Հայերը, մանաւորաբար Ջուղայեցիները Հալէպի եւ Պէյրութի ճամբով է, որ իրենց ապրանքները կ'արտածէին դէպի Եւրոպայի նաւահանգիստները: Կարտինալ Ռիշլիէօ, Մազարին եւ Քոլպէր մասնաւոր հրամանագիրներով մեծապէս դիւրացուցին հայ վաճառականներու գործը, քաջալերելու համար առեւտրական փոխանակութիւնները Արեւելքի եւ Ֆրանսայի միջեւ :

ԺԹ. դարուն աւելի մեծ թիւով Հայեր կը գտնենք Սուրիոյ, մանաւանդ Հալէպի շրջանին մէջ, մաս մըն ալ Դամասկոս: Կարեւոր թիւ մը կը կազմէն Սասունցիները Հալէպի մէջ, մեծ մասամբ հացագործ :

Օսմանեան կայսրութեան օրով մեծ վիլայէթի մը կեդրոնն էր Հալէպ, որուն կապուած էին կիլիկեան հայաշատ քաղաքներէն Մարաշ եւ Զէյթուն իրենց բոլոր շրջաններով, Այնթապ, Քիլիս, Աղեքսանդրեակ (Ալեքսանտրէթ կամ Իսքէնտէրուն), Զօրք Մարզպանք (Տէօրթեօլ), Եդեսիա (Ուրֆա) եւայլն:

Բացի պետական — վարչական կեդրոն մը ըլլալու հանգամանքէն, Հալէպ նաեւ խիստ կարեւոր առեւտրական կեդրոն մըն էր ո՛չ միայն Կիլիկիոյ, այլ եւ Անատոլուի եւ Միջագետքի շատ մը քաղաքներուն համար: Հայ վաճառականները ներքին գաւառներէն Հալէպ կ'երթային ընդհանրապէս՝ իրենց տեղական բերքերն ու արտադրութիւնները հոն ծախելու եւ փոխարէն ուրիշ ապրանքներ գնելու համար :

Այս պատճառով բազմաթիւ հայ առեւտրականներ իրենց խանութներն ու ներածման — արտածման գրասենեակներն ունէին Հալէպի մէջ ԺԹ. դարուն:

Դարաւոր հնութիւն ունի հայկական թաղամասը, որ իր քարաշէն տուներով, նեղ փողոցներով ու կամարներով քիչ մը կը յիշեցնէ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքը: Նորեկ մը կրնայ ճամբան կորսնցնել Սալիպա փողոցի լաբիւրինթոսին մէջ :

Այս թաղին մէջ են Ազգային Առաջնորդարանը, իր շրջափակի զոյգ մը հնամենի եկեղեցիները, Ս. Խ. Մանկանց եւ Ս. Աստուածածին, ազգային վարժարանները, «Արեւելք»ի խմբագրատունը, հայկական գրատունները, հայ ոսկերիչները եւ այլ արհեստաւորներ:

Մօտակայ Թիլէլ փողոցին վրայ է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կեդրոնը իր ակումբով եւ սրահով: Քիչ անդին Պապ էլ Ֆարաճն է, իր ժամացոյցի աշտարակով, յիշատակ Օսմանեան տիրապետութեան օրերէն :

Այդ հրապարակին վրայ կը տեսնէք հայ սեղանաւորներ, կոզով ծախող տեղացիներու կողքին: Հայու տուներ, խանութներ ու պանդոկներ՝ Պապ էլ Ֆարաճի վրայ բացուող փողոցներուն, մանաւանդ Խանտէքի մէջ : Հայ շարժավարներ՝ ամէն քայլափոխի: Հայերէն վերտառութիւններ՝ խանութներու վրայ:

Պէյրութէն վերջ Հալէպի վրայ է որ կը տեսնէք հայկական դրոշմ, մանաւանդ երբ դուրս ելլէք քաղաքէն եւ մտնէք Նոր Գիւղի (Մէյտան) շրջանը :

Հոս են՝ Զաւարեան վարժարանը՝ իր սրահով, Քառէն Եփփէ Հայ Ճեմարանը, Կիլիկեան, Սահակեան, Մեսրոպեան, Գերմանիկեան, Ս. Վարդանանց, Արմէնեան եւայլն վարժարանները, թիւով 14:

Նոր գիւղը իր Հէօլլիւք (Գերմանիկ), Տավուտիէ, Սիպիլ, Շէյխ Մագսուտ եւ այլ թաղերով, կառուցուած տափարակ հողի վրայ, մանաւանդ թառած բլրակներու վրայ, կը ներկայացնէ փոքրիկ Հայաստան մը, նման Պէյրութի հայկական աւաններուն :

Մասնաւորաբար Կիլիկեցի հայրենակիցներ են այս հայաւաններու բնակիչները, բոլորն ալ իրենց քրտինքով շինած իրենց փոքրիկ համեստ բոյները:

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ.— Ստոյգ վիճակագրութիւն մը չկայ՝ ճշդելու համար Սուրիոյ հայութեան ընդհանուր թիւը :

Վերջին պատերազմէն առաջ հրատարակուած մարդահամար մը Սուրիոյ հայութեան ընդհանուր թիւը ցոյց կուտար 140.000, որուն 104 հազարը միայն Հալէպ քաղաքին, մնացեալը Սանճաքի եւ Դամասկոսի շրջանին մէջ:

Հալէպի առաջնորդ Զարեհ եպիսկ. Փայասլեանի հաղորդած վիճակագրութեան համաձայն 1950ին իր թեմի հայութեան ընդհանուր թիւն է 58.000 հոգի (1947ին 53 հազար հոգի էր, դարձեալ ըստ իր տեղեկագրին): 1951ի վիճակագրութիւնը չկայ:

Ուրիշ մարդահամարի մը համաձայն, ամբողջ Սուրիոյ մէջ կան՝

57.601 հայ առաքելական
15.145 հայ կաթոլիկ
6.235 հայ աւետարանական
78.981 ընդհ. գումար

Ճշմարտութեան աւելի մօտ պիտի ըլլանք, եթէ 85.000 հոգի ընդունինք Սուրիոյ հայութեան ընդհանուր թիւը (Բերիոյ եւ Դամասկոսի թեմերը միասին հաշուելով) :

Սուրիոյ հայ բնակչութիւնը պակսեցաւ առաջին անգամ 1939ի ամառը, համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին, երբ հոգատար պետութիւնը Թուրքիոյ յանձնեց Սանճաքի շրջանը (Իսքէնտէրուն — Անտիոք — Սուէտիա): Ինչպէս տեսանք այդ շրջանի Հայերէն շատեր տեղաւորուեցան Լիբանանի մէջ :

1945ի դէպքերէն վերջ ալ մաս մը Հայեր Սուրիայէն տեղափոխուեցան Լիբանան :

Իսկ 1946 — 47ին Սուրիայէն Հայաստան ներգաղթեցին աւելի քան 20000 Հայեր :

Ներգաղթի մասին հրատարակուած վիճակագրութիւն մը հետեւեալ թիւերը կուտայ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն Հայաստան գացող մեր հայրենակիցներուն մասին.—

1946ին՝ 3974 ընտանիք կամ 19.053 անձ, 1947ին՝ 11956, ընդհ. գումար՝ 31009 հոգի: Մէկ երրորդը Լիբանանէն, երկու երրորդը Սուրիայէն :

Սուրիոյ հայութեան աճումը կը հաշուեն տարեկան 1000 — 1200 հոգի :

Հայութեան մեծագոյն մասը կ'ապրի Հալէպի թեմին մէջ, որուն կապուած են Ճարապլուս, Այն էլ Արապ, Ազազ, Աֆրին, Ռաքքա, Թէլ Ապիատ, Այն էլ Արուս, Եագուպիէ, Լաթաքիա. Քէսապ. Գարատուրան, Թարթուս. Գամըշլը. Հասիչէ. Րաս էլ Այն, Թէլ Պրագ, Տէր Զօր, Ամուտա, Տէրպէսիէ. Ճուխա. Հէլլիքօ. Ապու Ճէլէլ, Գրգրլճա, Մըլուքսէրա, Վուստուտիէ, Ճընէտի, Հիմօ, Տըպսիան :

Այս բոլոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ կան հայկական դպրոցներ, — նախակրթարան, մանկապարտէզ կամ ծաղկոց :

Փոքր թիւով Հայեր կան նաեւ Ճիսըր Շղուրի, Ընկըրիկի, Գուպրայիթի, Մէյտան էքպէզի, Տէրիքի, Թէլ Քէօչէքի եւ Մէմպիճի մէջ:

Հալէպէն վերջ ամէնէն հայաշատ շրջանն է Գամըշլըն, Թրքական սահմանագլուխին մօտ, որ կը հաշուէ շուրջ 8000 հոգի: 1000է աւելի Հայ ունեցող քաղաքներն են՝ Ճարապլուս, Այն էլ Արապ եւ Քիլիսա:

Դամասկոսի թեմին կապուած են բացի Դամասկոս քաղաքէն, որ ունի շուրջ 5500 հայութիւն, Հոմս (400 հոգի), Համա (50), Սէլիմիէ (10), Հայաչէն (10), Ճէպէլ Տրիւզի կեդրոն Սուէյտա (40), Սալխատ (40), Հավրանի կեդրոն Տէրաա (20), Քունէյթրա (60) եւայլն:

Այս անուններէն շատեր կը յիշեցնեն 1915—18ի Մեծ Եղեռնի տարիները, երբ Հալէպի ճամբով հարիւր հազարաւոր Հայեր տարագրուեցան դէպի հարաւ, Տէր Զօր, Ռաքքա եւ միւս վայրերը, գերեզմանը անոնցմէ շատերուն :

1915ի Նոյեմբերին դէպի Պիրի Սէպա եւ Ապլուճ (էլ Արիշի մօտ) աքսորի ճամբուս վրայ երեք օր մնացի Հալէպ, արգելափակուած թրքական զօրանոցին մէջ եւ ենթակայ խիստ հսկողութեան՝ հարիւրաւոր հայ զինուորներու հետ: Միջոցը գըտած էի քաղաքը այցելելու եւ տեսնելու բազմաթիւ հայրենակիցներ, որոնք յաջողած էին տեղաւորուիլ հոն առժամապէս, կաշառքի շնորհիւ: Յետագային, երբ խստացան պայմանները, իմացայ որ անոնք ալ քշուեր էին դէպի հարաւ:

Այսօր Հալէպ հայութեան աքսորի ճամբուն վրայ հանգրուան մը չէ այլեւս: Տարագրութենէն իրենց հայրենի երդիքները վերադարձող մեր հայրենակիցները կրկին ձեռք առին աքսորի ճամբան եւ այս անգամ. շնորհիւ հիւրընկալ ժողովուրդի մը եղբայրական աջակցութեան՝ տուն տեղ եղան հոն, իրենց արդար քրտինքն ու աշխատանքը խառնելով տեղացի ժողովուրդի շինարարական ճիգերուն :

(7)

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

«Իրենցն է», «Իրենցը չէ»...

Կան բարեմիտ մարդիկ, որոնք ատեն ատեն կ'ըսեն, ակնարկելով հայ կուսակցութիւններուն. «Իրենցմէ եղողները կը գովեն, իրենցմէ չեղողները կը պարսաւեն»:

Այս մեղադրանքը ճշմարտութեան մէկ մասն է միայն, բայց ամբողջ ճշմարտութիւնը չէ:

Ոչ անբնական է, ոչ ալ տարօրինակ, երբ մարդ իր ունեցածը կը գովէ: Անբնականն ու տարօրինակը, մեր կարծիքով, ոչ թէ գովելն է, այլ չգովելը: Ճշդենք անմիջապէս, որ խօսքը կը վերաբերի մեր ունեցածին, բայց ոչ մեր անձին :

Մեր հայրենիքը փոքր է, քարքարոտ, «անհիւրընկալ», ինքն իր մէջ կղզիացած: Ոչ ոսկի ունի, ոչ քարիւղ: Լեռ է եւ ժայռ: Բայց, դարերէ ի վեր, մեր բոլոր պատմիչները, մեր բոլոր գուսանները, մեր բոլոր քերթողները յուզիչ ներբողներ հիւսած են Ասիոյ մէկ անկիւնը «ծուարած» այս փոքրիկ հողաշերտին համար :

Մեր ժողովուրդը նոյնպէս փոքր է եւ «յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ», ինչպէս որ կ'ըսէ մեր Պատմահայրը: Սակայն չկայ հայ լեզուով գըրուած գիրք մը կամ խօսուած ճառ մը, ուր ջերմօրէն փառաբանուած չըլլայ այս փոքրիկ, «յոյժ ընդ փոքու» սահմանուած ժողովուրդը :

Նոյնն է պարագան նաեւ մեր լեզուին համար: Աշխարհի մէջ հազիւ միայն քանի մը միլիոն մարդիկ կը խօսին ու կը գրեն այս լեզուն, ուղիղ կամ սխալ: Բայց կը սիրենք ըսել ու կրկնել, թէ աստուածախօս լեզու մըն է ան, քանի որ Աստուած... հայերէն խօսած է Ադամի եւ Եւայի հետ:

Մեր «խոնարհ հերոս»ները ոչ Յուլիոս Կեսար են, ոչ Նաբոլէոն Պոնափարթ: Բայց երկու բերնով կը գովաբանենք այս «խոնարհ»ները, իսկ հազիւ միայն կէս բերնով՝ Կեսարներն ու Պոնափարթները :

Ու ոչ ոք կը զարմանայ կամ կը դժգոհի ասոր համար :

Հայր Ալիշանին հարցուցեր են, թէ ինչու միշտ կը գովէ ու կը ներբողէ հայ հայրենիքը, հայ գրականութիւնը, հայ լեզուն, հայ պատմիչները: «Որովհետեւ,— ըսեր է քաջարի վանականը պարզուկ մը, — անոնք մերն են»:

Մեր ըսածն ալ ուրիշ բան չէ հիմա, եթէ ոչ հաստատել Հայոց Նահապետին յայտարարութիւնը :

Կը կրկնենք հետեւաբար, որ բնաւ զարմանալի չէ, երբ մէկը իր ունեցածը կը գովէ: Զարմանալին ոչ թէ գովելն է, այլ չգովելը:

Բայց պէտք է պահել չափի զգացումը գովեստին, ինչպէս պարսաւին մէջ :

Եթէ մեզմէ մէկը առտու մը ելլէ ըսէ, թէ Լեւոն Շանթը Շէյքսփիր է, այդ պարագային իր ըրածը ներբող մը չէ, այլ պարսաւ մը:

Կամ եթէ ուրիշ մը յայտարարէ յանկարծ, թէ Ռուբէն Սեւակը աւելի մեծ բանաստեղծ է, քան Վահան Թէքէեանը, այդ պարագային իր ըրածը ոչ միայն պարսաւ մըն է, այլ ուղղակի յանցանք մը:

Միշտ գովելը եւ միայն գովելը մեր մէջ կը ստեղծէ գերազանցութեան զգացումը, այն փքուռոյց ինքնագոհութիւնը, որ թերութիւն մըն է :

Միշտ պարսաւելը եւ միայն պարսաւելը եւս կը ծառայէ ստեղծելու ստորադասութեան զգացում մը, որ նոյնպէս թերութիւն մըն է :

Սակայն պարապը անպատճառ ուրացում չէ,

ինչպէս ու դովեստը անպատճառ պահծացում չէ ։

Արժէքները կրնան անտեսուիլ, նոյնիսկ ուրացուիլ ժամանակ մը, բայց ոչ յաւիտենապէս։ Ապարժէքները կրնան գովուիլ, նոյնիսկ փառաբանուիլ որոշ ատեն մը, բայց ոչ ընդմիշտ ։

Ով որ իր ճիշդ չափին մէջ կը տեսնէ արժէքը, ինչպէս ապարժէքը, դատաւոր մըն է, որ իր ներքին լոյսէն կ'առաջնորդուի աւելի, քան գըր-ուած կամ անգիր օրէնագիրքերէն ։

Սակայն գովել մեր ունեցածը, այս չի նշանակեր պարսաւել կամ արհամարհել ուրիշին ունեցածը ։

Ոչ ոք կրնայ մոքէն անցընել, թէ երբ կը գովենք Դաշնակցական Ագրալեանը, առով իսկ պարսաւած կ'ըլլանք ռամկավար Զօպանեանը (անունները կ'առնենք միայն իբրեւ բաղդատութեան եզր)։

Դարձեալ ոչ ոք իրաւունք ունի ենթադրելու, թէ երբ կը հաստատենք Դաշնակցական Ահարոնեանի արժէքը, առով իսկ ուրացած կ'ըլլանք ռամկավար Թէքէեանի արժէքը։

Եւ յանցանք մը չէ մեր ըրածը այս պարագային։ Ոչ իսկ անարդարութիւն մը։

Անոնք, որ ճշմարտութեան մէկ երեսը միայն կը տեսնեն եւ չեն տեսներ կամ չտեսնելու կը զարնեն միւս երեսը, պարզապէս կը մեղանչեն այդ նոյն ճշմարտութեան դէմ ։

Կանգ առնենք պահ մը այս «միւս երես»ին վրայ ։

Եղիշէ Չարենց «մեղմէ» չէր, թէեւ իր համբաւին մէկ մասը կը պարտի քննադատ Նիկոլ Աղբալեանին։ Գաղտնիք չէ, որ Չարենց քսան տարի չարունակ գրեց, գործեց ու խօսեցաւ Դաշնակցութեան եւ Դաշնակցական Նիկոլներուն դէմ։ Սակայն աւելա պատճառ մը չեղաւ, որ մենք ուրանայինք Չարենցի արժէքը։ Իր եղերական մահէն ետք, միայն եւ բացառաբար Դաշնակցական մամուլը եւ Դաշնակցական մտաւորականներն էին, որ ողբացին իր տարաժամ կորուստը, դատախազ կանգնելով իր թափած արիւնին համար։

«Հայաստանեան» մամուլին մէջ ոչ մէկ տող Չարենցի մահացման պարագաներուն մասին։ Չայրոյթի եւ բողոքի ոչ մէկ ճիչ։ Ոչ մէկ պոռթկում ու բողոք ։

«Մեղմէ» չէին Հայաստանի ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ նոր վկաները,— միայն անուանիները, — բայց մենք էինք, որ արցունք թափեցինք ամէնէն աւելի, դատախազ կանգնեցանք եւ բողոք բարձանք ոճրապարտ Չեկային ու չէկիստներուն դէմ, հակառակ այն փաստին, որ այդ վկաները միշտ հայհոյած էին մեզի, պարսաւած էին մեզ եւ պայքարած մեզի դէմ ։

Դարձեալ ոչ մէկ տող, ոչ մէկ բողոք, ոչ մէկ տրտունջ «Հայաստանեան» մամուլին մէջ այս երկու հարիւր յիսուն նոր վկաներուն համար ։

«Մեղմէ» չէր եւ չէ Շահան Շահնուրը, ընդհակառակն, գրած ու գործած է մեզի դէմ։ Բայց ամէնէն առաջ մենք գնահատեցինք իր տաղանդը, եւ Դաշնակցական «Յառաջ»ն էր, որ քաջալերեց իր նախաքայլերը գրականութեան մէջ, հրատարակելով իր առաջին եւ մեծարժէք գործը «Նահանջը առանց երգի»։

Արշակ Չօպանեան, ռամկավար պետերէն, յաճախ գրած ու յաճախ պայքարած է մեզի դէմ, եւ հիմա ալ կը գրէ ու կը պայքարի։ Բայց վերջին անգամ, իր յոբելեանին առիթով, Դաշնակցական թերթերը աւելի շատ խօսեցան իր գործին ու արժանիքներուն մասին, քան ռամկավար թերթերը ։

Հրապարակագիր Վահան Թէքէեան կրակ ու բոց կը ժայթքէր միշտ Դաշնակցութեան դէմ։ Իր մահուան առթիւ, յամենայն֊դէպս, միայն չորս տող չգրեցինք մենք, ինչպէս ըրին ռամկավար թերթերը Օհանջանեանի, Ագրալեանի, Ահարոնեանի, Շանթի եւ այլոց մահուան առիթով։ Եւ այդ չորս տողն ալ գրեցին աւելի շատ անոնց թերութիւնները մատնանշելով, քան առաւելութիւնները ։

Շանթի մահուան օրերուն, ռամկավար Չօպանեան ուրիշ բան չգտաւ ըսելիք, բայց եթէ այն, որ Շանթը ճարպիկ դիւանագէտ չէր ...

Յակոբ Օշական եւ Կոստան Զարեան նոյնպէս «մեղմէ» չեն։ Բայց ծանօթ է ամէնուն, թէ ինչ եղաւ Դաշնակցութեան վերաբերումը այս իրապէս մեծարժէք գրագէտներուն հանդէպ ։

Ճիշդ է, որ մենք կը պարսաւենք, կ'արհամարհենք, մինչեւ իսկ կ'անարգենք ու կը նախատենք անոնք, որ,— «մեղմէ» ըլլան կամ չըլլան,— վաճառած են իրենց խիղճն ու բարոյականը ։

Ասոր համար է, որ յեղէոն կը կազմեն Դաշնակցութենէն վտարուածները ։

Անոնք, որ ճշմարտութեան մէկ երեսը միայն կը տեսնեն, թող երբեք չպսակեն եւ երբեք չպահանջեն մեղմէ, որ գովենք ու գովաբանենք այս «անկեալ»ները, ողորմելի խլեակները այն մեծ նաւաբեկութեան, զոր կը կոչենք ահաւասիկ «բարոյական անկում»։

Մեր Հինգշաբթի օրուան խմբագրականով (31 Յուլիս) յիշատակած էինք ռուս բանաստեղծի մը՝ Վ. Ա. Ժուկովսկիի մէկ նամակը,— ուղղուած Պուշկինի,— ուր ան կը նկատէր.— «Տաղանդը ոչինչ է։ Գլխաւորը բարոյական մեծութիւնն է»։

Մեր փնտռածը այս մեծութիւնն է ահա։ Զայն փնտռած ենք միշտ տաղանդէն առաջ եւ տաղանդէն աւելի ։

Ինչ, ճշմարտութեան մէկ երեսը միայն տեսնողները կ'ուզեն, որ մենք այս «մեծութի՞ւն»ը վերագրենք անոնց, որոնք փոքր ծնած են եւ բարոյապէս մնացած են արդէն, Փիղիքապէս մեռնելէ առաջ ։

Ոչ։ Ոչ ոք կրնայ մեղմէ պահանջել, որ որեւէ առթիւ, որեւէ ատեն եւ որեւէ պարագայի մէջ ելլենք ներբողը հիւսենք չէկիստներուն, խիղճ ու բարոյական փաճառողներուն, մատնիչներուն, ուրացողներուն եւ սրիկաներուն։

Ամէն ինչ, բայց ոչ այս մէկը։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՆՉՈՒԿԻ ՄԸ ԳԱՆԳԱՏԸ

Բաղձանքներ արտայայտելու եւ խանդավառ ծրագիրներ բանաձեւելու մարզին մէջ՝ մէկ հատիկ է մեր ժողովուրդը ։

Նիւթ չկայ. որուն մասին ճառ չխօսինք եւ վարդագոյն երազներ չհիւսենք ։

Բայց, կ'անճրկինք, երբ այդ բաղձանքներն ու ծրագիրները իրականացնելու համար գործնական քայլեր պէտք է առնուին ։

Երեսուն տարիէ ի վեր կը խօսինք արտասահմանեան Հայաստանի նոր սերունդին հայերէն սորվեցնելու անհրաժեշտութեան մասին ։ Ամէն Միութիւն, ամէն տարի, ծրագիր մը հրապարակ կը դնէ եւ կը խոստանայ ջանք չխնայել անոր իրագործման համար։ Ուսուցիչներ կը վարձուին, դասագիրքեր կը հրատարակուին, ժողովներ կը գումարուին ու տարեվերջին կը տեսնենք որ քայլ մը յառաջ գացած չենք ու նորէն մեր Սոնաներն ու Արփիկները, մեր Հայկերն ու Արամները Ֆրանսերէն կամ անգլերէն կը բարբառին։

Դիմացդ առ իրենցմէ քանի մը հոգի ու հարցուր թէ կրնա՞ն հայերէն խօսիլ, հայերէն գրել։ Ամէնէն հմուտը իրենց մէջէն, հազիւ կրնայ իր անունը թուղթին յանձնել քրտնելով...

Յանցաւո՞ր են այդ երեխաները։ Ոչ։

Ինչո՞ւ չեն սորվիր իրենց պապերուն լեզուն։ Ինչո՞ւ չեն հետաքրքրուիր ու մէկ կողմ կը նետեն հայերէն դասագիրքերը ։

Որովհետեւ մեր դասագիրքերը «աղուոր» չեն, ինչպէս դիտել կուտայ տասնամեայ մանչուկ մը։

Հարցուցի իրեն թէ ի՞նչ կը հասկնար «աղուոր» ըսելով։ Ու մանչուկը պատասխանեց.

— Հայերէն դասագիրքերուն մէջ, պատկերները սիրուն չեն։ Ահաւասիկ աս կատուին նայէ։ Կատուի կը նմանի՞։ Ահաւասիկ ձի մը, որ բնաւ ձիու չի նմանիր։ Իսկ աս մարդուն աչքերն ալ աչք չեն։ Հիմա նայէ աս Ֆրանսերէն դասագիրքերուս։ Կը տեսնե՞ս, ինչ աղուոր գունաւոր պատկերներ ունի։ Եւ ինչ աղուոր տպուած են։ Մէկ էջին վրայ ալ սեւ գիծերով նկարներ կան. ես, իմ ջրաներկովս կը նկարեմ ...

— Ուրիշ ի՞նչ գանգատ ունիս։

— Պապաս կ'ըսէ որ քանի մը տեսակ հայերէն լեզու կայ եղեր։ Հայաստանէն եկողները տարբեր լեզու կը գործածեն եղեր, Պոլսէն եկողները՝ տարբեր։ Մեծ մայրիկս ալ բոլորովին ուրիշ բան կը խօսի եւ իր ըսածները չեմ հասկնար։ Ո՞ր լեզուն սորվելու եմ, ըսէ...

Լեզուս բռնուեցաւ։ Ինչ պատասխան կրնայի տալ այս աչքը բաց երախային արդար գանգատներուն ։

Այո, դժբախտաբար մեր դասագիրքերը գրաւիչ չեն մեր նորահասներուն համար։ Որովհետեւ նիւթական մարզին մէջ՝ գի քո է կարողութիւն։

Եւ սակայն կը հաւատամ որ տակաւին միջոցներ ունի այս ժողովուրդը որ պատրաստել տայ քանի մը՝ փառաւոր, գունաւոր նկարներով զարդարուած դասագիրքեր, որպէսզի Սոնան ու Հայկը չյուսահատին եւ իրենց գլուխը օտար «քոմիք»ներուն վրայ չկախեն դպրոցէն վերադարձին։

Շքեղ տպագրութեամբ եւ խատուտիկ գոյներով նկարազարդուած մէկ դասագիրք, հազար խրատ կ'արժէ ։

Դրա՞մ չկայ ։

Աւետարանը աշխարհաբարի թարգմանելու կամ մասալներ հրատարակելու համար դրամ կայ, այնպէս չէ՞ ։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (28)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔԸ.— ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄՏԱԴԻՐ ԷԻՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ ԱՌՋԵՒ ՕԴԸ ՀԱՆԵԼ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿՈՎ ԼԵՑՈՒՆ ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ

Եըլտըզի մահափորձը շատ յոռի ազդեցութիւն գործեց իսլամական աշխարհին մէջ ու Հայերուն դէմ քինախնդրութիւն ու ատելութիւն հրահրեց ։ Թուրք աւագանին եւ մտաւորականները համոզուած էին թէ այլեւս երբեք կարելի չէ վստահիլ Հայերուն։ Արդիւնքը տեսնուեցաւ Ա. աշխարհամարտին։ Եըլտըզի մահափորձը վիժելէ ետք հաղորդուեցաւ թէ յեղափոխական կոմիտէները նոր մահափորձ մը նիւթել սկսած են ։

Պոլսէն խոյս տուողներուն մէկ մասը Անգլիա, մէկ մասն ալ Ամերիկա ապաստանած էին ու թէ Անգլիոյ եւ թէ Ամերիկայի մէջ հանգանակութիւն կատարելով կարեւոր գումարներ հաւաքած էին ։

Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ զրոյց շրջեցաւ թէ կոմիտէճիները 2—3 հազար թօննոց առեւտրական փոխադրանաւ մը վարձելով, պայթուցիկ նիւթեր պիտի լեցնեն մէջը եւ Ապտիւլ Համիտի դահակալութեան տարեդարձին օրը զայն Պէշիկթաշի առաջքը բերելով օդը պիտի հանեն։ Նոյնիսկ հաղորդուեցաւ թէ այս ոճիրը գործելու համար 12 հազար ոսկիով յատկացուցած են ։

Ասոր վրայ Պոլսոյ մէջ շատ խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Քանի յառաջացած էին Եըլտըզի մահափորձին առիթով բացուած դատական քննութիւնները, կարգ մը յոյժ կարեւոր իրականութիւններ երեւան ելած էին։ Այսպէս յայտնի եղաւ որ Դաշնակ կոմիտէին հայթայթած ումանակները եւ վառօդները Պաթումէն Վառնա եւ այնտեղէն ալ Պոլիս փոխադրուած են։ Յայտնի եղաւ որ Եըլտըզի մահափորձի պայթումին ծրագիրը յղացողն է Վասիֆ Մարքալ անուն Անատոլուցի Հայ մը որ առենօք ելեկտրագիտութիւն եւ քիմիագիտութիւն ուսած էր Ամերիկայի մէջ, միշտ անգլիական, իտալական եւ պելժիական անցագրեր կը կրէր եւ այլազան անուններով ճանչցուած էր Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ ։

Քննութեան արդիւնքը յայտնուելէ ետք արտաքին նախարարութիւնը մեր դեսպանատուններուն հրահանգ տուաւ մօտէն հետեւիլ յեղափոխական կոմիտէներուն գործունէութեան։

ԽՄԲ.— Թուրք յօդուածագիրը իր նախորդ գրութեան մէջ ժամանակագրական սխալ մը նշմարած ըլլալով, նորէն կը պատմէ Եըլտըզի մահափորձին վերաբերեալ մասը։ Եւ սակայն, մահափորձին թուականին անգամ չի գիտեր, եւ ամէն բան իրար խառնած է, սկսելով անուններէն։ Ամբողջ յօդուածաշարքի մասին պիտի խօսինք առանձին։ Առ այժմ կ'արձանագրենք նշմարութիւնը.

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ԵԸԼՏԸԶԻ ՄԶԿԻԹԻՆ ԱՌՋԵՒ

Եւրոպայի մէջ ծայր տուած անիշխանական հոսանքը եւ իրերայաջորդ մահափորձերը քաջալերեցին հայ կոմիտէճիները, որոնք սկսան գործակցիլ անիշխանական պարագլուխներուն հետ ։

1906 Փետրուար 21ին Փարիզի հայ յեղափոխական կոմիտէին սեփական Մատլէնի եռայարկ հրակայ շէնքին սրահին մէջ գումարուեցան հայ երկսեռ երեւելիները։ Կոմիտէի նախագահ Փօրթուգալեան խօսք առաւ ու երկարաշունչ ճառով մը պարզեց այն ազգային նպատակները զորս կը հետապնդէ յեղափոխական կոմիտէն։ Յետոյ երեք աղջիկներ Հայկանոյշ Միքանեան, Սիրանոյշ Գասպեան եւ Վարդանոյշ Մուշեան անուն երեք Հայուհիներ իբրեւ ֆետայի արձանագրուեցան այն մահափորձին մէջ որ ի գործ պիտի դրուէր Ապտիւլ Համիտի դէմ ու որոշուեցաւ ձեռնատումբեր հայթայթել։ Հայուհիները հանդիսաւոր երդում ըրին եւ որոշուեցաւ որ երեք ամիս յետոյ կեղծ անուններով ու այլազան անցագրերով ցամաքէն կամ ծովէն Պոլիս երթան։ Երբ Փարիզի դեսպանատունը եւ Պապը Ալի իմացան խնդիրը, պետութեանց մօտ ձեռնարկներ եղան որպէսզի անցագրի գործողութեանց ընթացքին միջոցներ ձեռք առնուին ։ Ասկէ զատ Փարիզի դեսպանատունը գաղտնի ոստիկանութեան միջոցաւ հետեւ տուաւ Փարիզի հայ յեղափոխական կոմիտէին ամէնէն գործօն վեց անդամներուն անուններն ու գործունէութիւնը։ Ոստիկանականտեղեկագրին մէջ գրուած է.—

Միսաս Չերազ հայկական թերթին աէրն է որ կը վարէ կոմիտէին քարոզութեան կազմակերպութիւնը ։

(Շար.)

Ի հարկին պիտի գործածեն…

Ազգաժողովի զինաթափութեան յանձնաժողովին ամերիկեան պատուիրակը, Պ. Քոհէն, ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ օգոստ. 15ին: Ըսաւ թէ Մ. Նահանգները իրենց կը վերապահեն հիւլէական ռումբ եւ մանրէական զէնքեր գործածել նախայարձակման դէմ, ցորչափ այդ զէնքերը խստօրէն արգիլուած չեն միջազգային երաշխաւորութեամբ: Այս առթիւ բացատրեց որ Մ. Նահանգները միտք չունին որեւէ ատեն գործածելու այդ զէնքերը՝ հակառակ Ազգաժողովի ուխտին, այլ իրենց կը վերապահեն իրաւունք մը՝ ջնջելու համար նախայարձակումը: Եւ աւելցուց.—«Մենք երբեք պիտի չընդունինք պարզապէս թուղթի վըրայ եղած յայտարարութիւն մը: Վերջնագիր մը չէ որ կուտանք, ոչ ալ սպառնալիքներ կ'ուղղենք: Բայց կը պահանջենք որ միջազգային ազդու քըննութիւն մը հաստատուի, ստուգելու համար թէ կնքուած համաձայնութիւնները պիտի յարգուին: Պարզապէս թուղթի վրայ գրուած խոստումներ փոխանակել՝ կը նշանակէ պատրուակ ընծայել հաւանական նախայարձակներու»:

Այս յայտարարութեան վրայ, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը՝ Մալիք պահանջեց ընդհանուր վիճաբանութիւն մը կատարել մանրէական պատերազմի մասին: Ալ առաջարկը մերժուած էր անցեալ մարտին, քանի որ կարմիրները միշտ կը մեղադրէին թէ Մ. Նահանգները մանրէ կը գործածեն Քորէայի մէջ: Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին:

ՄԵՌԱՒ ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ ՄԷՋ

Մարսէյլ Լուպան որուն ողնայարը ջախջախուած էր Փիէռ Սէն Մարթէնի անդունդին մէջ, մեռաւ չորեքշաբթի գիշեր տաժանելի հոգեվարքէ մը վերջ: Զինքը փրկելու համար անդունդ իջած էր բժիշկ մը, Մէյէ: Վայրէջքը տեւեց երկու ժամ: Ոչ արեան ներարկումը, ոչ ալ չիճուկը օգուտ կրցան ունենալ: Իր չորս ընկերները 36 ժամ հսկելէ վերջ, 380 մեթր խորութեամբ անդունդին մէջ, դժուարութեամբ յաջողեցան բարձրացնել մեռելը առաջին՝ յարկը: Հինգ լերնցի սկաուտներ փորձեցին վեր բարձրացնել ինը ժամ վայրէջքէ մը վերջ, մինչ պաղ ջուրը կը կաթկթէր իրենց ուսերուն: Ժողովուրդը հեռաձայնին գլուխը անձկութեամբ լուրի կը սպասէր: Վերջապէս անդունդին խորէն բժիշկի ձայնը կը հասնէր «Լուպան ողջ է, բայց վեր բարձրացնելը շատ փափուկ է: Հայրը լերան ստորոտը կ'աղերսէր՝ «Տուէք տղաս»: Բայց ամէն բան անօգուտ եղաւ. գիշերուան ժամը 23ին կը մեռնէր Լուպան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ծանօթ հեծելանուորը, Ժան Նալչայեան որ բազմաթիւ անգամներ Լիբանանի ախոյեանութիւնը շահած է, այս անգամ ալ կտրեց Պէյրութ-Խըշրա-Պհարուֆ գիծը 2 ժամ 2 վայրկեան 40 երկվայրկեանէն: Լիբանանի այս անզուգական արծիւին տրամադրեց 1000 լիր. ոսկի՝ Լիբանանի ելմտական նախարար Էմիլ պէյ Լահուտ, որպէսզի մասնակցի Լիւքսէմպուրկի համաշխարհային ախոյենութեան մրցումին, օգոստոս 24ին: Նալչայեան կը յայտարարէ թէ յաղթանակը կը պատկանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի, որուն ոգին խթան եղաւ իրեն:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նորէն մերժեց արեւմտեան երեք դաշնակիցներուն առաջարկը՝ Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրի մասին: Դաշնակիցները համառօտ դաշնագիր մը մշակած էին, 50ի յօդուածները զեղչելով 8ի եւ պատասխան կը սպասէին յունուարէն ի վեր: Զօրս տարիէ ի վեր կը քաշքշուի այս խնդիրը, անպէտ կորուստներ պատճառելով Աւստրիոյ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը, Իսթվան Տոպի, մանր կալուածատէրերու ներկայացուցիչը, պաշտօնանկ եղաւ: Իրեն յաջորդեց համայնավար կուսակցութեան ընդ. քարտուղարը, Մաթիաս Ռաքոցի: Մաքրագործումները կը շարունակուին խստօրէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական կացութիւնը քննելու համար Անգարա գնաց Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փէյս, որ նախապէս Նիկոսիա հանդիպած էր: Այս առթիւ նորէն կը խօսուի պալքանեան զինակցութեան մը մասին (Թուրքիա, Յունաստան, Եուկոսլաւիա): Պոլսական թերթ մը հետեւեալ խորագիրը դրած էր առջի օր.— «Պալքանեան ամրոցը իրականութիւն մը կը դառնայ»: Կառավարական օրկան մը, «Սօն Սաաթ» կ'ըսէ թէ այս երրեակ զինակցութիւնը աւելի կարեւոր է քան այն դաշինքը որ կ'ուզեն կնքել Միջին Արեւելքի մէջ: Ամերիկացի նախարարը Աթէնք ալ պիտի այցելէ:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ քարիւղի հարեր դանուած են մայրաքաղաքին շրջականերու: — Անգլ. դեսպանատան գործակատարը լուսաբանութիւններ խնդրեց, Իրանի վերջին առաջարկներու մասին, բանակցութիւնները վերսկսելու համար:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ_ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին:

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք:

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ:

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը:

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով:

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Արեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով: Գին 500 ֆրանք:

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ: Գին 400 ֆրանք:

3.— ԱՐԱՄԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր: Գին 150 ֆրանք:

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԴԵՐԵՆԻԿ եպիսկ. Անթիլիասի դպրեվանքին Վերատեսուչը:

Բչ. օր Ս. պատարագ Մեռելոցի: Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի, Աստուածածնի տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ: Քարոզի պահուն պիտի խօսուի Մայրութեան մասին: Կը կատարուի նաեւ Խաղողօրհնէք: Կը հրաւիրուի շրջանիս բարեպաշտ ժողովուրդը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԵՐԲԵՔ ԷԻՆ ԱՆՈՆՔ…»

Տիրան Աճէմեան գեղատիպ գծագրութիւններով կը ներկայացնէ ողբացեալ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ եւ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ յաջորդական մահերը:

Գին 1 սուրիական ոսկի:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիյլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի: Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ — Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.—Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ): Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

— Տօքթ. Մոսատեղ կ'ուզէ փութացնել հողային բարենորոգումները:

ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ նորէն կրակ բացին յունական պահականոցի մը վրայ, սպաննելով երկու զինուորներ:

ԻՒՐԱՆԻՈՒՄԻ հանքեր գտնուեցան Աւստրալիոյ մէջ: Ուրիշներ ալ կը փնտռուին:

ԺՈԼԻՕ ՔԻՒՌԻ լրտեսութեան ամբաստանութեամբ կը մեղադրուի Զուիցերիոյ մէջ, ուր բռնուած են իր նամակները՝ Միջազգային Կարմիր Խաչի մասին:

ԴԻՔԻ ԱՐԱՐԱՏ ֆրանսական արշաւախումբը որուն կ'ընկերանայ թրքական բանակէն ջոկատ մը, երէկ հասած պիտի ըլլար Արարատի գագաթը եթէ անձրեւախառն փոթորիկ մը չխանգարէր: Ցուրտը կը հասնէր 30 աստիճանի (Ֆարէնհայթ): Արշաւախումբը որ անցեալ շաբաթ օր սկսաւ մագլցիլ և հասած է 4500 մեթր բարձրութեան մը 650 մեթր կը մնար գագաթին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Մարսէյլ քաղաքի դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն Հոկտ. 2: Դպրոցը կը վերաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի:

Լոյս տեսաւ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Բախտին անիւը

(Կատակերգութիւն երեք արար), եւ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ
(Զաւեշտ - ողբերգ. մէկ արար), միեւնոյն հատորին մէջ: Գին 400 ֆր., Արտաս. 2 տոլ.

×

Մամուլի տակ է

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ
(Թատերգութիւն երեք արար):

Յաջորդաբար կը հրատարակուին նաեւ նոյն հեղինակին՝ «ԿԻՆՍ ԱՆՀԱՒԱՏԱՐԻՄ Է», «ՕԺԻՏԸ», «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ», «ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ» թատերգութիւններ:

Կանխիկ ապսպրանքներու հասցէ՝ M. J. Latifian 34, Rue de l'Amiral Mouchez Paris (14):

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ LA REDONNE

17 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 7ին, Monte Cristo նաւով, որ կը մեկնի Vieux Portէն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախօրօք արձանագրուիլ Նոր Սերունդի անդամներու մօտ:

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԱՆԽԱՓԱՆ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (գրականգեղարուեստական, պատմական եւ գիտական նիւթեր, յուշեր, տեսութիւններ եւն):

Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար: Հասցէ.— 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.):

Ծախու է

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Սարսէլի մէջ, դերձակի խանութ մը, կեդրոնական հրապարակին՝ Paris—Chantilly ողողատային վրայ, autobusի կայան եւ կայարանէն 6—7 վայրկեան:

Բնակութեան համար յարակից սենեակ եւ cave:

Շատ յարմար գին: Երեք տարուան պայ վերանորոգելի: Տարեկան վարձք 10.000:

Դիմել դերձակ ELGAի, Place du XI Novembre, Սարսէլ: Tél. Sarcelles 49, (ժամը 7էն 9 եւ 1էն 3):

Այս ծանուցումը ներկայացնողին որոշ զեղչ:

Յարմար ամէն տեսակ առեւտուրի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme;Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH fondé en1925,R.C.S.376·286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 19 AOUT 1952 Երեքշաբթի 19 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6842-Նոր շրջանի թիւ 2253

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ժողովրդական առած մը կ'ըսէ.

— «Հայը ձի հեծնէ՝ Աստուած կը մոռնայ. ձիէն իջնէ՝ ձին կը մոռնայ»։

Պիտի կրնայի՞նք աւելի պերճախօս խօսք մը գտնել, պատկերացնելու համար մեր այսօրուան կեանքը, իր զարմանազան երեւոյթներով։

Սկսինք ազգային-քաղաքականէն։

Աւելի քան երեսուն տարի առաջ, Հայը ձին կը քշէր Սիւնեաց աշխարհէն Կիլիկիա։ Պոնտոսի ափերէն Միջերկրական։

Ոտքը գետնէն կտրած, թափ տալով երեւակայութեան, ան կը սաւառնէր հորիզոնէ հորիզոն։

Ո՞վ կը համարձակէր կեցնել ձիաւորը, քանի մը երկչոտ հարցումներ ուղղելու համար։

Իր պաշտած Աստուածն անգամ արշաւը կը դիտէր եթէ ոչ իբրեւ ամերիկեան դիտող, գոնէ իբրեւ բոլորտիքեան։

Ոչ աշխարհագրութիւնը եւ պատմութիւնը բան մը կը խօսէին իր սրտին ու մտքին, ոչ ալ դարաւոր փորձառութիւնը։

Կարելի՞ էր մտածել անհնարին խոչընդոտներու կամ յուսախաբութեանց մասին, երբ ազգին երեւելիները գլուխ գլխի տուած էին Փարիզի մէջ, եւ աւետաբեր լուրեր կը հաղորդէին, պարբերաբար։ Մանաւանդ որ, տիտղոս մըն ալ շահեր էինք, — «Փոքր դաշնակից»։

Առտու մը ձիաւորը իջաւ ձիէն։

Անդունդ մը բացուած էր իր առջեւ, իբրեւ հետեւանք իր միամտութեան եւ յաղթականներու կարճատեսութեան։

Միւս կողմէ, դաշոյն մը խրած էին իր կռնակէն, միեւնոյն ատեն կրակի տալով տունը։

Բարեբախտաբար ափ մը հող ունէր ոտքին տակ։ Եւ նորէն ոտքի կանգնեցաւ։ Ակռաները կճրտելով, բայց ամուր կառչելով այդ կորիզին։

Ծիծեռնակին պատմութիւնն էր որ կը կրկնուէր։ Դարերու պատմութիւնը։

Անշուշտ բոլորովին անճար չէր։ Ոչ ալ անտէր կամ անժառանգ։

Եւ սակայն, ձիէն վար իջած ըլլալով, կարծես թեւերն ալ կտրած էին։

Աչքերը չյագեցին օտարին շքեղանքէն։ Ու թէեւ ձին չէ մոռցած. բայց կը թուի թէ կորսնցուցած է ձի հեծնելու վարժութիւնը։

Կորսնցուցա՞ծ է թռիչքը, ինքնավստահութիւնը, հաւատքը։

Զափազանց յոռետեսութիւն պիտի ըլլար «այո» պատասխանել։

Տակաւին կայծեր կը շողան իր աչքերուն մէջ, եւ թեւերը կը շարժին ամէն ուղղութեամբ, եօթանասուն ցամաքներու վրայ։

Բայց, ո՞ւր երէկուան կրակոտ նայուածքը՝ ձիուն վրայ. եւ այսօրուան տարտամ կայծկլտուքները։

Երէկ ծրագիրներ կ'որոճար, Քիւրտերուն հայերէն սորվեցնելու համար։

Այսօր շատ բնական կը գտնէ որ իր իսկ զաւակները մոռնան մայրենի լեզուն։

Երէկ պարծանքով կը պատմէր ամէնուն՝ թէ Աստուած հայերէն խօսած է Ադամի հետ։

Այսօր ինքն ալ անջրպետ մը կը բանայ սերունդէ սերունդ, աւելորդ բեռ մը համարելով մայրենիքը։

Երէկ պատրաստ էր լեռներ գլորելու, լեռն ի վար գլորելու, «ի սէր ազգութեան»։

Այսօր հեւ ի հեւ կը գործէ հարստութիւն դիզելու համար, վարժապետներուն և վարդապետներուն ձգելով մշակոյթը եւ մնացեալը։

Երէկ կ'աղաղակէր ամէն տեղ. — Հա՛յ եմ ես։

Այսօր կը ճգնի պարտկել իր ինքնութիւնը։

Կրնանք անվերջ շարունակել, բաղդատելով զանազան երեւոյթներ եւ իրողութիւններ։

Ամէն պարագայի մէջ, պիտի չկրնանք ժխտել թէ լայն, շատ լայն անջրպետ մը բացուած է երէկուան եւ այսօրուան միջեւ։

Գոնէ ձին չմոռնայինք։

Շ.

Պատմական յաջողութիւն մը Սուրիոյ մէջ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ ՉԷ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 13 օգոստ. (Ցառաջ) — Ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, Սուրիոյ զինուորական յեղաշրջումէն ետք, նոր իշխանութիւնը շարք մը նոր օրէնքներ հրատարակեց։

Այդ օրէնքներէն մէկը, թիւ 175, 1952 մարտ 27 թուակիր, երեք ամիս պայմանաժամ կուտար մասնաւոր եւ համայնական դպրոցներու, որպէսզի համակերպին նոր տրամադրութեանց։

Այդ նոր օրէնքի համաձայն, հոգեւոր պետերը կը զրկուէին դպրոցներ բանալու իրաւունքէն, մասնաւոր դպրոցները կրնային աւանդել մէկ օտար լեզու, պայմանաւ որ շաբաթական դասերու ընդհ. թիւը չորսէն աւելի չըլլայ։ Արաբերէնէ զատ, բոլոր կենդանի լեզուները կը նկատուէին օտար լեզու։ Կ'արգիլուէր երկսեռ կրթութիւնը։ Պայման կը դրուէր որ, միջնակարգ վարժարան արձանագրուելու համար՝ աշակերտը ունենայ պետական նախակրթութեան վկայական, իսկ երկրորդական կամ բարձրագոյն մասնաւոր վարժարաններ ընդունուելու համար՝ պետական միջնակարգ կրթութեան վկայական։

Ուրախութեամբ կը տեղեկանանք թէ, շնորհիւ Սուրիոյ ազգային իշխանութեան եւ Առաջնորդ Զարեհ եպիսկոպոսի ջանքերուն, սուրիական կառավարութիւնը հետեւեալ բարեփոխութիւնը կատարած է այդ օրէնքին մէջ.—

1.— Առաջնորդները իրաւունք ունին վարժարաններ բանալու։

2.— ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ ՉԻ ՆԿԱՏՈՒԻՐ։ Արաբերէն լեզուով պիտի աւանդուին արաբերէն լեզուի, Սուրիոյ պատմութեան, Սուրիոյ աշխարհագրութեան, քաղաքացիական գիտութեան եւ բարոյագիտութեան դասերը միայն։ ԻՍԿ ՄՆԱՑԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՃԻՒՂԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԻԼ ՀԱՅԵՐԷՆՈՎ։

3.— Երկսեռ կրթութիւնը կ'արտօնուի։

4.— Մասնաւոր միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարաններու հետեւելու համար, պայման չէ որ աշակերտը ունենայ պետական նախակրթութեան կամ միջնակարգ կրթութեան վկայական, եթէ երբեք չի ներկայանար պետական միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարաններու։

Ինչպէս կը տեսնուի, պատմական տարողութիւն ունի ձեռք բերուած արդիւնքը։ Եթէ այս յաջողութիւնը կը պարտինք պետութեան եւ կրթական Դիւանապետութեան ժողովրդավար ոգիին եւ բարեացակամութեան, բայց մանաւանդ կը պարտինք այն արթնութեան եւ աշխատանքին, զոր ի յայտ բերին Առաջնորդը եւ Ազգ. Իշխանութիւնը, գործակցաբար քրիստոնեայ այլ համայնքներու հոգեւոր պետերուն, կը գրէ «Արեւելք» (10 օգոստոս)։

ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԸ հասաւ Ֆրանսական արշաւախումբը, առաջնորդութեամբ Ժան Ռիքէի, Ցէրօն Նաւառայի եւ ընկերակցութեամբ երեք սպաներու եւ ութ թուրք զինուորներու։ Նոյի տապանէն որեւէ հետք չգտան, այլ անոր տեղ նաւի ձեւով խոշոր սառնակոյտ մը։ Վերջին փնտրտուք մը պիտի կատարուի լերան վրայ Գորհանի լիճին շուրջ։ Այս առթիւ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Ֆրանսական կառավարութիւնը։ Իսկ Ժան Ռիքէ յայտարարեց թէ գալ տարի աւելի կարեւոր գործիքներով պիտի երթայ։

ՅՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ 78 միլիոն տոլարի նոր օգնութիւն մը պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, 12 միլիոն Անգլիայէն, 8.400.000 տոլար ալ Ֆրանսայէն։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փէյս, Աթէնք հասաւ Թուրքիայէն։ Ի պատասխան հարցումի մը, Նախարարը պատասխանեց թէ մարեչալ Թիթօ բարւոքած կը նկատէ Յուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի յարաբերութիւնները եւ պիտի աշխատի աւելի ամրապնդել։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ Ժօրժ Աշճիպաշեան Մարսիլիոյ Նոթր Տամ տը լա Կառտ զառիթափէն վար նետուելով, շաբաթ կէսօրին։ Բժիշկը ստուգելէ վերջ մահը, արտօնեց թաղումը։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

«ԵՍ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ Կ'ԱՇԽԱՏԻՄ» Կ'ԸՍԷ ԶՕՐ. ՆԵԿԻՊ

Աղեքսանդրիոյ զինուորական ատեանը երէկ տուած պիտի ըլլար իր վճիռը 29 բանուորներու դէմ որոնք ամբաստանուած են իբրեւ դրդիչները վերջին խռովութեանց։

Ընդհ. դատախազը շատ խիստ պատիժներ պահանջած է, դաւաճանութեան, մարդասպանութեան եւ բռնութեան յանցանքներ վերագրելով ամբաստանեալներուն։ Զինուորական ատեանը, որ հաստատուած է հրկիզուած մանարանին մէջ, տեւականօրէն յարաբերութեան մէջ է զօր. Նեկիպի հետ։

Վերջին լուրերու համաձայն, 29 ամբաստանեալներէն 27ը խոստովանած են իրենց յանցանքը։ Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ արտակարգ պարագաներու մէջ, եւ շատ սահմանափակ իրաւունքներ տրուած են պաշտպան փաստաբաններուն։

Հակառակ այս խստութեան, զօր. Նեկիպ բարեացակամ կ'երեւայ աշխատաւորութեան հանդէպ։ «Ես բանուորներուն եւ գիւղացիներուն համար կ'աշխատիմ», ըսաւ առջի օր։

Ձերբակալուեցան Քաֆր էլ Տաւարի ոստիկանապետը եւ քաղաքական կուսակցութեանց մասնաճիւղերուն նախագահները։ Միշտ այն կասկածը կը տիրէ թէ Վաֆտը կարեւոր դեր մը կատարած է Աղեքսանդրիոյ խռովութեանց մէջ։ Նոյն իսկ հաւանական կը համարուի կուսակցութեան լուծումը։ Վաֆտի Կեդր. Կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, կրկնելով թէ պիտի աջակցի զինուորական իշխանութեան. բայց ամէն բան պարզ չէ տակաւին։

Կառավարութիւնը Ապահովութեան տեսչութիւն մը հաստատեց, պայքարելու համար սիոնականութեան եւ համայնավարութեան դէմ։

× Հեռագիրները բարենշան լուրեր կը հաղորդեն անգլօ-եգիպտական յարաբերութեան մասին։ Գահիրէի անգլ. դեսպանը իր հաւատարմագիրը ներկայացուց յանուն Ահմէտ Ֆուատ Բ. թագաւորին, առանց զանց առնելու «Թագաւոր Սուտանի» տիտղոսը։ Լաւատեսներ կ'եզրակացնեն թէ զօր. Նեկիպ հաւանած է որ անջատուին Սուէզի շրջանին եւ Սուտանի խնդիրները։ Շատ հաւանական է որ բանակցութիւնները վերսկսին մօտերս։

× Գահիրէի ոստիկանութիւնը տասը բանուորներ եւ ուսանողներ ձերբակալեց Զէյնապ արուարձանին մէջ, համայնավարական բջիջ մը երեւան հանած ըլլալով։ Ուրիշ թաղերու մէջ ալ խուզարկութիւններ կատարուեցան։

65 Խնդիրներ Ազգաժողովին առջեւ

ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի հոկտ. 14ին, Նիւ Եորքի մէջ։ Առժամեայ օրակարգին վրայ կը գտնուին 65 միջազգային թնճուկներ, որոնց կարգին նաեւ Թունուզի եւ Մարոքի խնդիրները։

Ֆրանսա միշտ կ'ընդդիմանայ որ այս երկու խնդիրները քննուին Ազգաժողովին կամ Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ։ Արեւմտեան պետութիւններն ալ ցարդ Ֆրանսայի հետ եղած են։ Բայց 15 արաբական եւ ասիական պետութիւններ ամէն միջոց կը փորձեն, որպէսզի Ազգաժողովը զբաղի թէ՛ Թունուզի եւ թէ Մարոքի խնդիրներով։ Շարժման գլուխը կանգնած են Իրաք եւ Փաքիստան։ Մարոքի խնդիրը Փարիզի մէջ ալ յուզուեցաւ, բայց ՄԱԿի ընդհ. ժողովը չուզեց օրակարգ անցընել։ Գալով Թունուզի հարցին, երրորդ անգամն է որ կը փորձուի օրակարգ անցընել։

Վիճելի խնդիրներէն մէկն ալ Երուսաղէմի միջազգայնացման հարցն է։ Ուրիշ թնճուկ մը՝ ազատ ընտրութիւններ Գերմանիոյ երկու շրջաններուն մէջ։ Խ. Միութիւնը մինչեւ հիմա ժխտական դիրք բռնած է եւ չուզեր որ Ազգաժողովին մասնաւոր յանձնախումբը քննութիւն կատարէ այս մասին։ Կայ նաեւ 14 պետութեանց անդամակցութեան խնդիրը, որու մասին ալ տարբեր տեսակէտներ ունին երկու կողմերը։

Անշուշտ օրակարգին մէջ լայն տեղ մը կը գրաւեն Քորէայի, սպառազինութեանց կրճատման, խաղաղութեան եւ ապահովութեան խնդիրները։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Զու Էնլէ Մոսկուա հասաւ ստուարաթիւ պատուիրակութեան մը հետ, որոնց մէջ կան նաեւ բարձրաստիճան սպաներ։ Պատուիրակութիւնը կայարանին մէջ դիմաւորուեցաւ Պ. Պ. Մոլոթովի, Միկոյեանի, մարեչալ Բուլկանինի, Պ. Վիշինսկիի եւ ուրիշ ականաւոր անձերու կողմէ, ինչ որ կ'ապացուցանէ այցելութեան կարեւորութիւնը։ Մոսկուայի անթելը հաղորդեց թէ պատուիրակութիւնը եկած է «քննելու երկու երկիրներուն գործակցութեան եւ բարեկամութեան ամրապնդումը»։ Չինաստանի վարչապետը օդակայան իջած ատեն ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ «1950ին կնքուած դաշնագիրը մեծ դեր կատարեց ապահովելով խաղաղութիւնը Ծայր. Արեւելքի մէջ եւ ի սփիւռս աշխարհի»։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Դ. — Սուրիա (2)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ.— Հայ առաքելական եկեղեցւոյ պատկանող մեր հայրենակիցները կը կառավարուին ըստ Ազգային Սահմանադրութեան եւ կապուած են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան (Անթիլիաս):

Սուրիա ունի երկու թեմ — Հալէպի (Բերիա) եւ Դամասկոսի:

Ինչպէս տեսանք, Հալէպի թեմը իր հոծ բնակչութեամբ, դպրոցներով ու եկեղեցիներով շատ աւելի կարեւոր է քան Դամասկոսինը: Ծրագիր կայ արդէն, Դամասկոսի թեմն ալ Հալէպի կապելու՝ ուժերու կեդրոնացում յառաջ բերելու համար:

Հալէպի թեմին առաջնորդն է Զարեհ եպիսկ. Փայասլեան, համալսարանական, երիտասարդ, ճարտասան եւ գործունեայ կղերական մը, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Իր նախաձեռնութեան եւ ջանքերուն կը պարտի Հալէպ Քարէն Եփփէ ճեմարանը, որ կոչուած է մեծ դեր մը կատարելու Սուրիոյ կրթական կեանքին մէջ:

Դժբախտ իր դիմումներուն շնորհիւ էր, որ վերջերս Սուրիոյ կառավարութիւնը բարեացակամութեամբ վերաքննեց 27 մարտ 1952ին հրատարակուած կրթական 175 թիւ նոր օրէնքը, որուն համաձայն հայերէնը պիտի նկատուէր «օտար լեզու» եւ հայկ. վարժարաններու մէջ շաբաթական չորս պահէն աւելի հայերէն պիտի չդասաւանդուէր, օրուան հոգեւոր պետերը իրաւասութիւն պիտի չունենային ազգ. վարժարաններուն վրայ, որոնք ուղղակի պիտի ենթարկուէին սուրիական իշխանութեանց, պիտի արգիլուէին երկսեռ վարժարանները եւ պետական նախակրթարանի վկայական չունեցողները պիտի չկրնային օտար կամ մասնաւոր երկրորդական վարժարան յաճախել:

Այժմ հայերէնը ընդունուած է իբրեւ «համայնքի լեզու» եւ ոեւէ սահմանափակման չէ ենթարկուած: Միայն թէ հայերէնի հաւասար աստիճանի վրայ պիտի ուսուցուի նաեւ տեղական լեզուն — արաբերէնը՝ ըստ պետական ծրագրի: Արդէն Իրաքի մէջ տարիներէ ի վեր կը կիրարկուի պետական ծրագիրը: Մեր հայրենակիցները չահն ալ կը պահանջէ որ նոր սերունդը հայերէնի հետ միաժամանակ սորվի արաբերէնը, որ ներկայիս տիրապետող է Իրաքէն ու Արաբիայէն մինչեւ Եգիպտոս, Ալժերիա, Թունուզ ու Մարոք:

Առաջնորդին կողքին կան Քաղաքական Ժողովը եւ Ուսումնական Խորհուրդը՝ ազգային գործերը վարելու համար:

Հալէպի թեմին ենթակայ Ճէզիրէն ունի իր հոգեւոր հովիւը յանձին երիտասարդ կրօնաւորի մը՝ Տաճատ վրդ. Ուրֆալեան:

Դամասկոս ունի իր առաջնորդը — Շաւարշ վարդապետ Գույումճեան, ենթակայ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին (Դամասկոսի թեմը նախապէս կապուած էր Երուսաղէմի պատրիարքութեան):

Դամասկոսի Պապ Շարգի հայկական թաղին մէջ կայ Ս. Սարգիս վանքը, որ մեծ հնութիւն ունի: Այս վանքի շրջափակի սենեակներուն մէջ տեղաւորուած էին 1917 դեկտեմբերէն մինչեւ 1918ի Զինադադարը՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոս Սահակ Բ. Խապայեան (որ այդ օրերուն իր վրայ կը միացնէր նաեւ «Ամենայն Հայոց» կաթողիկոսի, ինչպէս եւ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքի տիտղոսները), իր Սինոդի անդամներուն հետ — Մաղաքիա արք. Օրմանեան, Պետրոս եպսկ. Սարաճեան (ետքէն Կիլիկիոյ կաթողիկոս), Գարեգին վրդ. Խաչատուրեան (այժմ պատրիարք Կ. Պոլսոյ), Եղիշէ եպսկ. Կարոյեան եւ Գիւտ եպսկ. Մխիթարեան:

Այդ օրերուն 30.000ի հասնող գաղթական Հայերը լաւ ապաստանականութիւն գտած էին տեղացիներէն եւ կարճ ժամանակի մէջ ինքնաբաւ դարձած:

1918ի Զինադադարէն վերջ, երբ հայրենադարձ կատարուեցաւ, Դամասկոսի մէջ մնացին 4000 Հայեր միայն: Կիլիկիոյ պարպումէն ետք նոր գաղթականներ եկան եւ հայութեան թիւը բարձրացաւ 14.000ի: Առնցմէ շատեր տեղաւորուած էին Պապ Շարգիի, Պապ Թումա-Ասսայի եւ Գատէմի (քաղաքէն մէկուկէս ժամ հեռու) գաղթակայաններուն մէջ: Կիները մեծ մասով կ'աշխատէին մատուստակի ու բուրդի գործարանները: Հետզհետէ բոլորն ալ տեղաւորուեցան տուներու մէջ:

Ներկայիս հայութեան թիւը պակսած է Սուրիոյ մայրաքաղաքին մէջ: Շատեր 1925ի Ճէպէլը Տրիւզի դէպքէն ետք, ուրիշներ 1945-47 հեռացան ու գացին դէպի Լիբանան, Հայաստան ու Հարաւային Ամերիկա:

ԴՊՐՈՑՆԵՐ.—Ըստ 1950ի վիճակագրութեան, Հալէպի թեմն ունի 32 վարժարան: Քաղաքին եւ արուարձաններու աշակերտներուն թիւն է 7640, 3692 աղջիկ եւ 3948 մանչ: Դպրոցներէն 21ը ազգային սեփականութիւն են: (1947ի վիճակագրութիւնը ցոյց կուտար ամբողջ թեմին համար 41 դպրոց, 6560 աշակերտով, 3574 մանչ, 2986 աղջիկ եւ 267 ուսուցիչ, 124 այր եւ 143 կին):

Ներկայիս Հալէպի թեմին մէջ կան 109 ուսուցիչ եւ 141 ուսուցչուհի, համագումար 250: Ուսուցիչները կը ստանան ամսական 125—175 սուրիական ոսկի (15.625—21.875 ֆրանք մօտաւորապէս), ուսուցչուհիները՝ 50—125 ոսկի (6250—15.625 ֆրանք):

Անշուշտ այս ամսաթոշակները բաւարար չեն ապրեցնելու մեր կրթական մշակները, որոնք միշտ կը ծառայեն անձնուիրաբար:

Հալէպի մէջ կան կարգ մը ազգային դպրոցներ, որոնց վրայ զգալի է քաղաքական հոսանքի մը կամ հայրենակցական միութեան մը ազդեցութիւնը:

Քաղաքի ամէնէն մեծ վարժարանն է Հայկազեանը, որուն տնօրէնն է ծանօթ բանաստեղծ եւ Հայոց պատմութեան դասագրքերու հեղինակ Արմէն Անոյշ (Մարաշլեան). ունի աղջկանց եւ մանչերու բաժին, աւելի քան 600 աշակերտ-աշակերտուհիներով: Յետոյ կուգայ Այնթապցիներու Կրթասիրացը (Վէքիլիէ), նոյնպէս երկու բաժիններով, շուրջ 500 աշակերտներով: Կիլիկեան վարժարան՝ 260 աշակերտ: Այնթապցիներու Ուսումնասիրացը (Շապուսա) 400 երկսեռ աշակերտներով: Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերը Հալէպ քաղաքին մէջ ունին երկրորդական վարժարան մը՝ 200 աշակերտներով; Տնօրէնն է Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեան եւ ուսումնապետը՝ Հ. Եփրեմ վրդ. Տէր-Ղազարեան:

Հալէպի արուարձան Նոր Գիւղի (Մէյտան) շրջանին մէջ կան 14 դպրոցներ:

Զաւարեան վարժարան՝ երկսեռ, 500 աշակերտ, Կիլիկեան (Սեւ Թաղ)՝ 540, Սահակեան (ազգ. եկեղեցիին քով)՝ 450, Մեսրոպեան Կեդր. վարժարան (Մարաշցիներու) 500 երկսեռ աշակերտ, Ս. Վարդանանց՝ Յիսուսեան հայրերու, 450 աշակերտ, ուսուցիչներէն երեքը վարդապետներ են: Արմենեան վարժարան (Հ. Բ. Ը. Մ., Շէյխ Մագսուտ) 70 աշակերտ, Հայ կաթոլիկներու վարժարանը, Հ. Բ. Ը. Մ. վարժարանը՝ 150 աշակերտ, Գերմանիկեան (Հէօլլիւք, Մեսրոպեանի մասնաճիւղը) 225 աշակերտ, մանկապարտէզէն մինչեւ նախակրթարանի Գ. դասարանը, Հայ կաթոլիկներու Ս. Հռիփսիմեանց վարժարանը՝ 200 աշակերտ, Վարդանեան (Տավուտիէ)՝ 220, Արամեան (Սեպիլ)՝ Հայ բողոքականներու Պէյթէլ վարժարանը՝ (Մարաշցիներու) 800 աշակերտ:

ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ՃԵՄԱՐԱՆԸ.— Նոր Գիւղի մէջ է նաեւ այս ճեմարանը, Հալէպի Հայոց երկրորդական վարժարանը, որուն մասին յաճախ գրուած է «Յառաջ»ի մէջ եւ որուն հիմը դրուեցաւ 1947 հոկտեմբեր 26ին: Ճեմարանին հողը՝ 10.000 քառ. մեթր տարածութեամբ եւ 200.000 լիր. ոսկի (25 միլիոն ֆրանք) արժէքով, ազգին նուիրուեցաւ յանուն Դանիացի ծանօթ բարերարուհի հանգուցեալ Օր. Քարէն Եփփէի (Karen Jeppe), դանիմարկան բարեսիրական ընկերութեան կողմէ:

Քարէն Եփփէ Տանըմարքայի մէջ համալսարանական կրթութիւն ստանալէ ետք կը նուիրուի ուսուցչական ասպարէզին եւ կ'անդամակցի գերմանացի Տոքթ. Յոհաննէս Լեփսիուսի հայանպաստ ընկերութեան: 1903ին այս վերջնոյն Եդեսիոյ որբանոցին վարիչ կը նշանակուի: Օրիորդը հայ որբերու դաստիարակութեան կը նուիրուի մինչեւ 1914ի պատերազմը: Կատարելապէս սորված էր հայերէն լեզուն: 1915ին Ուրֆայի հերոսամարտի օրերուն բազմաթիւ Հայեր կ'առնէ իր պաշտպանութեան տակ եւ մահուընէ կ'ազատէ զանոնք: Տանրապէս հիւանդանալով՝ Զինադադարի նախօրեակին կը վերադառնայ իր հայրենիքը, ուր Հայկական Դատին ի նպաստ քարոզութեան կը նուիրուի, պատմելով իր ականատեսի վկայութիւնները՝ դասախօսութիւններով եւ յօդուածներով: Կը կազմէ «Հայերու Բարեկամ Ընկերութիւն»ը եւ 1921ին կը վերադառնայ Մերձաւոր Արեւելք: Առաջին առթիւ 150 այրի կիներու գործ կը հայթայթէ (ձեռագործ): 1922ի գարունէն մինչեւ 1924 օգոստ. 31 կ'ազատագրէ 630 հայ որբեր ու որբուհիներ, իբրեւ ներկայացուցիչ Ազգերու Դաշնակցութեան: Հալէպի մէջ կը հաստատէ Ձեռագործներու Տունը, խաղախորդարան եւ տաղաձագործարան մը, գործ հայթայթելով մեր գաղթական հայրենակիցներուն: 1927ին հաստատեց Նոր Գիւղի այրիանոցը, 200 այրի կիներու բնակարան եւ գործ հայթայթելով ճեմարանի ներկայ շէնքերուն վրայ: Մեռաւ 1935ին եւ թաղուեցաւ Հալէպի Հայոց ազգ. գերեզմանատունը, ըստ իր փափաքին:

Այրիանոցի իրարմէ անջատ միայարկ շէնքերը դասարանի վերածելու համար բաւական մեծ ծախքեր կատարուեցան:

Ճեմարանը, որ 1947ին մէկ դասարանով եւ 22 աշակերտներով սկսած էր, այժմ ունի վեց դասարան եւ 88 աշակերտ - աշակերտուհիներ:

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

2. ՀԱՅԵՐԸ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Շոգեկառքը, ճեղքելով Կիլիկիոյ գեղեցիկ եւ ընդարձակ դաշտը, կը մագլցի Պողանթիի լեռները եւ կը հասցնէ մեզ Կեսարիա, ուրկէ ինքնաշարժով պիտի փոխադրուէի հայ[ն]ենիքս՝ Սեբաստիա: Անդիմադրելի ոէր մը կը մղէր զիս դէպի այն վայրերը, ուր մանկութեան երազ օրերս անցուցած էի:

Կեսարիա կը գտնուէի արդէն: Առաջին գործս եղաւ գտնել Հայ մը եւ տեղեկանալ մեր հայրենակիցներու վիճակին:

Աւերակ քաղաք մըն է Կեսարիա ներկայիս: Հազիւ 25.000ի մօտ բնակչութեամբ: Քիչ կը հանդիպիս արդիական ոճով կառուցուած նոր շէնքերու: Ժպիտ չունեցող բնակիչներ եւ մեծ մասով սրճարաններու յաճախորդներ: Կ'անցնիմ փողոցներէն եւ ի զուր կը փնտռեմ հայերէն խօսող առեւտրականներ կամ արհեստաւորներ: Բոլորն ալ թրքերէն կը խօսին: Ի վերջոյ կը գտնեմ Հայկազուն քահանայ Կարապետեանը, որ մանրամասն ծանօթութիւններ կուտայ Կեսարիոյ եւ շրջականերու մէջ գտնուող Հայերու եւ անոնց վիճակի մասին, կը պարզէ անոնց տնտեսական, ազգային եւ հոգեւոր կացութիւնը եւ պահանջները: Շուտով շփումներ կ'ունենամ ուրիշ բազմաթիւ հայրենակիցներու հետ, որոնք միեւնոյն մտահոգութիւնները կ'արտայայտեն:

Կեսարիոյ մէջ ներկայիս կը գտնուին 2020 Հայեր, գրեթէ բոլորն ալ առաքելական: Եկեղեցի մը ունին, ուր եկեղեցական արարողութիւններ կը կատարուին շաբաթ եւ կիրակի օրեր: Միւս օրերը քահանան առհասարակ կրթացակայի քաղաքէն. այցելութիւններ կուտայ գիւղերու մէջ բնակող հայ ընտանիքներուն եւ զանոնք կը մխիթարէ: Թէեւ թրքախօս, սակայն հաւատացեալ է ժողովուրդը: Բոլոր արարողութեանց ընթացքին լեցուն կ'ըլլայ եկեղեցին: Բաւական մեծ եւ գեղեցիկ է եկեղեցին, որ Թուրքերը երկար տարիներ գրաւուած պահելէ վերջ, քանի մը տարի առաջ յանձնեցին, շնորհիւ Հայկազուն քահանայի աշխատանքներուն: Այդ եկեղեցին աւելի քան 25 տարի իբրեւ մթերանոց գործածուած է Թուրք կառավարութեան կողմէ: Այդ ամբողջ շրջանին առօթատեղի չեն ունեցած մեր հայրենակիցները: Ե՛ւ արդէն կարելի չէ եղած մտածել եկեղեցիի եւ դպրոցի մասին. Թուրքերը մէջտ ծագրանքի եւ հարուածներու ենթարկած են մեր կրօնական զգացումներն ու արարողութիւնները: Միւս եկեղեցիներն ու վարժարանները շէնքերը գրաւուած են եւ վերածուած մթերանոցներու կամ յատկացուած այլ նպատակներու:

Փոքրիկ պատմութիւն մը:

Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով տասը մը կը սկսի հնչել եկեղեցիին զանգակը, որ տարիներէ ի վեր լռութեան դատապարտուած էր: Թուրքերը իրար կ'անցնին եւ կ'երթան կառավարութեան՝ բողոքելու համար «կեավուրներու այս յանդգնութեան» դէմ: Կը ներկայանան կուսակալին եւ կը յայտնեն իրենց դժգոհութիւնն ու բողոքը: Կուսակալը, որ Դեմոկրատ կուսակցութեան բաւական գիտէ եղեր մէկն է եւ Հայկազուն քահանայի բարեկամը, լսելէ ետք բողոքողներու մեղադրանքները, ծանր յանդիմանութիւններ կ'ուղղէ եւ կը վռնտէ զանոնք:

Կուսակալը այս դէպքէն վերջ, այցելութիւն մը կուտայ Տէր Հայկազունին եւ կը պատմէ պատահածը, աւելցնելով որ կառավարութիւնը ոչ միայն պիտի պաշտպանէ հաւատքի ազատութիւնը, այլ եւ պիտի հետապնդէ յարձակողները:

Կեսարիոյ Հայերը մեծ մասով գործաւոր են եւ երկրագործութեամբ կը զբաղին: Նախկին կա-

---

Վերջերս ունեցաւ նաեւ Լսարանի բաժին մը, ուր շաբաթը մէկ անգամ դասախօսութիւններ կը տրուին զանազան նիւթերու շուրջ:

Քանիցս առիթ ունեցայ այցելելու ճեմարանը, որուն վրայ գուրգուրաց առաջնորդը եւ որուն ամբողջ հոգիով նուիրուած է փոխ-տնօրէնը՝ Մինաս Թէօլէօլեան: Ներկայ եղայ բարձրագոյն դասարաններու դասաւանդութեանց եւ մասնաւորապէս գնահատեցի հայերէնի եւ շարադրութեան մէջ երկսեռ աշակերտութեան կատարած յառաջդիմութիւնը:

Հաճոյքն ունեցայ նաեւ ծափահարելու աշակերտներու արտասանութիւնները, մեներգներն ու խմբերգները՝ Ամանորի առթիւ ճեմարանին մէջ սարքուած ընտանեկան հանդիպումին ընթացքին եւ քաջալերական քանի մը խօսք ուղղեցի դեռատի ճեմարանականներուն:

Ճեմարանը ունի 13 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի եւ մէկ ընդհանուր հսկիչ: Վերջերս Ճորճ Մարտիկեանի շնորհիւ ունեցաւ քիմիական արդիական աշխատանոցի բոլոր կազմածները:

Կ'արժէ որ Սփիւռքի մեր հարուստները մէկ-մէկ սան որդեգրեն ճեմարանին մէջ, տարեկան 40-50.000 ֆրանք տրամադրելով:

(8)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

տավարութիւնը մասնաւոր հրամանագրով ու որոշումով արգիլած էր Հայերուն առեւտուրով ըզբաղիլ: Հիմա այդ արգելքը վերցուած է եւ կարգ մը հայրենակիցներ սկսած են վաճառականութեամբ զբաղիլ: Առհասարակ ինքնապահ են: Մէկ հատ իսկ մուրացիկ չունին: Աշխատասէր եւ հաւատարիմ քաղաքացիներ են: Միեւնոյն ատեն շատ լաւ Հայեր են: Խոր ցաւ կը զգան որ իրենց մայրենի լեզուն չեն գիտեր: Մանաւանդ նոր սերունդը հայերէն ոչ գրել գիտէ եւ ոչ ալ կարդալ: Հայկազուն քահանայի եւ Կեսարիոյ հայութեան միակ փափաքն է եկեղեցիի կողքին ունենալ նաեւ հայկական վարժարան: Տէր հայրը ամէն հաւատքը կուտայ թէ յառաջիկայ աշնան պիտի կրնայ իրականացնել այդ երազը: Թէեւ ցարդ պաշտօնապէս հրաման առնուած չէ կուսակալութենէն, յոյս կայ, սակայն, որ պիտի չմերժուի դիմումը եւ նոր սերունդը պիտի ստանայ ազգային կրթութիւն եւ պիտի սորվի մայրենի լեզուն: Հայկազուն քահանայ հարկ եղած տեղեկութիւնները հաղորդած է Պատրիարքարան:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ըստ իմ քաղած ստոյգ տեղեկութիւններուս, Կեսարիոյ բոլոր գիւղերուն մէջ ալ Հայեր կան եւ բոլորն ալ տնտեսապէս ինքնաբաւ վիճակ ունին: Բայց ոչ եկեղեցի ունին եւ ոչ ալ դպրոց: Տարին քանի մը անգամ Հայկազուն քահանայ այցելութիւն կուտայ և հոգեւորապէս կը մխիթարէ: Մասնաւորաբար Թալասի շրջանին մէջ աւելի մեծ է Հայերու թիւը: Ամերիկացիները այստեղ կը պահեն հիւանդանոց մը. եւ այդ պատճառ եղած է որ մեծ թիւով Հայեր հաւաքուին հոն: Եղած հաշիւի մը համաձայն Թալասի եւ Կեսարիոյ միւս գիւղերուն մէջ 2000է աւելի Հայեր կան: Որով Կեսարիոյ եւ շրջականներու հայութեան ընդհանուր թիւը 4000է աւելի է: Այս Հայերն ալ թրքախօս են եւ մնացած անուս: Շատ հաւատացեալ են հայ ծնողներ, որոնք իրենց զաւակները թրքական վարժարաններ կը ղրկեն:

Կեսարիոյ եւ շրջաններու հայութեան համար օրհնութիւն մըն էր Տէր Հայկազուն քահանայ Կարապետեանը, որ շնորհիւ իր խոհեմ եւ շրջահայեաց քաղաքականութեան կրցած է յարգանք պարտադրել բոլորին, Հայուն թէ Թուրքին. կառավարական շրջանակներն ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ վստահութիւն ունին անոր վրայ: Իր դիմումներն ու խնդրանքները աննկատ չեն մնար: Օրուան արժանաւոր մարդն է եւ պարտաճանաչ հովիւ մը: Իր հայրական գուրգուրանքը եւ հոգածութիւնը կը վայելէ շրջանի հայութիւնը: Ինքնավստահ եւ աշխատասէր քահանայ մըն է: Բոլորը երախտագիտութեամբ կը յիշեն իր անունը:

Պոլսոյ Պատրիարքարանը եւ արտասահմանի կեսարացի հայրենակիցները պէտք է աւելի ջերմ հետաքրքրութիւն ցոյց տան եւ չզլանան իրենց նիւթական օժանդակութիւնները՝ դիւրաւ հանելու համար Հայկազուն քահանայ Կարապետեանի ծրագիրը, որ վստահ ենք փրկարար արդիւնքներ պիտի տայ:

Այսպէս, երեք օր ապրեցայ տարարախտ եղբայրներուս մէջ, ապրեցայ անոնց ցաւերով եւ ուրախութիւններով ու բաժնուեցայ՝ հետս տանելով թանկագին յիշատակներ:

(Շար. 2) ՊԵՏՐՈՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Փարիզի մէջ կազմուեցաւ 1925ին, Ֆրանսայի միւս քաղաքներուն մէջ ալ ունենալով իր մասնաճիւղերը: Մինչեւ 1931, Միութիւնը կը գործէր համաձայն կանոնագրի եւ ծրագրի, կ'օգնէր կարօտ հայրենակիցներու, հիւանդներու, ճանապարհածախս կը ճարէր ակար ու անգործ հայրենակիցներու: Մէկ խօսքով կը հոգար անտէր մեռելներու յուղարկաւորութեան ծախքերը: Կը յարգէր իր հայրենի երկրի յիշատակները:

1940ի գերման գրաւման ժամանակ Միութիւնը լուծուած էր, սակայն նուիրական ծաղկեպսակը չանհետացաւ. սրտցաւ հայրենակիցներ ծախսը կը հոգային առանց տրտունջի ու չէին ձգեր որ իրենց հայրենակիցը անտէր անտիրական թաղուի օտար երկնքի տակ:

Ազատագրութենէն վերջ, Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան յորդորներով եւ շրջաբերականներով, դարձեալ միեւնոյն վարչութիւնը վերակազմեց Հայր. Միութիւնը: Երկու երեք տարի Միութիւնը կը սարքէր հայրենակցական հանդիպում Վարդավառի հերոսներու ու նահատակներու յիշատակին: Վարչութիւնը յետոյ ընդհ. ժողով գումարելով, տուաւ իր հրաժարականը: Այս անգամ ընտրուեցաւ աշխոյժ եւ գիտակից երիտասարդներէ նոր վարչութիւն մը, որ դժբախտաբար չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը: Զորս տարուան շրջանին նոր վաչութիւնը չոր ու ցամաք հոգեհանգիստ մը կազմակերպած էր, բայց հերթապահ քահանան մոռցած էր եւ վերջին պահուն միայն յիշեց: Կարծես քար մը ինկաւ մեր գլխուն: Այսպէս եղաւ «առաջինք յետինք եւ յետինք առաջինք»: Հայրենակիցներ, օրինակ առէք ուրիշ Միութիւններէ, որոնք հաւատարմօրէն կը տօնեն պատմական տարեդարձները: Մենք ալ չունեցա՞նք հերոսամարտներ: Յեղափոխութեան օրրանը չէ՞ր Տարօնը: Տարօնի հարազատ զաւակները ինչպէ՞ս կրնանք մոռնալ Տարօնի սրբութիւնները, Մեսրոպ Մաշտոցը, Մամիկոնեանները, Վարդան, Վահան, Մովսէս Խորենացին, Սասնոյ Ծռերն ու քաջերը, որոնցմէ ծնան Արաբօն, Եւրոն Միսօ Շահէն, Ցորկնոցայ Ցակոբ, իսկ մեր օրերուն Հրայր-Արմենակ, Գէորգ Չաւուշ, Գոմսայ Կորիւն, Ջրից Համբարձում, Վաղարշակ, Կայծակ Առաքել, Աղբիւր Սերոբ, Սուլուխայ Սերոբ իր ձաղերով, Ալվառնցու, Պօղոս: Սէյդօն, Ջնտոն, Խարասյ Ցակօն, Գալէն, Մօրուք Կարապետ, Մկրօն, Մոսօն, Կոտոյի Հաճին, Պոյէ Մճօն, Արշակ, Ցրօնքցի Մուրատ, Փոթկոնց Արամ, Բերդակայ Սեդրակ եւ Միսաք, Ալվառնջու Աստուր, Նորշէնայ Մոսօն եւ ուրիշ հարիւրաւոր անձնաղոհ քաջեր, որ տուին իրենց կեանքն ու ինչքն յանուն ազատագրութեան: Մեր փրկութիւնը մեր միութեան մէջն է, ինչպէս կը քարոզէր Գէորգ Չաւուշ, գիւղէ գիւղ պտտելով.
— «Հայեր, միացէ՛ք, ի սէր Աստուծոյ զէնք առէք քաջ եղէք, միացէք, մեր Ազատութիւնը մեր միութեան մէջ է»:

Երբ Հայր. Միութիւնը վերակազմենք, բոլորն ալ ուրախութեամբ կուգան կը միանան մեզի: Միութեան անդամները իրենց զաւակները կը բերեն հանդէսներուն, ժողովներուն, կը ծանօթացնեն մեր անցեալն ու ներկան, եւ ամէն մէկը իր պարտականութիւնը կը կատարէ:

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

Հ. ՍԱՀԱԿ Տ. ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վենետիկէն կը գրեն մեզի.—

Օգոստոս 17ին կը լրանայ Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեան քահանայութեան յիսնամեակը: Պատրաստութիւններ կը տեսնուին չքեղօրէն տօնելու: Հ. Սահակ ծանօթ է իր յիսուն տարուան գրական եւ դաստիարակչական բեղուն կեանքով:

Ծնած է 1879ին Մուշի Առինջ գիւղը, 16 տարեկանին կը մտնէ Ս. Ղազար. Հ. Կարապետ Տէր-Սահակեանի հետ (նահատակուած Տրապիզոնի մէջ մեծ Արհաւիրքին): Հ.Տէր Մովսէսեանը Մուշէն կը բերէր եռանդ, կրօնքի սէր եւ ազգասիրութիւն: Մաշտոցի եւ Խորենացիի հոգիները իր մէջ վառ պահուած էին եւ մինչեւ վերջ պահեց մշեցիի յատուկ կորով:

1902ին քահանայ ձեռնադրուելով կը ղրկուի Կ. Պոլիս Գատըգիւղի Մխիթարեան վարժարանին մէջ ուսուցիչ: Հոն իր ճարտասանի բացառիկ կարողութեամբ շուտով ժողովրդական կը դառնայ եւ երիտասարդ հասակին մէջ կ'ընտրուի երեսփոխան հայ Կաթողիկէ համայնքին մէջ:

1913—1914ին կը մտնէ Լուվէնի համալսարանը, ուսանելով պատմութիւն, ընկերաբանութիւն եւ քաղաքագիտութիւն, սակայն 1914ին գերմանական թնդանօթը կը ստիպէ վերադառնալ Վենետիկ: Դարձեալ ուսուցչի եւ դաստիարակի պաշտօնին կ'անցնի Մուրատ-Ռափայէլեանի մէջ: Այս պաշտօնին վրայ կը մնայ մինչեւ 1928ի վերջերը երբ վերաբացուելով Փարիզի Մուրատեան վարժարանը Հ. Սահակ կը ստանձնէ տեսուչի պաշտօնը: 1942-46ին փոքրիկ ընդհատումէ մը վերջ զինքը կը գտնենք ցարդ նոյն պաշտօնին մէջ:

Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեանը բացի դաստիարակչական ասպարէզէն բեղուն կեանք ունեցաւ նաեւ պատմական ճիւղին մէջ: Ծանօթ է իր Հայոց պատմութիւնը որուն յաջորդեցին Պատմութիւն Արեւելեան ազգերու, Հռոմի: Պատրաստ ունի տպագրութեան համար Հայոց ժամանակակից պատմութիւնը 1930էն մեր օրերը: Հրատարակած է նաեւ Սաղրդ Ցովհաննէս փաշայի կենսագրութիւնը և Թատերական երկեր ազգային կեանքէ: Մ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՔՍՈՐԻ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋԷՆ: Գրեց՝ Մկրտիչ Խամէրեան (Տրապզոնցի): 386 էջ, ընտիր տպագրութեամբ: Տպ. Հայկ Թումանեան, Պոսթըն, 1952: Գին 3 տոլար: (Այս գիրքէն 500 օրինակ տրամադրուած է Հայ Օգնութեան Միութեան (Կ. Խաչ), մնացեալը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, արդիւնքը նոր սերունդին կրթութեան յատկացնելու համար:

Ա. ԿԻՆ.— Կը շնորհաւորեմ ձեզ որ յաջողեր էք գողերը փախուստի մատնել:

Բ. ԿԻՆ.— Փառք տանք ամուսինիս: Այնպէս կը խօսայ որ գողերը կարծեր են թէ պահապան շուն ունինք...:

⁂

ԿԻՆԸ.— Գնած խոհանոցի գիրքիդ մէջ ուղղագրական եւ լեզուական սխալներ շատ կան. գնելէն առաջ չնայեցա՞ր:

ԱՅՐ.— Ոչ. բայց եփած կերակուրներուդ համէն յայտնի է...:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (29)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Դ.ԺՈՒԽԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ԵԼԼՏԸԶԻ ՄԶԿԻԹԻՆ ԱՌՋԵՒ

Զօպանեան Հնչակ կոմիտէին կը պատկանի: Հայ գրականութեամբ կը զբաղի: Ընդհանրապէս Մելիքօվ անունը կը կրէ:

Էմէէեան, Պոլսոյ «Իսթանպուլ» թերթի խմբագիրներէն էր: Այստեղ կարգ մը Թուրք փախստականներու հետ կը տեսակցի եւ Թուրքիոյ դէմ հրատարակութիւններ կը կատարէ:

Մելիքօվ, Ռուսահայ է: Փրօ Արմենիա հանդէսին տէրն է ու Ժօռէսի եւ Տրնի Քոշէնի հետ անընդհատ շփման մէջ է:

Միքայէլ Յովհաննէսեան.— Ռուսահայ է: Երբեմն Փարիզի, երբեմն ալ Զուիցերիոյ մէջ կը բնակի: Խմբագրապետն է Ժընեւի Դրօշակ թերթին:

Ժօռէս Հիւրմիզ.— Եպարքոս Ճէլիլ Րիֆաթ փաշայի որդին, հանգուցեալ Ճավիտ պէյին ընդհանուր փոխանորդեալն է եղեր: Իսթանպուլէն խոյս տուած է: Շքանշան ծախելու խնդրոյն խառնուեր եւ հետապնդումի ենթարկուեր էր:

Ֆրանսայի հայ յեղափոխական կոմիտէն սկսաւ պատրաստել Պոլսոյ մահափորձը եւ նիստ մը գումարելով ճշդեց գործելակերպը: Նախ ընտրեց այն ֆետայինները որոնք Իսթանպուլ պիտի երթային եւ յետոյ ճշդեց որոշուած մահափորձին եղանակը, վայրը եւ ատենը: Դաւադիրներուն համար կեղծանուններով օտար անցագրեր ապահովել սկսած էին: Ժամացուցաւոր ռումբ մը հայթայթուած էր եւ որոշուած էր անտուկով մը Իսթանպուլ ղրկել: Վերջապէս ֆետայիները անջատաբար Պոլիս մեկնեցան: «Քափիթիւլասիոն»ներուն շնորհիւ ոճրագործները օտար անցագրերով դիւրաւ կրցան Պոլիս ցամաք ելլել:

Այդ օերուն Փարիզի դեսպան Սալիհ Մունիր փաշա լոնտոնաբնակ ամերիկացի բարեկամէ մը առացաւ հեռագիր մը, ուր զգուշութիւն կը յանձնարարուէր այս ուրբաթի Սելամլըքին համար: Դեսպանատունը ծածկագրով խնդիրը Իսթանպուլ հաղորդեց: Բայց ուրբաթի Սելամլըքի ընթացքին ոչ մէկ միջադէպ ծագեցաւ: Հայ ֆետայիները նախ իբրեւ օտար զբօսաշրջիկ շրջագայեցան Ելլտըզի շրջակայքը եւ անհրաժեշտ քննութիւնը կատարեցին: Դաւադիրներուն մէկ մասը Բերայի Թօքաթլեան պանդոկը, միւսներն ալ ուրիշ պանդոկներ հաստատուեցան: Վերջապէս 16 Մարտ 1906ի ուրբաթ օրը Ապտիւլ Համիտ ուրբաթի աղօթքին համար սովորական արարողութեամբ բաց կառքով մը մեկնեցաւ Ելլտըզի պալատէն եւ մզկիթը եկաւ:

Ուրբաթի աղօթքը ընելէ ետք, մզկիթին սրահին մէջ Շէյխ իւլ իսլամ Ճէմալ էֆ.ի ընկերակցութեինով կարգ մը դեսպաններ ընդունեց եւ քիչ մը ուշ դուրս ելաւ մզկիթէն:

Այն պահուն երբ Ապտիւլ Համիտ եւ հետեւորդները մզկիթէն դուրս պիտի ելլէին, դժոխային պայթում մը լսուեցաւ դուրսը եւ իրարանցում մը ծայր տուաւ:

Նուագախումբը կանգ առաւ, ամէն ոք խոյս տալ սկսաւ, բազմաթիւ անձեր սպաննուեցան, ոմանք ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան: Բազմաթիւ ձիեր փճացան: Օդին մէջ մարդկային թեւեր եւ սրունքներ թռչիլ սկսան:

Հայ ֆետայիները պայթեցուցած էին ժամացուցաւոր այն ռումբը, զոր ճարտարօրէն զետեղած էին կառքի մը մէջ ու բազմաթիւ մարդոց մահուան պատճառ դարձած:

Ապտիւլ Համիտ մահափորձէն ազատեցաւ պարզապէս մզկիթին մէջ սովորական ժամէն աւելի մնալուն հետեւանքով: Այս առթիւ զարմանալի քաջութիւն մը եւ պաղարիւնութիւն մը ցոյց տուաւ, հրամայեց վերսկսիլ արարողութիւնը, դեսպաններուն եւ ժողովուրդին ջերմ ծափերուն մէջ վերադարձաւ Ելլտըզի պալատը փոքր կառքով մը զոր անձամբ կը վարէր:

Ելլտըզի մահափորձէն ամիս մը ետք, Փարիզի մեր դեսպանատունէն Պապըալի հասաւ 28 Ապրիլ 1906 թուակիր ծածկագիր մը որ կ'ըսէր.—

«Զէյթունցի Հայ մը դեսպանատան հաղորդեց Հայ կոմիտէճիներէն Մաթթէոսեանին բերնէն փախցուցած կարգ մը կարեւոր խօսքերը: Ասոր վրայ քննութիւն մը կատարելով ստուգեցինք որ կոմիտէճիներուն նպատակն է քանի մը ամսուան ընթացքին Պոլսոյ մէջ խռովութիւն յարուցանել եւ Պէշիկթաշի եւ շրջանին մէջ ռումբեր նետելով սարսափ տարածել:

ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ ՓՐԿՈՒԵՑԱՆ

Փիէռ Սէն Մառթէնի անդունդէն մէկիկ մէկիկ վեր բարձրացան տարաբախտ Լուպանի չորս ընկերները, մինչ ժողովուրդը անձկութեամբ կը սպասէր անդունդին եզերքը: Լապեռիի (հրվէշական մասնագէտ) վերելքը տեւեց երեք ժամ 8 վայրկեան, այսինքն 365 մեթրի վրայ մէկ վայրկեանի մէջ երեք մեթր: Դարձեալ վար իջեցուցին ելեկտրական երկաթեայ պարանը ու վեր բարձրացուցին Օքիալինի, յետոյ պարանը դարձեալ խանգարում մը ունեցաւ եւ Թազիէֆ եւ Տոքթ. Մէռէ յայտարարեցին թէ կը նախընտրեն կիրակի կէսօրին վեր ելլել: Թազիէֆ 270 մեթեր բարձրանալէ ետք, դարձեալ խանգարում պարանի, մինչեւ որ չորս ժամ 10 վայրկեան պարապին մէջ տատանելէ ետք, վերջապէս յաջողեցան Թազիէֆն ալ վեր հանել: Տոքթ. Մէռէի անդունդէն դուրս գալէն ետք, հոն պիտի մնայ միայն Լուպանի մարմինը: Դժուարութեամբ կարելի եղաւ համոզել հայրը թէ վտանգաւոր էր վեր հանելը:

Անդունդին այս բոլոր գործողութիւնները շարժանկարի վերածուեցան: Հասոյթը պիտի յատկացնեն Լուպանի երկու տարեկան տղուն:

X Կառավարութիւնը որոշեց ազգային ծառայութեան յիշատակարանին մէջ արձանագրել տարաբախտ Լուպանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կիրակի օր ծանր ընդհարումներ տեղի ունեցան մայրաքաղաքին մէջ: Իրանցի հայրենասէրներ բիրերով յարձակեցին համայնավար Թուտեհի անդամներուն վրայ որոնք պատասխանեցին քարեր եւ ծառերու ճիւղեր նետելով: Ոստիկանութիւնը միջամտելով յիսուն հոգի ձերբակալեց: Անկարգութիւնները ծագեցան այն պահուն երբ կայսերական քայլերգը կը հնչեցնէին հինգ սինեմաներու մէջ: Թուտեհի կուսակիցները բողոքած էին քայլերգին դէմ եւ սինեմաներէն դուրս հանուած ատեն յարձակում կրեցին: — Տոքթ. Մոսատեղ ծանր նուաղում մը ունեցաւ կիրակի օր: Իր տղան, որ անձնական բժիշկն է, բացարձակ հանգիստ պատուիրեց: Վարչապետը հազիւ քանի վայրկեան կրցաւ տեսակցիլ անգլ. դեսպանին հետ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ ինը խանութպաններ տուգանքի դատապարտուեցան, պտուղ, բանջարեղէն եւ ուրիշ ուտեստներ ծախած ըլլալով արեւմտեան շրջանի բնակիչներուն: Այս առթիւ մասնաւոր շնորհակալութեան արժանացան այն լրատուները որոնք մատնանշումներ կատարած էին: Այսուհետեւ պիտի վարձատրուին այս կարգի լրատուները:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին համառօտ ծրագիրը մերժելով, Խ. Միութիւնը դիտել կուտայ թէ արեւմտեան պետութիւնները կ'ուզեն «Նոր Իտալիա մը» դարձնել Աւստրիան: Մոսկուա երկու պայմաններ կ'առաջարկէ, բանակցութիւնները շարունակելու համար.— 1. Կարելի չէ լուծել Աւստրիոյ հաշտութեան խնդիրը, առանց Թրիէսթէի հարցին.— 2. Գերմանական հարցին լուծումը նախապայման է Աւստրիոյ խնդիրը կարգադրելու համար:

ԱՀՌԵԼԻ ԹԱԹԱՌ մը եւ հեղեղ մը ահագին կորուստներ պատճառեցին ամբողջ Անգլիոյ, մասնաւորապէս Տէվընշայրի մէջ: Տասներկու հոգի մեռած եւ 39 հոգի անհետացած են: Նիւթական վնասը կը հաշուեն եօթը միլիոն ոսկի: Գրիսթոլի ջրանցքին վրայի փոքրիկ Լինմաութ գիւղը ամբողջովին քանդուեցաւ. ժողովուրդը պարպեցին: Կազը եւ ելեկտրականութիւնը կտրեցին: Թագուհին հանգանակութիւն բացաւ աղէտեալներուն համար:

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ մը ծագեցաւ Քոթ տ'Ազիւռ՝ Անթիպի եւ Մուժէնի միջեւ: Ժողովուրդը լեղապատառ կը փախչէր, մինչ հրդեհը կը լափէր հազարաւոր հեկտարներ: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Իսկ զէնքի մթերանոցները կը պայթէին ջերմութենէն: Ականատեսներ կը պատմեն թէ կրակը կը յառաջանար ժամական 40 քիլոմեթր, աւերելով տուներ, ագարակներ: Հարիւրաւոր բնակիչներ տեղափոխուեցան: Քսան հոգի հիւանդանոց փոխադրուեցան: Հրդեհին պատճառը չէ ճշդուած տակաւին: Ծառերը չորցած էին տաքէն եւ երաշտէն որոնք կը տեւեն շաբաթներէ ի վեր: Հրշէջ խումբեր օգնութեան հասան Թուլոնէն, բայց մեծ դժուարութեանց հանդիպեցան, վասնզի միեւնոյն ատեն կը պայթէին պատերազմի միջոցին թաղուած ռումբեր: — Տաքը մեծ աւերներ կը գործէ նաեւ Իտալիոյ մէջ: Միլիոնաւոր բանուորներ կ'երկարաձգեն իրենց արձակուրդը, խուսափելու համար քաղաքներու անտանելի տաքէն:

ՊՈԼՍՈՅ «Պէօյիւք Տօղու» թերթը կը գրէ (10 օգոստ.— Վերջին օրերս հայ փոքրամասնութեան մէջ համայնավարական եւ ... կրկնակ վարդապետական երեւոյթներ տակաւ կ'աւելնան:

Երէկ ալ ժամը 14ին առեւտուրը Իսթիքլալ պողոտային վրայ Երուանդ անուն Հայ մը յանկարծ յարձակեցաւ ճամբէն քալող կիներուն վրայ եւ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Արեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով: Գին 500 ֆրանք:

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ: Գին 400 ֆրանք:

3.— ԱՐԱԾԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր: Գին 150 ֆրանք:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ_ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին:

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք:

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ Ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ:

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը:

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով:

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԵՐԲԵՔ ԷԻՆ ԱՆՈՆՔ...»

Տիրան Աճէմեան գեղատիպ գծագրութիւններով կը ներկայացնէ ողբացեալ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ եւ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ յաջորդական մահերը:

Գին 1 սուրիական ոսկի:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիյյիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի: Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.):

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Զապէլ Տէր Յովհաննէսեանէ երկու հազար Ֆր. Անտիյյիի ծերանոցին:

Տոքթ. Վահրամ Ջիլինկիրեանէ՝ երկու հազար Ֆր. Ընկերութեան: (ԿԱիՖ)

Այրի Տիկին Վ. Սամուէլեան, Օր. Բ. Ճէպպար, Այրի Տիկին Ա. Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին M. Donny եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Յ. Սամուէլեան եւ զաւակները, ինչպէս եւ Մանուկեան, Քութպէլեան, Գապայեան, Քէօսէեան, Գրիգորեան, Համբարձումեան եւ Կիւրիւնլեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, եղբօրորդւոյն, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՃԵՊՊԱՐԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 15ին, 60 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ, 60 Rue Adolphe Guyot, Bois Colombes.

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, 19 օգոստոս, ճիշտ ժամը 14ին, իր բնակարանին մէջ: Ժամը 16ին մարմինը պիտի փոխադրուի Rosny-sous-Boisի գերեզմանատունը, ամփոփուելով ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Գրիգոր Վ. Գապեան եւ իր եղբօրորդիները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ կիրակի, 24 Օգոստ., ժամը 10ին, իրենց մօրը եւ մեծ մօրը՝ Թագուհի Գապեանի դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի մատուցուին Վալանսի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ:

Ողբացեալը իր մահկանացուն կնքած է Գահիրէ (Եգիպտոս) անցեալ Յուլիս 11ին:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

գոչեց.— Բոլոր Թրքուհիները անպատուել են: Սիպերիա աքսորելու է ձեզ: Երուանդ ապա պատառ պատառ ըրաւ կիներուն զգեստները աղաղակելով. — Մենք ահա այսպէս վրէժ կը լուծենք:

Անպատակտ Հայը խսկոյն ձերբակալուելով դատական իշխանութեան յանձնուեցաւ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Մարսէյլ քաղաքի դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն Հոկտ. 2: Դպրոցը կը վերաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին:

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները:

Ծնողներու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՀԱՏՈՐ Գրեց՝ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ԿՈՄՍ)

610 մեծադիր էջ՝ 90 թանկագին պատկերներով: Բաժնուած վեց գլխաւոր մասերու.—

1.— Սահմանադրութեան առաջին օրերը Վասպուրականի մէջ: 2.— Պոլիսը այդ օրերուն: 3.— Սահմանադրական Թուրքիան: 4.—Հայկական բարենորոգումները: 5.— Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ Տարօնի աշխարհը: 6.— Կովկասի մէջ: Յաւելուած (պատմական վաւերագիրներ): Տպ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ, 1952

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ի՛նչպէս կաթ տալ երախային, ի՛նչպէս հագուեցնել, ի՛նչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին: 250 էջ, պատկերազարդ:

Գինը 800 ֆրանք (փոստի ծախքով 850 Ֆր.), արտասահման 1000 ֆրանք: Դիմել Յառաջի հասցէով:

ՆՈՒԱԳԻ ՀԱՄԱՐ

Հանդէսներու, հարսանիքներու, եւ ամէն տեսակ ուրախութիւններու, հայկական եւ եւրոպական նուագի համար դիմեցէք ԷՔՍԻ երաժշտանոցէն շրջանաւարտ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ եղբայրներուն:

Gaspar Gasparian, Biver No. 181 Gardanne, B.D.R.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

CERF - VOLANT «LA CIGOGNE»

Marque et modèle déposés

Աժան եւ առողջարար խաղալիք մը

«ԱՐԱԳԻԼ» վաճառանիշով ԹՌՈՒՑԻԿԸ

Ձեր տղոց արձակուրդին համար լեռը, թէ ծովափը, օդափոխութեան կայաններու մէջ թէ դաշտահանդէսներու մեծագոյն զբօսանքն է ԹՌՈՒՑԻԿԸ, մեծերու թէ փոքրերու համար:

Թիւ 3ը 100 ֆրանք, թիւ 4ը 125 Ֆր. Թիւ 5ը 150 ֆրանք, թիւ 6ը 175 Ֆր. Թիւ 7ը 200 ֆրանք: Առանց դերձանի 20 ֆրանք պակաս:

Առաքումները կը կատարուին փոխան դրոշմաթուղթի: Մեծաքանակի համար մասնաւոր զեղչ:

Կեդրոնատեղին՝ Géorges 2 Ave. Général Le Clerc St. Raphael (Var):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Ծերիկեան գրատունը, 13 Rue des Dominicaines.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 20 AOUT 1952 Չորեքշաբթի 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6843-Նոր շրջան թիւ 2254

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԱԽԱՂԱՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ ԿԸ ԿԱՐԴԱՆ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

Աղեքսանդրիոյ խռովութեանց առթիւ կազմուած արտակարգ ատեանը կախաղանի դատապարտեց 24 տարեկան բանուոր մը, Մուսթաֆա Խամիս: Մահավճիռը կարդացուեցաւ Քաֆր էլ Տաւարի մարզարանը, ուր շարուած էին հազարաւոր բանուորներ եւ որ շրջապատուած էր հրասայլերով եւ գնդացիրներով: Գնդ. Աթըֆ Նասըր, այս առթիւ կարդաց զօր. Նեկիպի հետեւեալ յայտարարութիւնը, մինչ մահապարտը գլուխը կը շարժէր.

— «Այս բանուորը դաւաճանած է ազգին. հետեւաբար պէտք է դուրս ձգուի ազգէն: Ես վրճռած եմ երկիրը մաքրել խռովարարներէ: Ո՛վ որ խոչընդոտներ կը դնէ մեր ճամբուն վրայ պիտի պատժուի անողորմաբար: Դժբախտաբար կարգ մը տկարամիտ մարդիկ խռովութիւն եւ աւեր սերմանեցին, առաջնորդութեամբ անոնցմէ տարրերու որոնք ոչ Աստուծոյ կը հաւատան ոչ ալ հայրենիքի, այլ կը ծառայեն սատանային: Մենք պիտի շարունակենք գործել առանց տկարանալու կամ թուլնալու: Մենք պիտի պատժենք բոլոր դաւաճանները: Այս ոճրագործը մէկն է անոնցմէ որոնք կազմակերպեցին երեք զինուորներու եւ երեք քաղաքացիներու սպանութիւնը: Հայրենադաւ մըն է ան, թշնամի վերածնութեան եւ Աստուծոյ: Հետեւաբար արժանի է անջատուելու մեր ժողովուրդէն, ի շահ ընդհանուրին»:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, արտակարգ ատեանը տնօրէններու սենեակէն ելած էր հասարակութեան մարզարանը, որպէսզի կարելի եղածին չափ շատ բանուորներ լսեն զօր. Նեկիպի յայտարարութիւնը: Զինուորական բարձրախօսներ ճառը կը տարածէին ամէն կողմ: Մահավճիռին ընթերցումէն ետք, Մուսթաֆա Խամիս փոխադրուեցաւ Հատրայի բանտը (Աղեքսանդրիա), ուր պիտի կախուի այսօր-վաղը:

Միւս 29 բանուորներուն դատը կը շարունակուի: Հաւանական է որ ուրիշ մահավճիռներ ալ արձակուին:

Ուրիշ յայտարարութեամբ մը, զօր. Նեկիպ կը բացատրէ թէ իր հողային բարենորոգման ծրագիրը, որ կը տրամադրէ անհող գիւղացիներուն բաժնել մեծ կալուածատէրերու հողերը, համայնավարութիւն չէ, այլ ընկերային արդարութիւն:

Զօրավարը եւ վարչապետը խորհրդակցութեան հրաւիրեցին ականաւոր իրաւագէտներ, ճշդելու համար հողային բարենորոգման ծրագրին մանրամասնութիւնները:

ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԱԾ Է

Եգիպտոսի դահլիճը վաւերացուց 1952-1953ի ելեւմտացոյցը որ 206 միլիոն ոսկիի գումար մը կը կազմէ եւ հաւասարակշռուած է: Այս գումարին մէջ ազգ. պաշտպանութեան յատկացուած է 18 առ հարիւրը: Նախահաշիւը 37 միլիոն ոսկի կը տրամադրէ բանակին եւ նաւատորմին, իսկ 26 միլիոն 900.000 ոսկի՝ հանրային կրթութեան: Նախատեսուած բացը՝ 57.400.000 ոսկի, պիտի ճարուի եկամուտի տուրքով եւ ծախքերու խնայողութեամբ: Բազմաթիւ պաշտօնեաներ պիտի արձակուին եւ զանազան ծախքեր պիտի ջնջուին, 43.500.000 ոսկի խնայելով:

Եկամուտի տուրքերուն շնորհիւ, ինչպէս եւ ծխախոտի տուրքը աւելցնելով, պիտի ճարեն 13 միլիոն 900.000 ոսկի:

ՓԻԼԻԹ ՍԷՆ ՄԱՌԹԷՆ ԱՆԴՈՒՆԴԻՆ մէջ մնացած վերջին Ֆրանսացին, Տոքթ. Մէռէ վեր բարձրացաւ երկուշաբթի առանց արկածի: Վերելքը տեւեց մէկ ժամ 40 վայրկեան:

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀԸ որ կիրակի առաւօտէն ի վեր կը լափէ Քոթ տ'Ազիւռի անտառները, աւելի սաստկացաւ միսթրալի պատճառով: Յարդ. տասը հազար հեկտար անտառ եւ մշակուած հող այրեցան Կռասի բլուրներէն մինչեւ Անթիպ: Մօտ 300 մշակուած հողեր բոլորովին կամ մասամբ փճացան, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով: Տասներկու շէնքեր կործանեցան: Հարիւրաւոր մարդիկ ապաստանած են Անթիպի քաղաքապետարանը: Երկուշաբթի միսթրալը հանդարտելէ վերջ դարձեալ արեւելեան հով մը հրոյ ճարակ բրաւ Անթիպի Սէնթ Մէռ թաղը: Հրդեհը կ'ուղղուի դէպի Վալլոնի մայրիներու խիտ անտառը: Քանի վիրաւորներ կան: Մարսիլիոյ մօտերն ալ հրդեհ մը ծայր տուաւ, այրելով ագարակներ Ժեմենոսի ճամբուն վրայ: 10 միլիոն կը հաշուեն վնասը:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Բշ. օր ամպկալ տեսարաններ պատահեցան խորհրդարանին մէջ: Մառեշալ Փափագոս ապօրէն անուանելով անցեալ սեպտեմբերին կատարուած ընտրութիւնները, պահանջեց լուծել Նեսփ. Ժողովը: Ընտրոյ մեղադրեց թէ կառավարութիւնը կը ձգձգէ ձեռնարկելու համամասնական դրութեամբ ընտրութիւններու կառավարութիւնը:

ՍՈՒՐԻՈՅ սպարապետը, զօր. Շիշաքլի, Եգիպտոս պիտի այցելէ մօտերս:

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐՁՈՒՆՔ ԵՒ ԱՆԴՈՒՆԴ

Շաբաթներէ ի վեր միջազգային մամուլը քամնելի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ լեռնագնացութեան արկածներու մասին:

Կը թուի թէ այս տարի աւելի բազմաթիւ են զոհերը, առանց երկրի եւ ազգի խտրութեան:

Յաճախ տարէցներ, մասնագէտներ են որ լեռնէ լեռ կը բարձրանան, գիտական հետազօտութիւններ կատարելու համար:

Բայց, մեծ թիւ մը կը կազմեն նաեւ երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները:

Մղուած՝ տարիքին կրակէն եւ անծանօթին հրապոյրէն, անոնք յանձն կ'առնեն ամէն վտանգ, Ալպեաններու անմատչելի, սառնապատ կատարները բարձրանալու համար: Եւ ընդհանրապէս չարաչար կը տուժեն, թանկագին զոհեր տալով:

Դեռ անցեալ շաբթու էր որ ահռելի արկածի մը զոհ գացին երկու աղջիկներ եւ կին մը, Կրընոպլի մօտ, «Անանուն Կատար» կոչուած բարձունքին վրայ:

Երեքն ալ մաս կը կազմէին համալսարանական արշաւախումբի մը: Վերադարձած ատեն, զարհուրելի փոթորիկ մը կը պայթի: Երկու աղջիկները եւ տիկինը անմիջապէս կ'ապաստանին ժայռի մը տակ, իսկ միւսները ճամբան կը շարունակեն: Յանկարծ ժայռ մը գլորելով ջարդուփշուր կ'ընէ երեք լեռնագնացները:

Քանի մը օր ետք, երկու անգլիացի գիտնականներու դիակները գտնուեցան ուրիշ բարձունքի մը վրայ, միշտ Ալպեաններու մէջ: Մէկը ինկած էր ուժասպառ, միւսը չուզեր անտէր ձգել ընկերը: Եւ երկուքը միասին կը սառին:

Միեւնոյն ատեն տեղի կ'ունենար ուրիշ դէպք մը, նոյնքան յանդուգն եւ եղերական:

Այս անգամ ոչ թէ բարձունքը, այլ անդունդն էր որ փորձութեան կ'ենթարկէր խումբ մը գիտնականներ:

Երկու տարիէ ի վեր, փորձեր կը կատարուին ստորերկրեայ քարայրներ իջնելու եւ զննելու, կարելի խորութեամբ:

Փորձը տեղի կ'ունենայ Պիրէնեան լեռներուն մէջ, Սպանիոյ սահմանագլուխին վրայ (Փիէռ-Սէն-Մարթէն):

Երեք անձաւախոյզներ (spéléologue) առաջին անգամ 1951 Օգոստ. 13ին յաջողեր էին անդունդը իջնել մինչեւ 388 մեթր խորութեամբ:

Այս տարի Օգոստ. 1ին հինգ հոգինոց արշաւախումբ մը կազմուեցաւ, աւելի լաւ պատրաստուած, մինչեւ յատակը իջնելու համար

Օգոստոս 9ին, խումբին երիտասարդ անդամը, Լուպան, որ ի վերջոյ զոհ գնաց, իջած էր մինչեւ 505 մեթր: Յաջորդ օրը երկու հոգի եւս իջան:

Մինչ զննութիւնները կը շարունակուէին, Լուպան, որ յոգնացած կը տառապէր, ուզեց դուրս ելլել: Այդ ձեռնարկին ատեն էր որ վերելքի պարանը փրթաւ եւ դժբախտ երիտասարդը անդունդ գլորեցաւ, ջարդուփշուր:

Հաղուադէպ է որ մարդիկ հետաքրքրուին այս կարգի դէպքերով, բարձր քաղաքականութեան ամենօրեայ ժխորին մէջ:

Եւ սակայն, ո՛րքան պերճախօս են անոնք, եթէ միայն գիտնականները նկատի առնենք:

Ահաւասիկ անձնուէրներու նոր դաս մը, որ կը յանդգնի բարձունքէ բարձունք մագլցիլ, կամ իջնել մինչեւ անդունդ, ճոխացնելու համար մարդկային գիտութիւնը:

Բարձունքը հասկնալի է. բայց անդո՞ւնդը, — պիտի ըսէք:

Ընդհակառակն. երկուքն ալ իրար կը լրացնեն, իբրեւ հոգեբանական երեւոյթ: Իբրեւ պատկեր ժամանակակից կեանքի:

Մարդկութիւնը խելացնոր բարձունքի մը հասած է այսօր, եւ սակայն գլխիվայր կը հակի դէպի անդունդ, հետզհետէ աւելի արագ:

Հերոսներ են անոնք որ անդունդներ կը չափեն հինգ-հարիւր կամ հազար մեթր խորութեամբ:

Պիտի գտնուի՞ յանդուգն գիտնականներու նոր դաս մը, որ զննէր խաղաղութեան եւ ազատութեան ճամբուն վրայ բացուած անդունդները, մէկը միւսէն հրէշային ճեղքերով...

Շ.

Եգիպտոսի ծաղկեփնջ շնորհաւորութիւններ

ՆՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդը, Մամբրէ արք. Սիրունեան հետեւեալ հեռագիրները ուղղած է վարչապետին եւ սպարապետին.—

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Ն. Վ. ԱԼԻ ՄԱՀԵՐ,

Իմ եւ եգիպտահայ գաղութին կողմէ յանձին ձեզի կ'ողջունեմ պետական անվհատ բարենորոգիչը եւ Աստուծմէ կը հայցեմ զօրավիգ կանգնիլ ձեզի եւ ձեր ընկերներուն, ձեր ընդգրկած դժուարին գործին եւ պատասխանատուութեանց համար, յաջողութիւն մաղթելով ձեր բոլոր գործերուն, մինչեւ որ Եգիպտոս ձեր միջոցաւ արժանանայ իր բոլոր բաղձանքներուն իրականացման:

ԼԵՒԱ ՄՈՀԱՄՄԷՏ ՆԵԿԻՊ,—

Անձնապէս եւ Եգիպտոսի հայ գաղութին կողմէ իմ անկեղծ շնորհաւորութիւններս կը յայտնեմ ձեզի՝ ձեր օրհնեալ շարժումին յաջողութեանը համար եւ կը խնդրեմ Աստուծմէ Եգիպտոսը զօրացնել ձեզմով ու բանակի ձեր հերոս ընկերներով եւ զօրավիգ կանգնիլ ձեր ազնիւ նպատակներուն եւ բաղձանքներուն իրագործման մէջ, որպէսզի Եգիպտոս ձեր շնորհիւ գրաւէ իր արժանի տեղը աշխարհի ազգերուն մէջ:

✕ Ցուսաբեր Ընկերակցութիւնն ալ հեռագիրներ ուղղած է վարչապետին եւ սպարապետին, ջերմապէս շնորհաւորելով եւ յաջողութիւն մաղթելով:

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ԲԺ. ՆՇԱՆ ՊԱՂՏԻԿԵԱՆ

Գահիրէի վերջին թղթաբերէն ցաւով կ'իմանանք թէ Օգոստ. 16ին մեռած է մեր հին ընկերներէն Բժ. Նշան Պաղտիկեան, անդամ Թեմական Խորհուրդի:

Ողբացեալ ընկերը, 65 տարեկան, բնիկ Խարբերդցի, երկար ատեն անձնուիրաբար ծառայած է ազգային թէ կուսակցական կեանքի մէջ: Վերջին երկու-երեք տարիներուն առողջութիւնը լրջօրէն խանգարուած ըլլալով, ստիպուած էր մեկուսանալ:

Քանի մը կենսագրական տեղեկութիւններ՝ յաջորդով: Մեր վշտակցութիւնը իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՕՐ. ՅՈՒԼԻԱՆԷ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԶՈՀ ԳՆԱՑ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ

Ցաւով կ'իմանանք թէ վաստակաւոր ուսուցչուհի մը, Օր. Յուլիանէ Սարգիսեան, զոհ գացած է արկածի մը: Ձեռքը հաւնալ չիչ մը բռնած՝ երբ խոհանոց կը մտնէր, հեղուկը պայթելով բռնկեր է: Տարաբախտ ուսուցչուհին ողջ ողջ այրած եւ երեք օր վերջ մեռած է, ահռելի տառապանքներու մէջ: Օգնութեան հասած ատեն ձեռքէն վիրաւորուած է նաեւ Տիկին Զապէլ Գօյաճեան:

Ողբացեալ օրիորդը իր ուսումը կատարելագործած էր Ֆրանսայի մէջ: Պաշտօնավարած է Պոլիս, Վան, Եգիպտոս, Կիպրոս (Մելքոնեան հաստատութիւն): Կ'աշխատակցէր նաեւ հայերէն թերթերու:

Յաջորդով կը խօսինք իր կեանքի եւ կրթական երկարամեայ գործունէութեան մասին:

ՀԱՅԿ. ԺԱՄ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Համազգային Ընկերութեան Փարիզի վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ «Համազգային»ի կեդրոնը լիբանական կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած է հայկական ժամ մը հաստատելու Պէյրութի ռատիօ կայանին մէջ: Հայկ. ժամը պիտի գործէ առայժմ ամիսը երկու անգամ, իւրաքանչիւր անգամ կէս ժամ, ամսուան առաջին եւ երրորդ շաբթուան չորեքշաբթի օրերը կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 4,30ին (լիբանական ժամ): Կարճ ալիք 37 մեթր 34. եւ միջակ ալիք 359: Յառաջիկայ ժամը նշանակուած է Օգոստ. 20ին (այսօր):

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Դ — Սուրիա (3)

Հալէպի արուարձան Նոր Գիւղի դպրոցներէն յիշենք նաեւ Զաւարեանը, որ նախապէս (1924-1935) կը կոչուէր Ներսէսեան, հիմնուած Այնթապցիներու կողմէ, ի յիշատակ իրենց ծննդավայրի համանուն վարժարանին, Ռոմանիէի քէմփին մէջ: 1935ին վերջնապէս Մէյտան փոխադրուեցաւ եւ կոչուեցաւ Զաւարեան Վարժարան: Վերջին տարեշրջանին ունէր 513 աշակերտ, 272 մանչ, 241 աղջիկ, 19 պաշտօնեաներով: Տնօրէնն է Այնթապցի Գրիգոր Էքմէքճեան: Վարժարանը ունի սրահ մը՝ որ կը ծառայէ հանդէսներու եւ դասախօսութեանց:

Հալէպ քաղաքէն եւ Նոր Գիւղ արուարձանէն դուրս՝ Բերիոյ առաջնորդական թեմին կապուած են հետեւեալ վարժարանները (համաձայն 1 Մայիս 1950 թուակիր պաշտօնական Տեղեկագրին: Տրուած թիւերը թեթեւ փոփոխութիւն կրած են անկէ ի վեր).—

Գամըշլըի ազգ. վարժարան՝ 444 աշակերտ, 12 ուսուցիչ, տարեկան 24.000 սուրիական ոսկի ծախք: Ամուտա՝ 44 աշակերտ, 2 ուս., 1500 ոսկի: Տէրպէսիէ՝ 38 աշակ., 1 ուս., 2100 ոսկի: Արապ Փունար՝ 109 աշակ., 6 ուս., 3550 ոսկի: Րագգա (Նուպարեան)՝ 69 աշակ., 2 ուս., 2125 ոսկի: Ճարապլուս (Մնջոյեան եւ Վարդանեան)՝ 176 աշակ., 8 ուս., 4500 ոսկի: Հասիչէ՝ 60 աշակերտ., 3 ուս., 2500 ոսկի: Հասիչէ՝ 60 աշակ., 2 ուս., 2500 ոսկի: Քէսապ (Միացեալ)՝ 113 աշակ., 7 ուս., 4500 ոսկի. (1946-47 տարեշրջանին Քէսապ ունէր երկու դպրոց՝ Սահակեան՝ 260 աշակ. Ուսումնասիրաց 157 աշակ.): Գարատուրան՝ 15 աշակ., 1 ուս., 500 ոսկի (1947ին ունէր 136 աշակերտ): Այն Էլ Արուս՝ աշակ., 1 ուս., 475 ոսկի: Թէլ Ապիատ (Խորէնեան)՝ 111 աշակ., 3 ուս., 3200 ոսկի: Ճիսր-Շղուր՝ 18 աշակ., 1 ուս., 1050 ոսկի: Թարթուս՝ 30 աշակերտ, 1 ուս., 1100 ոսկի: Լաթաքիա՝ (Ս. Յակոբեանց)՝ 130 աշակ., 7 ուս., 7800 ոսկի: Աֆրին (Արամեան) 32 աշակ., 2 ուս., 1500 ոսկի: Եագուպիէ՝ 106 աշակ., 3 ուսուցիչ, 1600 ոսկի ծախք: Ազէզ՝ 82 աշակ., 7 ուս. 5600 ոսկի 1947ին 165 աշակ.):

• Ըստ վերոյիշեալ տեղեկագրին, 1950ին Հալէպի թեմը ունէր՝ քաղաքին եւ արուարձաններուն մէջ 14 հայ լուսաւորչական դպրոցներ՝ 5827 աշակերտներով, 2709 աղջիկ, 3118 մանչ, 111 ուսուցչուհի եւ 72 ուսուցիչ (գումար 183): Մուտք՝ 258.500 սուր. ոսկի, ելք՝ 266.335 սուրիական ոսկի: Իսկ շրջաններու 18 վարժարանները ունէին 1713 աշակերտ, 983 աղջիկ եւ 830 մանչ, 37 ուսուցիչ եւ 30 ուսուցչուհի, 57.675 սուրիական ոսկի մուտք, 70.100 ս. ոսկի ելք: Համագումար Բերիոյ թեմի 32 դպրոցներու աշակերտութեան՝ 7640, աղջիկ՝ 3692, մանչ՝ 3948, ուսուցիչներ՝ 250, կին՝ 141, այր՝ 109: Ընդհ. մուտք՝ 316.175 ս. ոսկի, ելք՝ 336.435 ոսկի: 32 դպրոցներէն 21ը՝ ազգային սեփականութիւն են:

ԴԱՄԱՍԿՈՍի թեմին կապուած են Համա, Հոմս, Սէլիմիէ եւ Ճէպէլ Տրիզ:

Դամասկոս քաղաքին մէջ կան երեք հայ լուսաւորչական դպրոցներ.— Միացեալ Վարժարան, Սալհիէ թաղ, 245 աշակերտ, 135 մանչ, 110 աղջիկ, 9 ուսուցիչ (4 այր, 5 կին): Սահակեան, 95 աշակերտ, 50 մանչ, 45 աղջիկ, 2 ուսուցիչ, 3 ուսուցչուհի: Ս. Թարգմանչաց Վարժարան, Պապ Թումա թաղ, 210 աշակերտ, 95 մանչ, 115 աղջիկ, 3 ուսուցիչ, 15 ուսուցչուհի:

ՀՈՄՍի ազգային վարժարանն ունի 90 աշակերտ, 45 մանչ, 45 աղջիկ, 2 ուսուցչուհի:

Հայ կաթոլիկներու եւ աւետարանականներու դպրոցներուն լրիւ վիճակագրութիւնը չունինք:

Հալէպի մէջ յարանուանական եւ օտար դպրոցներ յաճախող հայ երկսեռ աշակերտութեան թիւն է 3472, իսկ շրջաններուն մէջ՝ 1143, համագումար 4615:

Այս հաշուով, ներկայիս Սուրիոյ մէջ վարժարան յաճախող հայ երկսեռ աշակերտներու ընդհանուր թիւը 12.000էն աւելի է:

Հալէպի թեմի հայ լուսաւորչական դպրոցներու տարեկան 336.435 սուրիական ոսկի (շուրջ 42 միլիոն ֆրանք) ծախքին չնչին մէկ մասը միայն կը հայթայթեն մեր բարեսիրական ընկերութիւնները.— Սուրիահայ Օգնութեան Խաչը՝ 7000 ս. ոսկի, Հ.Բ.Ը.Մ. 6000 ոսկի: Իսկ տեղական կառավարութիւնը կը յատկացնէ 14.000 ոսկի:

Սուրիոյ մէջ ալ կրթաթոշակը մեծ արգելք մըն է շատ մը փոքրիկներու դպրոցէ զրկուելուն:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ.— Հալէպի մէջ կան վեց եկեղեցիներ.— Ս. Քառասուն Մանուկ, Ս. Աստուածածին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Գէորգ, Ս. Վարդան, Ս. Յակոբ, որոնք ունին համագումար 14 քահանայ:

Շրջաններուն մէջ կան հետեւեալ 11 եկեղեցիները.— Գամըշլը՝ Ս. Աստուածածին, Արապ Փունար՝ Ս. Աստուածածին, Տէր Զօր՝ Ս. Հռիփսիմէ, Եագուպիէ՝ Ս. Աննա, Լաթաքիա (Լաւաթիկէ)՝ Ս. Յակոբ, Քէսապ՝ Ս. Աստուածածին, Ազէզ (Ս. Թագաւոր), Աֆրին (Ս. Նշան), Ճարապլուս՝ Ս. Աստուածածին, Դամասկոս՝ Ս. Սարգիս, Հոմս՝ Ս. Աստուածածին (մատուռ):

Լաթաքիոյ մէջ Երուսաղէմի Պատրիարքարանը ունէր շատ հին վանք մը, զոր տեղացիները Քէտուն կը կոչէին (Հոգետուն): Շէնքը՝ երկյարկանի՝ ունէր 25 սենեակներ, որ ժամանակին կը ծառայէր պատսպարելու Երուսաղէմ գացող ուխտաւորները: Լաթաքիան այն նաւահանգիստն էր, ուր ցամաք կ'ելլէին Սուրբ Երկիր գացող մեր հայրենակիցները, երբ դեռ շինուած չէր Եաֆա-Երուսաղէմ երկաթուղին: Չենք գիտեր թէ ի՛նչ եղած է հիմա այդ Հոգետունը:

Նման Հոգետուն մըն ալ կայ Հալէպի հայկական թաղին մէջ, շինուած նոյն նպատակով:

Հայ կաթոլիկները հինէն ի վեր Հալէպի, Դամասկոսի (Պապ Թումա) եւ Սուրիոյ այլ քաղաքներուն մէջ ունին եկեղեցի եւ առաջնորդարան:

Հայ աւետարանականները նոյնպէս ունին իրենց եկեղեցիները:

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉ

Մօտաւորապէս 30 տարիէ ի վեր բարերար դեր մը կը խաղայ այս կազմակերպութիւնը սուրիահայ գաղութին մէջ: Ունի 18 մասնաճիւղեր՝ 2086 անդամուհիներով: Արծուիկներու թիւն է՝ 646: Տարեկան պիւտճէն՝ 80.000 սուրիական ոսկի (10 միլիոն ֆրանք): Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութենէն կը ստանայ տարեկան 5000 տոլար (17.000 սուրիական ոսկի): Մնացեալ գումարը կը հայթայթէ իր միջոցներով:

Սուրիահայ Օգնութեան Խաչը վերջին տարիներուն մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէ կրթական գործին: Հալէպի ազգային վարժարաններուն մէջ իր որդեգրած սաներուն համար կը յատկացնէ տարեկան 7000 ոսկի (875.000 ֆր.), Քէսապ-Գարաթուրանի՝ 1680, Դամասկոսի՝ 1260, Նոր Գիւղի Սահակեան վարժարանին 300, Արամեան վարժարանին 200, Հալէպի պատսպարանի սաներուն 240 ոսկի, գումար՝ 10.680 ոսկի: Մէյտանի մասնաճիւղը 65 սան կը պահէ Նոր Գիւղի չորս վարժարաններուն մէջ:

Հալէպի Ազգ. Պատսպարանին մէջ սնունդ եւ օթեւան կը գտնեն շուրջ 60 չքաւոր աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ: Պատսպարանը կէսօրուան ճաշ կը հայթայթէ զանազան դպրոցներու աղքատ աշակերտներուն: Ազգ. Պատսպարանի տարեկան պիւտճէն է 20.000 սուրիական ոսկի:

Նոր Գիւղի մէջ ալ, Օգնութեան Խաչը ունի աղջկանց համար պատսպարան մը, ուր կը գիշերեն նաեւ «Քառէն Եփփէ»էն 19 ճեմարանականներ, որոնք շրջաններէն եկած ըլլալով, Հալէպի մէջ մօտիկ ազգական չունին:

Օգն. Խաչը կը քաջալերէ նաեւ դասագրքերու հրատարակութիւնը: Իր տրամադրած նիւթական միջոցներուն շնորհիւ է որ լոյս տեսան Շողակաթ ընթերցարաններու չորս հատորները եւ Արմէն Անոյշի Հայոց Պատմութիւն Բ. հատորը:

9 (Մնացեալը յաջորդով) ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

3. ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ ԴԷՊԻ ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Կեսարիայէն օթօպիւսով ճամբայ ելայ դէպի Սեբաստիա: 375 քիլոմեթր երկարութեամբ ճամբայ պէտք է կտրենք՝ հասնելու համար ծննդավայր քաղաքս: Ինչպէս գրեցի նախապէս, Թուրք կառավարութիւնը բացառիկ կարեւորութիւն տըւած է փոխադրական միջոցներու կանոնաւորութեան եւ ճամբաներու շինութեան աշխատանքներուն: Ասֆալթապատ ճամբաներու ցանցով մը իրար միացած են Անատոլուի քաղաքները, որոնց միջեւ հաստատուած է նաեւ օթօպիւսի սպասարկութիւն մը, որ կրնանք ըսել թէ ըստ բաւականի կանոնաւոր է: Ամերիկեան նոր մեքենաներ կ'ապահովեն երթեւեկութեան եւ փոխադրութեան միջոցները:

Դժուար չեղաւ տեղ ապահովել Կեսարիա-Սեբաստիա մեկնող առաջին օթօպիւսին մէջ, հինգ ժամուան ճամբայ 5 թրքական ոսկիով (մօտ 550 ֆրանք): Ամբողջ ճամբորդութեան տեւողութեան ընթացքին ուշադրութիւնս կը գրաւէ ընդարձակ տարածութիւնը, տեղ տեղ մշակուած, բայց շատ ցանցառ բնակչութեամբ: Բազմաթիւ քիլոմեթրներ կը սուրաս, յաճախ առանց հանդիպելու ճամբորդի եւ բնակչութեան: Եւ ընդհանրապէս բերրի տարածութիւններ:

Թուրք կառավարութիւնը, վերջերս, Կեսարիա-Սեբաստիա տարածութեան վրայ գտնուող ամայի եւ թափուր գիւղերու մէջ տեղաւորած է Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն տարագրուած Թուրք ընտանիքները, որոնք մեծ մասամբ երկրագործութեամբ կը զբաղին, սակայն դժգոհ են իրենց վիճակէն: Կառավարութիւնը տուն եւ հող տրամադրած է անոնց, որպէսզի հաստատուին եւ ինքնաբաւ դառնան: Գաղթականները յառաջիկային մաս մաս պիտի վճարեն այդ հողերուն եւ բնակարաններուն համար սահմանուած գումարները որպէսզի սեփականատէր դառնան: Առայժմ, անոնք, սննդային կը ստանան կառավարութենէն իրենց ապրուստը ապահովելու համար: Յատկացուած նպաստը սակայն բաւականաչափ չէ անոնց կարիքներուն: Այդ պատճառաւ ալ Թուրք գաղթականներու մեծ մասը թշուառ կեանք մը ունի: Ահա թէ ինչո՛ւ խոր դժգոհութիւն կը տիրէ նորեկ գաղթականներու մէջ:

Կեսարիա-Սեբաստիա ճամբուն վրայ կը գտնուէր նշանաւոր Ս. Հրեշտակապետ վանքը, որ հսկայ պարիսպներով շրջապատուած էր: Վանքին պատերը շինուած էին մէկ-երկու մեթր տրամագծով խոշոր քարերով: Ցայտնի սրբատեղի մըն էր: Այժմ բոլորովին անհետացած է վանքը եւ տեղն իսկ յայտնի չէ: Մարդ կը մտածէ՝ ո՞ւր տարուած են այդ քարերը, ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ քանդուած են պարիսպները...:

Ինքնաշարժը որքան մօտենար Սեբաստիոյ, այնքան աւելի կը սաստկանար անհամբերութիւնս: Արդէն սկսած էինք մագլցիլ լեռը, որուն կատարէն առաջին անգամ պիտի տեսնէի Սեբաստիան: Աչքիս առջեւ շարժանկարի պէս կը պատկերանային մանկութեանս երանաւէտ օրերը, հայրենի տունս, ծնողքս, որոնց տաքուկ գրկին մէջ այնքան երազներ հիւսեցի, քոյրերս եւ եղբայրներս որոնց հետ շնչեցի եւ վայելեցի մայրական ջերմ գգուանքները, միրջապէս սրբավայրերս, թաղիս եկեղեցին, վարժարանը, ուր մայրենի լեզուիս առաջին թոթովանքները սորվեցայ: Հոգեկան այս խոր ապրումներուս մէջ, կը մտածէի թէ արդեօք ի՛նչ վիճակի մէջ պիտի գտնէի երբեմնի հայկական մտքի եւ մշակոյթի այդ օրրանը, Վարուժաններու եւ Մուրատներու հայրենիքը, որ 40.000է աւելի իր հայ բնակչութեամբ եւ եկեղեցիներու եւ վարժարաններու ցանցով բացառիկ կարեւորութիւն մը կը ստանար Փոքր Հայքի մէջ:

Հայրենական յիշատակներու վերապրումով երբ աչքերս սկսած էին թրջուիլ եւ ներքին սարսուռ մը կը ցնցէր էութիւնս, յանկարծ բլուրի գագաթէն պարզուեցաւ անուշական գեղեցիկ Սեբաստիան: Քանի՜ քանի՜ անգամներ երազիս մէջ տեսած էի զայն, իր հին պերճութեան եւ հարստութեան մէջ...: Ցուցումս կը կրկնապատկուէր, որքան կը մօտենայի քաղաքին: Տարիներու կարօտագին բաժանումէն վերջ, ահաւասիկ՝ հայրենիքս, որ տարտամ ու մշուշոտ պատկերի մը վերածուած էր տամկացած աչքերուս առջեւ: Ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ, ճամբորդները կ'իջնեն վար, սակայն ես պահ մը կորսնցուցած ինքզինքս, ի զուր կը փորձեմ յառաջանալ: Հինգվայրկեան այս վիճակի մէջ մնալէ վերջ տարօրինակ թափով մը մէջս կը ծնի հայրենիքիս բոլոր անկիւնները մէկ անգամէն տեսնելու անյագ ծարաւը:

Աւա՜ղ սակայն, ոչ մէկ յիշատակ մնացած էր անցեալէն, քանդուած եւ աւերակ վիճակ մը ունէր հայկական Սեբաստիան...:

×

Սեբաստիոյ մէջ կը գտնուիմ: Դժուարութիւն չեմ քաշեր գտնելու ինծ տրուած հասցէ մը: Դաւրացի (Սեբաստիոյ գիւղերէն մէկը) հայրենակցի մը կ'ուղղուիմ, կը ծանօթացնեմ ինքզինքս եւ կ'արժանանամ սիրալիր ընդունելութեան: Կարծես երկինքէն եկած ըլլայի, մեծ ու պզտիկ բոլորը կը բոլորուին շուրջս, կ'ողջագուրուին հետս եւ լուրեր կը սպասեն արտասահմանի հայ եղբայրներէն: Տեղեկութիւններ կ'ուզեն ամէն բանի շուրջ: Կը լուսաբանեմ եւ կը լուսաբանուիմ: Մանրամասն ծանօթութիւններ կը ստանամ Սեբաստիոյ ներկայ հայութեան մասին, կը լսեմ իրենց կարիքներն ու իղձերը: Կարճ հանդիպումէ մը վերջ կ'ուղղուիմ Ապահովութեան գրասենեակը, օրինական ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար: Լաւ ընդունելութիւն ցոյց կը տրուի ինծ պաշտօնէութեան կողմէ, որոնք բարեացակամ կ'երեւին:

Պայրամի օրերն էին: Ամէն տեղ գոց էր: Հարկադրուեցայ երեք օր փակուած մնալ հայրենակցիս տունը, ուր հիւրասիրուած էի: Այդ երեք օրերը չափազանց ուրախալի եղան ինծի համար: Սեբաստիա գտնուող բոլոր Հայերն ալ այդ օրերուն այցելութիւն տուին ինծի եւ հետզհետէ ընդլայնեցաւ ծանօթութիւններուս հորիզոնը:

Բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը այդ օրերուն Սեբաստիա կը գտնուէր նաեւ Սահակ վարդապետ Փափազեան, որ Պատրիարքին կողմէ մասնաւոր առաքելութեամբ ղրկուած էր գաւառները: Վարդապետը կիրակի մը պատարագ մատուցած է եւ 6 երախաներ մկրտած: Սեբաստիոյ հայու-

---

ՎՐԻՊԱԿ.— Տպագրական սխալ մը Պէյրութի վրանաքաղաքի հրդեհին թուական ցոյց կուտար 1938 յունուար 30ի գիշերը. պիտի ըլլայ 1933 յունուար 30 («Յառաջ» 10 օգոստ. Բ. էջ, 2րդ սիւնակ):

Նաղաշ Յովնաթան «Բանաստեղծութիւններ»

ԽՄԲ.— «Էջմիածին» ամսագրի վերջին թիւէն քաղուած տեղեկութիւնները կը բաղեմ այս գրքի մասին, որ հրատարակուած է Խ. Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի կողմէ՝ (1951).—

Ժողովածուն Պետական մատենադարանի ձեռագիրներու հիման վրայ, պատրաստած են Մնացականեան ու Նազարեան:

Նաղաշ Յովնաթանի բանաստեղծութեանց այս ժողովածուն հարուստ է, խնամքով ու գիտականօրէն կազմուած: Հեղինակները աշխատած են յազմակողմանի կերպով ներկայացնել Յովնաթանի ամբողջ ստեղծագործութիւնը, հաւաքած են նաեւ ծանօթ նիւթեր, տուած են մանրամասն ու գիտական ծանօթութիւններ:

Ժողովածուն կը բաղկանայ քանի մը մասէ: Յառաջաբանին մէջ կուտայ կենսագրական-քննադատական ակնարկ Յովնաթանի կեանքի ու գործունէութեան մասին, ուր ճշտուած է Յովնաթանի կենսագրութեան առանձին տուեալներու ժամանակագրական կարգը, ինչ որ կ'օգնէ որոշել անոր կարգ մը երգերու յօրինման ժամանակը: Կարեւոր ճշտում է նաեւ Յովնաթանի Թիֆլիս երթալու ժամանակը: Ցարդ ընդունուած էր որ Վրացիներու Վախտանգ թագաւորը հրաւիրած է Նաղաշ Յովնաթանը Շոռոթէն Թիֆլիս 1716էն ոչ առաջ: Հոս, նոր ուսումնասիրութեամբ պարզուած է որ Յովնաթան Թիֆլիս պէտք է գացած ըլլայ 1702–1712ի միջեւ:

Ժողովածուն կազմողները Յովնաթանի ստեղծագործութիւնները բաժնած են քանի մը մասի.— 1) Սիրոյ երգեր, 2) Խրատական, 3) Երգիծական 4) Խնճոյքի երգեր, 5) այլ երգեր:

Յովնաթանէն մեզի հասած են 32 սիրային բանաստեղծութիւններ որոնք ուշագրաւ են ու արժէքաւոր: Անոնք դողդոջ, գունագեղ, չափազանցութեան հասնող պատկերաւոր եւ մանաւանդ զուարթ ու կենսաթրթիռ երգեր են: Այդ երգերը տոգորուած են կեանքի բուռն շունչով, հեղեղուած են բանաստեղծի վարպետ զգացմունքով:

թեան վրայ շատ մեծ տպաւորութիւն թողած է այս այցելութիւնը: Բոլորն ալ կը սպասեն եւ կը յուսան որ Պատրիարքարանը աւելի մօտէն հետաքրքրուած է անոնց վիճակով: Պատրիարքարան ներ զրկէ: Ցաւով պէտք է խոստովանիլ որ երկար տարիներ Սեբաստիա գտնուող մեր եղբայրները մնացած են լքուած ու մոռցուած, ոչ ոք հետաքրքրուած է անոնց վիճակով: Պատրիարքարան ուղղուած դիմումները մնացած են անպատասխան: Արսլանեան եպիսկոպոս ներքին պայքարներու յանկացուցած էր իր ժամանակն ու միջոցները, մոռնալով իր բուն պարտականութիւնն ու կոչումը:

Ընդհանուր ակնարկով Սեբաստիա աւելի շատ շինարարութիւն ունեցած է քան Կեսարիա: Քանի մը նոր պողոտաներ բացուած են եւ նոր շէնքեր շինուած: Հին քաղաքը սակայն կը մնայ անփոփոխ:

ՊԵՏՐՈՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

Անոնց մէջ միշտ ամկայ (ներկայ) է բնութիւնը, գարունը իր շքեղ ու պայծառ գոյներով, կարկաչուն առուներով եւ հոտաւէտ ու բազմերանգ ծաղիկներով, իսկ այդ բոլորին վրայ կ'իշխէ անոր սիրուհին՝ այդ բնութեան դուստրը, անոր պէս պայծառ ու կենսուրախ: Այս բանաստեղծութեանց մէջ կը զգացուի նկարչի գիտողական սովորութիւնը:

Յովնաթանի խրատական եւ երգիծական բանաստեղծութիւնները կ'արտացոլեն իր ժամանակի հանրային իրագրութիւնը: Նաղաշ Յովնաթանի հայրենի գիւղը, Շոռոթ, այդ ատեն Հայաստանի առեւտրական կեդրոններէն մէկն էր, ուր զարգացած էին արհեստները, կատարուած էին դասակարգային շերտաւորում:

Երգիծական բանաստեղծութեանց մէջ, Յովնաթան կը մերկացնէ ու կը ծաղրէ ծուլութիւնը, անազնուութիւնը, ու տգիտութիւնը: Բազմաթիւ բանաստեղծութեանց մէջ կը գովէ գիտութիւնը ու լուսաւորութիւնը: Յովնաթան յառաջ կը քշէ գիտութեան տարածման հարցը, «լաւ արուեստ ունի եւ լաւ գիտութիւն»: Նաղաշ Յովնաթանի բոլոր երգերուն համար ալ բնորոշ է ժամանակի կեանքի կենդանի, հրատապ հարցերով տոգորուած ըլլալը:

Կը պատկերացնէ ժամանակի իրական կեանքը, առօրեան, անոր բանաստեղծութիւնը հազարաւոր թելերով կապուած է իրական կեանքի հետ: Անոր կարգ մը բանաստեղծութիւնները ունին իրենց տարբերակները: Անոնց համեմատութիւնը կ'օգնէ աւելի լաւ ըմբռնելու բանաստեղծը, եւ ճշտելու եւ վեր հանելու տուեալ բանաստեղծութեան բնագիրը, որ աղաւաղուած եւ փոփոխուած է զանազան գրիչներու ձեռքով: Ներկայ ժողովածուին մէջ ատոնց յատկացուած է «Վարիանդներ» բաժինը:

«Յաւելուածներ» բաժնին մէջ զետեղուած են որդի Յովնաթանի՝ Նաղաշ Յակոբի եւ Ստեփաննոս Շոռոթեցիի տաղերը: Ժողովածուն ունի նաեւ ընդարձակ եւ մանրամասն ծանօթագրութիւններ, կազմուած խնամքով եւ գիտականօրէն եւ կ'օգնեն ընթերցողին յստակ պատկերացում կազմել Յովնաթանի ստեղծագործութեանց մասին: Մասնաւոր բաժինով դրուած է օգտագործուած ձեռագիրներու նկարագրութիւնը: Գրքին մէջ կան նաեւ գունատիպ նմոյշներ ձեռագրերուն մէջ եղած Յովնաթանի նկարներէն

Այսպէս կարելի է ծանօթանալ ԺԷ-ԺԹ դարու ականաւոր հայ աշխարհաբար կենդանի խօսակցական լեզուին հետ:

Գաղութէ գաղութ

ՔՈՒՊԱՅԻ Հայերու ներգաղթը սկսած է 1921ին եւ շարունակուած մինչեւ 1930: 1924ին 200ի հասնող գաղութը 1927ին 2000ի հասած է: Շատեր չկրնալով Մ. Նահանգները անցնիլ, հաստատուած են Քուպա: Ատեն մը ունեցած են դպրոց, միութիւն, թատրոն, սակայն այսօր երբ 2000ի թիւը իջաւ դարձեալ 200ի, ոչինչ ունին կրթական տեսակէտով:

Հաւանայի մէջ կայ 150 հոգի, Թունասի մէջ՝ 38, Փամասօրինոյի՝ 8, Գանէօ՝ 4, Կուանթանամօ՝ մէկ: Անոնց տնտեսական վիճակը բաւական լաւ է. կը զբաղին կօշկակարութեամբ, հնակարկառութեամբ: Ունին գուլպայի երկու գործարաններ եւ մէկ նպարավաճառատուն:

«ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ»

Պոլսոյ «Եէնի Սապահ» թերթը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (5 օգոստ.)

— Գիտենք թէ ինչ պատճառներով Թուրք հանրային կարծիքը ընդհ. խառնաշփոթութեան մէջ դիւրաւ չըմբռներ եւ յստակօրէն չի տեսներ իրաւունքն ու իրականութիւնը: Քառորդ դարէ ի վեր զրկուեցանք ազատ վիճաբանութեան բարիքէն եւ սերունդները միակ զանգակի մը ձայնին ականջ տուին: Կարելի չեղաւ զատորոշել եւ դատաւորել իսկական հայրենասէրներն ու հայրենադաւները:

Հակառակ ասոր, լայն զանգուածները իրենց ողջմտութեամբ կրցան հարթել բոլոր խոչընդոտները եւ ուղիղ ճամբան գտնել:

Առնենք «Իթթիհատ վէ Թէրագգը»ի ստրագան եւ անոր երեւելի ներկայացուցիչը, Թալէաթ փաշան: Իթթիհատը եւ ազատութեան գաղափարը իրարու բացարձակապէս ներհակ են եւ դիրար կը չէզոքացնեն, ջուրին եւ կրակին նման:

Այդ Միութիւնը, որ շարժման անցաւ Համիտեան բռնակալութիւնը տապալելու համար, հինգ վեց տարի ետք հիմնեց ամէնէն անգութ բռնապետութիւնը եւ տասնեակ մը տարիներ երկիրը վարեց պատերազմական ատեաններով, կախաղաններ հաստատեց Այա Սոֆիայի, Պէյազիտի, Էմինէօնիւի, Գարաքէօյի հրապարակներուն վրայ: Այս պաշտօնական ոճիրներուն քով անպակաս եղան օր ցերեկով փողոցներու մէջ գործուած ոճիրները, մարդիկ սպաննուեցան եւ Իթթիհատը ձերբակալել չտուաւ այդ մարդասպանները:

Ազատութեան տարեդարձին հետ ի՞նչ կապ կրնան ունենալ այդպիսի ազատութեան մը պաշտպանները…

Այս եղած է Իթթիհատի ազատութեան ըմբռնումը: Ինչ կը վերաբերի Իթթիհատական պետութեան ընդհ. քաղաքականութեան, արդիւնքը մէջտեղն է: 1908ին, Ապտիւլ Համիտ երկիրը իրենց յանձնեց, այդ Թուականին պետութեան սահմանները Շքոտրայէն մինչեւ Պասրայի ծոց եւ Տրիպոլիս կ'երկարէին, մինչ 1918ին երկիրը փէրիշան ըրին եւ փախան, Անատոլուն ալ վտանգի մատնելով:

Անոնց արտաքին քաղաքականութեան եղերական հաշուեկշիռն ալ այս է ահաւասիկ: Անոնք Ապտիւլ Համիտը փնտռել տուին, եւ առնուազն ազգիտութիւն է զանոնք ազատութեան ախոյեաններ եւ Թուրք ազգին ծառայողներ նկատել:

Թալէաթի եւ կամ Իթթիհատականներու կուսակիցները պարտաւոր են մոռացութեան տալ իրենց անունն ու պատուանշանները: Հակառակ պարագային, եթէ այսպիսի անախորժ յիշատակներ վերակենդանացնեն ազգին նողկանքն ու թշնամութիւնը կը հրաւիրեն նորէն իրենց վրայ:

Չմոռնանք որ այդ Իթթիհատական բեկորները Կազի Մուսթաֆա Քէմալի դէմ մահափորձ սարքեցին Իզմիրի մէջ: Չենք գիտեր թէ այս պայմաններուն տակ որքան տեղին են ոգեկոչումի հանդէսները: Լաւ կ'ըլլայ որ Իթթիհատը առանձին թողունք իր մեղքերուն հետ եւ չխառնշտկենք իր մոխիրները:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (30)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՕԴԸ ՀԱՆԵԼ ԱՅԱ ՍՈՖԻԱՆ ԵՒ ԿԱՐԳ ՄԸ ՄԵԾ ՄԶԿԻԹՆԵՐ

Բայց աւելի ուշագրաւ է Փարիզի դեսպանատան 5 Մայիս 1906 Թուակիր ծածկագիրը որ կ'ըսէր.

— «Եւրոպայի հայ յեղափոխական կոմիտէները նորէն պատրաստութիւններ կը տեսնեն Էրզրումի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ կարգ մը ոճիրներ գործելու համար: Ռուսիոյ սահմանամերձ կարգ մը վայրերը մեծաքանակ զէնք եւ ուժանակ զրկուած է: Կարգ մը կիներ պիտի ջանան իրենց կուրծքերուն եւ ճերմակեղէններուն մէջ զետեղած ուժանակի լաթիկ տոպրակները արեւելեան նահանգները անցընել. Տրապիզոնի հանրապետական շէնքերն ու հիւանդանոցները օդը հանելու նպատակով»:

Հայ կոմիտէճիներուն գործունէութիւնը անընդհատ կը շարունակուէր, իսկ մեր դեսպանատուններն ալ իրենց մասնաւոր միջոցներով, քայլ առ քայլ կը հետապնդէին զանոնք: Բացի դեսպանատուններէն, Ապտիւլ Համիտ ալ Եւրոպայի այլազան կեդրոններուն մէջ լրտեսութեան ցանցեր հիմնած էր:

14 Նոյ. 1907ին Փարիզի դեսպանատան զրկեց ստիպողական ծածկագիր մը, ուր կը հրամայէր կարգ մը Հայոց մասին քննութիւն կատարել: Այս ծածկագրին մէջ կ'ըսէր.

«Ժան Կրա անուն կասկածելին ներկայիս Ժընեւի շրջակայքը գիւղ մը կը գտնուի, Լարօֆ, Գապուլեան եւ Եանօֆ անուն դաւադիրները Ժընեւէն Փարիզ եկած են: Անոնց մասին քննութիւն կատարեցէք եւ արդիւնքը տեղեկագրեցէք»:

Երկու օր ետք Եըլտըզի պալատէն ծածկագիր մըն ալ հասաւ Փարիզի դեսպան Սալիհ Մունիր փաշայի: Ծածկագրին մէջ կ'ըսուի.

— «Լուր հասած ըլլալով որ կոմիտէճիները մտադիր են օդը հանել Այա Սոֆիայի, Նուրիճամիի եւ Ֆաթիհի մզկիթները, փութով քննութիւն կատարեցէք վերոյիշեալ դաւադիրներուն մասին եւ անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարեցէք որպէսզի Ֆրանսայի սահմանէն դուրս հանուին անոնք»:

Կա՛րճ, Ապտիւլ Համիտ հայ կոմիտէճիներուն գործունէութեան մասին օրը օրին եւ լիակատար տեղեկութիւն կը ստանար:

Սեպտ. 1907ին կառավարութեան լուր հասաւ որ հայ Հնչակ կոմիտէի անդամներէն Յակոբ Բալուքեան եւ Սիսակ անուն յեղափոխականները ամերիկեան անցագրով Զուիցերիայէն Կիպրոս պիտի անցնին եւ այնտեղէն ալ Իսքէնտէրուն երթալով, պիտի ջանան Հայերը ապստամբեցնել: Ասոր վրայ ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան: Երկուքն ալ ձերբակալուեցան Իսկէնտէրունի մէջ եւ անոնց վրայէն կարգ մը փաստաթուղթեր ու զէնքեր գտնուեցան:

1907ին Ժընեւի Հայոց գործունէութիւնը ուշադրութիւն գրաւել սկսած էր: Ապտիւլ Համիտ դեսպանատան միջոցաւ զուիցեր. կառավարութեան մօտ ձեռնարկներ կատարեց որպէսզի Զուիցերիա սահմանէն դուրս հանէ զանոնք, բայց չկրցաւ դրական արդիւնք ձեռք բերել:

1907ին Ֆրանսայի վարչապետն էր համբաւաւոր Ժօրժ Քլէմանսօն որ կը պաշտպանէր Հայերը: Մեր հայ երեւելի հայրենակիցներէն՝ պետութեան հաւատարիմ հանդուցեալ Նուպար փաշայի որդին Պօղոս փաշա Փարիզի մէջ Պ. Քլէմանսոյի այցելելով խնդրեց որ նորէն ձեռք առնէ հայկական խնդիրը:

Պ. Քլէմանսօ խորամանկ պետական մարդ մը ըլլալով, հակառակ Հայերուն եւ Հելլէններուն ի նպաստ արտայայտուած ըլլալուն զանոնք պաշտպանելու չհետամտեցաւ որովհետեւ Եւրոպայի մէջ ի յայտ եկած էին հայ յեղափոխական կոմիտէներուն նպատակները:

Հայկական գործերը Եւրոպայի մէջ նորոյթէ դադրած ըլլալով, շատ բնական էր որ ոչ Պ. Քլէմանսօ ոչ ալ Ֆրանսայի միւս պետական մարդիկը ուզեն վերարծարծել հայկական խնդիրը: Հայերն ալ քաջ ըմբռնած էին ասիկա եւ այս պատճառաւ վհատած էին: Պօղոս փաշա ձեռնունայն բաժնուեցաւ Պ. Քլէմանսոյէն եւ Եգիպտոս մեկնեցաւ: Մնաց որ յետագային ինք ալ զղջաց եւ պարսաւեց դաւադիրները:

Ինչպէս յայտնի է, 1908ին հռչակուած է Բ. Սահմանադրութիւնը:

(Շար.)

Անգլօ-իրանեան վէճը

Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն լաւատես տեղեկութիւններ հաղորդել անգլօ-իրանեան վէճին կարգադրութեան մասին։ Նոյնիսկ գրոյց կը շրջի թէ անգլ. կառավարութիւնը պիտի վերցնէ իրանեան քարիւղի արտածման դէմ հաստատուած պաշարումը, իբրեւ նախաքայլ բանակցութեանց վերսկսման։

Անգլ. դահլիճը բացառիկ նիստ պիտի գումարէ այսօր, չորեքշաբթի, քննելու համար Իրանի վերջին ծանուցագրին պատասխանը։ Կ՚ըսուի թէ Անգլիա ընդունելով քարիւղի ազգայնացման սկզբունքը (բայց ոչ օրէնքը), պիտի առաջարկէ խնդիրը քննել աւելի լայն հիմերու վրայ։

Միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ կը կատարուին Մ. Նահանգներուն հետ, թէ Ուաշինկթընի եւ թէ Թէհրանի մէջ։ Տոքթ. Մոսատեղ մօտէն կը հետեւի անցուդարձին, հակառակ իր հիւանդութեան։

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻՆ

Իրանի վարչապետը Օգոստ. 18ին հրահանգ մը ուղղեց բոլոր գաւառական պաշտօնէութեանց, հրամայելով հողային բարենորոգումները գործադրել մինչեւ 15 օր, այլապէս ուրիշ գործ փնտրել։ Այս առթիւ մասնաւոր զեկոյց մըն ալ հրատարակելով, կ՚ըսէ թէ գիւղական խորհուրդները պէտք է կազմուին որոշեալ պայմանաժամին։ «Ոեւէ կառավարիչ կամ պաշտօնատար որ կը թերանայ գիւղական խորհուրդներու կազմութիւնը հաղորդել մինչեւ 15 օր, պիտի արձակուի»։

× Թէհրանի խորհրդային դեսպանատունը յուշագիր մը ուղղեց Իրանի կառավարութեան, գանգատելով իր Սումքա (Թուտէ ազգայնական) կուսակցութեան անդամները յարձակում գործած են Սովետ-Իրանեան մշակոյթի ընկերակցութեան գրասենեակին վրայ։ Ընդհարումները պարբերաբար կը շարունակուին կարմիրներուն եւ ազգայնականներուն միջեւ։ Այս վերջինները առջի օր կրակի տուին լրագրավաճառի մը կրպակը, այն կասկածով թէ բոլշեւիկեան հրատարակութիւններ կը ծախէ։

Ի՞նչ կ՚ուզէ Չինաստան

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն Չինաստանի արտակարգ պատուիրակութեան եւ Խ. Միութեան կատարած խորհրդակցութեանց։ Չինական պատուիրակութեան կ՚ընկերանան վեց նախարարներ եւ բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ, քաղաքային թէ զինուորական։

Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ Չինաստան զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն պիտի խնդրէ աւելի մեծ համեմատութեամբ, որպէսզի կարենայ տիրաբար կատարել իր դերը Ծայր. Արեւելքի մէջ։ Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, Չինաստանի վարչապետը, Չու Անլէ, պիտի ջանայ ապահովել ինչ որ չկրցաւ ստանալ 1950ին։ Կարմիր Չինաստանը ամէն բանէ առաջ պէտք ունի զէնքերու եւ մեքենաներու։ Անշուշտ պիտի քննուին ուրիշ բազմաթիւ խնդիրներ, — Քորէայի պատերազմը, կարգ մը չինական հողերու եւ երկաթուղիներու վերստացումը (Փորթ Արթիւր եայլն)։

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ բացառիկ պատիւներ եղած են չինական պատուիրակութեան, Մոսկուա հասած օրէն իսկ. ինչ որ կ՚ապացուցանէ թէ Խ. Միութիւնը նոր սպասելիքներ ունի Չինաստանէն։ Քաղաքական յարաբերութիւններն ալ աւելի պիտի ընդլայնուին։ Պիտի քննուի նաեւ ճափոնական խնդիրը։ Խ. Միութիւնը և Չինաստան չեն ստորագրած հաշտութեան դաշնագիրը, բայց կ՚ուզեն առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատել Ճափոնի հետ։

ԻԶՄԻՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԱՐԻՍԽ

Եւրոպայի ապարապետութեան դիւանէն կը հաղորդեն թէ Մօտաւոր Արեւելքի պաշտպանութեան խարիսխ նշանակուած է Իզմիրը (Պալքաններէն մինչեւ Սեւ ծովու ափերը)։ Ցամաքիկային օդանաւային խարիսխ մը եւս պիտի հաստատուի միեւնոյն շրջանին, իսկ ուրիշ մըն ալ՝ Սելանիկի մէջ, պուլկարական սահմանագլուխին մօտ

Այս որոշումը տրուած է Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ զինուորական իշխանութեանց հետ խորհրդակցելէ ետք։ Հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի դաշնակից ուժերուն ընդհ. հրամանատար նշանակուած է Ամերիկացի մը, զօր. Ուայմըն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՊԵՏԸ Փարիզ վերադառնալով, անմիջապէս գործի ձեռնարկեց, գիներու բարձրացումը կասեցնելու համար։ Մեծաքանակ ուտեստ, մասնաւորապէս կարագ պիտի ներածուի եւ պարտաւորիչ գիներ պիտի հաստատուին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ողողումներու զոհ գացած են 41 հոգի։ Վտանգը չէ անհետացած տակաւին։ Ռումանութիւնը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ ի հարկին պարպելու համար վտանգուած շրջանները։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց եւ 24 ժամ վերջ ազատ արձակեց երկու Ամերիկացիներ, երբ լուսանկարներ կը քաշէին Մալուլայի մէջ, արամերէն լեզուի ուսումնասիրութեան համար։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԷՆ կը հեռագրեն թէ գործադուլութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ։6000 բանուորներ նպաստ կը ստանան։ Շատ մը հաստատութիւններ 15 օր երկարաձգած են արձակուրդը, առանց վճարումի։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ընդդիմադիրները, հետեւելով եգիպտական յեղափոխութեան, կը պահանջեն հեռացնել օրուան վարիչները, ի հարկին «բռնութեամբ»։ Իսկ ընկերվարական վարիչը, Ճանպուլաթ, կը պահանջէ ամէն գնով տապալել ներկայ իշխանութիւնը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅՑՆ սահմանավէճին առթիւ, Պուլկարները խոստովանեցան թէ Օգոստոս 12ին պուլկարական զօրախումբ մը սպաննած էր երկու Յոյներ Գելաք լերան մօտ, բայց ոչ յունական հողի վրայ։

ԱՅՆՃԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

Քաշանէն Պ. Մխճեան 2000 ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, Յարութիւն Տէտէեանի մահուան տարեդարձին առթիւ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Հայկանոյշ Պարտաքճեանի եւ պարագաներուն իրենց հօր Պ. ԶԱՏԻԿ ՊԱՐՏԱՔՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդց. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն տարաբախտ Մարիամ Կարապետեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ արկածի մը հետեւանքով, Օգոստոս 12ին։ (Կարապետեան, Գիրոսեան, Ցովհաննէսեան, Արզուեան, Եղիազարեան ընտանիքներուն եւ պարագաներուն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վեւոն Ճերահեանի ուսուցչական եւ երաժշտական յիսնամեայ գործունէութեան տօնակատարութեանց Գործադիր Յանձնախումբը, հրապարակաւ իր ջերմագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հասարակութեան, տօնախմբութեան մասնակցող միութիւններուն, դանդաւոր արուեստագէտներուն եւ այն բոլոր մարմիններուն, որոնք սիրայօժար աջակցեցան գնահատանքի այս արտայայտութիւնը արդիւնաւոր դարձնելով։

Յանձնախումբիս նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան հաշուետուութիւնը պիտի հրատարակուի, 1953ի տարեգոյցին մէջ, վաստակաւոր համեստ մշակին կողմէ։ (Կնիք)

Տէր եւ Տիկ. Խ. Ս. Քարենց եւ զաւակները (Իսթանպուլ), Տիկ. Զապէլ Պօյաճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկ. Պ. Շամիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ա. Գառնիկեան կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ, մօրաքրոջ եւ մեծ մօրաքրոջ

ՕՐ. ՑՈՒԼԻԱՆԷ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը արկածի մը հետեւանքով։

Ցուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կը կատարուի Corentin Celtonի (Petits Ménages) հիւանդանոցը, հինգշաբթի 21 օգոստ. ժամը ճիշդ 8,30ին ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը։

Փոխադրական միջոցներ.— Հիւանդանոց՝ Métro Corentin Celton։ Գերեզմանատուն՝ իջնել Métro Mairiè d'Issy, առնել 190 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Hôpital Percy։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՎԱԼԱՆՍ.— Գրիգոր Վ. Պալեան եւ իր եղբօրորդիները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ կիրակի, 24 Օգոստ., ժամը 10ին, իրենց մօրը եւ մեծ մօրը՝ Թագուհի Պալեանի դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի մատուցուին Վալանսի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ։

Ողբացեալը իր մահկանացուն կնքած է Գահիրէ (Եգիպտոս) անցեալ Ցուլիս 11ին։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ՚ուզուի։ Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.)։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Մարսէյլ քաղաքի. դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն Հոկտ. 2։ Դպրոցը կը վերաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին։

Վարժարանը կ՚ապահովէ հայ ազգային առհամային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները։

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie)։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը։

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19։ Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.)։ Հեռ. OBServatoire 18–28։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 11 Օգոստ.— Հ.Բ.Ը.Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Ընկերութեան ԼԹ. Տարեկան Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի շաբաթ օր, 22 Նոյեմբեր 1952, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Ave., New York, N. Y.

Օրինական մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, ներկայս պիտի նկատուի իբր երկրորդ հրաւէր եւ ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի 1952 Դեկտեմբեր 6ին եւ 7ին, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9,30ին, Essex Houseի մէջ, 160 Central Park South, New York։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1951 Տարեշրջանի։ 2. Ընդհ. Հաշուետուութիւն 1951 Տարեշրջանի։ 3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի վիճակաւ դադարեալ անդամներու տեղ։ 4. Վաւերացում բարեփոխեալ Հիմնական Կանոնագրի։ 5. Զեկուցում Միութեան դպրոցաշինութեան ձեռնարկին մասին։ 6. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։ 7. Ուղերձներ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԵՐԵՔ ԷԻՆ ԱՆՈՆՔ...»

Տիրան Աճէմեան գեղատիպ գծագրութիւններով կը ներկայացնէ ողբացեալ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ եւ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ յաջորդական մահերը։

Գին 1 սուրիական ոսկի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)

Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952

Գին՝ 200 ֆրանք։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան

Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժող. ամսաթերթ բժշկութեան

խմբագիր Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ, թիւ 140, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Երբ շագանակագեղձը մեծնայ կամ թէ ինչո՞ւ չեն կրնար միզել մարդիկ (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ).— Հոգիով հիւանդները (ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հաւատքը կը նպաստէ առողջութեան (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ).— Հացաժանգը Հայաստանի մէջ (Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ).— Որձատութիւն (ՓՐՈՖ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ). — Ագոմէջ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Աղը ցաւի դեղ (ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ).— Խմել բայց ե՞րբ (ՏՈՔԹ. ՆՈՒԱԼԻ). — Հարցարան (ԽՄԲ.)։

Տարեկան բաժնեգինը 800 ֆրանք։ Արտասահման 1000 ֆր.։ Դիմել 17 rue Damesme, PARIS։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տարեկան 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 21 AOUT 1952 Հինգշաբթի 21 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6844 - Նոր շրջան թիւ 2255

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՃԻԳԵՐ

Միջին Արեւելքի բոլոր երկիրներն ալ արտակարգ ճիգեր կը փորձեն թէ իրենց քաղաքական անկախութիւնը ամրապնդելու եւ թէ ընկերային-տնտեսական կարգուսարքը վերանորոգելու համար։

Այս իրողութիւնը անգամ մը եւս հաստատուեցաւ Եգիպտոսի եւ Իրանի վերջին դէպքերով։

Աւելի առաջ, Սուրիան էր որ քանի մը յեղաշրջումներ կատարեց, եւ այժմ բաղդատաբար կայուն վիճակ մը կը ներկայացնէ։

Շատ աւելի խոր իմաստ ունին Եգիպտոսի եւ Իրանի ներքին խլրտումներն ու խմորումները։

Երկու երկիրներուն մէջ ալ, օրուան վարիչները կը փորձեն արմատական բարենորոգումներ կատարել։ Կարելի եղածին չափ տանելի դարձնել աշխատաւոր բազմութեանց կեանքը։

Այսպէս, երկու երկիրներուն մէջ ալ մշակուած են ծրագիրներ՝ հողային օրէնքներու բարեփոխման համար։

Թէ Իրանի եւ թէ Եգիպտոսի մէջ փոքրամասնութիւն մըն է որ կ'օգտուի բնութեան առատ բարիքներէն։

Անսահման տարածութեամբ հողեր, ամբողջ գիւղեր կը գտնուին մեծ կալուածատէրերու ձեռքը։ Միլիոնաւոր գիւղացիներ եւ մշակներ արիւն կը քամեն՝ պատառ մը հաց ճարելու համար։ Ու այս՝ դարերէ ի վեր։

Առաջին անգամ է որ լուրջ փորձ մը կը կատարուի, աշխատաւոր բազմութեանց իրաւունքները պաշտպանելու համար։

Անշուշտ կարելի չէ մէկ օրէն միւսը գլուխ հանել առաջադրուած բարենորոգումները։ Բայց, ինչ որ կը փորձուի այսօր, յոյս կը ներշնչէ վաղուան համար։

Օրուան դէպքերը կ'ապացուցանեն թէ միեւնոյն ոգին է որ կ'առաջնորդէ երկու պետութեանց նոր վարիչները, — բան մը փոխել։ Այլապէս մեծ արժէք պիտի չունենան արտաքին ճակատին վրայ շահուած յաջողութիւնները։

Անշուշտ մեծ տարբերութիւններ կան երկու երկիրներուն քաղաքական կացութեան միջեւ։

Իրան սահմանակից ըլլալով Խ. Միութեան, շատ աւելի փափուկ վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Մանաւանդ որ, շատոնց արմատ բռնած է բոլշեւիկեան հոսանք մը, «Թուտեհ»ը, իր ցանցերը տարածելով բանուորական եւ գիւղացիական շրջաններուն մէջ։

Ինչպէս նմանօրինակ բոլոր կազմակերպութիւնները, այս կուսակցութիւնն ալ վարպետօրէն կը շահագործէ ժողովուրդին թշուառութիւնը։

Ա՛յս է պատճառը որ Իրանի դիկտատորը, Տոքթ. Մոսատեղ, միշտ կը յիշեցնէ բոլշեւիկեան մղձաւանջը, երբ արտաքին ուժեր ճնշում կը բանեցնեն, այս կամ այն քաղաքական խնդիրը կարգադրելու համար։

Եգիպտոս ազատ է այդ մղձաւանջէն, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին։

Այնտեղ զանցառելի քանակութիւն մը կը կազմեն կարմիր բջիջները եւ աւելի զօրաւոր են առողջ հոսանքները։

Եւ սակայն, օրուան իշխանութիւնը շատ լաւ կ'ըմբռնէ թէ ժամանակը եկած է լուրջ բարենորոգումներ կատարելու։

« Լը Մոնտ »ի արեւելագէտ աշխատակիցը քանի մը օրէ ի վեր յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ Եգիպտոսի նոր յեղաշրջումի մասին, — «Փաշաներու վերջալոյսը»։

Այդ առթիւ նկարագրելով հողագործներուն վիճակը, դիտել կու տայ թէ ժողովուրդին երեք չորրորդը, 14 միլիոն ֆելլահներ կը մշակեն համագումար վեց միլիոն ֆետտան հող։

— « Արդ, երկու միլիոն 300.000 Ֆելլահներ ունին միայն երկու միլիոն ֆետտան հող, իսկ 12.600 հողատէրեր՝ երկու միլիոն ֆետտան։ Եւ ատոնց մէջ ալ 61 ջոջեր ունին 310.000 ֆետտան։ Ուրիշ խօսքով, Եգիպտոսի ժողովուրդին 2 %ը իր ափին մէջ կը պահէ երկրին մշակելի հողերուն 50 %ը»։ (Մէկ ֆետտանը 4400 քառ. մեթր է)։

Ո՞ր արդարամիտ իշխանութիւնը պիտի կրնար հանդուրժել այս անբնական կացութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉՐՈՑՑ ԼՈՒՐՋ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԵՏ

— Խօսքը մէջերնիս, ալ այս ժողովուրդը ձանձրացաւ իր կուսակցական պայքարներէն։ Ձեւ մը, ճար մը չէ՞ք կրնար գտնել որ մթնոլորտը քիչ մը հանդարտի եւ իրարու խօսք հասկնանք։

— Մեր կուսակցական պայքարները վերջ կը գտնեն այն օրը, երբ դիմացի ճակատին ադաները իրենց խելքը տուն կանչեն եւ քիչ մը աւելի պարկեշտ ըլլան՝ օրն ի բուն սուտ չխօսելու համար...

— Չէ՞ք կարծեր որ, երբ դուք պատասխան չտաք, անոնք ալ, կամաց, կամաց կը ձանձրանան եւ ալ ձեզի դէմ չեն գրեր ...

— Եթէ ուշի ուշով հետեւած էք մեր մամուլին, նկատած պէտք է ըլլաք որ անոնց տասը հայհոյանքին եւ զրպարտութեան, մենք մէկ պատասխան կու տանք եւ կ'աշխատինք լուսաբանել գիրենք կարգ մը երեւոյթներու մասին։ Բայց, խեղճերը ուխտած են կռուիլ մեզի դէմ։ Հարցուցէք իրենց թէ այդ կռիւը որեւէ արդիւնք տուա՞ծ է, որեւէ տեղ հասցուցա՞ծ է գիրենք ...

— Իմ կարծիքովս, այդ մէկ պատասխանն ալ շատ է։ Ինչ որ պիտի ըսէիք այսօր, արդէն գրած էիք երէկ։ Երեսուն տարիէ ի վեր, իրարու կ'առնէք ,կու տաք, վե՞րջը ...

— Մենք թոյլ չենք կրնար տալ որ Մոսկուայէն ու Երեւանէն ներշնչուած կարգ մը ողորմելիներ մեր ժողովուրդը խաբեն՝ շինծու պատմութիւններով։ Երբ մեր վրայ կռուի կուգան, մենք չենք կրնար մեր թեւերը ծալել ու նստիլ ...

— Երեսուն տարիէ ի վեր խօսք չհասկցողը, ասկէ վերջ խօսք կը հասկնա՞յ։ Ես ձեր տեղը ըլլամ, բնաւ չեմ հետաքրքրուիր թէ ինչ կը գրեն կամ ինչ կը խօսին ...

— Շատ ,անգամ այդ քաղաքականութեան կը հետեւինք, որովհետեւ անոպառ համբերութիւն ունինք։ Բայց, կը զարնենք, երբ վրան - բաց սուտերով կը փորձեն խեղաթիւրել մեր նորագոյն պատմութիւնը։

— Չէ՞ք կարծեր որ այս ամուլ ու ակադեմական վէճերէն կը տուժէ մեր ժողովուրդը։ Հազար հոգ ունինք, հազար ցաւ, իսկ մեր կուսակցութիւնները ջուր կը ծեծեն ...

— Ձեր իմաստուն խորհուրդներէն մաս մըն ալ բաժին հանեցէք դիմացիններուն։ Ամէնէն առաջ հասկցուցէք իրենց որ մեզի հետ չափուելու չելլեն եւ չկարծեն թէ ամէն թուչունի միս կ'ուտուի ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ դադարման դատապարտուեցան երկու օրաթերթեր «Ալ Գայրաք» եւ «Թէլէկրաֆ» որոնք ամբողջութեամբ հրատարակած էին ընկերվարական վարիչ Քէմալ Ճանպոլաթի ճառը։ Ճառախօսը 15 հազար հոգիի առջեւ կը պահանջէր տապալել կառավարութիւնը, ի հարկին բռնի ուժով։ «Լը Սուառ» թերթն ալ որուն խմբագիրն է Պ. Տիգրան Թոսպաթ, քանի մը ժամուան յապաղումով լոյս տեսաւ, ճերմակ ձգելով ճառին յատկացուած սիւնակները։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԳԵՂՈՒՀԻ հռչակուեցաւ, Նափոլիի մէջ, Թուրքիոյ գեղուհին, Կիւնդէլի Գազար։ Միւս թեկնածուները, Օր. Ֆրանսա եւ Օր. Գերմանիա, դժգոհ մնալով մերժեցին մասնակցիլ աւանդական պարին։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԵՒ ԿԱՐԿՈՒՏԸ մեծ աւերներ պատճառեցին Սէն է Ուազի նահանգին մէջ 13—14 Օգոստոսի գիշերը։ Նիւթական կորուստը կը հասնի երկուքէն երեք միլիոն ֆրանքի։ Կարկուտը փճացուց պտղատու ծառերը եւ բանջարեղէնները։ Կայծակը ինկաւ մթերանոցի մը վրայ փճացնելով 1200 կենդինար արմտիք եւ տասը թոն չոր խոտ։ Փոթորիկը տեւեց երկու ժամ։ Անկէն լէ Պէնի մէջ ճամբայ մը քանդուեցաւ անձրեւէն։ Սէն է Մառնի մէջ ալ փոթորիկը մեծ վնասներ պատճառեց։ Հովը ժամական 100 քիլոմեթրէն աւելի կը սուրար, արմատախիլ ընելով բազմաթիւ պտղատու ծառեր։ Քանի մը օրէ ի վեր անձրեւ կը տեղայ Փարիզի մէջ եւ կծու հով մը կը փչէ։

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՑՈՅՑԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ — ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱՏԵՂԻՆ ԿՐԱԿԻ ԿԸ ՏՐՈՒԻ — ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Երեքշաբթի օր ծանր խռովութիւններ ծագեցան Թէհրանի մէջ, ազգայնականներու եւ համայնավարներու միջեւ։ Ոստիկանութիւնը եւ զօրքը միջամտելով, արտասուաբեր կազ գործածեցին, ամբոխը ցրուելու համար։ Երկու ոստիկաններ եւ զինուոր մը դաշունահարուեցան ամբոխին կողմէ։ Քսան համայնավարներ ձերբակալուեցան։

Ցոյցերը մասամբ ուղղուած էին Ամերիկացիներուն դէմ։ Ցուցարարները կ'աղաղակէին, — «Անկցի՛ն Ամերիկացիները», «Անկցի Տոքթ. Մոսատեղի քաղաքականութիւնը»։ Հրկիզումներ ալ տեղի ունեցան։ Կրակի տրուած շէնքերուն մէջ կը գտնուին Խաղաղութեան կուսակիցներու գրասենեակը եւ համայնավար թերթի մը խմբագրատունը։ Կարելի եղաւ մարել հրդեհները։

Գիշերուան խռովութիւններէն առաջ, ընդհարումներ տեղի ունեցած էին համայնավարներու եւ ազգայնական «Սումքա» կուսակցութեան անդամներուն միջեւ, Թէհրանի գլխաւոր հրապարակին վրայ։ Ամբոխը քարկոծեց ամերիկացի յինապետ մը երբ կառքով իր պաշտօնատունը կ'երթար Գարսիկի մը հետ։

Հետագիծը կ'ըսէ թէ որեւէ թշնամական բառ չարտասանուեցաւ Անգլիացիներու դէմ։ Կը թուի թէ կարմիրները իրենց ուժերը կեդրոնացուցած էին հակամերիկեան ճակատին վրայ։ Թէ համայնավարները եւ թէ ազգայնականները զինուած էին դանակներով եւ բիրերով եւ խումբ խումբ կը շրջէին փողոցներուն մէջ։ Երկու կառք լեցուն զինուորներ դիրք բռնած էին բրիտանական դեսպանատան մօտ, իսկ զինեալ պահակախումբեր կը շրջէին քաղաքին ռազմագիտական կէտերուն վրայ։

Այս անցուդարձի ընթացքին էր որ խորհրդային դեսպանատան գործակատարը ծանուցագիր մը կ'ուղղէր Իրանի կառավարութեան, բողոքելով իրենց տեղեկատու գրասենեակին վրայ կատարուած յարձակման դէմ։ Ծանուցագիրը կ'ազդարարէր թէ «ծանր անդրադարձումներ կրնայ ունենալ այսպիսի միջադէպերու կրկնութիւնը՝ Իրանի եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց վրայ»։

Թէհրանի ոստիկանութեան վերատեսուչը հրաժարական տուաւ, առարկելով թէ անհրաժեշտ իրաւասութիւն տրուած չէր իրեն, խռովութիւնները զսպելու համար։ Տոքթ. Մոսատեղ մերժեց հրաժարականը, բացատրելով թէ կրնայ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել օրէնքի սահմաններուն մէջ։ Արդ, օրէնքը կ'արտօնէ միայն արտասուաբեր կազ գործածել ծայրայեղ պարագային։

Ոստիկանութեան վերատեսուչը պահանջած էր նաեւ օրէնքէ դուրս հռչակել համայնավար կուսակցութեան հետ կապուած կազմակերպութիւնները եւ խափանել բոլշեւիկեան թերթերը, որոնք փակուելէ ետք յաջորդ օրը լոյս կը տեսնեն տարբեր անուններով։ Եւ վերջապէս կ'առաջարկէր որ դատական նախարարութիւնը խստօրէն պատժէ իր ձերբակալած խռովարարները։

Տոքթ. Մոսատեղ այս երեք առաջարկներն ալ մերժեց։

× Տնտեսական Գերագոյն խորհուրդը վարչապետին ներկայացուց եկամուտի տուրքին օրինագիծը, որ կը տրամադրէ մինչեւ 10 % տուրք հաստատել 350000 րիալ (իբր 10 հազար տոլար) եւ աւելի արժող ստացուածքներու վրայ։ Յայտնի չէ թէ այս տուրքը ամէն տարի պիտի գանձուի՞։ Երկրորդ արմատական բարենորոգումն է այս, հողային օրէնքի բարեփոխումէն վերջ։

Եկամուտի տուրքին օրինագիծը, որ մշակուած է 14 տնտեսագէտներու եւ իմաստագէտներու կողմէ, ազատ կը ձգէ արքայական պալատները, կառավարական շէնքերը, կրօնական հաստատութիւնները եւ այն հողերը որոնց վրայ գործարաններ շինուած են։ Տուրքէ ազատ են նաեւ օտար դեսպանատուները եւ հիւպատոսարանները, պայմանաւ որ պատկանեալ կառավարութիւններն ալ փոխադարձաբար ընդունին նոյն կանոնը։

× Ազգ. պաշտպանութեան նախարարին օգնականը հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով։ Իրեն յաջորդեց զօր. Թաղի Ռիահի, Ապատանի քարիւղի զտարաններու նախկին տնօրէնը։

× Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիա չափաւոր ծրագիր մը մշակած է, դիւրացնելու համար քարիւղի վէճին լուծումը։ Լոնտոն ամուր կառչած է 1943ի յայտարարութեան, որ անհրաժեշտ կը գտնէ Իրանի անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան պահպանումը։

(Լաւերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ մարեցան Մէջերկրականի ափերուն վրայ, շնորհիւ ջրհեղեղային անձրեւներու։ Այրած անտառներուն վնասը կը հաշուեն 200 միլիոն ֆրանք։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Գ.— Սուրիա (4)

Հ.Մ.Ը.Մ.

Երբ կը խօսուի Սուրիոյ հայկական գաղութին մասին, անմիջապէս մտքիդ առջեւ կը պատկերանայ Հ.Մ.Ը.Մ.ը, որ իր ցանցերը տարածած է Հալէպէն ու Դամասկոսէն սկսեալ մինչեւ Պէյրութ, Ամման ու Երուսաղէմ, մինչեւ Գամըշլը (Ճէզիրէ), Տէրպէսիէ, Րաս-էլ-Այն, Տէր Զօր... եւ մինչեւ Սուրիոյ ամէնայետին գիւղը՝ ուր ափ մը հայութիւն կայ։

1926էն ի վեր, ամէն տարի Զատկին, Հալէպի մէջ տեղի կ'ունենան Հ.Մ.Ը.Մ.ի միջ-մասնաճիւղային մրցումները, որոնց ներկայ կ'ըլլան 20.000 հանդիսականներ եւ որոնց կը մասնակցին աւելի քան 2000 սկաուտներ, գայլիկներ, արծուիկներ ու մարզիկներ Սուրիայէն ու Լիբանանէն։ Աւագ Շաբաթէն մինչեւ Զատկի երկուշաբթին՝ երեք օր տեւող տարեկան այս մարզահանդէսին ներկայ կ'ըլլան նաեւ տեղական իշխանութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները եւ մեծ թիւով Սուրիացիներ։

Հ.Մ.Ը.Մ.ը կը ճանչնան բոլորը։ Դուրսէն Հալէպ հասնող Հայ մը երբ ոեւէ ծանօթ չունի քաղաքին մէջ, ոստիկանը կամ կայարանի պաշտօնեան անոր կուտայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ակումբին հասցէն։ Իսկ եթէ երկաթուղիի հսկիչ զինուորականին ըսես թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ակումբն է հասցէդ, առանց հարցաքննութեան կը ձգէ օձիքդ՝ զինուորական բարեւ մը տալէ վերջ։

Այնքան ծանօթ եւ յարգուած է մեր մարմնակրթական այս մեծ կազմակերպութիւնը Հալէպի մէջ։

Սուրիոյ Հ.Մ.Ը.Մ.ը ունի 17 մասնաճիւղեր։ 1951ի վիճակագրութեան համաձայն, Սկաուտներու թիւն էր 1292, մարզիկներ՝ 565, անդամներ՝ 602, գումար 2459։ Տարեկան պիւտճէն՝ 102.000 սուրիական ոսկի (12.750.000 ֆրանք)։

Մեծ թիւ մը կը կազմեն գայլիկները։ Ս. Օգն. Խաչի արծուիկները իրենց մարզական կրթութիւնը կը ստանան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ղեկավարութեան տակ։

Դամասկոսի մասնաճիւղը հիմնուած է 1924ին. իր անդամներէն Ֆրէտ Ասլանեան 1947ին Սուրիոյ Խորհրդարանին անդամ ընտրուեցաւ։ Դամասկոսի ֆութպոլի խումբը մեծ համբաւ շահած է ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւ տարիներով պահած Սուրիոյ եւ Լիբանանի ախոյեանի տիտղոսը։ Հալէպի մասնաճիւղը՝ կազմուած 1925ին, ունի 12 ֆութպոլի, 4 պասքէթ-պոլի եւ քանի մը վոլի-պոլի խումբեր։ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարիչները այցելուներուն հպարտութեամբ ցոյց կուտան Ակումբի ապակեդարանին մէջ շարուած բազմաթիւ ախոյենական բաժակները, մէկը միւսէն գեղեցիկ։

Տեղական մարզական միութիւնները երբ մրցումի հրաւէր կը ստանան դրացի երկիրներէ (Իրաք, Լիբանան, Թուրքիա, Յունաստան եւայլն), Հ.Մ.Ը.Մ.ի աջակցութեան կը դիմեն՝ լաւ խաղացողներ ուզելու համար անկէ, որպէսզի ճերմակերես դուրս գան։

Հալէպի մարզադաշտը 1946ին քաղաքապետութեան կողմէ գրաւուած էր նոր բացուելիք պողոտային պատճառաւ։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը հանգանակութեան ձեռնարկեց նոր մարզադաշտի մը գնման համար։ Ժողովուրդը լայնօրէն մասնակցեցաւ եւ արդէն Հ.Մ.Ը.Մ.ի անունով գնուած է հող մը՝ 62.000 սուրիական ոսկիի (7.750.000 ֆրանք)։

« ԳԵՐՄԱՆԻԿ - ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ».— Մարզական կազմակերպութեանց շարքին յիշենք նաեւ « Գերմանիկ - Վասպուրական »ը, ենթակայ Մարաշի Հայրենացական Միութեան Հալէպի մասնաճիւղին։ Նոր Գիւղի մէջ ունի իր փոքրիկ Ակումբը։ Բացի սկաուտներէ, ունի իր ֆութպոլի խումբերը, որոնք կը մասնակցին զանազան մրցումներու եւ յաղթանակներ կը շահին։

ՄԱՄՈՒԼ.— Առաջին համաշխարհային պատերազմի զինադադարին քանի մը երիտասարդներ (որոնց կարգին Խաչերեան) Հալէպի մէջ հրատարակեցին Տարագիր անուն թերթ մը, որ երկար կեանք չունեցաւ։

Ռամկավարները երկար ատեն հրատարակեցին Եփրատը, որ դադրած է արդէն։ Հնչակեանները անկանոն կերպով կը հրատարակեն Սուրիա թերթուկը՝ համայնավարական ուղղութեամբ։ Կայ նաեւ Նոր Սերունդը՝ նոյն ուղղութեամբ։ Երկուքն ալ շատ աննշան թիւով ընթերցողներ միայն ունին։

Հալէպի կարեւոր թերթն է Արեւելք օրաթերթը, որ կը հրատարակուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, արտօնատիրութեամբ ընկ. Հրաչ Փափազեանի։ Քանի մը տարիէ ի վեր ունի իր սեփական տպարանն ու խմբագրատունը հայկական թաղին մէջ։ Շէնքին վերնայարկը յետ յարդարման պիտի ծառայէ իբրեւ սրահ դասախօսութեանց եւ հանդէսներու։

ԿԻՊՐՈՍ

Այս կղզիի երկու գլխաւոր քաղաքներուն՝ Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի մէջ կը բնակին շուրջ 4200 Հայեր։ Ունին եկեղեցի եւ դպրոց՝ երկու տեղերն ալ։ Նիկոսիոյ եկեղեցին շատ հին է։ Կայ նաեւ Ս. Մակարի վանքը — առանց վանականի — Նիկոսիոյ մօտերը, լեռնային գեղեցիկ դիրքի վրայ։ Զբօսաշրջիկներու համար ամարանոց պանդոկ մը կառուցանելու ծրագիր ունէին մեր հայրենակիցները Ս.Մակարի ծովահայեաց բարձունքին վրայ։

Նիկոսիոյ մէջ կը գտնուին Մելգոնեան զոյգ կրթարանները — մանչերու եւ աղջիկներու — հիմնուած քառորդ դար առաջ։ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը ունի իր ակումբը եւ ամէն առիթ կ'օգտագործէ՝ դասախօսութիւններ եւ հանդէսներ սարքելու համար։

Հ.Մ.Ը.Մ.ը ունի 230 անդամ։

×

Մեր այս յօդուածաշարքով ջանացինք տալ պատկերը Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայկական գաղութներուն։ Յաւակնութիւնը չունինք ներկայացնելու կատարեալ վիճակագրութիւն մը։ Մեր պրպտումներն ու ձեռք անցուցած վաւերաթուղթերը թոյլ չտուին աւելին ընելու։ Իրազեկներուն կը մնայ լրացումներ կատարել։ Դպրոցներու եւ աշակերտներու վերաբերող կարգ մը թիւեր կրնան փոփոխութեան ենթակուած ըլլալ։

Ամէն պարագայի, ուզեցինք առարկայական եւ խղճամիտ կերպով ներկայացնել Սփիւռքի հայութեան կարեւոր մէկ շրջանի կեանքը, որքան որ կարելի էր դասախօսութեան համար սահմանուած կարճ ժամանակի մէջ։

Չխօսեցանք Լիբանանի Բուժարանին (Ազունիէ), Թռչնոց Բոյնին (Կուրանոց), Գարակէօզեան հիմնարկութեան հանրային գործունէութեան եւ այլ կազմակերպութեանց մասին։ Կ'արժէ առանձին յօդուածի նիւթ դարձնել զանոնք։

(10) Վերջ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

«Երկաթէ վարագոյր»ը կ'անցնի Զուլֆայէն, Ալթանէն, Աստարայէն, եւայլն։ 2600 քիլոմեթր երկայնութեամբ սահման մը, որ Կովկասի եւ Թիւրքմէնիստանի միջով, Իրանը կը բաժնէ Խ. Միութենէն։ Բայց « երկաթէ վարագոյր » բացատրութիւնը, Թաւրիզէն 150 քիլոմեթր դէպի հիւսիս, Զուլֆայի մէջ է որ կը ստանայ իր ամբողջական իմաստը։

Երկու Զուլֆա կայ.— Պարսկական եւ ռուսական։ Այս երկու Զուլֆաներու միջեւ կը հոսի Արաքսը, 45 մեթր լայնքով գետակ մը, որ երկու Երկիրներու սահմանագիծն է։ Պաշտպանողական գիծ մը չէ, այլ խորհրդանշան մը պարզապէս։ 1946ին, Զուլֆայի ճամբով է որ Ռուսերը պարպեցին Իրանը։ Դարձեալ նոյն ճամբով է որ պիտի մտնեն Իրան, եթէ Արեւմուտքը տկարանայ։

Պարսկական Զուլֆան, աղիւսէ եւ հողէ շինուած խեղճուկրակ տուներով աւան մըն է, կ'ըսէ «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը, հազիւ ութ հազար բնակիչ։ Գլխաւոր փողոցին մէջ, ուր սովալլուկ դեղին շուներ աղբակոյտը կը քրքրեն, ուշադրութիւնս կը գրաւեն անցորդներու մեծագոյն մասին պատառատուն հագուստները։ Կիները հագած են գիւղացիներու յատուկ կապոյտ տպածոյ բամպակէ չրջազգեստ, եւ վախն ի վախը կը ծածկեն իրենց դէմքերը։

Թաւրիզի նման, հոս եւս տիրապետողը մոնկոլեան տիպարն է.— կլոր դէմք, ցցուն այտոսկրեր, կծկուած աչքեր եւ առատ շագանակագոյն մազեր։ Խօսուած լեզուն պարսկերէն չէ, այլ ազերի թուրքերէն։ Թաւրիզի եւ Զուլֆայի բնակչութիւնը տեսնելով, կրնաք չափել Ատրպատականը Իրանի մնացեալ մասէն բաժնող անջրպետը։

Ոչ մէկ Եւրոպացի կամ Իրանցի իրաւունք ունի Զուլֆա մտնելու։ Նահանգին զինուորական կառավարիչը արգիլած է, տասը քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, մօտենալ ռուսեւպարսկական սահմանին։ Միայն պարենաւորման բեռնակառքերը կրնան անցնիլ արգիլեալ գօտին եւ Զուլֆա մտնել։

Ֆրանսացի թղթակիցը կը շարունակէ.

—«Առաջնորդիս շնորհիւ բարձրացանք միայարկ տունի մը տանիքին վրայ, ուրկէ կրնայի դիտել չուրջս, առանց նշմարուելու։ Տեսայ պարսկական երկաթուղիի կայարանը, Արաքսը՝ իր սովետական գետափով, եւ ռուսական Զուլֆան։ Այս վերջինը մաքուր, եռուն քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ, 15-20.000 բնակչութեամբ։

«Դիտելով Արաքսը, մարդ կատարելապէս կը համոզուի թէ «երկաթէ վարագոյր»ը ճարտասանական բացատրութիւն մը չէ։ Գետին պարսկական եզերքը տափարակ է, զուրկ պաշտպանողական ամրութիւններէ. ո՛չ իսկ փշաթել։

Այլ բան է սովետական մասը.— չորս շարք փշաթել խորութեան վրայ, սրածայր ցիցերու ցանց, ելեկտրականութեամբ բեռնաւորուած թելեր եւ ականի դաշտեր, որոնք իրար կը կապեն ճերմակ ներկուած զրահապատ մարտկոցները։ Այս պատուարը անցնելէ ետք, տակաւին պէտք է դիմագրաւել M. V. D. շրջուն պահակախումբերը՝ ընկերակցութեամբ ոստիկանական շուներու, որոնք անընդհատ կ'երթեւեկեն անդրկովկասեան գծին եւ գետին զուգահեռական ճամբուն վրայ։ Կա՞յ արդեօք ասկէ աւելի լաւ պաշտպանուած սահմանագլուխ մը։ Դժուար է երեւակայել։

«Ռուսական երկաթուղին 350 քիլոմեթրի վրայ կ'եզերէ պարսկական սահմանը, կը փախսայ ականջիս առաջնորդս, բայց երբեք պիտի չտեսնէք վակոնի մը անցքը ցերեկ ատեն։ Գիշերը, ընդհակառակն, պիտի լսէք անընդհատ երթեւեկը իրենց կառախումբերուն։ Հոս լուսարգելը ամբողջական է։ Լոյսի շող մը անգամ չէք կրնար նշմարել ո՛չ այս կողմը, եւ ոչ ալ միւս կողմը։ Ռուսերը մարզուած են կառախումբի ամէն շարժում կատարել մութի մէջ։ Իսկ Իրանցիները այնքան զգոյշ են որ, լուցկի մը անգամ չեն վառեր։

— «Ամբողջ սովետական Ազրբէջանը գաղտնի ոստիկանութեան աչալուրջ հսկողութեան եւ քննութեան ենթակայ է։ Ասկէ 300 մեթր անդին տէր տիրականը Լաւրենտի Բերիան է։ Ամբողջ Կովկասը ենթակայ է անոր բացարձակ իշխանութեան։ Պատճա՞ռը։ Երեւանի լճին հիւլէական հաստատութիւնները, որոնք ուղիղ թռիչքով հարիւր քիլոմեթր միայն հեռու են ասկէ»։

Վայրաշարժի սուլոց մը կ'ընդհատէ խօսակցութիւնը։ Գետին միւս կողմը, սովետական հողի վրայ, բեռնատար կառախումբ մը կազմուած է, եւ յառաջացած մինչեւ այն կամուրջը, որ երկու Զուլֆաները իրարու կը միացնէ։ Երկաթէ այս կամուրջը ամբողջովին ենթակայ է խորհրդային իշխանութեանց, եւ ռուս զինուորները պահակ կը կենան գետին իրանեան ափին վրայ։ Այնպէս որ անոնք են տէրը իրանեան կայարանին։

Երկրորդ անգամ ըլլալով խորհրդային մեքենան կը սուլէ։

— «Ռուսերը կ'ազդարարեն Իրանցիներուն որ կայարանէն հեռանան, կ'ըսէ ընկերս։ Կը տեսնէք հիմա...»։

Արդարեւ, պարսկական կողմը, խումբ մը բանուորներ, զինեալ պահակներու հսկողութեան տակ կ'աշխատին արագօրէն պարպել ամերիկեան վեց բեռնատար կառքեր։ Ապրանքները կը դիզեն քարափին վրայ։ Բամպակի հակեր են։

Կառքերը պարպելէ ետք, բանուոր եւ զինուոր կ'անհետանան։

Երրորդ ազդանշանէ մը ետք կառախումբը կը շարժի դէպի իրանեան ամայի կայարանը։ M.V.D.ի պահակները, մօյկերով եւ մուշտակէ գլխանոցներով, գնդացիրները իրենց կուրծքերուն վրայ, կառչած են դուռներուն։ Կառախումբը կանգ կ'առնէ քարափին երկայնքը։

Մոխրագոյն համազգեստով քանի մը չափ ոստիկաններ վար կը ցատկեն, եւ գնդացիրներով կը շրջապատեն կառաշարը։ Ռուս աշխատաւորներու խումբ մը անմիջապէս կը սկսի պարպել առաջին երկու վակոնները։ Շաքարի սնտուկներ են։ Բամպակի հակերը կը բեռցնեն երրորդին մէջ, որ ըստ երեւոյթին պարապ է։ Շաքարի պարպումը եւ բամպակի բեռնաւորումը կը կատարուի մրցանիշ կոտրելու արագութեամբ։

Սուլիչի վերջին հարուած մը։ Շոգեկառքը ետ քայլ ընելով կը հասնի կամուրջ եւ կը մտնէ սովետական հող։

Ատրպատականի մէջ, Ռուսեր չեն ուզեր շփում ունենալ բնակչութեան հետ։ Հրահանգը տառապէս կը գործադրուի նաեւ Թաւրիզի մէջ։

«Օր մը այս քաղաքին մէջ ներկայ եղայ սովետական մշակութային միութեան (Վոքս) կողմէ տրուած երեկոյթի մը։ Մեծ հանդիսաւորութեամբ կը ներկայացնէին քարոզչական անճաշակ ժապաւէն մը, վերջին հնգամեայ ծրագրին փառաբանութեան նուիրուած։ Այս մելամաղձոտ հաւաքոյթին միակ հետաքրքրական բանը խորհրդային սպաներու դիրքն է։ Ամբողջ ընդունելութեան ընթացքին, խմբովին սրահին մէկ անկիւնը քաշուեցան՝ մնացեալ հանդիսականներէն բաժնուած փայտէ պատուարով եւ երկու շարք աթոռներով։ Հոն էին պարսիկ երեւելիները.— զինուորական կառավարիչը, նահանգապետը, համալսարանի վերատեսուչը, եւայլն։ Ռուսերը կը գոհանային հեռուէն խոնարհութիւն մը ընելով ականաւոր հիւրերուն, եւ առանց անցնելու պատնէշը, ձեռքը կը սեղմէին կամ խօսք մը կ'ուղղէին ներկայ անձնաւորութիւններէն մէկուն»։

Թաւրիզ չափազանց տխուր քաղաք մըն է։ Բացի «Կապոյտ մզկիթ»էն տեսնելու արժանի բան մը չունի։ Եւրոպացիները ձանձրոյթէն կը մեռնին։ Միակ հետաքրքրական բանը սա է.— ոչ ոք վստահ է թէ օր մը երբ արթննայ, քաղաքը գրաւուած պիտի չտեսնէ սովետական հրասայլերով։ Գրեթէ ամէն մարդ այդ բանին կը սպասէ։ «Թուտեհ»ը կարմիր բանակի վերադարձին կը սպասէ

ԲԺ. ՆՇԱՆ ՊԱՂՏԻԿԵԱՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Օգոստ. 16ին Գահիրէի մէջ մեռած է ընկեր Բժ. Նշան Պաղտիկեան,

Մեր ողբացեալ ընկերը, շուրջ 65 տարեկան, ծնած էր Խարբերդ: Իր նախակրթութիւնը ծննդավայրին մէջ ստանալէ ետք, յաճախած էր Եփրատ գոլէճ, ապա՝ Պոլսոյ բժշկական համալսարանը որուն շրջանը աւարտած էր յաջողութեամբ:

Առաջին համաշխարհային պատերազմին ծառայած էր Թրքական բանակին, իբրեւ բժիշկ, Մուսուլի ճակատը, ուր ի վերջոյ գերի ինկած էր Անգլիացիներուն ձեռքը: Գերութեան շրջանին գացած էր մինչեւ Հնդկաստան, ապա հաստատուած էր Եգիպտոս եւ անգլ. բանակին մէջ պաշտօնի կոչուած, իբրեւ գերի զինուորներու բժիշկ:

Պատերազմէն ետք, Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, կը պատրաստուէր Հայաստան մեկնիլ, ծառայելու համար իր հայրենիքին: Զկրցաւ սակայն իր այս փափաքը իրագործել, Հայաստանի խորհրդայնացման պատճառով: Մնաց Եգիպտոս եւ բժիշկ նշանակուեցաւ Մելքոնեան ծխախոտի գործարանին մէջ:

Անդամ էր Թեմական Ժողովին, որուն նիստերուն կը մասնակցէր, հակառակ իր խանգարուած առողջութեան: Եղած է անդամ նաեւ Գահիրէի Քաղաքական Ժողովին, Եգիպտական Ցանձնախումբին:

Երկար ատեն վարած է նոյնպէս կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ, իբրեւ անդամ Կոմիտէի ու Կեդր. Կոմիտէի:

Բարեխիղճ էր իբրեւ բժիշկ, յարգուած, եւ ծանօթ՝ Գահիրէի հայ եւ օտար շրջանակներուն մէջ: Ուղղամիտ էր եւ պարտաճանաչ: Իր ստանձնած պաշտօնները կը կատարէր բարեխղճութեամբ: Հակառակ իր հիւանդագին վիճակին, մինչեւ վերջ մնաց պաւտնէշին վրայ, երբեք չբացակայելով Թեմականի նիստերէն և կը հետաքրքրուէր միշտ ազգային կեանքով:

Քանի մը տարի առաջ, արեան բարձր ճնշումի հետեւանքով, թեթեւ կաթուած մը ունեցաւ եւ ստիպուեցաւ քաշուիլ հանրային գործունէութենէ. մնալով սակայն միշտ անդամ Թեմական Ժողովին.

Լաւ խօսող էր, շատ անգամ կ'երեւէր մեր բեմերուն վրայ, իբրեւ բանախօս, մանաւանդ իբրեւ նախագահ ազգային եւ կուսակցական տօնակատարութեանց:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Օգոստ. 14ին տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի, ի պատիւ Փարիզէն եկած հիւրերու:

Սրահը շատ փոքր եկաւ, ընկերներու եւ հայրենակիցներու բազմութեան եւ շատեր ոտքի վրայ մնացին:

Այս ընտանեկան խնջոյքի պատուակալ նախագահն էր քաղաքապետը, Mr. Graville Jean, որուն կ'ընկերանար Ընկերվ. կուսակցութեան ներկայացուցիչը, քաղաքացի Richard:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր» խմբերգով որուն յաջորդեց ուղերձ մը «Հրայր» խումբի քարտուղարին կողմէ (ընկերուհի Եղ. Ադամեան): Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց Վաղարշակ Այվազեան: Արտասանեց ընկերուհի Օր. Փերուզ Ադամեան: Երգեցին Օր. Սիրանոյշ Տօնոյեան եւ իր քոյրը Անգին: Հայկական պարեր պարեցին ընկերուհի Հաքիմեան Ֆլորա եւ ընկ. Հրայր Թորոսեան՝ երկուքն ալ Քաշանէն. իսկ խմբական պար Լա Սիոթայի Նոր Սերունդի օրիորդներէն: Ջերմապէս ծափահարուեցան:

«Խաժակ» խումբի կողմէ ընկ. Յ. Աճէմեան շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին եւ հիւրերուն, յաջողութիւն մաղթեց Հ. Յ. Դ.ի Նոր Սերունդին որ վառ կը պահէ ազգ. ոգին:

Օրուան բանախօսը, ընկ. Փիլիկեան (Սէն Լուէն) հայրենասիրական ճառ մը խօսեցաւ, քաջալերելով Նոր Սերունդը: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ տեղի ունեցան հայկ. եւ եւրոպական պարեր, մասնակցութեամբ Շաւիլի Նոր Սերունդի ընկերներուն:

Երեկոյթը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց ներկաներուն որոնք նուէրներ րրին այս առթիւ:

Յ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 15 օգոստ. (Յառաջ).— Մեր պարսկահայ ուսանողները, որոնք բաւական կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Լոնտոնի մէջ, 6–7 ամիսէ ի վեր շատ դժբախտ կացութեան մը մատնուած են: Իրենց հայրաջատներէն դրամ ստանալու ոչ մէկ միջոց ունին:

Վերջերս, այս ուսանողներէն հինգ հոգի եկան դուռս զարկին:

— Կը խնդրենք, մեզի աժան սենեակ մը ճարես որ հինգս միասին բնակինք...

— Մինչեւ հիմա ո՞ւր կը բնակէիք:

— Երկու տարիէ ի վեր փանսիոն»ներու մէջ առանձին սենեակներ ունէինք. շաբաթական 6-7 ոսկի կը վճարէինք: Կանոնաւորապէս դրամ կը ստանայինք մեր ծնողներէն: Բայց, հաւատացէք, 5–6 ամիսէ ի վեր մէկ շիլին չենք ստացած: Մենք հարուստներու զաւակներ ենք: Մեր ծնողքները մեզի ոչինչ կը խնայեն: Բայց հիմա միջոց չունին դրամ ուղարկելու, նոր օրէնքի մը հետեւանքով: Եթէ այստեղի Հայերը մեզի փոխ դրամ տան, մեր ծնողները երախտապարտ պիտի մնան: Եւ ապագային աւելիով կը վերադարձնեն:

— Ինչո՞ւ ձեր հիւպատոսարանը չէք դիմեր:

— Դիմեցինք, բայց տրամադրելի գումար չունին: Եւ չեն կրնար տալ առանց արտօնութեան:

Եւ մտածել թէ հոս հարուստներ կան, ինչպէս եւ Ազգային Ֆոնտ մը: Ո՞ւր դիմեն, ո՞ր դուռը զարնեն այս տղաքը: Տղաքը սենեակ չունին եւ ստիպուած են գիշերներ լուցնել Փիքատիլլիի սրճարաններու... Համայնական Խորհուրդը չի՞ կրնար ճար մը գտնել:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Կ. ՁԱՐԳԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԲԺ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԻՏԷՃԵԱՆ լիբանանեան կառավարութեան կողմէ ստացած է «Մայրի» պատուանշանին ասպետութեան աստիճանը: Անձնուէր միրարոյժ մըն է որ 24 տարի շարունակ ծառայութիւն մատուցած է Լիբանանի: Իր համբաւը տարածուած է ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ եւ ամէն կողմէ հիւանդներ կուգան Պէյրութ, գործողութեան ենթարկուելու համար:

ԻՐԱՆԱՀԱՅԵՐՈՒ Թեմական Խորհուրդը հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Մոսատեղին, վարչապետութեան վերահաստատման առթիւ.— «Այս պահուս, երբ Ձեր Վսեմութեանց շնորհիւ Իրանի ժողովուրդին ցոյց տուած համակրութեան եւ պաշտպանութեան, նորէն վարչապետութեան ծանրը բեռը Ձեր ուսերուն էք առած եւ միւս կողմէ Ձեր թափած անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ Լահէի միջազգային ատեանը իր քուէով Իրանի արդարացի ըլլալը բովանդակ աշխարհին յայտարարեց, Թեհրանի Թեմական Խորհուրդը յանուն Իրանահայ ժողովուրդի պատիւ ունի անկեղծօրէն շնորհաւորել Ձեր Վսեմութիւնը վերոյիշեալ երկու փառաւոր յաջողութիւններու համար, որոնք Իրանի եւ Իրանցիներու պարծանքը կը կազմեն: Թեմական Խորհուրդը կը վստահեցնէ Ձեզ թէ ամէն Հայ որ միշտ կողմնակից է եղած ազգային դաւթօնքի եւ յուրջ բարենորոգումներու, միշտ յարգանքով պիտի յիշէ Ձեր Վսեմութեան հերոսական պայքարները, ինչպէս եւ Ձեր քաշած անսահման տանջանքներն ու կատարած կարեւոր ծառայութիւնները:

իշխանութիւնը գրաւելու համար: Ռուսերը կը սպասեն Տոքթ. Մոսատեղի քաղաքական սնանկութեան, որպէսզի իրենց վարած ապստամբական շարժումները միջամտութեան դուռ բանան: Իսկ Քիւրտերը կը սպասեն պատեհութեան՝ 1946ին կախուած իրենց պետերուն վրէժը լուծելու համար: Ոչ ոք գիտէ թէ ուրկէ՞ պիտի գայ ազդանշանը:

— «Զարմանքով տեսայ, որ Ատրպատականի «աղատագրութեան» օրերու յիշատակը խորապէս կենդանի մնացած է հոս, — կը գրէ Գ. տը Մոբէօյ: Տակաւին պարսկական բանակը քաղաք չմըտած, մեծ կալուածատէրերու հաշւոյն գործող մարդիկ կը ձեռնարկեն մաքրագործման: Բոլոր գիւղերու մէջ կը կախեն հողերու բաժանումէն օգտուած գիւղացիները: Միւս կողմէ, բանակ եւ ոստիկանութիւն կախաղան կը բարձրացնեն համայնավարները, կամ ուղեկիցները:

Թաւրիզ մեռած քաղաք մըն է այսօր: Համայնավարները կը վայելեն բնակչութեան 80 առ հարիւրին համակրանքը: Աւեւտուրը դադրած, պարենաւորումը անգործելի: Ցորենի եւ չամիչի արտադրութիւնը կէս առ կէսի իջած է: Հինգ տարիէ ի վեր Ատրպատական յանձնուած է մեծ հողատէրերու ինչաքաղցութեան: Պարսկաստանի ամէնէն հարուստ այս նահանգին մէջ թշուառութիւնը աւելի մեծ է, քան այլուր: Գիւղերը կը պարպուին հետզհետէ, եւ երիտասարդները քաղաք կ'ապաստանին, որովհետեւ չարքեցներ գիտենք:

Ռուսերը թէեւ փակած են Թաւրիզի իրենց հիւպատոսարանը, բայց տեղւոյն վրայ ձգած են բազմաթիւ գործակալներ, որոնք աւելի լայն եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ունին անցուդարձի մասին, քան տեղացիները:

Վ. ԹՈՒՐԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (31)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ ՊԱՅԹԵԼԷ ՎԵՐՋ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԸ ԱՊԸՍՏԱՄԲԵԼՈՒ ՄՂԵՑԻՆ, ԻՆՉ ՈՐ ՍԱՐՍԱՓԱԶԴՈՒ ՈՃԻՐ ՄԸՆ ԷՐ

1908ին Բ. Սահմանադրութիւնը հռչակուելէ ութը ամիս առաջ Ա մ ե ր ի կ ա յ ի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի ու Եգիպտոսի պուլկար եւ հայ յեղափոխական կոմիտէներուն վարիչները Ֆրանսայի անծանօթ մէկ վայրին մէջ գաղտնի նիստ մը գումարելով որոշած էին հաւաքաբար գործել պետութեան դէմ:

Ասկէ զատ լուր առնուեցաւ որ հայ կոմիտէճիները դժոխային նոր գործիք մը պիտի փորձեն Ֆրանսայի սահմանագլուխը կէտի մը վրայ եւ յաջողած էին Զուիցերիայէն խոյս տալ, երբ պիտի ձերբակալուէին: Բայց Ժընեւի շրջակայքը նոր փորձ մը ըրին ու Թուրքիոյ ներկայացուցիչին ցուցմունքով ձերբակալուեցան Զուիցերիոյ ոստիկանութեան կողմէ:

7 Նոյ. 1908ին լուր հասաւ որ Փարիզի Հնչակ կոմիտէին անդամներուն միջեւ կարգ մը տարակարծութիւններ ծագած են եւ կոմիտէն տարրալուծուելու վրայ է: Փարիզի Հնչակ կոմիտէի ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն Գալփաքճեան չկարենալով Փարիզ ապրիլ հեռացաւ Ֆրանսայէն: Յետոյ կոմիտէին միւս անդամներն ալ ցրուեցան Անգլիա, Ամերիկա եւ Պուլկարիա երթալով: Բայց «Հնչակ» պաշտօնաթերթը հայ հարուստներէն դրամ կորզելու դիտումով յանկապէս գրի առնուած յօղուած մը թէ կոմիտէն վերակազմուած է եւ վերսկսած իր գործունէութիւնը:

Երբ այս էր հայ կոմիտէներուն կացութիւնը, Յուլիս 1908ին Բ. Սահմանադրութիւնը հռչակուած էր: Քաղաքական եւ ուրիշ բոլոր դատապարտեալները ընդհ. ներումէն օգտուելով ազատ արձակուած էին: Արտասահման խոյս տուած բոլոր Թուրք հայրենակիցներն ալ երկիր վերադարձած էին: Այլեւս բոլոր Թուրք հայրենակիցները օրէնքին պաշտպանութեան տակ համահաւասար իրաւունքներու տիրացան: Մեր հայ, յոյն եւ հրեայ հայրենակիցներն ալ Ծերակոյտի ու Երեսփոխանական Ժողովի անդամ ընտրուեցան եւ իբրեւ նախարար մտան կառավարութեան մէջ:

Բայց Սահմանադրութեան հռչակումը արգելք չհանդիսացաւ որ հայ յեղափոխական կոմիտէները իրենց վնասակար գործունէութիւնը շարունակեն:

Ըստ անոնց, ճակատագրական էր Օսմանեան Կայսրութեան քայքայումը, բեկորներէն պէտք է հայկական պետութիւն մը ծնունդ առնէր եւ ասիկա իրագործելու համար անհրաժեշտ էր ոգի ի բուին աշխատիլ: Կը կարծէին թէ Թուրքիոյ մէջ հաստատուած ազատ վարչաձեւին շնորհիւ աանձարձակ պիտի կրնան գործել: Գալով մեր հայ հայրենակիցներուն՝ անոնք ուրիշ բաղձանք չունէին եթէ ոչ օրէնքին պաշտպանութեան տակ հաւատարմօրէն ծառայել երկրին եւ պետութեան: Ստուար մեծամասնութիւն մըն ալ կը կարծէր թէ Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք պատմութեան խառնուած են հայ կոմիտէները: Մինչդեռ դէպքերը եկան ցոյց տալ թէ կը սխալէին:

Երեսփ. Ժողովի ընտրութեանց ընթացքին Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն ապահոված էր: Բայց զօրաւոր ընդդիմադիր կուսակցութիւն մըն ալ գոյութիւն ունէր: Տեսնուեցաւ որ թէ հայ եւ թէ յոյն երեսփոխանները ու ընդհանրապէս հայ եւ յոյն հայրենակիցները ընդդիմադիր կուսակցութեան կը յարէին:

Եւ սակայն երկրին մէջ անդորրութիւնը վրդովելու եւ հայրենակիցներուն համերաշխութիւնը խանգարելու կոչուած ոչ մէկ դէպք պատահած էր: 31 Մարտի դէպքին եւ Ապտիւլ Համիտի գահընկէցութեան դէպքերուն մէջ ոչ մէկ դեր ունեցան ոչ-իսլամ հայրենակիցները: Անոնք կատարելապէս հանդիսատես մնացին:

Արտասահմանի հայ եւ պուլկար կոմիտէները երկրին ու պետութեան դէմ իրենց քարոզութիւնն ու գաղտնի պայքարը շարունակելով, նախընտրեցին յարմար առիթի սպասել: Երկրին մէջ ալ անոնց գրգռութիւնը ապարդիւն մնացած էր:

Կացութիւնը այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ Ա. աշխարհամարտ: Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնը եւ կառավարութիւնը պետութեան վրայ կ'իշխէր կատարելապէս: Երեւութական ազատութեան մը միջեւ երկիրը կը գտնուէր բանակալ եւ ի հարկին Սահմանադրութեան ներհակ արարքներէ չքաշուող ձեռքերու մէջ:

Մահապարտին յայտնութիւնները

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Քսանամեայ բանուորը, Մուսթաֆա Խամիս, որ կախաղանի դատապարտուած էր Աղեքսանդրիոյ դէպքերուն հետեւանքով, Գահիրէ փոխադրուեցաւ յանկարծ, զօր. Նէկիպի ներկայանալու եւ կարգ մը խոստովանութիւններ ընելու համար:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, մահապարտին յայտնութիւնները «կը վտանգեն շատ մը երեւելիներ»: Խամիսի խոստովանութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց արդէն իսկ շատ մը ձերբակալութիւններ կատարուած են: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուի արքունի դիւանապետին աղան՝ Ամին Հաֆըզ Աֆիֆի: Հայր եւ որդի հարցաքննուեցան Աղեքսանդրիոյ մէջ եւ հայրը Գահիրէ վերադարձաւ, վարչապետին հետ տեսակցելու համար: Ձերբակալուած է նաեւ Հիւսէյին Կամէլ, Քաֆր էլ Տաւար մանարանին տնօրէնը:

✕ Ցանձնախումբ մը, որուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն սպաները, վերջնապէս պիտի մշակէ հողային բարենորոգման ծրագիրը: Մեծ կալուածատէրերը մտահոգութեան մատնուած են, այս ծրագրին առթիւ:

..ցժ..

Իսրայէլ եւ Արաբները

Իսրայէլի վարչապետը, Պէն Կուրիոն, օրինագիծ մը առաջարկեց խորհրդարանին, պահանջելով 24 ամիսէն 30ի բարձրացնել զինուորութեան շրջանը: Այս առթիւ բացատրեց թէ անհրաժեշտ է օր առաջ քուէարկել օրինագիծը, նկատի առնելով արաբական երկիրներու թշնամական դիրքը Իսրայէլի հանդէպ: «Դեռ երէկ զօր. Շիշաքլի կը յայտարարէր թէ պէտք է ծովը թափել Իսրայէլացիները: Սուրիոյ դիկտատորը կը մոռնայ թէ այն հեռաւորութիւնը որ Դամասկոսը կը բաժնէ Գալիլիայէն՝ միեւնոյնն է երկու ուղղութեամբ ալ»:

Վարչապետը Եգիպտոսի մասին ալ խօսելով, ըսաւ թէ ոչմէկ հողային կամ տնտեսական խնդիր ունին այդ երկրին հետ, «ընդհակառակն՝ ամէն պատճառ կայ սերտ գործակցութեան»: Պէն Կուրիոն ջերմապէս շնորհաւորեց զօր. Նէկիպը, յիշելով թէ ան ժամանակին ընդդիմացած էր Ֆարուքի ծրագրին (արշաւանք դէպի Պաղեստին): Եւ առաջարկեց հաշտութիւն կնքել Եգիպտոսի հետ:

Իսրայէլ միեւնոյն առեն որոշեց բողոքագիր մը ուղղել Ազգաժողովին, զօր. Շիշաքլիի յայտարարութեան առթիւ:

Նոյն օրը Իսրայէլի արտաքին նախարարն ալ խօսք առնելով, ըսաւ. «Մենք միշտ՝ պատրաստ ենք հաշտութիւն կնքելու արաբական երկիրներու հետ, անջատօրէն կամ հաւաքաբար: Պատրաստ ենք նաեւ պատերազմելու իւրաքանչիւրին հետ առանձին կամ արտաքին միացեալ ճակատին դէմ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Փարիզ վերադարձէն ի վեր կը զբաղի օրուան հրատապ հարցերով: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ի հարկին պիտի կրճատէ կարգ մը ռազմական արտադրութիւններ, քանի որ Ամերիկա մերժեց յաւելուածական վարկեր տրամադրել: Միեւնոյն առեն մտահոգութիւն կը պատճառեն գործազրկութեան ծաւալումը եւ գիներու բարձրացումը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլ. դեսպանը իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ, այցելելով Կովկաս: Դեսպանը Օդեսայէն գացած է Թիֆլիս, յետոյ Ստալինի ծննդավայրը՝ Գորի, եւ Վրաստանի ռազմական ճամբով հասած է Ստալինկրատ: Տեսած է նաեւ Վոլկա – Տոն ջրանցքը, որու մասին մեծ գովեստով կը խօսի:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ նոր ընտրութիւններ կատարել, նոյնիսկ եթէ վստահութիւն շահի: Այս առթիւ կը խորհին 50 % կրճատել բանակը, 170.000էն իջեցնելով 80 հազարի, քանի որ ամերիկեան վարկերը պակսած են: Անցեալ տարի 180 միլիոն տոլար յատկացուած էր, եւ 140 միլիոնը ծախսուեցաւ: Այս տարուան վարկն է 80 միլիոն տոլար:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ խնդիրը կարգադրելու համար մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան Պելկրատի ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանները մարէշալ Թիթոյի հետ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ երեք դեսպանները թելադրած են հաշտաբար քաղաքականութեան մը հետեւիլ, ուղղակի բանակցելով Իտալիոյ հետ, ապահովելու համար Միջերկրականի պաշտպանութիւնը:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ԴԱՄԲԱՐԱՆ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ Օգոստ. 21ին, առտուան ժամը 9ին Իէռ քաղաքի գերեզմանատան մէջ տեղի պիտի ունենայ դամբարանի բացում, պաշտօնական նախագահութեամբ քաղաքապետին: Դամբարանը կառուցուած է ի յիշատակ յիսնապետ Սուրէն Մարտիրոսեանի, եւ այն բոլոր զինուորներու, որոնք ինկան ազատագրութեան համար Իէռ քաղաքի ճակատամարտին մէջ, 1944 Օգոստոսին, յանուն Ֆրանսայի ազատագրութեան: Թուլոնէն օթոքարով իջնել Hyèresի քաղաքապետութեան հրապարակը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Գրիգոր Վ. Պապեան եւ իր եղբօրորդիները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ կիրակի, 24 Օգոստ., ժամը 10ին, իրենց մօրը եւ մեծ մօրը՝ Թագուհի Պապեանի դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի մատուցուին Վալանսի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ:

Ողբացեալը իր մահկանացուն կնքած է Գահիրէ (Եգիպտոս) անցեալ Յուլիս 11ին:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ջղըրկանեաններու իրենց սիրելի զաւկին եւ քրոջ տարաբախտ ԳԱՅԻԱՆԷԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԳԵՂ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Ֆրանսայի Հայ Գեղ. Թանգարանի բարեկամներու ընկերակցութեան վարչութիւնը, վերջին 2 ամիսներու ընթացքին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Կարապետ Յակոբեանէ (Փարիզ) Լուսինեան եւ Շահպարսեան շրջաններու պատկանող եւ հայերէն արձանագրութիւնով, վեց արժէքաւոր սուրեր: Պ. Հ. Մօզեանէ (Նիւ Եորք) Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանէն սկսեալ, հայկական դրոշմաթուղթերու արժէքաւոր հաւաքածոյ մը, բացատրական տետրակով մը միասին: Պ. Մ. Միհրդատեանցէ (Պրիւսէլ), նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մէկ նկարը, որ կը ներկայացնէ դրուագ մը Կարինի Հայ գաղթականներու կեանքէն: Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեանէ՝ հայկական քարդ մը: Պ. Պ. Տօքթ. Համբարձէ եւ Շահինեանէ Քէօթահիոյ ցախճապակի մը: Պ. Բունիաթեանէ՝ Հայկական 3 թղթադրամներ: Պ. Տօքթ. Հանչերէ՝ Ալեանաքի մէկ նկարը: Պ. Մ. Մակարեանէ՝ նկար մը: Տէր եւ Տիկ. Գալփաքեանէ (Ավինեոն), Նարեկացիի Ողբերգութեան գիրքը եւ բժշկարանի ձեռագիր երկու թերթեր: Տէր եւ Տիկ. Գասապեանէ՝ ողբացեալ Յակոբ Ինճուճեանի յիշատակին, չուրջառի կտոր մը: Տիկին Շէրազատ Ճըրճըրեանէ նրբահիւս ձեռագործ մը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղի տարաբախտ ԳԱՅԻԱՆԷ Ջղըրկանեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Գ. Քարաեանէ 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Պետրոսեանէ 1000, Տէր եւ Տիկ. Հէքիմեանէ 500, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Պառաւեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պալանցեանէ 100 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—
ՇԱԲԱԹ, 23 Օգոստ. ժամը 9ին Զաւարեան ենթակոմիտէն:
Կիր. 24 Օգոստ. ժամը 3.30ին, Թաթուլ խումբը:
Եշ. 28 Օգոստ. ժամը 9ին, Ակնունի ենթկ.էն:
Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն:

Սոյն ժողովներու ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար:

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեսնեն վարչութեանս յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն առեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողքներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ:

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով.—
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Զէրչեան, 16 Rue Nouvelle.
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer:
ԻՍԻ.— Ե. Ատանալըեան, 48 rue Défense.
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay:
ԳԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 11 Օգոստ.— Հ.Բ.Ը.Միութեան իրաւատու անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Ընկերութեան Լթ. Տարեկան Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի շաբաթ օր, 22 Նոյեմբեր 1952, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Ave., New York, N. Y.

Օրինական մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, ներկայս պիտի նկատուի իբր երկրորդ հրաւէր եւ ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի 1952 Դեկտեմբեր 6ին եւ 7ին, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9,30ին, Essex Houseի մէջ, 160 Central Park South, New York:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1951 Տարեշրջանի: 2. Ընդհ. Հաշուետուութիւն 1951 Տարեշրջանի: 3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի վիճակաւ դադարեալ անդամներու տեղ: 4. Վաւերացում բարեփոխեալ Հիմնական Կանոնագրի: 5. Զեկուցում Միութեան դպրոցաշինութեան ձեռնարկին մասին: 6. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ: 7. Ուղերձներ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԵՐԵՔ ԷԻՆ ԱՆՈՆՔ...»

Տիրան Աճէմեանի գեղատիպ գծագրութիւններով կը ներկայացնէ ողբացեալ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ եւ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ յաջորդական մահերը:

Գին 1 սուրիական ոսկի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)
Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952
Գին՝ 200 ֆրանք: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան
Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի: Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 22 AOUT 1952 Ուրբաթ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6845-Նոր շրջանի թիւ 2256

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

... ԵՒ ԵՂԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը վերջանայ « Հայկական Հարցը », արտատպուած՝ Պոլսոյ «Սօն Թէլէկրաֆ» թերթէն, թարգմանութեամբ երկու հայերէն թերթերու :

Յուլիս 17ին, երբ սկսանք հրատարակել այս յօդուածաշարքը, հետեւեալ դիտողութիւնը արձանագրած էինք .

— « Ինչպէ՛ս կը տեսնէք, տարիները ոչ բան մը փոխած, ոչ ալ բան մը սորվեցուցած են» :

Աւելորդ աւելորդ էր արտատպել, պիտի ըսեն բանգէտներ :

Ընդհակառակն : Ո՛րքան ուշադրութեամբ հետեւինք այն թրքական հրատարակութեանց որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունին մեզի հետ, այնքան օգտակար է : Ոչ միայն պատմութեան, այլեւ այսօրուան եւ վաղուան համար :

Հետեւիլ՝ չի նշանակեր այս կամ այն հրատարակութիւնը գնել, կարդալ եւ պահել խմբագրատան մը կամ գրասենեակի մը 4 պատերուն մէջ :

Շատ մը պարագաներու մէջ, անհրաժեշտ է թարգմանել, արտատպել, վերլուծել եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել, արթուն պահելու համար անոր միտքը :

Ո՞վ պիտի կրնար ժխտել թէ չարաչար տուժեցինք առաջին աշխարհամարտէն տարիներ առաջ, — կրնայինք եւ երթալ մինչեւ 1860 — մնալով պէխապէր՝ մեր շրջապատի անցուդարձին :

Այն ատեն պոլսահայ մամուլը պարզապէս լուր կը թարգմանէր թուրք թերթերէն : Կ'անտեսէր գաղտնի խմորումներ, ազգային թէ ընկերային, որոնք մեր գլխուն պիտի պայթէին, ճակատագրական պահուն :

Այսօր ալ, երբ ժողովուրդին մէկ երրորդը կը յածի օտար ափերու վրայ, շատ բան փոխուած չէ այս միակողմանի ուղղութենէն :

Աղատ արտասահմանի մէջ կա՞յ գրասենեակ մը որ բան - գործ ընէր հետեւիլ թուրքերէն հրատարակութեանց : Մանաւանդ պարբերականներու եւ գիրքերու :

Խմբագրութիւններն անգամ կը գոհանան պոլսահայ թերթերով, պարզապէս ընթացիկ լուրեր քաղելու համար :

Ինչպէս մենք, թուրքերն ալ Յոյներու գրականութիւն մը կը մշակեն 30—35 տարիէ ի վեր :

Անհամար պատմութիւններ լոյս տեսան ամենօրեայ թերթերու մէջ կամ առանձին հատորներով :

Հում նիւթեր՝ ժամանակակից կեանքէն : Մենագրութիւններ, յուշեր, ուսումնասիրութիւններ՝ սուլթանական շրջանէն մինչեւ քէմալականը : Անշուշտ նաեւ «հերոսապատումներ», որոնք սերտ կապ ունին հայկական իրականութեան հետ :

Տարիներ առաջ, այս թերթին մէջ թարգմանուեցան շարք մը Յուշեր, նուիրուած՝ հայկական դէպքերուն : Անշուշտ բոլորն ալ թրքական ակնոցով դիտուած, բայց եւ այնպէս շահեկան՝ իբրեւ հում նիւթ պատմութեան : Այլ մանաւանդ իբրեւ փաստացի վաւերաթուղթ՝ աւելի լաւ ճանչնալու թշնամին : Իր խօսքով ու գործքով : Իր հետապնդած նպատակներով :

Այդպիսի վաւերաթուղթ մըն ալ՝ Աղիզ Էսէնպալի յօդուածաշարքը :

Մարդը կը խոստովանի թէ օգտուած է իր հօրը՝ Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշայի եւ մեծ եղբօրը՝ Փարիզի դեսպան Սալիհ Մինիր փաշայի ձգած վաւերաթուղթերէն :

Անոնք որ ուշադրութեամբ հետեւեցան յօդուածաշարքին, պիտի հաստատեն կարեւոր պարագայ մը :

Յօդուածագիրը, թուեթակարար կրկնելով հանդերձ թրքական յանկերգները, կը խոստովանի թէ հազարաւոր Հայեր ջարդեցին Սասունի ապստամբութենէն մինչեւ 1895 —1896 : Առանց զանազանելու թացն ու չորը, մեղաւորն ու անմեղը :

Միեւնոյն ատեն լայնօրէն կը բանայ վեց մեծ պետութեանց դիւանագիտական խաղերուն ոլորուն ծալքերը :

Լեզուն կը կապկպուի, երբ կարգը կուգայ 1915ի Հայաջինջ Սարսափներուն : Եւ պատմութիւնը կը վերածուի կատարեալ ծաղրանկարի մը :

Կ'ուզէինք առանձին քննել այդ պարագան :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՐՔՈՒՀԻՆ ԱՆԳԱՄ ՋԱՐՄԱՑԱՒ

Ճիշդ այն պահուն երբ «սաստկաշունչ հողմունք» ,անձրեւ, կարկուտ եւ ողողումներ իրարու կը յաջորդեն, փոթորիկ մըն ալ՝ գեղուհիներու աշխարհին մէջ :

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Նափոլի հաւաքուած «գեղադէմները» Եւրոպայի գեղուհի հռչակած են քսանամեայ թուրք ուսանողուհի մը , Կիւնզէլի Պապար :

Ամէնքդ ալ տեսաք այս առթիւ հրատարակուած պատկերը, — սեւահեր, սեւաչուի թրքուհին զբըրկեր է Միս Եւլադան :

Իմ գործս չէ կարծիք յայտնել այս մերկապարանոց եւ մերկազբօսու ցուցադրութեան մասին, որ նոյնպէս առեւտրական ձեռնարկի մը վերածուած է :

Ինչպէս կ'երեւայ, դատաւորներու վճիռը կատաղութեան մատնած է Միս Ֆրանսան, Նիկոլ Տրուէն, 23 տարեկան, որ կ'աղաղակէ բարկաճայթ.

— « Առաջուց սարքուած էր ամէն բան... Թըրքուհին պիտակ մը ունէր դէմքին վրայ. իր ագդրները կատարեալ չէին : Ասպարէզ կը կարդամ որ Եւրոպէն երեւայ նոր աստղի մը առջեւ, «պիքինիով» :

Միս Թուրքիան, որ յաղթանակը շահած է միայն մէկ ձայնի առաւելութեամբ —14ի դէմ 15 — կ'առարկէ համեստօրէն .

— « Ես վստահ էի թէ պիտի չշահիմ : Աւելի գեղեցիկ աղջիկներ կային : Մամուլի լուսանկարիչները ուզեցին որ պիքինիով երեւամ : Ըսի թէ այլեւս չեմ կրնար Իսթանպուլ վերադառնալ, եթէ այդ վիճակին մէջ տեսնեն զիս : Ոչ շարժանկարի մէջ երեւալ կ'ուզեմ, ոչ ալ ամուսնանալ :Թուրքիա պիտի վերադառնամ, ուսումս լրացնելու համար» :

Թերթերը կ'ըսեն թէ ինքն ալ զարմացած էր շահած յաղթանակէն, եւ շատ պաղ ընդունելութեան մը արժանացաւ, երբ սրահ կը մտնէր :

Միս Գերմանիան, որ չորրորդ հռչակուած է, կարծեր է թէ Օր. Յունաստանը կամ Օր. Ֆրանսան պիտի շահին, ինքն ալ երրորդ :

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, ո՛րքան սըրտառուչ է Միս Ֆրանսայի զայրոյթը :

Միամի՛տ աղջիկ,— չի գիտեր որ երէկուան յաղթականները արիւնաթաթախ ձեռքերն անգամ սրբեցին եւ համբուրեցին, ո՞ւր կը մնայ քսանամեայ օրիորդի մը դէմքի պիսակը (պէնկ)...

ՎԱՀԷ

ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՍԿՍԱ՞Ւ

Լիբանանի հայ կաթողիկէ պատրիարքարանը հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը հրատարակած է Մասիսի մէջ. (30 Յուլիս).

Վերստին հրապարակ հանուած է Օրմանեանի « Հայոց եկեղեցին» վերնագրուած երկասիրութիւնը :

Այս առթիւ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանս պարտք կը զգայ յիշեցնելու թէ սոյն գիրքը արգիլուած մատեաններու կարգին դասուած է յականէ յանուանէ :

Հայ կաթողիկէ հաւատացեալներն ուստի ըդգուշանան զայն կարդալէ կամ նոյնիսկ իրենց քովը պահելէ :

Գիտակցաբար հակառակ գործողները ծանրօրէն կը մեղանչեն եւ, եկեղեցական ընդհ. օրէնսգրութեան համաձայն, նոյնին գործով կ'ենթարկուին բանադրանքի որ յատկապէս Ս. Աթոռին վերապահեալ է :

« Մասիս » ալ իր կողմէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ.

Կը մերժենք Օրմանեան եկեղեցին : Աղճատուած, խաթարուած, անճանաչելի դարձած է հոն Հայոց եկեղեցին : Զի այս գրքին մէջ սպրդուն սոփեստութիւն մը առողջ թոյն կը հրամցնէ, կեղծ ազգասիրութեան մը շաքարով օծուն : Օրմանեան եկեղեցին արժանի չէ որեւէ ողջամիտ Հայու գրադարանին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ընկերվարական երեսփոխանը, նախկ. նախարար Գ.Կաստոն Տէֆէռ ,ծանր արկած մը անցուց Աւստրալիոյ մէջ եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՆԻՍՏԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ 13 ՏԱՐԻ ԵՏՔ.— ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕՆ (ՊՈԼԻՏԲԻՒՐՕ) ԿԸ ՋՆՋՈՒԻ.— ՆՈՐ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ ՉԱՐԿ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը , « Փրաւտա», հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Օգոստոս 26ին.—

Քանի մը օր առաջ տեղի ունեցաւ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին լիագումար նիստը (պլենում) : Կեդր. Կոմիտէն որոշեց 1952 Հոկտեմբեր 5ին նիստի հրաւիրել կուսակցութեան ԺԹ. համագումարը :

Ահաւասիկ օրակարգը .—

1.— Զեկուցում Կեդր. Կոմիտէի գործունէութեան : Տեղեկաբեր՝ ընկեր Մալենքով, Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը :

2.— Զեկուցում Վերստուգիչ Յանձնաժողովի : Տեղեկաբեր ընկեր Պ. Մոսքատով, նախագահը :

3.— ԺԹ. համագումարին ցուցմունքները հինգերորդ հնգամեայ ծրագրի մասին, 1951—1955 տարիներուն համար : Տեղեկաբեր՝ ընկեր Մ. Սաբուրով :

4.— Բարեփոխումներ Խ. Միութեան համայնավար (պոլշեւիկեան) կուսակցութեան կանոնագրի : Տեղեկաբեր՝ ընկեր Ն. Խրուշչեւ :

5. — Ընտրութիւն կուսակցութեան Կեդր. կազմակերպութեանց :

Համագումարին պատուիրակներուն թիւը եւ ընտրութեան եղանակները .—

1.— Մէկ պատուիրակ (դելեգատ!) վճռական ձայնով, իւրաքանչիւր 5000 անդամի համար :

2— Մէկ պատուիրակ խորհրդակցական ձայնով, իւրաքանչիւր թեկնածուի համար :

3.— Համաձայն կանոնագրի, ԺԹ. համագումարին պատուիրակները (կամ պատգամաւորները) պիտի ընտրուին գաղտնի քուէարկութեամբ :

4.— Ռուսիոյ ՍՍ (ընկերվարական - խորհրդային) դաշնակցային հանրապետութեան պատուիրակները պիտի ընտրուին կուսակցութեան ժողովներուն կողմէ, շրջաններու, երկրամասերու եւ ինքնավար հանրապետութեանց մէջ : Միւս դաշնակցային հանրապետութեանց պատուիրակները պիտի ընտրուին կուսակցութեան շրջանային ժողովներուն կամ համագումարներուն կողմէ, համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի Կեդր. Կոմիտէներու որոշման :

5.— Խորհրդային բանակի, Նաւատորմի եւ պետական Ապահովութեան Նախարարութեան սահմանապահ զօրագունդերու կազմակերպութեանց անդամները իրենց պատուիրակները պիտի ընտրեն կուսակցութեան միւս կազմակերպութեանց հետ, շրջանային ժողովներու կամ դաշնակցային հանրապետութեանց համագումարներուն մէջ :

Հրահանգը ստորագրած է Սթալին, իբրեւ ընդհ. քարտուղար կուսակցութեան :

× Հնգամեայ ծրագրին տեղեկագիրը կը նախատեսէ 70 % յաւելում ճարտարագործական արտադրութեանց, 1950ի վրայ : Այսպէս, ձուլածոյ արտադրութիւնները պիտի աւելնան 76 %, հանքածուխը՝ 43 %, հում քարիւղը՝ 85 առ հարիւր, ելեկտրական ուժը՝ 80 առ հարիւր, արհեստական ձգախէժը՝ 82 %, աստղձը՝ 56 %, թուղթը՝ 46 առ հարիւր, բամպակի հիւսուածեղէնը՝ 71 առ հարիւր, բրդեղէնը՝ 54, կաշին՝ 55 առ հարիւր, շաքարը՝ 78, միսը՝ 92, ձուկը՝ 52, ինքնաշարժները՝ 20 առ հարիւր եւն. : Նոր ձեռնարկներ պիտի հաստատուին, աւելի կարեւոր քան 1948 — 1950ին : Նոր ելեկտրակայաններ պիտի հաստատուին : Զարկ պիտի տրուի հողագործական արտադրութեանց, մինչեւ 90—95 % համեմատութեամբ : Ջրաբաշխական ցանցեր պիտի հաստատուին եւն. :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակեն, քաղելով անգլեւաճառօն աղբիւրէ .—

Սովետական քարոզչութեան կեդրոն Լիբանանի մէջ, արաբական միւս երկիրներուն բաղդատմամբ աւելի մեծ թիւով հայ համայնավար կայ : Պէյրութի խորհրդային դեսպանատունը կը նկատուի համայնավար գործակալութեան ընդհ. կեդրոն :

Եգիպտոսի համայնավար կուսակցութիւնը ունի 10.000 անդամ եւ կը գտնուի նոր կառավարութեան աւելի խստացած հսկողութեան տակ : Գրեթէ համայնավարութիւն չկայ Սուրիոյ մէջ, որ հողագործական երկիր է գերազանցապէս : Համայնավարներուն թիւը արհամարհելի է Սէուտի Արաբիոյ եւ Եէմէնի մէջ, իսկ Իրանի կացութիւնը բոլորովին տարբեր է :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՄԱՔՐԵՆ ՈՒ ԿԸ ՄԱՔՐԵՆ

ԽՄԲ.— Այս գրութեան առաջին մասը հրատարակուած է Օգոստոս 15ին :

Ինչ որ ջանացած եմ այստեղ յստակ ընծայել՝ այն է որ Ստալինեան մաքրագործումները Խ. Միութենէն ներս, կ՚իյնան երկու գլուխի տակ, մաքրագործում թշնամիներու, իրական կամ երեւակայական, անմիջական կամ հաւանական, մաքրագործումներ սարսափեցնելու եւ չահելու հասարակ ժողովուրդը :

Խ. Միութենէն դուրս ալ նոյն սկզբունքները կը կիրարկուին: Միակ տարբերութիւնն այն է որ արբանեակ երկիրներու մէջ մաքրագործումները կը կատարուին ոչ ուղղակի ի չահ Ստալինի՝ իբրեւ անձի մը, այլ ի չահ Խ. Միութեան՝ իբրեւ պետութեան մը: Եւ որովհետեւ գործնականի մէջ Ստալին Խ. Միութիւնն է՝ այս տարբերութիւնը չատ մեծ չէ: Սակայն բաւական է չփոթելու ուղիղ մտածողութիւնը :

Պատերազմի վախճանին, երբ Ստալին որոշեց օգտագործել Եւրոպական քաոսը յօգուտ Մոսկովեան Կոմունիզմի եւ Սովիէթ Միութեան՝ իբրեւ պետութեան մը՝ դէմ յանդիման գտնուեցաւ գործի մը որ կը պահանջէր ապահովել ազդու հակակշիռ մը Արեւելեան Եւրոպայի այն երկիրներու վրայ որոնք այժմ ծանօթ են իբրեւ արբանեակներ —Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Եուկոսլաւիա եւ Ալպանիա:

Իր բանակները կը գտնուէին այս երկիրներուն մէջ: Իր առջեւ երկու ճամբաներ կային: Ան կրնար գործադրել բոլշեւիկեան քաղաքական հարուած մը իւրաքանչիւր երկրի մէջ ինչ որ պիտի վերջանար անոր կցումովը Խ. Միութեան, ինչպէս Ստալին ըրած էր արդէն պալթեան երեք պետութեանց համար, եւ կամ կրնար հաստատել կոմունիստ կառավարութիւններ ղեկավարուած իր անձերով եւ որոնք հնազանդութիւն կը պարտէին Մոսկուայի :

Բացայայտ պատճառներով Սթալին ընտրեց երկրորդ միջոցը, առաջինն ըլլալով անգործնական: Աւելին, ան նախընտրեց աստիճանաբար իրագործել իր նպատակը որպէսզի չափէն աւելի դրդուութիւններ տեղի չունենային, որպէսզի անհատ արբանեակ պետութեան մը ժողովուրդները չմղուէին բաց ապստամբութեան, եւ որպէսզի ոչ մէկ պարագայի տակ Արեւմտեան պետութիւնները փարենային վճռել թէ իր առած քայլը բայց ի բաց յարձակում մըն էր եւ իբրեւ այդպիսին պատճառ պատերազմի :

Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ալպանիոյ մէջ ան իրագործեց իր նպատակը մեծ դիւրութեամբ եւ ճարտարութեամբ : Չեխոսլովաքիոյ մէջ, որ աւելի կարծր պատառ մըն էր, ստիպուեցաւ դիմել յանկարծական քայլի մը որ գրեթէ չատ հեռուն գնաց Արեւմուտքի տեսութեամբ եւ որ յայտնապէս բացաւ անոր աչքերը: Եուկոսլաւիոյ մէջ չատ արագ վազեց եւ կորսնցուց խաղը, այսպէսով աւերելով իր ամբողջ ծրագիրը:

Իր յաջող արկածախնդրութեանց մէջ ան ընթացաւ հանգրուանէ հանգրուան, որ կը տարբերէր երկրէ երկիր, եւ սակայն հիմնականապէս յարեւնման: Իւրաքանչիւր հանգրուան կը վերջանար մաքրագործումով :

Առաջին հանգրուանով տիրական դիրք մը կ՚ապահովուէր Մոսկուայի մէջ մարզուած խամաճիկներու: Անոնք զրկուեցան իրենց երկիրները, որպէսզի գործակցին ուրիչ կուսակցութեանց՝ կառավարութիւններու կազմութեան առեն իրենց վերապահելով կարեւոր նախարարութիւնները, — ներքինը եւ ոստիկանականը :

Այլ խօսքով անոնք իշխանութիւն պիտի բաժնէին՝ ելլելով չալակը այն մարդոց, զորս յետոյ պիտի սպաննէին: Եւ այդպէս ալ ըրին: Ապա, ուժ ստանալով Խ. Միութեան սպառնալիքէն՝ ըսկսան մաքրել իրենց ոչ կոմունիստ պաշտօնակիցներն ու գործակիցները :

Ստալինի յաջորդ հանգրուանն էր զատել իր ամէնէն հաւատարիմ գործիք կոմունիստները, անոնք որ կրնային տոգորուած ըլլալ տեղական հայրենասիրութեամբ եւ կրնային ուժգնօրէն ընդդիմանալ ռուսական մեթոտներու անչեղ կիրարկումին: Նոյն ժամանակ կար ուրիչ տեսակ վտանգաւոր կոմունիստ մը—վտանգաւոր Ստալինի համար — ան որ տակաւին ամուր փարած էր որոշ կոմունիստ իտէալներու՝ չատոնց լքուած Ստալինի կողմէ :

Պէտք էր ազատիլ այս ամէնէն, եւ այսպէս,այն մարդիկը որ կարճ ժամանակ առաջ դատապարտած էին իրենց ընկերվարական գործակիցները,որ օգնած էին իրենց իշխանութեան տիրանալուն, այժմ իրենք կը դատապարտուէին ու կը չնորհազրկուէին :

Թիթոյի գծէն դուրս գալու պարագան արագացուց այս գործողութիւնը եւ անոր աւելի բուռն բնոյթ մը տուաւ: Մինչ ան կը չարունակէր՝ ո-րոշ թիւով մոլեռանդ կոմունիստներ, իրենց ամբողջ կեանքն ու էութիւնը նուիրած կոմունիզմի դատին, կորսնցուցին իրենց գլուխները: Երբ լրացաւ ան, արբանեակ երկիրները, բացառութեամբ Եուկոսլաւիայի, որ խուսափած էր, ինկան տիրապետութեան ներքեւ այն մարդոց ու կիներուն որոնց Ստալին կրնար վստահիլ այնքան որքան ոեւէ մէկուն :

Կոմուլքա՝ Լեհաստանի մէջ, Քլեմենթիս՝ Չեխոսլովաքիոյ, Ռայք՝ Հունգարիոյ, Ռոսթով՝ Պուլկարիոյ մէջ,ասոնք եւ դեռ չատ ուրիշներ չքացան: Ասոնցմէ ոմանք կրնային գաղափարապաշտներ եղած ըլլալ — այսինքն՝ կոմունիստներ էին անոնք սկզբնական համոզումով եւ ոչ թէ Ստալինի չնորհով: Գաղափարապաշտ ու համոզումի տէր մարդիկ անիծեալներ են Ստալինի համար, եթէ գտնուին իր ամենամօտ աջակիցներուն մէջ : Որովհետեւ համոզումի տէր մարդը օր մը կրնայ փոխել իր միտքը եւ առարկել իր տիրոջ ընթացքին :

Վերջերս նոր տեսակի մաքրագործում մը տեղի ունեցաւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Առաջին զոհն էր Չեխ Կոմ. կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ռուտոլֆ Սլանսքի, ամենաստոյն ու ամենայամառ Մոսկուայի մէջ մարզուած կոմունիստներուն, եւ որու համար կ՚ըսուէր թէ՝ ոչ նուազ դաժան Գետրիխ Կեմինտերի հետ, Ստալինի անունով, իրական կառավարիչն էր Չեխոսլովաքիոյ եւ վարագոյրին ետեւէն կը խաղցնէր նախագահ Կոթվալտն ու վարչապետ Զափոթոքին :

Երբ Կոթվալտ եւ Զափոթոքի մաքրագործեցին Սլանսքին ու Կեմինտերը, այնպէս թուեցաւ թէ Մոսկուա իր աջ բազուկն էր որ կը կտրէր: Նոյն գործողութեան կրկնութիւնը կը թուի ըլլալ Տիկ. Փաուքերի, Կէորկեսքուի եւ ուրիշներու վտարումը: Որովհետեւ եթէ կար մէկը որ հաւատարիմ էր Մոսկուայի՝ Փաուքերն էր ան:

Ինչպէս ըսած եմ, տակաւին չենք գիտեր իրական պատճառը Սլանսքիի եւ Կեմինտերի մաքրագործման՝ Փրակայի մէջ, եւ Փաուքերի ու Կէորկեքուի՝ Պուքրէշի մէջ: Ոչ ալ գիտենք թէ պատճառը նոյնն էր երկու պարագաներուն մէջ: Անցեալի փորձառութեան լոյսով այսքան կրնանք վստահ ըլլալ թէ այս ամենահաւատարիմ մաքրագործումը Չեխերու եւ Ռումաններու ձեռքով կատարուած է Խ.Միութեան աւելի մեծ փառքին ու ապահովութեան համար:

Ուրիչ խօսքով, Ստալինի այս նուիրեալ ծառաները հեռացուած են այս կամ այն պատճառով եւ անոնց արձակումը պիտի դիւրացնէ Ստալինի գործը կաղապարելու Չեխոսլովաքիան եւ Ռումանիան այնպէս ինչպէս որ ինք կ՚ուզէ:

Կը թուի թէ սոսկալով արբանեակ երկիրներու մէջ հակառուսա զգացումներու սաստկացումէն եւ ժողովրդական ընդդիմութեան (առհասարակ կրաւորական, երբեմն գործօն) հետեւող տնտեսական դժուարութիւններէն, Ստալին եւ Պոլիտ Բիւրօն որոշած են հրապարակաւ զոհել այս կոմունիստ առաջնորդները, որոնք ամէնէն աւելի ատելի են ժողովուրդին եւ կը համարուին Մոսկուայի ամէնէն հաւատարիմ գործակալները:

Սթալին պատրաստ է գայլերուն նետելու իր ամէնէն նուիրուած ստորադասները եթէ պիտի կրնայ այդպէսով իրմէ հեռացնել անոնց, գայլերու կատաղութիւնը, եւ չէզոքացնել զանգուածներու ցասումը :

Եթէ Աննա Փաուքերի անպատիւ արձակումը հաւատացնէ ռուման ժողովուրդին, նոյնիսկ վայրկեան մը, թէ խորհրդային թաթի ճնշումը պիտի թեթեւնայ իր վրայ, կամ թէ աւելի լաւ ժամանակներ պիտի գան, եւ կամ թէ իրենց բոլոր նեղութեանց պատասխանատուն Աննա Փաուքերն է եւ ոչ Ստալին, այն ատեն Ստալինի ամենամօտիկ գործակիցներէն մէկուն սառնարիւն զոհուիլը լիովին կ՚արդարացուի :

Այսպէս է բոլշեւիկեան ոգին: Եւ այսպէս ալ պիտի չարունակուի :

Թարգմ. Ա. ԴԱՐՄԱՆԵԱՆ

Դառն իրողութիւններ

Երեսուն տարի է, ինչ Թրքահայ եւ ռուսահայ տարագիր զանգուածները օտար երկիրների մէջ հայկական գաղութներ կազմած, ապրում են քով քովի, ինչ որ հրաշալի միջոց է իրար մօտիկից ճանաչելու եւ փոխադարձաբար գաղափար կազմելու:

Սակայն, ցաւալի է նկատել, որ դեռ կան հայրենակիցներ՝ ոչ միայն համեստ խաւերին պատկանող, այլեւ անուանի մտաւորականներ, որոնք երբեմն արտառոց կարծիքներ են յայտնում, ոչ միայն նեղ չրջանակներում, այլեւ երբեմն մեր մամուլի մէջ :

Երբ օտարները մեր ժողովուրդի մասին իրենց մամուլի եւ գրականութեան մէջ բացասական կարծիք են յայտնում, մենք վրդովւում եւ հաւար ենք կանչում, Իսկ երբ մեր մամուլի մէջ, մեր հայ մտաւորականները, իրենց քոյր հատուածի մասին անիրաւաբար բացասական կարծիք են յայտնում — որոշ խմբակի մը բացասական յատկութիւնները, վերագրելով ամբողջ հատուածին — կարդում եւ անցնում ենք: Ոմանք էլ երեւի հալած իւղի տեղ են ընդունում, մանաւանդ եթէ այդ հեղինակները յայտնի գրոց - բրոցներ են :

Ահաւասիկ մէկ մէկ նմոյշներ Փարիզի «Այսօր» եւ «Յառաջ» օրաթերթերից: «Այսօր»ի աշխատակից Գ. Խաչիկ Երամոֆ – Աւեան, «Հայ մամուլի դաստիարակչական դերը » վերնագրով, գրեց (Այսօր, 18 Սեպտ. 1951).

— « Մեր Ռուսահայ եղբայրները նախամեծար կը համարին հատը 30 ֆր. ռուսական թերթ մը գնել եւ հոն կարդալ ընդհանուր լուրերը որոնք ֆրանսական լրագիրներուն մէջ երեք օր առաջ տպուած են:Հայկական լուրերու մասին խօսք չըլլար, ի բաց առեալ մահազդները: Զարմանալի է որ անոնք այս գաղափարը ունին թէ հայերէն թերթերը չկարդալով աւելի յառաջդէմ մարդու տեղ կ՚անցնին :

Եւ ըսել թէ այս ժողովուրդը Վրացի ժողովուրդի կողքին ապրեր է, առանց անոր հայրենասիրական ոգին օրինակ առնելու: Եթէ Վրացիները ամէն տեղ սէր ու յարգանք կը վայելեն, իրենց հայրենասիրական արժանիքի համար է»:

Գ.Երամոֆ (ինչո՞ւ Երամոֆ և ոչԵրամեան)եթէ իր սլաքները ուղղած լինէր միայն վաղուց ռուսացած փոքրաթիւ մի խմբակի հասցէին, ճշմարտութեան դէմ մեղանչած չէր լինի: Բայց երբ փարիզաբնակ ամբողջ ռուսահայ հատուածի մասին է այսպիսի անհեթեթ կարծիք յայտնում այն էլ հրապարակաւ, մամուլի միջոցով, ակներեւ յանցանք է գործած:

Յետոյ, Գ. Երամոֆ - Աւեանը տեղեակ չլինելով Վրացիների դրական եւ բացասական ցեղային յատկութիւններին, ինչպէ՞ս է իրեն թոյլ տուել՝ հայ ժողովուրդը ստորադասել բաղդատելով Վրացիների հետ: Միթէ կարելի՞ է արտաքին մի քանի երեւոյթներից ճշգրիտ գաղափար կազմել որեւէ ժողովրդի մասին:

Երկրորդ նմոյշը՝ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի «Դառն ճշմարտութիւններ» յօդուածաչարքի վերջին մասէն (Յառաջ, 31 Յուլիս) .

— « Այսօր Փարիզի մէջ, կ՚ենթադրեմ ամէն տեղ ալ, երբ հայերէն լեզուն գիտցող Ռուսահայերը քովէ քով գան, անպայման իրարու հետ ռուսերէն կը խօսին: Իսկ հայերէն միայն անոնց հետ, որոնք ռուսերէն եւ վրացերէն չեն գիտեր »:

Յիսուն տարուան դաստիարակ եւ յայտնի պատմաբան Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի՝ այս կարծիքը երեք քառորդով չի համապատասխանում իրականութեանը, ինչ որ կը հաստատեն իրենց վկայութեամբ նաեւ բազմաթիւ Թրքահայեր եւ Պարսկահայեր, որոնք չարունակաբար շփման մէջ են Ռուսահայերին հետ :

Ընդհանրապէս ռուսերէն ենք խօսում, բնաւ եւ կամ չատ քիչ հայերէն գիտցող մեր ցեղակիցների հետ: Կան, այո, նաեւ այնպիսիները որոնք հայերէնին միջակ տիրապետելով հանդերձ, իրար հետ ռուսերէն են խօսում, բայց ոչ միշտ: Իսկ փարիզաբնակ Ռուսահայերիս մեծ մասը իրար հետ հայերէն ենք խօսում: Մեր մէջ կան նաեւ այնպիսի ռուսագէտ Հայեր, որոնք առ հասարակ սկզբունքով դէմ են հայերէն չատ թէ քիչ գիտցող Հայերի հետ ռուսերէն խօսելուն:

Իսկ Վրացիների հետ Ռուսահայերս ընդհանրապէս ռուսերէն ենք խօսում, որովհետեւ հայերէն խօսող Վրացիներ եւ վրացերէն գիտցող Հայեր, այստեղ, Փարիզի մէջ, հազիւ մի քանի հոգի են :

Փարիզի մէջ եւ ամէն տեղ քի՞չ կան Թրքահայեր, որոնք իրար հետ յաճախ թրքերէն են խօսում: Թրքահայ զորդավաճառները եւ արեւելեան նուագողները չէ՞ որ իրար հետ ընդհանրապէս թրքերէն են չաղակրատում, թէեւ չատերը լաւ հայերէն գիտեն: Ինչպէս նաեւ կան բազմաթիւ Կիլիկեցի եւ Փոքր Ասիացի Հայեր, որոնք թրքերէն են խօսում :

Միթէ՞ այս մասնակի երեւոյթները մեզ իրաւունք կը տան ընդհանրացնելու եւ մեր մամուլի մէջ յայտարարելու թէ հայերէն լեզուն գիտցող Թրքահայերը երբ քովէ քով գան, անպայման իրար հետ թրքերէն կը խօսին: Իսկ հայերէն միայն նրանց հետ, որոնք թրքերէն չգիտեն: Ոչ :

Ինչպէս տարեց Ռուսահայերի, նոյնպէս եւ Թրքահայերի մէջ կան որոշ խաւեր, որոնք տարագրութեան մէջ էլ խօսում են ռուսերէն եւ կամ թրքերէն : Բայց երբեք Ռուսահայութիւնը կամ Թրքահայութիւնը ամբողջովին կլանուած չեն ռուսախօսութեան կամ թրքախօսութեան վարմունքով: Եւ դառն իրողութիւնը այն է, որ Ռուսահայերիս մեծամասնութեան մասին յայտնուած այդ անիրաւացի կարծիքներից մէկը տպուեց «Այսօր»ի, միւսը՝ «Յառաջ»ի մէջ, առանց խմբագրական խորհրդածութեան :

Տե՞ղը չէ միթէ հարց տալու երկու խմբա -

Երեք օր Արիներու մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոս 15ին ուրբաթ առտու ժամը 6.30ին, Մարսէյլէն օթօքարը կ'առնենք, դէպի Սոտրին Ալպեաններու Allemagne կոչուած գիւղը, ուրկէ մօտ կը գտնուի արի, արենոյշներու կայանը :

Մօտ տասնի չափ ծնողքներ, եւ քանի մը արենոյշներ ալ միասին, ուշացած կռունկներու նման, կ'աճապարեն հասնիլ իրենց ընկերներուն: 3 ժամ տեւող հաճելի ճամբորդութենէ մը ետք, կը հասնինք սկաուտական կայանը: Հազիւ կառքը կեցած, մեզ կը շրջապատեն արեւէն սեւցած առոյգ, ու աշխոյժ սեւաչեայ հայորդիներ:

Ամէնքը ըսելիք մը ունին իրենց ծնողքներուն: Հինգ վայրկեանէն կը հասնինք բանակավայրը, որ բլուրներու շղթայի մը ստորոտը, նոճիի, կաղնիի եւ ուռենիի ծառերով շրջապատուած գեղեցիկ դաշտավայր մըն է : Մէկ անկիւնէն կը բխի յորդառատ ջուրը: Թեւիկ մը իր դաւաթը կ'երկարէ, խմելու համար, կը մերժեմ, վար կը ծռիմ ու դոյգ ափովս անյագաբար կը խմեմ սառնորակ ջուրը :

Հիացած կը դիտեմ չուրջս, բնութեան գեղեցկութիւններով օժտուած տեսարանները: Աչքիս առջեւէն ժապաւէնի մը նման կուգան ու կ'անցնին, ծննդավայրիս, մանկութեանս հետ կապուած յիշատակներ: Սկաուտական սուլիչին ձայնը կը խզէ մտածումներուս թելը : Դրօշակի պարզումի ժամն է : 98 արիներ եւ արենոյշներ, 83ը Մարսէյլէն, իսկ 15ը Փարիզէն կը շրջապատեն դաշտին մէջ տնկուած երկաթ սիւնը, որ զարդարուած է եռագոյն ժապաւէններով :

Տարիներէ ի վեր այս սկաուտական միութեան անխոնջ մշակը, անոր հոգին, Տիկին Մ. Ճամիրեանի փոքր կը հնչեցնէ : Բոլորը պատրաստ բարեւի կեցած են Ֆրանսական եւ խմբական դրօշներու հետ կամաց կամաց կը բարձրանայ նաեւ տարագիր եռագոյնը: Ու իրեն հետ նաեւ իմ սիրտս կ'ուռի: Պահը խորհրդաւոր է: Շատերուն աչքերը թրջած են, ու ահա լռութիւնը կը խզուի.— « Յառաջ նահատակ»:

Այս արարողութիւնը կը կրկնուի ամէն օր, առտու եւ իրիկուն: Ցետոյ կ'այցելենք վրաններըը : Առաջինը Քրիստինէ Շաքարեանի վրանն է, իր անթերի կարգուսարքով: Ճամիրեանէն վերջ ինքն է ընդհ. պատասխանատուն: Սկաուտական զինանշաններով օժտուած այս համեստ աղջիկը ամէն տեղ է: Իր հրահանգները չեն կրկնուիր: Սիրով կը տանի իր ուսերուն վրայ դրուած այս ծանր պատասխանատուութիւնը: Կարգով կը շրջիմ բոլոր վրանները, մաքուր ու կոկիկ, զանազան խորհրդաւոր նշանախօսքեր եւ պատկերներ:

Քիչ անդին Փարիզի արենոյշներու «Արարատ» խումբն է: Հոս ալ մաքրութիւնը կատարեալ է, խմբապետուհի Գշիկեան կը դուրգուրայ բոլորին վրայ: Մեղուաջան աշխատանքի լծուած են Սապօնճեան, Դաշնակեան քոյրերը, Ցակոբեան, Հապա առ անխոնջ աղջիկը, Պաղտասարեան, խումբին մատակարարը, որ մօտակայ գիւղէն ամէն օր մրջիւնի մը նման իրենց ուտելիքները կը կրէ :

Կայանի հիւրեր միշտ անպակաս են: Մանաւանդ ծնողքները կ'ուզեն մօտէն տեսնել իրենց ձագուկներու ճռուողումը : Բոլորիս համար անակնկալ մը եղաւ, մեր սիրելի Նարդունիի այցելութիւնը :

Կը հաւաքուինք իր չուրջը: Զանազան հարցումներու տեղատարափ մը: Սիրով կը պատասխանէ բոլորին: Դրօշները վար առնելու պահն է, խմբապետուհին կը խնդրէ որպէս զի երկու խօսք ըսէ : Սիրով կ'ընդունի: «Հոս գալուս համար շատ գոհ եմ, կ'ըսէ. ճառերը եւ խօսքերը արժէք չունին առանց գործքի: Կը շնորհաւորեմ այս միութիւնը, եւ իր կազմակերպիչները որոնք ամէն տեղ ցոյց կուտան իրենց աշխատանքի արդիւնքը: Որպէսզի իմ բառերս ալ խօսք ըլլալէ դադրին, կը խոստանամ Հայ - Բոյժի մէկ թիւը նուիրել այս օրինակելի միութեան»: Եւ բաժնուեցաւ մեզմէ գոհ տպաւորութեամբ, կիրակի վերադառնալու խոստումով :

Կայանի հիւրերը ամէն օր կ'աւելնան: Կիրակի օրը, ծնողքներու թիւը 35ի հասած էր արդէն : Կարծես տօնական օր մըն է ամէն կողմ: Ուրախութիւն, զանազան խաղեր, պարեր, երգեր:Հինգ հազար ֆրանքի մօտ գումար մը հաւաքուեցաւ ի նպաստ կայանին :

Իրիկուն է: Գ. Տիգրան Փափազեան եւ Զօրիկեան կը լուսանկարեն բոլոր թափօրները, մարզանքները եւ ինչ անցուդարձ որ տեղի կ'ունենայ կայանին մէջ, շարժանկարի վերածելու համար : Ժամը 8ին կը հաւաքուինք բանակումի կրակին չուրջ: Հիւրերու թիւը աւելցած է: Հոն է Նարդունին, Փարիզէն ընկ. Ցակոբեանը եւ ուրիշներ: Ոը սկսին սկաուտական խաղերը, մէկը միւսէն չեղեցիկ, վերջանալիք չունին կարծես: Գ. Շալճեանի հրաւէրին վրայ, 23.000 ֆրանքի գումար մը կը գոյանայ: Ժամը 11 անց, ուշ ատեն, ակամայ կը բաժնուինք այս տաքուկ մթնոլորտէն, մեր հետ տանելով, ինչպէս կ'ըսէ Վարուժան «Հիւլէ մը Հայկէն եւ փոշի մը Արամէն»:

Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

...պատութեանց.— Դուք էլ համամի՞տ էք երկու լօզունգներու տեսակէտներին: Իսկ եթէ ոչ, ինչ որ կարծելի չէ, ինչու էք թոյլ տուել ձեր թերթի մէջ այսպիսի անիրաւ կարծիքներ յայտնել հայկական մէկ ամբողջ հատուածի մասին: Չէ՞ որ դուք վերոյիշեալ յօդուածագրերից աւելի շատ չփում ունէք մեր ժողովրդի բոլոր հատուածների եւ խաւերի հետ :

ԲԵՆՕ

ԽՄԲ.— Աւելորդ է ծնկատումներ վերագրել : Իրողութիւնը այն է որ ընդհանրապէս արեւելա-հայերուն մէջ ռուսերէնը ընտանեկան բարբառ է դարձած, իբրեւ մեծ ազգի մը լեզուն, իսկ թուրքերէնը երբեք այդ հանգամանքը չէ ունեցած մեր մէջ, բացի այն վայրերէն ուր տարիներ առաջ խստօրէն արգիլուած էր հայերէնը (Կեսարիա, Կիլիկիոյ շատ մը քաղաքները եւն.):

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ճարտարապետական վարժարանի շրջանաւարտներէն Ժիրայր Շահպալեան 40 աշակերտներու մէջ առաջնութիւն շահած ըլլալով, կառավարութեան կողմէ Ամերիկա կը ղրկուի իբրեւ թոշակաւոր:— Ց.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅՈՐԴՈՐԸ

Եգիպտոսի վարչապետը, Ալի Մահեր, հայրենասիրական կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, դատապարտելով քաղաքական կուսակցութեանց ներկայ ընթացքը: Ահաւասիկ եզրակացութիւնը.

— «Անկեղծօրէն կը ցաւինք այն մարդոց վրայ, որոնք, կուսակցական ոգիէ մղուած, խաթարեցին իրենց խիղճը, տարուեցան դատողութեան եւ պարտաճանաչութեան սխալ ըմբռնումներէ : Ես անձնապէս չեմ ուզեր հաւատալ, թէ պետական մարդիկը զոհ եղած են անսանձ փառասիրութեան մը, կամ անոնք զուրկ եղած են նկարագիրէ եւ հաւատքէ եւ թէ անոնց կը պակսէր հայրենասիրական ազնիւ զգացումը :

Հայրենիքը վտանգի մէջ է: Կը բաւէ պլլեւններքին եւ փարկարեկիչ պայքարը: Հերիք է մարտասպանութիւնը: Ազատութիւնը խեղդուեցաւ երկար ժամանակ, տարակարծութեանց եւ փառասիրութեանց հետեւանքով եղած արգելափակումները բազմապատկուեցան: Շատ հարստութիւններ խոյս տուին դէպի արտասահման: Շատ օտարական բարեկամներ հեռացան Եգիպտոսէն :

Ահա ձեր եւ ձերիններուն փրկութեան պահը : Դիտեցէք ճշմարտութիւնները ճակատէն: Դիտեցէք տնտեսական եւ ընկերային կացութիւնը: Մտածեցէք պահ մը գործաւորին եւ ֆելլահին թշուառութեան վրայ :

Եգիպտոս որոշած է տէրը ըլլալ իր ճակատագրին, դարձնել իր սեփական մեծութիւնը իր միլիոնաւոր զաւակներուն երջանկութեան համար : Ան կ'ուզէ դնել իր ապագան անխախտ եւ ամուր հիմերու վրայ :

Կառավարութիւնը հանդիսաւոր յանձնառութիւն կը ստանձնէ կարելի եղածին չափ չուտով պատրաստելու ճամբան եւ ազգու օրէնքներ հրատարակելու, իրական խորհրդարանական կեանքի մը համար: Այս օրհնեալ շարժումը ուրիշ նպատակ չունի :

Ազատագրեցէք դուք ձեզ եւ պինդ ազատագրէք հայրենիքը: Մոռցէք ձեր ատելութիւնները եւ քէները: Դադրեցէք իրար բզկտելէ: Ուրիշ նպատակ մի ունենաք, բայց եթէ յաւերժօրէն ծառայել Եգիպտոսի : Վստահ եղէք, որ միշտ հաճելի է հայրենիքին նուիրել մեր ճիգերուն լաւագոյնը :

Մտածեցէք ապագայ սերունդներուն մասին, որովհետեւ հայրենիքը նմանապէս անոնց ժառանգութիւնն է: Մենք մահկանացու ենք, Եգիպտո[illegible]կան : Դուք էք, որ կը գրէք պատմութիւնը, աւելցուցէք անոր վրայ փառաւոր էջ մը, արժանի՝ ձեր ներկային եւ վեհապանծ անցեալին: Կերտեցէք ապագան, այն ապագան, զոր կ'ուզէք ունենալ ձեր երկրին եւ ձեր զաւակներուն համար:

Գահը, Սահմանադրութիւնը, կուսակցութիւնները եւ կառավարութիւնները ուրիշ բան մը համար չեն, բայց եթէ ծառայելու երկրին :

Մի մոռնաք երբեք, որ ժողովուրդը տէրն է կացութեան եւ թէ բոլոր իշխանութիւնները ծագում կ'առնեն ազգէն: Ցիշեցէք նաեւ, որ այսուհետեւ բռնութիւնը եւ վախը յաղթահարուած են: Աստուած մեզի հետ է:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (32)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Երբ Ա. աշխարհամարտը սկսաւ, Թուրքիա չէզոքութիւն հռչակած էր: Բայց այս կացութիւնը երկար չտեւեց ուերեք ամիս ետք Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ պատերազմի ձեռնարկեց: Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հետ զինակցութիւն կնքուեցաւ: Աշխարհի հզօրագոյն երկիրներուն դէմ պատերազմի ձեռնարկող մեր երկրին համար մահու եւ կենաց պայքարը սկսած էր: Արդարեւ պատերազմը վերջ գտաւ Օսմ. Կայսրութեան հաշուեյարդարով: Համաձայնականները ամէն միջոցի դիմեցին Թուրքիան պարտութեան մատնելու համար:Հայ կոմիտէներն ալ օգուտ քաղելու հետամտեցան: Ռուսիա գրգռեց Հայերը որպէսզի կռնակէն սպաննայ թուրք բանակին եւ փութով Թուրքիան դրաւէ ուպատերազմէն դուրս հանէ : Ասոր հետեւանքն էր Նեղուցներէն բռնի անցնելու փորձը: Արդ՝ այսպիսի փափուկ ատեն մը հայ կոմիտէները ապստամբելու եւ թշնամիին հետ գործակցելու մղեցին հայ հայրենակիցները, ինչ որ սարսափազդու ոճիր մըն էր: Որովհետեւ բնական էր որ իշխանութեան գլուխ գտնուող անձերը խստիւ պիտի դսպէին նմանօրինակ շարժումներ :

ՆԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտնի է Հայկական Հարցը մեր մօտաւոր պատմութեան ամէնակարեւոր մէկ դէպքը կը կազմէ: Հայրս, Մահմուտ Ճէլալէտտինեւ երէց եղբայրս, Սալիհ Մունիր փաշաները վաւերաթուղթեր թողած են, անոնցմէ օգտուեցայ եւ բոլորովին անկողմնակալ ոգիով մը գրեցի Հայկական խնդիրը, որ կարեւորագոյն ազդեցութիւններ ունեցաւ մեր արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Գիտենք թէ Օսմանեան կայսրութեան օրով ոչ — իսլամները անձեռնմխելի էին, կը պահէին իրենց կրօնքը, լեզուն, բարքերը, եւ զերծ էին ամէն ճնշումէ: Բայց երբ Օսմանեանկայսրութիւնը կորսնցուց իր զօրութիւնն ու հեղինակութիւնը, քրիստոնեայ պետութիւնները, Ռուսիոյ գլխաւորութեամբ, սկսան տարածել իրենց ազդեցութիւնը Օսմանեան երկիրներու մէջ եւ ուզեցին պաշտպանել մեր քրիստոնեայ հպատակները:Ռուսիա Գայնարճայի դաշնագրին մէջ մանաւոր տրամադրութիւն մը դրաւ քրիստոնէութիւնը պաշտպանելու նպատակով եւ ինքզինք հռչակեց իբրեւ պաշտպան Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող ոչ — իսլամ համայնքներուն, աւելի վերջ ըմբոստութեան մղել սկսաւ Սերպերը, Հելլէններն ու Պուլկարները: Էտիրնէի դաշնագրով Յունաստանի թագաւորութիւնը հիմնուեցաւ եւ Սերպերու առանձնաշնորհները ընդարձակուեցան, Ռուսիա գրաւեց Օսմանեան կայսրութեան շատ մը տեղերը: Ռուսիոյ մեծագոյն փափաքն էր ամբողջովին փճացնել թուրք պետութիւնը, բայց գիտէր թէ միւս մեծ պետութիւնները յօժար չէին այս փափաքին: Ուստի չեղեցաւ այս ճամբէն, եւ սկսաւ գաղտագողի գրգռել մեր ոչ — իսլամ հպատակները եւ առիթի սպասել: Ֆրանսա, Անգլիա եւ Թուրքիա միասնաբար հռչակեցին Ղրիմի պատերազմը Ռուսիոյ դէմ, եւ Ֆրանսայի կայսրը, Նափոլէոն Գ. խաղեւաւտարիական խնդիրներուն մէջ վնասակար զոհողութիւններ պարտադրեց Թուրքիոյ: Ռուսիա Սլաւական միութիւն անունին տակ կազմակերպութիւններ ստեղծեց, խռովութիւններ յարոյց Պուլկարիոյ մէջ: Նոյնիսկ ահազանգ հնչեցուց այն առարկութեամբ թէ Պուլկարները Թուրքիոյ բռնութեան տակ կը հեծեն,եւ հրաւիրեց Պուլկարները որ Ռուսիա գաղթեն, այս բռնութեանց մասին գիրք մըն ալ հրատարակեց: Այս յայտնութեան առջեւ Եպարքոս Մէհմէտ փաշա գնաց քննութիւն կատարել Պուլկարիոյ մէջ եւ հաստատեց թէ Ռուսիոյ վերագրումները անհիմն են: Ռուսիա լուռ մնաց եւ չուզեց աւելի առաջ երթալ: Բայց շարունակեց պղտորել մեր քրիստոնեայ հպատակներուն եւ առանձնապէս Հայերուն միտքն ու սիրտը, անկախութեան եւ ըմբոստութեան զգացումները ներարկեց հոն :

Ահա թէ ինչու հայ ցնորամիտ անձեր սկսան երազել անկախ Հայաստանի մը թագաւորութիւնը, եւ Հայկական արիւնոտ խնդիրը ծնաւ, Թուրք պետութեան ամէնէն վտանգաւոր օրերուն: Պերլինի վեհաժողովին մասնակցող Հայերը կասկած հրաւիրեցին իրենց վրայ եւ այդ թուականէն ետք Բ. Դուռը փոխեց իր վերաբերումը հայ հայրենակիցներու հանդէպ:

Օտար պետութիւններ իրենց դրամագլուխ ըրին այս խնդիրները, եւ նոյնիսկ տեսակցութեան մը ընթացքին Անգլիոյ արտաքին նախարար Սալզպըրի յայտարարեց.— Հայաստանի մէջ պէտք է իսկոյն բարենորոգում կատարել, Հայերու յոյս եւ ապահովութիւն ներշնչել, ապագայ բարօրու–

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵՆԷ ԴԷՊԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կուսակցութեան կանոնագրի բարեփոխումը կը նախատեսէ .—

Կառուցում համայնավարական ընկերութեան մը, աստիճանաբար ընկերվարութենէն անցնելով համայնավարութեան: — Բարձրացում նիւթական եւ մշակութային մակարդակի.— Համայնավարական ընկերութեան անդամներու դաստիարակութիւն միջազգայնութեան ոգիով եւ զարգացում եղբայրական յարաբերութեանց ամբողջ աշխարհի աշխատաւորներուն հետ.— Զօրացում խորհրդային հայրենիքի պաշտպանութեան ընդդէմ իր թշնամիներու յարձակողական գործունէութեան :

Ծրագիրը կ'ըսէ թէ չի կրնար երկու տարբեր կարգապահութիւն հաստատուիլ կուսակցութեան ծոցին մէջ, մէկը վարիչներուն, միւսը անդամներուն համար: Կուսակցութիւնը ունի միայն մէկ կարգապահութեան, մէկ օրէնք, բոլոր համայնավարներուն համար, ինչ արժանիք կամ պաշտօն ալ ունենան:

Զարկ պիտի տրուի քննադատութեան եւ ինքնաքննադատութեան, պիտի մատնանշուին աշխատանքի թերացումները: Ո'վ որ չի համակերպիր այս պատուէրներուն եւ կը խեղդէ քննադատութիւնը կամ անձնատուր կ'ըլլայ անհիմն գովասանքներու չի կրնար անդամ ըլլալ կուսակցութեան : Ամէն վիճաբանութիւն, մանաւանդ ազգային գետնի վրայ, պէտք է այնպէս կազմակերպուի որ փոքրամասնութիւն մը չկարենայ իր տեսակէտը պարտադրել մեծամասնութեան կամ խմբակցութիւններ ստեղծել, քանդելով կուսակցութեան միութիւնը :

Կուսակցութեան գերագոյն մարմինը համագումարն է, որ կը հաւաքուի ամէն չորս տարին անգամ մը եւ կ'ընտրէ Կեդր. Կոմիտէն: Այս վերջինը, լիագումար նիստ մը կազմելով ամէն վեց ամիսը անգամ մը, կ'ընտրէ Նախագահութիւն մը (Պրեզիդիում) որ պիտի բռնէ Քաղաք. Բիւրոյի եւ Կազմ. Բիւրոյի տեղը: Պիտի առաջարկուի ջնջել «բոլշեւիկ» (Բ.) բառը կուսակցութեան պաշտօնական անունէն: Այսուհետեւ անունը պիտի ըլլայ «Համայնավար (կոմունիստ) կուսակցութիւն Խ. Միութեան»:

Հետզհետէ պիտի տանք ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ այս շահեկան փոփոխութեանց մասին:

Պաշարման վիճակ Իրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ հակամերիկեան ցոյցերը Դշ. օր ալ շարունակուեցան Թէհրանի մէջ: Վարչապետը վերահաստատեց պաշարման վիճակը, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը :

Նոյն օրը նոր ընդհարում մը տեղի ունեցաւ համայնավարներու եւ ազգայնականներու միջեւ: Քարկոծուեցան վեց ամերիկացի զօրականներ — երկուքը դնդապետ — երբ կ'անցնէին Թէհրանի փողոցներէն : Պաշարման վիճակի վերահաստատումը յայտարարուեցաւ բացառիկ ժողովէ մը ետք որ գումարուեցաւ Տօքթ. Մոսատեղի բնակարանին մէջ, մասնակցութեամբ զինուորական եւ ոստիկանական պաշտօնեաներու: Թէհրանի ոստիկանութեան վերատեսուչը հրաժարած ըլլալով, իրեն յաջորդեց Ապատանի զինուորական կառավարիչը, Զօր. Քամալ :

Դշ. օրուան խռովութիւնները սկսան երբ խումբ մը ազգայնականներ յարձակեցան համայնավար «Այենդէ» թերթին խմբագրատան վրայ: Ուրիշ խումբ մը, որուն գլուխն անցած էին համայնավարները, սպառնաց Աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնատունը մտնել, արձակելու համար խումբ մը աշխատաւորներ որոնք նոյնպէս ձերբակալուած էին ...

Այս դէպքերը ծանուցած ատեն, թերթերը կը հաղորդեն թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը առաջարկած է 5—10 միլիոն տոլարի վարկ մը բանալ Իրանի, թելադրելով որ Անգլիան ալ յանձն առնէ երկու միլիոն թօն քարիւղ գնել :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որոշեց մինչեւ տարեվերջ գործադրել վերազինման ծրագիրը — 50 զօրաբաժին, ինչպէս որոշուած էր Լիզպոնայի մէջ: Միայն քանի մը թեթեւ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին : Իտալիա 250 միլիոն տոլարի ապսպրանք, 200 միլիոն տոլար ալ ուղղակի վարկ մը կը սպասէ Մ. Նահանգներէն :

թեան մասին:

Եգիպտացութիւն.— Օսմ. կայսրութիւնը եւ վարչաձեւը վերջ գտած է եւ Թրքական նոր պետութիւն մը ծնած: Այլեւս Հանրապետութիւն հաչակուած է, եւ այսօր մեր բոլոր Հայ հայրենակիցները օրէնքին պաշտպանութեան տակ, ազատօրէն եւ ամէն տեսակ մտահոգութենէ զերծ կ'աշխատին, եւ ներկայիս օգտակար տարրեր եղած են երկրին մէջ:

(Վերջ) ԱԶԻԶ ԷՍԷՆՊԱԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ խորհրդարանը 11ի դէմ 70 ձայնով որոշեց երկու տարիէն 30 ամսուան բարձրացնել զինուորութեան շրջանը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ բանակցութիւններ կը կատարեն, աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատելու համար: Եուկոսլաւիոյ խորհրդարանէն պատուիրակութիւն մը գնաց Աթէնք: Զինուորական պատուիրակութիւն մըն ալ կը սպասուի մօտերս :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ բանակին կողմէ կը հերքուի այն լուրը թէ զօր. Նեկիպ ունկնդրութեան ընդունած է Աղեքսանդրիոյ մահապարտը, Մուսթաֆա Խամիս, անոր խոստովանութիւնները լսելու համար : Գրուեցաւ թէ Վաֆտի նախագահը, Նահաս, եւ ընդհ. քարտուղարը հրաժարած են, բայց անմիջապէս հերքուեցաւ:— Դահլիճը վաւերացուց հողային բարենորոգման ծրագիրը :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական վարիչը, Քուրթ Շումախըր, մեռաւ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք: 1914ի պատերազմին կորսնցուցած էր մէկ թեւը, իսկ 1948ին կտրեցին մէկ սրունքը :

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԱՆԽԱՓԱՆ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (գրականգեղարուեստական, պատմական եւ գիտական նիւթեր, յուշեր, տեսութիւններ եւն.):

Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար: Հասցէ. — 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.) :

Օր. Գալինիկ Նուրիճանեան, Պ. Վահէ Նուրիճանեան, Տէր եւ Տիկին Մէրճիմէքեան, ինչպէս եւ Սվաճեան, Եսայեան, եւ Օզանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՆՈՒՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 20ին, իր բնակարանը, 76 տարեկան հասակին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր ուրբաթ ժամը 4.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15, rue Jean Goujon) :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել :

ԽԱՂՈՂ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ կը յայտնէ թէ Աստուածածնի տօնին առթիւ խաղող նուիրած են.—

Տիկին Էլիզա Շահինեան, Այրի Տիկ. Էլիզապէթ Ցակոբեան, Տիկ. Սրբուհի Ցովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Զաքչաքեան, Տիկ. Նարդուհի Տէմիրճեան, Տիկ. Վավա Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Իսթանպուլեան, Տէր եւ Տիկ. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Արամայիս Մարգարեան, Տիկ. Գոճայըլըքեան, Այրի Տիկ. Շիրինեան եւ Ճինկէօզեան, Այրի Տիկ. Ժընէվ Պետրոսեան, Տիկ. Մարի Քէմիլեան, Տէր եւ Տիկ. Աստուրեան, Այրի Տիկ. Նունիա Փանոսեան, Տիկ. Աննիկ Պալապանեան, Տիկ. Լուսիա Պալապանեան, Տիկ. Գայեանէ Գալյճեան, Տէր եւ Տիկին Սթատեան, Այրի Տիկ. Մուրատեան, Պ. Փայլակ Միքայէլեան, Պ. Պ. Նորատեան եղբայրներ, Պ. Միհրան Գավէզեան, Պ. Մարտիրոս Աճէմօֆ, Պ. Պարգեւ Սերոբեան, Պ. Նշան Մանկասարեան, Պ. Միհրան Տէմիրճեան, Պ. Մարտիրոս Պետրոսեան, Պ. Ցովսէփ Տէմիրճեան, Պ. Կարապետ Գալուստեան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տօրումեան եղբայրներ եւ Օր. Ա. Տօրումեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօրը Տիկ. Մարիցա Տօրումեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Վ. Սամուէլեան, Օր. Բ. Ճէպպար, Այրի Տիկ. Ա. Սամուէլեան եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին, անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով, ողբացեալ ՍԱՐԳԻՍ ՃԷՊՊԱՐԻ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—
ՇԱԲԱԹ, 23 Օգոստ. ժամը 9ին Զաւարեան ենթակոմիտէն:
Կիր. 24 Օգոստ. ժամը 3.30ին, Թաթուլ խումբը:
Եշ. 28 Օգոստ. ժամը 9ին, Ականունի ենթկ.էն:
Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն:

Սոյն ժողովներու ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար :

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեսնեն վարչութեանս յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողքներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ :

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով .—
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Զէրչեան, 16 Rue Nouvelle .
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա.Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ.— Ե. Ատանալըեան, 48 rue Défense .
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԵՐԵՔ ԷԻՆ ԱՆՈՆՔ...»

Տիրան Աճէմեան գեղատիպ գծագրութիւններով կը ներկայացնէ ողբացեալ ՆԻԿՈՂ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ եւ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ յաջորդական մահերը:
Գին 1 սուրիական ոսկի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)
Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952
Գին՝ 200 ֆրանք: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան
Թղթատարի ծախքով 230 ֆրանք

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18–28:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի: Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameame;Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գինն 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 23 AOUT 1952 Շաբաթ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6846-Նոր շրջան թիւ 2257

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՉՔՄԻՂԱՆԱԼ

Ինչպէս բոլոր Թուրք վարիչներն ու գրիչները, Ագիֆ Էսէնպալ եւս իր յօդուածաշարքին մէջ կը ծամծմէ նոյն տաղտկալի եւ անլի յանկերգը.

— Հայերը եւ Թուրքերը եղբօր պէս կ'ապրէին: Դուրսէն մարդիկ, օտար պետութիւնները եկան պղտորեցին յարաբերութիւնները: Եւ երկու ժողովուրդները դարձան թշնամի ...

Թուրքիոյ մէջ ալ նոր սերունդ մը հասած է առաջին մեծ պատերազմէն ի վեր:

Տակաւին քանի՞ տարի պէտք է սպասել, որպէսզի ափ մը «քաջեր» ասպարէզ նետուին, քննական աչքով դատելու համար արիւնաթաթախ, անպարտկելի անցեալը: Գոնէ վերջին 70—80 տարիներու պատմութիւնը:

«Սոն Թէլէկրաֆ»ի աշխատակիցը կը յաւակնի «անաչառ» երեւալ, հիմնուելով կարգ մը վաւերաթուղթերու վրայ:

Մինչդեռ, օրը օրին ձեռագիր հասցնելով գրաշարին, ինքն ալ սայթաքումէ սայթաքում գլորած եւ իր «ուսումնասիրութիւնը» փակած է խեղճուկրակ վերջաբանով մը:

Արդար ըլլալու համար, կ'ընդունինք թէ տեղտեղ մօտեցած է բուն իրականութեան, կարգ մը խոստովանութիւններ կատարելով:

Կը թուի թէ իր հայրն ու հօրեղբայրը, Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշա եւ Մինիր փաշա, քիչչատ վաւերական յուշեր, հում նիւթեր ձգած են, եւ ինքն ալ մեքենաբար խւրացուցած է:

Ամէն պարագայի մէջ, շատ մեծ է տարբերութիւնը իր յօդուածաշարքին առաջին եւ վերջին մասերուն միջեւ:

Այսպէս, Ներուժւթիւն մըն է Սասունի (1894) եւ Պոլսոյ եւ գաւառի (1895—96) ահաւոր ջարդերուն խոստովանութիւնը: Հոգ չէ թէ Քիւրտերուն վերագրէ զանոնք:

— «Քիւրտերը օրինաւոր պաշտպանութենէ դուրս ելլելով կոտորեցին Սասունի Հայերը, առանց մեղաւորին եւ անմեղին նայելու: Իրը հազիւր հոգի մեռաւ եւ Ոսյնքան ալ գիւղ այրեցաւ (1 Օգոստ. 1894):

Նոյն կիսկատար խոստովանութիւնները՝ 1896ի ջարդերուն առթիւ (Պոլիս).

— «Տարի մը առաջուան Տիվանեօլուի ցոյցին եւ Անատոլուի դէպքերուն ետեւանքով, Իսթանպոլի ժողովուրդը եւ մանաւանդ ՔարափիՔիւրտ բնակիչները խոր ատելութիւն մը կը սնուցանէին բոլոր Հայոց հանդէպ, առանց մեղաւորին եւ անմեղին նայելու»:

Ու կը պատմէ Ղալաթիոյ, Խասգիւղի, Էտիրնէ Գափուի, Թոփհանէի, Պէշիկթաշի եւ ուրիշ թաղերու Հայերուն սպանութիւնը «թոպերով եւ դանակներով»:

— «Արիւնալի դէպքերը երեք օր շարունակուեցան եւ վեց հազար հոգի մեռան»:

Պղտիկ խոստովանութիւն մը եւս.

— «Ոստիկանական ուժերը բաւական չէին ապստամբութիւնը փութով ճնշելու համար: (Կ'ակնարկէ Պանք Օթոմանի գրաւման): Այստեղ մեծ է կառավարութեան յանցանքը»:

Ուրիշ մանր – մունր «խղճմտանքի ձայներ» ալ՝ զանազան առիթներով, մանաւանդ կառավարութեան եւ մանաւանդ Սուլթան Համիտի պատասխանատուութիւնը: Անշուշտ միշտ յանցանքի մեծագոյն բաժինը վերապահելով մեզի:

Այնուհետեւ սարէն – ձորէն պատմութիւններ, ուր իրար խառնուած են դէպքերը, թուականները, դերակատարներուն անունները եւն.:

Ոչ մէկ խօսք՝ Օսմ. Սահմանադրութեան շըրջանի առաջին մեծ ջարդի մասին (Կիլիկիա, 1909):

Իսկ երբ կարգը կուգայ առաջին աշխարհամարտին, հետեւաբար եւ Հայաջինջ Սարսափներուն, Ագիֆ Էսէնպալ կը դառնայ ուղղափառ Թուրք:

— «... Այսպիսի փափուկ առեն մը հայ կոմիտէները ապստամբելու եւ թշնամիներուն հետ գործակցելու մղեցին հայ հայրենակիցները, ինչ որ սարսափազդու ոճիր մըն էր: Որով բնական է որ երկիւղալի տեղերէն աքսորուէին»: [illegible]

Արդարեւ, զալեցի՞ն, բնաջնջելով աւելի քան մէկ միլիոն «հայրենակիցներ» ...

Քանի մը խորհրդածութիւններ եւս:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՐՋԱԳԻՍ ՀԱՄՈԶՈՒԵՑԱՆ

Ձեմ գիտեր թէ այսուհետեւ ուրիշներ ալ պիտի փորձե՞ն Արարատի կատարը բարձրանալ, Նոյի Տապանը փնտռելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, իրենց գլխուն մոխիր պիտի ցանեն անոնք որ կը հաւատային այդ առասպելին: Գոնէ երկար ատենի համար:

Անցեալ շաբթու լեռնէն վար իջան Ֆրանսական արշաւախումբին անդամները եւ արդէն Պոլիս կը գտնուին:

Երեքը միասին — Ժան տը Ռիքիէ, Ֆէրնան Նաւառա եւ Ռոժէ Քիրշնէր — պրպտումներ կատարած էին լման ութ օր, առանց հետք մը, բեկոր մը գտնելու:

Գ. Ռիքիէն է որ կը պատմէ.

— «Ոչ մէկ հետք իրական տապանի մը: Օգոստոս 17ի կէսօրին գտնուած մը տեսանք որ շատ կը նմանէր նաւու մը ցռուկին եւ որ Նոյի տապանին բեկորն է, ըստ աւանդութեան:

Արդ, դանդուածր պաղպաջ էր:

Արշաւախումբը, որ արդէն ուսումնասիրած էր Ակոռիի հովիտը, լերան հիւսիսային կողմը եւ մինչեւ կատարը բարձրացած հարաւէն, մեծ մը թուրք զինուորներու հետ, կը կարծէ թէ այժմ ամբողջ Արարատ խուզարկուած է եւ այլեւս խնդիր չի կրնար ըլլալ իրական նաւու մը բեկորի մասին»:

Արշաւախումբը առաջին գիշերը անցուցած է 2000 մեթր բարձունքի մը վրայ: Յաջորդ օրը վրան զարկած է 4500 մեթրի վրայ եւ երկու օր սպասած՝ լերան գագաթը բարձրանալու համար:

Տասնըմէկ ժամ տեւած է վերելքը մինչեւ 5105 մեթր, ձիւնին, ցուրտին եւ լպրծուն քարերուն պատճառով: Խուզարկուները 52 վայրկեան անցուցած են լերան կատարը, առանց որեւէ կենդանութիւն գտնելու:

Յաջորդ օրը, պրպտումները շարունակած են 3500 մեթր բարձրութեան վրայ:

Արդի՞ւնքը, — ոչինչով ոչինչ:

Կը յիշէք թէ երկու տարի առաջ Սմիթ անուն Ամերիկացի մըն ալ վերելք մը փորձեց եւ կէս ճամբան մնաց:

Ինչպէս այն ատեն, այս անգամ ալ Մոսկուայի «Փրաւտա»ն եւ միւս թերթերը գրեցին թէ այս մարդիկը գիտնականներ չեն, այլ հասարակ լրտեսներ:

Առաջարկ մը, — Խ. Միութիւնը չի՞ կրնար «ներս առնել» Արարատը, որպէսզի միանգամ ընդ միշտ վերջ գտնեն այս գիտական կամ լրտեսական մարզանքները:

Այն ատեն, Արարատը փոխանակ Թրքական սահմանէն Երեւանի վրայ նայելու, Երեւանէն կը նայի արեւմտեան Հայաստանի վրայ:

Իր բնական դերն ալ այդ չէ՞, իբրեւ խորհրդանիշ:

ՎԱՀԷ

ՀՐԵԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒ պարտաւորիչ զինուորագրութեան դէմ բողոքելու համար բազմաթիւ ուղղափառ Հրեաներ, Նախագահութեամբ Րաբբունապետին, ժողով մը գումարեցին: Րաբունապետը յայտարարեց թէ «պարտաւորիչ զինուորութիւնը կը վտանգէ հրեայ կնոջ անբծութիւնը»: Այս առթիւ պահանջեցին ուղղափառ նախարարներէն պայքարիլ կամ հրաժարիլ:

ՀՌԵՆՈՍԻ բրիտանական բանակէն 50 հազար զինուորներ ռազմափորձեր կը կատարեն տեղատարափ անձրեւներու տակ: Փորձերէն մէկը պիտի ըլլայ գետէն անցնիլ:

ԿԱԹՆԱՏՆՏԵՍՆԵՐՈՒ գործադուլին հետեւանքով բաժնեչափ հաստատուած է Պելֆորի մէջ: Շարժումը տարածուած է ամբողջ Ալզասի մէջ: Երաշտը եւ պաճարախտը կը նկատուին գլխաւոր պատճառը այս տագնապին: Կաթ արտադրողներու արհեստակցական միութիւնը կ'առաջարկէր որ կաթին գինը 48 ֆրանք ըլլայ: Պայմանաժամ տրուած էր մինչեւ 18 Օգոստոս: Որեւէ համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, արհեստացական միութիւնը կոչ մը ուղղեց գիւղացիներուն որ իրենց ուղածին պէս գործածեն կաթը, կարագի, պանիրի մեծ ածելով կամ կենդանիներու տալով:

ԱՆՁՐԵՒԸ, ՁԻՒՆԸ ԵՒ ԿԱՐԿՈՒՏԸ ահագին վընասներ պատճառեցին Իտալիոյ մէջ: Բազմաթիւ շէնքեր խորտակուեցան: Շատ մը վայրերու մէջ հունձքերը փճացան:

ՆՈՐ ՃԱԿԱՏ ՄԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԹԻԹՕ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻՈՅ

Մառեշալ Թիթօ Օգոստոս 21ին տեսակցութիւն մը շնորհելով խումբ մը Թուրք լրագրողներու, յայտարարեց թէ Եուկոսլաւիա եւ Թուրքիա կըրնան ներդաշնակել իրենց պաշտպանութեան միջոցները: «Ձկայ բան մը որ բաժնէ Եուկոսլաւիան եւ Թուրքիան: Ես բազմիցս շեշտած եմ թէ կարելի է գործակցութիւն մը հաստատել երկու երկիրներուն միջեւ, թէեւ տարբեր ըլլայ մեր քաղաքական կարգուսարքը: Մեր յարաբերութիւնները բարւոքեցան վերջերս: Խորհրդարանական պատուիրակութեանց այցելութիւններ տեղի պիտի ունենան: Զինուորական պետեր ալ պիտի այցելեն»:

Մառեշալը յետոյ բացատրեց թէ Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի յարաբերութիւններն ալ մեծապէս բարւոքած են: Բայց հերքեց այն տեղեկութիւնը թէ խորհրդակցութիւններ կատարուած են, միասին պաշտպանելու համար Թրակիան:

Ատլանտեանի դաշինքի մասին ալ խօսելով, Թիթօ գիտել տուաւ թէ Եուկոսլաւիան եթէ միանայ, Խ. Միութիւնը պատրուակ պիտի գտնէ ըսելու թէ պատերազմ կը պատրաստեն: «Մենք յանձն առած ենք կռուիլ Ազգաժողովին համար եւ առիկա կը բաւէ»:

Գալով Թրիէսթէի հարցին, Թիթօ կը կարծէ թէ լաւագոյն լուծումը այն է որ Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա միասին վարեն այդ շրջանը: «Եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ, Թրիէսթէն միշտ վտանգաւոր հնոց մը պիտի դառնայ: Ես ուրիշ լուծում չեմ գտներ: Ասիկա չի նշանակեր թէ Եուկոսլաւիա պիտի չքննէ որ եւ է առաջարկ»:

× Գ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Եուկոսլաւիա պիտի այցելէ մօտերս, խորհրդակցելու համար Թիթոյի հետ: Պիտի մնայ վեց օր:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, նախարարը պիտի քննէ երկու կարեւոր խնդիրներ.— Առաջին՝ Եուկոսլաւիան Ատլանտեանի դաշինքին կապել անուղղակի, զինուորական համաձայնութիւններ կնքել տալով Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ հետ: Երկրորդ՝ անյապաղ լուծել Թրիէսթէի խնդիրը, որ կը քաշքշուի երկար ատենէ ի վեր, մնասելով Միջերկրականի ապահովութեան:

Գ. Իտըն, որ հրաւիրուած է Եուկոսլաւիոյ կողմէ, Պելկրատէն պիտի անցնի Վիէննա, Աւստրիոյ կացութիւնն ալ քննելու համար:

Պատերազմի դադարումէն ի վեր, առաջին անգամ է որ բարձրաստիճան Անգլիացի մը Պելկրատ կ'այցելէ:

«Կացութիւնը» Եգիպտոսի մէջ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ 28 ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աղեքսանդրիոյ արտակարգ ատեանին ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց 28 ամբաստանեալներու համար, որոնք մասնակցած էին Քաֆր էլ Տաւարի խռովութեանց: Ատեանը, որ եօթը անդամներէ կը բաղկանայ, անցեալ շաբթու կախաղանի դատապարտած էր գլխաւոր ամբաստանեալը, Մուսթաֆա Խամիս:

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ խռովարարները դոյքեր ոչնչացուցած, «Մըսրի» մանարանը կրակի տուած, ոստիկան մը սպաննած եւ մասնակցած են երկու ոստիկաններու եւ վեց քաղաքացիներու սպանութեան: Ամբաստանեալներէն մէկը 12 տարեկան տղայ մըն է որ գզաստարան պիտի ղրկուի:

Վճիռը պիտի արձակուի այսօր, շաբաթ:

Ջորս օր հարցաքննուելէ ետք ազատ արձակուեցաւ արքունի դիւանապետին տղան, Հաֆըզ Աֆիֆի, որ բաժնետէր է հրկիզուած մանարանին ընկերութեան:

Հողային բարենորոգումներուն առթիւ, թանակը միշտ կը պնդէ որ մարդ գլուխ 200 արտավարէն աւելի հող չունենայ, իբրեւ սեփականութիւն:

× Վերջին լուրերու համաձայն, հետզհետէ կը հարթուի ճամբան, վերսկսելու համար անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները: Անգլ. կառավարութիւնը հաղորդեց թէ զէնք եւ հանդերձանք պիտի ճարէ եգիպտական բանակին եւ դիւրութիւններ պիտի ընծայէ որպէսզի եգիպտացի սպաներ մարզուին Անգլիոյ մէջ: Տեսակցութիւնները կը շարունակուին զօր. Նէկիպի, վարչապետ Ալի Մահէրի եւ Գահիրէի անգլ. դեսպանին միջեւ:

Եշ. օր դեսպանատան զինուորական եւ օդանաւային կցորդները երկար տեսակցութիւն մը ունեցան զօր. Նէկիպի հետ: Այս առթիւ յոյս կը յայտնուի թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Սուէզի շրջանի մասին:

Վարչապետը, Ալ Մահէր կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ կիրակի եւամ երկուշաբթի, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Գահիրէի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԷՄՔ ՄԸ

(ԳՐՈՒԱԾ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՄԱՐ)

Յայտնի է որ Հայերը տուին Բիւզանդիոնին մի շարք կայսրեր, զօրավարներ եւ բարձր հոգեւորականներ, բայց համարեա թէ յայտնի չէ որ միջնադարեան Վրաստանում նոյնպէս կային հայ զօրավարներ եւ նախարարներ, որոնք ծառայում էին Վրացիներին եւ ստացել են նրանցից իշխանի տիտղոսը: Բաւական է յիշել Բերութովները, Թումանովները, Արծրունիները, Օրբելիները եւ մանաւանդ Բագրատիոնները կամ Բագրատունիները, որոնց մէկ ճիւղը սկիզբը տուեց Վրաց թագաւորական հարստութեան, իսկ միւս ճիւղը հայկականին:

Վրաց զօրավարներից եղել է ամենայայտնին Զաքարիա Արղութեանը, որին Վրաստանի մեծ Թամարա թագուհին պարգեւել է գլխաւոր զօրավարի, նախարարի եւ Իշխան Երկայնաբազուկի տիտղոսները: Վրաստանը Թամարի ժամանակ դարձած էր մեծ պետութիւն Սեւ Ծովից մինչեւ Կասպից Ծովը, Թուրք Սելջուկները, Պարսիկները, Արաբները եւ նոյնիսկ Յոյները յետ մղելուց վերջ:

Այդ յաջող պատերազմների ղեկավարները եղել են Թամարա Թագուհին եւ Արղութեան դերդաստանը: Նրանց եւ մանաւանդ Զաքարիա Արղութեանին Ս. Երէմեանը նուիրել է Երեւանում 1944 Թ. տպուած մէկ գրքոյկ, «Ամիրսպասալար Զաքարիա Երկայնաբազուկ» խորագրով:

Օգտուելով այդ գրքոյկից որ հիմնուած է Վրաց աղբիւրների վրայ, տալիս ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Դեռ Վրաց Թագաւորի Դաւիթ Բ.ի ժամանակ Սարգիս եւ Զաքարիա զօրավարները սկսան մաքրել Վրաստանը եւ հիւսիսային Հայաստանը Թուրք-Սելջուկեան տիրապետութիւնից: Բացի այդ Վրաց եւ Հայերի միացեալ քանջադրութիւնները տեղի ունեցան Թամարայի Թագաւորութեան ժամանակ (1185—1213 Թ. Թ.):

Զաքարիա Արղութեանը Թամարա Թագուհու ոչ միայն գլխաւոր զօրավարն էր, այլ եւ նախարարը, որ հրատարակում էր թագաւորական հրամանագրերն ու կարգադրութիւնները: Հակառակ այդ բարձր դիրքին Զաքարեան Հայ մնաց, իսկ իր տոհմի միւս ներկայացուցիչը՝ Սարգիս, ուղղափառութիւնն ընդունեց եւ ԺԴ. դարից սկսած Վրացի դարձաւ, ինչպէս Հայերից շատերը: Վրաց գրականութիւնը Սարգիսին վերագրում է Շոթա Ռուսթավելու հանճարեղ «Ընձենաւորի» առաջին խմբագրութիւնը եւ մի քանի գլուխների հեղինակութիւնը:

Զաքարիա Երկայնաբազուկը ոչ միայն հանճարեղ զօրավար էր եւ ռազմագէտ, այլեւ հանճարեղ քաղաքական գործիչ եւ իր բարձր դիրքը նախ եւ առաջ ի սպաս էր դնում իր հարազատ հայ ժողովուրդը օտար հարստահարողներից ազատագրելու գործին: Զաքարիայի այդ գործունէութեան մէջ խոշոր դեր կատարեց այդ դարաշրջանի մեծ հայրենասէր վարդապետ Մխիթար Գոշը (1130—1213 Թ. Թ.): Գոշին մեծապէս հովանաւորում եւ նրա գիտնականութեան հանդէպ ակնածանք էր տածում Զաքարիա Երկայնաբազուկի քեռին՝ Ամիր-Քուրդ, Արուլ Հասանը, որի կալուածներում էլ կառուցուեց Մխիթար Գոշի վանքը՝ Նոր Գետիկը: Իր քեռու միջոցով Զաքարիա Երկայնաբազուկը ծանօթացաւ մեծ գիտնականի հետ. Այս ծանօթութիւնը հայ ժողովրդի երկու մեծ զաւակների միջեւ միշտ մնաց ջերմ եւ յարգալիր, տոգորուած փոխադարձ վստահութեամբ: Մխիթար Գոշը դարձաւ Զաքարիա Երկայնաբազուկի հոգեւոր հայրը եւ նրա աչքում մեծ հեղինակութիւն էր վայելում հայ ժողովրդին վերաբերող բոլոր հարցերում:

Երեսուն տարի շարունակ Զաքարիա Երկայնաբազուկը գլխաւորել է հայկական ու վրացական զօրքերը եւ բազմաթիւ արշաւանքներում փառաւորել է հերոսի անուն: Նա չի իմացել եւ ոչ մի պարտութիւն եւ ոչ մի նահանջ: Զաքարիան դարձել էր հայկական բարձրավանդակի, սելջուկեան տիրակալների ահն ու սարսափը:

Ամիրսպասալար Զաքարիայի ազատագրական արշաւանքներն ուղղուած էին, առաջին հերթին, դէպի Կուր եւ Արաքս գետերի հովիտը, դէպի այն շրջանները, ուր բնակւում էին գրեթէ միայն Հայեր: Այս ճանապարհով Սելջուկներից ազատագրուեցին Արարատեան, Շիրակի դաշտերը եւ Անիից վերջնականապէս արտաքսուեցան Թուրքերը եւ Հայերի քաղաքական կեանքի եւ մշակոյթի այդ հռչակաւոր կենտրոնը դարձաւ Զաքարիա Երկայնաբազուկի եւ նրա յաջորդների մայրաքաղաքը:

Պատմագրութեան էջերում առանձնապէս արձանագրուած է Անիի բնակչուհի, պանծալի հայուհի Այծեմնիկի անունը, որ կանգնելով քաղաքի պարիսպների վրայ, արիաբար պաշտպանում էր քաղաքը: Թէեւ խոցուել էր նետերով, բայց շարունակում էր հերոսաբար ետ մղել թշնամին: Զաքարիա Արղութեանը մեծ հեղինակութիւն էր վայելում ոչ միայն Հայաստանում, այլեւ Կիլիկիայում: Մեծ զօրավարը մի շարք դաւանաբանական խնդիրներ պարզաբանելու համար նամակներ ուղարկեց Սիս՝ Լեւոն Բ. Թագաւորին:

1212 Թուականի հիւանդութիւնից մեռաւ մեծ զօրավար եւ պետական գործիչ Զաքարիան:

Հռոմ — ՎԱՀԱՆ ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ

Վոչիկ Ցոխիկ, իր դաշոյնը եւ շունը

Վանի Ռուշտունիք գաւառէն հարկադրաբար գաղթած, եւ մեր գիւղը հաստատուած էր Ցոխիկը, իր ընտանիքի բոլոր անդամներով: Գիւղացիք զայն անուանած էին Վոչիկ եւ այդ անունով ալ կը կանչէին:

Մեր գիւղին մէջ տուն մը գնած էր, եւ քանի մը կտոր արտեր, բայց չունէր այգի, պարտէզ կամ առուոյտի արտ գիւղին մօտերը:

Իր գաւառաբարբառը դժուարաւ կը հասկնային գիւղացիները, բայց հետզհետէ վարժուած էին:

Անգամ մը Աղբիւր Սերոբ, իր խումբով մեր գիւղը կուգայ: Իր ֆետայիներէն Գուլանըխցի Աղիզ երբ կ'իմանայ որ Ցոխիկը հազուագիւտ դաշոյն մը ունի, առանց ընկերներուն լուր տալու կ'երթայ անոր տունը եւ բարեւելէ ետքը կ'ըսէ.

— Ցոխիկ իմացած եմ որ դուն լաւ դաշոյն մը ունիս, տուր ինծի:

— Ինչո՞ւ համար պիտի տամ քեզի, կը պատասխանէ Ցոխիկը: Այդ դաշոյնը իմ ընկերս է, իմ հոգիս է, առանց անոր շատոնց մեկնած էի այս աշխարհէն: Ես ալ մարդ եմ, պէտք կ'ունենամ անոր:

Աղիզ, որ հասակով գրեթէ երկու անգամ բարձր էր Ցոխիկէն, այս անգամ հրամայական շեշտով կը հրամայէ Ցոխիկին որ իր դաշոյնը իրեն տայ, եթէ ոչ բռնի պիտի առնէ: Ցոխիկը նորէն կը մերժէ: Ասոր վրայ, խօսք մը Աղիզէն, խօսք մը Ցոխիկէն, կռիւը ծայր կուտայ, երկուքը իրարու կը փաթթուին: Աղիզ կը գետնուի, Ցոխիկ դաշոյն հանած կ'ուզէ սպաննել զայն:

Իրենց աղաղակներուն վրայ, գիւղացիները կը հասնին Ցոխիկի ձեռքէն կ'առնեն դաշոյնը եւ կ'ազատեն Աղիզը:

Աղիզ կ'երթայ եւ կը գանգատի Աղբիւր Սերոբին, որ անմիջապէս դատական ատեան մը կը կազմէ երեք ֆետայիներէ եւ երկու գիւղացիներէ եւ կանչել կուտայ Ցոխիկը:

Աղբիւր Սերոբ առանց գիտնալու կռիւին պատճառը, կը հարցնէ Ցոխիկին.— Ի՞նչ յանդգնութեամբ ուզեցիր սպաննել ֆետայի մը:

Ցոխիկ խոնարհութիւն մը ընելով, կը պատմէ.

— Պարոն Սերոբ, ես իմ բնադաւառի պէկերուն գլուխս չծռեցի, այս դաշոյնին եւ ջունիս շնորհիւ: Երեք մեծ պէկեր սպաննեցի, եւ այսօր իմ ամբողջ հարստութիւնս, կալուածներս թողած եկած եմ այս գիւղը: Ձեր զինուորը կ'ուզէր բռնի տիրանալ դաշոյնիս: Եթէ գիւղացիները քիչ մը ուշ շարժէին Աստուած վկայ պիտի սպաննէի: Եթէ անզար եւ ըսէր,— Ազգի սիրոյն, Ցոխիկ, դաշոյնդ ինծի տուր, ես ուրախութեամբ պիտի տայի: Բայց, երբ բռնի բան մը կ'ուզեն ինձմէ, ես վարժուած չեմ տալու, նոյնիսկ եթէ ըլլայ եղբայրս: Ահա այս է մեր կռիւին պատմութիւնը:

— Ցոխիկ եղբայր, դաշոյն մը անգամ չես ուզեր տալ, ազգի ազատութեան նուիրուած զինուորին, այդ դաշոյնը աւելի՞ թանկ է, քան երիտասարդ զինուորին կեանքը:

— Բայց պարոն, արդէն ըսի. եթէ այդ ֆետային զար ըսէր թէ ազգի սիրոյն դաշոյնը ինծի տուր, ես սիրով պիտի տայի: Ահա այսօր սրտանց կը նուիրեմ ազգիս: Առ, պարոն, որուն որ կ'ուզես անոր տուր: Բայց երկու խօսք ալ ըսեմ, այս դաշոյնս 3 ջոջ պէկեր է սպաննած եւ քանի մը հատ ալ հասարակ Քիւրտեր: «Պարոն Սերոբ, դաշոյնս եթէ քարի մէջ զարնես, կը մխուի: Ասկէ զատ, եթէ պատահի որ մածուն չլինել ուզես պէտք չկայ մերանի (մակարդ), կը բաւէ անգամ մը կաթին մէջ խառնես, մածուն եղած պիտի ըլլայ:

— Ցոխիկ եղբայր, այսօր լսելով քեզ, մեր դատարանը որեւէ յանցանք չի գտներ ֆետային ծեծելուդ համար: Երբ ազատ կամքովդ ինծի կը նուիրես դաշոյնը, ես անոր փոխարժէքը, հինգ մէճիտ կուտամ քեզի, իսկ դաշոյնը՝ ծեծ ուտող զինուորին:

Վոչիկ Ցոխիկ գլուխը խոնարհելով, դուրս կ'ելլէ:

×

Նոյն տարուան ձմեռը, Վոչիկ Ցոխիկը, իր սիրելի հաւատարիմ գիլխեղտ շունը, կ'առնէ եւ կ'երթայ Ս. Յովհաննու վանքը, անոր նուիրելու համար:

Այս վանքը, որ կը գտնուէր Սոխորդ Տափավանք Թեզվուտ գիւղերուն մէջտեղ, համարեա Նեմրութի ստորոտը, յեղափոխականներուն օթեւան էր: Շատ անգամ իր շրջապատէն շատ հեռու գտնուող ֆետայիներու խումբեր կը կերակրէր եւ անոնց բոլոր պահանջները կը կատարէր:

Ցոխիկը կը հասնի վանքը, եւ վանահօր, ներկայանալով կ'ըսէ.— Հայր Սուրբ, շունս բերած եմ վանքին նուիրելու, արդէն դժուարաւ կրնամ կերակրել: Լաւ շուն է, կը պահպանէ ոչխարները:

Որդեակս, վանքը արդէն եօթը շուն ունի, թող քուկդ ալ հոս մնայ: Փառք Աստուծոյ շնորհիւ շրջանի գիւղերու հաւատացեալներուն վանքը հարուստ է, ոչ մէկ բանի պէտք ունի:

Իրիկունը քնանալու պահուն, վանահայրը կը հրամայէ մշակներէն մէկուն, որ երթայ շուները ներս առնէ:

Ցոխիկ զարմացած, կը հարցնէ,— Հայր Սուրբ ինչո՞ւ համար շուները ներս կ'առնէք:

Որդեակս գայլերու փղուանիներ (վոհմակ) այնքան շատ են որ շուները կը տանին կ'ուտեն:

Ցոխիկ.— Հայր Սուրբ, շունս թող դուրսը մնայ: Եթէ ներսը պիտի պահէք գիշերները, ես հետս առած կրկին պիտի տանիմ տունս, անօթի կամ ծարաւ, թող տունս մնայ: Շունս ես վանքին կը նուիրեմ, իբրեւ պահապան դուրսը մնալու, եւ ոչ թէ ոչխարներուն հետ գոմ պառկելու համար:

Հակառակ վանահօր կրկնակ պնդումներուն Ցոխիկը իր շունը դուրս կը թողու գիշերը:

Երբ առտու կ'ըլլայ, վանքին մշակները կուգան կը յայտնեն, թէ շունը չկայ, անհետացեր է:

Վանահայրը կուգայ, կը գտնէ Ցոխիկը եւ կ'ըսէ.— Տեսա՞ր, որդեակ, գայլերու վոհմակներ տարած են շունդ: Քեզի քանի մը անգամ ըսի, որ շունդ ներս առ, այս լեռներուն մէջ, շունը կրնա՞յ դուրս մնալ, մեղք եղաւ խեղճ անասունին:

— Հայր Սուրբ, շունս մինչեւ 5—6 գայլ չխեղդէ չի գղուիր: Երթանք գայլերու հետքերուն վրայ, ըսածներս ապացուցանելու համար:

— Ջուր է, որդեակս, եթէ շունդ առիւծ անգամ դառնայ, դարձեալ վոհմակներէն չի կրնար ազատուիլ:

Ցոխիկ երկու մշակներուն ընկերակցութեամբ, կ'երթայ գայլերու հետքերուն վրայ: Հազիւ քանի մը քայլ վանքի շրջափակէն դուրս ելած, կը տեսնեն խեղդուած գայլ մը, քանի մը քայլ հեռու երկրորդ մը, եւ այսպէս 4—5 հարիւր քայլի վրայ վեց գայլի դիակներ կը գտնեն, քիչ մըն ալ հեռուն եօթներորդին հետ շունը, երկուքն ալ վիրաւոր, քով քովի ինկած: Ցոխիկ գայլը քանի մը հարուածով կը սատկեցնէ, իսկ իր սիրելի շունը շալկելով վանք կը վերադառնայ, բայց կենդանին հազիւ մինչեւ իրիկուն կը դիմանայ, ստացած վէրքերուն պատճառով կը մեռնի տիրոջ ձեռքերուն մէջ:

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Յունաստանի տնտեսական խնդիրը

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Յունաստան լրջօրէն կը մտածէ վերահաստատել իր առեւտրական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու հետ: Այդ յարաբերութիւնները խզուած են վերջին պատերազմէն ի վեր, մեծ վնաս պատճառելով Յունաստանի տնտեսութեան:

Արդարեւ, 1939—45ի պատերազմէն ի վեր Յունաստանի առեւտրական հաշուեկշիռը տարեկան մօտ 300 միլիոն տոլարի բաց մը ցոյց կուտայ: 1952ի առաջին չորս ամիսներու ընթացքին ներածումը հասաւ 94 միլիոն տոլարի ընդդէմ 49 միլիոն տոլարի արտածումի, ստեղծելով 45 հազար տոլարի բաց մը:

Եթէ ամերիկեան օգնութիւնը չըլլար Յունաստանի առեւտրական հաշուեկշիռին բացը երբեք պիտի չգոցուէր 1945էն ի վեր, ոչ ալ Յոյները պիտի կրնային գնել ցորեն, վառելանիւթ եւ ուրիշ ապրանքներ:

Յունաստանի ներածման ընկերութիւններ, առեւտրական նախարարին հետ կը խորհին առեւտրական չփումներ հաստատել գլխաւորաբար Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ եւ մինչեւ իսկ Խ. Միութեան հետ, հարթելով քաղաքական եւ միջազգային արգելքները:

Ըստ յոյն արտածողներու, մինչեւ 1939 արեւելեան Եւրոպայի շուկան տարեկան 30 հազար թոն յունական ծխախոտ կը սպառէր իր ընդհանուր արտածման 50 հազար թոնին վրայ: Գերմանիա, Հունգարիա, Լեհաստան եւ Ֆինլանտա այն ատեն Յունաստանի լաւագոյն յաճախորդներէն էին:

1939—45ի պատերազմէն առաջ յունական չամիչը, գինձը (քիշնիշ), նարինջը, գինին եւ թուզը հիանալի սպառում ունէին երկաթեայ վարագոյրին ետին գտնուող երկիրներուն մէջ: Յունաստանի նախապատերազմեան ներածումը, միեւնոյն շրջաններէն, 95 առ հարիւրն էր իր արջառին, ցորենին, արմտիքին, ատաղձին, շաքարին եւ երկաթին ընդհանուր ներածման:

Յունաստանի 539 հազար թոն արմտիքի ներածումին, 1938ին, 535 հազար թոնը կուգար Ռուսիա-

ալաւիայէն, Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն :

Զոյլ երկաթի, երկաթի թերթերու Ցունաս – տանի ներածումը 1938ին կը հասնէր 110 հազար թոնի, որուն մէջն էր 24 հազար թոն Հունգարիայէն, վեց հազար թոն Լեհաստանէն, երեք հազար թոն Չեխոսլովաքիայէն եւ երեք հազար թոն Ի. Ռուսիայէն :

Նկատի ունենալով այս թիւերը, ինչպէս եւ Մարշըլի ծրագրով արամադրուած օգնութեան դադարման հեռանկարը, Ցունաստան դէմ յանդիման կը գտնուի իր սեփական միջոցներով լուծե – լու իր առեւտրական տագնապը: Այս պատճառով է որ անտեսագէտներ դէպի Արեւելք կ'ուղղեն ի – րենց նայուածքը, իբրեւ միակ միջոց, խուսափե – լու համար փլուզումէ մը:

Ցոյն մասնագէտներ կ'առարկեն թէ «Ցունաս – տան պատճառ չունի իր արտադրութիւնները չծախելու կարմիր գիծէն անդին եղած երկիրներուն եւ անոնցմէ չգնելու ցորեն, ածուխ եւ ուրիշ ապրանքներ, որոնց այնքան պէտք ունի: Մանաւանդ որ արեւմտեան շուկան կը պահանջէ սուղ գիներ:

Գ. Թէրզաքիս որ ներկայ եղաւ Մոսկուայի տնտեսական համաժողովին, կ'ըսէ թէ Ցունաստան կրնայ 10 հազար թոն ձէթ ծախել միայն կարմիր Չինաստանի :

Ցոյները կը ծրագրեն կազմել մասնաւոր ընկերութիւն մը 25 հազար ոսկի դրամագլուխով, որուն բաժնետէրերը պիտի ըլլան յոյն ներածող – ներ եւ արտածողներ: **Ընկերութիւնը պիտի բա – նակցի** արեւելեան երկիրներու հետ, ապրանքներ փոխանակելու համար : Ցունական երեք առեւ – տրական դրամատուններ պատրաստ են սկսելու այս ձեռնարկը :

Սիլանիկի երեսփոխաններէն Գ. Փասալիտիս որ վարիչն է ծայրայեղ ձախերուն, յայտնեց վարչապետին թէ կ'ուզէ արեւելեան երկիրները ճամբորդել, ուսումնասիրելու համար առեւտրական յա – րաբերութեանց կարելիութիւնները :

« Իմ ճամբորդութեանս նպատակը պիտի ըլլայ, ըսաւ, հաստատուն շուկաներ ապահովել մեր ծըխախոտին, ձէթին եւ չամիչին համար: Այդ ապ – րանքները չծախուելուն պատճառով թշուառու – թեան մատնուած են մեր գիւղացիները»:

Վարչապետը մերժեց անցագիր տալ: Իր յայ – տարարութենէն կը հետեւի թէ կառավարութիւնը թէեւ պատրաստ է վերահաստատելու առեւտրա – կան յարաբերութիւնները Արեւելքի հետ, սակայն կը գործ[illegible] [illegible] :

ԱՆՁԱՒԱԽՈՑՉՆԵՐՈՒ խումբ մը որ կը բաղ – կանար 26 հոգիէ, Ցուլիս 25էն Օգոստ. 26 Ֆրանսա-Իտալական սահմանին վրայ Մառկաւէի ան – դունդը իջան ուսումնասիրութեան համար: Երեք հոգին իջան մինչեւ 400 մեթր: 19 տարեկան երիտասարդ աղջիկ մը Քլօտ Նէյց համաշխարհային դիւցական մրցանիշը կոտրեց: Իրմէ առաջ Զուիցերուհի մը կոտրած էր մրցանիշը 358 մեթրով : Անդունդին մէջ երեք քմ. 800, սրահներ ուսումնասիրուած են ուր գտած են փոքր լիճեր եւ ամբողջովին մարմարեայ ընդարձակ սրահներ: Թուլուզի համալսարանին փրոֆէսէօրը գտած է միջատնե – րու եւ կոյր ճանճերու հազուագիւտ տեսակներ :

Զուիցերիացի 4 անձաւախոյզներ անցեալ ամբ – րաթէն ի վեր Հօէլ - Լօքի անձաւներէն չեն կրնար դուրս գալ, անձրեւներուն հետեւանքով : Մուտքը ջուրովլեցուցուած է: Օգնութեան հասնողուրիշ անձաւախոյզներու կարծիքով բաւարար ուտելիք ունին: Բանտարկուած անձաւախոյզներուն պետը համալսարանի դասախօս մըն է :

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԲ ԿԸ ՋՐՈՏԻՆ ...

Լուր առաջին :

Տասնըհինգ օր առաջ, Ֆիլատէլֆիոյ մէջ, իր հոգին աւանդեց 63 տարեկան մարդ մը, որ իր հարստութեան մեծագոյն մասը իր տանտիրու – հիէն կտակելէ ետք, 15.000 տոլարի գանձ մըն ալ ձգեր է իր ինը տարեկան շնիկին, որպէսզի չորքոտանին «իր կեանքին մինչեւ վերջը, առատ ոսկոր ունենայ իր պնակին մէջ»:

— Կ'ուզեմ որ խշտեակ մը շինել տաք իմ անուշիկ շնիկիս համար, գրեր է այս ջրոտած մարդը՝ իր կտակին մէջ... խշտեակին առջեւը պար – տէզ մը, որ կէս արտավարէն պակաս ըլլալու չէ ... շնիկս պէտք է, իր ուզածին պէս վազվզէ ու խաղայ ...

Ուզածդ աս ըլլար, պատասխաներ է տանտի – րուհին՝ կտակին այս շատ կարեւոր տրամադրու – թեան տեղեկանալէ ետք... Զորքոտանին տուն ալ կ'ունենայ, պարտէզ ալ... դուն այդ մասին մի մտածեր... հանգիստ ոսկորներուդ ...

X

Լուր երկրորդ :

Անցեալ ուրբաթ օր, Նիւ Եորքի մէջ, նարօտ կապեցին՝ 76 տարեկան փեսայ մը եւ 93 տարեկան հարս մը, որովհետեւ, հիմա, երբ կեանքը սղած է, աւելի ձեռնտու է եղեր միասին ապրիլ, քան առանձին: Երկու նշանածները, անհրաժեշտ նկատեր են այս պարագան մասնաւորաբար չեշտել, որպէսզի իրենց հարսնիքին լուրը իմացողները, անտեղի եւ անհաճոյ եզրակացութեանց չյանգին...

Իրարու հանդիպեր են քանի մը տարի առաջ: Մէկ, երկու անգամ, քիթ – քիթի զրոյցներ ունեցեր են եւ, յանկարծ, իրարու սիրահարեր են :

— Ես քեզ շատ կը սիրեմ, խոստովաներ է 76 տարեկան փեսացուն :

— Ես ալ քեզ, պատասխաներ է, 93 տարեկան հարսնցուն :

Մեր խառնուելիք գործը չէ, անշուշտ, բայց, ենթադրաբար, լուսնկայ գիշեր մըն ալ, «ափը լճակին մենաւոր», ծառի մը շուքին տակ բոցավառ համբոյրներ ալ փոխանակած են.... Աստուած համբոյր ընէ ...

X

Լուր երրորդ :

Սպասուհի մը մեռաւ քանի մը շաբաթ առաջ՝ չեմ յիշեր որ քաղաքին մէջ: Իր կտակը բացին ու կարդացին: Ի՞նչ կ'ուզէք որ բրած ըլլայ — իր ամբողջ հարստութիւնը, տասը հազար տոլար, կտակեր է իր... միլիոնատէր տիրուհիին ...

Խեղճ կին: Կեանքին մէջ չէ լսեր որ Ամերիկայի մէջ կան կոյրեր, հիւանդներ, հաշմանդամներ, պատառ մը չոր հացի կարօտ թշուառներ, ռազմադաշտին վրայ կռուող զինուորներ, զանազան ախտերու ուսումնասիրութեան նուիրուած հիմնարկութիւններ: Չէ լսեր որ Կարմիր Խաչ կայ, հիւանդանոց կայ, ծերանոց կայ, մայրանոց կայ՝ բոլորն ալ նպաստի կարօտ :

Ու գացեր, եկեր, իր ունեցածը, չունեցածը ձգեր է մէկու մը որուն մուշտակը, հաւանաբար, կ'արժէ տասը հազար եւ ամէն մէկ մատնին՝ հինգ հազար :

X

Լուր չորրորդ :

Լոնտոնի մէջ վերջերս, հիւանդանոց կը փոխադրուի 28 տարեկան տիկին մը, որ ամբողջ տարի մը, օրական մէկ փառմնտ սոխալի կերած էր եւ դէմքին գոյնը փոխուած էր... հաւկիթի դեղնոցին: Շնորհիւ բժիշկներու խնամքին, սակայն, նորէն վարդ բուսեր է երկու թուշերուն վրայ ...

Ինչ յիմարներ, ցնդածներ ու անզգաներ կան՝ աշխարհի չորս կողմը ...

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԹԵԼԷՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ արձանը պիտի տեղաւորուի «Սպենդիարեան» պետական օփերայի թատրոնին առջեւ: Բարձրութիւնը պիտի [illegible] քանդակագործ Արա Սարգսեան (Պոլսեցի) :

1200 ՆՈՐԱՒԱՐՏ ուսուցիչներ աշխատանքի պիտի ղրկուին հանրապետութեան զանազան շրջաններ:

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻ ջրամատակարարական բաժնի բազմաթիւ շրջանաւարտներ մեկնեցան Սթալին – կրատ, Քույպըշեւ եւ Թուրքմենական մեծ Ջրանցքը, գործօն աշխատանքներ կատարելու համար :

ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ կը կատարուին Կարմիր Բլուրի նախկին ուրարտական մայրաքաղաքին մէջ: Կը մասնակցին Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի բնապատմական արշաւախումբը, ինչպէս եւ Մոսկուայի «Բուշկին» պետական թանգարանի անդամները: Պեղումներէն մէջտեղ ելած են մեծ քանակութեամբ տնային իրեր, զարդարանքներ, պղնձեայ գէնքեր, արձանիկներ; ինչպէս եւ 147 սեպագիր արձանագրութիւններ, որոնք կը հաստատեն Ուրարտացիներու կապերը Ասորեստանի եւ Փոքր Ասիոյ կարգ մը երկիրներու հետ: Այս պեղումները շահեկան մանրամասնութիւններ կու տան նաեւ Ուրարտական դիւղատնտեսութեան եւ գործիքաշինութեան մասին: Բոլոր իրերը ղրկուեցան Երեւանի պետական թանգարանը :

ՏԻՐՈՒՆԻ — Դամասկոսի մէջ մեռած է Արմենակ Պասկերահանեան: 20 տարի շարունակ վարած է Սուրիոյ Օգն. Խաչի պատասխանատու պաշտօնները եւ այլ վարչական գործեր :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԾՈՒՌ ԿԶԱԿ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Ժամանակին հզօր թագաւոր մը կար, որ չափազանց գեղեցիկ աղջիկ մը ունէր, բայց այս աղջիկը այնքան գոռոզ էր որ, իր ձեռքը խնդրողները, ամէնքն ալ իրեն անյարմար գտնելէ զատ, վանոնք կը ծաղրէր ալ:

Օր մը թագաւորը խնջոյք մը սարքեց եւ պալատ հրաւիրեց այն բոլոր մարդիկը, որոնք կը ցանկային իրեն փեսայ դառնալ: Երբ հրաւիրեալները եկան, դահլիճին մէջ տեղաւորուեցան իրենց մեծութեան աստիճանին համեմատ: Ամէնէն գլուխը նստեցան թագաւորները, յետոյ իշխանները, ասոնցմէ վար դուքսերը եւ ամէնէն վարի կողմն ալ կոմսերը: Գեղեցիկ իշխանուհին շքեղօրէն հագնուած դահլիճ մտաւ, նայուածքը պտըտցուց բոլորին վրայ եւ ամէն մէկին համար ալ առարկութիւն մը գտաւ :

Առաջինը շատ մեծ էր. «գարեջուրի տակառի մը պէս կլոր է», ըսաւ անոր համար :

— Ասիկա աւելի կոթ կը նմանի: Հապա ասա այնքան փոքրակազմ է որ պուպրիկի կը նմանի:

Չորրորդին անունը «դեղին երես» դրաւ, որովհետեւ տժգոյն դէմք ունէր: Հինգերորդը շատ կարմիր էր, ատ ալ «աքլորի կատար» կոչուեցաւ: Վեցերորդը բաւականին ուղիղ կեցուածք չունէր, ուստի անոր համար ալ ըսաւ, թէ կը նմանի ծառէն նոր կտրուած գաւազանի մը, զոր հացագործին փուռն են դրեր չորնալու համար:

Այսպէս, ամէն մէկին ծաղրական անուն մը կամ նմանութիւն մը կը գտնէր, բայց մասնաւորապէս կծու ծաղրի ենթարկեց հոն գտնուող բարի թագաւոր մը, որուն կզակը խիստ շատ ալ կանոնաւոր չէր :

— Աստր նայեցէք, աղաղակեց բարձրաձայն խնդալով, այս խեղճն ալ կը կարծէ թէ ինքն ալ կզակ մը ունի, այդքան կզակ սարեակն ալ ունի:

Եւ այս թագաւորը «Ծուռ կզակ» մականունն ստացաւ:

Սակայն թագաւոր հայրը սաստիկ բարկացաւ, տեսնելով որ իր գոռոզ աղջիկը ուրիշ մտադրութիւն չունի, եթէ ոչ իր հրաւիրեալները ծաղրել չարաչար, որոնք ատոր համար չէր որ հրաւէր ստացեր էին խնջոյքին ներկայ գտնուելու : Եւ իր արդար զայրոյթին մէջ երդում ըրաւ ամուսնացնելու իր ամբարտաւան աղջիկը, պալատին դուռը ծեծող առաջին մուրացիկին հետ :

Երկու օր յետոյ թափառաշրջիկ երաժիշտ մը անցաւ պալատին քովէն եւ պատուհաններուն տակը երգելով ողորմութիւն խնդրեց: Եւ երբ թագաւորն այս բանը իմացաւ, հրամայեց որ երաժիշտ մուրացկանը ներս բերեն: Թագաւորին հրամանը իսկոյն կատարուեցաւ: Անխնամ ու աղտոտ արտաքինով մարդ մը ծառաները պալատէն ներս մտցուցին: Թագաւորին ու իշխանուհիին առջեւ երգեց եւ ողորմութիւն խնդրեց: Թագաւորն ըսաւ.

— Դուն այնքան լաւ երգեցիր, որ հոս ներկայ աղջիկս կ'ուզեմ քեզի կնութեան տալ:

Իշխանուհին սարսափահար եղաւ, բայց թագաւորը շարունակեց .

— Ես երդում ըրած եմ հոսկէ անցնող առաջին մուրացկանին հետ քեզ ամուսնացնել եւ հիմա երդումս կը կատարեմ :

Աղջիկը ծերունի հօր ոտքն իյնալով կ'աղաչէր ու կը պաղատէր, սակայն ի զուր: Թագաւոր հայրը առանց կարեւորութիւն տալու անոր արցունքներուն եւ հեծկլտուքներուն, հրամայեց՝ իսկոյնքահանայ մը կանչել. եւ պսակը վայրկեան մը վերջը կատարուեցաւ: Երբ ամէն բան լմնցած էր, թագաւորն ըսաւ.

— Հիմա պատրաստուէ ամուսնոյդ հետ մեկնելու, դուն այլեւս երկար չես կրնար մնալ պալատիս մէջ:

Եւ մուրացկանը մեկնեցաւ պալատէն, հետը տանելով իշխանուհին: Շուտով հասան անտառ մը, որ իր մեծութեամբ լեռ, ձոր ու դաշտ կը ծածկէր :

— Որո՞ւ կը պատկանի այս սքանչելի անտառը, հարցուց իշխանուհին :

— Ծուռ Կզակ թագաւորին, պատասխանեց երաժիշտը, եթէ անոր հետ ամուսնանայիր, այս անտառը քուկդ պիտի ըլլար :

— Ախ, որքան թշուառ եմ ես, հառաչեց իշխանուհին, տար Աստուած որ Ծուռ Կզակ թագաւորին հետ ամուսնացած ըլլայի :

Ցետոյ անցան գեղեցիկ մարգագետիններու մէջէն :

(1)

ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԴԻ

ամերիկեան դեսպանը երեք օր յաջորդաբար տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլ. դեսպանին հետ : Եգիպտոսի թերթերը նպաստաւոր կարծիքներ կը հրատարակեն այս բոլոր տեսակցութեանց առթիւ :

Ազգայնական կուսակցութեան նախագահը, նախկին վարչապետ Նահաս, կծու սլաքներ կ'ուղղէ Անգլիոյ դէմ, այս անցուդարձին առթիւ։ Իր կարծիքով, Անգլիան է որ կը ջանայ վարկաբեկել Վաֆտը։ Նահաս կ'ըսէ թէ իր կուսակցութիւնը երբեք ուժ տուած չէ Ֆարուքի եւ թէ իրենք պիտի շահին յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ, հակառակ մղուած պայքարին :

× Ձերբակալուեցաւ Ֆրանսացի վիպասան-հրապարակագիր մը, Ռոժէ Վայեան, երբ կը մասնակցէր համայնավարական ժողովի մը, Տամիէթի մօտ։ Ձերբակալուեցան նաեւ երկու փաստաբաններ, ուսուցիչ մը, երկու ուսանողներ եւ 16 հողագործներ։ Ֆրանսացին հեղինակն է «Գնդ. Ցոռ - Թըր» թատերախաղին, որ արգիլուեցաւ Փարիզի մէջ :

Նոր Խստութիւններ Իրանի մէջ

ՈՎ ՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ՉԻ ՎՃԱՐԵՐ ՊԻՏԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԻ

Իրանի երկաթեայ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, հրամայեց մասնաւոր յանձնաժողովներ կազմել Թէհրանի եւ գաւառի մէջ, տուրքերու արձանագրութիւնները ստուգելու համար։ Անմիջապէս պիտի գանձուին յետնեալ տուրքերը, այլապէս պարտազանցները պիտի բանտարկուին, վրայ տալով իրենց ստացուածքը :

Այս որոշումը ուղղուած է մասնաւորապէս ունեւորներուն դէմ։ Պիտի քննուին տասը տարուան արձանագրութիւնները եւ եթէ յետնեալ տուրքերը չվճարուին մինչեւ հինգ ամիս, սկսելով Օգոստ. 22էն, կառավարութիւնը պարտքին արժէքով կալուած պիտի գրաւէ եւ թերացողը պիտի բանտարկէ։ Յանձնաժողովներուն անդամները հարիւրին մէկ պիտի ստանան իրենց գանձած տուրքերուն վրայ :

Մասնագէտներու կարծիքով, Իրանի ելմտական տաղնապին մէկ պատճառը այն է որ հարուստները չեն վճարեր իրենց կալուածներուն եւ մեծագումար եկամուտներուն տուրքերը : Եթէ այս տուրքերը հաւաքուին, պետութիւնը կրնայ հոգալ իր ընթացիկ ծախքերը :

× Թէհրանի խորհրդային դեսպանատան գործակատար պահանջեց անմիջական միջոցներ ձեռք առնել եւ պատժել անոնք որ Օգոստ. 13ին քանդեցին իրենց տեղեկատու գրասենեակը :

× Ծերակոյտին դատական յանձնախումբը, որուն նախագահն է վարչապետին աներձագը, մերժեց վաւերացնել զօր. Ռազմարայի սպանիչին արձակման օրէնքը, հակասահմանադրական համարելով զայն։ Ուրիշ խնդիր, եթէ խորհրդարանը ինք ընդհանուր ներում շնորհէ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը, Սամի Սոլհ, յայտարարեց թէ լիազօրութիւն պիտի պահանջէ վեց ամսուան համար, հրամանագիրներով կառավարելու համար երկիրը։ Ծրագրուած բարենորոգումներն են.— Գիւղացիներուն բաժնել հողերը, բարեփոխել ընտրական օրէնքը եւ դատական դրութիւնը, վերաքննել մամուլի օրէնքը, արձակել ապիկար եւ աւելորդ պաշտօնեաները եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական առաջնորդին, Քուրթ Շումախըրի մահուան առթիւ, ջերմ գնահատականներ կ'երեւան միջազգային մամուլին մէջ։ Հանգուցեալը ոչ միայն մէկ թեւն ու սրունքը կորսնցուցած էր, այլ եւ կը տառապէր արեան շրջանի անկանոնութենէ, թէեւ հազիւ 56 տարեկան կար։ Վարչապետ Ատընաուըր, ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց, ջերմապէս գնահատելով իր ամենէն հակառակորդը իբրեւ «տիպար մը անձնուէր հաւատարմութեան»։ Հանգուցեալին յաջորդեց Էրիխ Օլէնհաուըր, իր հաւատարիմ հետեւորդը :

«ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ ԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ», կը հարցնէ միջազգային մամուլը, Խ. Միութեան կուսակցական ընդհ. ժողովին գումարման եւ նոր հնգամեայ ծրագրին առթիւ։ Կը կարծուի թէ Ստալին պիտի քաշուի համագումարէն ետք, անձամբ նշանակելով իր յաջորդը։ Արտադրութեանց արտակարգ յաւելման ծրագիրը որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ :

ԵՒԱ ՓԵՌՈՆԻ մահուան առթիւ Արժանթինի երեսփ. ժողովին ատենապետը առաջարկեց որ երեսփոխանները ժողովի երթան սեւ փողկապով : Ընդդիմադիրները ներկայացան գունաւոր փողկապներով :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մայրաքաղաք Պոննի համայնավար կուսակցութեան գրասենեակները յարձակման ենթարկուեցան Գշ. օր։ Անծանօթներ պատռեցին Մարքսի եւ Էնկէլսի նկարները : Դրամարկղն ալ տարի տրուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է :

Նորէն եւ նորէն կը յիշեցնենք

1.— Ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով (պարզ մելան, ոչ թէ կարմիր, կանանչ կամ դեղին) :

Մասնաւորապէս յստակ եւ մաքուր գրել անուն մականուն, վայրի անուն եւ թուական :

2.— Նկատի չեն առնուիր մատիտով գրուած թղթակցութիւնները :

3.— Հանդէս - երեկոյթներու նկարագրութիւնը գրել ամփոփ եւ ժամանակին : Մինչեւ չորեքշաբթի հասած նկարագրութիւն մը կը հրատարակուի մինչեւ շաբաթ, այլապէս կը մնայ յաջորդ շաբթուան :

4.— Նկատի չեն առնուիր անստորագիր կամ ծածկանուն գրութիւնները, եթէ նոյնիսկ հրատարակուելու սահմանուած ըլլան :

5.— Զգուշիլ եւ խմբագրութիւնը չզբաղեցնել զանազան առէ – կօսէներով :

6.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց, որպէսզի միեւնոյն սխալները չկրկնուին տարին տասներկու ամիս :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տօրումեան եղբայրներ եւ Օր. Ա. Տօրումեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Գօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօրը Տիկ. Մարիցա Տօրումեանի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկ. Մինաս Յարութիւնեանէ երեք հազար ֆր. իրենց հօր՝ Եդուարտ Շիրինեանի մահուան առթիւ։ Տէր եւ Տիկ. Յակոբովիչէ, Տէր եւ Տիկ. Ալթունեանէ 1000ական, ի յարգանս Սարգիս Ճէպպարեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի :— (ԿՆԻՔ)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Վաստակաւոր ուսուցչուհի Օր. Յուլիանէ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, Քլամառի իր բարեկամները փոխան ծաղկեպսակի 2500ական ֆր. կը նուիրեն Հայ Կարմիր Խաչի, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի եւ եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմնոյն։ Ստանալ Եկեղեցւոյ դիւանատունէն, 15 rue Jean Goujon :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

ՇԱԲԱԹ, 23 Օգոստ. ժամը 9ին Զաւարեան ենթակոմիտէն :

Կիր. 24 Օգոստ. ժամը 3.30ին, Թաթուլ խումբը։

Եշ. 28 Օգոստ. ժամը 9ին, Ակնունի ենթկ.էն։

Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն։

Սոյն ժողովներու ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Գրիգոր Վ. Գապեան եւ իր եղբօրորդիները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ կիրակի, 24 Օգոստ., ժամը 10ին, իրենց մօրը եւ մեծ մօրը՝ Թագուհի Գապեանի դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի մատուցուին Վալանսի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ։

Ողբացեալը իր մահկանացուն կնքած է Գահիրէ (Եգիպտոս) անցեալ Յուլիս 11ին։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար :

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէէ մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, երբ տեսնեն վարչութեան յայտարարութիւնը։

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողքներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ :

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով .—

ԱԼՖՕՐՎԻԼ.— Յ. Ջէրչեան, 16 Rue Nouvelle .
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ.— Ե. Ատանալըեան, 48 rue Défense .
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՄԱՐՍԷՅ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը։

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19 : Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.) : Հեռ. OBServatoire 18-28:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիյլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի։ Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տարեկան 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 24 AOUT 1952 Կիրակի 24 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6847-Նոր շրջան թիւ 2258

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԵՐԸ ՆՈՐ ՃԻԳԵՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Ձենք ուզեր արձակուրդի վախճանին սպասել, անգամ մը եւս յիշեցնելու համար կարգ մը տարրական պարտականութիւններ։

Մարմնով կազդուրուելէ, թարմանալէ ետք, անհրաժեշտ է մտքով ալ աշխուժանալ։ Ճիգ մը աւելի փորձել, յանուն ինքնապաշտպանութեան։ Եւ մանաւանդ, նոր սերունդի փրկութեան։

Տարուէ տարի կը ծանրանայ ինքնապաշտպանութեան պայքարը, այս ափերէն մինչեւ Միջին Արեւելք եւ Ամերիկա։

Թող չափազանցութիւն չհամարուի ազդարարել թէ կը գտնուինք նոր գոյամարտի մը առջեւ։

Վայրենաբարոյ հալածանքին եւ պարբերական ջարդերուն յաջորդած է ծանր մղձաւանջ մը, — Կազմալուծում։

Գլխաւոր նշանակեցինք խորագիրը, ըսելու համար թէ սովորական վտանգ մը չէ որ կը սպառնայ մեր հաւաքական գոյութեան՝ ազատ, այլ խորթ ափերու վրայ։

Ձկայ որեւէ թերթ, գրիչ կամ վարիչ, կազմակերպութիւն եւ հոսանք, որ չխոստովանի անողոք իրականութիւնը։

Ինքնահաւան գրող - բլոցէն մինչեւ ամէնէն համեստ աշխատաւորը կը տեսնեն, կ'ըմբռնեն, կը բացատրեն ահաւոր տագնապը։

Եւ սակայն, կը գոհանան դիւրին, սովորական միջոցներով։ Կը խուսափին յոգնութենէ, կացութեան պահանջած ճիգերէն։

Կա՛ն տարրեր որոնք հրաշքի մը, առ նուազն խնամակալութեան մը կը սպասեն։

Տարէցները կամաց - կամաց կը քաշուին ասպարէզէն։ Կա՛մ աւանդաբար կը հետեւին օրուան շարժումին։

Երիտասարդները եթէ տակաւին կը պահեն իրենց կապերը հայկական կեանքին հետ, տժգոյն պատկեր մը կը ներկայացնեն, իբրեւ ամբողջութիւն եւ իբրեւ աշխատանք։

Ի զո՜ւր կը փնտռէք երբեմնի խանդավառութիւնը եւ ձեռներէցութիւնը։

Եթէ հարցնէք, այն տպաւորութիւնը պիտի կրէք թէ ամէնքն ալ բանի մը կը սպասեն, իրենց ճամբան գտնելու, գործելու, իրենց յատկութիւնները արժեցնելու համար։

Գիտնալով հանդերձ որ ժամանակները մեզի չեն սպասեր։

Արդէն շատ բան կորսնցուցած ենք, անհոգութեամբ, ծուլութեամբ կամ անհասկացողութեամբ։

Այսօրուան իրականութեան մէջ, կա՞յ պարագայ մը որ լայնօրէն լուսաբանուած չըլլայ։

Երեսուն տարուան վրայ երեսուն տարի եւս բարդենք, նոյն եզրակացութեան պիտի հանգինք, — Ծրագրեալ եւ հաւաքական աշխատանք, աւելի երկար դիմանալու, ցիրուցան բազմութեանց ինքնապաշտպանութիւնը ապահովելու համար։

Ուրեմն աշխուժացում եւ արտակարգ ճիգ, բոլոր ճակատներուն վրայ։ Հանրային գործունէութենէն մինչեւ երիտասարդականը։

Այս աշխուժացման մէջ, վճռական դեր մը կ'իյնայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, իբրեւ ամէնէն գործօն եւ ծաւալուն կազմակերպութիւնը։

Այդ վճռական դերը կը պահանջէ ոչ միայն շարքերու խտացում, այլեւ նոր պայքար եւ աշխատանք։

Եթէ ուրիշներ անճրկին կամ ընկրկին, Դաշնակցականը պատրաստ պէտք է ըլլայ անվհատ գործելու, դառնալով կենդանի օրինակ եւ ուղեցոյց։

Այսպէս կ'ուսուցանէ մեր կուսակցութեան պատմութիւնը,— ոչ մէկ նահանջ կամ վարանում՝ որեւէ դժուարութեան առջեւ։

Թող ուրիշները հառաչեն կամ յօրանջեն։ Մեր ճիտին պարտքն է՝ շարժում եւ աշխատանք։

Աւելի քան վաթսուն տարուան բեռ ունինք մեր կռնակը, եւ ներելի չէ որ թուլնանք, նոր ծանրութեան տակ, առանց մեր վերջնական նպատակին հասած ըլլալու։

Անշուշտ նոր հերթապահներ պիտի հասցնենք ամէն տեղ։ Եւ ամէն ասպարէզի համար։

Պատրա՞ստ էք նոր ճիգերու համար, Երիտասարդ ընկերներ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԹԱԼԻՆԱՊԱՇՏՈՒՄ

Հեռագիրները ծանուցին թէ նոր քայլերգ մը յօրինուած է Մոսկուայի մէջ, Ժթ. համագումարին առթիւ։ Անշուշտ ի փառս Սթալինի։ Միշտ անոր անունով։

Տարիներէ ի վեր անհամար երգեր, գիրքեր կը հրատարակուին Խ. Միութեան մէջ, պատուածացնելով «Հանճարեղ»ը։ Բոլորն ալ իրարու հետ կը մրցին բոցավառ երեւակայութեամբ եւ շքեղ տպագրութեամբ։

Կը թուի թէ լորձնաշուրթն փառաբանութեան ոչ հանգը սպառած է, ոչ ալ յանգը։

Պատահաբար կ'ընտրեմ քանի մը նմոյշներ, ամենավերջին հրատարակութիւններէն։

Երեւանի «Գրականութիւն եւ Արվեստ» ամսագրի 1952 Յուլիսի թիւին մէջ, բանաստեղծ Գեվորգ Էմին երգ մը ունի, «Սիրում եմ Մոսկվան», որ կը սկսի այսպէս.

Սիրո՜ւմ եմ Մոսկվան առաւոտեան
Երբ Ստալինի ծխամորճի
Ծուխը՝ խառնըւած լույսին յորդած,
Երկինք է դառնում կապույտ ու ջինջ …

Գովերգութիւնը կը կատարուի աշխարհի բոլոր լեզուներով։ Ուր որ կը տիրապետէ մուրճ-մանգաղը։

Փրակայի թերթերէն — անշուշտ կարմիր — «Ուշիտելսքէ Նովինի» կը գրէ թէ ընկերուհի Մարի Մաժուլովա հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է ուսուցչական ժողովի մը մէջ.

- « Ձկա՛ն աւելի կատարեալ դաստիարակներ քան Լենինը եւ Սթալինը։ Սթալինը Ուժն է. Լծակն է. Լոյսն է որ կը լուսաւորէ թէ Տոնկայի հանքերուն ստորերկրեայ խորութիւնները եւ թէ Օպի եւ Եէնիսէ կոչուած հսկաները։ Ան Ցօղն է որ կը ջրէ անապատները. Ջերմութիւնն է որ կը տաքցնէ Հիւսիսային Սառուցեալ Ովկիանոսը »։

Երբ այսպիսի վարժուհիներ կան, մի զարմանար որ Ե. դասարանի աղջիկ մըն ալ երգէ (Թիւ 26 Մոլոթովեան վարժարան).

ՍԹԱԼԻՆԻ ՆԿԱՐԸ.— Անկողնիս վերեւ.— Աստղ մը կը շողայ.— Անկողնիս վերեւ կախուած է Սթալինի նկարը.— Անհարկ մը կը նետեմ — երբ տխրութիւն զգամ.— Այն ատեն կը տեսնեմ իր աչքերը — Պայծառ եւ խանդակաթ — Եւ սիրտս մէկ անգամէն կը բացուի.— Վասն զի Սթալին զիս ալ կը սիրէ »։

Տեղ չմնաց, աւելի «զգայացունց» նմոյշներ ներկայացնելու համար։

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը, Ատնան Մենտէրէս եւ արտաքին նախարարը՝ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ Լոնտոն պիտի երթան աշնան սկիզբը, երբ Պ. Իտըն վերադառնայ Եուկոսլաւիայէն եւ Աւստրիայէն։ Այս ճամբորդութիւնը տեղի պիտի ունենար Յուլիս 7ին, բայց յետաձգուեցաւ Իտընի հիւանդութեան պատճառով։

ՀԱՐԱՒ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերը մեծ ռազմափորձեր պիտի կատարեն Սեպտեմբերի ընթացքին, հրամանատարութեամբ ծովակալ Քերնիի եւ Էնրիքօ Ֆրուլինիի, հրամանատար ցամաքային ուժերու։

«ԿԱՆԱՆՉ ԳՈՐԳ», Իպն Սէուտ թագաւորին շքեղ օդանաւը, հասաւ Արաբիա Թուաւ Օգոստոս 22ին։ Արծաթազօծ օդանաւը 600 հազար տոլար արժած է թագաւորին։ Կը պարունակէ գահ մը եւ 18 բազկաթոռներ, ննջարան մը եւ բաղնիք մը։ Կահաւորումը պիտի վերջանայ Արաբիոյ մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ազատագրութեան 8րդ տարեդարձին հանդէսները կը վերջանան այսօր, կիրակի։ Այս առթիւ պիտի կարդացուի այն հրամանագիրը որ մահեզալութեան կը բարձրացնէ զօր. Լըքլէռը։ Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի մայր եկեղեցին։ Կէս օրէն վերջ ռազմիկներ պիտի արծարծեն Անշէջ Բոցը եւն։

ՔԱՐԻԻԶԻ ՀԻՆԳ ընկերութիւններ դատի քաշուեցան Մ. Նահանգներուն մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ 67 միլիոն տոլարի կեղծում գործած են, երկու տեսակ գին նշանակելով եւ աւելի սուղ ծախելով այն երկիրներուն որոնք օգնութիւն կը ստանան Մարշըլի ծրագրին շնորհիւ։

Իզմիրէն կը Խնկենտրուն

ԹՈՒՐՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԱԿԱՅԱՆ

Լոնտոնի մեծ օրաթերթը, « Տէյլի Թէլէկրաֆ », որ սերտ կապեր ունի արտաքին նախարարութեան հետ, կը գրէ թէ Իսքէնտէրունի ծոցը (Ալեքսանտրէթ) նաւակայան եւ զինուորական խարիսխ պիտի դառնայ Թուրքիոյ եւ Մ. Նահանգներուն համար։

Թերթին տեղեկութեանց համաձայն, այս նաւահանգիստը պիտի դառնայ ռազմագիտական կեդրոն մը՝ Թուրքիոյ պաշտպանութեան համար։ Ամերիկացի ճարտարագէտներ ռազմագիտական խճուղի մը շինած են մօտ հազար քիլոմեթր երկայնութեամբ, իբրեւ լրացուցիչ մասը Թուրքեւամերիկեան գործակցութեան՝ Միջերկրականի մէջ։ «Տակաւին յայտնի չէ թէ Անգլիա որքան տեղեկութիւն ունի այս ծրագիրներէն։ Կառուցումները կը շարունակուին ամենամեծ գաղտնապահութեամբ։ Ալեքսանտրէթը Միջին Արեւելքի ռազմական գաղտնիքներէն մէկն է որ ամէնէն աւելի պահուած է։

« Ամերիկեան արհեստագիտական պաշտօնէութիւնը որ կը բաղկանայ մօտ յիսուն անձերէ, աշխարհէն կտրուած է։ Միայն հողային յարդարումներ կը տեսնուին բուն խարիսխէն մինչեւ Հարենան լեռները, ջրապաշխական փոսեր եւ շէնքերու կառուցումներ։ Ալեքսանտրէթ պաշտպանուած է աւելի քան հազար մեթր բարձրութեամբ լեռներով եւ ունի յարմար խորութիւններ նաւարկութեան համար, տարուան բոլոր եղանակներուն։ Կը թուի թէ այս նաւահանգիստը սահմանուած է դառնալու ամերիկեան ռազմագիտական պաշտպանութեան գլխաւոր կեդրոններէն մէկը նոյն շրջանին մէջ։ Սակայն հաղուադէպ է որ ամերիկեան կամ անգլիական մարտանաւ մը հանդիպի։ Այս տարի ոչ մէկ անգլ. մարտանաւ խարիսխ նետած է Իսքէնտէրունի առջեւ, որ Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին ամենամօտ նաւահանգիստն է Միջերկրականի վրայ։

« Ռազմագիտական նոր խճուղին իր կարեւորութեամբ եթէ ոչ արհեստագիտական ճարտարութեամբ կրնայ բաղդատուիլ Անգարա - Իսթանպուլ ճամբուն հետ որ նոյնպէս Ամերիկացիներուն կողմէ շինուած է եւ որ լեռներու տակէն կ'անցնի դրեթէ ուղիղ գծով»։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Պալքաններու մէջ

ԱՒԵԼԻ ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՏԱՏԵԼ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն Պելկրատ պիտի երթայ յառաջիկայ Սեպտեմբերին, Թիթոյի հրաւէրով։ (Լուրին խորագիրը տպուած էր Եուկոսլաւիա, փոխանակ Յունաստանի)։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան։ Մանաւանդ որ, միեւնոյն ատեն տեղի կ'ունենան այլապէս ուշագրաւ դէպքեր։ Աւստրիոյ վարչապետը, Լէոփոլտ Ֆիկլ, Իտալիա հասաւ Իտընի այցելութեան լուրէն՝ անմիջապէս ետք եւ պիտի տեսակցի վարչապետին հետ։ Այն օրէն ի վեր որ Աւստրիոյ արտաքին նախարարը մեկնեցաւ Թիթոյի այցելեց, յարաբերութիւնները աւելի սերտ հանգամանք ստացած են երկու երկիրներուն միջեւ։ Աւստրիա քանիցս յայտարարեց թէ անտեսապէս շահագրգռուած է Թրիէսթէի հարցին կարգադրութեամբ։ Կը կարծուի թէ Աւստրիոյ վարչապետը պիտի օգտուի իր այցելութենէն, իմանալու համար Իտալիոյ տեսակէտները։

Ուրբաթ օր Իտալիա հասաւ նաեւ Աւստրիոյ արտաքին նախարարը, Տոքթ. Կրուպեր, որ Պրանգէլիայէն կը վերադառնայ։ Հռոմի թերթերուն կարծիքով, Աւստրիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը միջնորդի դեր պիտի կատարեն Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ, Անգլիոյ թելադրութեամբ, որպէսզի Եուկոսլաւիան ալ մտնէ Արեւմուտքի պաշտպանութեան դաշինքին մէջ։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Պ. Իտըն տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարներուն հետ, հարաւ արեւելեան Եւրոպայի ռազմագիտական պաշտպանութեան համար։

Հռոմի «Ճիորնալէ տ'Իթալիա» թերթը, որ յաճախ արտաքին նախարարութեան տեսակէտները կը յայտնէ, ուրբաթ օր կարեւոր տեսութիւն մը հրատարակած էր հինգ սիւնակի վրայ, հետեւեալ խորագրով.— « Անգլ. դիւանագիտութիւնը կը գործէ»։

Թերթը կը կարծէ թէ Պ. Իտընի այցելութիւնը կապ ունի նաեւ Թրիէսթէի թնճուկին կարգադրութեան հետ։ Թերթը այս առթիւ դիտել կուտայ խմբագրականով մը.—«Առանց նախապաշարուելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Պիտի չխօսէինք մեր ողբերգութեան մասին, եթէ խնդիրը դառնար միայն մէկ անձի շուրջ: Հայ խմբագիրը, սակայն, եզակի չէ, յոգնակի է: «Ես» մը չէ, «մենք» մըն է:

Մեր խօսքը այս «մենք»ի մասին է:

Հայ խմբագիրը ինչպէս հայ ուսուցիչը, նուիրեալ մըն է, գրեթէ «առաքեալ» մը: Իր գործը ոչ միայն կոչում մըն է, այլ եւ առաքելութիւն մը:

Մեր խօսքը «ընտրեալ»ներու մասին է եւ ոչ թէ «կոչեցեալ»ներու:

Ուսուցանել, դաստիարակել, առաջնորդել — այս է իր դերը: Եթէ յաջողի՝ առաքեալ մըն է, եթէ ձախողի՝ ինքնակոչ «բազմական» մըն է:

Ինք «ազատ» մարդ մը չըլլալով հանդերձ, հայ խմբագիրը ազատութեան պահակի դեր կը կատարէ: Կը պայքարի յանուն ճշմարտութեան եւ ընդդէմ սուտի:

Իրաւունքներ չունի, այլ միայն պարտականութիւններ: Չիշխեր, այլ միայն կը ծառայէ: Չի հրամայեր, այլ միայն կը թելադրէ:

Եթէ թերանայ իր պարտականութիւններուն մէջ, ինքզինք կը գտնէ խստասիրտ դատաւորի մը առջեւ, որ հանրային կարծիք կը կոչուի, անողոք ու աններող:

Եթէ փորձէ անձնական «իրաւունք»ներ պաշտպանել, նոյն դատաւորը կը խարանէ զինք իբրեւ եսասէր, շահամոլ, նուիրումի անընդունակ եւ նիւթապաշտ:

Հայ խմբագիրը միշտ եւ ամէն տեղ բացակայ է, միշտ եւ ամէն տեղ ներկայ ըլլալով հանդերձ: Իր անունն է — «մենք», բայց ոչ՝ «ես»: Իր աշխատանքը չի տեսնուիր, ինչպէս չի տեսնուիր իր անունն ալ: Մեքենայ մըն է, որ անընդհատ կը բանի: Մտածող մեքենայ մըն է սակայն եւ ոչ թէ ինքնագործ մեքենայ մը:

Իրաւունք չունի հիւանդ ըլլալու: Չունի նաեւ իրաւունք ըսելու. «Այսօր քիչ մը գրօսնում»: Կամ. «Այսօր հանգիստ ընեմ»: Եւ կամ. «Այսօր նստիմ կարդամ»: Ոչ. այս տարրական իրաւունքներէն իսկ զրկուած է ան: Եթէ ժամանակ չունենայ քնանալու, պէտք է միջոցը գտնէ... ոտքի վրայ քնանալու: Այս աշխարհին մէջ միակ մարդն է թերեւս, որուն ամէնէն աւելի կը պատշաճի ծանօթ առածը. «Այսօրուան գործը վաղուան մի՛ ձգեր»:

Խմբագիրը չի կրնար վաղուան ձգել իր գործը, որ վաղը չէ, ոչ ալ երէկը, այլ միայն — այսօրը:

Ահա նստած է գրասեղանին առջեւ, գրիչահար, բայց մշտաշարժ: Նախ աչքէ պիտի անցընէ օրուան թերթերը: Կան խմբագիրներ, բարեխիղճ եւ աշխատունակ, որոնք 10—15 թերթ կը կարդան ամէն օր (հաշուելով միայն օտար թերթերը): Պէտք է կարդայ նաեւ Գաղթաշխարհի հայերէն թերթերն ու պարբերաթերթերը, հաղորդ մնալու համար հայ կեանքին:

Այս աշխատանքը խմբագիրէն կը պահանջէ մէկ ժամ:

Ապա պիտի սկսի թարգմանել իր ընտրած, նշանակած լուրերը օտար թերթերուն մէջ, միշտ զատելով կարեւորները եւ այժմէականները: Արագ պէտք է աշխատի, երբեմն նոյնիսկ գուշակելով պիտի թարգմանէ: Եւ իր «գուշակութեան» մէջ պիտի չսխալի երբեք: «Ժխտական»ը հաստատական պիտի չտեսնէ, ոչ ալ «հաստատական»ը՝ ժխտական:

Միշտ աչքի առջեւ պիտի ունենայ սա իրողութիւնը, թէ իր ընթերցողները «թշնամի»ներ են, որոնք կ'ուզեն եւ հետամուտ են իր սխալը բռնել՝ իրաւունք ունենալու համար քննադատել, պարսաւել, նեղը դնել զինք: Արթուն եւ զգաստ պէտք է ըլլայ միշտ, որպէսզի առիթ չտայ ընթերցողներուն, — բարեկամին, ինչպէս թշնամիին, — իր ակամայ թերացումները իբրեւ յանցանք իր երեսին զարնելու:

Թարգմանութեան գործը խմբագիրէն պէտք է առնէ ոչ աւելի, քան երկու ժամ:

Այս երկու ժամուան մէջ պէտք է ներմեցնէ նաեւ կողմնակի աշխատանքներ, կարեւոր կամ անկարեւոր: Պէտք է պատասխանէ հեռաձայնով խօսողներուն, պէտք է արձանագրէ նուիրատուութիւններ՝ ճշդելով անունները եւ թուանշանները, պատահական այցելուներուն հետ պէտք է խօսի, «բարեկամական» յանձնարարութիւնները կատարէ, գրաշարին հրահանգներ տայ եւ ցուցումներ ընէ, հարցումներու պատասխանէ, եւայլն, եւն. (երբեմն այս «եւայլն»ը աւելի ժամանակ կը խլէ, քան մեր մատնանշած «կողմնակի» աշխատանքները):

Լրացնելէ ետք թարգմանութեան գործը, խմբագիրը պիտի սկսի շարուած էջերուն փորձերը նայիլ: Երկու անգամ, — եթէ հարկ ըլլայ՝ երեք անգամ, — ծայրէ ծայր պիտի կարդայ թերթը կեդրոնացած ուշադրութեամբ: Եթէ յանկարծ կողմնակի աշխատանքի մը համար, ստիպուի ընդհատել իր գործը, վրիպակները անխուսափելի կը դառնան, եւ «կը ճեղքուին» իր ուշադրութեան ամրացեալ գիծերը:

Որպէսզի շարուած յօդուածի մը մէջ բառեր, տողեր, նոյնիսկ հատուածներ «փախած» չըլլան, խմբագիրը պէտք է մէկ աչքով ձեռագրին հետեւի, միւս աչքով՝ շարուածքին: Կը պատահի, որ նախադասութեան մը մէջ պակաս, աւելորդ կամ սխալ բառեր գտնուին: Խմբագիրը դարձեալ ըստիպուած է բնագրին նայիլ՝ պակասը, աւելորդը կամ սխալը ճշդելու եւ ըստ այնմ սրբագրելու համար:

Փորձերու սրբագրութիւնը խմբագիրէն կը պահանջէ առ նուազն չորս ժամուան աշխատանք, «քովնտի» զբաղումներն ալ հաշուելով:

Թերթերու ընթերցում, թարգմանութիւն, փորձերու սրբագրութիւն, — գումար՝ եօթը ժամ:

Հանգիստ չկայ, կէսօրուան ճաշ չկայ, գրեթէ չկայ նաեւ ճաշելու ժամանակ: Մեքենան պէտք է բանի անընդհատ:

Կը սկսի յաջորդ օրուան յօդուածներու պատրաստութեան աշխատանքը, — ամէնէն ապերախտ, ամէնէն ապարդիւն, ամէնէն տաղտկալի, ամէնէն «աներեւոյթ», — ըսել կ'ուզենք՝ ամէնէն աւելի չտեսնուելիք գործը խմբագրի մը համար: Ընթերցողը առհասարակ կը կարծէ, թէ թերթին բոլոր նիւթերը մէկ ձեռքով կ'առնենք, միւս ձեռքով կը յանձնենք գրաշարին:

Խմբագրական կեանքի մէջ թերեւս չկայ աւելի տաժանելի աշխատանք, քան նիւթերու պատրաստութիւնը: Ամէն յօդուած, — ով ալ ըլլայ գրողը, — գրաշարին յանձնուելէ առաջ պէտք է կարդացուի թէ ըստ էութեան, թէ ըստ ձեւի: Բացի ուղղագրական, շարադասական, քերականական սխալներէն, — յաճախ աներեւակայելի եւ անըմբռնելի, — գրուածքի մը մէջ պաշտպանուած գաղափարները պէտք է նախ... պաշտպանելի ըլլան: Խմբագիրը չի կրնար պատասխանատուութիւնը յօդուածագրին վրայ ձգել եւ տեղ տալ չտրուելիք գրութիւններու:

Խմբագիրը, մանաւանդ հայ խմբագիրը, պէտք է ամէնէն առաջ հաշտ ըլլայ իր խղճին հետ:

Կարելի է երբեմն տեղ տալ այնպիսի կարծիքներու կամ տեսակէտներու, որոնց համաձայն չէ խմբագիրը, կամ այնպիսի լուրերու, որոնց ճշդութիւնը կասկածելի է: Այս տեսակ պարագաներու, պարտաւոր է իր վերապահութիւնը յայտնել եւ աւելցնել, թէ կը հիւրընկալէ խնդրոյ առարկայ յօդուածը «վիճաբանական կարգով»:

Մենք անձերու հետ գործ չունինք, այլ՝ գաղափարներու: Եւ անձերը կը քննադատենք կամ կը պաշտպանենք՝ գաղափարներ միայն պաշտպանելու կամ պարսաւելու համար:

Կրնայ ըլլայ, որ սխալինք:

Այդ պարագային՝ չենք վարանիր ընդունելու մեր սխալը, որովհետեւ համոզուած ենք, թէ սխալը ընդունիլ աւելի մեծ առաքինութիւն է, քան բնաւ սխալ չգործելը, որ հակառակ է մարդկային բնութեան:

Նիւթերու պատրաստութեան աշխատանքը խմբագիրէն կը պահանջէ միջին հաշուով չորս ժամ, երբեմն աւելի, երբեմն պակաս:

Այս ընթացիկ աշխատանքներէն զատ, խմբագիրը պարտաւոր է կամ յօդուած մը գրել, կամ խմբագրական մը, կամ «տոմս» մը եւ կամ թարգմանել կամ ամփոփել այնպիսի նիւթ մը, որ կապ ունենայ օրուան շարժումին հետ:

Այս աշխատանքն ալ միջին հաշուով իրմէ կը պահանջէ երկու ժամ:

Եթէ չենք սխալիր, աշխատանքի իր ժամերուն գումարը հասաւ տասներեքի:

Չենք յիշատակեր «մեկուսի» աշխատանքները (ժողով, ասուլիս, հոգեհաց կամ հոգեմաշ զրոյց եւայլն):

Բայց կայ անհրաժեշտ պայման մըն ալ, զոր պէտք է լրացնէ հայ խմբագիրը, կամայ թէ ակամայ: Ասիկա — ընթերցումն է:

Խմբագիր մը, որ չի կարդար, պարպուած օդապարիկ մըն է. ոչ կրնայ բարձրանալ, ոչ կրնայ թռչիլ:

Այս «անհրաժեշտ պայման»ին՝ խմբագիրը պէտք է յատկացնէ գոնէ երկու ժամ: Գումարը հասաւ տասնը հինգի: Կը մնայ միայն ինը ժամ՝ ուրիշ ամէն բանի համար:

Ահա իրական ողբերգութիւնը Փոքր Համբին, որ ամէն օր ինքզինք կը սպառէ, առանց դժգոհելու, առանց տրտնջալու եւ առանց բողոքելու:

Բողոքել — որո՞ւ ...

Մեր ընթերցողներէն մէկը, օր մը, հետեւեալ պատմութիւնը ըրաւ մեզի. — «Մեր ամուսնութեան առաջին տարին, Նոր Տարուան առիթով, ուզեցի նուէր մը ընել կնոջս: Հարցուցի, թէ ի՞նչ կ'ուզէ, հագո՞ւստ, գոհարեղէ՞ն, ոսկեղէ՞ն: — Ոչ մին ոչ միւսը, հայերէն թերթ մը միայն ...: Տասներեք տարի է ահաւասիկ մենք բաժանորդ ենք հայերէն թերթի»:

Այս պատմութիւնը յիշեցինք ... մեր ողբերգութիւնը մոռնալու համար պահ մը:

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Տպաւորութիւններ Ժե. Ողիմպիականէն

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՄԻՒՆԻԽ, (Յատուկ) — Ողիմպիականի ջահը 15 օր Հելսինքիի մարզադաշտին վրայ լուսավառելէ ետք, մարեցաւ, ձգելով յիշատակ մը որ անմոռանալի պիտի մնայ մարզական պատմութեան մէջ: Այդ 15 օրը փառատօնն էր ժողովուրդներու եղբայրութեան: 71 ազգութիւններու պատկանող երիտասարդութիւնը հանդէս եկաւ առանց ցեղային, կրօնական կամ քաղաքական խտրութեան ցոյց տալու մարդկային մարմնին ուժն ու գեղեցկութիւնը եւ միաժամանակ հոգեկան բարձրութիւնը: Կարծես բողոք մը, ընդվզում մը ըլլար այս մեր ոգեղուրկ դարաշրջանին դէմ, ուր սիրոյ փոխարէն ատելութիւնը ու ոխը կը տիրապետեն:

Ժե. Ողիմպիականը բացառութիւն մը կը կազմէր իր նախորդներէն, որովհետեւ այս անգամ այնպիսի համաշխարհային մրցանիշներ խորտակուեցան որ անկարելի կը թուէին: Ողիմպիականի ախոյեան ազգը հանդիսացաւ Ամերիկան, թէ իր շահած ոսկէ շքանշաններով եւ թէ կէտերու առաւելութեամբ, իսկ խորհրդային մարզիկները երկրորդ տեղը գրաւեցին:

Այստեղ ճշդեմ որ Խ. Միութեան մրցորդները առանց բացառութեան professionel մարզիկներէ կը բաղկանային, մինչդեռ Ամերիկացիները զուտ amateurներ էին, մեծ մասով ուսանողներ: Գերման մարզիկները չկրցան ակնկալուած յաջողութիւնը ձեռք բերել, թէեւ մեծ պատրաստութիւն տեսած էին ու պետութիւնը լայնօրէն օժանդակած էր իրենց: Պատճառը հետեւեալն է: Նախ՝ Գերման լաւագոյն մարզիկները խումբին մաս չէին կազմեր, շատեր պատերազմի զոհ գացած էին, ուրիշներ ալ գերիներու արգելարաններուն մէջ Ֆիզիքապէս այնքան քայքայուած էին որ լքեցին մարզական ասպարէզը, Իսկ անոնք որ Արեւելեան Գերմանիա կը գտնուէին հեռու մնացին մրցումներէ, որով մասնակցողներէն շատերը նորեկներ էին որոնց կը պակսէր միջազգային ուժերու հետ մրցելու փորձառութիւնը: Այսուհանդերձ Գերմանիան դարձեալ պատուով դուրս ելաւ, շահելով բազմաթիւ արծաթէ ու պրոնզէ շքանշաններ:

Անշուշտ մեծ անակնկալ մըն էր Խ. Միութեան մասնակցութիւնը: Հանդիսականները լարուած հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին «երկաթէ վարագոյրին» ետեւ բնակող ժողովուրդներու խաղերուն. թէեւ այն կարծիքը կը տիրէր թէ իրենց հետ անձնական շփում ունենալը անկարելի պիտի ըլլայ, բայց սխալ էր: Ընդհակառակն, յաճախ հանդիպումներ կ'ունենային օտար մարզիկներու հետ, սրճարաններու մէջ, փողոցը եւ կամ ոեւէ ազգութեան պատկանող ճամբարի մը մէջ:

Ինչպէս գրուեցաւ, խորհրդային մարզիկներու մէջ կը գտնուէին նաեւ Հայեր: Անշուշտ, առաջին առթիւ կը փափաքէի իրենց հետ տեսնուիլ, մանաւանդ ախոյեան Հրանտ Շահինեանի հետ, որ չորս շքանշաններ շահեցաւ, մէկ ոսկի, երկու արծաթ եւ մէկ պրոնզ: Երբ զինքը շնորհաւորելու համար իրեն մօտեցայ, յայտնելով Հայ ըլլալս, շատ ուրախացաւ ու յաջորդ օրուան համար ճաշի հրաւիրեց ռուսական ճամբարին մէջ: Երբեք պիտի չմոռնամ այն հաճելի ժամերը զոր անցուցի իմ սիրելի հայրենակիցներու հետ: Ներկայ էին նաեւ միւս հայ մարզիկները, ինչպէս՝ Տէրեանը որ պրոնզէ շքանշան շահեցաւ, կռփամարտիկ Չիմիշեանը (Չմշկեան), նոյնպէս պրոնզ շքանշան շահող մը, Սարըպօյաճեանը՝ (պասքէթպոլ), Ցրթքեան՝ լողորդ: Շատ հետաքրքրուեցան արտասահմանի հայ մարզական կեանքով: Ժաք Հայրապետեանի անունը բոլորին ծանօթ է, Հայաստանի թերթերը յաճախ գրած են իր մասին: Իմ հարցումին վրայ թէ Հայաստանի մէջ tennisը ինչ մակարդակի վրայ կը գտնուի, պատասխանեցին թէ մարզական այս ճիւղը տակաւին պէտք եղածին չափ չէ զարգացած: Մեր խօսակցութիւնը կը դառնար ճաշի սեղանին շուրջ, ի հարկէ կովկասեան գինիով, որուն համը առաջին անգամ կ'առնէի եւ պէտք է խոստովանիմ որ սքանչելի էր: Մեր հայրենակիցները ըսին թէ յաջորդ Ողիմպիականին աւելի շատ հայ մարզիկներ պիտի մասնակցին: Հրաժեշտի ժամը կը մօտենար: Մեր մարզական միութիւններու լանջանշանները իրարու հետ փոխանակեցինք իբրեւ յիշատակ: Յաջորդ օրուան համար ես ալ զիրենք հրաւիրեցի ճաշի գերմանական ճամբարին մէջ: Այստեղ ալ ընկերական ջերմ մթնոլորտ մը կը տիրէր: Իրենց հետ բերած էին նաեւ ախոյեան Զուխարինը որ հինգ ոսկի շքանշան շահեցաւ:

Իրիկուները, երբ մարզադաշտի մրցումները վերջ կը գտնէին, կը սկսէր Հելսինքիի գիշերային կեանքը: Այդ ժամերուն շատ հետաքրքրական էին մարզիկներու ճամբարներուն մէջ սարքուած ուրախութիւնները: Իւրաքանչիւր ազգութեան պատկանող մարզիկներ հանդէս կու գային իրենց ժողովրդական երգերով ու պարերով: Մուտքը բոլորի

Վերադարձ

Ողջո՜յն սիրոյ ՍԷն Միշէլի պողոտային ,
Հազար ողջոյն տարիներուս երիտասարդ
Որոնց աշխարհն երազօրէն էր ծաղկազարդ ,
Եւ ուր լոյսի հեղեղ ակեր կը ցայտէին :

Վիշտը միշտ հո՛ն է, վիշտը չարիքի,
Բայց փրկարար ոգին ընդմիշտ է յաղթական ·
Ահա՛ վրձինս կերպարանքներ ինծի կու գան
Անմահաշող պըսակներովն իրենց ոսկի :

Ողջո՜յն կեանքին որ կը պայթի շուրջըս հիմա.
Իմ անցեալիս բուրվառներէն ձեռքիս վրայ
Մընացեր է խունկը, շրթներըս տակաւին

Գաղտնի տենչով՝ որ չ'նայաւիր սիրտըս երբեք,
Կը մրմնջեն թախանձանքոտ աղօթք մը հին;
Կամարին տակ՝ ուր ես հասեր եմ թեւաբեկ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

համար ազատ էր: «Երկաթէ վարագոյրին» ետեւ ապրող մարզիկները ամէնէն աւելի հոծ հանդիսականներ ունէին:

Ռուսերը ճաշ մը տուին ի պատիւ օտար մարզիկներուն, թղթակիցներուն եւ մարզական պատգամաւորներուն: Ասկէ առաջ յաճախ առիթը ունեցած էի մասնակցելու այդպիսի հրաւէրներու, բայց անիկա կը գերազանցէր բոլորը իր շքեղութեամբ, մինչեւ չափազանցութեան հասնող առատութեամբ: Անկարագրելի էր Սեղանին ճոխութիւնը: Կարելի էր հոն գտնել Խորհրդային բոլոր երկիրներու նշանաւոր արտադրութիւնները: Խրախճանքը տեւեց մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարերով: Այս բոլոր շքեղութեանց հետ ուշադրութիւնս գրաւեց ռուս մարզիկուհիներու արդուզարդը: Թէեւ արտաքնապէս ամէն ճիգ թափած էին փարիզեան վերջին նորաձեւութեամբ ներկայանալու, բայց իրենց ամենափոքր շարժուձեւին մէջ իսկ անմիջապէս նկատելի էր «կոլխոզուհին»:

Ողիմպիականը մեծ շահեր ապահովեց Հելսինքիի խանութպաններուն, որոնց լաւագոյն յաճախորդները խորհրդային մարզիկներն էին: Պէտք է խոստովանիլ որ խորհրդային պետութիւնը իր մարզիկներուն հանդէպ մեծ գուրգուրանք ցոյց կու տայ: Անոնք թէ նիւթական եւ թէ բարոյական ամէն տեսակի առանձնաշնորհ կը վայելեն, բայց հակառակ անոր, այս անգամ ալ կոմունեան մարզիկներ, որոնք նախընտրեցին ազատութիւնը, մերժելով վերադառնալ իրենց երկիրը :

Անոնք որ անձամբ ներկայ եղան Հելսինքիի Ողիմպիականին, կրցան ճանչնալ նաեւ Ֆինլանտան, աշխարհէն գրեթէ մեկուսացած այս հրաշալի երկիրը եւ իր ազնիւ ու հիւրասէր ժողովուրդը: Կատարեալ էր Ողիմպիականին կազմակերպութիւնը հակառակ այցելուներու թիւը աւելի էր, քան Հելսինքիի բնակչութիւնը, բայց ամէն ինչ կարգ ու կանոնով ընթացաւ :

Յաջորդ Ողիմպիականը տեղի պիտի ունենայ 1956ին, Աւստրալիոյ մէջ:

ՄԱՔՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Երէկ եւ այսօր

Շոգենաւէն կ'ընդնշմարուի ցամաքը որ աւելի ցայտուն կը դառնայ հետզհետէ: Երկնասլաց մինարէները կ'ուրուագծուին որոշ հորիզոնին վրայ, վեհափառ մուտք մը նաւահանգիստէն: Ահաւասիկ Պոլիս ենք, քաղաքը ուր ամէն դարերու եւ շատ ազգերու պատմութեան մէջ յիշատակելի այնքան անցքեր տեղի ունեցան:

Եզական քաղաքը արեւելքը արեւմուտքին միացնող Պոլիսը իրական խառնուրդ մըն է նաեւ քաղաքակրթութիւններու, բարքերու, ցեղերու: Պէտք էր հեռանալ եւ կրկին վերադառնալ, ունենալու համար գրաւիչ տեսարաններու վայելքը: Պոլիս՝ բարձունքներու քաղաքն է ուր ամէնէն խոնարհ փողոցէն, տունէն կարելի է դիտել դալարազարդ բլուրներ, Վոսփորի կապոյտը, առխական թէ եւրոպական եզերքները Մարմարայի եւ կղզիները եդեմական :

Էր երբեմն, Պոլիս կեդրոնն էր հայկ. կեանքին: Ինչ մնացեր է այդ հանգամանքէն: Դարձեր է գաղութ մը եւ փոխուեր է դիմագիծը հայութեան:

Դպրոցները փակ են շատ կանուխէն, «հունձք»ը կը ծանուցուի թերթերով: Տէրը միայն գիտէ քանակին որակը :

Կը դեգերիմ քիչ մը ամէն տեղ: Սկիւտար, դասական վայրը ուսանողութեան, գրեթէ աւերակ երեւոյթ մը կը ներկայացնէ: Երբեմնի ութ վարժարաններուն տեղ, այսօր միայն երկուքը կը մնան ճեմարանը իր գեղեցիկ շէնքով եւ Իճատիէի Ներսէսեան — Եսայեանը, Ս. Խաչ վարժարանին տեղ կը բարձրանայ ապագայի Դպրեվանքը: Ո՞ւր է լսարանը որ ժամանակին տաքուկ բոյն մըն էր խանդավառ երիտասարդութեան համար: «Ոչ երեւի տեղի նորա»: Ցանցառ թիւով նոճիներ դեռ կը մնան այն տեղէն ուր Տ. Զրաքեանին ներշնչած են խորունկ ապրումներ եւ յոյզեր :

Վարդավառի նախատօնակ, Ս. Կարապետ եկեղեցին ենք, պատրիարքը կը նախագահէ, պատուհաններէն իջկուած արեւը իրական «Լոյս զուարթ» կը սփռէ տաճարին մէջ: Քիչ թիւով պարզուկ կիներ միայն: Ի՞նչպէս չյիշել հին օրերը, եղերաբախտ քարոզիչը՝ Դանիէլեան Ներսէս եպիսկոպոսը, երկսեռ հոծ բազմութիւնը, այն խորհրդաւոր տպաւորութիւնը երբ ինկած կամարին տակ, թաւ ձայներով կարծես կ'երգէին «Ի խորոց սրտի, խօսք ընդ Աստուծոյ», դարերու ընդմէջէն վարդ սփռելով եւ աղաւնի թռցնելով, հին տօնը Նաւասարդի նոյնացած Քրիստոսի այլակերպութեան տօնին հետ: Վարդավառը հոս միշտ ալ հանդիսաւոր կը տօնուի ինչպէս եղաւ այս տարի եւս, իբր յիշատակ Մշոյ Ս. Կարապետին: Ինչ խոր հաւատք ժամանակին կառուցանել տուեր է ժողովուրդին այսքան բազմաթիւ եկեղեցիներ :

Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ պարզ, վեհաշուք խորանին վերեւ կապոյտ լոյսով եռանկիւն շրջանակուած «Է» գիրը միայն կը բաւէ տալու, տիեզերական արարչութեան յաւիտենական գաղափարը: Կը մտաբերեմ Փարիզի եկեղեցին, մեծածաւալ, լայն թեզանիքներով Քրիստոսի ժամանակավրէպ նկարը ...:

Շիշլիի գերեզմանատունը կը յիշեցնէ Փէռ Լաշէզը՝ մանրանկար: Սկիւտարինը նոյնպէս խնամուած, աւելի պարզօրէն, բայց կարծես շատ աւելի յարմար ընդմիշտ հանգստանալու: Որքան ծանօթ անուններ շիրմաքարերու վրայ: Կը կարդաս, կը խոնարհիս, կ'անցնիս, յիշելով վաղամեռ բանաստեղծին խօսքը — «Երբ յիշատակս ալ թառամի...»: Ներկայ սերունդէն քիչեր այլեւս միայն պիտի յիշեն հոյլը այն գրագէտներուն որ լեզուն կերտեցին, այն նուիրեալ ուսուցիչներուն որ անցեալ սերունդին միտքն ու հոգին շաղախեցին հայ ոգիով, օրէնսդիրներուն, ճարտարապետներուն, բժիշկներուն: Ով կրնար ենթադրել թէ այն հայ միջավայրը որ ծնունդ տուած էր գեղարուեստի, գիտութեան, գրականութեան մէջ փայլող անուններու, այսօր ընդհանուր առումով, գրեթէ անկումի շրջան մը կ'անցընէ: Ապացոյց՝ տեղական հայ թերթերը: Թամիկ, շուկայիկ հով մը թափանցեր է ամէն խաւէն ներս, իրենց համար իսկ ողալի :

Նիւթական տեսակէտով ընդհանրապէս լաւ դիրք ունին: Պակսած է խանդավառութիւնը, անշուշտ իբրեւ հետեւանք երկարատեւ կղզիացումին: Տարօրինակ երեւոյթ.— Նոյն ընտանիքէն իւրաքանչիւրը, տարբեր երկրի մը մշակոյթով թրծուած, լաւ կամ գէշ ...

ՍԻՐԱՆՈՅՇ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կարօտ

Դեռ մի կարօտ ունիմ անյագ՝ տեսնեմ Անին ու նոր մեռնիմ ,
Լցուած կեանքով հազարագանգ՝ տեսնեմ Անին ու, նոր մեռնիմ :
Ախուրեանի ջրերի պէս գմբուխտ փէշերն համբուրելով ,
Դառնամ մի նոր սիրոյ դղեակ, տեսնեմ Անին ու նոր մեռնիմ:
Հազար տարուայ կարօտ ունի իմ երազը հազարաթեւ ,
Ա՜խ, թէկուզ լուռ, դեռ աւերակ, տեսնեմ Անին ու նոր մեռնիմ...
Անցնիմ դարեր տօք չդրած հող ու հանդով իմ պապերի ,
Հայոց խոփի համբոյրի տակ տեսնեմ Անին ու նոր մեռնիմ :
Կրծքիս սեղմեմ բերդերս առեր, բուերի տեղ սոխակ դառնամ ,
Որպէս երգ ու վարդի քաղաք՝ տեսնեմ Անին ու նոր մեռնիմ :
Որպէս սիրտս ազատատենչ, որպէս սիրտս՝ բացուած վրան՝
Գլխին կարմիր մի դրօշակ, տեսնեմ Անին ու նոր մեռնիմ :

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԷՆ

Այս աշխարհում երկու բան կայ յաւերժական եւ անմահ ,
Ոչ ոք ոչինչ չի պահպանի այդ երկուսից առաւել ,
Մէկը խօսքն է գեղեցկագին, իսկ միւսն էլ գործը բարի ,
Որոնք կ'ապրեն յար յաւիտեան, մինչեւ վերջը աշխարհի ,
Ոչ անձրեւը, ոչ արեւը, ոչ մոխիրը, ոչ քամին ,
Չեն մեռցնի քաղցր խօսքը, ոչ էլ մարդու գործը բարի :

Թարգմ. ԱՐՍԷՆ ԳՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ — ՖԻՐՏՈՒՍԻ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԾՈՒՌ ԿԶԱԿ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

—Որո՞ւ կը պատկանին այս դալարազարդ մարգագետինները, հարցուց իշխանուհին :

— Ծուռ Կզակ Թագաւորին, պատասխանեց երաժիշտը, եթէ հետը ամուսնացած ըլլայիր, հիմա ասոնք բոլորն ալ քուկդ կ'ըլլային:

— Ախ, որքան թշուառ եմ ես, հառաչեց իշխանուհին, տար Աստուած, որ Ծուռ կզակ Թագաւորին հետ ամուսնացած ըլլայի:

Վերջապէս հասան ընդարձակ եւ մարմարաշէն քաղաք մը :

— Որո՞ւնն է այս հոյակապ քաղաքը, հարցուց հիացած իշխանուհին :

— Ծուռ Կզակ Թագաւորինը՝ պատասխանեց երաժիշտը: Եթէ անոր հետ ամուսնացած ըլլայիր, հիմա այս սքանչելի քաղաքը քուկդ կ'ըլլար :

— Ախ, ես որքան անբախտ եմ, հառաչեց իշխանուհին տրտմած, ինչո՞ւ համար ես Ծուռ կզակ Թագաւորին հետ չամուսնացայ :

— Ինծի համար շատ անախորժ է, ըսաւ երաժիշտը, որ դուն ուրիշ ամուսին մը կը ցանկաս ունենալ: Միթէ՞ ես քեզի արժանի չեմ :

Այս քաղաքէն ալ հեռանալով, շատ գնացին, քիչ գնացին, վերջապէս խեղճ ու կրակ պզտիկ խրճիթի մը առջեւ կանգ առին :

— Ինչ ողորմելի շէնք է, ըսաւ իշխանուհին, որո՞ւ կը պատկանի այս մուկի ծակը :

— Այս քու տունդ է եւ իմինս, ուր մենք պիտի ապրինք, պատասխանեց երաժիշտը:

Ո՞ւր են ծառաներդ, բարկութենէն պոռաց իշխանուհին:

— Ծառանե՞ր, ըսաւ երաժիշտը, դուն քեզի պիտի ծառայես: Տէ, հիմա կրակ վառէ, եփելու համար ջուր դիր եւ ինծի համար ապուր մը պատրաստէ որովհետեւ ես թէ յոգնած եմ եւ թէ անօթի :

Բայց իշխանուհին բացարձակապէս անտեղեակ էր, թէ ինչպէս կրակ կը վառեն, եւ կամ ինչպէս կերակուր կ'եփեն, ուստի երաժիշտը ստիպուած եղաւ անոր օգնել: Երբ ողորմելի ընթրիքը լմնցաւ, ելան պառկելու: Բայց առտուն լուսաբացին հետ երաժիշտը իշխանուհին իր խորունկ քունէն արթնցուց, տուն դուռ լուալու, մաքրելու համար: Քանի մը օր այսպէս խեղճ ու կրակ ապրեցան եւ երբ բոլոր պաշարը սպառած էր, ամուսինն ըսաւ.

— Կնիկ, մենք այսպէս չենք կրնար շարունակել.., միշտ ծախսելով եւ բնաւ չշահելով: Պէտք է որ դուն կողով գործել սորվիս:

Այս ըսելով խրճիթէն դուրս ելաւ ուռիներ կտրելու: Շատ չանցած վերադարձաւ ահագին բեռով մը: Իշխանուհին ուզեր չուզեր պիտի աշխատէր: Բայց որովհետեւ բոլորովին անվարժ էր, նուրբ մատները չէին դիմանար, կը ցաւէին ու կ'արիւնէին :

— Կը տեսնեմ, թէ մէջէն պիտի չկրնաս ելլել, ըսաւ ամուսինը, փորձէ հիւսել, թերեւս այդ ձեւը դիւրին ըլլայ քեզի:

Իշխանուհին այս անգամ սկսաւ հիւսել, բայց անօգուտ, մատները չէին դիմանար եւ կ'արիւնէին:

— Կը տեսնե՞ս, բանի մըն ալ պէտք չես, ըսաւ երաժիշտը, այս ինչ գէշ գործի ձեռնարկեցի ես: Ձգէ ատ, ես կը մտածեմ ուրիշ բան մը: Բրուտ բարեկամ մը ունիմ, անկէ կաւէ ամաններ կ'առնեմ եւ դուն շուկայի վրայ տեղ մը գանունք կը ծախես :

— Ձիւնը գլխուս, կը հառաչէր իշխանուհին, երբ շուկան նստիմ, ինձ ինչ պիտի ըսեն տեսնողները, մանաւանդ եթէ պալատէն մէկը անցնի եւ զիս տեսնէ, ով գիտէ ինչպէս պիտի ծաղրուիմ :

Սակայն ամէն տրտունջ եւ աղերսանք անօգուտ էր. կամ պիտի աշխատէր եւ կամ անօթութենէ մեռնէր :

Սկիզբները գործը շատ լաւ գնաց, որովհետեւ շատ մը երիտասարդներ տեսնելով այս արտակարգ գեղեցիկ կինը, անկէ առուտուր կ'ընէին, յաճախ ալ դրամին կրկինը տալով մէկտեղ, ապրանքը իր տեղը կը թողէին: Այր եւ կին բաւական լաւ ապրեցան, մինչեւ որ ապրանքները ամէնն ալ սպառեցան :

Ամուսինը գործին յաջողութիւնը տեսնելով նոր ապրանք գնեց եւ դարձեալ կինը նստեցուց նոր ապրանքներու մէջտեղը, շուկային մէկ անկիւնը: Բայց հազիւ թէ ան ծախելու սկսեր էր, գինով զինուոր մը ձիով անցաւ անկէ եւ առանց առջեւը նայելու, ձին ուղղակի ամաններուն մէջ քշեց եւ ամէնը կտոր կտոր ըրաւ: Իշխանուհին սկսաւ շուկային մէջ բարձրաձայն լալ, չգիտէր ինչ ընէր, կսկիծէն կը դողար :

(2)

ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԴԻ

նոր խօսակցութիւններով, պէտք է բացորոշապէս յայտնել թէ Իտալիա չի կրնար նոր եւ մեծ զոհողութիւններ ընդունիլ Թրիէսթէի հարցին կարգադրութեան համար»։ Իբրեւ եզրակացութիւն, թերթը կ'առաջարկէ համաձայնութիւն մը կնքել երկու դրացիներուն միջեւ, ուղղակի յարաբերութիւնները դիւրացնելու եւ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար։

Իտալական թերթերը կը մերժեն Եուկոսլաւիոյ այն ծրագիրը որուն համաձայն Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա պէտք է Թրիէսթէն կառավարեն միասնաբար, երկամեայ պայմանաժամով ։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

ԶՕՐ. ՆԷԿԻԲ Կ'ՈՒԶԷ ԶՕՐԱՑՆԵԼ ԲԱՆԱԿԸ. — ԻՍԼԱՄ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Նէկիպ կը շարունակէ իր տեսակցութիւնները Գահիրէի անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ, բանակին վերազինման համար։ Երկու դեսպանները առ-այժմ չզբաղիր Սուէզի եւ Սուտանի խնդիրներու, ինչպէս եւ Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան խնդիրներով ։

Տեսակցութեան մը առթիւ, զօր. Նէկիպ յայտարարեց թէ «արգելք չկայ որ եգիպտացի սպաներ դրկուին արտասահման, սորվելու համար արդիական ռազմավարութեան գիտելիքները» ։ Կը նշանակէ թէ համաձայն է որ եգիպտացի սպաներ դրկուին Անգլիա, մարզուելու համար։ Զօրավարը յայտարարեց նաեւ թէ պատրաստ է օտար զինուորական օգնութիւն ստանալու յարձակման մը պարագային, պայմանաւ որ այդ օգնութիւնը համապատասխանէ Եգիպտոսի անկախութեան » ։

Կարելի եղածին չափ շատ սպաներ պիտի ղրկուին արտասահման։ Արդէն իսկ պայմանագիր մը կնքուած է Մ. Նահանգներուն հետ։ Զօրավարը անգամ մը եւս կրկնեց թէ հաստատուն կառավարութիւն մը ապահովելէ ետք, բանակը բոլորովին պիտի քաշուի քաղաքական ասպարէզէն ։ «Բանակին նպատակն է մաքրագործել տալ կուսակցութիւնները եւ ապահովութիւն ներշնչել ժողովուրդին՝ երկրի ապագայի մասին»։

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ մաքրագործումի այս պահանջը մասնաւորապէս ուղղուած է Վաֆտի դէմ, որուն նախագահը, Նահաս, չուզեր տեղի տալ։ Զօրավարը ուրբաթ օր Կազա գնաց, Իսրայէլի սահմանագլուխին վրայ քննական պտոյտ մը կատարելու համար ։

Իսլամական եղբայրութեան գերագոյն առաջնորդը, Հասան Հոտէյպի, առավարութենէն պահանջեց փակել պարերը, կապերաները, պարասրահները եւ կրճատել սինէմաներու թիւը ։ Այս առթիւ վարչապետին յանձնուած յուշագրով մը կ'ըսէ թէ հանրային զբօսավայրերու «ապականութիւնը աւելի աղետալի է քան երկրին գրաւումը օտար բանակի մը կողմէ»։

Եղբայրութիւնը կը պահանջէ նաեւ արգիլել «անբարոյական շարժանկարները» եւ 21 տարեկանէն վար մարդոց արտօնել միայն այնպիսի ժապաւէններ որոնք կրնան ծառայել զուարճանալու եւ կրթուելու»։ Յետոյ, կը պահանջէ Գուրանի պատուէրներուն հետեւիլ ամենօրեայ կեանքին մէջ եւ սահմանադրութիւնն ալ Գուրանին վրայ հիմնել ։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ մէկ շաբթուան ընթացքին 25.000 աղերսագիրներ եւ գանգատագիրներ հասած են զօր. Նէկիպի, ժողովուրդին բոլոր խաւերէն։ Զօրավարը խոստացած է քննել բոլոր գանգատները ։

Կառավարութիւնը որոշեց խստօրէն հետապնդել ձախակողմեան հոսանքները, իբրեւ հետեւանք Ֆրանսացի համայնավար Բոժէ Վայեանի ձերբակալման։ Նեղոսի ափերուն վրայ ձերբակալուեցաւ նաեւ ուսանող մը որ կը պատուիրէր գիւղացիներուն ոչ տուրք վճարել ոչ ալ վարձք եւ հողերը բաժնել, առանց սպասելու օրէնքին գործադրութեան ։

ԱԹԷՆՔԻ կարեւոր թերթերէն մէկը, « Հելլենիքի Իմէրա», կը պահանջէ ետ կանչել ամերիկեան դեսպանը, «որ կը գործէ վերջին պատերազմի պերման եւ իտալացի մարզպաններուն պէս » ։ Երեսփ. ժողովին մէջ ալ յուզուեցաւ այս խնդիրը։

ԹՈՐԷԶԻ տղան, 23 տարեկան ուսուցիչ մը, որ փախած էր զօր. Րիճուէյի դէմ սարքուած ցոյցերէն ետք, անձնատուր եղաւ ։

ՓԱՐԻԶ – ԼԻՈՆ երկաթուղին ելեկտրականութեամբ կը բանի քանի մը ամիսէ ի վեր։ Այս ձմեռ կարելի պիտի ըլլայ Փարիզէն Լիոն հասնիլ 4ժ.15էն, ժամական 106 քիլոմեթր կտրելով։ «Միսթրալ» շոգեկառքը պիտի բանի նաեւ Մարսէյլ-Նիս գծին վրայ։ Նմանապէս ժամանակի կարեւոր խնայողութիւն պիտի ըլլայ Կրընոպլը - Սէնթ Էթիէն գիծերուն վրայ ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

Նորեն եւ նորեն կը յիշեցնենք

1.— Ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով (պարզ մելան, ոչ թէ կարմիր, կանանչ կամ դեղին)։

Մասնաւորապէս յստակ եւ մաքուր գրել անուն մականուն, վայրի անուն եւ թուականը ։

2.— Նկատի չեն առնուիր մատիտով գրուած թղթակցութիւնները։

3.— Հանդէս - երեկոյթներու նկարագրութիւնը գրել ամփոփ եւ ժամանակին։ Մինչեւ չորեքշաբթի հասած նկարագրութիւն մը կը հրատարակուի մինչեւ շաբաթ, այլապէս կը մնայ յաջորդ շաբթուան ։

4.— Նկատի չեն առնուիր անստորագիր կամ ծածկանուն գրութիւնները, եթէ նոյնիսկ հրատարակուելու սահմանուած չըլլան ։

5.— Զգուշանալ եւ խմբագրութիւնը չզբաղեցնել զանազան աւէ – կօսէներով ։

6.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած արձագրութեանց, որպէսզի միեւնոյն սխալները չկրկնուին տարին տասներկու անգամ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ. —
Կիր. 24 Օգոստ. ժամը 3.30ին, Թաթուլ խումբը։
Եշ. 28 Օգոստ. ժամը 9ին, Ակնունի ենթկ.էն։
Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն։

Սոյն ժողովներու ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Ս. Քարենց եւ զաւակները, Տիկին Զապէլ Գօյաճեան եւ զաւակները եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել ողբացեալ Օր. ՅՈՒԼԻԱՆԷ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի մահուան առթիւ, անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով ։

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար ։

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեղի պիտի ունենայ վարչութեան յայտարարութիւնը։

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ ։

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով. —
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Չէրչեան, 16 Rue Nouvelle.
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ս. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալըեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ.— Ե. Աստուածեան, 48 rue Défense.
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine);
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՊԱՍՏ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օր. Այտա Աթէշեանի (Վիվիէ) եւ Պ. Կարապետ Ներկիզեանի (Լիոն) նշանախօսութեան առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը իր նախագահ Պ. Պապիկեանի ձեռքով շնորհակալութեամբ ստացաւ 11.000 ֆրանք։ Նուիրատուներն են.— Տ. Ներկիզեան (տղուն հայրը) 5000 ֆր., Մ. Աթէշեան (աղջկան հայրը) 3000 ֆր., Յովհ. Պադրճեան (կնքահայրը) 1000, Գէորգ Պադրճեան հազար, Ս. Խօրասիգեան հազար, ընդհ. գումար 11.000 ֆրանք ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը այս առթիւ խնդակցութիւնը կը յայտնէ երկու խօսեցեալներուն ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 26 AOUT 1952 Երեքշաբթի 26 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6848-Նոր շրջան թիւ 2259 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ԳՈՒՄԱՐԵԼ Գերմանական հարցը լուծելու համար

ԵՐԵՔ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ԴՐՈՒԱԾ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Գ. Վիշինսքի, Օգոստոս 23ին ծանուցագիր մը ուղղեց Մոսկուայի ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն, առաջարկելով Ձորսերու ժողով գումարել անյապաղ, ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտեմբեր :

Այս պաշտօնագիրը, որ պատասխանն է արեւմտեան դաշնակիցներու յուլիս 10 թուակիր ծանուցագրին, կ'առաջարկէ հետեւեալ օրակարգը.— 1.— Պատրաստել Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագիրը: 2.— Կառավարութիւն մը կազմել ամբողջ Գերմանիոյ համար: 3.— Միջոցներ խորհիլ ազատ ընտրութեանց համար:

Խ. Միութիւնը նախապէս ալ առաջարկած էր միաժամանակ քննել այս հարցերը, բայց արեւմտեան Դաշնակիցները մերժեցին: Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ այս անգամ ալ պիտի մերժեն: Ամէն պարագայի մէջ, երեքը միասին պիտի քննեն խնդիրը :

Խ. Միութեան ծանուցագիրը, որ ամբողջութեամբ հրատարակուեցաւ Մոսկուայի թերթերուն մէջ, կիրակի օր, այս անգամ ալ խստօրէն կը քննադատէ արեւմտեան Դաշնակիցներուն դիրքը եւ մասնաւորապէս արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշինքը, զայն կոչելով «պատերազմի զինակցութիւն»: Միեւնոյն ատեն կ'առաջարկէ պայմանաժամ սահմանել Ձորսերու ժողովին մէջ, գրաւման բանակները ետ քաշելու համար :

Դաշնակիցները իրենց յաջորդական ծանուցագիրներուն մէջ միշտ յիշեցուցած են թէ ազատ ընտրութիւնները միայն կրնան ճամբան հարթել Գերմանիոյ միացման համար: Իրենց վերջին ծանուցագրով կը շեշտէին թէ առաջին քայլը պէտք է ըլլայ ճշդել թէ անհրաժեշտ պայմանները կա՞ն ազատ ընտրութիւններ կատարելու համար: Ուստի կ'առաջարկէին քննութիւն մը կատարել Գերմանիոյ բոլոր մասերուն մէջ, ըստ այնմ կազմակերպելու համար ընտրութիւնները :

Խ. Միութիւնը տարբեր տեսակէտ ունի այս մասին: Ան կը պնդէ որ Ձորսերը ժողով գումարեն եւ հաշտութեան դաշնագիր մը մշակեն: Յետոյ կառավարութիւն մը կազմուի եւ վերջապէս ընդհանուր ընտրութիւններ կատարուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Մոսկուա չընդունիր որ ամբողջական կառավարութիւն մը կազմուի, մասնակցելու համար հաշտութեան բանակցութեանց :

Խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէ ներկայացուցիչներ հրաւիրել արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ հանրապետութիւններէն, մասնակցելու համար առաջարկուած խնդիրներու քննութեան: Այս առթիւ յիշեցնելով թէ հաշտութեան դաշնագրին բանակցութիւնը չորս պետութեանց կ'իյնայ, կը մերժէ միջազգային յանձնաժողով մը կազմել ազատ ընտրութեանց պայմանները քննելու համար: Իր կարծիքով, այդպիսի յանձնաժողով մը անարգանք պիտի ըլլայ գերման ազգին համար: Մերժելով այն սկզբունքը թէ կարելի չէ միաժամանակ դատաւոր եւ կողմ ըլլալ, Մոսկուայի ծանուցագիրը աւելի տրամաբանական կը գտնէ Գերմաններուն յանձնել այդպիսի յանձնաժողովի մը կազմութիւնը :

Մինչեւ հիմա հետեւեալ ծանուցագիրները փոխանակուած են երեք Դաշնակիցներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ .

1952 Մարտ 10.— Խորհրդային ծանուցագիր մը որ կ'առաջարկէր ժողովի հրաւիրել Ձորս Մեծերը.— Մարտ 25.— Արեւմտեան պետութեանց պատասխանը.— Ապրիլ 9.— Արեւմտեան պետութեանց երկրորդ պատասխանը.— Մայիս 24.— Խ. Միութեան Գ. ծանուցագիրը.— Յուլիս 10— Արեւմտեան պետութեանց Գ. ծանուցագիրը.— Օգոստ. 23.— Խ. Միութեան Դ. ծանուցագիրը :

× Մոսկուայի ֆրանսական նոր դեսպանը, Պ. Ժոքս, ուրբաթ օր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Ստալինի կողմէ: Տեսակցութիւնը տեւեց քանի վայրկեան: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս տեսակցութեան: Ստալին նախապէս ունկնդրութեան ընդունած էր Հնդկաստանի դեսպանը եւ Զինաստանի վարչապետը:

Արեւմտեան դաշնակիցները Մոսկուայի նոր պայմանները չընդունելով հանդերձ, չեն ուզեր դուռները փակել, նոր բանակցութեանց համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՊԱՐՏԵԼԻՆ

«Հայկական Հարցը» խորագրելով իր ծանօթ յօդուածաշարքը, Ազիզ Էսէնպալ կը յաւակնի անաչառ երեւալ եւ իրականութիւնը ներկայացնել :

Իրականին մէջ, սայթաքումէ սայթաքում գլորած է: Մանաւանդ երբ կը փորձէ պարզել հայ «կոմիտաճի»ներու յեղափոխական ձեռնարկները :

Տակաւին չգտնուեցաւ Թուրք մը որ խոստովանէր թէ՝ անխուսափելի էր պոռթկումը, ստեղծուած կացութեան մէջ :

Իրենք ալ յուշեր գրեցին կամ կարդացին, եւ գիտեն թէ ի՛նչ կը ներկայացնէին Սուլթանական, Իթթիհատական եւ քէմալ. իշխանութիւնները:

Ամբողջ ժողովուրդ մը կը գտնուէր բնաջնջումի ծրագրեալ, տեւական սպառնալիքի մը տակ, եւ հարկադրուած էր գլուխը քարին զարնել, ելք մը գտնելու համար :

Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին անհետումէն ետքն էր որ, Թուրք մտաւորականները համարձակեցան պարզել արիւնածարաւ եւ աւազակաբարոյ իշխանութեանց բարբարոսութիւնները :

Բայց, ի՞նչ օգուտ: Մինչեւ այսօր ալ ոչինչ փոխուած է իրենց հիմնական տեսակէտներուն եւ քաղաքականութեան մէջ:

Վերջին փաստ,— ահաւասիկ «Վարլըգ»ի օրէնքը, որ սահմանուած էր մոխիրի վրայ նստեցնելու ոչ – Թուրք փոքրամասնութիւնները, եւ մասնաւորապէս Հայերը :

Պոլսոյ կալուածական վերատեսուչը (Տէֆթէրտար) գրքով մը պարզեց այդ ապօրէն տուրքին խայտառակութիւնները: Եւ սակայն անոր՝ հեղինակը, Սարաճօղլու, փոխանակ զղջում յայտնելու, կ'ազդարարէ թէ դարձեալ նոյն միջոցին պիտի դիմեն, եթէ պէտք ըլլայ ...

Սերունդներ յաջորդեցին իրարու: Ցանդուգն յեղափոխութիւն մը կատարուեցաւ նախաձեռնութեամբ Մ. Քէմալի, զարմանք պատճառելով ամէնէն թերահաւատներուն :

Եւ սակայն, տակաւին չտեսանք միտքերու յեղափոխութիւնը : Արդարամտութիւնը տակաւին չկրցաւ տեղ գտնել Թուրքերու աշխարհահայեացքին մէջ :

«Սոն Թէլէկրաֆ»ի աշխատակիցը չահեկան մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ օտար պետութեանց դիւանագիտական խաղերուն, դեսպաններու մրցակցութեանց եւ փոխադարձ դաւերու մասին: Անշուշտ օգտուելով իր հօրը եւ մեծ եղբօրը յուշերէն, որոնք որոշ ճշմարտութիւններ կը պարունակեն:

Այդ յայտնութեանց մէջ, մասնաւորապէս ուշագրաւ է ռուսական դեսպան Նելիտովի, եւ մանաւանդ անոր թարգմանին՝ տխրահռչակ Մաքսիմովի չարաչուք դերը՝ բարենորոգումներու հարցին մէջ :

Մաքսիմով այն հրէշն է որ խոնարհաբար կը բանակցէր Արմէն Գարոյի հետ, Պանք Օթոմանի գրաւման առթիւ, ամէն հաւաստիք տալով բարենորոգումներու գործադրութեան եւ ժողովուրդի ապահովութեան մասին: Բայց, յեղափոխականները հազիւ նաւ մտած էին, երբ ջարդը կը սկսէր Ղալաթիոյ քարափին վրայ ...

Մեր պատմութիւնն ալ բազմաթիւ քստմնելի վկայութիւններ կը պարունակէ դիւանագիտական խարդախութեանց մասին, որոնք իրենց գագաթնակէտին հասան առաջին Մեծ Պատերազմի ընթացքին:

Այդ բոլոր պարագաները չեն կրնար ժխտել պատմութեան վճիռը,— Թուրք պետութեան կատարած ահաւոր ցեղասպանութիւնը՝ համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը: Աշխարհահռչակ անհետումը ժողովուրդի մը որ պարզապէս ազատ ապրելու իրաւունք մը կը պահանջէր :

Թուրքիոյ վարիչները այդ բնական, տարրական իրաւունքը ծաղրանկարի մը վերածեցին նոյն իսկ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ հայ ժողովուրդը միամտօրէն կը հաւատար թէ վերջապէս բան մը փոխուած է ...

Ազիզ Էսէնպալ ոչ միայն չէ ըմբռնած այս տարրական ճշմարտութիւնը, այլեւ քնարեր «մասալ»ներ կը պատմէ յօդուածաշարքին վերջին մասերուն մէջ, զոհերուն վրայ ձգելու համար դահիճներուն անպարտելի մեղքերը :

Շ.

«Յուսաբեր»ի տեսակցութիւնը Եգիպտոսի սպարապետին հետ

Նախապէս առնուած ժամադրութեամբ մը, «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան կողմէ ընկ. Գերճ Մըսըրլեան ընդունուեցաւ Եգիպտոսի զինեալ ուժերու հրամանատարին կողմէ, Երկուշաբթի, 18 Օգոստոս, կէսօրին, ընդհ. սպայակոյտի գրասենեակին մէջ :

Նախ զօրավարին տեղեկութիւններ տրուեցան թէ՝ «Յուսաբեր»ի հետեւած ուղղութեան եւ թէ այն մասին, որ մեր թերթը կը պայքարի անհատի ու ազգի ազատութեան եւ անկախութեան համար, ախոյեան հանդիսանալով արաբ հայրենիքներու անկախութեան, 1910էն ի վեր: «Յուսաբեր» առաջին օրէն իսկ խանդավառութեամբ ողջունեց բանակի ազգանպաստ ու քաջարի շարժումը: Միջին Արեւելքի մեր ընթերցողները ակնդէտ կը սպասեն զինեալ ուժերու հրամանատարին պատգամներուն:

Ահա՝ զօր. Նէկիպ հաճոյակատարութեամբ մեր կողմէ եղած հարցումներուն տուած հետեւեալ պատասխանները.

Հ.— Ո՞րքան ատենէ ի վեր բանակը կը պատրաստէր այս շարժումը :

Պ.— Այս ծրագրի մասին սկսանք մտածել 1949-ին, Պաղեստինի պատերազմի վերջաւորութեան :

Հ.— Ձեր սկզբնական ծրագրին մէջ կա՞ր Ֆարուք Թագաւորը գահընկէց ընելու մտադրութիւնը :

Պ.— Անկասկած: Ծրագիրը լրիւ էր, եւ նախկին Թագաւորը գահընկէց ընելու մտադրութիւնը մաս կը կազմէր մեր սկզբնական ծրագրին :

Հ.— Ընկերային բարենորոգումները, որոնց ձեռնարկած է Ալի Մահէրի կառավարութիւնը ձեր աջակցութեամբ, նախագծուա՞ծ էր շարժման ղեկավարներուն կողմէ :

Պ.— Անկասկած: Շարժումը կ'առաջնորդէ դէպի ջնջումը այն մեծ տարբերութեան, որ գոյութիւն ունի ժողովուրդի զանազան դասակարգերուն միջեւ: Ընկերային հարցերու ուսումնասիրութիւնը եւս մեր սկզբնական ծրագրին մաս կը կազմէր: Անոր գործադրութեան մանրամասնութիւնները ձգուած են կառավարութեան :

Հ.— Ի՞նչ է հրամանատարին կարծիքը համայնավարութեան մասին, որուն դէմ «Յուսաբեր» պայքարած է, իբրեւ նոր ձեւի բռնապետութիւն :

Պ.— Քաղաքական հարցերը կը պատկանին կառավարութեան, եւ բանակը չի միջամտեր քաղաքական խնդիրներուն: Հետեւաբար այդ հարցումը պէտք է ուղղուի կառավարութեան պետին:

Հ.— Ի՞նչ պատգամ ունիք Եգիպտոսի եւ արտասահմանի հայութեան:

Պ.— Եգիպտոսի եւ արտասահմանի հայ գաղութները կը վայելեն իմ ջերմ համակրութիւնը, կը վստահեցնեմ, թէ ձեր ինչքերը եւ կեանքերը պիտի պաշտպանուին նոյն վճռականութեամբ, ինչպէս բոլոր Եգիպտացիներունը: Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլոր Հայերուն՝ իրենց ազնիւ զգացումներուն համար, զորս արտայայտեցին ի նպաստ մեր շարժման :

«Յուսաբեր»ի ներկայացուցիչը հրաժեշտ առաւ ընդհ. հրամանատարէն, շնորհակալութիւն յայտնելով զօրավարին, որ, հակառակ իր բազմազբաղ վիճակին, չէր մերժած այս տեսակցութիւնը շնորհել :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն Վաֆտը բացէ ի բաց պայքար կը մղէ, իր դիրքերը վերստանալու համար: Իր մամուլը կը շարունակէ բուռն պայքարը մղել Անգլիոյ դէմ, իբրեւ պատասխանատու Գահիրէի խռովութեանց : Միեւնոյն ատեն կը գնահատէ զօր. Նէկիպի յեղափոխական գործունէութիւնը: Նախկին վարչապետը, Նահաս, ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Ֆարուք մեծ գումարներ կը վճարէր թերթերուն, քանդելու համար Վաֆտը : Յետոյ հաւաստեց թէ իր ներքին քաղաքականութիւնն է ընկերվարութիւն :

Սուէզի ջրանցքի շրջանին մէջ անգլ. զօրախումբ մը Եգիպտացիներուն յանձնեց Ֆիրտանի դիրքեր եւ երկաթուղին: Վարչապետը յայտարարեց թէ բանակցութիւնները պիտի չվերսկսին Անգլիոյ հետ, մինչեւ որ կացութիւնը կանոնաւորուի :

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

4.— ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Երեք շաբաթ մնացի Սեբաստիոյ մէջ եւ այդ շրջանին կրցայ մանրամասն եւ ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալ Սեբաստիոյ եւ շրջաններու մէջ հայութեան մասին:

Դժբախտաբար ցարդ ոչ մէկ վիճակագրութիւն կատարուած է՝ ստուգելու համար հայութեան թիւը Սեբաստիոյ եւ առհասարակ Անատոլուի հեռաւոր եւ մօտաւոր գաւառներուն մէջ: Պատրիարքարանի կողմէ երբեմն կարգ մը գաւառներ ղրկուած հոգեւորականներու տուած թիւերն ու տեղեկութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան: Թուրքիոյ ներկայ հայութեան թիւին շուրջ եղած ենթադրութիւններն ալ անճիշդ են: Անատոլուի բոլոր անկիւններուն մէջ, հեռաւոր թէ մօտաւոր, հազարաւոր Հայեր մնացած են, որոնք բոլորովին մեկուսեալ կեանք մը ունին՝ անտեղեակ Սփիւռքի հայութեան կեանքին ու վիճակին: Գերմարդկային պայքար մղած են անոնք աւելի քան 35 տարի, կորսնցուցած են շատ անգամ իրենց լեզուն եւ կրօնը, սակայն ապրած են միշտ յոյսով ու հաւատքով: Իմ ճամբորդութեանս ընթացքին հանդիպեցայ այդպիսիներու եւ տեսայ թէ որքան զօրաւոր է անոնց հաւատքը՝ լաւագոյն եւ երջանիկ օրերու գալուստին:

Իմ կարծիքով եւ հիմնուելով կարգ մը տուեալներու վրայ այսօր Թուրքիոյ հայութեան թիւը պէտք է հաշուել 200.000: Երբ հիմա հնարաւորութիւններ ստեղծուած են այցելելու Անատոլուի գաւառները եւ կառավարութիւնը՝ տրամադրութիւն ցոյց կու տայ հարկ եղած դիւրութիւնները ընծայելու, անհրաժեշտ է որ առաջ ընդհ. մարդահամար մը կատարել եւ պատրաստել մանրամասն տեղեկագիր մը:

Սեբաստիա քաղաքին մէջ այսօր կ՚ապրին 3000 Հայեր: Գրեթէ բոլորն ալ հայախօս են, բայց հայերէն գրել կարդալ չեն գիտեր: Ոչ եկեղեցի ունին եւ ոչ ալ քահանայ: Երկար տարիներ քահանայի երես տեսած չեն եւ ոչ ալ այցելու հայրենակիցներ ունեցած են: Ապրած են տեսակ մը կղզիացած վիճակի մէջ, առանց հաղորդակից դառնալու արտասահմանի իրենց ազգականներու եւ ազգակիցներու վիճակին: Եթէ չեմ սխալիր, վերջին 35 տարուան ընթացքին միայն երեք անգամ հոգեւոր հովիւներ այցելած են այս շրջանները, մխիթարելով մեր հաւատացեալ եղբայրները: Մինչեւ հիմա բազմաթիւ դեռատի կամ երիտասարդ հայրենակիցներ չեն մկրտուած:

Պատերազմէն առաջ Սեբաստիա քաղաքը ունէր 80000 բնակչութիւն, 40000ը Հայեր եւ 40 հազարը Թուրքեր, գրեթէ կէս առ կէս: Հիմա ընդհ. բնակչութեան թիւը հազիւ 50 — 52 հազար կը հաշուեն: Մէկ մասը գաղթական Թուրքեր են:

Սեբաստիոյ Հայերը մեծ մասով արհեստաւոր եւ գործաւորներ են: Կան առեւտրականներ ալ: Սեբաստիան բոլորովին կը տարբերի Կեսարիայէն, ուր Հայերը աւելի ծանր ճնշումի ենթակայ եղած են: Մեր հայրենակիցները կը խոստովանին թէ երկար ատենէ ի վեր ոչ մէկ հակակրանքի եւ դժուարութեան չեն ենթարկուած: Վերջերս, մասնաւոր որոշումով վերադարձուցած են իրենց պապենական տուներն ու պարտէզները, որոնք գրաւուած էին կառավարութեան կողմէ: Այժմ դարձած են սեփականատէրը իրենց հին կալուածներուն: Շրջակայ գիւղերու մէջ եւս սկսած են իրենց կալուածներուն տէր դառնալ մեր հայրենակիցները: Բացառութիւն կը կազմեն ազգապատկան կալուածները, որոնք կը մնան գրաւուած: Եղած դիմումներու պատասխանելով, պատասխանատու անձնաւորութիւններ կ՚ըսեն թէ «դեռ ժամանակը չէ եկած ազգապատկան կալուածները վերադարձնելու»:

Սեբաստիոյ վեց եկեղեցիներէն հինգը քանդուած եւ աւերակ դարձած են: Անցած տարի, ինչպէս օրին արձագանգ եղան հայ թերթերը, մայր եկեղեցին ռումբով պայթեցուցին, առարկելով թէ խոշոր ճեղքուածքներ բացուած են պատերուն վրայ եւ վտանգաւոր կրնան դառնալ յանկարծական փլուզումով: Ինհարկէ իրականութեան համապատասխան չէր այդ առարկութիւնը: Կառավարութիւնը Թուրքի մը ծախած է եկեղեցապատկան հողերը, որոնց վրայ սկսած են կառուցանել մեծ շէնք մը:

Անվթար մնացած է Սեբաստիոյ Ս. Նշան եկեղեցին, որ վերածուած է մթերանոցի, իսկ Արամեան վարժարանը յատկացուած է թրքական վարժարանի մը: Ինչպէս ըսինք միւս 5 եկեղեցիներն ու վարժարանները, ազգային հիւանդանոցի եւ որբանոցի շէնքերը քանդուած են եւ տեղերն իսկ գտնել դժուար է, որովհետեւ կառավարութիւնը աճուրդով ծախած է այդ կալուածները եւ գնողները կառուցած են նոր շէնքեր անոնց տեղ:

Սեբաստիոյ Հայերը ամփոփուած են գլխաւորաբար մէկ թաղի մէջ եւ իրարու հետ սերտ շփում ունին: Սքանչելի Հայեր են: Կը ջանան իրենց զաւակներուն ներշնչել մաքուր զգացումներ եւ կը փոխանցեն անոնց հայրենի աւանդութիւններ եւ առաքինութիւններ: Խառն ամուսնութիւններ գրեթէ չկան: Աղջիկներ եւ երիտասարդներ կանուխէն կ՚ամուսնանան եւ ընտանիք կը կազմեն: Աւանդապահ, հայրենասէր եւ հաւատաւոր Հայեր են: Իրենց միակ երազն է ունենալ եկեղեցի եւ դպրոց: Իրենց միջոցները բաւարար չեն՝ իրականացնելու համար այդ փափաքը, սակայն կը յուսան որ արտասահմանի, մանաւանդ Հիւսիսային Ամերիկայի իրենց հայրենակիցները օգնութեան պիտի փութան եւ պիտի վերաշինեն իրենց քանդուած եկեղեցին ու դպրոցը:

Սեբաստիոյ վերապրող 3000 հայրենակիցներս սրբազան պարտականութիւն դրին վրաս՝ վերադարձիս Ամերիկայի մէջ Սեբաստացի հայրենակիցներու մօտ թարգման հանդիսանալ իրենց փափաքներուն եւ կոչ ուղղել անոնց՝ անմիջական օգնութեան փութալու: Վստահ եմ, Ամերիկայի Սեբաստիոյ եւ շրջականերու՝ Հայր. Միութիւնները մէկդի պիտի թողուն ամէն տարակարծութիւն եւ նկատում եւ կարեւոր գումար մը պիտի տրամադրեն՝ անհետ կորուստէ ազատելու համար իրենց տարաբախտ հայրենակիցները:

Պահանջը չափազանց հրամայական է եւ անյետաձգելի: Սեբաստացի հայրենակիցները գոնէ այս հարցին մէջ պէտք է միասին գործեն: Ամերիկա վերադարձիս այս ուղղութեամբ պէտք եղած աշխատանքները պիտի թափեմ:

Սեբաստիոյ մէջ ալ հայ մուրացկանի չհանդիպեցայ: Մեծ մասը մեր հայրենակիցներուն հազիւ ինքնապահ են, սակայն ապրած են պահելով իրենց արժանապատուութիւնը:

Ապրուստը Սեբաստիոյ մէջ կարծուածէն աւելի սուղ է: Քիլօ մը հացը կ՚արժէ 40 դահեկան, շաքարին քիլօն 200, միսը 200 եւն.: Հագուստը անհամեմատ աւելի սուղ է:

ՊԵՏՐՈՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

Ո՞վ էր Քուրթ Շումախըր

Գերման ընկերվարական կուսակցութեան առաջնորդը, որ մեռաւ Օգոստոս 20ին, արեւմտեան շրջանի խանգարման հետեւանքով, կը համարուէր ժամանակակից գերման քաղաքական ամէնէն մեծ դէմքերէն մէկը:

Առաջին աշխարհամարտին, երբ տակաւին 20 տարեկան էր, կորսնցուց իր մէկ թեւը: Առողջութիւնը աւելի եւս խանգարուեցաւ Նացիական արգելափակման կայաններուն մէջ 1933—1943, անկէ վերջ դարձեալ 1944ին, երբ ձախողեցաւ Հիթլէրի դէմ սարքուած մահափորձը:

1948ին կորսնցուց մէկ ոտքն ալ:

Հակառակ այս դժբախտութեանց Շումախըր Բ. աշխարհամարտէն վերջ կրցաւ գլուխն անցնիլ իր կուսակցութեան: 1951ին միայն արեան շրջանի-նոր բարդութեանց հետեւանքով, ժամանակաւոր անգործութեան դատապարտուեցաւ, թէեւ հիւանդի իր սենեակէն մօլեռանդ հաւատքով կը վարէր կուսակցութեան մեքենան:

Պօնի դաշնակցային դարաստանին մէջ շատ յաճախ կ՚երեւէր վերջին ատենները, կռթնած իր քարտուղարին (աղջիկ) ուսին: Ահա այս էր իրմէ մնացած վերջին պատկերը: Դադրեցուցած էր հանքային ջերմուկներուն դարմանումը, պատրաստելու համար իր ճառ-ծրագիրը իր կուսակցական համագումարին առթիւ որ տեղի պիտի ունենար Սեպտեմբերին:

Շումախըրի ծագումը կը բացատրէ իր հեղինակաւոր խառնուածքը: Փրուսիացի էր: Սկսած էր իրաւաբանութիւն ուսանել Լայփցիկի եւ Պերլինի մէջ, երբ զինուոր կանչուեցաւ Ա. Աշխարհամարտին:

1920ին մտաւ քաղաքական ասպարէզը: Կը պաշտօնավարէր Աշխատանքի Նախարարութեան մէջ եւ միեւնոյն ատեն վարիչն էր հաշմանդամներու կազմակերպութեան: Ականաւոր դարձաւ՝ «Շուէպիշէ Թակուախթ» ընկերվարական թերթին մէջ իր գրած յօդուածներով: Վիւրթէմպէրկի խորհրդարանի ատենապետն եղաւ եւ 1930ին Ռայխսթակ մըտաւ, երբ 34 տարեկան էր:

Այս թուականին կը սկսի վերակազմել ընկերվարութիւնը երկու երիտասարդ գաղափարակից ընկերներու՝ Հաուպախի եւ Միրէնտորֆի հետ: Իրենց կուսակցութեան կուտան երկաթեայ ճակատի խորհրդանիշը — երեք սուր նետեր դէպի վեր, նշանակ մը որ ընդունուեցաւ եւրոպական ընկերվարական ուրիշ կուսակցութեանց կողմէ:

Հիթլէր իշխանութեան գլուխ կ՚անցնի: Այդ թըւականին է որ Շումախըր Ռայխսթակի մէջ կը պոռայ — «Նացի կուսակցութիւնը մարդը խոզի տեղ դրած է» եւ խկոյն արգելափակման ճամբան կը բռնէ: 1943ին մտածելով որ պատիժը բաւարար չափով կրեց, ազատ արձակեցին: Այսպէս է որ վերապրեցաւ իր երկու ընկերներուն մահէն վերջ եւ տեսաւ Հիթլէրի անկումը

1945ին երբ Դաշնակիցները Գերմանիա կը մտնեն, գործի կը ձեռնարկէ թէեւ ծիւրած եւ հիւանդկախ, սակայն միշտ զօրաւոր: Ակնարկով իսկ կը պարտադրէր ինքզինք: Ձայնը մերթ խանդավառ, մերթ հեգնական, ալաքներ կ՚արձակէր ամէնուն վրայ, Ատընաուըրի, Դաշնակիցներուն, Ռուսերուն:

Շումախըր յարգուած դէմք մըն է. իբրեւ վկայ անցեալ բռնուոր դասակարգին պայքարներուն եւ երաշխիք ապագայ յաղթանակի:

Ան կը մեղադրէր Դաշնակիցները իրենց անմիաբանութեան համար, եւ անոնց անկարողութիւնը՝ իրականացնելու համար ժողովրդապետութեան իրենց խոստումը եւ նացիականութեան քանդումը: Կը պահանջէ ռազմագերիները:

Դաշնակիցները, մանաւանդ Ամերիկացիները, իր գծած ուղղութեան հետեւեցան 1948ի դրամական բարենորոգումէն վերջ:

1945ին արդէն Շումախըր ընդդիմացաւ Խ. Միութեան փորձերուն՝ միացնելու արեւմտեան Գերմանիոյ երկու մարքսական կուսակցութիւնները, ինչ որ իրականացած էր արեւելեան շրջանին մէջ: Այս ձուլումով համայնավար կուսակցութիւնը պիտի կրնար իր ազդեցութիւնը բանեցնել երեք շրջաններուն մէջ ալ:

Շումախըր հակառակ էր Շումանի ծրագրին, որովհետեւ հոն կը տեսնէր դրամատիրական եւ յեղաշրջական փոքրիկ Եւրոպայի մը պատկերը: Մերժեց նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ մասնակցութիւնը եւրոպական պաշտպանութեան դաշինքին: Իր քարոզչութիւնը վերազինման դէմ՝ մեծ յաջողութիւն ապահովեց 1950ի եւ 1951ի ընտրութեանց մէջ:

Քուրթ Շումախըր թշնամի էր ամէն տեսակ բռնութեան: Առաջինն էր որ ըմբռնեց ռուսական վտանգը, եւ կ՚ուզէր որ Գերմանիոյ գրաւումը աւելի ամբողջական ըլլայ, կարենալ հեռացնելու համար այդ վտանգը:

✕ Շումախըրի մահուան առթիւ ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Յեղափոխական Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներ ղրկած էին աշխարհի բոլոր ընկերվարական կուսակցութիւնները:

Օր. Ցուլիանէն

Աւելի քան քառասուն տարուան յետադարձ ակնարկ մը ստիպուած եմ նետել անցեալին վրայ, վերակոչելու համար առաջին հանդիպումս իրեն հետ: 1911ին էր, հազիւ եօթը տարեկան, աշակերտ մըն էի Սամաթիոյ «Սահակեան» վարժարանին մէջ: Գեղեցիկ օր մը, Յակոբ Խաչմանեան գիտծաղկոցէն կ՚առաջնորդէր Նախակրթարանի առաջին կարգը:

Ազգային Վերածնունդի Նախօրեակին էր: Կ՚երեւակայէք հայ ժողովուրդին խանդավառութիւնը խարուսիկ ազատութեան այդ շրջանին: Գարեգին Խաժակ տնօրէն Սամաթիոյ վարժարանին, իրեն հետ՝ Գէորգ Մեսրոպը եւ քաջ Փրանսագէտ Կիւմիւշեանը, որուն համեստ մասնաւոր տկարութիւն մը ունէր նահատակ ազգային գործիչը: Այս սիւնակներուն մէջ, ուրիշ առթիւ պատմած եմ թէ Գ. Խաժակ ինչպէս արտայայտած է իր բացառիկ յարգանքը այդ վաստակաւոր ուսուցիչին հանդէպ:

Իր մահուան հետեւանքով, թափուր կը մնար Ֆրանսերէն դասատուի պաշտօնը: Օրին մէկը Գ. Խաժակ դասարան կը մտնէր օրիորդի մը հետ եւ մեզի կը ներկայացնէր իբրեւ Ֆրանսերէնի մեր ուսուցչուհին:

Դեռ աչքիս առջեւ է իր պատկերը: Նիհարակազմ, նըղուտ, վերէն վար սեւեր հագած, քիչ մը կ՚ըլլեցնէր մեծատուններու կառավարիչի խստապարոյ տիպարը: Երեսունը անցած կ՚երեւէր: Ազգային երկունքի այդ շրջանին, Ֆրանսայի մէջ ուսումը կատարելագործելէ ետք, ուսուցչական պաշտօններ վարած էր Պոլսոյ զանազան թաղերուն մէջ: Ինքն ալ, ի վերջոյ նետուած էր գաւառ, գացած էր մինչեւ Վան:

Ի՞նչպէս կարելի էր օտար լեզու մը սորվեցնել այդ տարիքի բզէզներուն, երբ հայերէնի ուսուցումն անգամ հեշտ պիտի չըլլար: Օր. Ցուլիանէն իր «եղանակ»ը ունէր: Սեղանին վրայ կը շարէր գրենական պիտոյքներ, քանակ, ղմելի եւն. եւ մէկ առ մէկ ձեռքը բռած՝ հարց կու տար մանուկներուն.— «Ի՞նչ է այս, ի՞նչ է այն»: Կը պատահէր որ տղոց միտքէն ելլէր: Նորէն կը կրկնէր, տասներորդ անգամ ըլլալով, մինչեւ որ տեղաւորէր անոնց ուղեղին մէջ: Անառակներու թիւը շատ էր: Գճլտուն աչքերը լայն բացած, յաճախ կը ստիպուէր սաստել, «ի կարգ հրաւիրելու» համար զանոնք:

Օր. Ցուլիանէն երկար չմնաց Սամաթիոյ վարժարանին մէջ: Դէպքերու յորձանապտոյտին մէջ, քանի մը տարի իր անունը չլսեցի, մինչեւ որ գինադադարը վրայ հասաւ: Դարձեալ հրապարակ ելաւ եւ լծուեցաւ ազգային գործունէութեան: Գործօն անդամուհիներէն էր Հայկանուշ Մարքի «Հայ Կանանց Լիկա»ին: Մերթ կը կարդայի իր յօդուածները իրենց պաշտօնաթերթին՝ «Հայ Կին»ի մէջ: Գ. Խաժակ մինչեւ եօթը պահեց իր մտերմութիւնը ողբացեալ ուսուցչուհիին հետ: Մահաչուք աքսորավայրէն իրեն ղրկած վերջին նամակը,— ժամուլին յանձնուած օրիորդին կողմէ,— ծանօթ է հասարակութեան:

Պէտք եղաւ որ տարիներ անցնին, որպէսզի դարձեալ իրարու հանդիպինք Քլամարի իր բնակարանին մէջ: Պոլսոյ, Դաւասի, Եգիպտոսի եւ Կիպրոսի մէջ չահած իր ուսուցչական լուսապսակը ճակտին՝ վեհաշուք կին մըն էր արդէն: Միշտ կը պահէր իր կորովը, տիրական շեշտը, զոր ժառանգած էր իր ուսուցչական երկարամեայ պաշտօնավարութենէն: Բայց եւ այնպէս, ամէն անգամ մեզ կ'ընդունէր սրտաբաց անկեղծութեամբ եւ ուրախ կ'ըլլար մեր յաջողութիւնները լսելով: Կը սիրէր պատմել անցեալէն, «հին»երու տեսակ մը սովորամոլութեամբ, որ թերութիւն մը ըլլալէ աւելի կեանքի իմաստութեան խորհուրդը կը բանայ մեր առջեւ: Թէեւ երկար տարիներէ ի վեր քաշուած կ'ապրէր, ուշադիր կը հետեւէր սակայն արտաքին աշխարհի անցուդարձին: Ոսկի թելով մը ինքզինքը կապուած կը զգար հայրենիքին, կը խանդավառուէր անոր վերելքով: Արդէն ի՞նչ կը մնայ մեզի մեր թափած արեան հեղեղներէն, բայց եթէ այն ափ մը հողը, որ կը մնայ մեր ոտքերուն տակ:

Այս խոստակրօն, այլ առաքինի վաստակաւորին յիշատակը յարգելու համար, հանրային դէմքերու բազմութիւն մը անցեալ հինգշաբթի առաւօտ փութացած էր Փըթի Մենաժի հիւանդանոցը: Կեանքը անողոք եղաւ իրեն հանդէպ: Խաղաղաւէտ վախճանի մը փոխարէն, ան իր մահկանացուն կը կնքէ, անապաշելի արկածով մը, որ կարծես մաս կը կազմէր եղերական ճակատագրի մը:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՅԳԻՆԵՐԸ

Երեւանէն դէպի Էջմիածին ճամբուն երկու կողմերը բլուրներուն եւ տափաստաններուն վրայ փռուած են այգիները: Արարատեան դաշտին վրայ կը գտնուին Հայաստանի բոլոր այգիներու 90 առ. հարիւրը: Տարեկան մօտ 500 հազար կենդինար բերք կը հաւաքուի: Հարաւի կիզիչ արեւի տակ կը հասնին խաղողի ընտիր տեսակները, որոնցմէ մասնաւորաբար կը պատրաստուին գինեխներ: Տեսակներէն շատեր աճեցուցած են հայ մշակողներ գիտահետազօտական կաճառի օժանդակութեամբ:

Երեւանի թերթերը կը դրեն թէ յետպատերազմեան տարիներուն Արարատեան դաշտին մէջ ընդարձակուած է խաղողի եւ այգիներու տարածութիւնը, արհեստական ոռոգման միջոցով, քարքարուտ եւ ամայի հողերը մշակելով, Արարատեան դաշտէն դէպի լեռները տարածուելով: Այգիներ կը տնկուին Լենինականի եւ Լոռիի բարձրավանդակին, Սեւանի ափամերձ եւ Զանգեզուրի սարահարթ շրջաններուն մէջ, որոնք կը գտնուին 1500—2000 մեթր բարձրութեան վրայ: Հոս կ'աճին խնձորի, բալի, տանձի, սալորի, իսկ ուրիշ տեղեր նաեւ ծիրանի ու խաղողի միչուրինեան տեսակներ: Դժուար է գտնել կոլտնտեսութիւն մը լեռնային շրջաններուն մէջ ինչպէս Սիսիանի, Գորիսի, Աբթիկի, Սպիտակի որ չունենայ իր այգին:

Մեղրիի, Իջեւանի, Շամադի, Ազիզբէկովի մէջ կ'աճին մերձարեւադարձային պտուղներ, ինչպէս նուռ, թուզ, նուռ, սերկեւիլ, ընկոյզ, պիստակ: Երկու տարիէ ի վեր կ'աճին ձիթենիներ:

Հայաստանի այգեգործները իւրաքանչիւր հեկտարի վրայ կ'աճեցնեն 200 կենդինար խաղողի բերք:

Գաղութէ գաղութ

ԹԷՀՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Թէհրանի դպրոցները վերջին տասնամեակին նշանակելի վերելք ունեցած են: 1942էն ի վեր Թէհրանի դպրոցներու թիւը մէկէն հասած է 12ի, իսկ աշակերտներու թիւը 700էն 3000ի: Առանց հաշուելու մասնաւոր կամ անհատական դպրոցները:

Այս յաջողութիւնը կը վերագրուի ազգային դպրոցներու բարեկեցութեան եւ կրթական մակարդակի բարձրացման:

Մասնաւորաբար յիշատակութեան արժանի երեւոյթ է վերջին քանի մը տարուան ընթացքին Թէհրանի դպրոցներուն տնտեսական կացութեան բարելաւումը, թէեւ նոյն ժամանակաշրջանին, տնտեսական ընդհանուր տագնապի հետեւանքով, ստեղծուած են նիւթական դժուարին պայմաններ:

Մինչեւ 1948 — 49 ուսումնական տարին Թէհրանի ազգային դպրոցները կը գտնուէին տնտեսապէս ծանր մտահոգութեան առջեւ: Մասնաւորապէս աննախանձելի վիճակի մէջ էին Դաւթեան (Քուչեղ) զոյգ դպրոցները ուր կեդրոնացած էին Թէհրանահայ երկսեռ աշակերտութեան կէսէն աւելին: Այդ շրջանին դպրոցներու օգտին կազմակերպուած ձեռնարկներն ու հանգանակութիւնները շօշափելի արդիւնք չունեցան եւ 5—6 տարուան մէջ պարտքը հասաւ քանի մը տասնեակ հազար թումանի:

Մասնաւորաբար ներկայ հոգաբարձութեան տքնաջան աշխատանքի շնորհիւ, կարելի եղած է ոչ միայն ելեւմտացոյցը հաւասարակշռել, այլեւ որոշ գումար խնայել ի հաշիւ յաջորդ ուսումնական տարուան:

Այսպէս 1948 — 49 ուսումնական տարեշրջանին Դաւթեան դպրոցներու վրայ ծախսուած է 2.138-039 րիալ, իսկ 1951 — 52ին 2.542.751 րիալ: 1948 — 49ին խնայուած գումարն է 59798 րիալ, իսկ 1950 — 51ին 119760 րիալ:

Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին դնահատելի աշխատանք տարուած է քաղաքի արուարձաններուն մէջ դպրոցներ հիմնելու եւ ուսումնական մակարդակը բարձրացնելու: Այս տեսակէտով Դաւթեան դպրոցներու տեսուչ Տոքթ. Յովհ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԼՊԵԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ

ԿՐԷՈՒ ԼԷ ՊԷՆ, (Ցառաջ) — Տարուան մը տքնաջան աշխատանքէն յոգնած, Մարսէյլէն ճամբայ կ'ելլեմ դէպի Սոթրին Ալպեաններու շրջանը, Կրէուզ լէ Պէն, Մարսէյլէն 80 քիլոմեթր, Մանոսքէն 15 քիլոմեթր, Digne 59 քիլոմեթր, Riézէն 20 քիլոմեթր:

Գիւղը ունի պաղ ջուր, մաքուր եւ առողջարար օդ: Հռոմայեցիներու ժամանակէն մնացած կիսակործան պատերով անընակելի դղեակ մը: Վէրտօն գետը կը հոսի առջեւէն: Գիւղը ունի մօտաւորապէս 900 բնակիչ: Ծովէն 400 մեթր բարձր է եւ յօդացաւէ տառապողներու համար ունի ջերմուկ (ծծմբախառն ջուր): Օգտուողներ շատ են: Ջուրի բնական ջերմութիւնն է 36 աստիճան:

Ջերմուկին կից կը գտնուի բաւական ընդարձակ պանդոկ մը, հսկայ ծառերով շրջապատուած: Կան եւ քանի մը պանդոկներ: Կարելի է նաեւ կահաւորուած սենեակ վարձել գիւղացիներու մօտ բոլոր յարմարութիւններով, ամսական 8էն 10000 ֆրանք: Տեղացի ժողովուրդը բարեկիրթ է եւ հիւրասէր: Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր, ամէնէն բազմամարդ ամիսներ են: Իբրեւ զբօսավայր ունի կազինօ մը եւ 2 սինէմա: Կան երկու հացագործ, նպարավաճառներ, 2 մսագործ, 2 բժիշկ, մէկ տատմնաբոյժ (այցելու), մէկ դեղարան, քաղաքապետարան, ոստիկանատուն, նամակատուն, քանի մը անգործածելի մատուռներէն զատ նաեւ եկեղեցի մը զանգակատունով եւ ժամացոյցով: Գլխաւոր բերքերն են ցորեն գետնախնձոր, լուբիա, ձիթապտուղ, նուշ եւ մեղր: Կրէուէն մինչեւ Riéz հեռաւորութեան մը վրայ կը մշակեն «լաւանտ»ի ծաղիկ որմէ կը ստանան իւղ մը անուշահոտութիւն պատրաստելու համար: Այս ծաղիկներու դաշտերուն կից շարուած են մեղուներու ճերմակ փեթակները, եւ շնորհիւ այս ծաղիկին Ռիէզի մեղրը նշանաւոր է: Կրէուսի մէջ կայ հայ ընտանիք մը որ դժբախտաբար շատ բան կորսնցուցած է իր ծագումէն: — Յ. Նիկողոսեան

Հախնազարեանի ճիգերով կարելի եղած է կրթական Նախարարութենէն արտօնութիւն ստանալ եւ ունենալ համապատասխան արտօնագիրեր:

Ծնողական խորհուրդը եւ ծխական տիկնանց յանձնախումբը դնահատելի աշխատանք թափած են ազգային դպրոցներու պահպանման գործին մէջ: «Դանիա» դպրոցին աջակցելու համար անցեալ տարի կազմուած է «Տիկնանց Օժանդակ մարմինը» որ իր ձեռնարկներով նեցուկ հանդիսացած է դպրոցին:

Վերջին տասնամեակին նշանակելի է մայրենի լեզուի դասագրքերու հրատարակման գործը: Ներկայիս շնորհիւ խումբ մը ուսուցիչներու եռանդուն աշխատանքին ապահովուած է նախակրթարանէն մինչեւ միջնակարգ առաջին դասարանի դասագիրքերը: Գ. Անուշաւան Գրիգորեան կազմած եւ հրատարակած է Հայոց պատմութեան յաջող ձեռնարկ մը, որու երկրորդ հատորն ալ պատրաստ է տպագրութեան:

МОРУКАЛ Է Ջ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԾՈՒՌ ԱՋԱԿ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

— Աստուած իմ, ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակս, կ'աղաղակէր, ի՞նչ պիտի ըսէ ամուսինս:

Եւ այլեւս չուզելով չկենալով, տուն վազեց ամուսնոյն պատմելու եղելութիւնը:

— Ո՞վ կրնար կարծել, թէ դուն այնքան յիմար պիտի ըլլայիր, որ կաւէ ամանները փողոցի անկիւնը շարէիր, ուրկէ ամէն մարդ կ'անցնի, կը դառնայ: Ես կը տեսնեմ թէ դուն անընդունակ ես գործ մը կանոնաւոր ընելու: Բայց բաւական է լաց: Պալատ էի գացած իմանալու, թէ արդեօք խոհանոցին մէջ ծառայող աղախինի մը պէտք չունի՞ն: Համաձայնեցան քեզի ընդունելու, ամսական պիտի չստանաս, բայց կերակուրդ պիտի տան:

Այսպէս, իշխանուհին դարձաւ խոհանոցի աղախին մը, եւ կ'օգնէր խոհարարուհիին՝ մեծամեծ կաթսաներով կերակուր եփելուն: Իսկ ամսականի փոխարէն ամէն իրիկուն 2 մեծ պուտուկներու մէջ կը թոյլատրէին իրեն, որ կերակուրի մնացորդները հետը տուն տանէր, ինքն ու ամուսինը ուտելու համար:

Շատ ժամանակ չէր որ պալատի խոհանոցին մէջ կ'աշխատէր, երբ լսեց թէ թագաւորին անդրանիկ զաւակը պալատին առջեւէն մեծ շքախումբով պիտի անցնէր եկեղեցի երթալու համար, որովհետեւ պիտի ամուսնանար. վազեց գնաց դուռներուն մէկուն առջեւը կեցաւ ու դուրս նայեցաւ, տեսնելով այն շքեղութիւններն ու փառքը, սիրտը սեղմուեցաւ, մտածելով իր անձնական ճակատագրին վրայ: Խորունկ հառաչներ հանելով յուզուած կուրծքէն, կը խորհէր թէ այդ շքեղութիւններն ու փառքը իրեն համար ալ կրնային ըլլալ. բայց ինքը իր անբարտաւանութեամբդանոնք կորսնցուցած էր եւ այս ողորմելի դրութեանը հասած: Այսպէս մտածելով շատ ու շատ զղջաց իր անցեալին վրայ: Ծառաները վրան գթալով, հարսանեկան խնջոյքին աւելցածներէն անոր ալ բաժին հանեցին, զոր պուտուկներուն մէջ դնելով պահեց, իրիկունը հետը տուն տանելու: Յանկարծ թագաւորին տղան յայտնուեցաւ ոսկի թելերով բանուած մետաքսէ զգեստներ հագած: Երբ աղջիկա դրան առջեւ կեցող գեղեցիկ եւ գեռատի կինը նշմարեց, հասաւ եւ ձեռքէն բռնեց, ըսելով թէ պարի մէջ իր զոյգը պիտի ըլլայ ան:

Բայց անիկա մերժեց եւ սաստիկ վախցաւ, որովհետեւ զարհուրանքով եւ ամօթով կը տեսնէր թէ ձեռքէն բռնողը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ Ծուռ կզակ թագաւորը ինքը, որուն հետ մերժեր էր ամուսնանալ, կծու ծաղրելով եւ արհամարհելով զայն: Բայց ան բնաւ չէր ձգեր ձեռքը, այլ քաշելով, քաշկռտելով տարաւ մեծ սրահը: Այս քաշկռտուքի միջոցին, պուտուկներու կափարիչները յանկարծ վար ինկան եւ միսերը ցրուեցան սրահին չորս կողմը: Բոլոր ներկաները տարօրինակ քահքահ մը փրցուցին եւ սկսան ծաղրել միսերուն տէրը:

Իշխանուհին այնքան գէշ եղաւ, որ կը ցանկար այդ վայրկեանին գետնին եօթը խաւերուն տակը մտնել: Դէպի դուռը վազեց փախչելու համար, բայց Ծուռ կզակ թագաւորը ետեւէն հասաւ եւ սանդուխներուն վրայ բռնելով՝ դարձեալ սրահ բերաւ ըսելով.

— Մի վախնար բնաւ, ես մուրացկան երաժիշտն եմ, որ քեզի հետ միասին այն խեղճ խրճիթին մէջ կը բնակէի: Քեզ չափազանց սիրելուս համար էր որ ստիպուեցայ ծպտուիլ այդ ձեւով: Ես եմ այն ձինով զինուորը, որ շուկային մէջ տակնուվրայ ըրաւ քու ամաններդ: Այս բոլորը ես դիտմամբ ըրի, որպէսզի կոտրեմ քու մեծամտութիւնդ ու քաւել տամ քու անբարտաւանութիւնդ: Իսկ հիմա, ալ բաւական է, շատ տառապեցար, սակայն միենոյն տառապանքը քեզի ազնուացուց: Ուստի այս բոլոր պատահածները գէշ երազի մը նման մոռցիր յաւիտեան, որովհետեւ պիտի սկսինք մեր հարսանեկան խրախճանքը:

Թագաւորին մէկ նշանին վրայ, նաժիշտներու մեծ թափոր մը ծայր առաւ, որոնք իրենց ձեռքերուն վրայ առած արքայական հարսի զգեստեղէններն ու զարդեղէնները, մօտեցան իրեն:

— Աճապարեցէ՛ք եւ զուարթ... Աշակերտ... — Ահաւասիկ ձեր տիրուհին եւ իմ թագուհիս, ըսաւ թագաւորը նաժիշտներուն, տարէք, հագցուցէք ու զարդարեցէք զայն:

Նաժիշտները գլուխ տալով, մեկնեցան թագուհիին ետեւէն:

Եւ հարսանիքը սկսաւ, չլսուած, չտեսնուած փառաւորութեամբ եւ ուրախութեամբ: Իշխանուհին հայրն ալ իր պալատական շքախումբովը...

Բարենորոգումներ Իրանի մէջ

15 ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿՈՉՈՒԵՑԱՆ

Իրանի վարչապետը շաբաթ օր հանգստեան կոչեց 15 զօրավարներ, իբրեւ առաջին քայլ զինուորական բարենորոգման: Արձակուած սպաներուն մէջ կը գտնուին մառեչալ Փանահ, սպայակոյտին նախորդ պետը, եւ զօր. Մոհատամ, Թէհրանի նախորդ զինուորական կառավարիչը :

Կ'ըսուի թէ 50 հոգինոց ուրիշ ցանկ մը եւս պատրաստուած է եւ թէ պիտի ջնջուի յաւելուածական դասերու զօրակոչը: Տոքթ. Մոսատեղ կ'ուզէ բանակը վերածել պաշտպանողական ուժի մը, ներքին ապահովութեան համար :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ազգայնական շրջանակները դժգոհ են բանակին երէց սպաներու արտակարգ թիւէն: Կ'ըսուի թէ առ նուազն 80 զօրավարներ եւ 400 գնդապետներ կան գործօն բանակին մէջ :

Թէհրանի ներքին ապահովութեան յանձնախումբը, որուն անդամ են ոստիկանութեան վերատեսուչը, զինուորական կառավարիչը եւ ազգ. պաշտպանութեան փոխ նախարարը, շաբաթ օր նիստ գումարեց Տոքթ. Մոսատեղի բնակարանին մէջ: Ցետոյ կոչ մը ուղղուեցաւ ազգին, որպէսզի լիովին գործակցի կառավարութեան, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար :

Թէհրանի թերթերը կը գրեն թէ վարչապետը փոփոխութիւններ պիտի կատարէ նաեւ ազգ. պաշտպանութեան պաշտօնատան մէջ որուն վարիչն ալ ինքն է :

× Տոքթ. Հասիպի, վարչապետին մասնաւոր խորհրդականը, յայտարարեց թէ Իրան պատրաստ է իրաւարարութիւն ընդունելու քարիւղի հարցին մէջ, իբրեւ համակրանքի նշան. բայց երբեք պիտի չհաւանի իրաւարարութեան ենթարկել բուն ազգայնացման խնդիրը :

ԳԻՆԵՐԸ ԻՋԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Այս շաբթու կառավարութիւնը խորհրդակցութիւններ պիտի կատարէ ուտեստի ներածման մասին: Ներկայիս միսը եւ կարագը կը կազմեն գլխաւոր նիւթը եւ հաւանական է որ մինչեւ տարուան վերջը 5000 թոն կովու թարմ միս ներածուի արեւելեան Եւրոպայի երկիրներէն, եւ 5000 թոն ալ պահածոյ կովու միս Ուրուկուէյէն: Միջին հաշուով Ֆրանսայի կովու միսի սպառումը մօտ 750 հազար թոն է:

Խոզի միսի համար բանակցութիւններ կը կատարուին զանազան նահանգներուն հետ ներածման քանակը որոշելու համար: 400 միլիոն Ֆր.ի գնում կը նախատեսուի արդէն Իտալիայէն եւ Եուկոսլաւիայէն, ինչ որ կը ներկայացնէ մօտ 2500 թոն: Ֆրանսայի խոզի միսի տարեկան սպառումն է շուրջ 850 հազար թոն :

Կարագի եւ կաթնեղէնի մասին որոշում մը չտրուեցաւ տակաւին, թէեւ կ'ուզեն սպառումը առայժմ կեդրոնացնել Փարիզի մէջ: Եթէ ներածումը կատարուի բաւական մեծ քանակութեամբ, կարելի կ'ըլլայ գիներու բարձրացման առաջքը առնել: Նախարարներու վերջին խորհուրդը կը խորհի առայժմ միայն լրացուցիչ ներածումներ կատարել :

Գիներու բարձրացման առաջքը առնելու համար կը նախատեսուի նաեւ իջեցնել կենդանիներու կերին գինը ինչպէս եւ ներածելի նիւթերուն մաքսատուրքը: Միւս կողմէ վարչապետը չուզեր աւելցնել պետական ծախքերը :

Կառավարութիւնը ուրիշ կարեւոր խորհրդակցութիւններ ալ պիտի կատարէ: Իր գլխաւոր հոգերէն մէկն է 1953ի ելեւմուտքը հաւասարակշռել առանց նոր տուրքեր հաստատելու: Ոչ մէկ նոր ծախք պիտի արտօնուի, եւ վերազինման յանձնառութիւններն ալ պիտի կատարուին: Ուրեմն, գիները պահել եւ ի հարկին իջեցնել, ելեւմուտքը հաւասարակշռել :

ՔԱՐԻՒՂԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ չարաշահութեան մասին գաղտնի տեղեկագիր մը հրատարակուեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ եօթը ընկերութիւններ իրենց ձեռքն առած են քարիւղի առեւտուրին 92 %ը : Ամբաստանութեան տակ են երկու անգլ. ընկերութիւններ ալ, Անգլօ-Իրանեանը եւ Տըչ Շէլը: Ցնցալից յայտնութեանց կը սպասուի :

չացաւ գալու: Երբ իշխանուհին իր թագաւոր հօր ձեռքերը կը համբուրէր, սրտի յուզումէն կուլար ու կը դողդողջէր լսելով.

— Հայր, երախտապարտ եմ քեզի, որ զիս պատժեցիր : Կ'երդնում քեզի, ասկէ վերջը այլեւս մեծամիտ չըլլալ, մանաւանդ չհամարձակիլ ոեւէ մէկը ծաղրել :

Հայրը շատ գոհ մնալով, համբուրեց իր աղջկան ճակատը, եւ թագաւոր փեսային երջանիկ եւ անվիշտ օրեր ցանկացաւ :

(3 եւ վերջ) ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԴԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԻ չորս անձաւախոյզները, որոնք անձրեւներու հետեւանքով տասը օրէ ի վեր բանտարկուած կը մնային Հօէլ Լօքի (Դժոխքի Ծակ) անդունդին մէջ, կրցան դուրս ելլել իրենց միջոցներով: «Գիտէինք թէ արտաքին աշխատանքները անօգուտ էին, եւ սպասեցինք որ ջուրերը քաշուին: Ինծի ընկերացող երեք երիտասարդները երբեք չվախցան: Կարգադրած էինք որ օրական 400 գրամ սնունդ առնելով պիտի կրնայինք երեք շաբաթ դիմանալ», յայտարարեց անոնց պետը, Տոքթ. Գրէօպլին:

ՁԻՒՆ ԿԸ ՏԵՂԱՅ Ալպեան լեռներուն մէջ, մինչեւ 2200 մեթր բարձրութեան վրայ :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ զօրաւոր ցնցում մը տեղի ունեցաւ անցեալ ուրբաթ Քալիֆորնիոյ Պէյքըրսֆիլտ քաղաքին մէջ եւ տեւեց 30 երկվայրկեան: Հինգ հոգի մեռան: Նիւթական վնասը 20 միլիոն տոլար կը հաշուեն: Ուրիշ ցնցում մը տեղի ունեցաւ Լօս Անճէլէսի մէջ շաբաթ օր: Կարեւոր վնաս չկայ :

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ութերորդ տարեդարձին առթիւ կիրակի առտու ժամը 9.30ին թափօր կազմուեցաւ Կառ տը լ'Էսթի առջեւ, առաջնորդութեամբ Դիմադրականներու եւ նախկին ռազմիկներու, կեդրոնացաւ տասներորդ թաղամասին քաղաքապետութեան առջեւ ուր ճառեր խօսեցան, փառաբանելով ազատագրական պայքարը: Ժողովուրդը կանգ կ'առնէր յիշատակի տախտակներու առջեւ եւ ծաղկեփունջեր կը զետեղէր: Միեւնոյն առթիւ հանդիսաւոր արարողութիւններ կատարուեցան մայր եկեղեցւոյ մէջ եւ Յաղթական Կամարին տակ :

ՊԱՐԱՅԻ նաւահանգիստին մէջ գործադուլի մը հետեւանքով խռովութիւններ ծագեցան: Զինեալ բանթողները յարձակեցան քաղաքին ելեկտրական կեդրոնին վրայ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ամսաթերթը :

Յուլիս – Օգոստոս, 1952, զոյգ թիւ՝ 12 էջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ:

Երկու խմբագրականներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն: Լայն տեղեկութիւններ Ֆրանսայի եւ արտաշխարհի երիտասարդական շարժումի մասին, գրական, գեղարուեստական, պատմական, գիտական եւ մարզական նիւթեր:

Տարեկան բաժնեգին 450 ֆրանք: Հասցէ.— Krikor Papazian, 25 rue Martial Boudet,Chaville(S.etO.):

Նորէն եւ նորէն կը յիշեցնենք

1.— Ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով (պարզ մելան, ոչ թէ կարմիր, կանանչ կամ դեղին):

Մասնաւորապէս յստակ եւ մաքուր գրել անուն մականուն, վայրի անուն եւ թուանշան :

2.— Նկատի չեն առնուիր մատիտով գրուած թղթակցութիւնները:

3.— Հանդէս. երեկոյթներու նկարագրութիւնը գրել ամփոփ եւ ժամանակին: Մինչեւ չորեքշաբթի հասած նկարագրութիւն մը կը հրատարակուի մինչեւ շաբաթ, այլապէս կը մնայ յաջորդ շաբթուան :

4.— Նկատի չեն առնուիր անստորագիր կամ ծածկանուն գրութիւնները, եթէ նոյնիսկ հրատարակուելու սահմանուած չըլլան :

5.— Զգուշիլ եւ խմբագրութիւնը չզբաղեցնել զանազան առէ – կօէներով :

6.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց, որպէսզի միեւնոյն սխալները չկրկնուին տարին տասներկու ամիս :

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Պրոֆ. Վահան Տօտոմեանց, վաստակաւոր գիտնականը, որ Հռոմ կը գտնուի այժմ, որոշած է Ֆրանսա հաստատուիլ, կնոջը եւ 18 տարեկան տղուն հետ, աւելի դիւրաւ շարունակելու համար իր աշխատանքները :

Կը փնտռէ երկու սենեակ եւ խոհանոց մը Փարիզի, արուարձաններու կամ ուրիշ հայաշատ կեդրոնի մը մէջ :

Հռոմէն պիտի մեկնի հոկտեմբերին:— Տեղեկացնել «Յառաջ»ի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ.— Տիկ. Գայիանէ Զըլըկանեանի, եղբ. մահուան առթիւ, Ֆր. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուէրները: Փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները 1000 Ֆր., Այրի Տիկին Հայկանուշ Ապաճեան 1000, Այրի Տիկին Խաչէրեան 500 ֆրանք :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—
Եշ. 28 Օգոստ. ժամը 9ին, Ակնունի ենթկ.էն:
Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար :

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեսնեն վարչութեանս յայտարարութիւնը:

Միեւնոյն առեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ :

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով .—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Զէրչեան, 16 Rue Nouvelle .
ԱՆԻԷՌ.— Ս. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ս. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բաղրեանի 43 rue Richer :
ԻՍԻ.— Ե. Առաքելեան, 48 rue Défense .
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay :
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine):
ՍԱՐՍԷԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիյլի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի: Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme,Paris(13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տարեկան 2200, Արտասահման 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 27 AOUT 1952 Չորեքշաբթի 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6849 - Նոր շրջան թիւ 2260

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐ

Աշնան հետ, երբ խորհրդարանները կը վերաբացուին եւ կառավարութիւնները կ'ամփոփուին, քաղաքական հորիզոնն ալ կը թանձրանայ :

Հետեւեցէք օրուան դէպքերուն, եւ պիտի տեսնէք թէ ամէն երկրի մէջ ալ միեւնոյն մղձաւանջն է որ կը տիրապետէ,— խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ :

Մեծերը կը պատրաստուին, փոքրերն ալ նեցուկներ կը փնտռեն :

Ամէնքն ալ հարկադրուած են դիրք ճշդել, ոտքի տակ չերթալու համար : Զանցառելի քանակութիւն մը կը կազմեն անոնք որ չէզոքութեան մէջ կը փնտռեն իրենց ապահովութիւնը :

Արդարեւ, շատ քիչեր կը հաւատան մէջին ճամբաներու իմաստութեան :

Օրինակ, Եուկոսլաւիան միշտ կը խուսափի պաշտօնական զինակցութիւններէ եւ դաշինքներէ :

Եւ սակայն, արդէն ճշդած է իր դիրքը : Հետզհետէ աւելի կը հակի դէպի Արեւմուտք, ստանալով դրամական եւ զինական օգնութիւն : Մինչեւ անգամ դառնալով աւելի պահանջկոտ :

Իր մերձեցումը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ, փոխադարձ այցելութիւններով, կրնայ ի հարկին յանգիլ միացեալ ճակատի մը :

Այս նպատակն է որ կը հետապնդեն արեւմտեան Դաշնակիցները, ջանալով բարեկամաբար լուծել Իտալիոյ հետ եղած վէճը (Թրիէսթէ), եւ փութացնել Աւստրիոյ անկախութեան վերահաստատումը :

Ամէն պարագայի մէջ, ուժեղացած է քաղաքական գործունէութիւնը՝ արեւմուտքէն աւելի :

Բոլոր երեւոյթները եւ դէպքերը ցոյց կուտան թէ վճռական, թերեւս ճակատագրական դէպքեր կրնան պատահիլ յառաջիկայ աշնան :

Շատ բան կախում ունի Մ. Նահանգներու նախագահական ընտրութիւններէն որոնք պիտի կատարուին յառաջիկայ Նոյեմբերին :

Արդեօք այս պարագան ալ կապ չունի՞ Սթալինի վերջին որոշման հետ,— կուսակցութեան ԺԹ. համագումարը նիստի հրաւիրել Հոկտ. 5ին, 13 տարուան դադարէ մը ետք :

Որոշումը միեւնոյն ատեն կը նախատեսէ արմատական փոփոխութիւններ՝ վարչական կազմին մէջ, ինչպէս եւ նոր հնգամեայ ծրագիր մը, զարգացնելու համար ամէն տեսակ արտադրութեանց :

Աւելորդ է բացատրել թէ այս որոշման հետ կապ ունի, նաեւ, իր նոր ծանուցագիրը,— Զօր. Մեծերը ժողովի հրաւիրել ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտ., լուծելու համար գերմանական հարցը :

Ինչպէս կուսակցական համագումարի լուրը, նոյնպէս այս առաջարկը տեղի տուաւ զանազան ենթադրութեանց, քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Բայց, աւելի շատ յոռետեսութիւն քան թէ յաւատեսութիւն ներշնչեց արեւմտեան պետութեանց :

Այս առթիւ ալ, յայտնապէս ժխտական դիրք մը բռնած են Մ. Նահանգները :

Ահաւասիկ վերջին ապացոյցը,— զօր. Այզընհաուըրի բուռն ճառը, որ ռումբի մը տպաւորութիւնը գործեց :

Նախագահական թեկնածուն պարզապէս ասպարէզ կը կարդայ Խ. Միութեան :

Բաղդատաբար պաղարիւն եւ չափաւոր, [illegible] չո՞ւ յանկարծ այսքան կծու լեզու մը կը գործածեր, եւրոպական ճակատի նախկին սպարապետը, որ մեծ համարում կը վայելէր նաեւ Մոսկուայի մէջ :

Իւրաքանչիւր նախադասութիւն մարտակոչ մը կը կազմէ :

Անշուշտ ընտրական պայքարին սաստկացումն ալ ազդած է թեկնածուին վրայ :

Սակայն եւ այնպէս, այդ պարագան բաւական չէ, բացատրելու համար այս արտակարգ պոռթկումը :

— « Մենք երբեք պիտի չճանչնանք այն դիրքերը զորս Սովետները գրաւած են արեւելեան Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ»:

Համբերութեան փո՞րձ մըն է որ կը կատարեն այսքան վճռական խօսքեր արտասանելու համար

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

[illegible]Ք ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ԿԱՊԿԵԼ

Այն գրող - քրոջները որ Հայաստան գացին 1946—47ին, զանազան մարզանքներ կը կատարեն, «ռէալիստական» գրականութիւն մշակելու համար :

Այսպէս, Իրանէն գացած գրող մը, Յովհ. Ղուկասեան, գրած է «Արաքսի այն ափին»ը, պատկերացնելու համար « պատերազմի հրձիգներու եւ աշխարհակալներու կեղեքումները. » :

Ուրիշ մը, Ա. Աւագեան, կարծեմ Յունաստանէն, թխած է «Վազը»: Իսկ Պուլկարիայէն ալ կեղծանուն վարժապետ մը, Հր. Հրահան (ընիկ Ռոտոսթոցի), «Բալկաններու լանջերումը.»:

Անշուշտ ամէնքն ալ ջերմ ծափերու կը սպասէին : Իրենց չար բախտէն, ապտակներ է որ կը ճաշակեն :

« Սովետական Գրականութիւն եւ Արվեստ» ամսագրի Յուլիսի թիւին մէջ, գրական քննադատ մը, Մ. Էմիրզյան, յիշելով այդ հրատարակութիւնները եւ ուրիշներ, կը յայտարարէ առանց վերապահութեան.

— « Սակայն այդ գործերը մեծ մասամբ առանցնել են անգույն ու անհամոզիչ, որովհետեւ նրանցում բացակայում է իրականութեան ճշմարտացի ու խոր արտացոլումը, այսինքն այն, ինչ որ «Սովետական գրքի երկի որակը գնահատելու համար գլխաւոր, որոշիչ չափանիշն է (Պրավդա):

Գրախօսականին խորագիրն անգամ դատավճիռ մըն է,— «Իրականութիւնից հեռու»:

Այս ընդհանուր յայտարարութենէն վերջը, քննադատը կը խաչէ ու կը խաչէ Հ. Հրահանի գիրքը»:

— « Ցիշեալ (Հիշյալ!) երկերի մէջ թերութիւնների առատութեամբ աչքի է ընկնում նաեւ Հրանտ Հրահանի «Բալկանների լանջերում» վիպակը »:

Մանրամասն, երեք էջի վրայ փռուած քննադատութիւնը երկարօրէն կը պարզէ վիպակին վրիպումները, անշուշտ «սոցիալիստական ռէալիզմ»ի տեսակէտով :

Կը մատնանշէ պակասաւոր պատկերներ, անբնական տեսարաններ եւ կիսկատար գործողութիւններ :

Գոնէ լեզուն եւ շարադրութիւնը գնահատէին :

Այդ շնորհէն ալ զրկուած է նորընծայ բոլշեւիկը.

— « Ցածրացնում ցածր է Հր. Հրահանի գրքի լեզուի կուլտուրան: Վիպակում առատ են շարահիւսական, ոճական եւ այլ կարգի սխալները. իսկ տառասխալները ու կէտադրական սխալները այնքան շատ են, որ դժուարանում ես որոշել, թէ որն է տպագրական, որը հեղինակային վրիպում: Այդ թերութիւններից զերծ չէ գրքի գեւ... մի էջ. իսկ որոշ էջերում խառնում են տասնեակի»:

Կը սորվին, կը սորվի՞ն տակաւին: Վարժապետ-բանաստեղծ էին, դարձան աշակերտ ...

ՎԱՀԷ

Անվերջ մաքրագործումներ

Վիէննա հասած լուրերու համաձայն, Լեհաստանի մէջ ալ մաքրագործումներ պիտի կատարուին, յաջորդելով այն գործողութեանց որ տեղի ունեցան Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ :

Լեհաստան միակ արբանեակ երկիրն է, ուր համայնավար կուսակցութեան պետը միեւնոյն ատեն երկրին վարչապետը չէ:

Անցեալ տարի, նախագահ Պիէժան Կոթվալտ վտարեց եւ բանտարկեց կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ռուտոլֆ Սլանսքին, իբրեւ լրտես եւ դաւաճան: Յունիսին, Ռումանիոյ կուսակցական ընդհ. քարտուղարը, Գէորկիու - Տէժ, պաշտօնէ արձակեց խամաճիկ վարչապետը, Տոքթ. Կրոզա, եւ ինք անցաւ անոր տեղը: Անցեալ շաբթու Մաթիաս Ռաքոշի, որ Հունգարիոյ անվիճելի վարիչն է այն օրէն ի վեր որ կարմիրները գրաւեցին իշխանութիւնը, հեռացուց վարչապետ Իշթուան Տոպին, նմանապէս խամաճիկ մը եւ ստանձնեց պաշտօնական տիտղոսը որուն իրական տէրն [illegible] ի վեր :

Լեհաստան տակաւին երկու ջոջ գլուխներ ու-

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ
Է ԱՍՊԱՐԷԶԸ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ

«ՊԷՏՔ Է ՎՃՌԱՊԷՍ ԸՍԵՆՔ ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒՆ ԹԷ ԵՐԲԵՔ ԴԱԴԱՐ ՊԻՏԻ ՉՈՒՆԵՆԱՆՔ, ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԸՂՄՈՒՏ ՄԱԿԸՆԹԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ ՉՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ »:

Մ. Նահանգներու հանրապետական կուսակցութեան նախագահական թեկնածուն, զօր. Այզընհաուըր բուռն ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի օր, 1914 եւ 1940ի պատերազմներու նախկին ռազմիկներուն համագումարին առթիւ (Ամերիկեան Լեգէոն): Ներկայ էին աւելի քան տասը հազար լեգէոնականներ, որոնք թափօր մը կազմեցին այս առթիւ, Նիւ Եորքի մէջ, ի ներկայութեան 600000 հանդիսականներու:

Այս առթիւ ծիծաղելի տեսարաններ ալ պարզուեցան: Լեգէոնական մը կնոջ տարազ հագնելով, ամպիոն ցատկեց եւ փորձեց համբուրել քաղաքապետը, որ խոյս տուաւ: Այն ատեն մարդը համբուրեց խումբ մը ոստիկաններ, մինչ բազմութիւնը կը ծափահարէր, քրքիջներ արձակելով :

Զօր. Այզընհաուըր իր ճառին մէջ զատ-զատ յիշեց 17 ազգեր որոնք բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ ինկած են: Ահաւասիկ իր ճառին հիմնական մասերը .

— « Մեր կառավարութիւնը պէտք է միանգամ ընդ միշտ եւ անդառնալի կերպով ըսէ Կրեմլինի թէ երբեք պիտի չճանչնանք խորհրդային դիրքերը՝ արեւելեան Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ: Պիտի գայ օրը ուր գերութեան մատնուած ազգերը արիւթ պիտի ունենան իրենց ճամբան ընտրելու դէպի ապագան, կատարեալ ազատութեամբ եւ աշխարհի աչքերուն առջեւ: Դեռ աւելին,— պէտք է բացարձակապէս ըսենք Սովետներուն թէ երբեք դադար պիտի չունենանք, մինչեւ որ յարձակողական համայնավարութեան տղմուտ մակընթացութիւնը իր ներքին սահմաններուն մէջ չքաշուի: Եւ պէտք է յիշեցնենք.— Մենք երբեք օգնութիւն պիտի չզլանանք այդ չղթայակապ երկիրներու իւրաքանչիւր մարդու եւ կնոջ որ ապաստան կը փնտռէ մեր քով, որ իր սեփական ժողովուրդին մէջ կը վառէ ազատութեան բոցը, որ նուիրուած է իր հայրենակիցներուն ազատագրութեան »:

« Համայնավար բռնակալութիւնը, որ նախանձախնդիր է իր վայրագութեամբ, անյագ՝ իր աշխարհակալութեան ծարաւով, կը ձգտի խռովութեան, յեղափոխութեան եւ պատերազմի, մինչեւ որ երկիրները դառնան գերիներու կայաններ եւ ամբողջ մարդկութիւնը ստրկութեան դատապարտուի : Սթալին ըսած է թէ նոր աշխարհամարտ մը անխուսափելի կրնայ ըլլալ, թէ ազատ ազգերը, մէջն ըլլալով Ամերիկան, համոզուին թէ անօգուտ է պայքարը, անձնատուր ըլլալու ատեն : Բայց Սթալին գիտէ որ Ամերիկացիները ձեռնթափ չեն ըլլար: Անոնք չեն մոռնար իրենց սկզբունքները եւ չեն ընկրկիր դժուարութեան առջեւ: Ո՞վ կրնայ կասկածիլ թէ Կրեմլին չարունակ պատերազմի կը պատրաստուի, եթէ անհրաժեշտ գտնէ պատերազմը՝ իր համաշխարհային նպատակներուն հասնելու համար: Ո՞վ կրնայ կասկածիլ թէ՝ մինչ այս մինչ այն, ան պիտի շարունակէ իր քաղաքական սողոսկումի եւ տնտեսական հեղձամահութեան քաղաքականութիւնը: Իմ կարծիքով, մեր երկիրը այսօր մատնուած է վտանգի մը որ աննախընթաց է իր պատմութեան մէջ:

« Սովետները պիտի չկրնեն ճակատագրական սխալը այն թշնամիներուն որոնց յաղթեցինք երկրորդ աշխարհամարտին մէջ: Երբ անոնք վճռեն պատերազմ յայտարարել, հաւանաբար [illegible] [illegible] ուժը զոր անհրաժեշտ կը գտնեն յաղթանակը [illegible] հելու համար: Իմ կարծիքով, անոնք այս դասերը [illegible] հասած չեն տակաւին: Այս [illegible] թէ կրնանք թուլցնել մեր ճիգը .

« Վտանգի մասին կ'առաջնորդէ դիմադրութեան: Վախը, երբ շատ երկար տեւէ, [illegible] սուղի կը նստի որպէս զինուորական ապրուստի

(Կարդալ շարունակութիւնը կարգալ Դ. էջ.

նի,— կուսակցութեան նախագահը, Պոլեսլաւ Պիերութ, որ երկիրը կը կառավարէ 1948էն ի վեր, երբ ասպարէզէն քշուեցաւ Գոմուլքա եւ Եոզէֆ Սիրանքեւիչ, ձախաթեւեան ընկերվարական մը որ կը սպասէ վարչապետի տիտղոսը: Իրազեկներու կարծիքով, այժմ կարգը եկած է այս մարդն ալ ձերբակալելու եւ ամբաստանելու կամ պարզապէս պաշտօնէ հեռացնելու: Մանաւանդ որ, դաւանափոխ ընկերվարական մըն է: Ռումանիոյ իր գործակիցն, Լոթար Ռատաչեանու ալ հեռացաւ անցեալ գարնան կատարուած մաքրագործումներու ընթացքին, երբ ասպարէզէն կը քշուէր Աննա Փաուքըր, իմտական եւ ներքին նախարարներուն հետ::

ԵՐԵԿ ՑԵՆ, ԱՅՍՕՐ ԱՄԱՑԻ

Մարդկային տարիքի որ սահմաններուն վրայ ալ գտնուի մարդ արարածը՝ բարքով եւ բնազդով քիչ մը մանուկ է: Ազատեցէք զայն զինքը կաշկանդող ընկերային ընկալեալ սովորութիւններէն, տուէք իրեն ազատութիւն իր ուզածին պէս շարժելու, եւ ահա ամենալուրջ կարծուած մարդն անգամ պիտի ընէ բաներ, որ կը կարծուի թէ յատուկ են միայն երախաներուն: Ցուցախարութիւն, վիճ, կռիւ, քայքայուած առողջութիւն, առժամապէս կ'անթեղեն այդ զգացումը՝ վերապարթնելու համար պատեհ ժամուն:

Մանկութեան այս զգացումի չափանիշը թերեւս կը տարբերի ժողովուրդէ ժողովուրդ, համաձայն իրենց ազգային խառնուածքին: Իրականութիւնը կայ սակայն:

Հայերս, օրինակ, շատ վերապահ ենք, զուսպ, աւելի քան ընկճուած եւ իրաւամբ: Մեր ապրիլն իսկ հրաշքի նման բան մըն է: Եւ սակայն... միշտ ալ չենք լար: Կը քալենք դարուն ու մեր շրջապատին հետ:

Անգլիոյ մէջ ես տեսայ տարէց մարդիկ, որոնք բլուրներու վրայ թռուցիկի մրցումներ կը կատարէին մանուկներուն հետ, կամ աւազաններուն շուրջ մանրանկար նաւակներով կը մրցէին: Եւ ինչ մեծ հաճոյքով:

Նոյն բանը չէ՞ պատահիր այս երկրին եւ ամէն տեղ՝ հասարակաց վայրերուն մէջ, երբ այրեր ու կիներ հեծած ինքնագործ ձիերու կամ խոզերու վրայ, կը դառնան ու կը դառնան: Կամ ալ փոլի ազդեցութեան տակ մարդոց կատարած արտառոց շարժումները (երբ ազատ են շրջապատի գիտակցութենէն), նոյն զգացումը չե՞ն արտայայտեր:

Այստեղ անշուշտ կայ նաեւ բարոյական կողմը: Բայց ես կ'ամփոփուիմ մանկական զգացումին շուրջ:

Այս մտածումներով կը տարուիմ իւրաքանչիւր արձակուրդի շրջանին: Խաղաղ բնութեան մէջ. ազատ՝ ընկերային կաշկանդումներէն:

×

Վալանսէն մեր ինքնաշարժը ասֆալթապատ ճամբէն հեզիկ կը սուրայ Արտէշի լեռներն ի վեր: Աջ ու ձախ թթենիներ ու շագանակենիներ՝ լերկ բարձունքներու վրայ, բեռնաւորուած պտուղներով:

Հինաւուրց գաճաճ ծառեր՝ արմատները խրած ժայռերու բազմադարեան խաւերուն մէջ: Չես գիտեր ուրկէց կը ստանան իրենց կենսահիւթը: Մեր Ս. Մինասի շագանակենիները բարձրաբերձ էին ու դալար: Կ'ոռոգուէին բազմաթիւ առուներու ջուրերով:

Լը Փուզէն: Հին յիշատակներ: Դաւ ու նենգութիւն: Երբ չեկիստ Ղլրտճեանի սրեմին սեւը կը տարածուէր շրջանին հայութեան վրայ: Երբ լուսահոգի հայրս զայրոյթէն կը գրէր. —

« Լը Փուզէ՜ն. վարդապետ կ'ուզեն.
Մեսրոպին բերած լոյսերը պուզ են.
Հոգիով ու սրտով անոնք միշտ կոյր են:
Անցին Ղլրտճներ մազերը կը խուզեն.
Հայր Անտոնիս չունիս շահ ու զէն,
Ամօթ զգացէք ձեր Նամուս բոզէն»:

Ինքնաշարժը կը հեւայ միշտ դէպի վեր, դարձդարձիկ խճուղիին վրայ: Պզտիկ անզգուշութիւն մը մեզ կրնայ գլորել անդունդն ի վար, ուր փոխանակ Արտէշ գետի մունչիւնին, յատակի ցամաք ժայռակոյտերը կը վկայեն իր երբեմնի գոյութիւնը: Երաշտը իր աւերը գործած է ամենուրեք, ցամքեցնելով եւ գետ եւ բուսականութիւն: Այս բարձունքները մեզ կը յիշեցնեն Ժընեւ տանող խճուղին:

Ցլավիաք: Նահապետական գիւղ մը: Ժամանակին այստեղ եւս կ'ապրէր մաս մը հայութեան բեկորներէն: Այցելութիւններ կը կատարէին մինչեւ Փռիվա, Օպընա:

Փռիվա: Արտէշի մայրաքաղաքը: Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ, երբ հայութիւնը դարձեալ կը լքէր իր բնտանեկան երդիքն ու պապենական հողը, բաւական կարեւոր թիւ մը եկաւ հաստատուիլ Արտէշի նահանգը: 1924ին բախտը զիս ալ նետեց այս կողմերը: Յաճախ առիթ ունեցած եմ այցելելու իր նահանգապետարանը, զբաղելու համար մեր հայրենակիցներու հոգերով, որոնք բազմաթիւ էին ու բազմազան: Խոստովանիմ սակայն որ, պաշտօնէութեան մօտ միշտ գտած եմ պատրաստակամ ընդունելութիւն: Այժմ ոչ մէկ Հայ:

Խճուղիին երկայնքին մեր աչքերը կը սեւեռին հսկայական տարածութեամբ բարձր անտառներու մայրիներուն, որոնք կնգուղներ զգեցած՝ կը խոկան անշշուկ: Ու մեր թոքերը կ'ուռին իրենց բոյրով:

Վայրէջք դէպի Օպընա, Լապէնկիւտ եւ վերջապէս Վալս լէ Պէն:

Տարօրինակ զգացումներով կը դիմեմ Լապէնկիւտի այն պանդոկը, ուր ապրած եմ քանի մը տարի առաջ: Ուրախ եմ անոր համար, որ հին ծանօթներու պիտի հանդիպիմ: Հոգ չէ թէ Ֆրանսացի, որոնց հետ աշխատեր եմ տարիներով: Բաժներ ենք մեր ուրախութիւններն ու ցաւերը: Տըխուր՝ վասն զի աւելի քան քառորդ դար է անցեր ու մեր մազերը վերածեր աղ-պղպեղի:

Այժմ այնտեղ չէ պանդոկապետուհին: Տարիներու բեռը զինքը ստիպեր է քաշուիլ եւ ծախել ուրիշին: Կը բնակի քանի մը քայլ հեռու, իր ամուսնացած աղջկան փեսային Սիւզանին մօտ: Կ'որոշեմ, սակայն, դարձեալ մնալ նոյն յարկին տակ եւ գէթ քանի մը օր ապրիլ ու վերյիշել անցեալը...

Կը կանգնիմ վաղեմի ծանօթի մը՝ Մատամ Փլանշի դրան առջեւ ու իր անունը կուտամ: Հըրաշք, ոչ միայն կը ճանչնայ զիս, այլեւ զիս կը կոչէ իմ պզտիկ անունովս: Եթէ Հայ մը ըլլար, այսքան չզարմանայի թերեւս:

Ահա եւ շիշի գործարանը (Verrerie) որ փակ է, փուռերուն նորոգութեան պատճառով: Ատենօք այս փուռերուն 1800 աստիճան ջերմութեան առջեւ է որ հայ երիտասարդները իրենց քրտնաթոր ճակատներով կ'ապահովէին իրենց ապրուստը: Աշխատաւորութեան աւելի քան քառորդը կը կազմէին անոնք, սիրուած ամէնքէն շնորհիւ իրենց աշխատասիրութեան: Այս տողերուն հեղինակը, տնօրէնութեան հրահանգով, քանի մը անգամ պտըտեր է շրջակայ գիւղերը, հայ բանուոր փնտռելու գործով: Տխուր դէպքեր ալ պակաս չէին դժբախտաբար:

Տակաւին կրնայի յիշել, հայութեան այդ ներխուժումի օրերուն, երբ Վալսի, Լապէնկիւտի, Օպընայի եւ Փօնի պարզուկ գիւղացիները որոնք առաջին անգամ կը լսէին Հայուն անունը, սենեակ տրամադրելու համար կ'ապաւինէին իմ բարեխօսութեան կամ ստորագրութեան:

Հայ բառն ու երգը կ'արձագանգէին Թուէթի, Արշամպոյի, Լառ Ժանթիէռի եւ Ժուայեօզի մանարաններուն մէջ աշխատող աղջիկներուն ու մանչերուն բերաններէն:

Այս ընդհանուր ոգեւորութենէն տարուած՝ Մարգար Բարխեանի, Պօտուռեաններուն եւ ուրիշներուն հետ հիմը կը դնէինք «Երիտասարդաց Միութեան»: Անդամներուն թիւը կ'աճէր տասնեակներով: Քիլոմեթրներով ճամբայ կը կտրէինք հետիոտն, օրուան աշխատանքէն վերջ, ժողովի կամ երգի փորձերու երթալու համար: Օպընայի ոստիկանապետը, պատուական մարդ մը, դժկամակութեամբ տրամադրեց քաղաքապետութեան սրահը մեր անդրանիկ հանդէսին համար: Յետոյ սակայն առաջին ծափահարողը ինք եղաւ:

Այդ օրերուն էր որ մեզ կը հասնէր եռօրեայ «Յառաջ»ը, իր բոցավառ տառերով, ու մեզ կը ներշնչէր նոր եռանդ:

Մեր մեկնելէն վերջ գործը կը շարունակեն մնացողները: Կը սկսի կուսակցական կեանք, Ազգ. Միութիւն, երկպառակութիւն եւ ապա քայքայում, երբ շատեր հեռացած էին արդէն:

Այժմ Փռիվա - Վալս — Օպընա շրջանին մէջ կը մնան 40 — 45 հայ ընտանիքներ, շուրջ 200 անձ, համաձայն տիկին Ջէքիմեանի եւ իր քրոջ՝ Տիկին Օհանեանի հաշիւներուն: Երկու սրտցաւ ընտանիք, որոնք իրենց առաւելագոյնը ըրած են Ց. Կ. Խաչին հետ, մանուկներուն հայեցի կրթութեան համար: Գործը լքուած է, իբրեւ հետեւանք հայութեան ցրուած վիճակին եւ ծնողներուն անտարբերութեան:

Նախկին չէն գաղութին յիշատակն անգամ չէ մնացած: Ափսո՜ս:

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

5.— ՄԻԱԿ ՀԱՅԸ ԿՈՎՏՈՒՆ ԳԻՒՂԻ ՄԷՋ

Երեք շաբաթ ապրեցայ Սեբաստիա քաղաքին մէջ եւ ծանօթանալէ ետք ազգակիցներուս բոլոր ցաւերուն եւ կարիքներուն, որոշեցի այցելել շրջակայ գիւղերը: Եւ առաջին հերթին ծննդավայրս Կովտուն գիւղը:

Առտուն կանուխ ճամբայ ելայ Սեբաստիայէն: Առջի օրուընէ ձի մը վարձած էի: Բոլոր գիւղերու միջեւ երթեւեկը կը կատարուի ջորիով կամ ձիով: Կանոնաւոր ճամբաներ չկան: 35 տարուան ընթացքին այս ուղղութեամբ ոեւէ յառաջդիմութիւն տեղի չէ ունեցած: Մէկուկէս ժամ ճամբորդելէ ետք, հասայ Կովտուն: Երեւակայութիւնս յուսախաբ ըրաւ զիս: Այդ պայծառ եւ շէն գիւղը անճանաչելի դարձած էր, վերածուած ըլլալով աւերակի մը: Քանդուած էին բոլոր տուներն, ու հաստատութիւնները: Չորցած էին պարտէզները եւ ամայութիւն կը տիրէր ամէն կողմ:

Առաջին գործս եղաւ գիւղի միակ հայ բնակիչը, իմ պատանեկութեան եւ դպրոցական ընկերս Միքայէլը գտնել, որ ճանչցուած էր հիմա Քիւրտ Ահմէտ անունով: Գիւղի մուտքին վրայ Քիւրտի մը հանդիպեցայ: Վայրկեան մը կեցուցի ձիս եւ հարցուցի Քիւրտ Ահմէտին տունը: Մեծ հաճոյակատարութեամբ առաջնորդեց զիս: Հասանք գիւղին կեդրոնը. սենեակի մը դրան առջեւ հաւաքուած էին քանի մը Քիւրտեր, որոնց մէջտեղը նոյն տարազով կեցած էր Քիւրտ Ահմէտը, 42 տարուան երկարատեւ ժամանակաշրջան մը բաժնած էր մեզ: Միքայէլ բոլորովին անճանաչելի դարձած էր, մազ — մօրուքը ճերմկցած եւ բազմանդամ ընտանիքի հայր դարձած: Ուշադրութեամբ դիտեցի իր աչքերը եւ դէմքը: Քանի մը վայրկեան ծածկեցի ինքնութիւնս: Ուզեցի ներկայ բազմութիւնը ականատես դարձնել ողբերգութեան: «Պոլսէն եկած Հայ մըն եմ», ըսի ներկաներուն որոնք դիւրաւ չհաւատացին խօսքիս: «Եւրոպացիի կը նմանիս» ըսաւ Քիւրտ մը եւ աւելցուց. «Պոլսոյ Թուրքերէնին չի նմանիր խօսածդ, դուն Եւրոպացի մըն ես»:

Միքայէլ շփոթած վիճակ մը ունէր եւ կը զգայի թէ խոր տառապանքի մէջ էր: Ալ համբերութիւնս հատաւ եւ դառնալով հարցուցի. «Զիս ճանչցա՞ր»: Վայրկեան մը երկու կարօտաղեղ աչքեր իրար յառած մնացին: Յետոյ, յանկարծ մագնիսական ուժ մը իրար միացուց մեզ:— Արցունքի տաք կաթիլներ սկսան այրել մեր այտերը: Ողջագուրումը տեւեց երկար: Ներկաները մնացին շփոթած եւ կամաց կամաց ցրուեցան: Մնացինք առանձին: Ոչ մէկ խօսք կրնայինք փոխանակել, հեկեկանքի ձայն եւ հառաչ միայն կը լսուէր:

Պահ մը վերջ ինքզինքս գտայ եւ պատմեցի Միքայէլին ամէն բան եւ ծանօթացայ իր եղերական պատմութեան:

Միքայէլ ճակատագրի դիպուածով մը կրցած էր ազատիլ հայ ժողովուրդի Գողգոթայէն եւ զարհուրելի տառապանքներէ վերջ ամուսնացած եւ ընտանիք կազմած: Չորս զաւակ ունի: 37 տարի առանց Հայու երես տեսնելու ապրած է Քիւրտերու եւ Թուրքերու հետ եւ շնորհիւ իր ուշիմութեան ու պատրաստութեան կրցած է դառնալ գիւղի ամենագիտնական մարդը, միակ նամակ գրողը, խելք տուողը, վերջապէս տեսակ մը մուխթարը: Տարիներ ապրած է Կովտունի մէջ գերիի մը նման, զուրկ ամէն իրաւունքէ եւ ազատութենէ: Միքայէլի անդրանիկ զաւակը այսօր արդէն 21 տարեկան է եւ ամուսնացած է հայ աղջկան մը հետ: Հակառակ տիրող այնքան ծանր եւ դժնդակ պայմաններուն, Միքայէլ, հինէն մնացած քանի մը հայերէն դասագրքերով, գիշերները, առանց նշմարուելու գիւղի քիւրտ եւ թուրք բնակիչներէն, գաղտնօրէն եւ կանոնաւոր կերպով հայերէնի եւ Հայոց պատմութեան դաս տուած է իր զաւակներուն, որոնք կրցած են պահել իրենց ազգային զգացումները եւ հայերէն գրել կարդալ սորված են: Այժմ, երբ օրուան իշխանութիւնը ամէն ազատութիւն եւ թոյլտուութիւն տուած է Հայերուն, ցիր ու ցան մեր հայրենակիցները կրնան համարձակ խօսիլ ու սորվիլ իրենց մայրենի լեզուն:

Միքայէլի ամենամեծ մխիթարութիւնն ալ այս պարագան է: Ուրախ է որ իր զաւակները Հայ մնացած են եւ կրցած են հայերէն գրել կարդալ սորվիլ: Տան մէջ հայր, մայր ու զաւակներ հայերէն կը խօսին իրարու հետ եւ առտու իրիկուն կանոնաւոր կերպով կ'աղօթեն:

Միքայէլ իր պապենական տունին ու հողերուն տէր դարձած է եւ հողի մշակութեամբ կը զբաղի: Իր ապրուստը կը ճարէ:

Կովտուն զուտ հայաբնակ գիւղ մըն էր՝ 350 ընտանիքով: Այժմ 90 քիւրտ եւ թուրք գաղթականներ տեղաւորուած են, բոլորն ալ Կարսի եւ Էրզրումի շրջաններէն, թշուառ վիճակի մէջ: Միայն մէկ ընտանիք Հայ կայ: Ինչպէս ըսի, Միքայէլ գիւղին աղան է այսօր. նոր թուրքերէնը իրմէ զատ մարդ չի գիտեր: Միքայէլ, շնորհիւ իր ֆրանսերէնի ծանօթութեան, դիւրաւ կը գրէ ու կը կարդայ նոր թուրքերէնը, նամականեր կը գրէ եւ թերթեր կը կարդայ: Ամէն երեկոյ գիւղացիները կը հաւաքուին իր տան առջեւ նամակ գրել տալու կամ լուր առնելու համար:

Երեք օր մնացի ծննդավայրս Կովտուն գիւղի մէջ եւ հիւրասիրուեցայ Միքայէլի կողմէ: Հասնելուս յաջորդ օրն իսկ Միքայէլ զիս առաջնորդեց Կովտունի թաղերն ու շրջակայ գիւղերը:

ՊԵՏՐՈՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՄԱՅՐԸ.— Արամ, ի՞նչ կը վիճիս քոյրիկիդ հետ:

ԱՐԱՄ.— Մայրիկ, Զապէլին հետ գրաւ դրինք. ամէնէն մեծ սուտը խօսողը՝ գրաւը պիտի շահի:

ՄԱՅՐԸ.— Ամօթ ձեզի. ես ձեր տարիքը եղած ատենս՝ սուտին ի՛նչ ըլլալը չէի գիտեր:

ԱՐԱՄ.— Ա՛ռ, մայրիկ, ուրեմն գրաւը դուն կը շահիս...:

Ո՞վ պահած է հայ ազգը

1912ին ամրան, երկրորդ անգամ ըլլալով, Անի կ'այցելէի: Ինծի կ'ընկերանար դպրոցական ընկերներէս մէկը :

Առտուն դեռ արշալոյսը չբացուած աւերակներուն մէջն ենք: Քիչ անդին իր վրանին առջեւ կանգնած է պրոֆ. Մառ, արձանագրութեան մը ընթերցման մէջ թաղուած: Իր գործաւորները տակաւին եկած չեն, օրուան պեղումի աշխատանքը վերսկսելու համար :

Կը մօտենանք յարգելի գիտնականին եւ յաջողութիւն կը մաղթենք իր այնքան գնահատելի ձեռնարկին համար: Կը խօսի սահուն հայերէնով մը. կը պատմէ պեղումներու արդիւնքը եւ ապա ցոյց կուտայ մեզի ջրային այն սքանչելի դրութիւնը, զոր Անին ունեցած էր անցեալի մէջ :

Նոյն պահուն ծերունի մը կը մօտենայ մեզի, փայտի մը ծրայրը անցուցած մախաղ մը կռնակին: Յարգալից խոնարհութիւն կ'ընէ պրոֆ. Մառին՝ գլուխը ծռելով եւ ձեռքը կուրծքին:

— Աղա ջան — կ'ըսէ վեհերոտ, կարո՞ղ եմ ձեր ներկայութիւնից համարձակութիւն առնել՝ մի խնդիրք ներկայացնելու :

— Ըսէ, կը յարէ պրոֆ. Մառ քիչ մը շուարած :

Ծերունին աւելի կը մօտենայ, աչքերը կ'ուղղէ դէպի երկինք եւ աղաչաւոր ձայնով մը կը կրկնէ.

— Աղա ջան, մատաղ լինիմ ձեր ոտքին: Ես Ղարաբաղցի Հայ եմ, հեռու լեռներից ուխտի եմ եկել մեր Անիին: Քեզ մատաղ, աղա ջան, երէկ երեկոյ հրաման արիք, որ Թանգարանը ցոյց տան ինձ. շնորհակալ եմ, աչքովս տեսայ ամէն բան. կարօտս առի, բայց Գագիկ Թագաւորի արձանը ցոյց չտուին: Գիշերը էնտեղ աւերակների մէջ քընեցի, ուխտ եմ արել՝ էստեղից չեմ գնայ, մինչեւ չտեսնեմ մեր Գագիկի արձանը: Դեհ, աղա ջան, քեզ մատաղ, մենք էլ ազգ ենք եղել, Թագաւոր ենք ունեցել. ի՛նչ արած, հիմա զրկուել ենք ամէն բանից: Հրաման արա, աղա ջան, որ մէկ կարօտս առնեմ, մի երեսը տեսնեմ մեր հին Թագաւորի եւ ապա թող Աստուած հոգիս առնի :

Ծերունին ծունկի եկած էր եւ կուլար. երեքիս աչքերն ալ թրջուած էին: Պրոֆ. Մառ կանչեց իր ծառան եւ պատուիրեց, որ ղարաբաղցի ծերունի Հայը առաջնորդէ Թանգարան եւ ցոյց տայ Գագիկի արձանը :

Հինգ վայրկեանէ աւելի լուռ էինք, թաղուած անցեալի երազներուն մէջ: Առաջին անգամ փրոֆ. Մառ խզեց լռութիւնը :

— Տեսա՞ք այս ծերունին, այս պատուական լեռնցի Հայը, ատոնք են, որ պահած են հայ ազգը: Շրջեցէք ամբողջ Ռուսաստանի գիւղերը, մուժիկ մը չէք կրնար գտնել, որ գիտնայ հիմակուան ցարին անունը. իսկ այս Հայը, Ղարաբաղի լեռներուն մէջ լսած է, որ ինը դար առաջ մեռած հայ Թագաւորի մը արձանը գտնուած է եւ ուխտի եկած է՝ իր յարգանքը մատուցանելու համար անոր: Ասիկա ապացոյց է զգացումի մը եւ հաւատքի մը, որոնք կենդանի կը պահեն ազգերը, ինչ պայմաններու եւ ինչ դժբախտութիւններու մէջ ալ գտնուին անոնք:

Քիչ ետքը, երբ պրոֆ. Մառի ընկերակցութեամբ Թանգարան գացինք, հոն գտանք Ղարաբաղցի ծերունին, որ Գագիկ արքայի արձանին առջեւ ծունկի եկած՝ ջերմեռանդօրէն կ'աղօթէր.:

(Ալիք) ՅՈՎՀ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱՑԱՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՄԱԿ մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած էր Մ. Նահանգներու թելադրութեամբ, ուսումնասիրելու համար Խ. Միութեան դէմ եղած այն ամբաստանութիւնները թէ պատմութեան մէջ «ցարդ չտեսնուած բռնի աշխատանքներ» տեղի կ'ունենան :

Ուսումնասիրութիւնները կատարուած են բազմաթիւ փաստաթուղթերու հիման վրայ եւ յանձնախումբը եկած է այն եզրակացութեան թէ այն տեսակ գերութիւն մըն է որ աշխարհ ցարդ տեսած չէ: «Աւելի գէշ է քան նախկին գերութիւնը, որովհետեւ նպատակն է սրբել վերցնել դիմադրականները եւ բնաջնջել ցեղային եւ քաղաքային խմբաւորումները : Ամբողջ երկու շաբաթ, այս մասնաւոր յանձնախումբը, ՄԱԿի մասնաւոր գործակալութեան, ինչպէս եւ Միջազգային Աշխատանքի Կազմակերպութեան հետ քննեց, փաստեր հաւաքելով :

Յանձնախումբը կը բաղկանար երեք անդամէ — Հնդկաստան, Փերու եւ Նորվեկիա — որոնք կը գործէին ոչ թէ իբրեւ ներկայացուցիչներ այլ մասնագէտներ :

Մ. Նահանգներուն ներկայացուցած փաստերը կը բաղկանան ինը գլուխներէ, որոնք կուտան բռնի աշխատանքի մասին սովետական օրէնքները եւ վարչական վաւերաթուղթերը: Անոնք հիմնուած են աշխատանքի կայաններու ռազմագերիներու (Լեհ. Գերման եւ Ճափոն) երդուեալ վկայութիւններու վրայ:

Բռնի աշխատանքի մասին տեղեկագիրը կ'ըսէ —

1.— «Սովետական վարչաձեւը հաստատուելէն ի վեր գոյութիւն ունի :

2.— « Թէեւ սովետական տեսաբանութեամբ պատժական հաստատութիւնները նպատակ ունին վերադաստիարակել արդելափակման կայանի բընակիչները, իրականին մէջ ատոնք վայրեր են բիրտ պատիժի, տաժանակիր աշխատանքի: Ոչ կանոնաւոր սնունդ կը տրուի, ոչ ալ հագուստ-կապուստ եւ բժշկական խնամք:

Իրազեկներ 12 —15 միլիոն կը հաշուեն բռնի աշխատանքի ենթարկուած դժբախտները :

ԿԱՏԱՂԻ ՅԻՄԱՐ մը 26 տարեկան աՀռելի ոճիրներ գործեց Շուէտի մէջ: Իր նշանածը որ կը ծառայէր ծերանոցի մը մէջ լքեց եւ երբ կը ձերբակալուէր յիմարացաւ: Նախ ծնողքին տունը գընաց, կացինով սպաննեց հայրը եւ մայրը եւ այրեց տունը: Պատուհանէ մը նշանածին սենեակը մտաւ, սպաննեց զայն եւ քարիւղը թափելով չորս ծերունիներ ածխացան: Տանըմէկ հոգի այրեցան: Նամակ մը ձգելով ոստիկանութեան անհետացաւ, ուր կ'ըսէր թէ նոյեմբեր 15ին սպանմունքիւնն ալ գործած էր: Լիճը նետուելով մեռած է:

Հարիւր տարիէ ի վեր այսպիսի դէպք պատահած չէր Շուէտի մէջ :

«Կ'ԱՇԽԱՏԻՔ ՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԾԱԳԻ»

Մ. Նահանգներու ցամաքային ուժերու նախարարը, Ք. Փէյս, որ վերջերս Անգարա այցելած էր, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Թուրք մամուլին .

—Եկայ մօտէն տեսնելու Թուրք բանակը եւ ամերիկեան զինուորական օժանդակութեամբ ձեռք բերուած արդիւնքները: Մենք որ ծանր պատասխանատուութեան մը տակ մտած ենք, բարոյական պարտք կը նկատենք օժանդակել ազատ ազգերուն: Ի վիճակի չեմ ըսելու թէ Թուրքիոյ ընծայուած օժանդակութիւնը հա՞րկ է աւելցնել թէ ոչ: Մենք կը քննենք այն կէտը թէ ընծայուած օժանդակութիւնը իր նպատակին կը ծառայէ՞ թէ ոչ, եւ կամ ինչ չափով կը ծառայէ: Այս տեսակէտով Թուրքիա մեծապէս յաջողած պետութիւն մըն է: Եռւկոսլաւիոյ մէջ տեսակցութիւններ ունեցայ Մարաջախտ Թիթոյի հետ, եւ խորհրդակցեցանք Թուրքեւեռւկոսլաւ յարաբերութեանց մասին եւ նոյնինքն Թիթօ ըսաւ թէ այդ յարաբերութիւնները չափազանց բարւոքած են վերջերս: Ամերիկա եւս գոհ է այս բարւոքումէն :

Մենք կ'աշխատինք որ պատերազմ չծագի, բայց երբ աշխարհի ձգտեալ կացութիւնը շարունակուի այսպէս, վերջը պատերազմ է: Համոզուած եմ որ սակայն մեր տեւական աշխատանքներուն շնորհիւ պատերազմին առաջքը պիտի առնենք: Խաղաղութեան սիրահար ազգերը պէտք է զօրաւոր ըլլան: Այս զօրութիւնը միայն կրնայ պատերազմին արգիլք ըլլալ :

Առաջին անգամն է որ Թուրքիա կ'այցելեմ : Շատ աշխատեցայ այս առիթը ստեղծելու համար եւ հիմա գոհ եմ որ պատեհութիւնը կ'ունենամ Թուրք զինուորը տեսնելու իր պարտականութեան գլուխը եւ տեսակցելու Թուրք մեծամեծներուն հետ: Թուրքեւամերիկեան բարեկամութիւնը առանդութեան կարգ անցած է այլեւս: Իմ այցելութեամբս պիտի ջանամ սրտղպատել այս բարեկամութիւնը :

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ ՄՈԽԻՐ ԴԱՐՁԱՒ

ՌԸՆԱԺ.— Օգոստոս 18ին, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին յանկարծ հրդեհ մը ծագեցաւ Էքսփէրտօմի երկաթի գործարանին մէջ: Մէկ ժամուան ընթացքին չորրորդ աշխատանոցը, 1500 քառակուսի մեթր, մոխիր դարձաւ :

Հրդեհը պատահեցաւ հետեւեալ պարագաներու տակ.— Իտալացի գործաւոր մը երկաթ մը կը կտրէր, երբ յանկարծ երկաթին կայծերը լնկան կուպրին մէջ եւ բռնկեցաւ: Տիւի եւ Ռրնաժի հրշէջ խումբերը օգնութեան հասան եւ կրակը մարեցին: Նիւթական վնասը 80միլիոնը կ'անցնի:

Վ.

ԱԹԷՆՔ հասաւ սովետական պատուիրակութիւն մը գնելու համար 2000 թոն ծխախոտ: Փոխարէն Յունաստան պիտի գնէ ատաղձ, կարի մեքենաներ, ձկնկիթ (խաւիար) եւ բրդեղէն: Առաջին առեւտրական յարաբերութիւնն է այս երկու երկիրներուն միջեւ :

ՄՌՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ (1

ԺԱՄԻՆ ԲԱԿԸ

Ա.

Նոր ճեղքուած էր լոյսը, երբ ․․․ որ տէրտէրը ճամբայ ինկաւ ժամ երթալու համար. ոչ ոք կար փողոցներուն մէջ ու համատարած լռութիւնը, ո[…] հաղիւ վարատուող գիշերէն կուգար, քահանայի[ն] ոտնաձայնը հատիկ հատիկ կը լսեցնէր :

Զառիվեր մը կ'ելլէր, վանքի ժամը, ամուր ․․․ցած չէնք մը, որ հոսկէ կը տեսնուէր, վերը՝ գ[…]դին բարձունքին վրայ էր: Հեւալով կը քալէր հո[…] վանոցի մը կռթնելով, սեւ թիկեթէ ու քիչ մ[…] գոյնը կորսնցուցած աղքատի հովանոց՝ որ գաւ[…]զանի տեղ կը ծառայէր:

Երեսուն տարիէ ի վեր միեւնոյն համաչափ քա[…]լերով կ'ելլէր այս փողոցէն վեր, այն ճշդու[…]թեամբ, որով արեւը կը ծագէր, իր սիրական ժա[…]մը՝ իր Աստծուն քովը փութալու համար :

Երբոր դուռը հասաւ, վայրկեան մը կեցաւ լիա[…]թոք շունչ մը առնելու համար ու նայուածք[…] շուրջը պտրտցուց անգամ մը :

Իր աչքին առջեւ պարզուող այս Յուլիսի առ[…]տուն շլացուց զինքը:

Վռսփորը կ'երեւար, կ'ընդհատուէր յանկարծ ․․․ նորէն կը սկսէր, կը դառնար, կը գալարէր, ․․․ տանեան օձի մը պէս, երկու գիէն բարձրացող բ[…] լուրներուն մէջ :

Արեւին ձգած լուսաւոր շաւիղը անհամար ադամանդներու սփռում մըն էր հոն, աւելի մութցընելով կարծես ծովին թաւիշի կապոյտը :

Ծովեզերքին մօտ՝ այն կողմէն, ուրկէ կը նայէր քահանան՝ այս ադամանդները մէկ մէկ կը զանազանուէին, այնքան մեծ էին. երթալով հետզհետէ կը պզտիկնային, բայց աւելի մերձենալով իրարու: Եւ աւելի հեռուն՝ փոսըրաուք մըն էր այլեւս, լուսաճաճանչ փոշիներու տարածութիւն մը, որ միապաղաղ մակարդակ մը կը ձեւացնէր, դիւթական փողփողումի մէջ անշարժացած :

Ծովուն մէջտեղը այս հիւլէները կ'երերտկային շարունակ, ձեւերնին, գիրքերնին, լոյսերնին կը փոխէին, իրարու առջեւ կը վազէին, իրարմէ խոյս կուտային անհնարին ու խօլական ոստումներով, արշաւներով, յամեցումներով, այս կապոյտ անջրպետին վրայ ակնախտիղ պար մը չինելով :

Ցամաքին վրայ առաւօտը ոչ նուազ հիացուցիչ էր. լեռները իրենց ղալարիքը ու նոր հերկուած հողերուն կարմիր ուռեցքները քովէ քով կարգով կը տարածէին: Անդին՝ ածուներու անդաստաններն էին զուգահեռական գիծերու անհատնում շարքերով, ու աւելի հեռուն, հորիզոնին վրայ, կանանչներու ամէն վառ երանգները մէկտեղ բերած, այն կանանչէն, որ դեղինին կը մօտենայ, մինչեւ այն, որ սեւին հետ կը շփոթուի: Այս կանանչութեան վրայ մերթ պզտիկ տարտուտ մը կը վազէր, ու իսկոյն կանանչ ու յամր կոհակներու ծփացում մը կը տեսնուէր:

Գետինը, խոտերուն վրայ, դիշերուընէ մնացած ցօղը կ'չոդիանար արեւին ջերմութենէն:

Ձայն ձուն ու շարժում չկար գեղին մէջ: Բիւրեղի յստակութեան մը եւ չեմ գիտեր ինչ տեսակ սպասումի մէջ էր կարծես իր բոլորտիքը :

Յետոյ ճերմակ ամպերու ծուէններ երկինքին լուրթ բեհեզին վրայ երեւցան, թեթեւ հով մը ելաւ: Քանի մը եղեր քնաշրջիկի քալուածքով մը անցան. կաթնավաճառ մը պղինձէ ամաններուն աղմուկովը լռութիւնը վրդովեց :

Եկեղեցին կէս խաւարի մէջ էր՝ պատուհանին երկաթ փեղկերը բացուած չըլլալուն. երբ որ աւագերէցը ներս մտաւ, պահարանին մէջ շուրջառ մը ձգեց ուսին վրայ, խալփախը սեւ գդակի մը հետ փոխեց, խորանին առջեւ կանգ առաւ: Իսկոյն աւծաթ թագը գլուխը դրած Աստուածածին մը իր հինցած ոսկեզօծ շրջանակէն նայուածքը իրեն ուղղեց. ապաքէն այս եկեղեցւոյն մէջ դրուելէն ի վեր ամէն եկողին կը նայէր ան միեւնոյն անտարբեր ու անվրդով նայուածքովը: Քահանան երեսը խաչակնքեց :

— Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ հոգւոյն Սրբոյ...

Թաւ ձայնը թնդաց պարապութեան մէջ եւ արձագանգը կրկնեց .

— Եւ Հոգւոյն Սրբոյ ...

Լուսարարը փեղկերը բանալու եկաւ ու յարուցած աղմուկը եկեղեցւոյն անդորրութիւնը խանգարեց :

(Շար.) ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

մը։ Քրոնիկ վախի ժամանակաշրջանի մը մէջ ապրող մը մահուան սարսուռը կը լսէք։ Խաղաղութիւն հաստատել՝ կը նշանակէ անհրաժեշտ պայմանները ստեղծել եւ վստահութիւն ներշնչել։ Երեք հիմնական կէտեր պէտք է գրաւեն մեր անմիջական ուշադրութիւնը. —

1.— Ամերիկան պէտք է բաւական զօրաւոր ըլլայ ռազմական եւ արտադրական տեսակէտէն, որպէսզի Կրեմլին մտածէ այն մղձաւանջին թէ պատիժներ պիտի կրէ, եթէ խախտէ խաղաղութիւնը։

2, — Պէտք է աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատենք աշխարհի այն բոլոր ազատ ժողովուրդներուն հետ, որոնք պատրաստ են մեր կողքին կանգնելու։

3.— Պէտք է ազդարարել Կրեմլինի թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն օգնել գերութեան մատնուած ազգերուն, իրենց ազատութիւնը վերագտնելու համար»։

Զօրավարը բոլշեւիկեան լուծին ենթարկուած ազգերուն հետ յիշեց նաեւ արեւելեան Գերմանիան եւ Աւստրիան եւ ըսաւ.— «Այս գերի ազգերը մեր արիւնի եղբայրներն են։ Ամերիկայի խիղճը չի կրնար հանգստանալ մինչեւ որ այդ ժողովուրդները ճար չգտնեն իրենց ճակատագիրը վարելու»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ սպաննուեցաւ Ֆրանսացի նախկին պաշտօնատար մը, Ալֆոնս Գորէլ, որ ծխախոտի խանութ մը կը բանեցնէր։ Երեք դիմակաւորներ իր տունը մտնելով, գնդացիրի կրակ մը տեղացուցին. յետոյ գացին. գտան Թունուզցի մը որ ծանօթ էր իբրեւ Ֆրանսասէր եւ սպաննեցին նոյն ձեւով։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտին մասնաւոր յանձնախումբը ամբաստանութեան տակ առաւ զօրավար մը, Փիք, Մարոքի օդանաւային խարիսխներու շինութեան ծախսումներուն համար։ Զօրավարին յանձնարարուած էր արագօրէն շինել տալ 5 խարիսխներ, իբրեւ պաշտպանութիւն համայնավարական յարձակումի մը դէմ։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ զօրավարը չէ կրցած գոհացուցիչ բացատրութիւններ տալ երեւան հանուած կորուստներու, անհոգութեանց եւ արբեցողութեան մասին։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ միջեւ առեւտրական յարաբերութեանց անկանոնութեան մասին մեղադրանքներ ուղղած էր խորհրդային ներկայացուցիչը զօր. Չուիքով։ Արեւմտեան երեք դաշնակիցները ուժգնօրէն հերքեցին այդ վերագրումները, դիտել տալով թէ խորհրդային իշխանութիւնն է գործառնութեանց անկումին պատասխանատուն։ Երեքն ալ կ'ըսեն թէ Խ. Միութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ գիտակցօրէն, բոլորովին բաժնելու համար Գերմանիան։

ՅՈՌԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ կը տիրէ Սարի հարցին կարգադրութեան մասին, թէ Գերմանիոյ եւ թէ Ֆրանսայի մէջ։ Երկու կողմերուն ներկայացուցիչները նորէն ժողով պիտի գումարեն ուրբաթ օր, բայց յոյս չկայ որ դրական ելք մը յանգին։ Տոքթ. Ատընաուըր տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ լաւագոյն է յետաձգել այս հարցը, մինչեւ որ ժամանակը հասուննայ Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագրին համար։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ զինուորական խորհուրդը ժողովի պիտի հրաւիրուի Սեպտեմբեր 10ին, համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով բոլոր անդամներուն միջեւ։ Օրակարգին վրայ կը գտնուի նաեւ Թունուզի խնդիրը։

ԻԲՐԵՒ ԼՐՏԵՍ ձերբակալուեցան, Փոցտամի մէջ, երկու ամերիկացի սպաներ եւ իրենց շարժավարը, որոնք Օգոստոս 15ին Պերլինի արգիլեալ գօտին մտած էին։ Ռուսերը 36 ժամ պահելէ վերջ ազատ արձակեցին, վար դնելով անոնց թուղթերը։ Ամերիկացիները կ'առարկեն թէ անոնք իրենց սովորական պտոյտը կը կատարէին, երբ ձերբակալուեցան ճամբուն վրայ։

ԱՒՍՏՐԻԱ պիտի այցելէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման։ Այս առթիւ պիտի քննէ այն դժուարութիւնները զորս կը յարուցանեն Ռուսերը, Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին առթիւ։

ՑՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած Տիկին Սիրանոյշ Սարգիսեանէ 2000 Ֆր. իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՀԱՅԵՐ

(ԱԴՈՆՑ, ԱՂԲԱԼԵԱՆ, ՇԱՆԹ)
Գրեց՝ Մ. ԻՇԽԱՆ, Պէյրութ, 1952
Գին՝ 200 Ֆրանք։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան
Թղթատարի ծախքով 230 Ֆրանք

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԱՆԽԱՓԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (գրական-գեղարուեստական, պատմական եւ գիտական նիւթեր, յուշեր, տեսութիւններ եւն)։

Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար։ Հասցէ. — 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.)։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Արեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով։ Գին 500 Ֆրանք։

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Գոյումճեանի, ընտիր տպագրութեամբ։ Գին 400 Ֆրանք։

3.— ԱՐԱԾԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր։ Գին 150 Ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԱՅՐԵՐՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

Անփոխարինելի գիրք մը, որ կ'ուսուցանէ ինչպէս կաթ տալ երախային, ինչպէս հագուեցնել, ինչպէս խնամել հիւանդութեանց ընթացքին։ 250 էջ, պատկերազարդ։

Գինը 800 Ֆրանք (փոստի ծախքով 850 Ֆր.), արտասահման 1000 Ֆրանք։ Դիմել Յառաջի հասցէով։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ամսաթերթը։

Յուլիս – Օգոստոս, 1952, զոյգ թիւ՝ 12 էջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։

Երկու խմբագրականներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Լայն տեղեկութիւններ Ֆրանսայի եւ գաղթաշխարհի երիտասարդական շարժումի մասին, գրական, գեղարուեստական, պատմական, գիտական եւ մարզական նիւթեր։

Տարեկան բաժնեգին 450 Ֆրանք։ Հասցէ.— Krikor Papazian, 25 rue Martial Boudet, Chaville (S.etO.)։

Նորէն եւ նորէն կը յիշեցնենք

1.— Ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով (պարզ մելան, ոչ թէ կարմիր, կանանչ կամ դեղին)։

Մանաւանդ յստակ եւ մաքուր գրել անուն մականուն, վայրի անուն եւ թուականը։

2.— Նկատի չեն առնուիր մատիտով գրուած թղթակցութիւնները։

3.— Հանդէս-երեկոյթներու նկարագրութիւնը գրել ամփոփ եւ ժամանակին։ Միեւնոյն չորեքշաբթի հասած նկարագրութիւն մը կը հրատարակուի մինչեւ շաբաթ, այլապէս կը մնայ յաջորդ շաբթուան։

4.— Նկատի չեն առնուիր անստորագիր կամ ծածկանուն գրութիւնները, եթէ նոյնիսկ հրատարակուելու սահմանուած չըլլան։

5.— Զգուշալ եւ խմբագրութիւնը չզբաղեցնել զանազան անէ – կոսէներով։

6.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց, որպէսզի միեւնոյն սխալները չկրկնուին տարին տասներկու ամիս։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Փրոֆ. Վահան Տոտոմեանց, վաստակաւոր գիտնականը, որ Հռոմ կը գտնուի այժմ, որոշած է Ֆրանսա հաստատուիլ, կնոջը եւ 18 տարեկան տղուն հետ, աւելի դիւրաւ շարունակելու համար իր աշխատանքները։

Կը փնտռէ երկու սենեակ եւ խոհանոց մը Փարիզի, արուարձաններու կամ ուրիշ հայաշատ կեդրոնի մը մէջ։

Հռոմէն պիտի մեկնի Հոկտեմբերին։— Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Ամիրաեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, իրենց մօր եւ ազգականին,

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—
Եշ. 28 Օգոստ. ժամը 9ին, Ակնունի ենթկ.էն։
Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն։
Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին։

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք։

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ Ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ։

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը։

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, Ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով։

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 Ֆրանք։

Հայ Մարզական Միութիւն

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու, վերսկսելու համար իր գործունէութիւնը 1952—53 տարեշրջանի համար։

Այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր մարզիկները, որպէսզի պատրաստուին ներկայ ըլլալու Օլիէի մարզադաշտը, Սեպտեմբերի առաջին կիրակի առտուն, ժամը 9ին, երբ տեսնեն վարչութեան յայտարարութիւնը։

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ բոլոր ծնողներուն որ փութան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եթէ կ'ուզեն իրենց զաւակները տեսնել աշխոյժ եւ քաջառողջ։

Դիւրութեան համար արձանագրող ընկերներ նշանակուած են բոլոր վայրերու մէջ, հետեւեալ հասցէներով. —

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յ. Զէյթեան, 16 Rue Nouvelle.
ԱՆԻԷՌ.— Ա. Աւետիսեան, 14 Rue Rouget de l'Isle.
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Ա. Մարտիրոսեանի 27bis rue St.Just
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բալուեանի 43 rue Richer։
ԻՍԻ.— Ե. Ատանալեան, 48 rue Défense։
ՇԱՒԻԼ.— Գ. Կիւլեան 13 rue de Viroflay։
ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Օ. Թուրֆանեան, 41bis, Rue de la Vallée, Arcueil (Seine)։
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կ. Երանեան, 29 Rue Beauséjour։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը։

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19։ Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.)։ Հեռ. OBServatoire 18-28։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի։ Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.)։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 28 AOUT 1952 Հինգշաբթի 28 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6850-Նոր շրջան թիւ 2261

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ ՀՈՎԵՐ

Նշանակալից պարագայ մը, —

Փարիզի եւ Լոնտոնի կարեւոր թերթերը յայտնապէս վերապահ դիրք մը բռնած էին առջի օր, երբ կը ծանուցանէին զօր. Այզընհաուըրի շնորհալից ճառը՝ Ամերիկեան Լեգէոնի համագումարին առթիւ :

Այսպէս, Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը, թունդ պահպանողական եւ հակաբոլշեւիկ, գոհացած էր սովորական տեղեկագրութեամբ մը: «Թայմզ» տակաւին չէր յայտնած իր հեղինակաւոր կարծիքը :

Աւանդաբար ազատական թերթ մը, «Մանչեսթըր Կարտիըն», համաձայն ըլլալով հանդերձ որ վճռական լեզու մը գործածուի Կրեմլինի հանդէպ, գիտել կու տար .

— « Պիտի ուզէինք որ այս բաները գաղտնի ըսուէին: Համրութեան առջեւ, երապարակաւ, մենք վարժուած չենք այսքան բրտօրէն խօսելու»:

Վախնալով որ վիրաւորած կ'ըլլայ եւրոպական ճակատին երբեմնի հրամանատարը, թերթը կ'աւելցնէր.

— « Ըսել չենք ուզեր թէ Պ. Այզընհաուըր շատ յառաջ գացած է: Պարզապէս կ'ըսենք թէ նկատի առնելով ներկայ պայթուցիկ կացութիւնը, Եւրոպացիները կը նախընտրեն որ չափաւորութեամբ քննուին իրենց հարցերը »:

Ուրիշ թերթ մը, որ Իտըն'ի բերանը կը համարուի, կը բացատրէ թէ զօրավարին քաղաքական խանձեր արմատապէս կը տարբերի միւս կուսակցութեան սկզբունքէն :

Արդարեւ, Մ. Նահանգներու ռամկավարներ (դեմոկրատ) կը հետեւին հետեւեալ քաղաքականութեան, — Թոյլ չտալ որ Խ. Միութիւնը նոր փորձեր կատարէ տարածելու իր աշխարհակալութիւնը :

Մինչդեռ, զօր. Այզընհաուըր, հանրապետականներու թեկնածուն, կը պահանջէ Խ. Միութիւնը ետ մղել մինչեւ իր նախկին սահմանները: Այն ալ զէնքի զօրութեամբ:

Շատ աւելի զգուշաւոր դիրք մը բռնած էին Փարիզի թերթերը, բացի համայնավար օրկաններէն որոնք փութացին ազդարարել թէ զօրավարը խաչակրութիւն «սրբազան պատերազմ կը քարոզէ Խ. Միութեան դէմ»: (Իւմանիթէ): Եւ այս առթիւ ալ կը պնդեն թէ Ատլանտեան դաշինքը ոչ պաշտպանողական է, ոչ ալ խաղաղասիրական, այլ պարզապէս նախապատրաստութիւն պատերազմի:

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, «Լը Մոնտ», փութաց զարմանք եւ մտահոգութիւն յայտնել խմբագրականով մը :

— « Ի՞նչպէս կարելի է կատարել Եւրոպայի եւ Ասիոյ գերի ժողովուրդներու ազատելու խոստումը, առանց զէնքի դիմելու: Զօրավարը, որ այնքան դիւանագէտ էր երէկ, դէպի այս խաչակրութի՞ւնը կ'ուզէ մղել իր ժողովուրդը »:

Պատահաբար յիշեցինք այս քանի մը օրինակները, գաղափար մը տալու համար ճառին ազդեցութեան մասին:

Ուրեմն, թէ Լոնտոնի եւ թէ Փարիզի մէջ շատ ալ գոհ չեն զօրավարին բուռն արտայայտութիւններէն, որոնք տեսակ մը մարտակոչ կը թուին:

Ամէնքն ալ ընդունելով հանդերձ որ ընտրական պայքարը մեծապէս ազդած է զօրավարին հոգեբանութեան վրայ, նպատակայարմար չեն գտներ այնքան «ուժական» ելոյթ մը:

Իբրեւ սկզբունքի խնդիր, ոչ մէկը հակառակ է առաջադրուած նպատակներուն: Բայց, երբ կարգը կու գայ գործնականին եւ մանաւանդ գերի ժողովուրդներու ազատագրման պահանջին, խոհեմութեան խրատներ կու տան :

Այս տաք ու պաղ հովերը կ'առաջնորդեն հետեւեալ եզրակացութեան . —

Արեւմտեան Եւրոպայի դաշնակիցները կը մնան հաւատարիմ՝ իրենց սահմանուած յանձնառութեանց: Անոնք պիտի շարունակեն իրենց պայքարը համայնավարութեան դէմ, յառաջ տանելով վերազինումը, իբրեւ ամէնէն իրական երաշխիքը խաղաղութեան :

Բայց, համաձայն չեն որ Մ. Նահանգները ծայրայեղ միջոցներ փորձեն, նոր զոհողութիւններ պարտադրելով եւ դէպի անստուգութիւն առաջնորդելով :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՄԵՑԷՔ, ՊԱՏՄԵՑԷ՛Ք

Ահաւասիկ հատոր մը եւս, — « Աքսորի եւ սպանդրազմի կրակներուն միջէն »: Հեղինակը՝ Մկրտիչ Խմէրեան, Տրապիզոնի շրջանէն:

Գիրքը, 386 լայնկեկ էջ, տպուած է Պոսթընի մէջ եւ կը պարունակէ հետեւեալ ազդը.

— « Հեղինակը նիւթական օրեւէ ակնկալութիւն չունենալով, այս գրքէն 500 օրինակ կը տրամադրէ Հ. Օգնութեան Միութեան կեդր. վարչութեան, անոնց հասոյթը յատկացնելու համար մեր բախտագուրկ եւ աշխարհացրիւ նոր սերունդին ազգային դաստիարակութեան նուիրական գործին »:

Մնացեալ օրինակներն ալ տրամադրուած են մեր Հ. Յ. Դ. կազմակերպութեան հետապնդած ազգային ազատագրութեան նպատակին»:

Սկսելով իր ծննդավայրէն — Քէլքիտ Չիֆթլիք — հեղինակը, «Ճահուտի Սարգիսին» տղաքներէն մին — կը նկարագրէ 1915ի սարսափները՝ իբրեւ կենդանի վկայ :

Կատարեալ ոդիսական մը՝ իր՝ամբողջ կեանքը, արեան ճապաղիքներու մէջէն մինչեւ Խարբերդ եւ Տէրսիմ, Կովկաս, Մոսկուա, Օտէսա, Պոլիս եւ վերջապէս Ամերիկա :

Ձեր առջեւ կը պարզուին Հայաջինջ Սարսափներուն զանազան էջերը՝ առանց ճոռոմաբանութեան: Պարզ եւ բնական: Ասոր համար ալ, շատ աւելի խոր տպաւորութիւն գործելով :

Կարաւաններ, կարաւաննե՜ր Սեւ Ծովու ափերէն, Սամսոնէն մինչեւ Ամասիա, Խարբերդ, Մալաթիա, ...

Եւ ի՜նչ խօսուն դրուագներ .

— « Լուր առած էինք թէ Սամսոնի մէջ թրքացած եւ մնացած էին այն Հայերը որոնք զերծ պիտի ըլլային աքսորէ: Բայց անա այդ «զաղփէ»ն ալ աքսորուած էր (կարաւան):

Մօտ 200ի չափ կառքերու մէջ էին այդ թրքացած Հայերը: Այր մարդիկ էին իրենց ընտանիքներուն հետ, բայց բոլոր գլուխները ներմակ փաթթոցներ եւ մօտ քառն այրեր ալ տարիքով 35—40, թլփատուած էին, բայց տակաւին չէին դարմանուած: Երբեք չէին մօտենար եւ չէին ուզեր խօսիլ դաշտին մէջ գտնուող հայ աքսորեալներուն հետ »:

Դժոխքէ դժոխք թափառելով, առտու մը ինքզինքը կը գտնէ Մալաթիա եւ Թուրքի մը սրճարանը կը մտնէ իբրեւ ծառայ:

Հոն կը փորձեն սպաննել զինքը: Շունչը կ'առնէ Խարբերդ, եւ գործ կը գտնէ իբրեւ արհեստաւոր: Պէյ մը թլփատել կու տայ զինքը, իր աղջկան հետ ամուսնացնելու համար :

Կը յաջողի Տէրսիմ փախչիլ ուրիշ քանի մը որբերու հետ : Ու վերջապէս Երզնկա, Մուշատի հետ, ազատագրութեան ճամբուն վրայ: Ապա քայքայում ռուսական բանակի եւ ...

Փորձեցի աղօտ գաղափար մը տալ :

Պատմեցէք, տղաք, պատմեցէք ինչ որ տեսաք ձեր աչքերով :

ՎԱՀԷ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ԵՐԵՒԱՆ

ԽՄԲ.— Թէհրանի մեր պաշտօնակիցը, Ալիք, կը գրէ հետեւեալ խորագրին տակ.— «Հ. Ս. Օ. Գարեգին կաթողիկոսի մահը եւ Մայր հայրենիքի անփառունակ արձագանգը» (7 Օգոստոս).

— « Խոր ցաւով նկատեցինք որ «Սովետ. Հայաստան» օրաթերթը եւ նրա խմբագրական մարմինը ոչ մի տողով չծանուցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ի մահը: Գարեգին Ա. կաթողիկոսի մահը չհաղորդեց նաեւ Երեւանի ռադիոկայանը :

Այս բոլոր անտեսումների փոխարէն, «Սովետական Հայաստան»ի Յունիս 27 թուի մէջ (համար 151) տեսնում ենք միայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի եւ Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Խորհրդի կողմից տրուած մի պարզ մահազդ, որ տպագրուած է թերթի վերջին էջի ներքեւի մասում: Հետաքրքրական երեւոյթ է նաեւ, որ մահազդը խմբագրուած է Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ :

Ահա այդ մահազդը, առանց մեկնաբանութեան.

Վճռական փորձեր գիները իջեցնելու համար

Վարչապետը Փարիզ վերադարձէն ի վեր կը զբաղի ապրուստի սղութեան հարցով :

Իր գլխաւոր հոգն է կասեցնել գիներու բարձրացումը որ զգալի է մասնաւորապէս բանջարեղէններու եւ պտուղներու հրապարակին վրայ : Հողագործները այս բարձրացման պատճառ կը ցուցնեն երաշտը եւ պաճարախտը, բայց Պ. Փինէ բաւարար չի գտներ այս բացատրութիւնը եւ դիտել կու տայ թէ չափէն աւելի շատ են առեւտրական միջնորդները եւ թէ խանութպանները սովորականէն աւելի մեծ շահեր կ'ընեն :

Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց երէկ, յատկապէս այս հարցով զբաղելու համար: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն էր մեծաքանակ ներածում՝ գիները իջեցնելու համար: Ի հարկին առաւելագոյն գիներ պիտի նշանակուին, պատիժներ սահմանելով :

Այս առթիւ թերթերը դիտել կու տան թէ վարչապետը աւելի մեծ դժուարութիւններ կը կրէ ուտեստի հրապարակին չարաշահութիւնները զսպելու համար, վասն զի ճարտարագործական հրապարակին վրայ իրեն կ'օգնեն կազմակերպուած միութիւններ՝, մինչդեռ ուտեստի գիներուն առթիւ միշտ յամառ ընդդիմութեան կը հանդիպի : Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, չափազանց մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որ ուտեստ կը մատակարարեն: Փարիզեան շրջանին մէջ 1938ին կային 8500 խանութներ՝ բանջարեղէն եւ պտուղ ծախելու համար, մէջն ըլլալով շրջուն վաճառորդները: Այս տարի անոնց թիւը բարձրացած է 30.000ի : Արջառի վաճառականներու թիւն ալ կրկնապատկուած է, բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ,— 15.000էն բարձրացած է 27.500ի :

Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ Վիշիի կառավարութիւնը արգիլած էր նոր խանութներ բանալ, բայց ազատագրութենէն ետք ջնջուեցաւ այս օրէնքը :

Գիներու բարձրացման ուրիշ պատճառ մըն ալ այն է որ ագարակատէրերը միշտ աւելի մեծ բաժին կը սպասեն ազգային հարստութենէն: Վարչապետը այս տարի մերժեց աւելցնել ցորենին գինը: Պատերազմի դադարումէն ի վեր առաջին անգամ է որ կառավարութիւն մը այս քայլը կ'առնէ: Պ. Փինէ խոստացած է մաս մը դրամ տրամադրել, զանազան ծրագիրներու համար (ջրաբաշխութիւն եւայլն):

Եգիպտոս եւ Միջին Արեւելք

Եգիպտական կառավարութիւնը առջի օր հաղորդեց թէ Գահիրէ հրաւիրած է արաբական երկիրներու բոլոր դեսպանները, խորհրդակցելու համար Միջին Արեւելքի հաւաքական պաշտպանութեան մասին :

Ժողովը ծրագիր մը պիտի մշակէ որ պիտի ներկայացուի Արաբական Դաշնակցութեան Սեպտեմբեր 10ի համագումարին :

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ Եգիպտոսի վարչապետը խնդրած է Մ. Նահանգներէն իրենց ալ բաժին հանել վերազինման վարկերէն : Միեւնոյն ատեն տնտեսական օգնութիւն ալ կը սպասուի:

✕ Ալեքսանդրիոյ մահմետական, Մուսթաֆա Նահաս, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ զօր. Նեկիպի կողմէ, «կենսական դաղտնիքներ» յայտնելու համար :

✕ Կառավարութիւնը հրաւիրեց ներկայ եւ անցեալ նախարարները՝ յայտնել իրենց հարստութեանց աղբիւրները: Միւս բոլոր պետական պաշտօնեաներն ալ ենթակայ են նոյն օրէնքին: Միեւնոյն ատեն ազդարարուեցաւ քաղաքական կուսակցութեանց որ փութացնեն իրենց ներքին մաքրագործումը. այլապէս օրէնք մը պիտի հրատարակուի, այդ կուսակցութիւնները վերակազմելու համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

— «Ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք — Կաթողիկոս Գէորգ Զ. եւ Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը խորին վշտով յայտնում են, որ Յունիս 21ի առաւօտեան, տեւական եւ ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, ի Տէր հանգեաւ Հայ Եկեղեցու նշանաւոր գործիչ Նորին Ս. Օծութիւն Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը :

Հանգուցեալը վախճանուել է 85 տարեկան հասակում, իր Անթիլիասում (Բէյրութ Լիբանան) :

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

6.— ԱՓ ՄԸ ՀՈՂ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՈՒՆԷՆ

Կեանքիս ամէնէն տխուր վայրկեանները ապրեցայ Կովտունի մէջ: Մանաւանդ, երբ, Միքայէլը գլխ առաջնորդեց իմ հայրենական տունս, որ քար ու քանդ եղած եւ անճանաչելի դարձած էր : Ամէն բան աւերակ դարձած է Կովտունի մէջ : Թաղերը ամայի եւ տուները կիսաքանդ:Մեր տան մօտիկը գտնուող հսկայ ծառը միայն մնացած էր կանգուն, որուն շուքին տակ ծուլօրէն պառկած էին գաղթական Թուրքերը : Եւ եթէ չորցած ըլլար այդ ծառն ալ, դժուար պիտի գտնէի այն տունը, որուն երդիքին տակ անցուցած էի մանկութեանս օրերը եւ վայելած ծնողական գուրգուրանքըս: Ամբողջ պատմութիւն մը ամփոփուած էր այդ երդիքին տակ: Հոն ծնած ու մեծցած էին ինծի հետ քոյրերս ու եղբայրներս, որոնք, աւաղ, չկային հիմա:

Քանդուած էին ամբողջութեամբ մեր տան պատերը:Ո՞ւր էին տարուած սակայն անոնց քարերը: Հեռուն կառուցուած քանի մը խրճիթներ կ'երեւէին : Նորեկները քանդած էին տուները եւ անոնց քարերով շինած իրենց «սեփական» տուները, վախալով որ օրին մէկը կը վերադառնան Հայերը եւ վերստին կը գրաւեն իրենց տուները :

Երկիւղածութեամբ եւ յուզումով առաջ նետեցի աչքերս: Մեր տան աւերակներուն մէջն էի: Ծռեցայ եւ համբուրեցի հոս ու հոն նետուած քարերը եւ ափ մը հող առի աւերակներուն տակէն ու գուրգուրանքով ամփոփեցի Թաշկինակիս մէջ : Կրկին ու կրկին համբուրեցի այդ ափ մը հողը, կարծես թէ անոր մէջ ամփոփուած ըլլար աճիւնը իմ եղերաբախտ ծնողքիս, որոնք կանխահաս մահը դրկեցին, կարօտը իրենց այրած սրտերուն : Հայրենիքիս ու հայրենական տանս այդ սրբազան մասունքը, իբրեւ Թանկագին աւանդ բերած եմ հետս եւ պիտի պահեմ կուրծքիս վրայ մինչեւ վերջին շունչս, պահանջելով որ մահէս վերջ, օտար երկիրներու տակ, գերեզմանիս վրայ ցանեն այդ ափ մը հողը ...:

Ինծ հետ միասին յուզուած էր նաեւ Միքայէլ եւ չէր կրնար զսպել արցունքները: Երկուքս ալ լռութեան դատապարտուած էինք եւ չէինք ուզեր բաժնուիլ: Արդէն մայրամուտ էր: Միքայէլ մտաւ թեւս եւ զիս առաջնորդեց դէպի իր տունը : Ոչ մէկ խօսք կրցանք փոխանակել ճամբու ընթացքին:

Ամբողջ գիշերը անցուցի երազներով եւ խոկումներով :

Յաջորդ առաւօտ նորէն սկսանք Թափառիլ աւերակներու մէջ :

Առաջարկեցի Միքայէլին՝ այցելել նաեւ մեր գիւղի գերեզմանատունը, որ կը կարծէի թէ մնացած է անաղարտ: Բաւական քալեցինք եւ Թափառեցանք՝ գտնելու համար գերեզմանատան ճիշդ տեղը: Բոլոր գերեզմանաքարերը փոխադրուած են : Փոքրիկ մատուռը քանդուած է: Երկար պըրպտումներէ ետք, քիչ անդին գտանք խոշոր քար մը:Իսկոյն յիշեցի թէ մեր գիւղի հանգուցեալ քահանային գերեզմանին վրայ դրուած խոշոր քարն է, որուն վրայ գրուած էր քահանային անունը եւ վախճանման Թուականը: Անգութ ձեռքեր ջնջած էին այդ արձանագրութիւնները եւ քարը տապալած դետին:

Վերադարձանք գիւղ եւ սկսանք կրկին Թափառիլ Թաղերումէջ, այս անգամ ջանալով գտնել մեր գիւղի եկեղեցին եւ դպրոցը, որոնք ամրակուռ կամարներով եւ հաստատուն քարերով շինուած էին: Եկեղեցիին միայն պատերը կանգուն կը մնան եւ մէջը լեցուած է կովու աղբէն պատրաստուած ՇԷպէՇներ: Զանգակատունը, խորանը բոլորովին քար ու քանդ եղած են: Դպրոցին տեղն անգամ անգտանելի դարձած է: 30 տարի առաջ քանդած են դպրոցի շէնքը եւ քար քարի վրայ չեն Թողած : Աւերակ դարձած են նաեւ ուրիշ ազգային հաստատութիւններ, որոնք կային ժամանակին Կովտունի մէջ :

Մեր գիւղին մէջ ամէն տուն ունէր իր սեփական ջրհորը: Այժմ միայն մէկ հատ մնացած է, — Մուրատի ջրհորը, ուրկէ ներկայիս ջուր կ'առնեն գիւղի նորահաստատ Թուրք գաղթականները: Միւս ջրհորները քարով ու հողով լեցուցած են Թուրք լակոտներ: Այդ պատճառով ալ ջուրի տագնապ կը տիրէ գիւղին մէջ :

Ճամբայ չելած, Ամերիկայի մէջ, ուխտած էի ափ մը հող բերել հետս Մուրատի տունէն, որ սրբավայր մը դարձած էր մեր գիւղին մէջ: Միքայէլ գոհացում տալով խնդրանքիս, զիս առաջնորդեց դէպի Մուրատի տունը, որ գիւղի մէկ ծայրամասը կը գտնուէր: Այդ շրջանը խիտ բնակչութիւն ունէր: Թուրք գաղթականները առաւելաբար հաստատուած էին այդ ծայրամասին մէջ: Զգուշութեամբ յառաջացանք դէպի տունը, որ քանդուած վիճակ մը ունէր: Առանց վարանելու մտանք ներս եւ նստանք քարի մը վրայ: Հազիւ կրցայ զսպել ինքզինքս: Աչքերս սկսան ջրոտիլ :

Դուրս ելանք տունէն եւ կանգ առինք ջրհորին քով: Մուրատ վերջին անգամ փորել տուած էր այդ ջրհորը, որ գիւղի ամէնէն մեծ ջրհորն էր :

Գաղթական գիւղացիներ «Մուրատ փաշա» կը կոչեն այդ ջրհորը: Առհասարակ մեծ յարգանքով կ'արտայայտուին գիւղի Քիւրտերն ու Թուրքերը Մուրատի մասին: Պզտիկէն մինչեւ մեծը բոլորի բերանն է Մուրատի անունը, եւ բոլորն ալ կը խոստովանին թէ աննման քաջ մը եւ եզական հերոս մըն էր Մուրատ :

Կատարեցի ուխտս: Ափ մը հող առի Մուրատի տունէն, զոր պահած եմ մեծ գուրգուրանքով եւ որ հետս պիտի տանիմ Ամերիկա :

Երեք օր մնալէ ետք ծննդավայրիս՝ Կովտունի մէջ, անցայ շրջակայ գիւղերը :

(Մնացեալը յաջորդով) ՊԵՏՐՈՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

Վերամուտէն առաջ

Մէկ երկու ամիսէն վերամուտ է: Արդէն սկըսած են արձանագրութիւնները Սէվրի Մուրատեան եւ Ռէնսիի Դպրոցասիրաց վարժարաններու :

Ֆրանսահայ գաղութը իր խտութեամբ Փարիզ, Մարսէյլ եւ Լիոնի մէջ ու շրջակայքը հաստատուած ըլլալով, իւրաքանչիւրը ունի առաւելութիւններ եւ պակասներ: Օրինակ ամէնէն յղփացածը, չփացածը կամ բախտաւորը, Փարիզ օրհնութեան պէս ունի իր քթին վերեւը այդ զոյգ փարոսները եւ մենք անոնցմէ զրկուած գաւառացիներս, նախանձով եւ կարօտով կը սպասենք... լաւագոյն օրերու, օր մը Մարսէյլն ալ օժտուած տեսնելու զոյգ վառարաններով կրթական, անոնց հուրովը տաքցնելու համար նոր սերունդը :

Մինչ այդ, աչք մը նետենք այսօր, վերամուտէն առաջ, ճամբայ մը գտնելու, ծնողքները ցընցելու, զգաստացնելու ... Ինչպէս եւ մեր ազգային ամէն կարգի մարմինները,գլուխն ունենալով Բարեգործականը իր դրամի չգործածուած տոպրակներովը :

Աչքի ու մտքի պտոյտ մը ըրէք Ֆրանսայի քարտէսին վրայ, տասը վայրկեան, որ՝ անկիւնն ալ որ ոտք կոխէք օր մը, մէկ երկու ընտանիքէն սկսեալ մինչեւ 7—800 եւ աւելի, համախումբ համրանքներ կան, առանց դպրոցի կամ ծաղկոցի հայաշունչ, իբրեւ հետեւանք տեղական ուժերու պակասին կամ տնաւեր անհոգութեան :

Կրթութիւնը պարտաւորիչ ըլլալով մեր զաւակները կը յաճախեն տեղական դպրոցներ: Ի բնէ յառաջադէմ, յաճախ առաջին գիծերու վրայ կանգնած :

Տունը հարիւրին քանի՞ն հայերէն կը խօսին : Զնչին մասը : Երբ մանչն ու աղջիկը 12—13 տարեկան կ'ըլլան — տարիք մը որ կարելի է տղան գիշերօթիկ դնել — տղուն կամ աղջկան ճակատագիրը, հայերէնով կամ ուրիշ լեզուով գրելու պահը եկած է: Կամ պիտի ձգուի գառնվար տանող սովորական ճամբան, կամ ճիգ մը, զոհողութիւն մը նիւթական թէ բարոյական գտնելու համար փրկարար ուղին:

Մեր Փարիզի զոյգ հաստատութիւնները, Մուրատեանն ու Դպրոցասէրը, պէտք էր այնքան խըճողուած ըլլային աշակերտներով, որ տեղ չմնար բոլոր պահանջներուն գոհացում տալու:Միմիայն Փարիզը, գրաւած պէտք էր ըլլա՜ր բոլոր դասարաններն ալ , մինչեւ դպրոցներուն դռները: Այն ատեն ծնողքները, տեղ մը գտնելու համար համարիւրաւոր հետ մրցումի պիտի ելլէին, իբրեւ սինէմային կամ Թատրոնին դռներուն առջեւ :

Եւ այն ատեն իրաւունք պիտի ունենայինք աւելի ուժով պոռալու բարձրաձայն. »Ազգին մեծերը, արթնցէք, երեսուն տարի է կը քնանաք, մինչ մեր մանչերն ու աղջիկներն արթուն՝ յորձանքն ի վար կ'երթան, հաշուեյարդարի տետրակը անաւթին զարկած կամ տեղացիին աղջիկն ու մանչը»:

Բայց սրդա՞ր է ամէն մեղք փաթթել ծնողքին վիզը :

Գաւառէն կամ Միջերկրականի այս ափերէն Փարիզ միջին հաշուով հազար քիլմ. հեռաւորութեամբ 10 —1 2—14 ժամուան ճամբայ է, Նիս, Թուլոն, Մարսէյլ եւն.: Եւ ծնողք մը իր մէկ զաւկին համար միայն պէտք է ծախսէ երկու հարիւր հազար ֆրանք,(գիշերօթիկ Մուրատեան կամ Դպրոցասէրի) դպրոցի ծախքեր , հագուստ կապուստ, ճամբու ծախս եւն.:

Այս գումարին կարեւոր մէկ մասը, 30.000 ֆրանքէն աւելի կամ պակաս, ըստ հեռաւորութեան, ճամբու ծախքն է: Պայմանաւ որ աշակերտը ոչ Ծնունդին, ոչ ալ Զատկին տուն երթայ , ծախքերը նուազեցնելով , բայց միւս կողմէ բարձրացնելով մօրը կարօտին ջերմաչափը :

Ուրեմն հոգեկան ճիգ մըն ալ մայրիկէն, նիւթական բեռը նետելով հայրիկին ուսին :

Իսկ ի՞նչ ընեն այն ծնողքները որ ունին 2—3—4 կամ աւելի զաւակներ: Տունով տեղով Փարի՞զ փոխադրուին:

Փարիզահայ ծնողքներուն կ'իյնայ ուրեմն լայնօրէն օգտուիլ այս պատեհութենէն, մանաւանդ որ այս տարի պիտի ընդունուին ցերեկօթիկ աշակերտներ ալ (Մուրատեան):

Շատ անգամ բան մը ունեցողը յարգը չի գիտեր :

Մեր գաւառի բանուոր դասակարգը չի կրնար այդ ծախքը ընել, չի կրնար մտածել իսկ այդ մասին, բայց եթէ ինքն ալ ունենար Փարիզի Հայուն պէս առաւելութիւններ անշուշտ բախտին պիտի չձգէր ոչ իր մանչը, ոչ ալ իր աղջիկը, այնպէս ինչպէս իր պարտէզին սոխն ու սխտորը:

Իսկ արհեստաւոր կամ մանր առեւտրականը հազիւ թէ մէկ զաւակը կրնայ ղրկել Փարիզ: Մինչ բարեկեցիկ Հայը նայելով իր խառնուածքին կամ կրթութեան, եթէ ուզէ կրնայ իր բոլոր փափաքներն ալ գործադրել, կը բաւէ որ սրտին մէջ մնացած ըլլայ Ս. Մեսրոպի Թթխմորը :

Վենետիկի Մուրատեան վարժարանը իր աշխարհագրական դիրքով թէ դրամական տեսակէտով աւելի նպաստաւոր եւ ձեռնտու է Նիսէն — Մարսէյլ հաստատուած գաղութին համար, բայց ծնողք մը իր 15 —16 տարեկանէն վար զաւակին համար դժուարաւ յանձն պիտի առնէր անցնիլ սահմանը:

Մէկ խօսքով մեր եկեղեցիները շատ, իսկ դպրոցները բնաւ բաւական չեն մեծամասնութիւն կազմող մեր խոնարհ դասակարգը գոհացնելու համար :

Ուրեմն ծնողքներուն կ'իյնայ նետել առաջին քարը: Իսկ «Յառաջ»ին բանալ սիւնակները —ե՞րբ գոց եղած են որ—արձանագրելու համար արթուն մնացած ծնողքներու թիւը ... իրենց զաւակներով :

Հայրենակցական եւ այլ միութիւններ (միայն հանդէսներ սարքել գիտեն) կրնան ստանձնել մանուկներու արձանագրութեանց հոգը , ցանկերը յանձնելով «Յառաջ»ի: Եւ այն ատեն «Յառաջ» փաստաթուղթերը ձեռքին կրնայ կարգի հրաւիրել կամաւոր կոյրերը :

Մարսէյլը իբրեւ հարաւային Ֆրանսայի կեդրոն պէտք ունի Մուրատեան եւ Դպրոցասիրաց վարժարաններու տիպարով զոյգ վարժարաններու : Ահա իրական գործ մը որուն համար կ'արժէ ասպարէզ նետուիլ, խօսքով, գրիչով, թէ նիւթական եւ բարոյական բոլոր միջոցներով :

Կարելի է ամէն տունէ ներս կամ իբրեւ ականջի օղ կախել Հ. Սահակի ազդարարութիւնը .

— « Զկարծէք թէ ծաղկոցներով եւ հինգշաբթի օրուան կէսօրեայ դասախօսութիւններով , որոնց ընթացքին հայ փոքրիկը կէս ֆրանսերէն կէս հայերէն հնչումով, այբուբէն սորվելու եւ քանի մը տաղաւարներ արտասանելով, հայութեան դիմագիծը կը փրկուի: Հայը գիտակցաբար Հայ պահելու համար, անհրաժեշտ է բարձրագոյն հայկական հաստատութիւն մը, որ հաւատք եւ յոյս ներշնչէ եւ ստեղծէ այնպիսի մթնոլորտ մը, որուն շունչով ոչ միայն հայ մանուկը փրկուի, այլ բոլոր այն Հայերը որ այդ մթնոլորտին մէջ կը մտնեն »:

Պարզ է որ այս ոգիով թրծուած մատղաշ հոգիները, ապագային պիտի նախընտրեն առաւելապէս անխառն ամուսնութեամբ կազմել իրենց բոյնը :

Մեր կիրարկած բոլոր միջոցներն ալ պիտի ծառայեն երկարաձգելու համար մեր պանդուխտի այս կեանքը, սպասելով, դիմադրելով,բայց միշտ յուսալով եւ սպասելով լաւագոյն օրերուն :

Երանի թէ այդ օրը շատ չուշանար, եւ մեր աչքերը սեւեռուն եւ արիւնը Հայկեան՝ չսառէին ձըմեռնաշունչ սպասումի երկար տարիներու ընթացքին:

ԳԷՈՐԳ ԶՄԻՒՌՆԻԱՑԻ

Գաղութէ գաղութ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ առաջնորդը Խորէն եպիսկոպոս այցելած է Արժանթինի դեսպանին եւ ներկայացուցած Լիբանանի հայ ժողովուրդին խոր ցաւակցութիւնը Արժանթինի նախագահին կնոջ՝ Եւա Փեռոնի մահուան առթիւ:Դեսպանը խորապէս զգածուած, յայտնած է իր շնորհակալութիւնը եւ գնահատանքով արտայայտուած Արժանթինի հայութեան մասին, իբրեւ աշխատունակ, հաւատարիմ եւ պարկեշտ քաղաքացիներ: Դեսպանը խոստացած է Հայոց վշտակցութեան Թարգմանը հանդիսանալ իր կառավարութեան մօտ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ շրջականներուն հայութեան թիւին մասին վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ որ 300 հայ ընտանիքներ կան Պոմոնի մէջ: Սէնթ Անթուանի մէջ 300, Սէն Լուի եւ ՊուլվառՕտտօ՝ 200, Սէն Լու՝ 120, Սէնթ Մարկրիթ՝ 60, Սէն Ժէռոմ՝ 150. Ալլոյ՝ 30. Փլան տը Քիւի՝ 30. Գամուէն՝ 15, Էսթաք՝ 10, Լա Ռոզ՝ 100, Լէ գ'Օլիվ - Մառթիք 200, Թռուա — Լիւք 10 Մաղառ Սէնթ Ան՝ երեսուն. Մալփասէ՝ յիսուն , Մոնթօլիւ՝ 10. Սէն Ժիւլիէն՝ 20, Վալպառէլ — Սէն Մառսէլ՝ 80. Սէն Պառնապէ՝ 10, Ֆոնտաքըլ՝ 60, Շաթօ Կոմպէտ 30, Քանէ՝ 30, Պուռտոնիէ՝ 20, Քռուա Ռուժ՝ 10. Սէն Ժիւսթ՝ 25. Քարլէթ 15 :

ՍԵԲԱՍՏԻԱ այցելած է Օգոստոս 10ին երկրորդ անգամ ըլլալով Սահակ Ծ. Վրդ. Փափազեան որ ամիս մը առաջ հոն երթալէ վերջ մեկնած էր Մա-

Առաջին Հայ Հիւպատոսը

ՎԻԷՆՆԱ, (Յառաջ).— Ա. Համաշխարհային պատերազմի թոհուբոհէն դուրս եկած նորածիլ հայկական հանրապետութիւնը չուտով ունեցած էր իր ներկայացուցիչները օտար պետութիւններու քով: Պատմական կարեւոր դէպք մըն էր մեր փոքրիկ ազգին համար այն իրողութիւնը որ ժողովուրդին մէկ մասը այնքան եղերական կերպով կոտորուելէ եւ բուռ մը քաջերու արիւնոտ մարտնչումով ձեռք բերուած հայրենի ազատութենէն վերջ՝ օտար պետութիւններ ալ կը սկսէին ճանչնալ Հայ անդրանիկ ազգային հանրապետութիւնը:

Ինչ ծիծղուն օրեր էին, երբ 1918ի հայ թերթերը, առաջին անգամ ըլլալով, կը ծանուցանէին թէ «Հայկական կառավարութիւնը Ատրպէյճանի (Բագու) կառավարութեան մօտ դիւանագիտական ներկայացուցիչ (դեսպան) նշանակեր է Գ. Բեգզադեանը, իսկ Վրաստանի (Թիֆլիս) ներկայացուցիչ Գ. Ա. Ջամալեանը»:

Եւ թէ Թուրք ներկայացուցիչ Ապտիւլ Քէրիմ փաշա այցելութիւն կուտայ Հայաստանի հանրապետութեան ներկայացուցիչին (Ժամանակ, Կ. Պ. 1918 թ. 3338):

Հետաքրքրական է նշել որ Հայ Հանրապետութիւնը ճանչցողներու մէջ առաջիններէն մին կ'ըլլայ Հռոմի Ս. Աթոռը, որուն մասին, 1918 Հոկտ. 17ին կը գրէ հայ թերթը.— «Ս. Պապը հայկական հանրապետութիւնը ճանչցած ըլլալով, այս մասին հաղորդած է Նորակազմ կառավարութեան եւ գրած է իր Պոլսոյ Նուիրակ Մոնս. Տոլչիի որ յանուն իրեն յանձնարարէ Հայ Հռոմէականաց կաթողիկոսին, պաշտօնական ներկայացուցիչ մը նշանակել հանրապետութեան մօտ: Մոնս. Տոլչի քանիցս առիթ ունեցաւ Պոլիս տեսակցելու պատուիրակութեան անդամներուն հետ, որոնք հաւաստեցին թէ հայկական հանրապետութեան սահմաններուն մէջ խղճի ու դաւանութեան կատարեալ ազատութիւն կը վայելէ ամէն անհատ եւ հետեւաբար հայ հռոմէական կաթողիկոսի ներկայացուցիչը ամէն դիւրութիւն պիտի գտնէ այդ սահմաններուն մէջ» (Ժամանակ, 1918 թ. 3339):

Այս առթիւ կ'ուզէինք յիշատակել պատմական ոչ աննշան դէպք մը — Ո՞վ եղած է Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ նշանակուած առաջին հայ հիւպատոսը օտար պետութեանց քով:

Առ այժմ գոհ կ'ըլլանք ժամանակակից հայ թերթի մը այս մասին ըրած տեղեկութիւնը նոյնութեամբ տալով հոս:

Պոլսոյ Ժամանակ (1918 թ. 3338) 1918 Հոկտ. 16-29ին կը գրէ բառ առ բառ, «Քօթիի մէջ հաստատուեր է առաջին հայկական հիւպատոսը եւ հիւպատոս անուանուեր է Պ. Թիւրքեան»:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

լաթիա, Տիարպաղըր եւ այլ տեղեր: Ժողովուրդը մեծ ուրախութեամբ եւ յուզումով դիմաւորած է եւ յայտնած իր պէտքերը, որպէսզի հաղորդէ Պատրիարքին: Վարդապետը երկու օր Զարա մնալէ վերջ, մեկնած է այցելելու համար բազմաթիւ քաղաքներ եւ գիւղեր: Իր այցելած բոլոր վայրերուն մէջ կրօնական արարողութիւններ կատարած է: Այցելած է նաեւ Ենիխան, Թոքատ, Ամասիա:

«Դաշնակ թերթը կը զրպարտէ Թուրք ազգը»

Պոլսոյ «Սօն Թէլէկրաֆ» թերթը ստորեւեալ խմբագրականը կը հրատարակէ այս խորագրին տակ (13 Օգոստոս).

Գահիրէի «Ցուսաբեր» թերթը, որ Թուրքերու թշնամի Դաշնակ կուսակցութեան օրկանն է, ժեզի դէմ հրատարակած է գրութիւն մը, զոր ցաւով կը կարդանք եւ պէտք է դատել քաղենք: Իր խմբագրականին մէջ այդ թերթը կը վերլուծէ մեր ներքին քաղաքականութիւնը, այսինքն կուսակցական կռիւները; եւ Ինէօնիւի դէմ վերջերս հրատարակուած ծանր գրութիւնները եւ ամբաստանութիւնները նոյնութեամբ արտագրելէ վերջ, կը գրէ.—

Թուրքիոյ այսօրուան վարիչները այնքան խիստ եւ գառն լեզու մը կը գործածեն երէկուան վարիչներուն դէմ: Ձենք գիտեր թէ վաղուան ղեկավարները ինչպիսի լեզու մը պիտի գործածեն այսօրուան վարիչներուն դէմ: Սա իրողութիւն է որ այս լեզուն միակ արտայայտութիւնն է Թրքական մտայնութեան եւ աւանդութիւններուն եւ միայն Թուրքիոյ մէջ կը խօսուի: Երէկ իրար կը հոտուըտային եւ մեղ կը խոչտանգէին միայն:

«Այսօր մենք չկանք եւ հիմա իրար կ'ուտեն: Երէկ անոնք հանդիսատես էին, այսօր մենք նոյն դիրքին մէջ կը գտնուինք:

«Դեմոկրատներուն եւ Հալք կուսակցութեան հակառակորդներուն ծանր յարձակումները ամէնէն աւելի կեդրոնացած են Հալքի նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի վրայ, որ երէկ Լօզանի հերոսն էր եւ Աթաթիւրքի գործակիցը: Մարդ կ'ապշի եւ կը զարմանայ, երբ կը տեսնէ թէ այս յանցանքներուն պատասխանատուն դատարանի չի յանձնուիր եւ գողցուած միլիոնները դեռ օտար պանքաներու մէջ կը մնան:

Կը նշանակէ որ Թուրք արդարութիւնը դեռ փրկուած չէ ստրկութենէն: Թուրքիոյ մէջ դիւրին է մարդ կողոպտել, բայց դժուար է գողօնը, կողոպուտը ետ առնել: Մենք մեր մորթին վրայ կրած ենք այս դառնութիւնը, «լքեալ գոյքերու» փոխարժէք միլիոնները դեռ իրենց տեղերը կը մնան: Ինէօնիւի դէմ եղած այս ամբաստանութիւնները լոկ այս հաշիւներուն չեն պատկանիր: Անոնցմէ վեր կան նաեւ հայրենադաւութեան եւ սահմանադրական դաւադրութեան ըլլալու ամբաստանութիւնները: Թուրք թերթ մը այս մասին կը գրէ.

— «Ինէօնիւ պատերազմական դաւաճան մըն է, երկրորդ Ինէօնիւ ճակատամարտին լքած է կռիւը եւ ետեւի գիծերը ապաստանած, յարդանոցի մը մէջ պահուըտած է: Պատերազմին բախտորոշ մէկ պահուն, Ինէօնիւ ընդհ. նահանգի հրաման տըւած է բանակին եւ ինքն ալ Կիւտիւլէյի ուղղութեամբ խոյս տուած է, յարդանոցի մը մէջ պահուըտելու ատենն փոքրանալով»:

Այս է ահաւասիկ անկեալ կամ ոչ անկեալ դիկտատորներուն ցաւալի վախճանը:: Ինէօնիւի այս անսպասելի անկումը տեսնենք ինչ արդիւնքներ վերապահած է թէ իրեն եւ թէ երկրին ու իր կուսակցութեան համար»:,

«Ցուսաբեր»ի այս խմբագրականին առթիւ, կասկած չունինք թէ ոչ միայն Հալքեաններ, այլեւ ողջմիտ Դեմոկրատներն ու հայ հայրենակիցները ցաւ զգացած են: Մենք կրնանք ներքին վէճեր ունենալ, բայց անոնք ընտանեկան վէճեր են ի վերջոյ: Հասարակաց դատերու, մանաւանդ արտաքին խնդիրներու մէջ ամբողջ երկիրը միաձոյլ ճակատ մըն է: Չէ՞ որ Ատլանտեանի Ուխտի մասնակցութեան խնդրին մէջ, Հալք կուսակցութիւնն ալ յարեցաւ Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ ընորհաւորեց զայն:

Գալով Իսմէթ Ինէօնիւի, Հայ — Դաշնակ թերթի մը ընթացքը անպատկառութիւն կը նկատենք, երբ ան «կողոպտիչ» կ'որակէ Ինէօնիւն:

Ան ներկայիս պատուաւոր մէկ անդամն է Ազգ. Ժողովին եւ այս երկրին մէջ 25 տարի շարունակ եղած է գործավար, վարչապետ եւ Հանրապետութեան նախագահ, մեծ ջանքեր թափած երկրին յառաջդիմութեան եւ մտերիմ գործակիցը եղած Աթաթիւրքի: Ամէնէն ծայրայեղ Դեմոկրատն անգամ նողկանք կը զգայ, երբ Հայ Դաշնակ թերթ մը կը հայհոյէ Ինէօնիւի եւ զրպարտութիւններ կ'ընէ Թուրք ազգին եւ մեր ազգային նկարագրին դէմ:

Թող այս պարագան դաս մը ըլլայ մեզի եւ այսուհետեւ աւելի զգուշաւոր ըլլանք մեր քաղաքական պայքարներուն մէջ:

ԵԳԻՊՏԱՑԻ դասախօսներ հետզհետէ աւելի եւս տրամադրուած կ'երթան թէ ուսանելու եւ թէ դասախօսելու: Համաձայն Եգիպտ. կրթական նախարարին տեղեկագրին 728 ուսանողներ մեկնած են այս տարի Գերմանիա, Աւստրիա, Սպանիա, Մ. Նահանգները, Ֆրանսա, Անգլիա, Իտալիա, Զուիցերիա: Այս նոյն թուականին 300 եգիպտացի դասախօսներ, մեծ մասը կիներ, դասախօսած են Միջին Արեւելքի մէջ: 1951ին Իւնէսքոյի կազմակերպած ժողովին հետեւանքով դասախօսներու փոխանակութիւն եղած է Եգիպտոսի եւ զանազան երկիրներու միջեւ: Ութ ուսանողներ եւ քանի մը ամերիկացի դասախօսներ Եգիպտոս գացած են: Դիւրութիւններ տրուած են Մ. Նահանգներու մէջ եգիպտացի համալսարանականներու:

ՍԻՄԱՂ՝

ԲԱՐԵԿԱՄԸ.— Սիրելիս, եթէ խմելէ հրաժարիս՝ կրնաս տասնապետ, նոյնիսկ յիսնապետ ըլլալ:

ԶԻՆՈՒՈՐԸ.— Սիրելիս, երբ ես խմեմ՝ ինքզինքս զօրավար կը կարծեմ...:

×

ԱՐԱՄ.— Հայրիկ, ինչո՞ւ մսավաճառը կովը կը շոյէ:

ՀԱՅՐԸ.— Որպէսզի լաւ կամ պէտ ըլլալը հասկընայ, ու յետոյ գնէ:

ԱՐԱՄ.— Ուրեմն մսավաճառը մեր սպասուհի՞ն ալ պիտի գնէ...:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ (2)

ԺԱՄԻՆ ԲԱԿԸ

Բ.

Տէր Աբրահամ այն հաղուագիւտ ծերունիներէն էր, որոնք իրենց կենդանութենէն՝ մարդկային կապերը թօթափելով՝ կանխահաս մուտքով մը բարձրագոյն աշխարհի մը մէջ կը թեւակոխեն, ուրկէ կիրքերը ու ակնկալութիւնները վտարուած են ի սպառ: Տեսակ մը անդրիացում է ասիկա:

Մահուան մերձաւորութիւնը այս հրաշքը կը գործէ շատերու վրայ. հրաշք, որ կեանքի վերադարձին իսկոյն կ'աներեւութանայ:

Տէր Աբրահամ մեծ իմացականութիւն մը չունէր, բայց իր յիշողութիւնը կարծես նոր աւիւնով, եւ այն համեմատութեամբ, որով իր միւս զգայարանքը տկարացեր էին, զօրացած կը թուէր մալելու մօտ կանթեղի մը վերջին ցոլքին պէս:

Իր երիտասարդութիւնը ու պատանութիւնը լեցնող էն կարեւոր եղելութիւններուն յստակ վերյիշումը ունէր, որ կարծես իր հիմակուան կեանքին պարապութիւնը մոռցնելու կը ծառայէր այս պահուն:

Նախ՝ իր համեստ դասատիարակի սկզբնաւորութիւնը, սկզբնաւորութիւն, որ վերջ մըն է եղեր միանգամայն, վասն զի երբեք այդ համեստութենէն թիզ մը վեր չէ բարձրացած եղել, հագիւ ձեռքը մինչեւ բերանը հասցնելով, նոյնիսկ հիմա որ քըսան տարուան աւագերէց մըն է ահաւասիկ:

Շատ լաւ կը յիշէր այն առենի աղաները, ամիրաներ ամէնքն ալ, մեծ մասը սարաֆներ, ոչ ուսեալ հարկաւ, ոչ ալ կրթեալ մինչեւ անգամ, որոնց դիմացը քէշը քէշին բերելու ստիպուած էր ամէն վայրկեան: Բայց ատոր քով յատկութիւններ, որոնք վճռապէս պատկառանք կ'ազդէին եւ նժարը դէպի համակրութեան կողմը կ'իջեցնէին:

Անոնցմէ մէկուն մանաւանդ՝ Սեղբոսեան Մկրտիչ աղային որ ճիշդ այս եկեղեցին կառուցած էր իր ծախքովը, դէմքը աչքին առջեւն էր, նիհար, բարձրահասակ, երերացող քալուածքով մարդ մը որ սրտմտութեան մը վայրկեանին դըպրոցէն վռնտեր էր զինքը:

Պետրոս պատուելին, այս էր իր աշխարհականի անունը, տուն դարձեր էր այն իրիկուն, ամօթէն ու դողէն գունատած: Իզուր իր հէգ կինը, զաւակները միացեր էին մխիթարելու համար զինքը ու չզգացնելու աղէտին մեծութիւնը: Հազիւ ամիս մը կար աւագ օրերուն, ու հեռուէն գալուստը զատիկական տօնին՝ հիմա այրացաւեր այս ընտանիքին վրայ ահաւոր ու սպառնացող խոցոտումի մը պէս կը թուէր իր աչքին, ու չքաւորութեան դատապարտուած իր գոյութեան բոլոր դառնութիւնները երեւան հանելու յատուկ դիտաւորութեամբ պատրաստուած փորձութիւն մը:

Յաջորդ օր դպրոց չկար. պզտիկ լաճերու անտանելի խաժամուժը իր գլուխը չցաւցուց այլեւս, բայց աղմուկին վարժութիւնը ունէր ու զրկանք մը եղաւ ասիկա իրեն: Ցետոյ ապրուստի ուրիշ միջոց մը գտնելէն յուսահատեցաւ:

Աւագ չարթուն քանի մը բարեկամներ եկան գտան զինքը. իր վիճակը հարցուցին. մէկը խորհուրդ մը յղացաւ. թէ որ պատուելին խոնարհ լեզուով մը խնդրագիր մը ուղղէր աղային, կամ ինքը անձամբ անոր տունը երթար գործած պակասութեանց ներում խնդրելու:

Իսկոյն համոզուեցաւ ատոր ու գիշերը լուսցուց գրելով; սրբագրեց ու աւրեց իր աղերսագիրը: Առտուն նորէն չհաւնեցաւ իր ոճին. ոչ, գթութիւն հրաւիրելու համար պէտք եղած բառերը գտած չէր. ու թէ որ մերժումի մը ենթարկուէր, երեւակայեցէք անգամ մը, փճացում՝ իրեն եւ իրեններուն, դրամը՝ որ իր գրչին ծայրին կապուած էր ապրեցուցիչ համեմատութիւններ կ'առնէր:

Նուազ տենդոտ ժամուան մը յետաձգեց անիծած թուղթին գրութիւնը: Ցանկարծ իրարանցում մը ելաւ տանը մէջ. կինը, տղաքը դուռը վազեր էին: Աղան ինքն էր որ սանդուխներէն վեր կ'ելլէր սովորական ծանր ու երերացող քալուածքովը. պատուելին վազեց. հաւտա՞ր, թէ չհաւտար տեսածին. ի՞նչ դիտաւորութեամբ եկած էր: Աղան հարցնելու առեն չթողուց, քաշեց համբուրեց ու ճակտին տարաւ հէգ դասատիարակին մտիտ ու դողդոջուն ձեռքը:

— Պատուելի, ներէ գործած յանցանքիս, բաւ մեղմ ձայնով. ասանկ բեռ մը սրտիս վրայ՝ ասանկ օրերու մէջ չուզեցի պահել, շատ կ'աղաչեմ որ ներես ինծի. որոշեցի որ ես քու տեղդ գամ:

Պատուելին հազիւ կրցաւ ըսել,

— Ես խոնարհ ծառանիդ եմ միշտ. պակասութիւնը իմս էր:

(Շար.)

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ-ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ 8 ԺԱՄԷՆ

Բրիտանական ինքնամուղ ռմբաձիգը, «Քամպէրա»ն կոտրեց բոլոր մրցանիշները, կտրելով Ատլանտեան ովկիանոսին երթուդարձը, 10 ժ. 4 վայրկեանէն, երթ 729 քմ. 4 ժամ 34 վայրկեան, դարձ 969 քմ. 3 ժամ 25 վայրկեան: Այս գիծը Նիւ Եորք – Լոնտոն առաջին անգամ կտրած էին 20 ժամ 29 վայրկեանէն, 15 տարի առաջ: «Քամպէրա»ն Ալտէրկրովէն (Իրլանտա) մեկնեցաւ ժամը 6.34ին դէպի Կէնտէր (Նոր Երկիր) եւ վերադարձաւ Ալտէրկրով ժամը 16.38ին: Երկու ժամ սպասեց Կէնտըրի առջեւ հրանիւթ առնելու համար: Ուստի իրականին մէջ մօտ ութ ժամ թռիչքով 6650 քիլոմեթր կտրեց:

Հովը կը փչէր Արեւմուտքէն ժամական 160 քմ. արագութեամբ, եւ երբեմն ալ 294 քմ. արագութեամբ խանգարելով ընթացքը: Մեկնած ատեն մինչեւ 12000 մեթր բարձրացած էին եւ ամբողջ տեւողութեան այդ բարձրութեան վրայ մնացին: Անգլիական օդատորմիղը շինել կուտայ այս ռմբաձիգները, մեծ քանակութեամբ:

ԱՀՌԵԼԻ ՊԱՅԹՈՒՆ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 24 Օգոստոս, (Յառաջ).—6 Մեռեալ, 18 վիրաւոր, (մէկը մեր Րաֆֆին):

Քաղաքիս մետաքսի ամենամեծ գործարանը գոց էր շաբաթներէ ի վեր, արձակուրդի պատճառով: Այսօր, երկուշաբթի, հազիւ վերսկսած էին աշխատանքը, երբ կազային պայթիւն մը տեղի ունեցաւ: Վեց բանուորներ մեռան, 18 հոգի վիրաւորուեցան: Վիրաւորներուն մէջ է մեր Նոր Սերունդի անդամներէն Րաֆֆի Մարգարեանը: Թթուածինն ու կազը այնքան ազդած են որ, ժամերէ ի վեր արուեստական օդ կը ներշնչեն երիտասարդ ընկերոջ: Բարեբախտաբար իր թոքերը զօրաւոր են: Միւս վիրաւորներն ալ փըրկուած կը համարուին, թէեւ երեքին վիճակը շատ ծանր է: Սէն Շամոնի Նորաշէն հիւանդանոցին ներսն ու փողոցը բազմաթիւ հայրեր եւ մայրեր լուրի կը սպասեն իրենց սիրելիներէն:— Ս.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, Խազախստանի եւ Էսթոնիոյ Կեդր. Կոմիտէները որոշեցին Սեպտ.ի կիսուն նիստի հրաւիրել իրենց համագումարները, պատրաստուելու համար Հոկտ. 5ի ընդհ. ժողովին:

ԱՊԱՏԱՆԻ ՆԱՒԹԱՀՈՐԵՐԸ շահագործելու համար, ամերիկեան մեծ ընկերութիւն մը Թէհրան ղրկած է իր ներկայացուցիչը, որ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարէ Իրանի կառավարութեան հետ: Անգլիացիները իրար անցած են:

ՄՈՌԻՍ ԹՈՐԷԶԻ տղան, որ ամբաստանուած էր իբրեւ խռովարար, բանտէն արձակուեցաւ առժամապէս: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ԱՆԳԼ. ՕԴԱՆԱՒ մը ծովը ինկաւ Սիկիլիոյ առջեւ: 57 ուղեւորներէն 50ը փրկուեցան իտալական նաւերու միջոցաւ:

ԹԷՀՐԱՆԻ մէջ ձերբակալուեցաւ պարսիկ նացիներու առաջնորդը, Տավուտ Մոնչէ դատէ, խորհրդային տեղեկատու գրասենեակին դէմ կատարուած յարձակման առթիւ: Այս մասին բողոքագիր մը ուղղած էր խորհրդային դեսպանատունը, մասնաւորապէս մեղադրելով ազգայնական կուսակցութիւն մը, «Սումքա»: Ամբաստանեալը 39 տարեկան է, վարդապետ փիլիսոփայութեան, երկար տարիներ ապրած Գերմանիա եւ խանդավառ հետեւորդ Հիթլէրի:— Իրանի կրօնապետը, Այաթոլլահ Քաշանի, Մէքքէ մեկնեցաւ: Վերադարձին համիսլամական ժողով մը պիտի գումարէ Թէհրանի մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր. Կոմիտէն շրջաբերական մը հրատարակեց, որով կը հրահանգէ «ազատ քննադատութիւններ» եւ մաքրագործումներ կատարել յառաջիկայ համագումարին առթիւ, լայն բանալով թերթերուն էջերը: Միեւնոյն ատեն կ'ազդարարուի թոյլ չտալ որ գաղտնիքներ դուրս ելլեն:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ կը խորհրդակցին Լոնտոնի մէջ, պատրաստելու համար Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին պատասխանը:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ վարչապետը եւ մարզպանը Փարիզ պիտի գան այսօր, վաղը, խորհրդակցելու համար բարենորոգումներու մասին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի ազգ. դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են արդէն: Կը խնդրենք ծնողներէն շուտով արձանագրել իրենց զաւակները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղէն շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆր. ի նպաստ դպրոցին, ամավերջի դպրոցական հանդէսին առթիւ:

Le Gérant · A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Damesme, Paris(13)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՈՒՏՕ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած են հինգ հազար ֆր. Տիկին Դաւիթեանէն իր զաւկին Գ. Կ. Դաւիթեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՊՈՒՏՕ.— Պ. Սեդրակ Թումիկեանի զաւկին Վարուժանի ամուսնութեան առթիւ եղան հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Թումիկեան Սեդրակ 5000 ֆր. Կ. Խաչին, 5000 Նոր Սերունդին: Ընկեր Գէորգ Հալաճեան հազար ֆր. Կ. Խաչին, հազար ֆր. Նոր Սերունդին: Ընկեր Տօնէրեան հազար ֆր. Կ. Խաչին: Պ. Յ. Ահարոնեան հազար ֆր. Կ. Խաչին: Ընկեր Կիրակոս Հալաճեան 500 Կ. Խաչին, 500 Նոր Սերունդին: Պ. Սարգիս Գոնեալեան 500 ֆր. Կ. Խաչին, 500 Ն. Սերունդին: Ջերմագին շնորհակալութիւն Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի կողմէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Ամիրաեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, իրենց մօր եւ ազգականին,

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եւա Փառանձեմ Թէքէեանի մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ պիտի մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հոգւոյ հանգուցեալին եւ իր ամուսնոյն Միհրան Թէքէեանի համար:

ՎԻԷՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի վարչութիւնը ջերմ մաղթանքներով կը շնորհաւորէ ամուսնութիւնը՝ Տէր եւ Տիկին Թէրզիեագուպեաններու աղջկան Ժինէթի եւ Պ. Յակոբ Մինասեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Եշ. 28 Օգոստ. ժամը 9ին, Ակնունի Ենթկ.էն:

Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր Ենթկ.էն:

Սոյն ժողովներու ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները:

ՀԱՄԱԽՄԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին Café Cohard, Bld. d'Alsace: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12: Հեռաձայն Le Raincy 172:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նկատի առնելով զանազան դիմումներ, վարժարանս ճիգ մը եւս ընելով ընդունած է նաեւ ցերեկօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը:

Արձանագրութեան օրերն են. երկուշաբթի եւ շաբաթ ժամը 10—19: Հասցէ.— 26 rue Troyon, Sèvres (S. et O.): Հեռ. OBServatoire 18-28:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիյլիի ծերանոցին համար վկայեալ հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի: Դիմել ուղղակի Maison de Repos Arménienne, 1 rue Jean Finot, Andilly (S. et O.):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376·286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 29 AOUT 1952 Ուրբաթ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6851–Նոր շրջան թիւ 2262

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԼՈՅՍ ՊԻՏԻ ԾԱԳԻ

Տասներեք տարուան դադարէ մը ետք, նիստի հրաւիրուած է Խ. Միութեան կուսակցական համագումարը, յառաջիկայ Հոկտ. 19ին։

Ինչպէս կարդացիք օրը օրին, օրակարգին վրայ կը գտնուին շարք մը հիմնական խնդիրներ, կազմակերպական եւ տնտեսական։

Փոփոխութիւններ պիտի կատարուին կուսակցութեան վարչական կազմին մէջ։ Հռչակաւոր Փոլիտպիւրօն (Քաղաք. Բիւրօ) պիտի ջնջուի, եւ անոր տեղ պիտի հաստատուի Նախագահութիւն մը (Պրեզիդիում)։

Պիտի ջնջուի, նաեւ, «Կոմունիստ» անունին կցուած պոչը, «բոլշեւիկ» (Բ.), որ ամէն տեղ կ'երեւար տարիներէ ի վեր։

(Ռուսերէն «բոլշեւիկ» կը նշանակէ «մեծամասնական», ինչպէս «մենշեւիկ» փոքրամասնական։ Նախկին սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան ժողովներուն մէջ, մեծամասնութիւնն էր որ յաղթեց, եւ այդպէս ալ կոչուեցաւ)։

Եւ վերջապէս, համագումարին պիտի ներկայացուի հինգերորդ հնգամեայ ծրագիր մը, հսկայական առաջադրութիւններով։ Մասնաւորապէս զարկ պիտի տրուի ճարտարարուեստութեան, հողագործութեան եւ բնական արտադրութեանց՝ աննախընթաց համեմատութեամբ (միջին հաշուով 70 առ հարիւր)։

Արդէն իսկ լարուած է կուսակցական մեքենան, պատրաստելու համար համագումարը, որուն ելքը սերտ կապ ունի նաեւ միջազգային կացութեան հետ։

Այդ պատճառով ալ, քաղաքական շրջանակներու մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին անցուդարձին, առանց մեծ պատրանքներ սնուցանելու։

Իբրեւ սկզբնաւորութիւն, կուսակցութեան Կեդր. կոմիտէն հրահանգեց «ազատ վիճաբանութիւններ» կատարել օրակարգի հարցերու մասին։

Այս առթիւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», ամբողջ էջ մը յատկացուց, հրատարակելու համար օգնական քարտուղարներէն Նիկիտա Խրուշչեւի պարզաբանումները։

Վերլուծելով եւ մանրելով օրակարգի նիւթերը, քարտուղարը կը թելադրէ իրենց տեսակէտները եւ քննադատութիւնները յայտնել։

Առաջին խնդիրը, — կուսակցութեան անունը, բացատրութեան չի կարօտիր։ «Խ. Միութեան գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ համայնավար ընկերութիւնը կառուցանել աստիճանաբար ընկերվարութենէն անցնելով համայնավարութեան»։

Երկրորդ խնդիրը, — Ո՞վ կրնայ անդամ ըլլալ կուսակցութեան, նոյնպէս ծանօթ է։ «Կուսակցութեան անդամ կրնայ ըլլալ ամէն աշխատաւոր, ով որ չի շահագործեր Խ. Միութեան ուրիշ քաղաքացիներու աշխատանքը»։ (Բանուոր, աշխատաւոր գիւղացի, աշխատաւոր մտաւորական)։

Երրորդ խնդիրը, — Կուսակցութեան անդամներու պարտականութիւնները, — քիչ մը փշոտ է։

Զեկուցանողը մասնաւորապէս կը ծանրանայ կարգապահութեան վրայ, շեշտելով թէ չի կրնար երկու տեսակ ըլլալ, մէկը՝ շարքերուն, միւսը վարիչներուն համար»։

— «Անհրաժեշտ է կանոնագրին մէջ հաստատել թէ մեր կուսակցութիւնը միայն մէկ կարգապահութիւն ունի, մէկ օրէնք բոլոր համայնավարներուն համար, ինչ արժանիքներ ալ ունենան եւ ինչ դիրքեր ալ գրաւեն»։

Ուրեմն, ո՛վ որ կարգապահութիւնը խախտէ, չի կրնար մնալ կուսակցութեան մէջ։

Միջանկեալ, զեկուցանողը կը ձաղկէ անոնք որ «կը խեղդեն» շարքերու քննադատութիւնը եւ ինքնաքննադատութիւնը։ Շարքերը իրաւունք ունին քննադատելու գործուած «տկարութիւնները եւ սխալները»։

Այս կէտը կը պարունակէ ուրիշ կարգ մը մանրամասնութիւններ, որոնք այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ նոր եւ մեծ մաքրագործումներ պիտի կատարուին յառաջիկայ համագումարին առթիւ, նման 1936ի երբ ահռելաբար մաքրուեցաւ ամբողջ երկիրը, հիւսիսէն հարաւ։

Առ այժմ կ'արձանագրենք անցուդարձը, սպասելով դէպքերու ընթացքին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՈՒՑԱԾ ԷՐ »

Քանի՞ հոգի ուշադրութեամբ կարդացին ականատեսին պատմութիւնը՝ հրաշքով ազատած հայրենակցի մը նախանձախնդրութեան մասին.

— « Միւթայէլ հինէն մնացած քանի մը հայերէն դասագիրքերով, գիշերները կանոնաւոր կերպով հայերէնի եւ պատմութեան դասեր տուած է իր զաւակներուն»։

— Այդ ալ բա՞ն է որ կը պատմես, պիտի ըսէք.

Բայց այս բոլորը տեղի կ'ունենան Անատոլուի խորերը, գիւղի մը մէջ ուր միակ Հայն էՄիւթայէլ։

Իսկ դուք ի՞նչ կը բանիք այստեղ, բախտաւորներ ազատ աշխարհի։

Գիտեմ, գիշերները ժամանակ չունիք այս տեսակ բաներով զբաղելու, իսկ ցերեկնե՞րը։ Գոնէ հինգշաբթի կամ կիրակի օրե՞րը։

Եւ եթէ դուք անձամբ ի վիճակի չէք զբաղելու, կ'օգտուի՞ք հայերէնի դասընթացքներէն։

Ձեր մէջ հազարաւորներ կան որոնք եթէ ձեռք ձեռքի տան, կրնան մասնաւոր դպրոց մը պահել։

Ո՞ր օրուան կը սպասէք, եւ կամ հրաշքի՞ մը կը սպասէք։

Որո՞ւ համար են ձեր ճիգերը, տառապանքը, վաստակը։

Արդէն իսկ չէ՞ք տեսներ որ ձեր իսկ հարազատները կը հեգնեն ձեզ եւ ամէն ինչ որ հայկական է։

Մի զարմանաք, եթէ վաղը salaud մըն ալ նետեն ձեր երեսին։

ՎԱՀԷ

ԴԷՊԻ ՄԷՔՔԷ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Օգոստոս 27ին Պէյրութէն ամերիկեան օդանաւ մը նստաւ Իրանի կրօնապետը, Այաթոլլահ Քաշանի, Ճիտտէ եւ ապա Մէքքէ երթալու համար։ Ուրիշ 3000 Իսլամներ ալ ուխտի կ'երթան միեւնոյն ճամբով։

Թերթերը կը գրեն թէ Ամերիկա բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է, այս ուխտագնացութիւնը դիւրացնելու համար։ Այաթոլլահ Քաշանի, որ Իրանի երեսփ. ժողովին ատենապետ ընտրուեցաւ վերջերս, թիւ 2157 ուխտաւորն է։

Մ. Նահանգներու օդանաւային վարչութիւնը կազմակերպեց այս փոխադրութիւնը, ընդ առաջ երթալով Լիբանանի կառավարութեան բաղձանքին։ Աննախընթաց թիւով ուխտաւորներ խռնուած էին Պէյրութի մէջ, Միջին Արեւելքի բոլոր երկիրներէն, օդանաւ նստելու համար։ Օդանաւային սովորական սպասարկութիւնները ի վիճակի չէին կատարելու այս փոխադրութիւնը։ Լիբանանի մեծ միւֆթին Պէյրութի ամերիկեան դեսպանին ներկայանալով, շնորհակալութիւն յայտնեց յանուն 40 միլիոն Իսլամներու։ Այս առթիւ յայտնեց. — «Մէքքէի օդանաւային փոխադրութիւնը նոր քայլ մը կը կազմէ arabo-ամերիկեան յարաբերութեանց մէջ»։

Լուրը Սուրիոյ, Իրաքի եւ Իրանի մէջ ալ տարածուած ըլլալով, բազմաթիւ դիմումներ կատարուեցան։ Գնդ. Շիշաքլիի մասնաւոր առաջարկութեամբ 3000 ուխտաւորներ ալ Դամասկոսէն պիտի փոխադրուին։ Երեք օդանաւեր Պէյրութէն Պաղտատ գացին, 150 ուխտաւորներ առնելու համար։

Ընդամէնը 206 օդանաւային պտոյտներ Պէյրութ գացած են Լիբիայէն եւ Գերմանիայէն, զօրավարի մը հրամանատարութեամբ, այս գործը կազմակերպելու համար։

Պէյրութէն Մէքքէ թռիչքը կը տեւէ մօտ 4ուկէս ժամ։ Ամերիկացի օդաչուները կը պատմեն թէ ուխտաւորները ամենօրեայ աղօթքները կը կատարեն օդանաւերուն մէջ, սովորական ժամերուն, իսկ երբ Ճիտտէ հասնին կը համբուրեն հողը։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ տաքերուն հետեւանքով նուաղած են Ս. Աստուածածնի մեռելոցի օրը Շիշլիի գերեզմանատունը օրհնած պահուն, Եզնիկ Ս. քհնյ. Թէքէեան, Արամ Ճիզմէճեան, Ստեփաննոս Ջերչեան, Թովմա Շիկահեր, Վահան Գիպիեան եւ Մուշեղ Քէօսէեան քահանաները։ (Ժամանակ)

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ Օգոստոս 18ին մեռած է գրավաճառ Գեւորգ Ներսէսեան։ (Նշան - Պապիկեան գրատան հիմնադիրներէն)։ Ցաւակցութիւններ։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Աւելի օր զրոյց կը շրջէր թէ Եգիպտոսի վարչապետը, Ալի Մահեր պիտի հրաժարի, համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով հողային բարենորոգման ծրագրի մասին։

Բանակը եւ կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունած են բարենորոգումը, բայց տարբեր կը մտածեն՝ օրէնքին գործադրութեան մասին։ Բանակը կ'առաջարկէ մարդ գլուխ 200 ֆետտան (մօտ 100 հեկտար) հող յատկացնել եւ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր հրատարակել օրէնքը։ Վարչապետը կ'ուզէ յետաձգել մինչեւ տարեվերջ, որպէսզի կարելի ըլլայ խորապէս ուսումնասիրել եւ խորհրդարանին վաւերացման ենթարկել։ Կառավարութիւնը կը վախնայ որ եթէ օրէնքը անմիջապէս հրատարակուի, ֆելլահները կրնան բռնագրաւել հողերը եւ կամ մեծ հողատէրերը կրնան դժուարութիւններ պատճառել։ Վաֆտը կ'ուզէ օգտուիլ այս առիթէն։ Բայց իրազեկներ կը հաստատեն թէ վարչապետը կը պահէ իր անկախութիւնը եւ անփոխարինելի է իբրեւ վարչապետ, մանաւանդ որ կուսակցական չէ։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, անհամաձայնութիւնները հարթուած են եւ հաւանական է որ կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուին դահլիճին մէջ։

Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, եթէ Ալի Մահեր հրաժարի, իրեն պիտի յաջորդէ պետական խորհուրդին նախագահը, Տոքթ. Ապտէլ Ռազաք, որ բոլորովին համաձայն է բանակին տեսակէտներուն։

Վաֆտի թերթերը հետզհետէ կը սաստկացնեն պայքարը, մթնոլորտը թանձրացնելու եւ իրենց նախկին դիրքերը վերագրաւելու համար։ Իրենց պաշտօնաթերթը, «Ալ Միսրի» միշտ կը պահանջէ որ Անգլիացիները հեռանան Սուէզի շրջանէն։

✕ Քառասունեւմէկ եգիպտացի սպաներ երդում ըրին առջի օր, իբրեւ անդամ զինուորական ատեաններու որոնք պիտի դատեն խռովարարները։

✕ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնեց մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ ղրկելու Եգիպտոս, պայմանաւ որ այդ երկիրը միանայ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան դաշինքին։ Ամերիկեան կառավարութիւնը արդէն արտօնած է ոստիկանական զէնքեր տրամադրելու։

✕ Յետամնաց երկիրներու օգնութեան ծրագրին տնօրէնը, Տոքթ. Նիքոլս, յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները 150000 տոլար պիտի տրամադրեն, ճահիճներ չորցնելու եւ անապատները մշակելի դարձնելու համար։

Այս ալ ուրիշ ձեւ

Պ. Էտլի Սթիվընսըն, Մ. Նահանգներու նախագահութեան ռամկավար ընտրելին իր կարգին ճառ մը խօսեցաւ Ամերիկեան Լեգէոնին առջեւ, աւելի չափաւոր, բաղդատելով զօր. Այզընհաուըրի բանախօսութեան հետ։ Իր գլխաւոր նիւթն էր հայրենասիրութիւնը։ Միեւնոյնատեն կոչ մը ուղղեց յանուն մտածումի ազատութեան, շեշտելով թէ «համայնավարութիւնը հոգիին մահն է»։ Իր կարծիքով, մտածումի ազատութիւնը վըտանգուած է նաեւ չափազանց մոլեռանդ հայրենասէրներու կողմէ։ Բացատրելէ ետք թէ Ամերիկացիները ցմահ պիտի կռուին այդ ազատութիւնը պաշտպանելու համար, թեկնածուն ըսաւ. — «Հայրենասիրութիւնը կարճատեւ եւ բուռն յուզումներու պոռթկում չէ, այլ խորունկ եւ տեւական զգացում մը։ Անոնք որ իրենց կեանքը տրամադրեցին իրենց հայրենիքին, գիտեն թէ հայրենասիրութիւնը բանէ մը վախնալ չէ, այլ բան մը սիրել։ Մեզի համար հայրենասիրութիւնը ատելութիւն չէ Ռուսիոյ հանդէպ, այլ սէրը մեր հանրապետութեան եւ մարդու ազատութեան։ Այդպիսի հայրենասիրութեամբ — բառին ամենալայն իմաստով — Ամերիկան տէրն է իր սեփական ուժին եւ կրնայ զայն գործածել խաղաղութեան ծառայելու համար»։

Բանախօսը յետոյ չափաւորութեան կոչ մը ուղղեց։ «Մենք չենք փորձեր տիրապետութիւն հաստատել սեւէ ազգի վրայ։ Ազատ աշխարհը դիտէ այս պարագան։ Եթէ երկաթեայ վարագոյրէն անդին կան մարդիկ որ չեն գիտեր, պատճառը այն է որ իրենց տէրերը չեն ուզեր որ գիտնան։ Բայց եւ այնպէս, ամէն բան կատարեալ չէ։ Խաւար չահեր կան եւ տակաւին ոչ մենք, ոչ ալ մեր դաշնակիցները ի վիճակի ենք պաշտպանելու զանոնք։ Մեր մէջ շատեր տակաւին չեն ուզեր խոստովանիլ թէ կարելի չէ խաղաղութիւնը շահիլ քիչ ծախսով, դիւանագիտական վարպետ խաղով մը կամ բարոյութեամբ։ Պաղ պատերազմին ծախսերը անհուն մէկ մասը կը կազմեն իրական պատերազմի ծախսերուն»։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

7.— ԱՓ ՄԸ ՀՈՂ Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՊԱՊԵՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆԷՆ

Սեբաստիոյ գիւղերուն մէջ մեր կատարած պտոյտները տեւեցին չորս օր: Կովտունէն վերջ այցելեցինք Խօրասան գիւղը, որ աւելի բախտաւոր եղած է: Նախկին տուներէն մաս մը դեռ մնացած է կանգուն: Գիւղի երկու եկեղեցիներէն մէկը քանդուած է, երկրորդը կիսաքանդ վիճակ մը ունի եւ խոտով լեցուած է: Ներքին մասերը բոլորովին աւերակ են :

Խօրասանի մէջ ներկայիս կ'ապրին չորս հայ ընտանիքներ: Զուտ հայաբնակ գիւղ մըն էր պատերազմէն առաջ. ունէր 150 տուն: Այժմ այս գիւղին մէջ կը բնակին 60 թուրք գաղթական ընտանիքներ՝ արեւելեան նահանգներէն :

24 ժամ մնացի այս գիւղին մէջ: Գերեզմանատունը քանդուած է եւ քար քարի վրայ չէ մնացած: Ժամերով խօսակցեցայ այդ չորս հայ ընտանիքներուն հետ: Գոհ կ'երեւին իրենց վիճակէն: Զգացումով շատ լաւ Հայեր են: Բոլորն ալ հայախօս են, մեծով պզտիկով: Արտաքին աշխարհէն շատ տեղեկութիւններ չունին: Քահանայի երես տեսած չեն 35 տարիէ ի վեր: Ասոնք ալ ցաւ կը յայտնեն որ իրենցմով հետաքրքրուող չէ եղած: Խոստացայ իրենց մասին եւս հարկ եղած տեղեկութիւնները հաղորդել Պոլսոյ Պատրիարքարանին:

Չորս ընտանիքներն ալ պահած են Հայու աւանդական հիւրասիրութիւնը :

Յաջորդ օր առտու կանուխ կրկին ճամբայ ելանք, այս անգամ երթալու համար Տուզասար, որ Սեբաստիոյ հայկական ամենամեծ գիւղն էր: Տարագրութենէն առաջ 400 հայ ընտանիքներ կ'ապրէին Տուզասարի մէջ: Ունէր դպրոցի երկյարկանի շէնք մը, որ ներկայիս աւերակ վիճակ մը ունի: Քանդուած են ամբողջութեամբ պատերը: Այս գիւղին մէջ հիմա տեղաւորուած են 120 թուրք եւ քիւրտ գաղթականներ: Ունէր խոշոր քարաշէն եկեղեցի, որ այժմ բոլորովին անյայտացած է:

Տուզասարի մէջ միայն մէկ հայ ընտանիք կայ, Ոսկեան անուն: Դժբախտաբար տունը չգտանք: Ոսկեանը ամուսնացած է եւ ունի քանի մը զաւակներ: Հայերէն կը խօսին, բայց գրել կարդալ չեն գիտեր :

Տուզասարէն ճամբայ ելանք՝ երթալու համար Դաւրա գիւղը, որ 120 տուններէ զուտ հայկական գիւղ մըն էր: Քանի մը քիլոմեթր յառաջանալէ ետք հասանք Ալիս գետը (Գզըլ Ըրմաք): Մեր ձիերը առաջ քշելէ առաջ, ընկերս Միքայէլ խնդրեց քանի մը վայրկեան հանգիստ ընել գետեզերքին վրայ: Ձիերէն իջանք եւ նստեցանք քարի մը վրայ: Միքայէլ չափազանց յուզուած սկսաւ երգել «Մայր Արաքս»ը: Երկուքս ալ սկսանք հեկեկալ ... : Հին հին յիշատակներ արթնցան մեր մէջ եւ փոխադրեցին մեզ 37 տարի առաջուան օրերուն

Դաւրայի մէջ ներկայիս տեղաւորուած են 60 գաղթականներ: Եկեղեցին եւ դպրոցը քանդուած են: Հին տուներէն հազիւ քանի մը հատ կանգուն կը մնան տակաւին: Այս գիւղին մէջ Հայ չկայ :

Դաւրայէն վերջ այցելեցինք Խանզար, որ 100 տուններէ հայկական գիւղ մըն էր: Հոս ալ Հայ չկայ: 25 ընտանիք թուրք գաղթական տեղաւորուած է: Քանդուած են եկեղեցին ու դպրոցը :

Անցանք Գոչիսար գիւղը, ուր կ'ապրին հիմա 10 հայ ընտանիքներ : Բոլորն ալ հայախօս են : Աւելի քան 35 տարիէ ի վեր ոչ քահանայ տեսած են եւ ոչ ալ ուեւէ Հայու այցելութիւնը ընդունած: Բոլորովին կտրուած են աշխարհէն: Յետոյ հանդիպեցանք Բրաբերդ գիւղը, ուր 5 տուն Հայ կայ: Ասոնք ալ հայախօս են: Տեսանք Խորխոն գիւղը: Հոն ալ 5 հայ տուներ կան: Ղավրաս գիւղին մէջ Հայ չկայ: Թուրք գաղթականներ տեղաւորուած են :

Այսպէս շաբաթ մը Միքայէլին հետ շրջեցանք Սեբաստիոյ գիւղերուն մէջ եւ գտանք բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, բոլորն ալ լաւ Հայեր : Անոնք միայն մէկ մտահոգութիւն ունին՝ չկորսուիլ, Հայ մնալ: Խնդրեցին բոլորն ալ ինծմէ՝ հետաքրքրուիլ իրենց վիճակով եւ տեղեակ պահել արտասահմանի Հայերը: Ջերմօրէն խնդրեցին եկեղեցի եւ դպրոց ունենալ՝ ուծացումէ ազատուելու համար: Բազմիցս դիմած են Պատրիարքարան եւ խնդրած որ հոգեւոր հովիւ մը ղրկուի իրենց շրջանը, չմկրտուած երախաները մկրտելու եւ պսակի արարողութիւններ կատարելու համար: Ցարդ գոհացում չէ տրուած այս խնդրանքներուն: Այժմ յոյս ունին որ Պատրիարքարանը հետաքրքրուի իրենցմով :

Ամէնէն դժուարին գործը վերապահուած էր ինծի Սեբաստիա վերադարձիս: Ուխտած էի այցելել նաեւ Դանիէլ Վարուժանի ծննդավայրը Բրգնիք գիւղը եւ ափ մը հող տանիլ հետս մեծ բանաստեղծի պապենական տան յատակէն :

Այս անգամ Միքայէլ չէր ընկերանար ինծի : Բոլորովին առանձին էի՝ երթալու համար ինծի անծանօթ այդ գիւղը, որ ժամանակին այնքան նշանաւոր դարձած էր իր 400 տուն հայութեամբ, իր եկեղեցիներով եւ դպրոցներով :

Մայրամուտ էր երբ հասայ Բրգնիք: Քանի մը անգամ դարձայ փողոցներէն: Թուրք գաղթականներ կը բնակին ներկայիս: Ինչպէ՞ս կրնայի գտնել Վարուժանի տունը. որո՞ւն հարցնէի եւ ինչպէ՞ս: Անկարելի էր իմանալ: Ուրեմն, ուխտս անկատա՞ր պիտի մնար :

Յուսահատած էի : Այլեւս մթնելու վրայ էր : Գիւղէն դուրս ելայ: Ջաղացք մը կար ճամբուն վրայ: Ներս մտայ եւ ուղղուեցայ ջաղացպանին մօտ: Վաթսունը անց, կքած ծերունի մըն էր : Նախ քրտերէն խօսեցայ. Թուրքերէնով պատասխանեց : Հասկցայ որ վերջին գաղթականներէն չէ. շատ շատ տեղացի Թուրք մըն է, որուն կրնայի հարցնել Վարուժանի տան մասին:

Ջաղացպանը իր կարգին դիւրաւ հասկցաւ թէ օտարականի մը հետ գործ ունի եւ չուտով բացուեցաւ: Բրգնիքի միակ հայ բնակիչն էր ջաղացպանը, որ պատմեց իր ողբականը եւ զիս հիւրասիրեց ջերմութեամբ: « Շատ դժուար է հիմա Վարուժանի տան մօտենալ — ըսաւ ինծ — Թուրքեր կը բնակին այդ շրջանին մէջ. պէտք է սպասենք մէկ երկու ժամ եւս եւ կէս գիշերէն վերջ երթանք՝ ափ մը հող բերելու համար: Արդարեւ վտանգաւոր գործ մըն էր հող առնելու խնդիրը :

Կէս գիշեր էր արդէն: Ջաղացպանը մարեց կրակը եւ զիս պահապան ձգելով, ինք մեկնեցաւ գիւղ: Կէս ժամ վերջ վերադարձաւ ափ մը հողը ամփոփած թաշկինակի մէջ: Հասած էի նպատակիս: Կարօտով սեղմեցի այդ հողը կուրծքիս վրայ եւ առտուան մօտ ճամբայ ելայ վերադառնալու համար Սեբաստիա, որ ձիով հազիւ մէկ ժամ հեռաւորութիւն ունէր :

Բրգնիքն ալ աւերակ վիճակ ունի եւ արժանացած է միւս հայկական գիւղերու ճակատագրին :

Ուխտս եւ պարտքերութիւնս կատարած էի : Հանգիստ մտքով կրնայի այլեւս վերադառնալ Լիբանան եւ անկէ անցնիլ Ամերիկա: Սեբաստիա քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ տեսածներս Ամերիկա վերադարձիս աւելի մանրամասնութիւններով սփիւռքահայութեան պիտի դարձնեմ հայրենակիցներուս, որպէսզի հարկ եղած օգնութիւնը փութացնեն :

Վերադարձիս հանդիպեցայ Անգարա եւ շրջման մէջ մտայ տեղւոյն Հայերուն հետ, որոնք Ֆրանսական եկեղեցիի մը մէջ արարողութիւններ կը կատարեն: Յաճախ այցելու քահանաներ կը հանդիպին : Դժբախտաբար Անգարայի Հայերը թրքախօս են: Հանդիպեցայ նաեւ Մարաշ, Ձիհան, Ատանա, Տարսոն եւ տեսակցութիւններ ունեցայ այդ քաղաքներուն մէջ ցրուած Հայերուն հետ որոնք մեծ մասով թրքախօս են :

(Վերջ)

ՊԵՏՐՈՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Մալենքով — վաղուան Ստալի՞նը

Միջազգային մամուլը յաճախ կը յիշէ Մալէնքովի անունը, իբրեւ «դահաժառանգ» : Մանաւանդ հիմա որ որոշուած է նիստի հրաւիրել կուսակցութեան ԺԹ. համագումարը, (Հոկտ. 5ին):

Ստալին 73 տարեկան է արդէն եւ հաւանաբար իր յաջորդի մասին առաջարկներ պիտի ներկայացնէ այդ ժողովին մէջ: Թերեւս ալ նշանակած է եւ պիտի պարտադրէ :

Կէորկի Մալէնքով կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարն է, 50 տարեկան, թխադէմ, դէր եւ կարճ, կապոյտ աչքերով :

Ուժեղ, անգութ, բայց խելացի Մալենքով ձեռնասունն է Ստալինի, եւ ապագային կրնայ դառնալ «դեր - ճարտարապետ»ը նոր աշխարհի, զոր սովետ առաջնորդները կը հաւատան թէ պիտի կրնան կառուցանել:

Ցարդ ոչ ոք ստոյգ բան գիտէ իր ծագման մասին: Սովետական պաշտօնական արձանագրութեանց մէջ ոչինչ գրուած է իր ծննդքիմասին, ինչպէս գիտել կուտայ իրազեկ թղթակից մը: Մոսկուայի մէջ կ'ըսեն թէ «շատ քաղքենի » էին: Մալենքով իր ճառերուն մէջ յաճախ հեգնական ակնարկներ կը նետէ պաշտօնատարներուն հանդէպ, որոնք իրենց բանուորական ծագումով կը պարծենան եւ ոչ թէ կարողութեամբ :

Ծնած երկրի մէջ ծնած է, Օրէնպուրկ քաղաքին մէջ, որ կը գտնուի Ուրալներու հարաւարեւելքը: Տեղական դպրոցը կը յաճախէր երբ ռուսական յեղափոխութիւնը պայթեցաւ: Մալենքով 1919ին միացաւ Կարմիր Բանակին — իբրեւ քարոզչական պաշտօնեայ :

Իր բանակի պետերն ալ կ'ընդունէին որ խելացի էր: Երբ 20 տարեկան էր Թուրքիստանի բանակին քաղաքական բաժնին վարիչն եղաւ: Յետոյ Մոսկուա մեկնեցաւ եւ աւարտեց իր ուսմ.-դաստիարակութիւնը բարձր. արհեստագիտական դպրոցին մէջ: Իր ազատ ժամերը եւ կորովը կը նուիրէր քաղաքական գործունէութեան: 1924ին Կոմսոմոլի (երիտասարդական կազմակերպութիւն) քարտուղարն էր, իսկ յաջորդ հինգ տարիներուն կ'աշխատէր Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին մէջ :

Մալենքովի համար տաժանելի տարիներ էին: Համայնավարական շարժման ներքին պրկումը կը զարգանար Ստալինի առաջնորդած «ներքին պահակ»ի եւ տարագիրներու տեսաբաններու միջեւ, որոնք արտասահմանէն Ռուսիա վերադարձած էին: Մալենքով չափեց կշռեց եւ հակեցաւ Ստալինի կողմը: Իր կեանքի ամէնէն մեծ բախտաւոր դիպուածը եղաւ, երբ Լազար Քականովիչի ուշադրութիւնը գրաւեց, վերջն ալ Ստալինի, որ որոշեց այս հաւատարիմ եւ օրինապահ երիտասարդը իր քով առնել իբրեւ մասնաւոր քարտուղարը :

Ստալինի անձնական գրասենեակին մէջ, Մալենքով սորվեցաւ ներքին գործունէութեան բոլոր գաղտնիքները, կուսակցական թէ պետական : Ան կը պահէր Ստալինի անձնական թղթածրարը, եւ ըմբռնեց թէ ինչպէս վաւերաթուղթ մը կրնայ մահացու զէնք դառնալ մէկուն դէմ: 1937ի մեծ մաքրագործումները հիմնուած էին Մալենքովի տուած թղթածրարին վրայ :

Մինչեւ 1939, Մալենքով տակաւին անծանօթ մըն էր թէ Ռուսիոյ եւ թէ արտաքին աշխարհին մէջ: Մէկէն համբաւի տիրացաւ 1941ին խօսած իր շնորհալից բանախօսութեամբ: Այնպիսի համարձակութեամբ կը խօսէր որ կը զգացուէր թէ զօրաւոր թիկունք մը ունի: Անխնայ յարձակեցաւ իր պաշտօնակիցներէն ոմանց վրայ : «Պարապ խօսքի ճարտասաններ, տգէտներ » կը կոչէր անոնք որ ամէն բան թուղթի վրայ կը կարգադրէին :

Իր ուժը անգամ մը եւս աւելցաւ 1941ին: Երբ Հիթլէր Ռուսիոյ վրայ կը յարձակէր, Մալենքով նշանակուեցաւ պատերազմի գերագոյն դահլիճի պետերէն մէկը, Ստալինի, Մոլոթովի, Ժտանովի եւ Բերիայի հետ :

Իր բուռն կորովը, որ հակասական է իր «իգական» դէմքին հետ, Մալենքովը դարձուց Խ. Միութեան յաղթութեան գլխաւոր դերակատարներէն մէկը: Օդանաւային արտադրութիւնը յանձնուեցան իրեն: Ան յաջողեցաւ մինչեւ տարեկան 40 հազար օդանաւեր շինել տալ :

Ստալինկրատի ճակատամարտին վճռական օրերուն, Ստալին այդ քաղաքը ղրկեց զինքը Ժուկովի հետ եւ Մալենքով յաջողեցաւ յիշատակելի յաջողութիւն մը ձեռք բերել: Երբ 1943ին Գերմանները ետ մղուեցան, Մալենքով լիազօր նշանակուեցաւ սովետական ազատագրուած հողամասին վերաշինութեան համար, Կովկասէն Պալթեան երկիրները: Ատեն եղաւ որ 88 միլիոն բնակիչներու կառավարիչն էր :

Ռուսիան վերաշինելու իր աշխատանքին ատեն երբեք թոյլ չտուաւ որ ըսուի թէ «չե՞ս գիտեր պատերազմ տեղի ունեցաւ»: 1946ին իր յատկանշական մէկ ճառին մէջ կ'ըսէր — Պատերազմը վերջացած է, պէտք է սթափել թեւերը : Անոնք որ կը գանգատին տակաւին պատերազմէն պէտք է անոնց ըսել, «դադրեցուցէք ողբերը, գործի լծուեցէք եւ շատ չանցած գանգատելու պէտք պիտի չունենաք : »

Ան միշտ ալ իրապաշտ մը եղած է եւ ոչ թէ վարդապետական մարքսեան մը :

Մալենքով շատ ծանօթ չէ արտաքին աշխարհին: 1947ին արտասահման գնաց կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով — Վարշաւա Կոմինֆորմի ժողովին: Այս ժողովին մէջ էր որ նշանաւոր ճառ մը խօսեցաւ, ուր կ'ըսէր — Մենք «կը հաւատանք թէ համակեցութիւնը երկու դրութեանց — դրամատիրութեան եւ ընկերվարութեան — անխուսափելի է երկար ժամանակի համար: Միւս կողմէ, մեր բարեկամները պիտի յարգեն մեզ եթէ զօրաւոր ըլլանք, տկարները չեն յարգուիր»:

Իր գիրուկ կազմուածքին պատճառաւ Մոսկուայի օտար դիւանագէտները զինք կը կոչեն « Գէր տղան » : Մալենքով աշխոյժ կեանք մը կը վարէ: Երբ երիտասարդ էր կը սիրէր որսորդութիւնը եւ իր օդանաւը ինք կը վարէր:

Մալենքով կ'ուզէ իշխանութիւն թէ իրեն եւ թէ Խ. Միութեան համար: Թէ ի՞նչպէս պիտի գործածէ այդ իշխանութիւնը, — խորհրդաւոր հանելուկ մըն է :

Թ.Ա.Թ.

ԿԱՐԳԸ ՖԷՍԻՆ ԵԿԱՒ

Ֆէսը, այս անհրապոյր գլխանոցը պէտք է անհետանայ, կ'ըսէ Զաքի Ապտէլ Գատեր, Գահիրէի «Ախպար Ալ Կետիտա» թերթին մէջ.

— « Այն օրէն ի վեր, երբ մեր երկիրը ստացաւ նոր ոգի մը, ֆէսը օտարական մը դարձաւ մեզի համար: Մենք անոր մէջ կը տեսնենք քմահաճոյք մը, որ անցեալին մեծ յարգ կը վայելէր, այն սովորութեան պէս, որուն համաձայն «Մահմալ»ի ուղտը եօթը անգամ շրջան պէտք է ընէր, մինչեւ որ ուխտագնացութեան ճմիրը համբուրէր ուղտին սանձերը :

« Մենք գրիչի շարժումով մը ջնջեցինք այդ աւելորդապաշտութիւնը: Ժամանակն է, որ արգիլենք նաեւ ֆէսի գործածութիւնը: Ես տեսայ հանդուցեալ Ապտէլ Գատեր Համզան, որ Նափոլիի

Վասն զգաստութեան

Թէհրանի Ալիք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (4 Օգոստոս) —

... Ի՞նչպէս հաշտուել այն մտքի հետ, որ երկրորդ աշխարհամարտին յաջորդող շրջանի դառն փորձութիւններից յետոյ կը գտնուէին անպատասխանատու մարդիկ, որոնք անտեսելով իրանահայութեան ապահովութիւնն ու վարկը, թոյլ կը տային որեւէ անխոհեմ արարքի :

Սակայն, ցաւօք սրտի, կան քողածածուկ եւ անուղղայ տարրեր, որոնք իրենց անմիտ ելոյթներով վտանգում են հայ ժողովրդի բարեկեցութիւնը յաչս պետական շրջանակների եւ պարսիկ եղբայրակից ժողովրդի: Տարրեր, որոնք օրն ի բուն դոնքիշոտեան պայքար են մղում «ժողովրդի թշնամիների, դաւութարարների եւ իմպերիալիստների վարձկան ազգապահպանների (?) դէմ», թութակօրէն կրկնելով ու երեքկնելով բոլշեւիկեան պատկերազարդ դրպարտութիւնները, եւ չբաւականանալով ներքին ճակատում յայտ բերած «ակտիվութեամբ», յանդգնում են հրապարակ դալ նաեւ արտաքին ճակատում, «յանուն իրանահայութեան»:

Այդպիսի ելոյթներից մէկն է «Մի խումբ Իրանահայերի կողմից» արտատպ ստորագրութեամբ լոյս տեսած թռուցիկը, որ ցրեցին Յուլիս 27ին, Թէհրանի Մայր Եկեղեցու դաւթում եւ փողոցներում :

Թռուցիկի ուղղագրութիւնը, բովանդակութիւնը, ամերիկացի մասնագէտներին Իրանից վտարելու պահանջը եւ այս կարգի մեծաղղորդ յայտարարութիւնները ոչ մի կասկած չեն թողնում, որ հեղինակները այն քողածածուկ տարրերն են, որոնք այս խառնակ օրերին անտեսելով ամէն զգուշաւորութիւն, վտանգում են իրանահայութեան քաղաքացիական բարեկեցութիւնն ու վարկը :

Ինչպէս քիչ վերը նկատեցինք, պետական շրջանակները լաւապէս ծանօթ են երկրի իրականութեան եւ յաճախ կոչ են անում չխառնել անբարեյոյս տարրերի կեղծ ու պատիր խոստումներից :

Շատ բնական է, որ մեր « բարեծաղիկների » գործունէութիւնն եւս բացայայտուում է թէ պետական շրջանակների եւ թէ անբարեացակամ տարրերի մօտ, կասկածի տակ դնելով Իրանահայ ժողովրդի քաղաքացիական բարեկեցութիւնն ու պարկեշտ կեցուածքը :

Այս մասին արտայայտուել եւ զգաստութեան կոչ ենք արել բազմաթիւ առիթներով, պաշտպանել ենք իրանահայութեան վարկն ու հաւատարմութիւնը, որոնց անաղարտ պահպանմանը նախանձախնդիր է բովանդակ իրանահայութիւնը, սակայն, այդուհանդերձ, միշտ էլ անպակաս են եղել քրոչ տարրեր, որոնք իրենց անմիտ ելոյթներով գրգռութեան եւ դժգոհութեան պատճառ են դարձել :

Տեսէք թէ ի՞նչ է ասում մեր ժողովրդի հանդէպ միշտ բարեացակամ տրամադրութիւններ ունեցող եւ մեր ազգային ու մշակութային արժէքները գնահատող պետական բարձրաստիճան մի դէմք :

Խօսքը վերաբերում է կրթական նախարարութեան Ղազուինի ներկայացուցիչ աղայէ Զայենդերուդիին, որ Թիր 30ի զոհերի յիշատակին Հայոց Եկեղեցում կատարուած հոգեհանգստից յետոյ ժողովրդին ուղղած իր խօսքի մէջ ասում է.

— «Իրանի հայրենակալ երկրի տակ հայ փոքրամասնութիւնը միշտ էլ վայելել է մեր սէրն ու գուրգուրանքը: Հայը ճանաչուած է որպէս պարկեշտ եւ պարտաճանաչ քաղաքացի: Բայց ինչպէս Իրանի միւս ժողովուրդների, նոյնպէս եւ հայ ժողովրդի մէջ կայ մի փոքրաթիւ խմբակ, որ մեր այս վերջին եւ ճակատագրական պայքարի մէջ ուզում է հետապնդել որոշ յետին նպատակներ: Ժամանակն է, որ հայ իմաստուն ժողովուրդը յուռթեան դատապարտի այդ անխոհեմ եւ անտակտ քայլերը»:

Այսքան պարզ ու մեկին ազդարարութիւնից յետոյ հարկ կա՞յ որեւէ խորհրդածութեան:

Դարերից ի վեր իրանահայութիւնը գնահատուել է իր քաղաքացիական պարկեշտ կեցուածքով եւ պարսիկ ժողովրդի հանդէպ ունեցած եղբայրական զգացումներով :

Այս վարքագիծը մեզ համար պիտի մնայ անփոփոխ: Իրանահայութիւնը պիտի չազդուի որեւէ «տաք ու պաղ»ից եւ ոչ էլ որոշ տարրերի անխոհեմ ելոյթներից »:

ԱԼԻ ՔԷՄԱԼ, ԹԱԼԷԱԹ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Կուսակցական պայքարը նորէն սաստկացած է Թուրքիոյ մէջ :

Ահաւասիկ նոր վկայութիւն մը՝ «Վաթանի» բերնով (18 Օգոստոս).

Հալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Գասըմ Կիւլէք նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ Իզմիրի մէջ եւ յիշեցուց թէ ատենօք Ալի Քէմալ լինչի ենթարկուած էր (բզկտուած) է այդ քաղաքին մէջ, ըսաւ թէ այս դէպքը պէտք է օրինակ եւ դաս ըլլայ այն հացկատակ եւ ախտակալէզ լրագրողներուն, որոնք այսօրուան իշխանութիւնը կը պաշտպանեն :

Այս խօսքը երկրորդ «ճաթած ձայնն է» որ կ'ելլէ Հալք կուսակցութեան բերնէն եւ կը վիրաւորէ մամուլի ազատութիւնը: Աւելի դէշ քան առաջին վիրաւորանքը, — «Եթէ հարկ ըլլայ, շալ մը կը դնենք ազատութեան վրայ»:

Բարեբախտաբար լրագրողներու միութիւնը հարկ եղած պատասխանը տուաւ քաղաքական կուսակցութեան մը այդ ընդհ. քարտուղարին, բողոքագրով մը այպանելով այդ ելոյթը, որ բնաւ չի պատշաճիր իր լեզուին եւ հանգամանքին : Այս կերպով մեղմացաւ մամուլի բոլոր աշխատաւորներուն զգացած զայրոյթը :

Այդ բողոքագրին մէջ գրուած է մասնաւորաբար. «Մենք որ կը դողանք մամուլի ազատութեան վրայ եւ անոր հակակշիռը կ'ընդունինք պետական իրաւունքներու կանոններուն համաձայն, զայն կը պաշտպանենք իբր դեմոկրատ վարչաձեւին էական մէկ սկզբունքը, չենք կրնար զսպել մեր ցաւն ու դառնութիւնը, երբ Ալի Քէմալի մը մահուան վայել վախճան մը կը նախատեսուի այսօրուան Թուրք լրագրողին, ինչ համոզում որ ունենայ ան: Յանուն մամուլի եւ գաղափարի ազատութեան, եղերական դէպք մըն է որ տեղի կ'ունենայ: Լրագրողներու Միութիւնը, հեռու քաղաքական ամէն խորհրդածութենէ, պարտք կը զգայ հրապարակելու այս համոզումը ...»:

Լինչը միջազգային իրաւունքներու կանոնագրութեան մէջ բնաւ տեղ չունի եւ օրէնքէ դուրս հռչակուած է: Ալի Քէմալի դէպքը արտասովոր բան մըն էր եւ պատահեցաւ այն օրերուն, ուր ազգը մահու եւ կենաց պայքար կը մղէր:

Այսուհանդերձ, աւելի լաւ պիտի ըլլար եթէ Ալի Քէմալ իր արժանի պատիժը գտնէր դատարանի մը առջեւ դատուելով եւ անոր որոշման գործադրումով: Այնպէս որ շատ ծուռ մտայնութիւն մըն է Ալի Քէմալներու մահուամբ սպառնալ մամուլի ազատութեան, իբր «օրինակելի դաս»: Ասիկա խոտոր կը համեմատի ոչ միայն մեր տէմօքրասիին, այլեւ սահմանադրութեան հետ: Սրտանց կը ծափահարենք լրագրական միութեան պատասխանը :

X Ուրիշ թերթ մը, Ենի Սապահ դիտել կու տայ.

— « Երկու տարուան Դեմոկրատ տիրապետութենէ մը վերջ, անհրաժեշտ է լեցնել ստեղծուած պարապներն ու թերիները: Թուրք նահատակները պէտք է փառաւորել արժանի կարեւորութեամբ : Չենք կրնար անտեսել մեր անցեալի փառքերը : Այդպիսի մոլորանքի մը մէջ ինկող ազգերը շատ սուղ կը վճարեն իրենց յանցանքը :

Անհրաժեշտ է ազատամտութեան դասեր տալ միշտ մեր երիտասարդութեան, առանց սակայն շեղելու արդարութեան կանոններէն : Փոխանակ շնորհալից ցոյցերով Թալէաթ փաշայի գերեզմանը այցելելու եւ երկրին մէջ ազատութիւնը խեղդող մահ ընող անձեր փառաւորելու, աւելի լաւ կ'ըլլայ օրհնել գերեզմանը անոնց որոնք ազատութեան սիրոյն ինկած են :

Զարժե՞ր յիշել, օրինակ, Հանգուցեալ Չէլալը, որ հակառակ էր Իթթիհատականներուն եւ իրենց կողմէ մը սպաննուեցաւ Պաղըրգիւղ կայարանին: Փոխանակ Սուլթան Ազիզի պէս բռնակալ մը [illegible] շատակելու, երթանք փունջ մը ծաղիկ դնելու Սիւլէյման փաշայի գերեզմանին վրայ: Ան էր որ խիզախութիւնը ունեցաւ բռնակալը գահէն վար առնելու, երբ ինք Հարպիյէի տնօրէն էր [illegible] պիտի փրկուինք այս կոյր վիճակէն»:

փողոցներուն մէջ յամառօրէն ֆէս կը դնէր: Իտալացի հետաքրքիրները կանգ կ'առնէին, պիշ պիշ կը դիտէին այդ կարմիր «գլանը», վրայի սեւ ծոպը, զոր հովը աջէն ձախ կը տանէր:

Այս գլխանոցը չի պաշտպաներ ոչ անձրեւէն եւ ոչ ալ արեւի կիզիչ ճառագայթներէն: Անիկա նոյնիսկ գեղատեսիլ չէ: Ինչո՞ւ դեռ կը պահենք: Մենք զայն ժառանգեցինք Թուրքերէն: Այս վերջինները վերցուցին ֆէսը: Աթաթիւրք ծանր պատիժներ սահմանած էր անոնց, որոնք կը համարձակէին ֆէս դնել: Մենք միակն ենք, որ դեռ կը պատուենք զայն: Պէտք է, որ ան այլեւս դառն անցեալի մը խորհրդանիշը ըլլայ »:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ (3)

ԺԱՄԻՆ ԲԱԿԸ

— Այս ժամէն դպրոցը քուկդ է նորէն, գրագիրս քեզի հազար ղրուշ պիտի բերէ որ զատկական ծախքերդ հոգաս. բայց կ'աղաչեմ որ սրտիդ մէջ ինծի դէմ ոխ չպահես. հրաման տուր որ երթամ հաղորդուիմ :

Ոխ պահել, հրաման տալ, ինքը որ պարզապէս աղային ոտքը ձեռքը համբուրելու անդիմադրելի փորձութիւնը ունէր միայն :

Երբ որ Սեղբոսեան Մկրտիչ աղան մեռաւ, ինքը քահանայ ձեռնադրուած էր արդէն :

Շատ սանկ մանրավէպեր, զորս կրկին եւ կրկին կը պատմէր յարմար առիթներու մէջ, իրեն յատուկ զուարթ ոճով մը: Գեղացիները բոլորն ալ գիտէին Մկրտիչ ամիրային պատուելին մինչեւ ոտքը գալը եւ ձեռքը պագնելը :

Գ.

Թաղական Խորհուրդին մէջ կարեւոր նիստ կար այն կիրակի առտուն. Թաղականները ամէնքը ներկայ էին: Ցած ձայնով կատարուած կարծիքի փոխանակութեան մը մէջ ատենապետը 1 — 2 չըսաւ. առաջարկութիւնը ընդունելու կողմը եղաւ :

— Ես անկեղծ կերպով իմ կարծիքս զրուցեմ.. ես ժամը թաղելու կողմն եմ. սանկ տեղն մը հարիւր յիսուն ոսկին կարեւոր գումար մըն է. զանգակատունը փլչելու վրայ է. ուրիշ շատ մըն ալ նորոգութիւններ կան. այո, գումար մըն է. անկեղծութեամբ ըսեմ.

Միշտ անկեղծութեամբ կը խօսէր այս մարդը. իր թաղականի ու հաշուի մարդու կրկին խղճմտանքը հաշտ էին իրարու հետ. իրօք այս աղքատ ժամուն համար հարիւր յիսուն ոսկին շատ մը օգուտներ պիտի ընծայէր. միւս կողմէն տարտամ ու խուլ բան մը իր ներսիդիէն կ'ըսէր, որ ինքն ալ իր կարգին օր մը պզտիկ գումարով մը ժամու մը մէջ պիտի կրնար թաղուիլ. ինչո՞ւ չէ. մեծ ճարտարապետը ամէն բան աժանացուցած էր այս դարուն մէջ. եկեղեցին ալ պատուոյ եւ անմահութեան գինները իջեցուցած էր :

Մեռելին տէրերը խորհրդարանին մէջ պատուոյ տեղը բռնած էին: Թաղական մը, ննջեցեալին ժամու մէջ թաղուելուն դէմ առարկութիւն ըրաւ. ասիկա փորձ խանութպանի հնարք մըն էր. միտքը յիսուն ոսկի մը եւս ալ փրցնել էր միայն:

— Շիտակը ես ձեզի համակարծիք չեմ, ատենապետ էֆէնտի. հանգուցեալը, Աստուած լուսաւորէ հոգին, աղէկ մարդ էր. մեռնող մարդուն վրայ դէշ չզրուցուիր. բայց շատ թշնամիներ ունէր. թէ որ զինքը եկեղեցւոյն մէջ թաղենք, զմեզ իրաւամբ պիտի քննադատեն. տուած դրամն ալ շատ չնչին է. չարժեր :

Ատենադպիրը որ հաշտութեան կողմն էր միշտ, միջամտեց.

— Հարիւր ոսկի եւս տան ամէն բան լմննայ. ես պատասխանատուութիւնը վրաս կ'առնեմ :

Կարծես ուսերը կը ծռէին այս բեռին ծանրութեանը ներքեւ :

Այն ատեն սակարկութիւնը սկսաւ ալ. թէր ու դէմ ամէն փաստերը, առարկութիւնները մէջտեղ հանուեցան. մեռելին տէրերն ալ բոլորովին անմիտ չէին, բաղդատութիւններ, հաշիւներ կ'ընէին, երեքի կանոնի վրայ հիմնուելով :

— Ի՞նչ տուաւ Նիկողոս էֆէնտին Մայր եկեղեցւոյ մէջ թաղուելու համար. եթէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ թաղուելու համար հինգ հարիւր ոսկի տրուի, այս ձեր մոռցուած մատուռի՞ն ինչ կ'իյնայ. յիսուն ոսկին ալ շատ է :

Բայց թաղականները եկեղեցւոյ շահը դիւրաւ լքող չէին. ուրիշ զէնքերու դիմեցին իսկոյն: Հանգուցեալին կեանքն ալ՝ խօսքը մէջերնին՝ շատ մաքուր չէր. ու պատմութիւններ՝ անպատուուած ու վռնտուած կոյսերու, ընդունուած և չվերադարձուած աւանդներու, սուտ երդումներու՝ դուրս թափուեցան: Ահագին դէզ մը կը բարձրանար հիմակ ու հազար տեսակ խարդախութիւններու աշտարակ մը կը սպառնար մինչեւ երկինքը հասնիլ :

Վէճը դառնացեր էր. յանուն կրօնքի ու բարոյականի պայքարը կը մղուէր, ու մեռելին տէրերը յայտնի կերպով կ'ընկճուէին :

Ու խորհրդարանին մէջ, այս ութ տասը մարդիկը հաւաքուած՝ մարդկութեան էն նուիրական սկզբունքները կ'առնէին կը ծախէին, իրենց պահանջումներուն կը պատշաճեցնէին:

Մեռելի ազգականները, դրսեցի բոլորն ալ, ինչ ըսելիքնին չէին գիտեր, բայց նորէն պարտուելնին չխոստովանեցան :

(Շար.)

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

✕ Հանրապետական կուսակցութեան արտաքին գործերու խորհրդականը, Ֆոսթըր Տըլզ, ուժգնօրէն քննադատեց Թրումընի քաղաքականութիւնը՝ Խ. Միութեան հանդէպ։ Իր կարծիքով, « Սովետական կայսրութիւնը կրնայ կազմալուծուիլ ներսէն, եւ ոչ թէ ետ մղուելով։Այդկայսրութիւնը չափէն աւելի ընդարձակուած է եւ կը տարածուի 19 անկախ պետութեանց 800 միլիոն բնակիչներուն վրայ։ Այս կառուցուածքը կրնայ ճարճատիլ կրաւորական դիմադրութեամբ, աշխատանքը դանդաղեցնելով եւ մերժելով գործակցիլ իշխանութեանց »։

Ցետոյ դիտել տուաւ թէ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է ցեղային խտրութեան վրայ, կեդրոնացած ըլլալով առաւելապէս արեւմտեան Եւրոպայի վրայ։ «Սխալ է այս քաղաքականութիւնը եւ դէպի անձնասպանութիւն կ'առաջնորդէ, նկատի առնելով Խ. Միութեան պաշարողական ծրագիրը »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾՈՄ Կ ԸՊԱՀԷ երկու օրէ ի վեր Իրանի «Սումքա» ազգ. ընկերվարական կուսակցութեան պետը (Նացի), Տաւուտ Մոնշի Զատէ, բողոքելու համար իր ձերբակալման դէմ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ գիւղացիները կրակի կու տան արտերը եւ սպանութիւն կը գործեն, պետութեան չյանձնելու համար հունձքը, ինչպէս կը գրեն Փրակայի թերթերը։

ՖԷՍԻ եգիպտացի գործաւորները բողոքեցին այն ծրագրին դէմ որ կ'ուզէ Ֆէսին տեղ մեքենկեան գլխանոց մը հաստատել, արեւին դէմ լաւագոյնս պաշտպանուելու համար։ Գործաւորները կ'առարկեն թէ այդ բարենորոգումը անգործութեան պիտի մատնէ բազմաթիւ բանուորներ։

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը 13 միլիոն տոլարի վարկ մը բացաւ Եուկոսլաւիոյ, մէկ տարուան պայմանաժամով։ Դրամը պիտի յատկացուի միմիայն արմտիքի, որ Թուրքիայէն Եուկոսլաւիա պիտի հասնի Սեպտեմբերի սկիզբը։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ քարիւղի խնդիրը կարգադրելու համար բանակցութիւնները պիտի վերսկսին շուտով։ Բրիտանական դեսպանատան գործակատարը յայտնեց Տոքթ. Մոսատեղի թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է բանակցելու։ Տեսակցութեան ներկայ էր ամերիկեան դեսպանը։ Մ. Նահանգները յանձն կ'առնեն հինգ միլիոն տոլար տրամադրել Իրանի, պայմանաւ որ Անգլիա հաւանի նոյնքան գումար ճարել, քարիւղ գնելով։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը կը խորհի կրճատել զինուորութեան շրջանը (երեք տարի), ղեղչելու համար զինուորական ծախքերը, որոնք ելեւմուտքին 45 առ հարիւրը, կը կազմեն։ Մանաւանդ որ, Մ. Նահանգները 200 միլիոն տոլարէն 80 միլիոնի ղեղչած են իրենց օժանդակութիւնը։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԵՐԸ իջեցնելու համար համաձայնութիւն գոյացաւ դահլիճին անդամներուն միջեւ։ Արտակարգ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, արգիլելու համար առեւտրական միութեանց հաստատած քմահաճ գիները։ Օրինաւոր շահերն ալ պիտի չափաւորուին։

ՉՎՃԱՐՈՒԱԾ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ պայմանաժամը, 15 Սեպտեմբեր, երկարաձգուեցաւ մինչեւ Սեպտեմբեր 25։ Սեպտ. 1էն դանձելի տուրքերը 10 առ հարիւր պիտի աւելնան, եթէ վճարուած չըլլան մինչեւ նոր պայմանաժամը։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական դեսպանատուները առաջին կարգի դեսպանութեան (ambassade) բարձրացան, փոխադարձաբար։ (Երեքն ալ Յորդանանի, Լիբանանի, Արաբիոյ, Սուրիոյ եւ Իսրայէլի մէջ)։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, Թրիէսթէի խնդիրը լուծելու համար։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ գոհացուցիչ ելքի մը յանգիլ, փոխադարձ զիջումներով։

ՄԱՐՈՔԻ մէջ վէճ մը ծագած էր Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Լա Հէյի գերագոյն ատեանը որոշեց.— Ամերիկացիները ենթակայ են երկրին օրէնքներուն եւ չեն կրնար տուրքէ ազատ համարուիլ։ — Ամերիկա կրնայ ապրանք ներածել անխտիր, Ֆրանսայի հետ հաւասար իրաւունքներով։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ զինաթափութեան յանձնախումբը 1ի դէմ 9 ձայնով մերժեց քննել Խ. Միութեան դանգատները՝ մանրէական պատերազմի մասին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Մարսէյլ քաղաքի դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն Հոկտ. 2։ Դպրոցը կը վերաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի։

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԱՆԽԱՓԱՆ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (գրականգեղարուեստական, պատմական եւ գիտական նիւթեր, յուշեր, տեսութիւններ եւն)։

Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար։ Հասցէ. — 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.)։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Աբեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով։ Գին 500 ֆրանք։

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ։ Գին 400 ֆրանք։

3.— ԱՐԱՄԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր։ Գին 150 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ամսաթերթը։

Յուլիս – Օգոստոս, 1952, զոյգ թիւ՝ 12 էջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։

Երկու խմբագրականներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Լայն տեղեկութիւններ Ֆրանսայի եւզաղթաշխարհի երիտասարդական շարժումի մասին, գրական, գեղարուեստական, պատմական, գիտական եւ մարզական նիւթեր։

Տարեկան բաժնեգին 450 ֆրանք։ Հասցէ.— Krikor Papazian, 25 rue Martial Boudet,Chaville(S.etO.)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Ամիրաեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, իրենց մօր եւ ազգականին,

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եւա Փառանձեմ Թէքքէեանի մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ պիտի մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նորոգ հանգուցեալին եւ իր ամուսնոյն Միհրան Թէքէեանի համար։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի ազգ. դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են արդէն։ Կը խնդրենք ծնողներէն շուտով արձանագրել իրենց զաւակները։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին։

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն առհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները։

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար գիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Սեբբ-եմ լէ վալոն.— Մազ. Թիւբիմազութիւնը մեր կողմէ եղած է։

Ծախու է

Մեկնումի պատճառով ծախու են շատ քիչ գործածուած Թրիքոյի 2 մեքենայ. —

1 Dubied MR. 12/100 motorisé
1 Dubied C. S 12/130 moteur
1 Bobinoire 10 broches
1 Surjéteuse 3 fils

Դիմել Mr.Polackի, 14 rue Emile Zola, Ալֆորվիլ, բացի կիրակիէ ամէն օր կամ հեռաձայնել ENT. 33.87։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameame,Paris(13)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Փակել իրենց հին պարտքերը եւ փութացնել 1952 —1953ի բաժնեգինները, դիւրացնելով վարչութեան գործառնութիւնները։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Ի պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու,ստորեւ անգամ մը եւս կը հրատարակենք ոչ - առեւտրական ծանուցումներու գիները.—

Ամուսնութեան եւ նշանախօսութեան ազդ. 1000
Մահազդ 1500 Ֆր.
Հոգեհանգիստ 500 (մէկ անգամուան համար)։
Շնորհակալիք 500 եւ ցաւակցութիւն 500 ֆրանք։
Կը փնտռուի մէկ անգամ 300 (5 տող)։
« Կ'ուզուի» մէկ անգամ 300 (5 տող)։
«Ծախու է» մէկ անգամ 500 ֆրանք։

Հանդէսներու, երեկոյթներու, ներկայացումներու, առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր գիներ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ. —
Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն։

Սոյն ժողովներու ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները։

ՀԱՄԱԽՄԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտուան ժամը 9ին Café Cohard, Bld. d'Alsace։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ _ ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին։

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք։

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ։

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը։

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով։

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք։

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ

(25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

մօտ 140 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ։ Երկու հարիւրէ աւելի նկարներ։

Կը պարունակէ լիբանահայ կեանքին 25 տարուան համայնապատկերը եւ ուրիշ բազմազան ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ։

Յօդուածներ ունին բազմաթիւ ծանօթ գրողներ եւ մտաւորականներ։

Գին 500 ֆրանք։ Դիմել Հրանտ Սամուէլ Գրատուն, 51 rue Mr. le Prince։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Դիմել Ասատուր Քէօսէեանի, Photo Rex, 11 Place Jules Guesde։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Զըլըրկանեան, Տէր եւ Տիկ. Գարգեւ Զըլըրկանեան, Պ. Պետրոս Զըլըրկանեան եւ բոլոր սգակիր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ներկայ եղան իրենց սիրելի զաւկին եւ քրոջ ողբացեալ Գայիանէ Միսաքեանի (ծնեալ Զըլըրկանեան) յուղարկաւորութեան եւ այս առթիւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին անձամբ, գրաւոր, նուիրատուութեամբ կամ ծաղկեպսակով։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 9—12։ Հեռաձայն Le Raincy 172։

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլային

կրնաք ընել, համով - հոտով ու ժամանակ... հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ելէք métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette եւ
24, RUE ST. LAZARE

Ձեզի կը սպասուի

ԼԻԼԱՆ (AUX LILAS)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 30 AOUT 1952 Շաբաթ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6852 — Նոր շրջան թիւ 2263

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ «ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐ»

Վերջերս աւելի բազմակողմանի լուրեր եւ տեսութիւններ կը հրատարակուին Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մասին:

Այլեւս Ջուրի ճամբայ դարձած են Միջերկրականի, Եգէականի եւ Մարմարայի ափերը՝ մասնաւորապէս ամերիկացի եւ անգլիացի ջոջերու համար:

Իրարու կը յաջորդեն զօրավար, ծովակալ, նախարար: Քաղաքական եւ տնտեսական մասնագէտներ: Առանց հաշուելու բազմազիմի գործակալները:

Անգարան եւ Պոլիսը դարձած են վառարան մը քաղաքական եւ ռազմական գործունէութեան:

Այնտեղ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, ծրագիրներ կը մշակուին ոչ միայն բուն Թուրքիոյ, այլեւ հարեւան երկիրներու համար:

Օրինակ, այս միջոցին շատ կը խօսուի Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ քաղաքական եւ ռազմական գործակցութեան մասին:

Պատահական երեւոյթներ չեն երեսփոխաններու եւ ուրիշ զանազան պատուիրակութեանց փոխադարձ այցելութիւնները՝ մէկ երկիրէն միւսը:

Միեւնոյն ատեն ուշագրաւ է որ ոչ միայն հրապարակագիրներ եւ քաղաքական դէմքեր, այլ եւ պատասխանատու վարիչներ պարբերաբար կ'արտայայտուին, աւելի սերտ գործակցութեան եւ ապագայ հեռանկարներու մասին:

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, արեւմտեան երեք Դաշնակիցներն են որ յայտնապէս կ'երեւան իբրեւ խորհրդական, մղիչ ուժ կամ ուղեցոյց:

Դեռ նոր վերջացաւ Մ. Նահանգներու ցամաքային ուժերու նախարարին՝ Գ. Փէյսի այցելութիւնը՝ Անգարա, Պոլիս, Աթէնք եւ Պելկրատ: Այցելութիւն մը որ անգամ մը եւս բացաւ Թուրքերու ախորժակը, նոր օգնութիւններ եւ վարկեր խնդրելու համար:

Եւ նախարարը խոստացաւ «կարելի օժանդակութիւնը տրամադրել՝ Թուրքիոյ պաշտպանութեան համար»:

Մինչ այս մինչ այն, ծովային ռազմափորձեր տեղի կ'ունենային Իզմիրի եւ Սելանիկի ջուրերուն մէջ, մասնակցութեամբ յունական եւ թրքական մարտանաւերու:

Այդ օրերուն էր որ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Ամերիկացիները զինուորական խարիսխներու վերածեր են Իզմիրն ու Իսքէնտէրունը (Աղեքսանտրէթ), ապագայ գործողութեանց համար:

Առաջինը, Իզմիր, պիտի դառնայ ընդհ. բանակատեղի հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի ցամաքային ուժերուն համար. իսկ երկրորդը պիտի ծառայէ իբրեւ նաւակայան եւ ռազմական խարիսխ՝ Մ. Նահանգներուն եւ Թուրքիոյ համար:

Այս լուրը հաղորդած ատեն, ամերիկեան մամուլը կը չէչտէր չարաշուք պարագայ մը.

— «Կը թուի թէ այս նաւահանգիստը սահմանուած է դառնալու ամերիկեան ռազմագիտական պաշտպանութեան գլխաւոր կեդրոններէն մէկը: Իսկէնտէրուն թուրքեւ խորհրդային սահմանագլուխին ամենամօտ նաւահանգիստն է Միջերկրականի վրայ»:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ Մ. Նահանգները կանգ պիտի չառնեն ոեւէ զոհողութեան առջեւ, միջնաբերդի մը վերածելու համար Թուրքիան, ի նախատեսութիւն ապագայ ընդհարումներու:

Ի՞նչ տարակոյս որ այս աննախընթաց պատրաստութիւնները ուղղուած են Խ. Միութեան; առաջին առթիւ՝ Կովկասի դէմ:

Մեր չար բախտէն, միւս երկու դաշնակիցներն ալ, Անգլիա եւ Ֆրանսա, միացեալ ճակատ կազմած են այս հարցին մէջ:

Երկուքն ալ դեռ 1939էն զինակցութեան դաշինք ունին Թուրքիոյ հետ, որ այդ առթիւ ճիղտ պարգեւ մըն ալ առացաւ, — Ալեքսանտրէթի շրջանը:

Բաւական չհամարելով Թուրքիոյ տրամադրուած բացառիկ օգնութիւնները, երեք դաշնակիցները այժմ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են Միջին Արեւելքի վրայ: Կը փորձեն արաբական երկիրներն ալ կապել այս միացեալ ճակատին: Միշտ միեւնոյն առաջադրութեամբ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽ ԴՈՒՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԷՔ

Աշխարհի բոլոր հոգեւոր հովիւները, կաթողիկոս, պատրիարք, եպիսկոպոս, վարդապետ, երէց կամ ժողովրդապետ, չարունակ յորդոր կը կարդան, յանուն քրիստոնէութեան եւ ազգասիրութեան.

— Համերաշխութիւն, սէր եւ միութիւն, սիրելիք: Վերջ տուէք հատուածական, կուսակցական վէճերուն:

Բարեպաշտ քրիստոնեաներ ալ նոյն պատուէրները կը հոլովեն ազգասիրաբար.

— Ամէնքս ալ եղբայրներ ենք: Մէկ ազգ, մէկ եկեղեցի, մէկ հայրենիք…

Երբեմն կը փորձուիք հարցնել հոգեւոր հովիւներուն.

— Իսկ դո՞ւք, ինչո՞ւ կրվիճիք դարերէ ի վեր: Քանի՞ եկեղեցիներու, աղանդներու, դաւանանքներու բաժնուած էք քրիստոնէութեան հաստատումէն ի վեր: Նոյնիսկ միեւնոյն ազգին, միեւնոյն թեմին եւ գիւղին մէջ…

Անշուշտ պատասխան մը կը ճարեն, համաձայն իրենց մտաւոր պաշարին կամ պաշտօնին:

Եւ սակայն, կրօնական — դաւանական պառակտումը շատ աւելի խոր է, շատ աւելի չարաշուք եւ աներկմա:

Տեսէք, Օրմանեանի գիրքը, «Հայոց Եկեղեցի», հազիւ լոյս տեսած (Ե. տպագրութիւն), փոթորիկ մը պայթեցաւ Լիբանանի հայ կաթողիկէ Պատրիարքարանէն.

— «Սոյն գիրքը արգիլուած մատեաններու կարգին դասուած է յանանէ յանուանէ (à l'Index).

«Հայ կաթողիկէ հաւատացեալներն ուստի զգուշանան զայն կարդալէ կամ նոյնիսկ իրենց քով պահելէ»: (Մասիս, 30 Յուլիս):

Ցայտարարութիւնը չէ մոռցած յիշեցնել թէ «գիտակցաբար հակառակ գործողները կ'ենթարկուին բանադրանքի»:

Այս ոչինչ: Փոթորիկ բաժակ մը ջուրի մէջ:

Հինգշաբթի օր վերջացաւ Եկեղեցիներու համաշխարհային ժողովը, որ կը գումարուէր Շուէտի Լունտ քաղաքին մէջ, երկու շաբաթէ ի վեր:

Ժողովին կը մասնակցէին 230 աստուածաբաններ՝ քառասուն երկիրներէ: (Ներկայ էին նաեւ երկու հայ եպիսկոպոսներ եւ վարդապետ մը):

Արդի՞ւնքը, — «Զկրցանք լուծել մեր անհամաձայնութիւնները», ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական տեղեկագիրը:

Վաղը կ'իմանաք մանրամասնութիւնները:

ՎԱՀԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ տեղեկագրին 5րդ թիւը (հասարակական) կը պարունակէ հետեւեալ նիւթերը (միայն թէ կարենաք ձեռք ձգել…) — Ա. Յակոբեան — «Սովետական կարգերի հաստատումը Ադրբէջանում»: Հ. Կարապետեան — «Մի էջ մայիսեան ապստամբութեան պատմութիւնից»: Պ. Յակոբեան — «Խ. Աբովեանը եւ ռուսական առաջաւոր կուլտուրան»: Խ. Մովսէսեան — «Լաֆարգը եւ լեզուաբանութեան մի քանի հարցեր»: Յ. Մանանդեան — «Յուստինիանոսի նովէլները Հայերի ժառանգականութեան նարդի մասին»: Ա. Մնացականեան — «Վիշապ» քարակոթողների եւ փիշապամարտի դիցաբանութեան մասին»: Վ. Բողաշեան — Սուրէն Սպանդարեան: Ս. Խրիմլեան — «Ցարիզմի ագրարային քաղաքականութիւնը եւ գիւղաց. շարժումը Հայաստանում, 20րդ դարի սկիզբներին»: Սեսիա (Նստաշրջան) նուիրուած Ադրբէջանում սովետական կարգերի հաստատման 32րդ տարեդարձին: Հանդէս — սաւոր նիստ, նուիրուած Լէոնարդո դա Վինչիի ծննդեան 500ամեակին:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ 13 ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ որոշեցին ՄԱԿին քննութեան յանձնել Մարոքի խնդիրը: Իրենց կարծիքով, հարցին լուծումը պիտի վերկէ խաղաղութիւնը այս կարեւոր ռազմական կէտին վրայ: Անոնք կը դանդատին թէ Ֆրանսա քաղաքական անկախութիւն չի տար Մարոքի: «Մարոքի ժողովուրդը անկախութիւն կը պահանջէ եւ ոչ թէ կցում Ֆրանսայի»:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԱՐԿԵՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

«ՊԷՏՔ Է ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԳՈՐԾԵԼ, Կ'ԸՍԷ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՇՐՋՈՒՆ ԴԵՍՊԱՆԸ»

Գ. Ուիլեըմ Տրէյփըր, Նախագահ Թրումընի մասնաւոր խորհրդականը, իր վեցամսեայ գործունէութեան տեղեկագիրը ղրկեց, պարզելով արեւմտեան Եւրոպայի վերազինման աշխատանքները:

Իբրեւ եզրակացութիւն, խորհրդականը ստիպողական կը գտնէ որ Մ. Նահանգները աւելի մեծ քանակութեամբ ապրանքներ կատարեն Եւրոպայէն եւ աւելի մեծ գումարներ չահարկեն Եւրոպայի մէջ, որպէսզի գոցեն անոր տոլարի բացը:

Տեղեկագիրը, որ մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ, կը բացատրէ թէ Մ. Նահանգները աւելցնելով իրենց ներածումները, պիտի դիւրացնեն վերազինման ծրագրին գործադրութիւնը: Իր ուսումնասիրութեան համաձայն, «կարգ մը երկիրներ օգտուելով հանդերձ Մ. Նահանգներու զինուորական եւ տնտեսական վարկերէն, հարկադրուած են փոփոխել եւ դանդաղեցնել իրենց զինուորական արտադրութիւնները»: Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

1. Մ. Նահանգներու 1951—52 տարեշրջանի լրացումէն առաջ (1952 Յունիս 30) Մ. Նահանգները Ատլանտեանի զինակիցներուն տրամադրած է 683 միլիոն տոլարի զինական ապսպրանք: Այս գումարէն Ֆրանսայի բաժին ինկած է 335 միլիոն 500.000 տոլար:

2. Մ. Նահանգները Ֆրանսայի խնդրանքին վրայ հաւանած են 186 միլիոն տոլարի յաւելուածական վարկ մը տրամադրել, զինական ապսպրանքի համար:

3. Ծրագիր մը մշակուած է, ռազմական օդանաւերու կարեւոր ապսպրանք մը տալու համար Եւրոպայի մէջ, թէ օդանաւերու պակասը լրացնելու եւ թէ զարկ տալու համար Եւրոպայի օդանաւային ճարտարագործութեան: Այս ծրագիրը կը պահանջէ 400 միլիոն տոլարի գումար մը որ պէտք է ճարուի մասամբ Մ. Նահանգներուն եւ մասամբ եւրոպական ազգերու կողմէ:

4. Բանակցութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ հետ, ատոմիական հրասայլեր շինելու եւ կարգ մը զինակից պետութեանց յատկացնելու համար:

Տեղեկագիրը անհրաժեշտ կը գտնէ մէկ միլիառ տոլարի (357 միլիոն սթերլին) բացառիկ վարկ մը, մասնանշուած ստիպողական ձեռնարկներ կատարելու համար. այսպէս ծանրօրէն պիտի մնասուին պաշտպանութեան միջոցները: Շատ մը մանրամասնութիւններ գաղտնի կը պահուին:

Ի՞նչ կ'ունենան կրկնակոխ Իրանի մէջ

ԱՆԳԼԻԱ ՁԻՋՈՒՄՆԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ, ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ..

Հեռագիրները հակասական լուրեր կը հաղորդեն Թէհրանի մէջ կատարուած բանակցութեանց մասին:

Տոքթ. Ալի Ապատի, վարչապետին քաղաքական խորհրդականը, լրագրական ասուլիս մը սարքելով, հաստատեց թէ Թէհրան եկած է ամերիկեան քարիւղի մեծ ընկերութեան մը ներկայացուցիչը, Ուիլեըմ Ճոնս: Երբ հարցուցին թէ ամերիկեան դեսպանը ինչու Տոքթ. Մոսատեղի այցելեց անգլ. դեսպանատան գործակատարին հետ, Ալի Ապատի մերժեց պատասխանել: Միա՛յն ըսաւ թէ երկար վիճաբանութիւններէ ետք, դեսպանը եւ գործակատարը խոստացան իրանեան ծանուցագրին պատասխանը ղրկել յառաջիկայ չորեքշաբթի օր: Գ. Ճոնս ամբողջական ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ այսօր, շաբաթ:

Այս լուրէն անմիջապէս ետք, հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Տոքթ. Մոսատեղ մերժած է անգլեւամերիկեան նոր ծրագիրը՝ լուծելու համար քարիւղի վէճը: Այս ժխտական պատասխանը Լոնտոն հասած է արդէն, ու թէեւ բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ եզրակացութիւնը չափազանց յոռետես է:

Բայց եւ այնպէս, Ուաշինկթընի մէջ յուսահատած չեն տակաւին եւ ամէն միջոց կը փորձեն, համաձայնութեան մը յանգելու համար, որպէսզի համայնավարները չօգտուին Իրանի տնտեսական դժուարութիւններէն: Մ. Նահանգները գոհ են որ Անգլիա տրամադիր է աւելի նպաստաւոր պայմաններ առաջարկելու: Այսպէս, յանձն կ'առնէ մէջտեղ հանել քանի մը միլիոն սթերլին որ ի պահ դրուած է Լոնտոնի մէջ: Իսկ Մ. Նահանգները պատրաստ են մինչեւ 10 միլիոն տոլար տրամադրելու Իրանի:

Այս առաջարկներուն հետ, անշուշտ պայմաններ ալ կը դրուին: Օրինակ, Իրան պարտաւոր է հաստատել տալ Անգլեւիրանեան ընկերութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

ՀԱԼԷՊ, 9 Օգոստ.— Երբ կը գրենք այս տողերը, ի ձեռին ունինք Սուրիոյ կրթական դիւանապետութեան կողմէ հրատարակուած թիւ 2451—7 եւ 29 Յուլիս 1952 թուակիր նախարարական նոր հրահանգը, ըստ որուն հիմնական փոփոխութիւններ կը կատարուին թիւ 175 եւ 27 Մարտ 1952 թուակիր կրթական օրէնքի կարգ մը տրամադրութեանց մէջ։

Ինչպէս պարզած էինք մասնաւոր թղթակցութեամբ, Սուրիոյ զինուորական նոր իշխանութիւնը 27 Մարտին հրատարակեց կրթական նոր օրէնք մը, ի մասին մասնաւոր, անհատական եւ համայնական վարժարաններու։ Համաձայն նոր օրէնքի տրամադրութեանց, Սուրիոյ հայ վարժարանները պարտաւոր էին, մինչեւ 27 Յունիս 1952, պատշաճիլ մշակուած ծրագիրներուն եւ այդ հիման վրայ ենթարկուիլ, ի միջի այլոց, հետեւեալ տնօրինութեանց.

Ա.— Ամէն վարժարանի արտօնատէր – տնօրէնը պարտաւոր է ԱՆՁԱՄԲ վարել իր վարժարանը եւ որեւէ այլ գործով չզբաղիլ։

Առաջին ակնարկով, այս տրամադրութիւնը շինարար է եւ տրամաբանական։ Իրողութիւն է, դժբախտաբար, որ մեր կեանքին մէջ գոյութիւն ունին մարդիկ, որոնք կրպակի վերածած են մեր վարժարանները ու… վարձու տուած են արտօնութիւնը այս կամ այն վարժարանին։ Վաճառասիրական այս կարգի ախորժակներ սանձելու տեսակէտով, ուրեմն, նոր օրէնքը բարիք մըն էր։ Եւ սակայն, ինչպէս յայտնի է, մեր ծխական-ազգային վարժարաններու դրութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Մեր ազգային նախակրթարանները ԱԶԳԻՆ սեփականութիւնն են, եւ անոնց ԱՐՏՕՆԱՏԷՐԸ օրուան Առաջնորդն է։ Արդ, եթէ տառացի կերպով գործադրուէր թիւ 175 օրէնքը, հարկ պիտի ծագէր, որ ազգային իւրաքանչիւր վարժարանի համար ԱՌԱՆՁԻՆ արտօնատէրներ ցոյց տրուէին, եւ այդ արտօնատէրները ԱՆՁԱՄԲ վարէին նաեւ տնօրէնութիւնը իրենց վարժարաններուն։ Մեր համայնական կեանքի պայմաններուն ըմբռնումներուն ու կարելիութեանց հետ հաշտ չէր կրնար ընթանալ այս տրամադրութիւնը. եւ ինչ որ ամէնէն աւելի մտահոգիչ էր, կրնար վտանգել համայնական մեր իրաւունքները։ Օրէնքի այս յօդուածը ուղիղ գիծով պիտի նպաստէր անպատասխանատու մարդոց անհատական շահու դիտումներուն, եւ երկրորդական վարժարանի կամ մասնագիտութեան վկայականի տէր ոեւէ մէկը նաեւ յաւակնութիւնը պիտի ունենար վարժարան բանալու եւ… տնօրէնութիւն հռչակելու։

Մեր առաջին թղթակցութեամբ, յայտնած էինք, որ կարելի եղած է լուսաբանել այս մասին Սուրիոյ կրթական նախարարութիւնը եւ, յաւելուածական նոր տրամադրութիւններու ուժով, չքացած է ամէն վտանգ։

Արդարեւ, նոր հրատարակուած յաւելուածական հրահանգի տրամադրութեամբ.

— Հոգեւոր պետերը կը ճանչցուին իբրեւ արտօնատէր եւ վերին պատասխանատու համայնական վարժարաններու, եւ իրաւունք կ'ունենան նոր վարժարաններ բանալու։

Անհատական կամ միութենական վարժարաններու դէմ որեւէ արգելք չի յարուցուիր. եւ սակայն կը ճանչցուի Առաջնորդներու կամ հոգեւոր պետերու ԱՐՏՕՆԱՏԷՐԻ իրաւունքը, ինչ որ անփոփոխ կը պահէ նաեւ մեր ազգային-ծխական վարժարաններու մինչայժմեան դրութիւնը։

Բ.— Ամէն վարժարան իրաւունք ունի աւանդելու մէկ օտար կենդանի լեզու. պայմանաւ որ շաբաթական պահերու թիւը չորսը չանցնի։

Արաբերէնէ զատ ԲՈԼՈՐ լեզուները կը նկատուէին, այս կերպով, ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ։

Մեզի համար ամէնէն մտահոգիչ կացութիւնը կը բխէր օրէնքի այս տրամադրութենէն։ Կրթական եւ վարչական բազմաթիւ նոր տրամադրութիւններու հետ կարելի էր հաշտուիլ, պատշաճիլ անոնց տառին ու ոգիին։ Սակայն, ակներեւ էր առաջին իսկ ակնարկով, որ հայերէնի ՕՏԱՐ լեզու հռչակումը արդիւնք էր թիւրիմացութեան։ Ամէն համայնք, իր ցեղային կամ ազգային դաստիարակութեան դրոշմը կը ստանայ իր մայրենի լեզուէն, իր ազգային պատմութենէն, իր Եկեղեցիէն։ Արդ, հարկ էր լուսաբանել, այս մասին, Սուրիոյ պետական շրջանակներն ու մասնաւորաբար կրթական նախարարութիւնը։

Օրէնքի հրատարակութենէն անմիջապէս վերջ, Բերիոյ Թեմի Ուսումնական Խորհուրդը հանգամանօրէն օրակարգի նիւթ դարձուց հարցը, եւ, նախագահութեամբ Առաջնորդ Սրբազան Հօր, որոշեց միջոցներ ձեռք առնել, դարմանելու համար թիւրիմացութիւնը։

Հարկ եղաւ, որ ամբողջ երեք ամիս զօրաշարժի ենթարկուին ազգային մարմինները եւ անձնապէս՝ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը,— Զարեհ Եպիսկոպոս,— որ հարկադրաբար բացակայեցաւ Հալէպէն, երկար ժամանակ, Դամասկոսի մէջ տեսակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ ունենալու համար մէկ կողմէ քրիստոնեայ այլ համայնքներու կրօնապետներուն, միւս կողմէ՝ պետական շրջանակներու եւ կրթական նախարարութեան հետ։ Երիտասարդ ու կորովի Սրբազանը, որ մեծ համակրութիւն կը վայելէ պետական շրջանակներու մէջ, հիմնական դեր ունեցաւ թիւ 175 օրէնքի բարեփոխութեան գործին մէջ, որուն լեզուի վերաբերեալ մասը պատմական անկիւնադարձ մը կը ստեղծէ մեր գաղութի ազգային – կրթական կեանքին մէջ։

Արդարեւ, նոր հրատարակուած յաւելուածական հրահանգի տրամադրութեամբ.

— ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ ՉԻ ՆԿԱՏՈՒԻՐ։ Օտար լեզու չեն նկատուիր այն հին լեզուները,— ասորերէն, լատիներէն, եւն.— որոնց ուսուցումը անհրաժեշտ է կրօնական վարժարաններու մէջ։ Արաբերէնով պիտի աւանդուին արաբերէն լեզուի, արաբական պատմութեան, Սուրիոյ աշխարհագրութեան, բարոյագիտութեան եւ քաղաքացիական գիտութեան դասերը։ Մնացեալ բոլոր ճիւղերը, հայ վարժարաններու մէջ, կրնան աւանդուիլ հայերէնով։

Յաւելուածական նոր հրահանգի այս տրամադրութեամբ, մեր ազգային նախակրթարանները շաբաթական 16 պահ արաբերէնով աւանդելի ճիւղեր պիտի ունենան յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ։ Իսկ հայերէնով աւանդելի ճիւղերու գումարն է 22 պահ։

Սուրիոյ պետական շրջանակներուն եւ կրթական նախարարութեան ընծայուած է ամէն երախիք, որ արաբերէնի լիակատար ուսուցման համար ճիգ չի խնայուիր արդէն համայնքի Ուսումնական Խորհուրդին եւ պատասխանատու մարմիններու կողմէ։ Հայերը պատուաբեր քաղաքացիներ եղած են այս երկրին մէջ,— գիտակ՝ իրենց պարտականութիւններուն եւ քաղաքացիական պարտաւորութեանց, եւ, աւելի քան կրթական նախարարութիւնը, կը բաղձան որ հայ մարդը խորապէս ճանչնայ լեզուն այն երկրին, ուր կ'ապրի այսօր եւ ուր պիտի ապրի, մինչեւ իր ազատութիւնն ու հայրենիք դարձը։

Առաջնորդ Սրբազան Հօր եւ Սուրիոյ պետ զոր. Սըլոյի տեսակցութիւնը, ինչպէս խօսակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները կրթական նախարարին հետ, տեղի ունեցած են սիրալիր մթնոլորտի մէջ եւ փոխադարձ խոր հասկացողութեամբ վերջ գտած են։

Թիւ 175 օրէնքի տրամադրութեանց համաձայն, կը հրահանգուէր նաեւ, որ

3.— Երկսեռ վարժարաններու դրութիւնը վերջ պէտք է գտնէ։

4.— Միջնակարգ կրթութեան հետեւող աշակերտները պէտք է ունենան պետական նախակրթութեան վկայական. իսկ բարձրագոյն կամ երկրորդական կրթութեան հետեւողներ պէտք է ունենան միջնակարգ կամ երկրորդական պետական քննութեան վկայական։

Թիւ 2451 —7, եւ 29 Յուլիս 1952 թուակիր նոր հրահանգի տրամադրութեանց համաձայն.

— Երկսեռ վարժարաններու դրութիւնը կ'արտօնուի։

— Մասնաւոր միջնակարգ կամ երկրորդական ու բարձրագոյն կրթութեան հետեւողները պարտաւոր չեն պետական նախակրթութեան կամ միջնակարգ պետական քննութեան վկայականներ ունենալ, բացի այն պարագայէն, երբ պիտի յաճախեն պետական միջնակարգ կամ բարձրագոյն վարժարաններ։

Ինչպէս կը տեսնուի, հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնեն բարեփոխութեան ենթարկուած տրամադրութիւնները, եւ անվարան կարելի է եզրակացնել, որ այս յաջողութիւնը պատմական նշանակութիւն ունի սուրիահայ գաղութին համար։

Զարեհ Սրբազան եւ Սուրիոյ ազգային իշխանութիւնները այս յաջողութեամբ անգամ մը եւս կը փաստեն իրենց ազգային արթնութիւնն ու պարտականութեան գիտակցութիւնը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ֆրանսայի վիհերը

Անցեալ շաբթու Փիէռ Սէն Մարթէնի յանդուգն անձաւախոյզներէն Մարսէլ Լուպան զոհ գնաց քամնելի արկածի մը, երբ արդէն վեր կը բարձրանար անդունդէն՝ իր եւ իր ընկերներուն հետազօտութիւնները վերջացած ըլլալով։

Անձաւախուզութիւնը կազմակերպուած արշաւանք մըն է որ առաւելապէս կը հետապնդէ գիտական նպատակներ,— ուսումնասիրել ընդերկրեայ բնական խոռոչները, վիհերն ու քարանձաւները։ Իրօք, անձաւախոյզը եթէ մարզիկ մըն է ինքնին՝ իր շատ վտանգաւոր ու յանդուգն ձեռնարկներով, ճարտար ու ճկուն մարմնական գործունէութեամբ, միւս կողմէ կը մարմնաւորէ գիտունը, ճարտարապետը, երկրախոյզը, երկրաբանը կամ բնագէտը օժտուած՝ լայն ծանօթիւններով՝ ջրաբանութեան, հանքաբանութեան թէ երկրային կազմութեան մասին։

Երկրիս խոռոչները բաժնուած են երկու դասերու՝ համաձայն իրենց դիրքին։ Առաջինները կը ներկայանան հորիզոնական դիրքով ու կը կազմեն անձաւները կամ քարայրները։ Իսկ երկրորդ դասակարգը կը ներկայանայ ուղղաձիգ՝ հորի մը նման խոր անդունդ մը կամ վիհ մը։

Անձաւախուզութիւնը մէկ դարու պատմութիւն ունի իր ետին։ 1840ին Աւստրիացի անձաւախոյզներ էին որ սկսան հետազօտութիւններ կատարել քարայրներու թէ վիհերու մէջ, ստորերկրեայ ջուրի ակերն ու առուները օգտագործելու նպատակով։ Մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ անձաւախուզութիւնը անցեալ դարուն վերջերուն ջանացած է ուսումնասիրել քարայրներու ներքին, բնական ճարտարապետական կառուցուածքը, կամ նախապատմական մնացորդներ գտնելու, շրջագայութեան (թուրիզմ) շահագործման նպատակներով։

Մեր օրերուն, գիտական զանազան ճիւղեր կը հետաքրքրուին անդունդներով։

Բուսաբանը քարայրի մուտքէն ոչ շատ հեռու կը գտնէ զանազան բոյսեր, որոնք կ'աճին առանց արեւի։ Միայն լոյսի ճառագայթները բաւական են անոնց հայթայթելու պիտանի կանանչանիւթը (քլորոֆիլ)։ Իսկ յաւիտենական մթութեան մէջ կը հանդիպի մամուռներու։

Կենդանաբանը եւ միջատաբանը կ'ուսումնասիրեն քարայրներու կենդանական աշխարհը, որ մեծ մասով դասաւորուած է պրոֆ. Ժաննէլի կողմէ։ Այդ անասնիկներէն մաս մը ներկայացուցիչներ են հին ժամանակաշրջաններու։ Ոմանք զուրկ են տեսողութենէ ու միայն զգայուն եղջիւրներէ կ'առաջնորդուին անոնք։

Երկրաբանին համար վիհը երկրային կառուցուածք մըն է, ուրկէ կը քաղէ չահեկան նմոյշներ ու տրամաբանական եզրակացութիւններ։

Ջրաբանը կը հետապնդէ երկու նպատակներ. նախ՝ օգտագործել ստորերկրեայ ջուրի հոսանքները ոռոգումներու եւ առեւտրական կամ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու համար, երկրորդ՝ ջրելեկտրական ուժ ապահովել։

Այժմու հետազօտութիւնները կը ձգտին նաեւ տիեզերական ճառագայթներու թափանցողական ուժի ուսումնասիրութեան։ Տասնեակ տարիներ մթնոլորտի բարձրագոյն խաւերուն մէջ ուսումնասիրելէ ետք այդ խորհրդաւոր ճառագայթումները, այժմ աշխատանքներ կը տարուին բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ։

Վերջապէս, անձաւախոյզը քարայրներուն մէջ յաճախ կը գտնէ մեր հեռաւոր նախնիքներուն հետքերը,— կմախքներ, անօթներ, արձանիկներ, գծագրութիւններ։ Ասոնցմէ շատեր անաղարտ մնացած են հարիւրաւոր դարերէ ի վեր։

Վիհերը արդիւնք են մեր երկրին ճեղքերէն հոսող ջուրերու յառաջ բերած քանդումներուն ու մաշեցումին։ Այդ անդունդներուն մէջ տարօրինակ երեւոյթներ կը պատահին։ Օրինակ՝ ձայնի ալիքները կ'աղճատուին արձագանգներու հետեւանքով եւ ձայնի ուղղութիւնը կը դառնայ անորոշ։ Լոյսի ճառագայթները պատճառ կը դառնան հեռաւորութեանց սխալ գնահատման։ Գիտական կազմածներն ալ կ'աղդուին ու յաճախ բնական կերպով չեն գործեր։ Բարձրացոյցը անսովոր փոփոխութիւններ կ'արձանագրէ։ Մագնիսական կողմնացոյցը անկայուն վիճակ մը կը ստանայ եւ սխալ ուղղութիւններ ցոյց կուտայ։ Վերջապէս հանքերու մէջ հաստատուած երկրային ջերմութեան օրէնքը հոն ի զօրու չէ։ Հակառակ այդ օրէնքին, խոր վիհերու ցուրտը աւելի սաստիկ է։

Այժմ ներկայացնենք Ֆրանսայի գլխաւոր վիհերէն նշանաւորները։ Փիէռ Սէն Մարթէնի անդունդը այլեւս յայտնի է բոլորին։ Անոր իրական խորութիւնը ճշդուած չէ տակաւին։ Անցեալ տարի Մաքս Քօզէնի խումբէն երկու հոգի յաջողեցան իջնել մինչեւ 505 մեթր խորութեան եւ յոյս ունէին երկրորդ արշաւանքով մը հասնիլ մինչեւ 1000 մեթր խորութեան, սակայն այս տարի չիրականացան իրենց յոյսերը եւ վիհը 505 մեթրէն վերջ մնաց անպարտելի չուզելով ցուցադրել իր ամբողջ գաղտնիքը։

Dent de Crollesի վիհը բազմաթիւ անդունդներու եւ գետնուղիներու ցանց մըն է։ Իր ընդհանուր խորութիւնն է 658 մեթր, զետեղուած՝ 1311էն 1969 մեթր բարձունքի մը միջեւ (Կրընոպլի մօտ)։ Այս անդունդը պարտուած է այլեւս։ Սակայն ոչ դիւրութեամբ։ Անոր տիրանալու համար անձաւախոյզները պատրաստութիւններ տեսած են 12 տարի անընդհատ, պարբերաբար կազմակերպելով 65 նախնական արշաւանքներ։ Միայն ստորերկր-

Փրկեցէք ձեր զաւակները

Մարմնակրթանքը նոյնքան կենսական է, որքան մտաւոր եւ բարոյական կրթութիւնը :

Եթէ, ուսումը կը զարգացնէ տղուն միտքը, մարզանքն ալ կ՚աշխուժացնէ, կը զօրացնէ, մարմինը: Ուրեմն ներդաշնակ աճում եւ զարգացում: Մարզանքը միեւնոյն ատեն կ՚ազնուացնէ նկարագիրը :

Մարմնկրթանքն ալ օրօրոցէն կը սկսի :

Մանուկին ստորիճանական աճումին եւ զարգացման հետ կը փոխուին մարզանքի եղանակները:

Այսօր մարմնակրթանքը հասած է բարձրութեան մը որ գլխու պտոյտ կը պատճառէ: Պետութիւնները հսկայական գումարներ կը տրամադրեն ինչպէս գիտութեան, նոյնպէս մարզական շարժումին: Ամէնէն փոքր ազգերն ալ իրենց կարելին կը փորձեն անոր զարգացման համար:

Անշուշտ բազմազան առաւելութիւններով օժտուած ազգերու ծնողները եւ զաւակները աւելի բախտաւոր են, քան մեզ նման տարագիր եւ ցիրուցան երիտասարդները, որոնք աչնան տերեւներու պէս կը քշուին չորս հովերուն հոսանքէն: Հետեւաբար դատապարտուած են չարաչար տուժելու, եթէ չմնան ճկուն եւ արթուն :

Ներկայիս երբ այլասերումը կը սպառնայ յամր՝ բայց յարաճուն, պարտաւոր ենք ամուր կառչիլ փրկութեան լաստերուն: Ամէն տեղ եւ մանաւանդ մեր գաղութին մէջ:

Փրկութեան ղօտիներ են Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչը, Մարզական Միութիւնները եւ ուրիշ հանրօգուտ կազմակերպութիւններ :

Բացուած է Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան 1952 — 53ի տարեշրջանը, ինչպէս սիրելի «Յառաջ»ը կը յայտարարէ օրերէ ի վեր: Օլիէի

հայ աշխատանքները տեւած են 1111 ժամ: Իրենց թափառումները ներքնուղիներու մէջ եղած են 15 քիլոմեթր: 1947ին Փիէռ Շըվալիէի խումբը յաջողեցաւ կայմել անդունդին քարտէսը, յաղթելով բոլոր խոչընդոտներուն :

Henne - morteի անդունդը կը գտնուի Հօթ Կառոնի Արպասի բարձունքներուն վրայ՝ 1330 մեթր բարձրութեամբ: 1940ին Ժօզէթ Սէուֆրէն եւ Մարսէլ Լուպան կրցան իջնել մինչեւ 75 մեթր : 1942ին Նորպէր Քասթըրէի ղեկավարութեամբ իջան մինչեւ 250 մեթր: Այնուհետեւ կառավարութեան օժանդակութեամբ եւ տաժանելի ու յանդուգն գործողութիւններով նախ հասան 365 մեթր խորութեան եւ ապա երկու լիճեր ու նրբանցք մը ճեղքել անցնելէ ետք, ուրկէ կը դահավիժէր գոռացող առու մը, հասան 446 մեթր խորութեան: Ասկէ աւելի խոր իջնելը կը համարուի մարդկօրէն անկարելի: Ջուրին մէջ ձգուած յատուկ ներկ մը ցոյց կուտար թէ հորը կ՚իջնէր մինչեւ 600 մեթրը խորութեան:

Ահա այսպէս, անձնադոհ մարդիկ, արհամարհելով բոլոր խոչընդոտները եւ յաճախ ի գին իրենց կեանքին, բնութեան գաղտնիքները կը փոխանձեն գիտութեան՝ ի նպաստ մարդկային բարօրութեան :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

ՊՈՄՈՆ.— Այս տարի ուրախառիթ պատեհութիւնը ունեցայ ընկերանալու Մարսէյլէն Կապոյտ Խաչի կայանը մեկնող մեր փոքրիկներուն ու երկու օր վայելելու, ինկապէս հայաշունչ մթնոլորտը :

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին մասին շատ ներբողներ լսած էի եւ այս տարուան կարգ մը այցելուներուն տպաւորութիւնները ուրախութեամբ կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ : Անշուշտ իւրաքանչիւր Կապոյտ Խաչուհի մասնաւոր գոհունակութեամբ մը հպարտացաւ այդ կենդանի գործին մատուցած իր ծառայութեան համար եւ աւելի փայլուն յաջողութիւններ պիտի արձանագրէ յառաջիկային :

Իմ շատ կարճ այցելութեանս ընթացքին, սեփական աչքերովս դիտելէ վերջ կատարուած աշխատանքը, շատ աղօտ գտայ մամուլին մէջ երեւցած նկարագրութիւնները: Պէտք է անձամբ տեսնել, արդարեւ, կարենալ չափելու համար մեր Խաչուհիներուն ազգանուէր զոհաբերութեանց՝ խորութիւնը: Շէնքի մաքրութիւնը, պաշտօնէութեան կարգապահ ու կանոնաւոր աշխատանքը միայն բաւական են համոզուելու թէ մեր տղաքն ու աղջիկները ինկապէս կը ստանան լաւ խնամք ու մանաւանդ, ամէնէն պանծալին, հայեցի դաստիարակութիւն: Իրական հայակղզի մըն է Կապոյտ Խաչի կայանը այս օտարութեան ովկիանոսին մէջ, ուր մեր փոքրիկները կ՚երգեն, կ՚արտասանեն, կը կարդան հայերէն :

Այս հոգեպարար, կազդուրիչ պատկերին ի տես ինչպէս չհրճուիլ ու չըացականչել. — Ապրիք, հազար ապրիք, Խաչուհիներ:

ԽԱՉՈՒՀԻ

դաշտին վրայ տեղի պիտի ունենան զասական խաղեր, շուէտական մարզանք, պասքէթ պօլ, վօլիպօլ, ցնդակախաղ եւ զանազան մարզանքներ, կարող եւ արժանաւոր մարզիչներու անմիջական հսկողութեան տակ :

Այս կազմակերպութիւնը որ արդէն չորս տարուան շրջան մը բոլորած է, ունեցաւ շինարար գործունէութիւն մը, հակառակ իր նիւթական անձկութեան: Գործը այնքան ընդարձակ է որ մեծ գումարներ կը պահանջէ :

Բայց եւ այնպէս, շնորհիւ անխոնջ ու ժրաջան ղեկավարներու անխորտակելի կամքին ու անփոխարինելի զոհողութեանց, Միութիւնը մնաց կանգուն :

Ու ահա այսօր, իր հինգերորդ տարեմուտքին առթիւ, հրաւէր կը կարդայ հարիւրաւոր մարզիկներուն որպէսզի կազմ ու պատրաստ ըլլան, երբ բացման հրաւէրը ստանան :

Այս առթիւ կը յիշեցնեն նաեւ հայ ծնողներուն որպէսզի փութան արձանագրել իրենց նորահաս զաւակները՝ ցոյց տրուած հասցէներուն: Իրենց իսկ շահը կը պահանջէ որ իրենց հոգեհատորները փոխանակ ապականուած սրահներու ճամբաները սորվելու, երթան կենսատու արեւ եւ մաքուր օդը շնչել լայնատարած մարզադաշտերուն վրայ, կազդուրուիլ մարմնով եւ մտքով: Այդ կերպով իրենց հոգեկան կորովն ալ պիտի բարձրանայ եւ պիտի դառնան արժանաւոր յաջորդները մեր քաջարի նախահայրերուն :

Կ. ԵՐԱՆԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԱՀԻՐԷՆ ԿՐԱԿԻ ՊԻՏԻ ՏԱՅԻՆ

Գահիրէի «Միսրի» թերթը կը հրատարակէ բանուորական կուսակցութեան մէկ տեղեկագիրը, որ կը խօսի Եգիպտոսի եւ Միջին Արեւելքի զանազան համայնավար եւ յեղափոխական կուսակցութեանց գործունէութեան վրայ :

Տեղեկագրին Օգոստոս 22ի մասին մէջ, բանուորական կուսակցութեան նախագահ Նապիլ Ապտա Հալիմ կը խօսի յատկապէս Գահիրէի հրկիզման մասին, Յունուար 26ին: Ահա քանի մը քաղուածքներ տեղեկագրի այդ մասէն. —

Յունուար 26ի հրկիզման ծրագիրը կը նախատեսէր, որ հրդեհը պիտի շարունակուէր երեք օր : Պիտի հրկիզուէին զբօսավայրերը, ըմպելարանները, կաբէլաները, շարժապատկերի սրահները, ակումբները, պանդոկները, պարասրահները, ինչպէս ցի գոհացում տար Իսլամ Եղբայրներուն եւ անոնց կրօնական զգացումներուն եւ, որպէսզի Եղբայրները մասնակցէին այն շարժումին, որ սահմանուած էր վերածուելու ազգային ապստամբութեան մը :

Խիստ հրահանգներ տրուած էին խռովարարներուն՝ պայքարիլ հրշէջներու դէմ, որպէսզի չկարենան իրենց պարտականութիւնը կատարել: Այնպիսով՝ հրդեհը պիտի ծաւալէր դրամատուներու, դրամատիրական ընկերութիւններու եւ գործարաններու մէջ: Ասկէ զատ՝ պէտք էր կործանել արձանները, հրկիզել օդակայանները եւ յարձակիլ կուսակցապետներու վրայ :

Այնուհետեւ պիտի սկսէր յարձակումը պալատներուն դէմ, որոնք պիտի կողոպտուէին, իշխաններու, նապիլներու եւ մեծամեծներու տուները պիտի քանդուէին: Շատ հաւանալի է, որ ազգին բոլոր տարրերը պիտի մասնակցէին այս շարժման:

Շարժման կազմակերպիչները կը մտածէին, թէ երեք օրը բաւական պիտի ըլլայ սարսափ տարածելու համար ամէն կողմ, առաջ բերելով այնպիսի խուճապ մը, որ պատճառ պիտի ըլլար թագաւորին, իշխաններուն նապիլներուն հարուստներուն եւ օտարականներու փախուստին :

Այս միջոցին էր, որ դեսպանները պիտի միջամտէին՝ պաշտպանելու համար օտարականներու կեանքը եւ ինչքը, իսկ Վաֆտը նոյնպէս պիտի միջամտէր՝ վերահաստատելու համար կարգ կանոնը, աջակցութեամբը ոստիկանութեան եւ բանակին: Վաֆտը պիտի պայքարէր ապստամբներուն դէմ, որոնք կազմուած պիտի ըլլային Իսլամ Եղբայրներէ, համայնավարներէ, ընդդիմադիր կուսակցութեանց անդամներէն եւ ընկերվարականներէ այն պատճառաբանութեամբ, թէ այս շարժման մասնակցողները միացած էին պալատին հետ Վաֆտի կառավարութիւնը տապալելու համար:

Ասկէ կը հետեւի, թէ շնորհիւ Նախախնամութեան, երկիրը կրցաւ փրկուիլ այսպիսի աղէտէ մը, նման անոնց, զորս առաջ կը բերէ միշտ Վաֆտի ներկայութիւնը եւ կամ կը ներշնչուի այդ կուսակցութեան կողմէ: Ամէն անգամ, Եգիպտոսի բարի համբաւը եւ ապագան կը տուժեն այս դէպքերէն: Հազիւ թէ այս երկիրը դէպի առաջ քայլ մը առած է, իր անզգամ զաւակները զայն կը ստիպեն նահանջելու :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ (4)

ԺԱՄԻՆ ԲԱԿԸ

— Մենք ալ ննջեցեալը Պալըգըլը կը տանինք :

— Ատենապետը զօղաց. սասնկ յաճախորդ մը տասը տարին մէյ մը չ՚իյնար :

— Կ՚ուզէք որ անկեղծութեամբ խօսիմ, գումարը աւելցնելու էք :

Իր սրտին խորէն հարիւր լիսուն ոսկին անգամ շատ կը գտնէր. մտածեցէք որ օրին մէկը կարգը իր թաղումին պիտի գար ու հիմակուց սակագինը տոկալիք սահմանի մը մէջ պահել կը բաղձար :

Ատենադպիրը իր հաշտարարի դերը նոր գիւտութեամբ մը վերսկսաւ .

— Թող յիսուն ոսկի աւելի տան եւ խնդիրը փակուի :

— Երկո՞ւ հարիւր ոսկի :

— Կ՚ընդունինք, բայց Ֆրանսական ոսկի պիտի տանք. դուք ալ մի պնդէք. ժամանակ չկորսնցնենք. դեռ շատ ուրիշ կարգադրութիւններ ունինք. մահազդները անգամ չենք տպեր :

Թաղականները խորհեցան, որ թելը պիտի փրթէր, ճշդեցին սակայն, թիւրիմացութիւն չըլլալու համար, որ յուղարկաւորութեան ծախքը այս գումարին մէջ չէր :

Պզտիկ դժուարութիւն մը որ դիւրաւ հարթուեցաւ՝ բակին մէջ գերեզմանին տեղը որոշելու առթիւ ծագեցաւ, եկեղեցւոյն դրան քով չէր ըլլար. աջ կողմի պատուհանին ու պատին մէջտեղը առաջարկուեցաւ. բայց այդ տեղը աչքի առջեւ չէր. Խորհրդարանին ձախ կողմին վրայ յարմարեցան: Զնչին կէտ մը մնացեր էր, զոր ննջեցեալին տէրերը հարկ սեպեցին յիշեցնել եւ զոր թաղականները իբրեւ անվիճելի իրաւունք մը ճանչցան անմիջապէս: Նորոգուելիք զանգակատան ճակատը հանգուցեալին անունը պիտի նշանակուէր վայելուչ յիշատակութեամբ մը:

Երբոր աւագերէցը ներս մտաւ, համաձայնութիւնը կատարեալ էր արդէն :

Գ.

Տասը յարկ շէնքի մը բոլոր բարձրութենէն վար իյնող մէկը այնչափ տակնուվրայ պիտի չըլլար, որչափ Տէր Աբրահամ եղաւ այս որոշումը իմանալուն :

Հոչակաւոր աւազակը եկեղեցւոյ գրկին մէջ տեղաւորուած, դաշոյն մը մխուածի պէս :

Չէր բաւեր կենդանութեանը մարդոց միշտ տրամադրելի յարգանքները ու պատիւները գնելը դրամով եւ այնքան աւելի անձկութեամբ, որքան անարժան էր անոնց: Մահուընէն ետքն ալ այս կողոպտուած փառաբանութիւններուն մշտնջենաւորումը ու նուիրագործումը Աստուծմէ ծախու կ՚առնէր :

Երբ որ ազգականները գացին, քահանան թաղականներուն հետ խօսելու ատեն գտաւ :

— Կ՚աղաչեմ, էֆէնտիներ, այս բանը մի ընէք, մեր Ս. Եկեղեցին մի պղծէք :

Հեզ ու աղաչաւոր ձայնով կ՚ընէր իր խնդիրքը:

Իրեն համար եկեղեցին որեւէ շէնք մը չէր քարով ու կիրով շինուած. եթէ լեզու բերան չունէր, հոգի ու սիրտ մը կը կրէր միշտ. իր ծոցը նուիրական էր ու մուտքը հոն՝ անոնց միայն վերապահուած, որ անոր կսկիծները ու սուգերը կը զգան: Ի՞նչ կը փնտռէր այս ննջեցեալը այդտեղ եւ ի՞նչ կը հասկնար ատկէ. ասկէ աւելի մեծ լկտում մը իր վճիտ ու նրբութեանց անգիտակ խղճմտանքին առջեւ չէր կրնար պատկերանալ :

— Ի՞նչ ծառայութիւն ըրած է այս մարդը մեր եկեղեցւոյն. քիչ մը դրամ առաջարկուած է. բայց այս դրամը տուողը անգամ ինքը չէ. ժառանգորդներն են, որ ստակ մը տալով իրենց ննջեցեալը հոս թաղել կը պահանջեն: Արժանիքի խնդիր մը կայ հոս. գոնէ իր անհատական կեանքը անբասիր ըլլար. ինծի չի յնար վճիռ արձակել. Աստուած է դատաւորը. բայց վերջապէս մաքուր անուն մը չէ ձգած այս մարդը. ի՞նչ կ՚ըսէք, էֆէնտիներ :

Ի՞նչ ըսէին: Աւագերէցը անիրաւ չէր բոլորովին. բայց եկեղեցին միայն աղօթքով չապրիր. շէնքը նորոգութեան կարօտ էր եւ զանգակատունը փլչելու վրայ էր :

Մեծ փաստն էր ասիկա :

Տէր Աբրահամ չյուսահատեցաւ. եկեղեցին իրըն էր... մինչեւ յետին շունչը պիտի պաշտպանէր զայն: Սեւ թիպէթէ հովանոցը ձեռքը նաւամատոյց իջաւ ու չոգենաւ նստաւ քարոզիչ եպիսկոպոսին քով երթալու համար :

(Շար.)

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

քանի որ գրաւեց անոր ամբողջ ստացուածքը Ապատանի մէջ :

Տոքթ. Մոսատեղ ապաքինած է եւ բանակցութիւնները կը շարունակուին, ելքի մը յանգելու համար :

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Վաֆտի ընդհ. քարտուղարը, նախկին նախարար Ֆուատ Սերակէտտին, Եչ. օր 35 վայրկեան հարցաքննուեցաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ընկճուած էր վերադարձին, բայց մերժեց բացատրութիւն տալ հարցաքննութեան մասին :

Միեւնոյն օրը թերթերը գրեցին թէ ուրիշ երեւելի մը, Օսման Մուհարրէմ, հանրօգուտ շինութեանց նախկին նախարարը ամբաստանութեան տակ առնուեցաւ մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ : Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 4 միլիոն սթերլինի զեղծում կատարած է :

Կարծողներ կան թէ Սերակէտտին պիտի վտարուի կուսակցութենէն, ինչ որ մեծ յաղթանակ մը պիտի ըլլայ նոր իշխանութեան համար :

Վարչապետը եւ զօր. Նեկիպ հաւաքական զեկոյց մը հրատարակեցին, հերքելով այն գրոյցները թէ տարակարծութիւններ ունին: «Հարկ դատեցինք այս զեկոյցը հրատարակել, վերջ տալու համար տարածուած սուտերուն» :

Միեւնոյն ատեն, երկուքը միասին ազդարարեցին փութացնել մաքրագործումները: «Չենք կրնար անվերջ սպասել: Նոր կարգուսարքը պէտք է հիմնուի պարկեշտութեան եւ անձնուիրութեան վրայ: Չենք կրնար հրաշքներ գործել քանի մը օրէն: Բայց կ'ուզենք որ ամէնքն ալ հասկնան թէ մեր նպատակն է վճռական մաքրագործումներ ապահովել աստիճանաբար եւ անհրաժեշտ բարենորոգումները կատարել: Մեր բոլոր ջանքերը պիտի ուղղենք բարձրացնելու բանուորին ապրուստի մակարդակը »:

╳ Հագուստի եւ գլխարկի յեղափոխութիւնը արագ թափով կը շարունակուի Եգիպտոսի մէջ : Եղմտ. նախարարը յայտարարեց թէ իր պաշտօնեաները կրնան գործի երթալ բաց օձիքով եւ շապիկով: Իսկ ընկերային գործերու նախարարը յայտարարեց թէ առաջին օրինակը ինք պիտի տայ գլխարկ դնելով :

ՋՈՀԵՐՈՒՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 28 Օգոստոս, (Յառաջ).— Երեք օրէ ի վեր, սուգի մէջ են Սէն Շամոնն ու փոքրիկ Իգիէօն, ուր կայարանին եղերական արկած մը պատահեցաւ: Այսօր հինգշաբթի ամբողջ օրը, գործարանները փակ մնացին, ի նշան սուգի եւ մասնակցելու համար վեց արի բանուորներու թաղման: Դժբախտաբար վիրաւոր մը եւս մեռաւ: Թաղումը տեղի ունեցաւ, առաւօտեան ժամը 10ին, ի ներկայութեան բազմահազար ժողովուրդի :

Վարչապետը, Պ. Փինէ, իր ցաւակցական հեռագրէն զատ, ներկայացուցիչ մը ղրկած էր: Մեր անուշիկ Րաֆֆին հեռահետէ կ'աշխատէր: Այնքան արիւն ներարկեցին որ 24 ժամ ետք յարութիւն առաւ:

Անշուշտ Սէն Շամոնի գաղութը պիտի փութայ գումար մը տրամադրել զոհերու ընտանիքներուն, իբրեւ եղբայրական աջակցութիւն: — Ս.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՌ մարքի ապրանք պիտի տայ Գերմանիա Իսրայէլի՝ Նացիներու կողմէ զոհուած Հրեաներու համար, իբրեւ հատուցում: Ասկէ զատ 450 միլիոն մարքի ապրանք տայ հրէական կազմակերպութեան :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ սովետական պատուիրակութեան նախագահը, Եակոբ Մալիք, սրտի հիւանդութիւն ունենալով, իրեն յաջորդեց Պ. Զորին որ 50 տարեկան է եւ գործօն դեր կատարած է երիտասարդական միութեանց մէջ, քսան տարեկանին: 1945ին Փրակայի դեսպան էր եւ յաջողեցաւ բոլշեւիկեան թաթին տակ առնել Չեխոսլովաքիան:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ պատժական նոր օրէնքը մահապատիժ կը նախատեսէ 12էն վեր տղոց համար — համաձայն պ.եւմտեան աղբիւրներու — եթէ դաւեր սարքեն պետութեան դէմ կամ վնասեն անոր ըստացուածքներուն :

ԶՕՐ. ՐԻՃՈՒԷՅ արեւմտեան Գերմանիա գընաց: Սեպտեմբերի սկիզբն ալ Անգարա պիտի այցելէ, քննելու համար Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան խնդիրները :

ԹԷՀՐԱՆԻ ազգայնականները եւ համայնավարները ցոյց մր սարքած էին երէկ, անցեալ ամսուան արիւնալի խռովութեանց քառասնօրեակին առթիւ: Կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ :

84 ՏԱՐԵԿԱՆ Ամերիկացի մը երէկ անկարգելով իջնելու փորձ մր կատարեց Սէնի վրայ, իր ծննդեան տարեդարձին առթիւ: Երրորդ փորձն է այս :

ՆՈՐ ԳԱՆՁԱՏՈՄՍԵՐ հրապարակ պիտի հանուին երկուշաբթի օր, երեք ամիսէն վճարելի : Գինը՝ 4975 ֆրանք 5000ի համար, 19.900 ֆրանք 20 հազարի համար եւն.:

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԱՆԽԱՓԱՆ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (գրականգեղարուեստական, պատմական եւ գիտական նիւթեր, յուշեր, տեսութիւններ եւն):

Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար: Հասցէ. — 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.) :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Աբեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով : Գին 500 ֆրանք :

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եդ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ : Գին 400 ֆրանք :

3.— ԱՐԱՃԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր: Գին 150 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Ամիրաեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ, իրենց մօր եւ ազգականին,

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Եւա Փառանձեմ Թէքեանի մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի, Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ պիտի մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նորոգ հանգուցեալին եւ.իր ամուսնոյն Միհրան Թէքէեանի համար :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տարեշրջանին:

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն տոհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները :

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael . Ai Carmini, Venise (Italie) :

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԳՐԱՏՈՒՆԸ
H. PALOUYAN: 43, Rue Richer, Paris (9) .
Tél. PROvence 25-46

Հայկական մեծ գրատունը, Փարիզի ամէնէն կեդրոն թաղամասին մէջ, ուր պիտի գտնէք մօտաւորապէս տասը հազար տեսակ հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքեր: Մեր մօտ կան Հայաստանեան հրատարակութիւններ (Մելգոնեան Ֆոնտի եւ Գետհրատի լոյս ընծայած գիրքերը), Վիէննայի, Վենետիկի, Էջմիածնի, Երուսաղէմի, Անթիլիասի Միաբանութեանց հրատարակութիւնները, «Դրօշակ»ի, «Հայրենիք»ի եւ «Ցուսաբեր»ի մատենաշարները ամբողջութեամբ: Հայաստանի Պատուիրակութեան, Համազգայինի, «Նահատակ Գրագ. Բարեկամներու» հրատարակութիւնները եւն. : Նոյնպէս հին թէ նոր հայկական մամուլը (թերթեր, պարբերաթերթեր, ամսագիրքեր, տարեգիրքեր, գրական եւ գեղարուեստական ժողովածուներ), վէպեր պատմական բանասիրական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ, բառարաններ, դպրոցական դասագիրքեր, երգարաններ, ձայնագրեալ հայկ. երգեր (Կոմիտաս, Սպենդիար, Սարգսեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւն.), թատերական գործեր, քարտէսներ, նկարներ :

Մեր գրատան մէջ կը գտնէք ֆրանսերէն լեզուով լոյս տեսած հատորակութիւններ Հայոց պատմութեան գրականութեան եւ արուեստին շուրջ :

Ունինք Արեւելագիտութեան նախապատմութիւն, յունական, եգիպտական, իսլամ, բիւզանդական, սումերական. հրէական, սուրիական, Ծայրագոյն Արեւելքի քաղաքակրթութեանց մասին բազմաթիւ երկասիրութիւններ :

Մեր մօտ է նոյնպէս կեդրոնատեղին հայկական «տխսքերու»:

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ մեր հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերու ընդհանուր գրացուցակը : Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameane;Paris(13)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Փակել իրենց հին պարտքերը եւ փութացնել 1952 —1953ի բաժնեգինները, դիւրացնելով վարչութեան գործառնութիւնները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Ի պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, ստորեւ անգամ մը եւս կը հրատարակենք ոչ - առեւտրական ծանուցումներու գիները.—

Ամուսնութեան եւ նշանախօսութեան ազդ. 1000
Մահազդ 1500 ֆր.
Հոգեհանգիստ 500 (մէկ անգամուան համար) :
Շնորհակալիք 500 եւ ցաւակցութիւն 500 ֆրանք :
Կը փնտռուի մէկ անգամ 300 (5 տող) :
« Կ'ուզուի» մէկ անգամ 300 (5 տող):
«Ծախու է» մէկ անգամ 500 ֆրանք :

Հանդէսներու, երեկոյթներու, ներկայացումներու, առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր գիներ : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .— Շբ. 30 Օգոստ. ժամը 9ին Քրիստափոր ենթկ.էն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին Café Cohard , Bld. d'Alsace: Կարեւոր օրակարգ:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ_ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65 , Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին :

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք :

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանածոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ:

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգահաններու երաժշտական գործերը:

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիրքեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով :

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն , գին 1500 ֆրանք :

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ

(25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

մօտ 140 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ : Երկու հարիւրէ աւելի նկարներ :

Կը պարունակէ լիբանահայ կեանքին 25 տարուան համայնապատկերը եւ ուրիշ բազմազան ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ :

Յօդուածներ ունին բազմաթիւ ծանօթ գրողներ եւ մտաւորականներ :

Գին 500 ֆրանք: Դիմել Հրանտ Սամուէլ Գրատուն, 51 rue Mr. le Prince :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Դիմել Աստուր Քէօսէեանի, Photo Rex, 11 Place Jules Guesde :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի ազգ.դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են արդէն: Կը խնդրենք ծնողներէն շուտով արձանագրել իրենց զաւակները :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Տիկին Գայեանէ Մինասեանի (ծնեալ Չզրկանեան) կսկծալի մահուան առիթով, Պ. Յարութիւն Մինասեան՝ (ամուսինը) եւ Օր. Շաքէ Մինասեան՝ (աղջիկը) հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 10.000 Ֆր. Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ դպրոցներու : տասը հազար Ֆր. Աղքատախնամին, ի նպաստ Անտիլիի ծերանոցին: 5000 Ֆր.Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնին: 5000 Ֆր.Ֆ. Կապ. Խաչի վարչութեան : Վերոյիշեալ կազմակերպութիւնները թող բարեհաճին համապատասխան ընկալագրով մը ներկայանալ Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ դիւանատունը եւ ստանալ իրենց յատկացուած գումարները:— (ԿՆԻՔ)

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

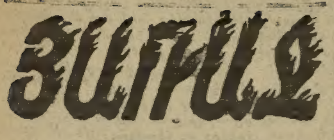
Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլային

կրնաք ընել, համով – հոտով ու մանաւանդ... հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ելէք métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette եւ
24, RUE ST. LAZARE

Ձեզի կը դիմաւորէ
ԼԻԼԱՆ (AUX LILAS)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376-286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տարեկան 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 31 AOUT 1952 Կիրակի 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

28րդ ՏԱՐԻ - 28e Année No 6853—Նոր շրջան թիւ 2264 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Աշխատակից մը այսօր կ'ոգեկոչէ յիշատակը մեծ մարդու մը, անոր մահուան 65ամեակին առթիւ: Եւ կը խոստանայ յօդուածաշարքով մը ներկայացնել մարդը՝ իր հանրօգուտ գործունէութեամբ եւ գրականութեամբ :

Ո՞վ չէ լսած այդ անունը,— Գրիգոր Օտեան, ներհուն եւ իմաստուն հեղինակներէն մէկը Օսմանեան, այլ մանաւանդ Ազգային Սահմանադրութեան :

Բայց, մինչեւ վերջին տարիները, քանի՞ հոգի գիտէին թէ այդ «Հայրենասէրը» տապանաքար մը ունի մեր բնակած քաղաքին մէջ, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը ...

Հարիւր հազարաւորներ գիտեն, կը յիշե՜ն թէ ո՛ւր թաղուած են այս ու այս կաթողիկոսը կամ պատրիարքը: Գիտեն մեծ Նափոլէոնին պատմութիւնն ալ, իր դամբարանով :

Բայց, հազարէն մէկը հազիւ կը յիշէ այս հալածական ժողովուրդին մեծ զաւակներուն պատմութիւնը, ծննդեան կամ մահուան թուականներով եւ ... գերեզմաններով :

Ահաւասիկ ամենավերջին փաստը. —

Երէկ, 30 Օգոստոս, Անդրանիկի մահուան 25ամեակն էր:

Պատերազմէն առաջ, ամէն տարի թափոր մը կը կազմուէր նախաձեռնութեամբ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութեան: Եւ ամէն տարի երկիւղած բազմութիւն մը Փարիզի փառաւոր գերեզմանատունը կ'երթար, Քաջին յիշատակը յարգելու համար.

Ազատագրութեան առաջին օրերուն, երբ նոր հովեր կը փչէին, գորշ խմբակ մը փորձեց մենաշնորհի վերածել այս ուխտագնացութիւնը : Եւ փառաւորուեցա՜ւ ուրիշներու զոհողութեամբ շինուած յուշարձանին բացումը կատարելու համար:

Այնուհետեւ քանի մը փորձեր եւս,— եւ լռութիւն :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը քանի մը տարի շարունակեց այդը, միեւնոյն առեն ոգեկոչելով յիշատակը Ա. Ահարոնեանի, Ա. Խատիսեանի, Գր. Օտեանի, որոնք միեւնոյն գերեզմանատունը թաղուած են:

Այս ուխտագնացութիւնն ալ « յիշատակ » մը դառնալ սկսած է: Արդեօք անո՞ր համար որ Սեբաստիոյ «Մուրատ» ընկերութիւնը մասնաւոր եռանդով մը սարքած էր այս տարի, շատ կանուխէն, անցեալ յունիսին (նկատելով որ Օգոստոսը արձակուրդի ամիս է):

Միջանկեալ կը յիշենք այս պարագաները, անգամ մը եւս հաստատելու համար թէ ամէնէն թանկագին յիշատակներն ալ հետզհետէ կը թառամին, եթէ նախաձեռնութիւնը պակսի :

Հայրենի երկրին մէջ, հողմբուրքը (գերեզմանատուն), միշտ ալ աչքի տակ եւ սրտի մօտ էր : Տեսակ մը եկեղեցի, ուր մարդիկ բնազդաբար կ'այցելէին, թէ սփոփուելու եւ թէ հաղորդուելու, ներշնչուելու համար :

Այն ատեն, յուղարկաւորութիւններն անգամ տեւական տպաւորութիւն մը կը գործէին :

Օտարութեան մէջ, այս մխիթարութիւնն ալ կորսնցուցինք: Կը թուի թէ ամէն ինչ դարձած է ձեւակերպութիւն : Արարողութիւն մը եւ յետոյ մոռացում, տարուէ տարի :

Մինչդեռ, ամէնէն աւելի օտարութեան մէջ է որ գերեզմանները կը դառնան խօսուն յիշատակարաններ:

Ներշնչարաններ են անոնք, երէկն ու այսօրը բաղդատելու, կապկուրուելու, մանաւանդ խորհելու եւ գործելու համար:

Պարբերաբար ոգեկոչել ու յարգել մեռածները, անհատաբար կամ հաւաքաբար, կը նշանակէ վառ պահել ինքնավստահութեան եւ յարատեւութեան ոգին: Կը նշանակէ թափ տալ երեւակայութեան, փարատելու համար վհատութեան, թմրութեան, դասալքութեան զոլորշիները :

Ո՞ր ժողովուրդը ունեցաւ այնքան թանկագին դէմքեր եւ թուականներ — մանաւանդ եղերական տարեդարձութիւններ — իր ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Այդպիսի դէմք մըն ալ՝ Գրիգոր Օտեան, որուն մասին պիտի խօսինք առանձին:

Շ.

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ •
Որուն մահուան 65ամեակը լրացաւ Օգոստոս 27ին: (Տես Բ. էջ):

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ...

Օրուան թերթերէն կ'իմանամ թէ Եկեղեցիներու համագումարին 230 պատգամաւորները նոր յանձնաժողով մը կազմած են, ուսումնասիրելու համար եկեղեցական միութեան խնդիրը :

Առաջ ալ այսպիսի յանձնաժողով մը կար որ կը բաղկանար 200 անդամներէ:

Այս անգամ խելք ըրած են թիւը կրճատելու, ընտրելով միայն 85 աստուածաբաններ :

Անդամներէն 25ը առնուած են Մ. Նահանգներէն եւ Քանատայէն, 26ը Եւրոպայէն, 16ը Անգլիայէն, 16ը Ասիայէն եւ Ափրիկէէն, մէկը՝ Աւստրալիայէն, մէկը՝ լատինական Ամերիկայէն :

Յանձնախումբը ժողով պիտի գումարէ երեք տարին անգամ մը: Կրնայ բացառիկ նիստեր ալ գումարել:

Վա՜յ մեզ եթէ յանձնաժողովին մէջ հայ աստուածաբաններ ալ գտնուին, մէկը՝ առաքելական, միւսը՝ կաթողիկէ կամ բողոքական :

Հրատարակուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ համագումարին մէջ տեսակէտները այնքան կը տարբերէին որ, յաճախ դանդաղ կ'ընթանար կը սարքուէին :

Եւ սակայն, կարելի չեղաւ համաձայնիլ : Գոնէ քայլ մը յառաջ նետուիլ, իրականացնելու համար եկեղեցիներու միութիւնը :

Զեմ զարմանար: Աստուածաբանութիւնը օդապարիկի կը նմանի: Որքան փչես՝ կ'ուռի, եւ ի վերջոյ կը ճաթի :

Թերթերը կը գրեն թէ բոլոր եկեղեցիներն ալ ընդունած են հետեւեալ բանաձեւը .

—«Հաւատամք ի մի Սուրբ, ուղղափառ (կաթողիկէ) եւ առաքելական Եկեղեցի որ Աստուծոյ շնորհն է վասն աշխարհի փրկութեան »:

Այսքանը խոստովանելէ ետք, երբ կարգը կու գայ ընդհանուր բանաձեւ մը մշակելու, համագումարը բազմաթիւ ճակատներու կը բաժնուի :

Վիճելի կէտերէն մէկն ալ այն է եղեր թէ այսինչ եկեղեցւոյ հաւատացեալ մը կրնա՞յ հաղորդութիւն առնել ուրիշ եկեղեցիի մը խորանէն:

Եթէ Քրիստոս յանկարծ յարութիւն առնէր, Նոր Լերան քարո՞զ մը պիտի կարդար, թէ նորէն ձեռք պիտի առնէր աւելը ...

ՎԱՀԷ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՅԷՆ իեր սպաներ Մեծն Բրիտանիոյ զինուորական վարժարանները պիտի այցելեն Սեպտեմբերի սկիզբը, ուսումնասիրութեան համար: Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ Եուկոսլաւ սպաներ Անգլիա կ'այցելեն պաշտօնապէս :

ԻՐԱՆԵԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂ ՋՈՒՋԵՐ ՏԵՂԻ ՏԱԼ

Կը հաստատուի այն լուրը թէ նորէն անելի մը մատնուած են բանակցութիւնները, հակառակ Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ վերջին դիջումներուն:

Անցեալ չորեքշաբթի օր, երբ նոր առաջարկները բերանացի պարզուեցան Թէհրանի ամերիկեան դեսպանին եւ անգլիական գործակատարին կողմէ, Իրանի վարչապետը հակեցուց թէ տրամադիր չէ տեղի տալու: Առանց վճռապէս մերժելու նոր առաջարկները, Տոքթ. Մոսատեղ պնդեց թէ Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը պարտաւոր է վճարել 50 միլ. սթերլինի պարտք մը , եւ թէ ազգայնացուած հաստատութեանց հատուցման խնդիրը պէտք է քննուի ընկերութեան եւ իրանեան կառավարութեան կամ դատարաններու միջոցաւ:

Անգլիա հաւանած է վճարել տալ մաս մը առնելիքներ եւ թուլցնել իրանեան քարիւղի վաճառման դէմ դրուած արգելքը : Մ. Նահանգներն ալ յանձն կ'առնեն մինչեւ հինգ միլիոն սթերլին տրամադրել, թեթեւցնելու համար Իրանի նիւթական տագնապը: Այս դիջումներուն փոխարէն, երկու պետութիւնները կ'առաջարկեն որ Իրան ընդունի միջազգային իրաւարարութիւնը, ոչ միայն հատուցման, այլեւ ամբողջ վէճին կարգադրութեան համար: Երկուքն ալ գրաւորապէս պիտի հաղորդեն իրենց նոր առաջարկին մանրամասնութիւնները :

Մինչ այս մինչ այն, խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ: Երկու կառավարութիւնները կ'ուզեն օգնել Տոքթ. Մոսատեղի, որպէսզի համայնավարները չփորձեն օգտուիլ նիւթական եւ տնտեսական տագնապէն:

✕ Ուրբաթ օր պաշարման վիճակը ջնջուեցաւ Թէհրանի մէջ, որպէսզի աջ թէ ձախ խմբակցութիւնները կարենան գերեզմանատուն երթալ եւ յարգել անցեալ Յուլիս 21ի զոհերուն յիշատակը : Թէհրանի զինուորական նոր կառավարիչը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր , եւ որ եւ է դէպք չպատահեցաւ: Իրր 12.000 ազգայնականներ հաւաքուած էին գերեզմանատան մէջ, լսելու համար ճառախօսները որոնք «վրէժ» կ'աղաղակէին :

Համայնավարները այս առիթէն ալ օգտուեցան, թշնամական ցոյցեր կատարելու համար Ամերիկացիներուն դէմ: Հինգ հազար համայնավարներ հաւաքուած էին Ֆաւզիէ հրապարակը, եւ «անկցի՜ն Անգլիացիները, անկցի՜ն Ամերիկացիները» կ'աղաղակէին: Ցուցարարները մասնաւորապէս կը պահանջէին ճամբել ամերիկացի խորհրդականները եւ զանազան պատուիրակութիւններ :

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

ԱՆԳԼԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՐԹԵԼ ՃԱՄԲԱՆ.— ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա նոր առաջարկներ պիտի ներկայացնէ Եգիպտոսի, լուծելու համար Սուէզի շրջանին վէճը:

Այդ առաջարկներն են. —1. Վերահաստատել եգիպտական երկաթուղիներու հաղորդակցութիւնները, որոնք ընդհատուած են անգլօ-եգիպտական դաշնագրին խզումէն ի վեր. —2. Եգիպտոս պէտք է վերահաստատէ անգլ. զինուորական իշխանութեանց իրաւունքը՝ իրենց անհրաժեշտ պիտոյքները Փորթ Սայիտի եւ Սուէզի ճամբով փոխադրելու համար, առանց մաքսատուրքի .— 3. Եգիպտոս պէտք է ջնջէ այն արգելքը որ դրուած է Անգլիացիներու եւ օտարքաղաքացիներու դէմ, աշխատելու համար Սուէզի շրջանին մէջ . — 4. Եգիպտոս պէտք է ամէն բան ընէ, որպէսզի անյապաղ վերադառնան այն եգիպտացի բանուորները որոնք հեռացան բրիտանական բանակատեղիէն, դաշնագրին խզումէն ետք :

Առաջին անգամ ըլլալով, բանակցութիւններ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՎԷՐՈՆԱ, 25 Օգոստ. (Յատուկ).— Այս տարի ալ Միլանէն F. C. B. եւ Վէրոնայի S. A. C. թէնիսի հումբերը իրարու դէմ ճակատեցան Վէրոնա քաղաքի բաժակին համար: Միլանէն խումբին կը մասնակցէր Գ. Մարս Պարոնեան, որուն Իտալիան շատ լաւ ծանօթ է: Մրցումները երեք օր տեւեցին սոսկալի (40 աստիճան) տաքին տակ: Պարոնեան չորս յաղթանակ տարաւ վերջին մրցումին որ շատ կարեւոր էր եւ որմէ կախում ունէր Միլանէնցիներուն յաղթանակը : Զորս հազար հանդիսականներ մրցումէն ետք յայտարարեցին թէ շատ տարիներէ ի վեր այսպէս մրցում չէին տեսած: Պարոնեան այս մրցումին մէջ մեծ ճարտարութիւն մը ցոյց տուաւ եւ իր հակառակորդ իտալացի Նէկրոմանթի արագ յարձակումները ի դերեւ ելան: Հայ ախոյեանը շահեցաւ թէ իր խումբին յաղթանակը եւ թէ արծաթէ սիրուն բաժակը (1—6 6—4 17—15 եւ 11—9ով): — Կ.

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ, ԻՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Մահուան 65ամեակին առթիւ,
1887, Օգոստոս 27 — 1952 Օգոստոս 27)

Ա.— ԴԷՊԻ PÈRE LACHAISE

Գր. Օտեան 1887ին կը թաղուէր այս գերեզմանատան մէջ: Կեանքը ինչ զարմանալի խաղեր ու երեւոյթներ կը ներկայացնէ: Ճիշդ վաթսուն տարի ետք, նոյն գերեզմանատան նոյն կածանին վրայ, Օտեանի շիրմէն հազիւ յիսուն մեթր հեռաւորութեան մը տարբերութեամբ, կուգար թաղուիլ ուրիշ անուանի դէմք մը, հայրենապաշտ մեծատաղանդ գրագէտ Աւ. Ահարոնեանը: Օտեան ու Ահարոնեան, հանդիպութեան ինչ զարմանալի եզրեր այս երկու մեծութեանց միջեւ:

Նախ ֆիզիքական նմանութիւններ: Երկուքն ալ միջահասակ, գեղադէմ, ազնուական, իրենց գեղեցիկ գլուխները յարդարուած յար եւ նման մօրուքով մը: Երկուքն ալ նախագահներ, մին արեւելահայ՝ իսկ միւսը արեւմտահայ հատուածին մէջ: Օտեան տարիներ անընդհատ Պոլսոյ Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ, իսկ Ահարոնեան՝ Նախագահ Ազգ. Խորհուրդի եւ Անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան: Երկուքն ալ անուանի հռետորներ: Երկուքին ոճը բարախուն տաքութեամբ ու իրենց, միայն իրենց յատուկ ոճի խաղերով, ոճապաշտութեամբ թաթախուն: Երկուքին ալ կեանքի վախճանը տաժանելի: Օտեան վերջին վեց ամիսը նոյնիսկ անկողին չէր կրցած մտնել, ու մեռաւ Օթէօյլ, պանդոկի մը մէջ պատուհանին առջեւ, ոտքի: Իսկ Ահարոնեանին երկարատեւ ողբերգութիւնը արդէն բոլորիս ծանօթ է: Իրենց ճաշակի, գաղափարաբանութեան, հետապնդած դատի, մտածումի նմանութիւնները երեւոյթ մըն է մեր մէջ: Ու վերջապէս կարծէք նախախնամութիւնը ուզեց որ յաւիտենականութեան մէջ ալ անոնք ըլլան իրարու քով, Աստուծոյ մատը որոշեց որ շիրիմները նային դէմ դիմաց:

Ներկայիս երբ հայկ. կեանքը կը տարուբերի, շիրիմները մեզ ոտքի պիտի հանեն: Հողին ձայնը աւելի ազդու է եւ վերանորոգիչ: Օտեան — Ահարոնեան երկու լուսատու փարոսներ են՝ որոնք հողին տակէն իսկ հայկական կեանքը կը լուսաւորեն ու միշտ պիտի լուսաւորեն: Ճիշդ տեղն է յիշելու Սիամանթոյի մէկ տողը.— «Հողին մէջէն սուզուելով իջաւ, եկաւ իմ խեղճ ճակատս թրջելու», մեր պանթէոնները պիտի թրջեն ապագայ սերունդներուն ճակատները: Իսկ այսօր, քանի չեն կորսուեր, չեն անհետացեր այս նուիրական շիրիմները, երթանք ուխտի եւ մտիկ ընենք գերեզմաններէն բարձրացող խօսքի յամր երաժշտութիւնը:

X

Ու գացի հինգ տարի առաջ Գրիգոր Օտեանի մահուան ճիշդ 60ամեակին օրը: Չէի գիտեր տեղը, փնտռտուքի ելած էի Փէր Լաշէզի մէջ: Տեղը ճշդելէ ետք շատեր հետեւեցան, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղական մասնաճիւղերը, որոնք թափօրներ կազմած՝ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ գացին խոնարհիլ Մեծ Տարագրի շիրիմին առջեւ:

Հին մամուլէն, Թէոդիկի Տարեգիրքերէն տեղեկացած էի թէ, Օտեան մեռած էր 1887 *Օգոստոս* 27*ին ու թաղուած երկու օր ետք, կէս օրուան մօտիկ, Փէր Լաշէզի մէջ: Այսքան մը ծանօթութենէն վերջ, այլեւս դժուար չէր երեւակայել մնացեալը: Ուրեմն* 1887 *Օգոստոս* 29*ի երկուշաբթի օրը միջօրէին, դագաղ մը, ետեւէն տասնեակ մը յուղարկաւորներով կանգ կ'առնէր մահատանին մայր դրան առջեւ: Դիակառքէն վար սուր ճռինչ մը՝ եւ դուրս քաշուած սնտուկին ետեւէն այդ ցանցառ բազմութիւնը որ յամրաքայլ կը բարձրանար շիրմատանին վերեւ՝ ուր նախօրօք բացուած փոսին մէջ պիտի զետեղէին Գրիգոր Օտեանի անշնչացած մարմինը:*

Նորէն կ'երեւակայեմ. նոյն յուղարկաւորութիւնը այդ օրերուն Պոլսոյ մայթերուն վրայ պիտի արթնցնէր ամբողջ քաղաքը եւ վարժարաններ պիտի փակուէին, բայց հոս, Փարիզի մէջ, 65 *տարի առաջ հազիւ ափ մը ուսանողներ կրցեր են գալ քով քովի, ու այսպէս, միջօրէին գացեր են Օտեանը թաղելու: Գլխահակ, իւրաքանչիւրը ափ մը հող սրսկելէ ետք փոսն ի վար, հեռացած են գերեզմանատունէն, նոյն օրն իսկ քանի մը տողնոց հապճեպ խմբագրուած թղթակցութեամբ տեղեկացնելու համար Պոլսահայ մամուլին թէ, հողին յանձնած էին Ազգային Ընդհ. Ժողովին երբեմնի նախագահ եւ մեծանուն պետական գործիչ Գրիգոր էֆ. Օտեանը:*

Ինչպէս անցեալին, ահա այսօր ալ այսպէս կը թաղուին մեծ մեռելները Փարիզի մէջ, մեքենաբար, առանց յուզումի:

X

1947 *Օգոստոս* 29. *նոյն կիզիչ միջօրէն: Մահուան* 60*ամեակին առթիւ քանի մը շիւղ ծաղիկներով այցի կ'երթամ Մեծ Հայուն շիրմին: Հազիւ Փէր Լաշէզէն ներս մտած, դէմս փռուած կը գտնեմ անուանի քանդակագործ Փոլ Ալպէրպարթոլոմէի այլեւս դասականացած մեծղի գործը, «Լացողները», վերեւն ալ արձանագրուած՝* Aux Morts!

Յիշատակարանին աջին տնակ մը, մեռելատան վարչութեան գրասենեակը, որուն պաշտօնեայէն կը խնդրեմ Գ. Օտեանի շիրմին վայրն ու հասցէն: Կը բանայ 1887*ի նոյն ամսուան մահացողներուն արձանագրութեանց տոմարը եւ դուրս կը քաշէ անոր մահուան մանրամասնութիւնները ներկայացնող թղթածրարը, յետոյ, թղթիկի մը ծայրը կը նշանակէ հետեւեալ թուանշանները .—* Avenue Pakdon, 95e division, 1ère ligne, face 95, No. 30 de 41 :

Կ'ելլեմ դուրս եւ հսկիչ պաշտօնեայի մը առաջնորդութեամբ, բարձունքն ի վեր:

Չորս բոլորս համաչափ, ճաշակաւոր կերպով զարդարուած ածուներ որոնց մէջէն մեխակի, շահոքրամներու եւ վայրի վարդենիներու գոյնզգոյն ծաղիկները իրենց ներդաշնակութեամբը կարծես կը ջանան հանդարտեցնել յուզումը որ օրերէ ի վեր կը սեղմէ կոկորդս: Այո, ամիս մըն է ամբողջ օրեր թաղուեր էի մեր հին մամուլին մէջ եւ անընդհատ Օտեան կը հեգէի: Կը կարդայի իրմէ ցանուցիր լոյսէ պատառիկներ: Կը պրպտէի Հ. Ասատուրի, Չերազի, Տէմիրճիպաշեանի ձգած յուշագրութիւնները եւ անոնցմով կը ջանայի գնահատել Օտեանի ներքին մարդը: Ընդհ. տպաւորութիւնս այն էր թէ՝ Փէր Լաշէզի մէջ Հայու մեծ սիրտ մը, թանկարժէք հոգի մըն ենք թաղեր, որ հակառակ երկար դարուններու, անընդհատ լոյս կը ցանէ իր բոլորտիքը:

Չեմ գիտեր որքան ատեն թափառեր էինք առաջնորդիս հետ մէկ կածանէն միւսը, մէկ արահետէն միւս խճուղին, երբ ինծի ուղեկցող պաշտօնեան հանելով գլխարկը ըսաւ. «Ահա ձեր փնտռած Գ. Օտեանի շիրիմը» ու հեռացաւ: Մնացի մինակըս ու երկիւղածութեամբ մօտեցայ տապանաքարին: Հազիւ երկու մատնաչափ հողէն դուրս ցցուած հին ոճով կառուցեալ դամբան մըն էր՝ որուն ետեւի մասին վրայ կ'երեւէր լայնադիր մարմարեայ սափոր մը միայն, ուր քանի մը չորցած, գրեթէ փտած խոտի շիւղեր կ'օրօրուէին փչող թեթեւ քամիէն: Սափորին ներքեւ, իր գոյնը բազմաթիւ անգամներ փոխած ուլունքեայ փոքրիկ պսակ մը: Ահա ինչ որ գտայ իբրեւ զարդարանք՝ վաղուց մոռցուած խեղճ Գր. Օտեանի դամբանին վրայ: Միամտօրէն ստորագրութիւններ փնտռեցի. մերկ էր քարը, ինչպէս հին հին դարերէն մնացած ու գերդաստաններ անհետացուցած լքեալ դամբարան: Ծռեցայ վրայի արձանագրութիւնը կարդալու. երկլեզուեայ էր ու այսպէս գրուած.—

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ
1834 — 1887
A
KRIKOR ODIAN
PATRIOTE ARMENIEN

«Հայ հայրենասէր» — պատուոյ մեծագոյն տիտղոսը այդ օրերուն:

Բերած ծաղիկներս կը զետեղեմ շիրմին վրայ, աջ ու ձախ: Կը խլեմ չուրջի ծերպերէն դուրս ինկած խոտերն ալ ու կ'անջատեմ մամուռները: Կը մաքրեմ դամբանը եւ նայուածքս կը պտտցնեմ չուրջ բոլորս: Օտեանին ճիշդ դէմը Հարուստ Սրվաճեան գերդաստանին մատուռն է: Անկիւնը՝ Ղուկասովներուն դամբանը, վրան մեծատաղանդ քանդակագործ Յակոբ Գիւրճեանի հոյակերտ մէկ արձանովը: Կողքին՝ Գեանջունցեանի — Անիի Ս. Փրկչի. զուտ հայկական ոճով, ճարտարապետ Նաֆիլեանի կողմէ կառուցեալ տնակ — մատուռը: Քիչ վարը՝ Հարուստ Մանիսալեան եղբայրներու, Զիլինկիրեաններու, Քէլէկեան ընտանիքի, Կարապետ Մաթոսեանի, Տիգրան Պաքրճեանի, Կիւզէլի եւ ուրիշներու բարձրադիր շիրիմները: Բայց այս հարուստները զիս չեն հետաքրքրեր եւ նորէն կուգամ Գր. Օտեանի քով:

Գլխուս վերեւ եւ չուրջ սպիտակ ամպերուն հետ փսփսացող մայրիներու, շոճիներու եւ վայրի կաղնիներու հովանաւոր գագաթները: Թեթեւ հով մը բռնուած իրենց տարածուն ճիւղերուն միջեւ, կ'ուզէ դուրս գալ՝ ազատիլ ու չի կրնար: Կը գալարուի, կը բարձրանայ վեր, կ'իջնայ վերստին ցանցը տերեւներուն, կը տատանի՝ ու այս իրենց չարաճճի խաղը դիտելու համար կը նստիմ շիրմին մէկ անկիւնը: Բայց ես հոս չեմ եկեր հով դիտելու: Տեսակ մը ուխտագնացութեան օր է ինծի համար եւ պէտք է միայն եւ միայն Օտեանին շունչովը լեցուիմ:

Դուն ալ նստէ քովս, ընթերցող, այս նուիրական շիրմին մէկ անկիւնը եւ գլուխ-գլխի քրքրենք հինը: Վայրը հանդարտ է եւ խաղաղութիւնը ըփոփարար: Նստէ, եւ միասին, այս համատարած մեծ լռութեան մէջ, առանց աճապարանքի, վերա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԿԱՌԱՊԱՆ ՄԻՆԱՍ

Ո՞վ չէր ճանչնար զայն: Կասկածելի կը դառնար սեւէ մէկուն Իզմիրցի ըլլալը, եթէ անոր գոնէ անգամ մը բարեւ տուած չըլլար:

— Բարեւ կառապան Մինաս:

— Բարե՛ւ ... բարեւ ...:

Յաճախ այս քանի մը բառերէն կը բաղկանար անոր խանութին առջեւ լսուած խօսակցութիւնը, երբ ան դրան սեմին աթոռի մը վրայ նստած, ձեռքի համրիչը աջ ու ձախ կը ճօճէր, նայուածքը պտըտցնելով անցորդներուն վրայ՝ մէկէն միւսը:

Շատ, շատ տարիներ առաջ, մեծ հօր կողմէն հաստատուած եւ իր հօրմէն ժառանգած այդ խանութը՝ կը գտնուէր եկեղեցիի եւ առաջնորդարանի դուռներուն ճիշդ դիմացը

Իզմիրցի Հայը հոն կը գտնէր ծնունդի, նշանտուքի, ամուսնութեան, յուղարկաւորութեան եւ ուրիշ պարագաներու յարմար ամէն ինչ: Մասնաւորապէս դագաղներու այլ եւ այլ տեսակները, համաձայն՝ ամէն տարիքի, հասակի եւ քսակի:

Իր տարի՞քը: Հարցնողին՝ «եօթանասունի, մօտ եմ» կը հաստատէր հպարտութեամբ: Ոչ ոք կը համարձակէր հակառակը պնդել կամ կասկածիլ, ապա թէ ոչ, պատկերալից հայհոյանքներու տարափը կ'իջնէր գլխուն առանց նկատառումի եւ տատամսումի:

Բայց երբ խնդիրը կը կայանար ուրիշի մը տարիքը ճշդելու մէջ, կը բաւէր որ ան Իզմիրցի ըլլար, գիտէր թուականը ճիշդ ու ճիշդ: Եթէ այդ ուրիշը համակարծիք չըլլար իրեն եւ իբրեւ փաստ բերէր դիւանապետին տոմարէն առնուած թուականը,—

— Ծօ, գնա ըսէ այդ մարդուն, թող այդ տետրակը... hայտէ՛, *օրհնած բերանս չբանամ նորէն, կը մռլտար՝ սրտնեղած եւ համրիչը աւելի արագ ճօճելով:*

Անցորդին կամ մանաւանդ եկեղեցիին դուռնէն դուրս եկողին համար, խանութին տեսքը կ'արթնցնէր տարօրինակ տպաւորութիւն մը, յուզում մը:

Գակուցիչ սարսուռով աչքի կը զարնէր նախ, դրան երկու կողմերը, ցուցափեղկերուն մէջ երկայնութեան վրայ, գլխիվեր շարուած դագաղներուն շարքը: Անոնք աւելի վրդովիչ եւ խօսուն կը դառնային, կողմնակի բացուած կափարիչներուն տակէն դուրս ցայտող մանրամասնութիւններով:

Անոնց ճիշդ մէջտեղը զետեղուած ու միւսներուն վրայ տիրական դագաղ մը՝ իր բեհեզապատ ներքինը ցուցադրելով, կարծես կը խոստանար յաւիտենական խաղաղ նինջ մը, քանի մը ոսկիներու չտայլութեան փոխարէն: Ուրիշներ իրենց սեւաներկ մերկութեամբ մահը կ'ընէին աւելի վախազդու:

Մինչ դրան սեմին, աթոռին վրայ բազմած, կառապան Մինաս՝ դարերու մէջէն անեղծ մնացած մումիայի նման, իր նայուածքը կը մխէր անցորդին հոգիէն ներս անբացատրելի խորհրդաւորութեամբ:

Սակայն ցնցող այս պատկերին մէջ, իր դէմքին խուռն ու յարափոփոխ կենսունակութիւնը, մազերուն հոտեղէնով օծուն յարդարանքը, պեխերուն դէպի վեր խրոխտ դարձուածքը, կը չէզոքէին տակաւին կեանքին տիրական հանգամանքը՝ մահուան վրայ: Իր գոռ ձայնը յաճախ կը խզէր լռութիւնը ու կը վերածէր փողոցին այդ տխուր կէտը արտակարգ մթնոլորտի մը, ապրումին բոլոր երեսակներով զեղուն ու կենդանի:

Խանութը հօրմէն ժառանգած օրէն իսկ, մեռելունչ միջավայրը թեթեւցնելու համար, փորձեց ներմուծել փոփոխութիւններ հոն, եւ յաջողեցաւ: Բերաւ կեանքի շողշողուն եւ ուրախ խորհուրդները մահուան խորհուրդին դէմ: Զարկ տուաւ ու տարածեց խանութին գործունէութեան թեւերը՝ ծնունդի, մկրտութեան, նշանտուքի, ամուսնութեան ճիւղեր ալ աւելցնելով:

Օր մըն ալ, Հայնոցը արթնցաւ ու գտաւ ինքզինք զարմանալի իրողութեան մը առջեւ: Եկեղեցիին անկիւնէն մինչեւ դուռը ու քիչ մըն ալ անդին, պատին կից՝ կ'երկարէր կառքերու շարք մը, Եւրոպայէն դեռ նոր սպասուած ըլլալու նշաններն ու ապացոյցները վրան: Առոյգ եւ գիրուկ ձիերու ռոփիները կ'արձագանգէին իրենց կշռաւոր երաժշտութիւնը, նեղ բայց բազմամարդ փողոցին մինչեւ հեռաւոր անկիւնները: Անցնող բազմութիւնը, խռնուած՝ հիացումով կը դիտէր կառքերու զարդարանքը եւ ձիերու լծուածքին շքեղութիւնը:

(Շար.)

ԶԱՐԵՀ ԳԱՋԱՋԵԱՆ

Թատրոնի տագնապը

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերը, Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, վերջերս անխնայ կը քննադատեն թատերական արտադրութեանց խեղճութիւնը, բացատրելով պատճառները :

Le Mondeի ռուսագէտ աշխատակիցը, Անտրէ Փիէռ, եւս այս շաբթու տեսութիւն մը հրատարակած էր այս տագնապի մասին: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը .—

Նշանակալից երեւոյթ է որ Խ. Միութեան մէջ արդիական թատերգութիւններու ծանուցումները հետզհետէ կ'անհետանան, տեղի տալով դասական թատերախաղերու :

Այս տագնապը չեչտուեցաւ անցեալ մարտին, սթալինեան մրցանակին բաշխման առթիւ; երբ ոչ ոք առաջին մրցանակի արժանի համարուեցաւ, ոչ ալ երկրորդի եւ 50.000 րուպլիի երկրորդ մրցանակը տրուեցաւ չինացի թատերագրի մը :

Այս առթիւ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի պաշտօնաթերթը՝ «Փրաւտա» հետեւեալ մեղադրանքը կ'ուղղէ Արուեստներու վարչութեան, ինչպէս եւ Սովետ. Գրողներու Միութեան.— «Մեր հեղինակները եւ քննադատները թերացած են իրենց պարտականութեան մէջ: Թատերգութեան արդի վիճակը չի համապատասխաներ ժողովուրդին եւ կուսակցութեան պահանջներուն: Գլխաւոր պատճառը այս տագնապին պէտք է վերագրել շատ մը թատերախաղերու թերութեանց: Թատերագիրները չեն փորձեր լուծել խորունկ եւ կենսական կնճիռներ, հանգոյցներ, (կոնֆլիկտ), լուռ կ'անցնին անոնց վրայէն: Դատելով որոշ թատերգութիւններէ, պիտի ըսէինք թէ ամէն բան կարգին է մեր երկրին մէջ, կնճիռներ, ընդհարումներ գոյութիւն չունին, Այսպէս շարժիլը վատութեան ապացոյց է, ճշմարտութեան դէմ մեղանչել է: Ամէն բան կատարեալ չէ մեր երկրին մէջ, բացասական տիպարներ կան, չարիքը գոյութիւն ունի մեր կեանքին մէջ : Փոխանակ մեր թերութիւնները եւ մեր դժուարութիւնները ցոյց տալու, թատերագէրը պէտք է ցուցադրէ կենսական կնճիռները, առանց որոնց թատրոն գոյութիւն չունի :

Հանգոյցի բացակայութիւնը տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի, ստեղծելով բարբարոս բառ մը « բեսքոնֆլիքնօսթ » կը գրէ «Փրաւտա»: Թատերագիրներու միութեան յանձնաժողովը մեղաւոր է զայն ընդգրկելով: Որոշ հեղինակներ եւ քննադատներ փորձեցին ցոյց տալ թէ բախումներ եւ հակասութիւններ պէտք չէ այլեւս գոյութիւն ունենան, սովետական կեանքը նկարագրած ատեն: Մեր մէջ ամէն բան կը վերածուէր «լաւ»ին եւ «լաւագոյն»ին հանգոյցին: «Կեանքի շունչ չունի, թատերգութիւն մը, առանց հանգոյցի» :

Պէտք է ուրեմն հրաժարիլ «կեղծ զգացումներէ»: Պէտք չէ վախնալ «կեանքի ճշմարտութենէն»: Ճշմարտութիւնը գրելը, կը նշանակէ տեսնել եւ հաւատարմօրէն ներկայացնել իրական կեանքը, հակասութիւնները, նորին պայքարը հինին դէմ: Մեր թատերագիրները պէտք է քօղազերծեն եւ դատապարտեն «դրամատիրութեան մնացուկները», մեր ընկերվարական ընկերութեան մէջ, որովհետեւ անիկա կը խանգարէ մեր դէպի յառաջ ընթացքը :

Անցեալ Մարտին երկու թատերագիրներ, Անաթոլ Սուրով եւ Նիքօլա Վիրթա կը մեղադրէին որոշ թատերագիրներ թէ ուխտած են լռութիւն պահել: Յետոյ Սուրով յարձակեցաւ խաղացանկ պատրաստող կոմիտէին դէմ թէ՝ հետեւեալ դասական բանաձեւ դրած էին, մերժելու համար թատերգութիւնները.— «Դարձեալ մարդկային տկարութեանց պատկեր մը: Տկարութիւնները յատկանշական չեն մեր սովետական ընկերութեան համար»: Իսկ Վիրթա կը գրէ թէ ինք կազմեց իր բազմաթիւ բարեկամներուն հետ «սխալ եւ անիմաստ տեսութիւնը» հանգոյցի բացակայութեան մասին, թէեւ ոչ թեթեւ սրտով եւ պատճառները կուտայ .— « Այս տեսութիւնը հետեւանքն է խաղացանկ պատրաստող կոմիտէին արգելքին: Որովհետեւ ինչ որ ճիշդ չէր, ինչ որ կը պարունակէր ճշմարտութիւն, թարմութիւն եւ նորութիւն կը հարթէին: Ամէն մէկ յանդուգն խօսք կ'արգիլուէր, մեր ջիղերը ոտք հանելու պատճառաւ: Տասը տարիէ ի վեր բաւական դառնութիւն ամբարեցինք»: Իր «Մեր ամէնօրեայ հացը» գործին մասին կը գրէ թէ «ոչ ոք գիտէ թէ որքան չարչարուեցայ, մինչեւ որ յաջողեցայ ներկայացնել տալ: Կոմիտէին անդամները յանկարծ փոխեցին մէկ ժամ առաջ «լաւ» համարած թատերախաղը, երբ իրենք զիրենք գտան բարկաճայթ մեծաւորներու առջեւ; եւ սկսան քննադատել այնպիսի ուժգնութեամբ որ հեղինակն ալ կասկածեցաւ թէ արդեօք ինք գարշելի զրպարտութիւն մը կատարած չէ՞ կոլխոզներու մասին :

Այս յեղյեղուկ դիրքը, այս վախը պատճառ եղան որ բազմաթիւ թատերախաղեր չունենան լաւագոյն ճակատագիր մը: Եթէ հեղինակը փորձառու է եւ ինքնավստահ, եթէ կրնայ առնել քայլել, մերժելով փոփոխութեան որեւէ առաջարկ, եթէ գիտնայ թէ իր գործը խեղդողները չեն առաջնորդուիր թատերական արուեստին շահերէն, այլ կը վախնան սխալ մը գործելէ եւ վտանգի պատասխանատուութենէն, այսպիսի հեղինակ մը կրնայ արժեցնել իր իրաւունքը:Բայց երիտասարդները»:

Նիքօլա Վիրթա կը պատմէ թէ 1950ին գրուած թատերախաղ մը, բազմաթիւ գրաքննութիւններէ վերջ, արուեստի կոմիտէին տնօրէնին կողմէ անուանարկիչ համարուեցաւ, հետեւաբար արգիլուեցաւ: Կը յիշատակէ նաեւ իր բարեկամներուն թատերախաղերը որոնք ձեւափոխուեցան կոմիտէին պահանջներուն պատճառով: Կ'աւելցնէ թէ «վախի հիւանդութիւնը» տարածուած է նմանապէս թատրոններու տնօրէններուն, բեմադիրներուն եւ մինչեւ իսկ դերասաններուն մէջ, որոնք կը կլորցնեն կծու կէտերը: Այս է պատճառը որ ականաւոր գրագէտներ որոշած են լռութիւն պահել: Հեղինակներ կան որոնք կը մշակեն միայն պատմական նիւթեր:

«Սովետական Արուեստ» թերթը իր ապրիլ 26ի թիւին մէջ կը գրէ թէ Լենինկրատի Սովետ. Գրողներու Ընկերութեան 50 անդամներուն կէսը ոչ մէկ բան գրեցին վերջին 3 տարիներուն :

« Փրաւտան» կը ցաւի որ նոր Կոկոլ մը չկայ :

«Լիթերաթուռնայա Կազէթան» ցաւ կը յայտնէր Սթալինի մրցանակաբաշխութեան առթիւ, թէ խորհրդային գրականութեան մէջ կը բացակայէր երգիծանքը: «Մէկ հատիկ երգիծական գործ չէ ստեղծուած վերջին տարիները, երկ մը որ իր անգութ ծիծաղով խայթէ անցեալի մնացուկները:

Այս լեզուն նոր է սովետական մամուլին մէջ, եւ ներշնչուած է ժողովուրդին դժգոհութենէն, չափազանց «յարմարող» գործերէն, ուր հեղինակները, վախնալով կուսակցութեան հարուածէն, կը նկարագրեն առաքինի մարդիկ, կը հրաժարին բացասական տիպարներ նկարագրելէ : Ա. անգամ ըլլալով կը հեգնեն այն թատերգութիւնները ուր կը խօսուի արհեստագիտութեան, արտադրութեան մասին, ուր այրերը եւ կիները չեն շարժիր իբրեւ միսով եւ ոսկորով մարդիկ, այլ կը խօսին իրենց հնգամեայ ծրագրի մասին եւն. :

« Փրաւտա » կը հեգնէ Զիչէկլովի մէկ գործը, Քարելիի փայտահատներու մասին, ուր բոլոր դերակատարները կը խօսին փայտ կտրելու, սղոցելու եւայլնի մասին: Երիտասարդ աղջիկ մը որ իր նշանածին կը սպասէ, բարձրաձայն կը խորհրդածէ թէ՝ թերեւս զիս տեսնել կ'ուզէ անտառին աշխատանքին մասին խօսելու համար»:

Շարժանկարի մը մէջ երկու սիրահարներ հինգ տարի վերջ իրար կը գտնեն եւ սիրահարին առաջին խօսքը կ'ըլլայ, «բարեւ, ինչ գեղեցիկ է վարսակը: Անշուշտ տնտեսական խանդավառութեամբ, կը գրէ քննադատ մը, հեղինակը ուզած է գրական յատկանիշներ ընդգծել, սակայն փոխարէն առանց պատճառի կը նուաստացնէ եւ կը տափակցնէ երկար ատենէ ի վեր սպասուած հանդիպումը :

կամենք կեանքն ու գործը այն Մեծ Տարագրին, որ էր երբեմն հմայքը Պոլսոյ մտաւորական ընտրանիին: Մեծագոյն փառքն էր Ազգ. Ընդհ. Ժողովին՝ իբրեւ հռետոր, պայծառ միտք եւ բարոյական անձնաւորութիւն: Այս բոլորը հայկական կեանքին համար; Իսկ ասոնցմէ դուրս փնտռուած խորհրդատուն՝ Թուրք եպարքոսներուն :Օսմ. կառավարութիւնը ամէն անգամ որ խնդիր կ'ունենար Անգլիոյ հետ, բանագնացը Գր. Օտեան-էր: Խորհրդատու մը միեւնոյն ժամանակ Ներսէս Վարժապետեանին: Պերլինի 61րդ յօդուածի պատրաստութեան օրերուն գիշերները գլուխ - գլխի անուանի Պատրիարքին հետ դիւանագիտական մեքենան յարդարողը դարձեալ Գ. Օտեան էր :

Իր բացառիկ շնորհներով Փրանսական միջավայրէն ալ գրաւած էր մտերմութիւնը Վ. Հիւկոյին եւ Կամպէթթային: Իսկ 1880էն վերջ, երբ հաստատուեցաւ Փարիզ, Օթէօյի մէջ պզտիկ պանդոկ մը, առաւօտները երբեմն այցը կ'ընդունէր Ֆրանսայի այդ օրերու նախագահ Թիէռի եւ իր տիկնոջ :

Հարուստ, թանկարժէք կեանքը մըն է որ պիտի վերակազմենք:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ եւ իր պատմութիւնը, վարդապետութիւնը, վարչութիւնը, բարեկարգութիւնը, արարողութիւնը, գրականութիւնը ու Ներկայ կացութիւնը: Նախապէս գաղղիերէն հրատարակեց, յետոյ հայերէնի վերածեց Մաղաքիա Արք. Օրմանեան, Նախկին պատրիարք Կ. Պոլսոյ: Ե. տպագրութիւն: Հրատարակեց Դ. Ե.: Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, Անթիլիաս : 1952: Գին մէկ տոլար :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ (5)

ԺԱՄԻՆ ԲԱԿԸ

Սրբազանը Գուզկունճուգ գացեր էր քանի մը օր, իր քրոջը տունը: Ուսեալ եկեղեցական մըն էր, փորձառութիւնով լեցուն, համոզուած որ միմիայն աւետարանական ճշմարտութիւններով չի շարժիր աշխարհ: Իր կեանքն անգամ ասոր ապացոյցն էր. տարիներ գաւառները թափառելէ վերջ իր հօտին ետեւէն, խանգարուած առողջութիւնը կազդուրելու համար Պոլիս եկեր, անկիւն մը նետուեր էր ահաւասիկ, ու պարտասումը կը ըզգար՝ հիմա որ հանգստութեան մէջ էր այլեւս : Իր երիտասարդ վարդապետի օրերէն մնացած ակնկալութիւնները ու թռիչքները փճացեր էին, ու կեանքի շփումէն՝ իր բոլոր մտաւորական զարգացումը սկեպտիկ փիլիսոփայութեան մը վերածուած էր, խաւը թափած հագուստի մը պէս :

Փոքրիկ սենեակին մէջ հաւատքն ու թերահաւատութիւնը դէմ առ դէմ կը ճակատէին այս վայրկեանիս :

— Բոլոր ըսածներդ կը հասկնամ, Տէր Աբրահամ, հոգւովս կը հասկնամ ըսածներդ. բայց մտածենք միասին անգամ մը. այս մարդը կապակցութիւն ունի մեր շատ մը հարուստներուն հետ. գիւղը վտարելը՝ ամէնուն դէմ թշնամական փորձի մը պէս մեկնութիւններու տեղի պիտի տայ. այս կէտն ալ աչքի առջեւէն չհեռացնենք :

Ու տեսնելով որ աւագերէցը անդրդուելի կը մնայ՝

— Ասով նպատակս նորէն մեր Ս. Եկեղեցւոյն ծառայել է. ամէնքը անտարբեր են եկեղեցականութեան հանդէպ. քիչ մը վերջը յայտնի հակառակութեան պիտի դառնան. ու երբ եկեղեցականութիւնը փճանայ՝ կրնա՞յ եկեղեցին կանգուն մնալ :

— Եկեղեցին հաւատացեալներով միայն կանգուն կրնայ մնալ, թէ որ հաւատացեալները պակսին, արդէն իսկ Եկեղեցին ինկած կ'ըլլայ :

— Այդ ըսածդ աստուածաբանութիւն է, բայց իրողութիւնը տարբեր է. կրօնական համոզումները տագնապալից վիճակ մը ունին այս դարուս մէջ. զանոնք շատ առաջ վարելը նոր վրդովումներու տեղի կրնայ տալ. խուսափինք ասկէ, Տէր Աբրահամ, խուսափինք: Պատմութիւնը կը յայտնէ որ ամէն հասարակութեան մէջ դասակարգի զանազանութիւններ միշտ գոյութիւն ունեցած են եւ ասկէ վերջն ալ պիտի մնան: Մեր հասարակութեան մէջ ունեւորը զատ դասակարգ մը կազմած է եւ պիտի կազմէ. այն ալ մեր հօտին մէկ մասն է ,եւ էն կարեւոր մասը, զայն ալ սիրաշահինք, ի՞նչ կ'ըսես:

Դադարէ մը վերջ ուր Սրբազանը իր ղահուէն խմեց լմնցուց՝

— Նորէն եկեղեցւոյ սրբութիւնը պիտի առարկես, ննջեցեալին ծանօթ կեանքը պիտի յիշեցնես հարկաւ. բայց գերեզմանատունն ալ եկեղեցւոյ մաս չէ՞ միթէ. երբ մէկը անարժան է ժամու բակին մէջ թաղուելու, պէտքէ ուրեմն գերեզմանատունէն ալ մերժել զինքը. կը տեսնես թէ ուր կը յանգի քու պահանջումդ՝ եթէ տրամաբանենք :

Ու տրամաբանեց այսպէս, իր շուրջ մեծ վէճ մը, աղմուկ մը չյարուցանելու գաղափարէն մղուած քիչ մը, ու քիչ մըն ալ իր դրական մարդու հայեցքովը տարբերութիւն մը չգտնելով ժամին բակին եւ գերեզմանատան հողին մէջ :

Եւ գաւառական կեանքէն քաղուած պզտիկ պատմութիւններով համեմեց իր տեսութիւնները, միշտ անհամաձայնութեան դուռ չբանալու յայտնի ճիգով :

Աւագերէցը սանդուխներուն կէսը իջած էր ու Սրբազանին ձայնը դեռ ետեւէն կուգար.

— Սիրաշահինք :

Ե.

Թաղեցին մարդը շքեղ թաղումով: Հայճեպով նորոգուած զանգակատունին ճակատը անոր անունը սրտառուչ տողերով արձանագրուեցաւ, զոր մտնողը դուռնէն ներս իսկոյն կը տեսնէ.«Նորոգեցաւ զանգակատունս արդեամբ բարեբար ...» :

Մարմարէ զանգուած մը այս մարդը ծածկող փոսին վրայ կը բարձրանայ, իր պաղ ցոլացումը պտտցնելով պզտիկ շրջանակին մէջ ու բարեպաշտներուն ուշադրութիւնը հայցելով կարծես :

Տարին մէյ մըն ալ հոգեհանգիստի պաշտօն կը մատուցուի մեծ հանդիսաւորութեամբ: Այդ օրը տօնի օրուան պէս բան մը կ'ըլլայ. ազգականները կուգան նորէն, ամէնքն ալ տխրոջ ձեւերով ու աղքատներուն հաց ու դրամ բաշխել կուտան. եւ յաջորդ առտուն կանուխ լրագիրները կը հաղորդեն մանրամասնութիւնները, փղձկելով այս մարդոց մեծ վայելուչ բարեպաշտութեան վրայ :

Միայն Տէր Աբրահամ կը պահէ իր շուարումը .

կէկատարուին անգլիական եւ եգիպտական զին-ուորական իշխանութեանց միջեւ եւ հաւանական է որ Անգլիա մասամբ ետ քշէ իր զինուորները, երբ կացութիւնը ամրապնդուի Եգիպտոսի մէջ։

✕ Վերջին լուրերու համաձայն, եգիպտական կառավարութիւնը որոշած է վճռական միջոցներ ձեռք առնել, ոչ միայն Վաֆտը մաքրագործելու, այլեւ անոր կարգ մը վարիչները դատի քաշելու համար։ Կուսակցութեան երիտասարդ անդամ-ներն ալ մասնաւորապէս պայքար կը մղեն նախ-կին վարչապետ Նահասի եւ նախարար Սերակէտ-տինի դէմ, իբրեւ դիկտատոր ամբաստանելով զանոնք։

Կառավարութիւնը որոշեց որ եօթնամսեայ զա-հաժառանգը, Ֆուատ Բ., կրթուի Եգիպտոսի մէջ։ «Պէտք է ճանչնայ եւ սիրէ այն ժողովուրդը որուն թագաւորը պիտի ըլլայ օր մը»։

Գահընկէց արքան պատասխանելով այս որոշ-ման, խնդրեց թոյլ սահմանել իր զաւկին կրթ-թութեան համար, մինչեւ եօթը տարեկանը, հա-մաձայն Գուրանի օրէնքին։ Իշխան Ֆարուք դիտել կուտայ թէ չի կրնար հանդուրժել որ «իր զաւակը ապրի իբրեւ Նափոլիցի խեղճ որբ մը, իտալական կառավարութեան ծախքով»։

Հաւանական է որ երրորդ անգամ գահաժա-ռանգ հռչակուի իշխան Մոհամմէտ Ալի (76 տա-րեկան)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից օդանաւերը ահռելի ռմ-բակոծութեան մը ենթարկեցին հիւսիսային մայ-րաքաղաքը, Փիոնկեանկ։ Նախապէս լուր տրուած էր քաղաքին բնակիչներուն։ Մօտ 430 օդանաւեր բոցավառ ռումբեր եւ 597 թոն ծանր պայթուցիկ-ներ արձակեցին։

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ խորհրդային պատուիրակը, Մալիք, մերժեց արեւմտեան դաշնակիցներուն մէկ բանաձեւը որ կ'առաջարկէր հինգ Մեծերու ժողով մը գումարել զինաթափութեան համար, եթէ Խ. Միութիւնը եւ Չինաստան հաւանին իւրաքանչիւ-րը 1.500.000 զինուորի զեղչել իրենց զինեալ ու-ժերը։ Մալիք դիտել տուաւ թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները կ'ուզեն աշխարհի ուշադրու-թիւնը հեռացնել հիւլէական եւ ուրիշ մահացու զէնքերու հարցէն եւ թէ նոր կեղծիք մըկլփոքձեն։

ԻԶՄԻՐԻ Սօլարի ծխախոտի գործարանը մո-խիր դարձաւ հրդեհէ մը։ Երբ բանուորները խուճապահար դուրս կը վազէին, իրար կոխկռտեցին։ 16 հոգի մեռան եւ 137 հոգի վիրաւորուեցան։

ԱՐՏԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ 500 մասնագէտներ, 18 երկիրներէ, ժողով պիտի գումարեն Լոնտոնի մէջ, Սեպտ. 9էն 12։

ԹԷՅԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ Անգլիոյ մէջ շաբաթական 75 կրամէն բարձրացաւ 90 կրամի։ Կը յուսան մին-չեւ տարեվերջ բոլորովին ջնջել բաժնեչափի դրու-թիւնը։

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԻՆ բուսաբանականութիւնը եւ կենդանիները ուսումնասիրելու համար Խ. Միու-թիւնը դիտարան մը պիտի հաստատէ Քեր-կիզիստանի մէջ։

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ նոր ազդարարութիւն մը ուղղեց ա-նոնց որ կ'ընդդիմանան Ֆրանքի փրկութեան պայ-քարին, որ պիտի շարունակուի վճռականօրէն։ Կառավարութիւնը որոշած է երկու միլիառ հա-րիւր միլիոն ֆրանք տրամադրել հողագործնե-րուն։ 270 միլիառ ֆրանք պիտի տրամադրուի նոր դպրոցներ շինելու համար, հինգ տարուան մէջ։

ՍԱՐԻ շրջանի մասին բանակցութիւնները վեր-սկսան ուրբաթ օր։ Գաշտօնական շրջանակներու մէջ վերապահութիւն կը յայտնեն ելքի մասին։— Պ. Շուման Սեպտ. 8ին պիտի տեսակցի արեւմտ-եան Գերմանիոյ վարչապետին հետ։

«ՄԵԾ ՀԱՅՐԻԿԸ», ամերիկացի Մըք Ֆէտըն (84 տարեկան), յաջողեցաւ օդանաւէ մը վար ցատկել վայրաչուով, բայց ոչ Սէնի մէջ, այլ ա-նոր մէկ ափին վրայ, առանց վնասուելու։ Հազա-րաւոր քաղաքացիներ անձկութեամբ կը դիտէին այս յանդուգն վայրէջքը որ երրորդն է ծերուկին համար։ Կ'ուզէր ապացուցանել իր կնոջ թէ տա-կաւին ջերիկ մարդ է...

ՉՈՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ դէմ բուռն պայքար մը բացած են Մոսկուայի թերթերը, իր վերջին ճա-ռին առթիւ։ «Փրաւտա» պատերազմի հրձիգ ան-ուանելով նախագահական թեկնածուն, կ'ըսէ թէ «սովետական ժողովուրդը կը խնդայ այսպիսի սպառնալիքներու վրայ ինչպէս խնդաց Հիթլէրի վրայ»։

ՖԻՆԼԱՆՏԱ ամբողջովին վճարեց իր հատու-ցումները Խ.-Միութեան, 343.700րդ վակոնը ղըր-կելով 1944էն ի վեր։ Հատուցման գումարն էր 300 միլիոն տոլար, վճարելի՝ ապրանքով։

ՉԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ԱՔՍՈՐՆԵՐԸ կը շարունակ-ուին Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, համա-ձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու։ Շատերը Ռու-սաստան կը ղրկուին իբրեւ բանուոր։ Դիւանագի-տական աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ Չեխոսլովա-քիոյ մէջ 30 հազար ընտանիքներ — մօտ հարիւր հազար հոգի — այլուր պիտի փոխադրուին։

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ մէջ դատապարտուած 14 հա-մայնավար գործիչները բանտէն արձակուեցան, 20 հազար տոլար երաշխաւորութեամբ։

քիչ մը աւելի ուսերը կքած, քիչ մը աւելի յամր քայլերով կը քալէ փողոցը, աւելի ուժով կռթնած իր մշտնջենական հովանոցին՝ կարծես գլուխը վեր չառնելու ու մարդոց երեսը չնայելու մտադրու-թեամբ։ Ուշ կուգայ առտուները եկեղեցին ու այն-պէս կ'ընէ որ չտեսնէ ամբարտաւան քարէ շիրիմը որ կը խրոխտայ եւ զանգակատունին ճակատը փայփլող ոսկի տառերը։

Քիչ ետքը անանուն հիւանդութիւն մը, որ հիւ-ծում մըն էր աւելի քան թէ մարմնաւոր ախտ մը, անկողին ձգեց զինքը։

Աւագերէցը մինչեւ իր վերջին ժամը ալ եկե-ղեցին ոտք չկոխեց։

Աւիկա իր ցաւը ու ափսոսանքը եղաւ միանգամայն։

Գր. ԶՕՀՐԱՊ

(Վերջ)

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԱՆԽԱՓԱՆ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐԸ

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (գրական-գեղարուեստական, պատմական եւ գիտական նիւ-թեր, յուշեր, տեսութիւններ եւն)։

Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար։ Հասցէ. — 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.)։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ (ՍԱԿԱՒԱԹԻՒ)

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

1.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՐՏԷՍԸ, Ա. Արեղեանի, գունաւոր, վիճակագրական տեղեկութիւններով։ Գին 500 ֆրանք։

2.— ՀՈՂԸ (պատմուածքներ), երիտասարդ գրող Եղ. Պօյաճեանի, ընտիր տպագրութեամբ։ Գին 400 ֆրանք։

3.— ԱՐԱԾԱՆԻ, վարուցան գրականութեան եւ արուեստի, Գ. հատոր։ Գին 150 ֆրանք։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած է արձանագրութիւնը Վենետիկի Մու-րատ Ռափայէլեան վարժարանի 1952—1953 տա-րեշրջանին։

Վարժարանը կ'ապահովէ հայ տղուն առհմային դաստիարակութիւն եւ կը բանայ անոր առջեւ համալսարանի դռները։

Պայմաններու եւ ուրիշ մանրամասնութիւնն-րու համար դիմել տեսչութեան.—

Direction du Collège Arménien Moorat - Raphael. Ai Carmini, Venise (Italie)։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ.— Մարսէյլ քաղաքի դպրոցին արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն հինգշաբթի, Սեպտ. 5էն Հոկտ. 2։ Դպրոցը կը վե-րաբացուի ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդր. վար-չութիւնը պարտք կը համարի հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել հետեւեալ ազ-գակիցներուն, որոնք պտուղներով, չաքարեղէն-ներով եւ խմորեղէններով ուրախացուցին օդափո-խութեան կայանի մանուկները.— Կրընոպլէն.— Տիկին Արապեան, Տէր եւ Տիկ. Սիսլեան, Պ. Գը-ըլըճեան։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Եփրեմեան։

ՓԱՐԻԶԷՆ.— Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան, Տիկին Տէր Աւե-տիսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Տօլպաշեան, Տիկին Զաքըճեան, ինչպէս նաեւ Կրընոպլի եւ Գո-մոնի մանանճիւղերուն։

SERVANT

ՇԱՔԱՐԱՎԱՃԱՌ

Հայաստանեան շաքարները (dragées) ամէն տե-սակ անուշեղէն եւ մրգեղէն (deserts)

30 Rue d'Auteuil, Paris (16) Tél. Aut. 49-82
եւ 88 Rue Cambronne, Paris (15) Tél. Fon. 97-34

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60
Poste 89 et 90, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն. 9էն 11.30 եւ 14էն 17.
Շաբաթ 9էն 11.30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պա-հուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ոեւէ ծախ-քի կամ միջնորդութեան, ստացողին համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Փակել իրենց հին պարտքերը եւ փութացնել 1952 —1953ի բաժնեգինները, դիւրացնելով վար-չութեան գործառնութիւնները։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Ի պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, տարբեւ անգամ մը եւս կը հրատարակենք ոչ-ա-ռեւտրական ծանուցումներու գիները.—

Ամուսնութեան եւ նշանախօսութեան ազդ. 1000
Մահազդ 1500 Ֆր.
Հոգեհանգիստ 500 (մէկ անգամուան համար)։
Շնորհակալիք 500 եւ ցաւակցութիւն 500 ֆրանք։
Կը փնտռուի մէկ անգամ 300 (5 տող)։
«Կ'ուզուի» մէկ անգամ 300 (5 տող)։

«Ծախու է» մէկ անգամ 500 ֆրանք։

Հանդէսներու, երեկոյթներու, ներկայացում-ներու, առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր գիներ։ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ_ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
DANton 88.65, Chêque Postal: Paris 1278-35

Բաց է ամառուան եղանակին։

Հայերէն հին եւ նոր գրքերու ճոխ մթերք։

Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վե-րաբերեալ ֆրանսերէն ինքնագիր եւ թարգմանա-ծոյ բազմաթիւ հրատարակութիւններ։

Կոմիտաս Վարդապետի եւ ուրիշ հայ երգա-հաններու երաժշտական գործերը։

Արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական գիր-քեր, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով։

Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են H. Pasdermadjianի Histoire de l'Arménieէն, գին 1500 ֆրանք։

ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՐՆԱՔ ԳՏՆԵԼ

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ

(25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

մօտ 140 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ։ Երկու հարիւրէ աւելի նկարներ։

Կը պարունակէ լիբանահայ կեանքին 25 տար-ուան համայնապատկերը եւ ուրիշ բազմազան ու-սումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ։

Յօդուածներ ունին բազմաթիւ ծանօթ գրողներ եւ մտաւորականներ։

Գին 500 ֆրանք։ Դիմել Հրանտ Սամուէլ Գրա-տուն, 51 rue Mr. le Prince։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Դիմել Աստուր Քէօսէ-եանի, Photo Rex, 11 Place Jules Guesde։

Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ք Ո Ր . . .

Միշտ լաւագոյն ճաշը

Լիլայինն

կրնաք ընել, համով – հոտով ու մաքրաւանդ...
հաճելի մթնոլորտի մը մէջ

Ելէք métro Trinité կամ Notre Dame de Lorette եւ
24, RUE ST. LAZARE

Ձեզի կը սպասուի
ԼԻԼԱՆ (AUX LILAS)

Ծախու են

Երկու ջութակ, երկու ուտ եւ երկու քանոնն-երեն յատուկ գործիքներով (մանտոլ եւ պուր-կու)։ Ուտի համար լարեր եւ «միզրապներ»։ Ֆոնօ մը, 12 հատ երգապնակներով, ամէնէն վերջին նորութիւններէն։ «Նոր Քնար» ընդարձակ երգա-րանը ձայնագրուած բազմաթիւ երգերով եւ պատ-կերներով։

Դիմել ՅԱԿՈԲ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆի, 56, Rue Julien Lacroix, Paris (20)։

Ծախու է

Մեկնումի պատճառով ծախու են շատ քիչ գործածուած թրիքոյի 2 մեքենայ.—

1 Dubied MR. 12/100 motorisé
1 Dubied C. S 12/130 moteur
1 Bobinoire 10 broches
1 Surjéteuse 3 fils

Դիմել Mr.Polackի, 44 rue Emile Zola, Ալֆոր-վիլ, բացի կիրակիէ ամէն օր կամ հեռաձայնել ENT. 33.87։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 rue Dameame,Paris(13)